

T H E O R I C A
P A N T E G N I

Constantine
the African

**THEORICA
PANTEGNI**

Transcription of the Helsinki
manuscript (Codex EÖ.II.14)

Edited by Outi Kaltio

in collaboration with

Heikki Solin & Matti Haltia

National Library of Finland, 2011

ISBN 978-952-10-7056-3

URN:ISBN:978-952-10-7056-3

Permanent address: <http://www.urn.fi/URN:ISBN:978-952-10-7056-3>

Also available

Facsimile and transcription, <http://www.urn.fi/URN:ISBN:978-952-10-7055-6>

Facsimile only, <http://www.urn.fi/URN:ISBN:978-952-10-7057-0>

The *Theorica Pantegni* of Constantine the African

Introduction

The *Theorica Pantegni* is a medieval medical textbook written in Latin. The author was Constantine the African, a monk of Tunisian origin. He compiled the work in the latter half of the eleventh century at the Benedictine monastery of Monte Cassino in Italy. The *Theorica Pantegni* constitutes the first part of the *Liber Pantegni*, which is the first comprehensive medical textbook written in Latin. The *Liber Pantegni* in turn was a translation and modification of Arabic medical texts. Its main source was the *Kitâb al-malakî* (*The Royal Book*), written in the tenth century by the Persian physician 'Alî ibn al-'Abbâs al-Mağûsî (Haly Abbas). The *Kitâb al-malakî* consisted of two parts, each containing ten books, and Constantine adapted this format for his work: while the *Theorica Pantegni* deals with the theory of medicine, the *Practica Pantegni* focuses on practical issues. It is probable that Constantine created only the *Theorica* and a small part of the *Practica*; the ten books of the latter were completed by Constantine's followers. The two parts are independent, and they circulated separately as well as together.

Little is known about Constantine's life. He was perhaps born into a Christian community in the region of ancient Carthage. According to his short biography in the *De viris illustribus Casinensibus* written by Peter the Deacon in the twelfth century, Constantine had travelled widely and, among other disciplines, he had studied medicine. According to an annotation in a thirteenth-century copy of Constantine's translation, *Dietae universales et particulares*, Constantine was a merchant. It seems probable that around the mid-eleventh century he fled to southern Italy and eventually to Salerno, when tribes of

nomads invaded his home area. Salerno was known for its school of medicine and its physicians. The above-mentioned manuscript annotation states that, on an earlier visit to Salerno, Constantine had noticed a dearth of medical literature in Latin. In order to improve the situation, he studied medicine himself and brought Arabic medical treatises with him to Salerno and began to translate them. Constantine entered the monastery of Monte Cassino during the abbacy (1058–1087) of Desiderius, the future Pope Victor III. While living in the monastery, Constantine translated numerous Arabic medical treatises into Latin. The most important of the works attributed to him is the *Liber Pantegni*. It became the leading textbook of medicine in the first European medical schools and universities and remained widely used for centuries.

The *Theorica Pantegni* is the first part of the *Liber Pantegni*. It deals with the anatomy and physiology of the human body and goes through the structure of the different organs and their tasks, bodily functions, external factors affecting health such as food, climate, and so on, diseases and their causes, and prognostics. Its underlying theoretical basis is humoral pathology, which goes back to ancient Greek medicine: The human body is composed of the four elements (air, water, fire, earth) and four humours (blood, phlegm, yellow or red bile, black bile), corresponding to four qualities (hot, cold, dry, moist). The characteristics of an individual were defined by the complexion. The complexion differs in each person, and several internal and external factors may affect it. Health was considered to be dependent on the balance of the humours revealed in the complexion, whereas illnesses resulted from disturbances in this balance. The maintenance of health and the treatment of illnesses were based on the idea of keeping or restoring the balance of the complexion and the body.

In the sixteenth century the *Theorica Pantegni* appeared in print twice: in Lyons, in 1515, and in Basel, in 1539. Both editions were based on unknown manuscripts. No extensive modern editions or translations exist. The present publication is the first facsimile edition and transcription of the *Theorica Pantegni*, and it is based on a manuscript preserved today in Finland.

Manuscript Eö.II.14

Codicological data:

parchment (flyleaves paper); s. xii^{3/4}; I+210+ I';
I–VII⁸ VIII⁸⁺²⁽⁻¹⁾ IX–XVIII⁸ XIX¹⁰ XX–XXVI⁸; 32–35 long lines;
23.5 x 15.0 (20.0 x 9.9) cm

Manuscript Eö.II.14, containing the *Theorica Pantegni* published here, belongs today to the National Library of Finland. It can be dated to the third quarter of the twelfth century, which makes it one of the earliest surviving exemplars of the *Theorica Pantegni*: over seventy manuscripts of the work survive, of which about fifteen can be dated to the twelfth century. Manuscript Eö.II.14 is written in black ink on 210 parchment leaves (recto and verso), amounting to 420 pages, in pre-Gothic script. The decoration is very simple with red, orange and blue initials, and the rubrics are written in bright red and orange. Folio 58^r shows a diagram of types of epidemics. This folio is of different origin and was probably written somewhat earlier than the rest of the volume, i.e. in the first half or in the middle of the twelfth century. The lower part of the leaf has been cut off, but a fraction of the drawing is still visible and shows a bird, probably the eagle of St John.

The manuscript was probably made in the area of modern-day Belgium, northeast France or Germany. Some leaves include fragments written in the early twelfth century of the *Metamorphoses* by the Roman poet Ovid. This text has been erased in order to accommodate the *Theorica Pantegni*. The manuscript is in very good condition, but it is incomplete: the first book, which deals with the qualities, humours and complexions, is lost as is the end of the tenth book. The manuscript was rebound in the nineteenth century, and it seems likely that it was trimmed at that time. As a result, annotations written in the outer margins are occasionally missing a letter or two at the beginnings or ends of the lines.

The text is mainly in two hands. The first scribe was responsible for the text from the beginning to the fourth chapter of Book 10, whereupon the second scribe took over (on folio 193^r, line 28) to complete the rest. The second scribe was also responsible for several annotations in the margins of

Books 2–9. In addition, there are other hands apparent in the manuscript. All the hands and the portions of the manuscript for which they were responsible are listed below:

- Scribe 1: ff. 1^r–193^r, text
- Scribe 2: ff. 1^r–193^r, marginal annotations; ff. 193^r–210^v, text and rubrics
- Scribe 3: ff. 1^r–193^r, rubrics
- Scribe 4: f. 76^r, ll. 27–31, text
- Scribe 5: f. 125^r, ll. 8–11, text
- Scribe 6: f. 155^r, ll. 25–29, text
- Scribe 7: f. 58^r, text (the folio shows a diagram of the types of epidemics and comes from a different manuscript)
- Scribe 8: marginal annotations throughout the volume (Gothic *hybrida*), fifteenth century
- Scribe 9: marginal annotations throughout the volume (Gothic cursive), fifteenth century

Manuscript Eö.II.14 came to Finland from St Petersburg, Russia, in the year 1832. It had belonged to the collection of Dr Joseph von Rehmann, Actual Councillor of State and the personal physician to Tsar Nicholas I. After von Rehmann's death the Tsar purchased the collection. He donated it to the Imperial Alexander University Library (today the National Library of Finland). This was one of many imperial and other donations intended to replenish the Library after a catastrophic fire in 1827.

Editorial practice

The present text is a transcription of Ms Eö.II.14, preserved in the National Library of Finland, in Helsinki. The goal is to provide the reader with an accessible text that is faithful to the original.

The transcription includes both the original text and the contemporary corrections that were made to it; instructions about the making of the book (concerning the rubrics to be used, for instance, and the quire signatures) and later annotations have not been transcribed.

Orthography, capitalisation and punctuation faithfully follow the manuscript with a few minor exceptions. All orthographical idiosyncrasies and variations have been preserved (e.g. *hiems/hiemps/hyemps; exercitium/exercicium; cause/causeę*). All abbreviated words have been written in full without further remark. If an abbreviated word is spelled out in full elsewhere in the manuscript, then the transcription follows this spelling. In some cases two words have been written as one in the transcription in order to make the text more understandable (e.g. *una queque* → *unaqueque*). Punctuation marks in the middle of sentences are represented as commas. Where punctuation marks precede capital letters or enclose numerals, they are transcribed as a full stop. When word divisions are missing a hyphen at the end of a line, the hyphen has been tacitly added.

Additions to the text by the original or a contemporary scribe are indicated with both a backslash and a forward slash, e.g. \a/. Deletions are indicated with a strikethrough, e.g. ~~a~~. Letters missing owing to the trimming of the leaves have been restored; these are indicated with square brackets, e.g. [a]. In the table of contents of Book 4, diamond brackets, e.g. <a>, indicate that the letter in question was omitted by the original scribe. Reference marks to annotations in the margins are indicated with asterisks.

The text has been transcribed exactly as it stands in the manuscript. In other words, mistakes have not been corrected. However, some corrections have been supplied in the footnotes. These are mostly instances in which the word in question cannot readily be understood, owing to a serious spelling error (e.g. *guitur* is corrected in a footnote to *guttur*). While some corrections are conjectural, others rely on two other manuscript witnesses to our text (The Hague, Koninklijke Bibliotheek, Ms 73 J-6; and London, the British Library, Ms Add. 22719) and the Basel edition from 1539. These sources were also consulted whenever the text in Ms Eö.II.14 proved too difficult to decipher reliably. The transcription is, however, faithful to the Helsinki manuscript and no readings contrary to its content have been imposed on the text.

References

- H. Bloch, *Monte Cassino in the Middle Ages, Volume 1*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1986, 98-110, 127-134.
- C. Burnett and D. Jacquart (eds), *Constantine the African and 'Alī ibn al-'Abbās al-Mağūsī: The Pantegni and Related Texts*. Leiden – New York – Cologne: E.J. Brill, 1994.
- A. Hettinger, 'Zur Lebensgeschichte und zum Todesdatum des Constantinus Africanus', *Deutsches Archiv für Erforschung des Mittelalters* 46:2/1990, 517-529.
- A. I. Lehtinen, 'Constantinus Africanus vai Haly Abbas?' ('Constantine the African or Haly Abbas?'), *Bibliophilos* 4/1997, 35-36.
- O. Merisalo, 'The twelfth-century manuscript of Constantine the African's *Theorica Pantegni* in the National Library of Finland'. A presentation held at the international symposium *Constantine the African's Liber Pantegni: Transmission of Greek Medical Tradition to the Latin West via Byzantium and the Arabic World*", Helsinki, 4–6 June, 2009.
- R. Veit, *Das Buch der Fieber des Isaac Israeli und seine Bedeutung im lateinischen Westen. Ein Beitrag zur Rezeption arabischer Wissenschaft im Abendland*. Stuttgart: Franz Steiner Verlag, 2003, 32-60.
- R. Veit, 'Quellenkundliches zu Leben und Werk von Constantinus Africanus', *Deutsches Archiv* 59:1/2003, 121-152.

Acknowledgements

Outi Kaltio wishes to express her gratitude to Dr Samu Niskanen for his help on editorial practice and palaeographical and codicological problems. She is also very grateful to Professor Outi Merisalo for the palaeographical and codicological information on Ms Eö.II.14.

Outi Kaltio, Heikki Solin and Matti Haltia wish to express their gratitude to Charles Burnett, Monica Green, Sirkka Havu, Monica Hedlund, Tuomas Heikkilä, Danielle Jacquart, Jesse Keskiaho, Simo Knuuttila, Anja Inkeri Lehtinen, Vivian Nutton, Reijo Pitkäranta, Olli Salomies, Jaakko Tahkokallio and Raphaela Veit for their valuable advice. They also wish to thank Kai Ekholm, the National Library of Finland and its personnel for providing excellent working facilities and assistance. The authors are especially grateful to Tomi Vartiainen for digitizing Ms Eö.II.14 and to Esa-Pekka Keskitalo for the technical execution of this publication.

The research project on the *Theorica Pantegni* and Ms Eö.II.14 has been generously financed by the Signe and Ane Gyllenberg Foundation, the Finnish Society of Sciences and Letters, Academia Europaea, the Oskar Öflund Foundation and the Finnish Concordia Fund.

Secunda particula .xvi. habet capitula, continens anathomiam compositorum membrorum et iuuamentum ipsorum. I. Disputatio de omnibus menbris .ii. De osse .iii. De ossibus capitis .iiii. De ossibus dorsi .v. De ossibus pectoris et costis .vi. De ossibus spatulę et furculis .vii.
5 De ossibus manuum .viii. De ossibus pedum .viii. De cartilagine x. De neruis .xi. De ligamentis et cordis .xii. De uenis .xiii. De arteriis .xiii. De carne uel pinguedine .xv. De pelliculis et cute .xvi. De pilis et unguis.

disputatio de omnibus menbris.

10 Diximus in libro superiori, quia humores, elementa, et materia sint corporis. In presenti est dicendum de similitudinibus membrorum quę ipsius elementa sunt quia inde officialia sunt membra. Natura enim mirabilis de multis menbris in quantitate * diuersis corpus animalis composu- *et qualitate
15 it, ut per ea regeretur animalium quodlibet quod in suo uigore uiueret et exleret ad quod factum est naturaliter. Vnumquodque enim animal corporis instrumenta, animę uirtuti habet competentia, quia leo cum sit animę audacis et iracundę, corpus forte habuit atque graue. In pedibus unguis et in ore acutissimos dentes. Lepus cum sit timi-
20 dissimus, corpus uel membra leuitate nimia fugę, habuit apertissima. Quia ergo uirtutes animę, sibi erant diuersę, fecit deus corporis instrumenta, uirtutibus diuersis competenda, utpote manus in homine ut in eis operetur, in quibus sunt digiti multi et diuersi, ut eos magna et minima possent retineri. E-
25 par rubeum fecit, prout subpetebat creando sanguini. Mamillas et testiculos, ad creandum lac et sperma fecit albos. Hoc modo omnia membra omnibus suis actionibus fecit conuenientia. Actiones autem tres sunt. Spiritualis, naturalis, animalis, quibus corporis instrumenta sunt similia. Vnde membra animatam uirtutem sequen-
30 tia uocantur animata, et in aliis similiter. Membra autem animata fecit deus in omnibus animalibus propter sensus et uoluntarios motus. Sed in homine propter hoc, et propter intellectum, et rationem fecit cerebrum, et oculos odoratus, instrumenta, nares, auriculas, linguam neruos, et lacertos. Membra spiritualia facta sunt,

ropter flatus spiracula, et caloris naturalis conseruantia, ut sunt pec-
 tus et panniculi, eius cor et pulmo, cum suis canalibus fauces, dia-
 fragma et arterię. Naturalia membra bipertita sunt, quedam nu-
 tritiua, quedam generatiua. Nutritiua cybum mutant, in membrorum
 5 totius corporis substantiam. Omnia enim humana et bestialia corpora
 consumuntur, ab aere, et naturali calore. Necesse igitur fuit ut eorum
 consumptio, ad seruandam integritatem, cuiusque rei pararetur. Hec autem
 membra sunt nutritiua ostēdentes os stomachi, stomachus,
 intestina, epar, spl¹, fel renes, uesica, uenę. Membra genera-
 10 tiua sunt facta, ut specificarentur generalia, et indiuiduantur
 specificata. Quia enim omnia indiuidua naturaliter consumuntur, necesse
 fuit ut per genitalia repararentur. Que sunt matrix, uel uulua,
 uirga testiculi, et spermatis uasa. Si gula animatorum, inquam
 et spiritualium seu naturalium, unum habent principale membrum, cuius causa
 15 facta sunt alia, quę aut actionis suę sunt adiumenta, uel sue
 superfluitatis expulsua, uel eius defensiua. In animatis principale
 est cerebrum, quia in ipso memoria ratio et intellectus sunt, et de ip-
 so uirtus sensualis et motus uoluntarius uel alia membra progredi-
 untur. Actionis suę adiumenta sunt oculi, auditus instrumenta odo-
 20 ratus, nerui, lacerti. Vinumquodque enim horum exteriora portat, ad
 cerebrum, quod sibi portata disponit. Nerui et lacerti mouentur
 ad opera a cerebro discreta, et disposita, et neruis ab ipso
 ad totum corpus sensalia feruntur. Istorum etiam quędam super-
 fluitatis expulsua sunt, ut nares emunctionum, oculi la-
 25 crimarum. Defensiua, ut panniculi super cerebrum. Membro-
 rum spiritualium cor est principalissimum, quia ipsum caloris naturalis est fun-
 damentum, quod de ipso procedit, in alia omnia uiuificanda. Adiu-
 menta sua pulmo, panniculi, lacerti pectoris. Motu enim istorum
 aer trahitur ad cordis calorem refrigerandum, et calor expellitur
 30 fumosus, qui circa cor adunatur. Portantia ab ipso ad alia, sunt
 arterię. Ipse enim a corde naturalem accipientes calorem et uirtu-
 tem, portant ea ad omnia corporis membra. Defensiua cordis
 sunt sui panniculi diafragma, et pectoris panniculi. Membro-
 rum nutritorum principale est epar, ubi sucus mutatur cyborum,

---

¹ splen

et sanguis efficitur, de ipso ad totum corpus nutriendum spargendus. Huius adiumenta sunt diuersa. Quedam enim cybum preparant, ut stomacho leuiorem reddant, sicut dentes. Quedam caleficiunt et mutant cybum, ut epati alleuient ad mutandum in sanguinem, quod facit stomachus. Quedam portant a stomacho in epar, sicut intestini gibbositas quam ieiunum medici uocant, et sicut mesaraica. Alia ab epate ad totum corpus portantia sicut uena, quę a medicis appellatur concaua. Alia tantum superfluitatem sanguinis expellunt, et mundificant, sicut splen, fel, renes. Alia partem cuius superflua recipiunt et expellunt, ut sunt grossa intestina et uesica. Quod reicit stomachus ab his recipitur et expellitur. Vesica recipit superfluitates aquosas, a renibus a sanguine puratas. In menbris generatiuis principales sunt testiculi. Eorum adiumenta spermatis sunt uasa, que in masculis siue mulieribus de spermate faciunt fetus. Mamillę etiam adiuuant, cum infantes nutriant. Que de uno ad aliud portant, sunt spermatis uasa, atque uirga. Vasa enim spermatis in masculis sperma in uuluam portant de testiculis. Intentione ista, membra diuersa fecit. Naturaliter etiam diuiduntur membra. Scilicet insimilia partem toti totumque parti assimilantia, ut ossa, cartilago, nerui, uene arterię, panniculi, ligamenta, pinquedo, caro, pili, cutis, unguļę, aut in membra, composita, ut caput epar, manus, pedes, et similia. Hec autem uocantur officialia. Membra similia sunt .viii. ossa .ii. corde cartilago, nerui, ligamenta .iii. uenę .iiii. arterię .v. caro, glandes et pinguedo .vi. cutis, et pellicule .vii. vnguļę et pili.

Dvrior et siccior *De osse .ii. capitulum.*

corporis pars sunt ossa, quod duabus de causis necesse fuit, aut quia corporis sunt fundamenta super que totius corporis sita est fabrica, ea oportuit esse firmiora, aut quia exterioribus defendunt interiora, unde necesse fuit esse duriora. Ossa autem in corpore multa et diuersa genere .vi. de causis oportuit esse. Ex corporis motione, expellenda fumosa superfluitate et eorum passibilitate et quia in alio loco, parua, in alio loco oportuit esse magna, propter fortitudinem

uel propter motus sui leuitatem. Ex corporis motione quia quędam men-
 bra in animalibus aliquando mouere, aliquando quiescere fuit ne-
 cesse. Aliquando enim mouentur manus, pedes, caput, et manuum
 uole, sine brachiis, et digitis, siue uolis, propter superfluitatis
 5 fumose expulsionem quia omnis cibi superfluitas, subtilis est
 uel grossa. Grosse uiam dedit natura inferiorem, quod satis patet
 in sui compositione. Fumose superfluitati uiam superius fecit per
 quam excludit. Fecit enim poros in cute, sicut et in capitis osse. Ca-
 put enim summa pars est corporis quod sibi idem est quod tectum domui.
 10 Fumi uero natura, semper petit altiora. Fuit igitur necesse ossa ca-
 pitis perforata esse, ne fumus conclusus prohiberetur exire. Hi po-
 ri non propalantur in sui, ne ab exterioribus aliquid intraret, quod
 cerebro noceret. Ideoque multa ossa sibi inuicem sunt iuncta,
 quę a medicis uocantur somnia. Hec oportet esse multa,
 15 facilius essent passibilia. Si enim unius pars pateretur necesse esset
 sibi totum conpateretur. * compatiendo alterum non lederetur. Ossa ergo
 maxillarum multa sunt, manuum atque pedum. Quę magna at-
 que parua sunt, ex quantitate membrorum. Si enim membra fu-
 erint magna, ut coxe, brachia et crura magna sunt et
 20 ossa. Si parua ut digiti et similia, et ossa erunt parua, propter
 firmitatem que natura uidens ubi ossa deberent esse
 solida, non ea fecit concaua, sicut nec maxillarum ossa. Propter motus
 leuitatem fecit natura in coxis et in similibus membris ossuum
 concauitatem. Quia enim erant magna et mobilia, oportuit es-
 25 se concaua, quę et duabus de causis medullis sunt plena, ne
 concauitate frangerentur uel ut inde nutrentur. Ossa iuncta,
 aut sunt solida et immobilia, aut non solida et mobilia.
 Quorum motus est, aut mollis aut durus, et ut alterius cacumen,
 in alterius fit concauitatem, quę ex acuminis quantitate, magna
 30 uel parua debet esse. Inest autem concauitati quoddam obstaculum,
 ad acuminis repellendum ictum ne cadens et concauum collidens,
 suam perdat mobilitatem. Obstaculum quoddam, quasi cartilagine
 est uestitum, et similiter concauum. Quibus uiscosa inest humiditas,
 ut leuius mouerentur ossa. Vtrisque uero extremitatibus quędam

[V]nde natura duo uel tria sibi totum conpateretur. * compatiendo alterum non lederetur. Ossa ergo
 [f]ecit et ubi oportu-
 [i]t plura, ut si unum
 pateretur

ligamenta neruosa inducuntur, ne ex nimio motu ossa se-
iungerentur. Iste motus, non est equalis in omnibus menbris. Est enim ubi
sunt curta et acumen, et concauitas ut in spatulis. Est ubi utraque
longa ut in coxis. Est ubi non sunt rotunda, ut in spondilibus.

- 5 Est cuius acumen non est de eodem osse * ~~ut in capitis~~ pectori parte, *sed de alio
coniun[ctum]
ut incubiti p[oste-]
riori parte
huiusmodi sunt ossa concatenatione mobilia. Stabilia quędam si-
bi inuicem concathenata sunt, ut capitis craneum. Hec enim ossa
dentes habent sicut et sera quorum unumquodque inter duo intrat alia, quę-
dam sunt, sicut plantaria, sicut dentes in mento et maxilla. Quędam
10 solida sunt adeo elimata, ut nimia planicie quasi unum uide-
antur esse. Quedam alba sicut pura ossa, quę\a/dam tamen uiscositate
sibi conglutinata, sicut menti ossa utrimque sibi occurrentia in me-
dio sunt solidata, itidem inuenitur in aliquibus mobilibus.

Omnium *De ossibus capitis .iii. capitulum.*

- 15 ossuum .vi. modi sunt, alia enim sunt capitis, alia dorsi, alia
pectoris et costarum, alia spatularum, et furcularum, alia ma-
nuum, aliaque pedum. Capitis sunt, craneum, et ossa menti et dentium.
Cranei forma est rotunda, ante et retro, acuta. Rotunda,
aut ut a passibilitate sit remotior, aut ut quantitatis cere-
20 bri capatior. Anterius propter cerebri proram acuitur, unde nerui
prodeunt, qui quinque sensus deferunt, posterius propter cerebri pup-
pim acuitur, unde medullę spondilium egrediuntur. Craneum ex ossibus
est multis, inuicem concathenatis, quod fuit quinque de causis, aut
propter fumi superfluitatem reiciendam, aut ut uenę etiam et ar-
25 therię ad cerebrum introeundi, et exeundi uiam habeant,
aut ut cerebri panniculi firmiter eis inhererent ne cerebro
inciderent, et cadentes aggrauarent, aut ne si unum fran-
geretur et alia conquassata sanarentur aut quia prora est mollior, pup-
30 pis uero durior. * Huius cranei forma est quinticupla, et in artubus
sexcupla. Cuius duo ossa sibi sunt similia et uocantur decuma. *Que due qualitat[es]
sunt sibi inuicem
dissidentes.
Est et aliud in capitis prora ubi inñciatur corona, et uocatur coronatum,
cuius est forma hec . . Aliud oblongum per medium caput
porrectum, et uocatur rerectum. Est et aliud in capitis prora, quod
est sicut grecum lauda . . His tribus sibi iunctis huiusmodi

forma sit . . Decima ex utroque latere sunt posita super auri-
 culas, a coronato incipientia usque ad grecum lauda, et sunt lon-
 ga equaliter, a cerebro sparata. Sunt et alia duo in capitis medio
 iuncta, utrinque cum erecto. Quadragula hec sunt. Quorum mol-
 5 lis est substantia propter fumi superfluitatem dissoluendam, quę circa uen-
 triculum prore cerebri adunatur. Sunt et alia duo utrinque posita solis
 decumis a craneo differentia, quę appellantur timpora. Suntque tri-
 angula in tria ossa diuisa, quorum unumquodque suam habet naturam. Vnum
 est petrosum, unde os petrosum est uocatum. Foraminibus auricule po-
 10 sitis ibi propter auris diuisionem. Alterius ossi natura summitati maxi-
 me simillima. Quod positum ibi fuit propter firmamentum ne
 os menti locum suum exiret. Menti enim ossa immobilia in istis
 sunt fundata. Hoc non adeo est durum, ut petrosum. Est et terti-
 um quod recte timpus est uocatum, aliis duobus minus durum. Que ideo
 15 sunt dura, ne cito essent passibilia. Idem intelligas, in alterius par-
 tis triangulo. In prora capitis est quoddam os solo coronato differens a
 craneo et hoc uocatur frons. Cuius forma circuli est medietas nec
 multum molle nec multum durum. Quod ideo fuit temperatum, ne lede-
 retur uicinitas oculorum. Est et in puppi os, solo lauda greco differens
 20 a craneo, et hoc uocatur os puppis, forma cuius non eadem est in omnibus
 hominibus. Durum est, quia puppis caret, oculis quos custodiret. Preter ista
 sunt .v. alia unum palo similatam quod cranei et maxille est firmamen-
 tum, ossi puppis iunctum, et usque ad solium capitis porrectum, ut
 maxillis firmaretur craneum, differens ab osse puppis, per quoddam
 25 os aliud quod lauda coniungitur utrinque ascendens usque ad corona-
 tum. Super lacertos timporum .iiii. sunt alia, ex utroque latere alternata et u-
 trimque usque ad medium pertingentia quę uocantur paria ob defec-
 tionem timporum, ubi sunt locata. Maxillaria ossa craneo sunt iuncta.
 Quę ideo quia de multis * naturaliter dura erant et molaria, oportuit
 esse dura. Si autem .viii. oculorum .ii. in maxille et narium extre-
 mitate .ii. alia in naso .ii. in nasi foramine .i. Vbi pares den-
 tes et quadrupli firmantur, alterutrum oculorum .ii. utrimque incipiunt
 a coronati confinio et subtus alia pertingunt ad oculos usque ad max-
 illarum extrema descendunt et ad narium media. Quibus

frustulis ossium
 fiunt ne alia lede-
 rentur si pateretur
 unum et quod

occurrit unum ex utraque parte protentum, in quo pares et quadrupli fir-
 mantur dentes. Ocularium singula, diuiduntur in .iii. Ambo maxilla-
 ria sunt grossa, ab ocularibus incipientia, et usque ad caninos dentes
 protenta. In quibus sunt omnes dentes quadrupli atque pares. Quorum
 5 unumquodque utrimque naso est laterale, et usque ad caninos dentes proten-
 dit se. Quę grossa sunt atque dura, utpote neruum ab eis proce-
 dentem defendentia. Nasi ossa prout diximus bina ab angulis me-
 diorum superciliarum incipientia, et usque ad quadruplos dentes proten-
 ta, nasi lateribus ab aliis differentia. Quę ideo sunt tenera, ut si forte
 10 rumpantur, cito solidarentur. Os ubi nasi est fortitudo subtile est, et diui-
 ditur in parua duo, quę sunt perforata usque ad cranei concaua.
 Os ubi pares et quadrupli radicanter differt ab aliis nasi lateribus. Si
 particularis tocius faciei ossa scire uolumus .xiii. esse preter dentium
 et menti inueniemus. Menti enim ossa sunt .ii. in ipso iuncta, medio,
 15 ubi dentes subteriores firmantur quadrupli atque pares. Quorum al-
 tera extremitas, duas habet furculas. Vna est acuta sub partibus,
 quas supra diximus, cuius acumini quedam corda inseritur, quę a lacertis tim-
 porum protenditur, per quam bucca clauditur. Altera furcula est grossa,
 et rotunda posita in concauitate, quę est sub duorum os uberum cra-
 20 nei ad similitudine. Huius furcule rotunditate mentum fit mo-
 bile. Dentes sunt quasi quędam plantaria ossibus maxillarum et menti
 insita quę sunt .xxx.ii. Sedecim enim in maxillaribus sunt positi,
 quorum .iiii. in parte anteriori pares uocantur, et quadrupli la-
 ti, et acuti, incisores a medicis dicti. Sunt enim necessarii ad
 25 incisiones cuiuslibet cybi. Duo uocantur camni, collaterales qua-
 druplis in summitate acuti, in radice uero lati, duris cybis com-
 molendis apti. Sunt et .x. alii utrimque quini, collaterales quadruplis,
 lati atque grossi. Hii molares sunt uocati, ad molendum enim et fran-
 gendum cybum necessarii sunt. Iste ordo dentium, in mento est intelligen-
 30 dus. Hi omnes sunt furcati, sed in eis quidam sunt diuersi. Alii enim .iiii. alii .ii.
 alii .i. habent furculas quadrupli atque pares .i. maiores .iii. ul-
 teriores .iiii. Primi molares infra positi, duas habent ultimi .iii.
 Ossa dorsi, *De ossibus dorsi .iiii.*
 ab ossibus incipiunt puppis capitis, et usque ad uicini-

tatem protenduntur ani. Hec .iiii. ob causas fuere necessaria, uel quia fundamenta sunt aliorum, id est omnia alia super ea posita sunt, sicut nauis tota super carinę media, aut quia opertorium et defensio uiscerum atque lacertorum, aut quia neruus huiusmodi necessarius fuit toti corpori, per quem descendente a cerebro sensus membris inferioribus daretur et motio. Cum enim multa membra a cerebro sunt remota, et uie longinquitatis eius denegetur sensualitas, uis quedam cerebri, data est spondilium medullis, per quas ea dispensaretur neruis per remotas partes corporis, que quasi medullę lingua arabica uicantur¹ micha. Quarto dorsi ossa fuerunt necessaria, ut custodirent et defensarent micham, ne quid lesionis pateretur ab extra positis. Sunt ergo hec ossa defensaculum micha, sicut craneum est cerebri. Eadem enim est micha, que et cerebri natura. Spondiles iste duabus causis ex ossibus sunt multis, ut animal quodlibet inclinare et erigere se possit aut ut earum concauitas alicubi esset lata, alicubi stricta, et ossa alibi grossa, alibi subtilia. Eius enim superior pars subtilis est et concauitas larga, inferior grossa, et subtilis concauitas. Dorsi ossa sunt quadripertita. Alia enim colli, alia dorsi, alia renum, alia iuxta anum. Hoc collum habuit duabus de causis, aut propter sonoritatem uocis, quod quia animal carens collo uoce careret sicut piscis, aut si quam habeat, haberet raucam sicut rana, aut ut caput ante et retro moueretur. Collum .vii. habet spondiles minores et subtiliores, et concauitate largiores. Dorsum .xii. habet, minus concauas, sed maiores et grossiores. Grossitudo est earum, quia costę super eas fundate sunt, aut quia uiscera cooperiantur ab eis. Earum cauitas ideo est stricta, quia micha descendens a cerebro, in colli spondilibus est grossior. Multitudinem enim neruorum procedentium, necesse fuit subtiliari, et concauitatem minorari. Renum spondiles, prioribus sunt maiores et grossiores atque concaue nimis quod postea probabimus. Que uero omnia ut diximus, et hic considerentur. Quia enim de unaquaque spondili duo exeunt nerui, necesse fuit subtiliari. Harum inde fuit maiortas, quia unam usque ad alteram, altera portat. Sunt autem .xxiiii. Omnes sibi iste inuicem concatenate, exceptis prioribus in colli positissum-

---

¹ uocantur

mitatibus quia ex puppi duo exeunt acumina duabus prioris
 spondilis concauitatibus a dextris et sinistris succedentia. Ex qua colli-
 gatione, caput ad dextrorsum et sinistrorsum est mouere. A spondili
 secunda, duo exeunt similiter acumina per foramen primę spondilis
 5 procedentia, et ad puppim usque pertingentia ubi duabus cordis
 ligantur, ut ante et retro per eas caput moueatur. Omnes enim alię
 sibi sunt conexę quibusdam frustulis inter duas succedentibus quibus et
 sibi concatenarentur et alternus motus non eis prohiberetur. Dorsi spondilis su-
 perior habet frustula duo, et similiter inferior, quorum unumquodque con-
 10 cauitatem sibi preparatam. Quinque colli et quinque renum,
 et tres sursum, et .iiii. deorsum. Horum singula suas concauitates
 subintrant singulas, ubi perfectis connexionibus sibi colligantur.
 Quę ad hoc fuerunt necessaria ut ceterorum essent firmamenta. In dorsi
 spondilibus duo sunt tantum, a quibus alia sicut spina contorta exeunt.
 15 Hęc contorta, a medicis appellatur seneuica. Vnaquęque spondilis
 habet tria, unum et super et duos subtus lateralia. Similiter habent omnes
 preter primas in collo positas. Quę ideo caruerunt his tortioribus ut non
 obsessent lacertis caput mouentibus. Contortia ista in .vii. spondi-
 libus petit inferiora. Decima semper habet erectas. Duarum omnium
 20 superius contorta sunt. Hęc seneuicia, tribus de causis fuere necessa-
 ria, aut ut posteriora colligat aut ut lacertos super dorsum, uenas
 quoque et arterias, neruosque firment, aut ut costas sibi firmi-
 ter adherere faciant. Vena quoue spondilis duplicis est forami-
 nis, per quam pares nerui exeunt, qui de micha interiori prodeunt.
 25 Horum quedam foraminum inter duas spondiles fiunt, quędam integra
 tantum. Inter duas spondiles sunt foramina, quia cum unaqueque
 semicirculos habeat, ipsis iunctis necesse est reddi foramina. Hoc
 consideratur in colli spondilibus. Alie enim sunt superius, plus quam me-
 dium habentes circulum, sed inferius habent minus. Quibus iunctis perfec-
 30 tio fit circuli, et hec est in spondilibus dorsi. Spondiles renum
 unum foramen habent tantum. Quę sunt iuxta anum, sunt ossuum, quorum unum
 uocatur iuxta anum. Os istud latum inferiori renum, spondili iunc-
 tum, in similitudine spondilis, de tribus ossibus factum. Quorum duo
 lata, duas habent concauitates, non adeo magnas. Hęc sunt

coxarum ossibus iuncta. In unoquoque horum foramina sunt a quibus
nerui prodeunt. Hęc non sunt lateralia sicut spondilium. Ossa enim coxarum
in lateribus sunt, foramina, ergo ista, in medio sunt posita. Alterum os uocatur
ipse anus, similiter de tribus factum. Hęc sunt naturę cartilaginum, a quibus
5 tres pares neruuli exeunt, unum par de duobus foraminibus spon-
dilium foramina assimilantibus. Os tertium inferius foramen habet aliud,
unde exit neruus uiuus. Hęc de dorsi sufficiant ossibus.

Pectoris fundamentum

super dorsum eius positum, cuius magna est concauitas, ut intra
10 se posita custodiat, et defendat, cor scilicet et pulmonem. Panni-
culos quoque et cetera. Magnitudo concauitatis ut pulmo posset
illuc illucque dilatari. Constat autem pectus costis et teneritudi-
ne quadam. Costarum .xxiiii. in anteriores et posteriores fit diuisio.
De .xiiii. anterioribus pectus conficitur, quę dorsi sunt ligata spondilibus.
15 Septene scilicet ex utroque latere semicirculo assimilate. Sed si iun-
gantur, circulum facere uidentur. Hęc ligantur in anterioribus cum septem
teneris ossibus cartilagineum assimilantibus. Sed tamen in teneritu-
dinis summitate etiam cartilago comprobatur esse, quę dum acuitur est
sicut gladius et ori stomachi superponitur ad defensionem sui, et cordis
20 et diafragmatis. Decem posterioris coste .v. dorsi spondilibus sunt
inserte. Hęc sunt curte, ut non possint ad ossa tenera pertingere.
Earum extremitas ne forte rumpatur est cartilaginea. Sunt autem
omnia duo, et xxx.

Spatule ossa, duabus de causis fuerunt necessaria, aut scili-
25 cet ut defenderent pectus ne quid retro pateretur exterioribus
aut armorum ligentur ossa, quę interius sunt concaua, exterius uero gibbo-
sa. Erat enim ut prodesset costis concauitas, quę habent nodos
quos medici uocant spatularum oculos, quod nomen ex effectu
duxerunt suo. Sicut enim oculi anterioris defensores sunt corporis,
30 ita ista a posteriori defendunt pectora. Isti quasi oculi ideo
sunt concaui, ut armorum acumina possint ingredi. Habet autem
spatula duo acumina, retro unum corui rostro assimila-
tum, per quod eadem furcule est conexa, ne a superiori locum suum
exeat. Interius uero alterum ad hoc positum, ne subtus exiret acu-

men armorum. Fercule ad hoc fuere necessarie, ut et armos
 ligarent, et a pectore differre facerent, ne forte pectus manum
 contraheret. Harum ossa exterius sunt rotunda, interius uero concaua
 et cum teneritudine pectoris ante ligata, retro uero cum corui ros-
 5 stro. Earum ligamenta ossa sunt cartilaginosa quę uocantur spatu-
 larum capita, ad hoc posita tantum ut concatenationem facerent
 armorum.

Unaquęque manus in tria ossa generaliter diuiditur, in armum cuius
 os magnum concauum atque rotundum. Ex familiari enim
 10 parte concauum, ab extranea uero gibbosum, quod et rotundum.
 Dico autem et familiare, quod interiori parti corporis uidetur attinere
 extraneum quod exterius. Hoc autem fuit solitarium, quia cum spatula
 una concatenatione fuit copulatum, fuit etiam magnum, ut
 manum ferret et brachium. Concatenatio enim manus atque bra-
 15 chii huic conecitur ossi, rotundum efficitur, ut non facile patentur.
 Fit autem concauum, ut arterię uenę atque nerui uiam haberent ad
 manum et brachium. Extranea gibbositas, familiari parti fuit
 competentissima. In extremitate superiori est acutum, ut spa-
 tula intraret concauum, quod concatenatio fieret armorum, quod ad-
 20 eo est molle, ut locum suum aliquando cogatur exire. Mollicies fit
 ideo, ut armus undique fieret mobilior, extremitas inferior atti-
 nens brachio, capita habet duo in familiari parte maius quod
 nulli ossi colligatur, ut nerui, uenę, atque arterię, in eo liga-
 rentur. Interque bina sunt, duo concaua, unum retro, et alterum ante
 25 quę brachii acumen intrans, et suam faciunt concatenatio-
 nem. Brachium ex duobus ossibus constat, unum supra et appella-
 tur cubitus superior alterum infra, et uocatur cubitus inferior.
 Est autem inferius priori maius, quia portans, portatio maius de-
 bet esse et firmius. Hoc duo habet rotunda, acumina, que mi-
 30 lo sunt uocata, ad extremitatem armi pertingentia. Milum ma-
 ius est exterius, atque minus interius. Concauitatem habent armi, quam
 intrans armi cum extensio fit brachii. Exterior pars manus
 ex oculo et minimis ossibus medulla carentibus solidis et di-
 uersis componitur. Ossa .viii. habuit ut manus esset mobilis.

Sunt autem diuersi forma, altera scilicet gibbosa, alia concaua, alia erecta, ut cum omnia iungerentur, quasi unum os redderetur. Ista in duobus ordinibus stantia, ex una parte, cum uole pectinibus ex altera parte, cum brachii duabus cum catenatiobus fortiter ligantur. Con-

5 chathenatio ad superiora horum habet tria, unam brachii concatenationem subeuntia, per quam manus lateraliter extenditur atque stringitur. Concatenatio inferior atque minor, extremitati interioris iungitur brachii, ipsius acumine concaui .v. ossuum subintrante. Hęc concathenatio, motum facit ante et

10 retro. Vola manus in duo diuiditur pecten pars una, digiti uocantur altera. Pecten ex viiii. fit ossibus ne forte si, unum patiatur et alterum ledatur. Digiti sunt .v. quorum unusquisque ex tribus componitur ossibus que sibi inuicem concatenantur, et .iiii. digiti cum pectine colligantur. Pollex cum brachii interiore et tri-

15 um ossuum, iungitur concathenatione. Fiuntque noduli inferiores superioribus maiores et latiores, quia portans eo quod portatur latius est et firmitus.

Ossa pedum medici in .iiii. diuidunt. Sunt enim ossa coarum, sunt et ancharum sunt et crurum atque pedum. Ancharum

20 ossa, ante et retro superioribus colligantur ossibus cuius una queque pars in tria diuiditur ossa. Os medium atque superius, ancha proprie uocatur, que ligatur cum ani ossibus concauitatem suam intrantibus, hęc proprie ancha uocatur. Pixis uero eius in cauitas, os secundum est post istud, post os ilium uocatur. Tercium os penis est. Os coxe est

25 necessarium propter coxe motum. Ossa interiora et exteriora ad custodienda spermatis uasa. Matricem quoque et uesicam rectaque intestina. Os coxe maius est totius corporis ossibus tortum in extranea parte, a superiori infamiliari, ab inferiori a posteriori concauum, in anteriori parte gibbosum, duo habens ac-

30 mina, superius et inferius, cuius magnitudo fuit duabus de causis, uel quia ossuum est fundamentum, uel quia maiorem portat lacertum, per quem motio fit pedum. Tortitudo extraneę partis a superiori, ut locum habeant lacerti, quod si essent intrinsecus, ineundo fricarentur atque lederentur. Tortitudo a fami-

35 liari parte inferior, ne si essent ex una parte tortitudi-

nes, corpus tortum et non rectum fieret. Concauitas posterior, et gib-
 bositas anterior, infirma ne esset sessio. Acumen rotundatur superius,
 ut anche paxidem ingrediatur. Inferius duo sunt acumina, duas conca-
 uitates cruris subeuntia. Crus enim duorum est ossuum, que harun-
 5 dines uocata sunt, unum magnum in familiari parte positum.
 duo sunt concaua, que concauatum genu reddunt inferi coxe,
 parte iuncta. In huius concauationis supremo est unum ro-
 tundum os, cartilagosum atque concauum, cuius concaua crurum
 intrant ossa et coxe. Hęc que uocatur genu harundo, altera
 10 in parte est extranea que et subtilior et curtior harundine pri-
 ma, non pertingens a superiori, usque ad concauationem poplitis,
 sed ab inferiori, maiori iungitur arundini. His arundinibus ca-
 uillę pedis iunctis, concauatione quedam fit, unde motus pro-
 cedit calcanei. Minus autem adiumento maiori datur ut pondus
 15 patiatur facilius, aut ut neruos arterias et lacertos tutaretur,
 aut ut inter ipsum atque maius concauatione calcanei rederetur. Pe-
 dis diuisio est senaria. Est enim cauilla calcaneus, pedis na-
 uicula et rasca, quia sic lingua uocatur arabica, est pecten, sunt di-
 giti. Os calcanei rotundum est superius, a parte familiari,
 20 ob extranea parte longum est et subtile, subterius latum atque so-
 lidum attingens terram, rotundum ne quid forte patiatur,
 longitudo atque subtilitas ut bene firmaretur * uel ut super-
 posita patentur. Subtilitas ut ferre dura possit corpo-
 ra. Cauilla calcaneo est superposita, mollibus ligamentis retro
 25 conexa, duo habens acumina, a parte familiari maioris
 intrans concauitatem, harundinis ab extranea minoris. Hac con-
 cauatione, calcaneus sursum et iusum mouetur. Os nauic-
 ule ad modum factum est nauis, superius et retro et utrimque ope-
 riens extremitatem cauillę ante ligatum est, sicut esset concaue-
 30 natum, per hoc pedi datur lateralis motus. Vtrinque ista cum calca-
 neo est ligata, sed ab extranea parte infra a familiari altius,
 ut locus remaneret concauus. Hęc concauitas dupliciter fuit
 necessaria, ut scilicet si pes acute rei superponeretur, concauum
 haberet ad quod cito confugeret, ut calcaneus ad motum le-
 35 uior redderetur. Rasca .iiii. habet ossa, tria posterius cum nauicu-

* rotunditas. La-
 tum fuit duabus
 ex causis aut
 ut bene terre fir-
 maretur

le iuncta ossibus. A parte uero familiari ante cum tribus ossibus pectinis. Os quartum quod uocatur grandosum in parte minoris digiti est positum, cuius acutum ut ligaretur retro calcanei intrat concauum, ante cum duobus pectinis ossibus. Rasca fuit necessaria, in pedibus sicut et

5 in manibus. Sed tamen ista .iiii. illa habet ossa .viii. Maior enim motus manibus quam pedibus fuit necessarius. Pecten ex .v. conficitur iuncturis, cum .iiii. rasche ossibus. Tria horum iunguntur cum rasche tribus duo cum grandoso uno. Pecten pedum utilis fuit sicut et manuum. Quatuor digiti, tria ossa habent singuli. Pollex qui et

10 maior tantum habet duo, quod idcirco contingit ut pedes essent intus concaui. Maiora habuit ut per ea pes posset sustentari, ut sicut manus per pollicem tenendi habuit facultatem ita pes in descensu siue ascensu firmitatem. Omnia ergo ossa corporis sunt xl. et ducenta. Septem capitis .iiii. paria .xiii. maxillaria

15 dentium .xvi. unum pali duo menti, dentium superiorum .xvi. Spondiles .xiii. coxarum, in ani .iii. coste xxiii. teneritudines .viii. Spatulę .ii. capitis spatularum .v. furcularum .ii. anorum .ii. cubitorum superiorum .ii. inferiorum .ii. Raschę manuum .xvi. Pectinis in manibus viii. digitorum .xxx ancharum .ii. calcaneorum

20 .ii. raschę pedum decem digitorum .xxx. *De cartilagine .ix.*
 Cartilago est ossuum teneritas quorumlibet *capitulum* fetuum ossibus assimilata, de qua satis tractauimus, in ossuum compositionibus cum quibus iunguntur. Est et pectoris teneritas, costarum etiam extremitas, et ypocondria pars in ano

25 et ancha et in extremitatibus ossuum acutarum narium et auricularum gutturis, et canalium pulmonis, quę omnia fuerunt cartilaginosa ne rumperentur cum plicarentur. *DE NERVIS*
 Nerui fuerunt necessarii ut sensum atque motum ferrent menbris corporis ossibus ligamentis, et cartilaginibus

30 pinguedini et glandibus. In natura enim sua, nullum horum habet sensum neque motum, sed horum singula, prout dicemus fuerunt necessaria. Quidam medicorum dentes osseos sensus habere dicunt, quia labiis tremantibus et ipsi tremere uidentur et dolorem patiuntur. Dolor autem non est sensus. Quod negant

35 alii dicentes, dolorem illum esse in gingiuis et neruis. Quo-

rumlibet neruorum fundamentum est cerebrum, cum uoluntarii motus atque sensuum fit firmamentum. Omnes autem nerui, aut de cerebro procedunt, aut de mediatoribus cerebri. Cerebri mediatrices esse dicuntur, spondilium, medulle, que micha sunt
 5 appellatę, que ideo oportuit esse, ut si omnes a cerebro prodirent, aut rumperentur aut longinquitate sensus perderentur. Menbrorum ergo priorum nerui, a cerebro debent progredi. * duriores. Exeuntes a prora cerebri omnium aliorum sunt molissimi, quia sensum portant aliis. Mollicies uero cito mutantur circa sentientes prodeuntes a puppi cerebri fuere duri, ut motum
 10 possent pati. Neruorum a cerebro exeuntium .vi. paria sunt, quidam ad oculos progrediuntur ut darent eis sensum, uisus alteri ad eosdem ut darent motionem. Aliorum quidam uadunt ad linguam, et sensum gustui dant, quidam ad timpora, ut motum comedendi
 15 prebeant. Isti quidam ad narium exeunt extremitatem, et usque ad labra, quidam ad ginguias, atque dentes tendunt, donantes eis tactum. Quartum uero priorum parium per palati summum ut ei donet gustum. Quinti pars uadit ad auriculas, ut auditum eis prebeat, pars ad latitudinem pectoralium lacertorum, ut uirtutem det motuum. Sexti paris pars tendit ad uiscera ut per
 20 eam sentiant pars ad lacertos gutturales ut eos moueat. Septimum uadit ad lacertos lingue atque gutturis, ut inde possint moueri. Vnumquodque istorum priusquam exeat craneum duobus cerebri panniculis est opertum. Subtilis panniculus propter nutrimentum
 25 sui est uenosus, alter grossior est et durior, ab ossibus cranei defendens neruos. Primum par neruorum a cerebro exeuntium concauum, nulli aliorum tanta concauitate assimilandum, cuius substantia cerebri nature est uicina. Concauitas omnibus fuit necessaria, ut per eam spiritus uisionis daretur oculis. Sunt tantum maiores isti totius
 30 neruis corporis, quod ex duabus causis contingit, ne concauitas clausa rumperetur, aut maiorem quantitatem ferret spiritus. Fuerunt molles, ut sentientem facerent uelociter. Prodeuntque isti duo nerui a duobus quasi uberibus cerebri. Vicinantes autem naribus prius concaui ibi iunguntur. A naribus uero procedunt ad oculos hoc modo .X. Concauitas ista oculis quam maxime fuit necessaria, ut si for-

* Remotorum a nucha quod fungi[tur] cerebri natura a cere[bro] procedentes m[ol-]liores sunt. De n[u-]cha

te unus patiatur ramusculus, per alteram alteri lumen oculo prebeat. Hoc probare poteris, si clauso uno oculo alterum aperueris. Neruus a dextra parte ueniens ad dextrum oculum tendit, a sinistra ad sinistram. Quorum singulis ad oculos usque progressus ita ibi dilatatur, ut uitre-

5 am tunicam circumdet concauus. Spiritus autem uisionis egrediens a cerebro, et eandem tunicam percutiens irradiat oculum. Nerui isti in egressione a cerebro, leues sunt et molles, sed quanto plus ab eo elongantur tanto duriores efficiuntur. Ad oculos autem conueniunt, ibidem rursus mollescunt. Secundum par neruorum a posteriori

10 ri parte incipit priorum, quorum unusquisque exit per foramen cranei quod uicinum est singulorum oculorum concauitati quam circumdantes dilatantur ut per eos oculi moueantur. Par autem tertium incipiens retro post secundum, et post sedem capitis exiens a puppi cerebri .iiiiito. pari counitur, sed postea separatum principatur. Quod cum exeat a craneo, in .iiiiior. diuiditur neruos. Vnde foramen exit quod uena sub-

15 bit, pauendis. Hęc cum per ceruicem descendat in uiscera diafragmati superposita, dispertit per ea. Alter foramen ossis tympani egreditur, et neruo quinti paris commiscetur. Tertius cum foramen ossis ocularis exit, unde secundum par iam exierat, in tres alios diuiditur

20 neruos. Horum primus furculatus in exterioribus oculorum angulis dilatatus, lacertos typorum¹ tandem ingreditur. Alter ab angulis oculorum maioribus narium foramina ingressus ibidem diuiditur. Alius in maxillis duos neruos se diuidit. Vnus intrat oris interiora, ab altero extrinsecus, utraque superioris labri extremitas patitur.

25 Quartus paris tercii neruus superius propter incidentem diuisionem intermissus, per maxillas diuidens se maxime gustum donat lingue. Huius altera pars inferioris labri dentes radicat et gingiuas. Quartum par .vii. principalium tercio sibi pari iunctum, post ab eo se iungitur, et per tunicam palati dispertitur, ut per ipsum sibi tactus prebeat. Quintum uero in egressione sua in duo diuiditur paria, unum a cerebri incipiens prora, retro tertium. Principale par in auricularum secedit foramina, et ibi se dilatans, eadem circumdat. Hoc autem par, auribus auditum dat, secundum par huius quinti a posteriori par-

30

---

¹ tymporum

te exit, prioris per foramen, scilicet ubi os petrosum est, quod foramen a medicis propter os petrosum uocatur, orbem cum transit apertum. Hoc com-
 mixtum pari tercio ex magna parte secedit in maxillarum
 lacertos, altera in tymporum ut eorum adiuuet sensum, et par tertium.

5 Sextum principale a puppi diuiditur exire per foramen utrumque in
 extremitate lauda grecum assimilante. Ab unoquoque horum
 .iii. nerui exeunt. Primus intrat lacertos gulae, uadens ad
 fundamenta linguae, adiuuans par .vii. in eiusdem linguae
 motum. Alter ad lacertos tendit summarum spatularum. Tertius
 10 qui maior est ceteris, per ceruicem usque ad uenam iuuenilem
 descendit, per quam uadens in furculam diuiditur multiformiter.
 Patitur enim in lacertos gutturis et descendens ad pectus in fur-
 culam aliam diuiditur, et redit ascendendo in gutturis lacertos
 caput habentes inferius. Hic a medicis uocatur tornatilis. Hic iterum
 15 furcatur, et ad cor ex parte diuiditur, ad pulmonem quoque et canales
 eius, et subpositus diafragmati in uiscera et os secedit stomachi
 miscens, se neruis tercii paris. Septimum par principale in-
 cipit a puppi cerebri, unde micha ortum habuit. Hoc se in
 lacertos diuidit linguae, partimque cartilagini connectitur, scu-
 20 tum assimilanti in lacertos diuisa inclinatos, positos in os-
 se lauda grecum assimilante. * Alii a cerebro procedere uidentur, nu-
 cha mediatrice. Nucha enim a cerebro descendit, in spondiles
 dorsi, incipiens a fine puppis prima a prima spondili colli.
 Ad hac nucha ex necessitate procedunt nerui, sensum et uolun-
 25 tarium motum prestantes menbris sub collo positus. Sunt autem .xxxii.
 paria sibi et unum tantum inpar. In collo enim .viii. .xii. in dor-
 so, in renibus .v. iuxta anum .iii. in ano .iii. in fine ani .i. Pri-
 mus de .viii. erit a prima ani spondili secedens in lacertos ca-
 pitis, par secundum inter primam, et secundum spondilem. Habet exitum par-
 30 tim in cutem tendens capitis, ut sentiat et in posteriores colli
 lacertos, pars altera, alia in latos uadit lacertos super spatulas.
 Par tertium inter secundum exiens et tercia in duos utrimque diuiditur
 neruos, quorum imus ad lacertos interiores, alter ad lacertos utrimque ua-
 dit posteriores. Par autem quartum exit per foramina, tercie, et quarte

* Hec sunt .vii. paria
 a cerebro principa-
 liter procedentia.

spondilis cuius unumquodque caput in duo diuiditur. Pars horum maior et plurima contra spondiles .iiii. spinam tendit, unde in lacertos inter dorsum et collum positos, inde reuertens in dorsi lacertos furculatur.

Pars altera minor, miscetur cum pari tercio. Par quintum intra quar-

5 tam exit spondilem, atque quintam, cuius unaquęque pars, in duas diuiditur alias, minor pars adeundo spatulas in lacertos diuiditur earum. Maior pars procedit in summa dorsi, partim in latos super spatulas lacertos, partim in lacertos inter caput et collum, positos, altera pars huius maioris miscetur, cum .v. vi. vii. paribus a ceruice pro-

10 cedentibus et secedit postea usque ad medium diafragma. Sextum par exit inter .v. et vi. spondilem. Septimum inter .vi. et vii. Octauum inter .vii. et viii. Hęc autem paria partiuntur in multa. Pars enim in lacertos capitis tendit et colli, alia in lacertos dorsi, alia in diafragma preter .viii. tantum, alia in ascellas usque in concauitatem spatularum, * q̄ut/ motum det digitis, alia in brachii cu-

15 tatem, ut faciant sentientem. Primum .xii. partium a pectoris spondilibus exeuntium, inter primam et secundam exit, cuius pars uadit in lacertos inter costas, alia in lacertos supra dorsum, alia super primas costas, et viii. pari iungitur, procedens usque ad uolam manus, ut per

20 ipsam sibi detur motus atque sensus. Altera pars inter secundam exit, spondilem et terciam, et diuiditur in cutem armi, ut det sensum ei. Altera pars tendit inter lacertos costarum atque pectoris, tercium inter lacertos spatularum atque dorsi, ut motum paret eis. Similiter alia .x. paria, a spondilibus¹ pectoris exeuntia, unicuique membro

25 sibi uicino uirtutem subministrant, et unusquisque inter duos spondiles exit. Sed tamen .xii. ab integris spondilibus medio procedit. Quinque parium in renibus, alii in lacertos super uentrem, alii uadunt super penem, alii furculantes descendunt usque ad summos pedes. Tercia a foraminibus ossuum ani, exeuntia, in lacertos sibi uicinos

30 diuiditur, ex magna parte descendunt ad firmos pedes. Tria ab uno exeunt et inpar unum, primum exit ab osse tercio quod ponitur iuxta anum, et a primo trium ani ossuum. Hęc autem et duo alia diuiduntur in multa. Quedam enim in natium lacertos, quędam in uirgę, alia in uesticę, alia in ipsam uirgam. Omnes ergo nerui, pares

cui motum uideatur dare hec eadem in uolam tendit.

¹ spondilibus

atque principales sunt .xxx. *De ligamentis et cordis .xi capitulum.*

Ligamentum est substantia inter neruum atque ossa ossibus mollior neruis
autem durior. Incipit ab extremitate ossuum ideoque nullum habet
sensum. Illa enim tamen sentiunt, quę de cerebro exeunt, li-
5 gamenta duabus de causis fuere necessaria, uel ut ligent os
sa in concatenatione sua, uel ut lacerti cum ossibus ligentur per
ea. Eorum forma est diuersa. Aut enim sicut nerui sunt rotunda, quia
in locis neruis carentibus sunt posita, sicut in concathenatione ar-
mi et cubiti, aut sunt lata ut ligandorum sint culcitra, et firmi-
10 ter ligent ea, aut sunt lata et subtilia sicut panniculi, ut per
ea nerui defendantur atque uenę. Cubitales enim corde et lacer-
ti undique his sicut defensoribus sunt cooperti, et similiter alii, his
similes loci. Corde sunt inter ligamenta et neruos quę ligamentis
ossuum et neruis ad lacertos procedentibus fiunt. Cum enim nerui ad
15 lacertos progrediantur, in ipsos diuiduntur et cum eisdem miscentur. Liga-
mentorum pars cum eisdem ab ossibus prodeuntibus est mixta, commixti-
ones horum lacerti, uocati sunt. Pars neruorum et ligamentorum in
summitatibus est lacertorum membrorum confinio se mouentium, ubi cum
eis miscetur, et corde uocantur. Cordarum uero natura, ligamentorum et
20 neruorum est media. Vnde etiam sentiendi, ligandi, mouendi,
habent supplementa. Earum forma, sicut ligamentorum est diuersa, aut
enim est rotunda, aut lata, aut cum lata subtilis, sicut sunt panniculi.
Rotunda in lacertorum capitibus est posita, et concathenationi eorum
uicina. Hec autem rotundatur, ne quid forte patiat, quales
25 sunt corde in brachii et raschę concathenatione. Lata in con-
cathenatione ipsa, ut eius quantitatem teneat, lata et subti-
lis sicut sunt panniculi, triplicis est iuuamenti.
Aut enim subtilem sensum dat menbris sicut corde sub uo-
lis manuum dilatate, que, sunt instrumenta, ut uole tan-
30 gant tangenda, aut duriciam et sensum prestant, sicut corde
quę sub pedum se dilatant plantis. Hęę enim sensum ut
passibilia sentirent dant, et duriciem ut calcitam pateren-
tur soliditatem. Tercium iuuamentum, ut pelliculas corporis
operirent, et descenderent, sicut corde, super duos lacertos

uentris positę, quę duriciam debent sibi dare, similiter et omnes
alię lacertorum uentris. **DE VENIS**

Venę incipientes ab epate fuere necessarię, ut sanguinem
ab eodem ad membra corporis nutrienda ferrent. Sunt autem
5 naturę laxioris atque mollioris, ut ea quę epatis nature
fuerant uicinę mutarent aliquantulum, cuiuslibet rei ad
se uenientis sucum siue sanguinem. Quę de una tunica sunt
factę, non de duabus sicut arterie. Arterię enim spiritum recipi-
unt et sanguinem. Iste uero solum sanguinem. Venę igitur exeuntes ab
10 epate sunt .ii. Vna enim ab epatis concauitate exit, que nomen
est sortita porte. Altera a gibbo epatis, unde concaua debet uo-
cari. Portę extremitas antequam epar exeat, quinantia exiens
ab epate usque ad .xii. intestinum uidetur pertingere, ibi uero diuiditur
in .viii. Duarum minorum una intestinum intrat, portans ad e-
15 par sucum ab ipso intestino recipiendum. Altera secedit in
stomacho, et in aliud intestinum, quod porta est uocatum, et inde sibi
sukum portat si quid ibi reperiat. Reliquarum .vi. uenarum duę
magnę sunt, quarum una uadit in stomachi latitudinem diuidendam
in dexteram sui partem, portans illuc ab epate cybum unde uen-
20 triculum stomachi cybum digerens sibi sumit nutrimentum.
Altera ad spenem¹ usque progressa, feces sanguinis ab epate tra-
hit, sed antequam illuc ueniat, diuiditur in furculas et in car-
nem nutriendam secedit, quam ponagras uocant medici. Cum
autem ad splenem uenerit paruula uena ab eo procedit, uadens
25 in dextrum stomachi latus exterius, ut ab ea nutriatur. Hęc eadem
paruula furculatur postea ut ad pinque tendens
rectum intestinum circumeat, et quicquid ibi
cibi reperit ad epar referat. Quarta uena
in lateris uadit dextram, et intestinum quod colon appella-
30 tur, uadit quinta, ut similiter superiori faciat. Sexta sub-
tile petit intestinum, et multiformiter diuisa, uadit usque
ad ieiunum, et inde orbem petit intestinum, et hoc quod iuxta est
colon, simile facit superiori. Hęc est diuisio uenę, quę su-
perius habuit nomen portę. Alterius pars quę uocatur con-

---

¹ splenem

caua multiformiter diuiditur, circa epar, postea ab epatis gib-
 bositate exeuntes quedam, cybum ad portam ferunt ad concauam. Que-
 dam cum ab epate subiungantur, in duas partes diuiduntur. Vna
 maior pars petit inferiora, tendens ad extremam dorsi spon-
 5 dilem. Altera minor sursum uadit de qua sumus modo tractaturi, ascen-
 dens supra pertingit ad diafragma, et cum ibi se diuserit, ten-
 dit ad panniculum medii pectoris, et ad panniculum cordis,
 et ad glandem, que morum uocatur a medicis ibi furculata, tandem
 ad cordis auriculam tendit maiorem, unde egressa in .vi. diui-
 10 ditur uenas. Vna maior secedit in dexteram cordis concaui-
 tatem, et tamen in pulmonem tendit. Ex hac exit uena que uoca-
 tur arteria. Altera dorsum circumdat ibi se diuidens ut ipsum
 nutriat, altera petit inferiora pectoris, et lacertos costarum
 nutrit, aliaque membra costis uicina. Que cum cor egreditur
 15 multimode diuiditur. Subtiliatur enim sicut pilus, et in pan-
 niculum mediantem pectus partitur, postque in duas diuiditur. Qua-
 rum unaqueque tendit ad furculas, et ibi se dilatans facit fur-
 culas duas, quarum una in dextram teneritudinis et in eiusdem
 sinistram uadit, usque in cartilaginem que est super stomachi os, et assi-
 20 milatur gladio. Secunda furcula, in .v. diuiditur. Prima est super
 pectus et in .iiii. costis ipsius pectoris dispertitur. Secunda uadit
 ad spatulas, tertia ad collum quarta et .vi. spondilium, supremarum
 colli intrat foramina, ascendens caput post ea. Quinta maior
 ceteris in ascellas uadit, et ibi in .iiii. uenas se diuidit.
 25 Prima et secunda in molliores ascellarum carnes se dilatant,
 tertia in pectus descendit, et exteriora petit uentris. Quarta in
 .iii. diuiditur, harum prima in lacertos concauitatis spatularum.
 Secunda in maiorem ascellarum lacertum, tertia his maior in manus
 per armum secedit. Hęc uocatur ascellata que et basilica. Hac
 30 diuisione executi, harum uenarum concauitas ascendendo pe-
 tit furculas, ibi quoque in duo diuisa, occulte ascendit una,
 et uocatur occulta arteria, aperte autem altera et uocatur aper-
 ta. Quecumque se a furculis elongant, in duas magnas parti-
 tur per uenas. Vna per collum uadit in partes inferiores corporis,

ante et literaliter¹, altera ante et dorsum ascendens, postea ut circumdet furculas. Epari mixta uocatur aperta, cum appareat, sed ante quam misceatur in multis diuiditur. Quarum quedam semper sentiunt, quedam non in omne corpus araneę enim telę assimilatur. Que cum postea adunentur, durę pares efficiuntur, una tendit in latitudinem corporis, et cum redeat in furcularum iungitur compagine, altera colli petit confinia. Vna semper apparentium sensui per spatulas in manum tendit, et uocatur cephalica, et alibi spatulosa. Sunt et alię duę in istis inicio fundate, quarum una spatularum petit capita, et ibi est diuisa. Altera ad summos tendit armos. Aperta arteria in .ii. diuiditur uenas, una petens inferiora, partim diuiditur per maxillas, altera pars maior mento datur, et linguę atque uicinitati suę usque in caput. Occulta arteria ascendit in os stomachi et ibi diuisa miscetur cum aperta et inuoluitur gutturi eiusque lacertis et etiam ori stomachi. Quod idem remanet, ascendit quod greco lauda assimilatur, ibique diuiditur. Pars in primam secedit spondilem et secundam, altera subtiliata sicut pilus in primam et caput diuiditur, sicque in renem intrat, per foramen ossis lauda ut illa loca nutriat. Hic secreta finitur arteria. Nunc ergo ad ascellatam quę et basilica et spatulata, reuertendum et cephalica. Harum pars in armo multiformiter est diuisa, et in uena quę uocatur media, sed postea rursus adunatur, altera pars remanet integra. Spatuloseę enim pars in cutem armi diuiditur, ut lacerti exteriores inde nutriantur. Ascellata similiter in eodem armo spargitur, ut lacerti interiores recreentur. Sed armi concatenationem his condescendentibus media quedam ex utrisque conficitur, hęc quę quia brachii est media, media uocatur. Quod remanet de spatulosa partim in brachii tendit exteriora, brachii funis uocanda, descendit in rascham manuum inferius ibi in extraneam raschę partem diuiditur, pars altera cum ascelate iungitur parte una. Quod remanet de ascellata in partes duas diuiditur quarum una rursus in alias duas dispertitur. Vna prioris analitatis inter auricularem digitum, et medicum uadit. Hęc lingua arabica uocatur osseila, altera inter medium et indicem. Maior pars secundę diuisionis in

---

¹ lateraliter

tres diuiditur. Vna inferioris brachii latitudo usque ad rascham
 tendit manuaem, altera super priorem sita rasche fecit confinia,
 tertia circa cubiti diuiditur media, ascendens ad brachii supe-
 riora a parte extranea, que in duas diuisa, tendit usque ad ras-
 5 cham in manuum extrema, et ibi inter indicem diuiditur, et pollicem.
 Pars altera petit brachii inferioris extrema in tres ibi diui-
 denda. Vna harum inter radicem uadit et mediatricem, et cum me-
 diatrice indicis et pollicis iuncta, ibi tandem efficitur una.
 Altera inter medium et medicum. Hęc est illa quam propter splenem inci-
 10 dunt medici, sanguinem inde emittentes, tamdiu quousque per se
 ipsa obturetur. Tertia inter auricularem secedit et medium. Hęc est
 diuisio rursum euntis concaue. Pars descendens antequam di-
 uidatur principaliter in radice ipsa sicut pilus partitur multiformiter
 et subtiliter. Hęc autem quasi pili dextra renum panniculos et sibi uici-
 15 na petunt que nutriunt postque hęc pars principaliter furculatur et conca-
 uitatem renum ingreditur, per has renes sibi trahunt sanguinis colamen-
 tum. Quedam a renibus intra testiculos furculantur, ab his rur-
 sum due uene exeunt in renum spondiles, que per duo latera
 uadent usque ad ilia, et ad lacertos iuxta anum ab his duabus
 20 due uenule exeunt, que spondiles intrant, ut nucha eos
 nutriatur que ad spondilium finem uenientes utrumque uadunt la-
 teraliter una in dextram coxam, altera in sinistram. Inter has duas
 de radice .x. exeunt uene, una in anum uadit, sicut pilus subtilis
 ad pelliculas penis tertia ad carnem super ossa æni existentem,
 25 quarta ad lacertos qui circumdant nates .v. ad os matricis et par-
 tes inferiores et uesicam, sexta ad lacertos qui sunt super penis ossa,
 septima in eos qui recte sunt super uentrem .viii. in natura fe-
 mineam et masculi uirgam nona in .x. lacertos coxarum usque in
 ilia. Hac facta diuisione una furcula secedit ab eadem
 30 radice, que in coxas uadit, altera in earum exteriora, a parte scilicet
 extranea tendens usque ad inferiora, et diuiditur, multiformiter
 in inferioris coxe, lacertos, ueniens ad genuum concatenationem
 in tres diuiditur. Vna per medium et per omnes coxe lacertos, in interi-
 ores et inferiores partitur. Secunda in cruris exterioris harundi-

nem usque in cauille concatenationem. Hęc autem uena uocatur scia. Tercia in cruris inferiora descendens usque ad cauillam, atque gibbosa, ista a medicis et aphen uocata est. Quę ambę conueniunt in calcaneum. De scia duę uenę exeunt, circumdantes

5 minorem harundinem. Vna antea, altera retro. Hęc sunt uenarum corporis compositiones, quarum .xi. sunt diuisiones. Sunt autem quedam uenę ad umbilicum uenientes ab epate, alię a porta, alię concaua. Venę quoque pectoris et uenę diafragmatis spatulosa cum suis ramis et ascellata cum suis, exteriores arterię

10 et circumdantes uentrem uenę ossis ani, et uenę exterioris ani.

Uenę quę uocantur **DE ARTERIIS**

arterię nature fuere necessarię ut calorem naturalem a corde ad omnia membra ferrent. He autem arterię de duobus panniculis sunt composite, similes in forma sed in substantia dissimiles. Earum interiora per latitudinem sunt uillosa, quarum substantia est dura, et quin

15 quies grossior quam sint exteriora. Extrinsecus uillosa earum per longitudinem uadunt, pauca per transuersum. Harum artiarum substantia quidem eis fuit necesse, quia duos motus habuere, unum in dilatando cum sibi spiritum a cordis trahunt imo, quod cum exterioribus fit panniculis, per longitudinem uillosis. Secundus motus

20 est constringendi, id est fumosam superfluitatem expellendi. Quod cum interioribus fit panniculis per latum uillosis. Hi autem adiuuantur per uillum transuersum, his panniculi retinetur sanguis qui a corde trahitur. Vnde duriores sunt exterioribus immo uenis omnibus, quod eis contingit, ex motu, ne forte rumperentur. Hęc autem

25 uenę a sinistra incipiunt concauitate cordis. Ex hac enim duę procedunt spatulose quarum una panniculum habet unum mollem, quę uocatur pulsatiua. Quę necessaria ad hoc fuit, ut multam quantitatem sanguinis huius spiritus ferret pulmone et

30 aerem exciperet, quem sanguini donaret. Hęc uena pulmonem intrat, et multiformiter est ibi diuisa. Altera est priore maior, quam aristotelici uocant orithi, audacem uero medici. Ista a corde ascendendo diuiditur in duas. Minor secedit in dextram concauitatem cordis, et ibi diuiditur, a maiore cor circumdatur. Quidquid

remanet de his furculatis in duas uenas diuidit se una
 ascendit sursum, altera uero descendit ad uisum quę maior
 est, quia inferiora membra superioribus plura sunt ascendens sur-
 sum duarum fit postea uenarum. Minor tendit ad gingiuas, et
 5 e transuerso in latera dextra, quę ad molliorem accedens carnem quam
 appellant mori glandem in tres diuiditur. Duę sunt maxime proce-
 dentes in latera occultę arterię, una dextrorsum, altera sinistror-
 sum. Has in colli sentimus, lateribus iuuenilesque uocantur. Quę
 absconsę se commiscentes, et in ascensu cranei concauitatem sub-
 10 eunt multiformiter diuiduntur, et iunctę sicut retę efficiuntur,
 subtus cerebrum se dilatantes, ut spiritus animatus digeratur, postea ad
 unatę et sicut prius duę effectę substantiam intrant cerebri, ut
 animatum spiritum ferant sibi tercia que remanserat in tres
 diuiditur alias. Pars ad oculos tendit et in priores costas pec-
 15 toris, pars in priores colli spondiles et spatularum uicini-
 tates usque in earum summitates, et descendens usque ad ascel-
 las iungitur cum ascellata ab ascellis in manus diuisa, et multi-
 mode furculata, paruę in lacertos manuum interiores et exterio-
 res tendunt ab interioribus usque ad cubitos, in quibus extra
 20 apparent cum ascellata, et postea redeunt ad furculas mul-
 timode ibi furculantur, in lacertosque brachi diuiduntur. Altera
 ad manuum uadit per superioris uiam brachii, hęc est cuius pul-
 sum in morbis medici tangunt. Altera ab inferioribus ad ras-
 cam manuum tendit, diuisa in lacertos uole aliquando ap-
 25 paret retro manum. Altera pars uenę ascendens sursum
 usque ad sinistram, ascellam per transuersum diuiditur, in sui lateris
 membra, sicut et altera iungens se cum ascellata. Vena orothi
 descendens iusum, recta super spondiles dorsi usque ma-
 num uadit. Ad quem antequam descendat in procedendo fit eius
 30 diuisio, multimoda, usque in uniuscuiusque latera spondilis et
 intra spondili uicina membra. Vna harum subtilis diuiditur,
 per loca pulmonis, tendens usque in eius extremitatem, et in
 canales eiusdem. Altera uadit in costas, duę alię paruę in
 diafragma, alia circumdat intestini subtilia, quę postea

diuiduntur in tres, rectum intestinum circumeuntia. Hęcque uenę pulsates miscentur aliis pulsum non habentibus quę cum ad ossa ani perueniunt, in duas se diuidunt. Vna uadit in dextram, alia in sinistram coxam, sed antequam ad eas ueniat una

5 quęque furculatur. Vna in uesticę latus usque umbilicum progreditur, quę in fętu in uentre matris solet inueniri. In perfectis enim eam que ad uix inuenire poteris, cum tamen descenderit in lacertos super anum diuiditur. Veniens in coxam multiformiter dispertitur, sicut nunc de pulsati uena diximus. Sed quędam pars uadit in interiora, quędam uero in exteriora. Istę sunt arterię quę habentur in corpore. Quedam sunt circumdantes fętum, quedam ab orothi, procedentes ad uenas usque non pulsates, alię ad .v. spondiles, alie in medias furculas, alie uadunt ad ascellas, alie ad iuueniles, alie ad diafragma secedentes, alię in primis furculatę ad epar, splenem, et

10

15 intestina extendunt se. *De Carne uel*

Carnis spesies in corpore sunt tres. pinguedine .xiii.

Quedam enim pars, neruis et cordis admixta lacertus est uocata, de qua dicemus in membrorum compositione. In his autem lacertis maior est pars carnis, alia caro sola inter durum et mollem temperata, alia est glandosa. Sola caro est in coxis et in dorso exteriori et interiori, atque inter dentes. Sed quę in coxarum iacet parte extranea, ossuum super ea quiescentium est quasi cultura. Caro exterior et interior dorsi duabus de causis fuit necessaria. * Caro enim interior dorsi interiora calefacit, quępropter nucham naturalem frigiditatem, et ossuum atque neruorum sunt frigida. Est etiam eis altera causa concauitatis scilicet neruorum ascendentium, arteriarumque descendendum recreatione est maxima, ne forte rupentes deficient in uia. Caro dorsi exterior ab exteriori aere sui est defensio, et concauitatis spondilium et costarum recreatio. Caro autem inter dentes eorum firmat radices, nutriens eos ut sint stabiles. Caro glandosa diuiditur in tres. Humectationem enim bonam et uiuantem generat, quod testiculi et mamillę faciunt quę sub lingua sunt. Humiditatem enim linguę et ori adtrahunt, ne nimia siccita-

20

30

umbilicum tendit
quiuis

ea

[1]Interior enim duplicem habet necessitatem dorsi interiora calefacit

te torpescant ad motum, duo alia glandosa, aut loca replent
uacua, aut neruorum et uenarum sunt fomenta, qualia sunt in uentre po-
sita, et ea quę uocantur mora, et que uentriculorum cerebri sunt
media. Sunt etiam quedam glandosa expulsum a menbris humorem
5 recipientia¹, qualia sunt in ascellis in inguinibus post auriculas et in
collo. Glandes intestinum circumexeutes, uenę exeutes ab
epate fuere necessarię. Quę cum exeat, intestinum circumdat,
uadensque inter intestinum et stomachum circumdat illud, quod por-
ta est uocatum. Huic uenę nerui admiscentur et arterię, quę
10 descendentes a corde in corpus inferius circumeundo intestinis pre-
bent, sensus. Hęcque omnia in loca diuiduntur sibi uicina, quia in
illa fel currit ad intestina, quorum uia ex suspensione non
fuisset tuta, nisi natura mirabilis sustineret hęc glandosa,
quibus replerentur, ut in uia hęc quiescerent, ne nimio insti-
15 no atque motu se rumperent. Glandosa fuerunt mobilia, ut sua-
uius quiescerent super ea, uel si forte aliqua durucies² eius obuias-
set, mollia haberent atque resurgerent, horum est maius glando-
sum quia superiori parte costarum dilatatur. * Glan\\$/du a\\$/ illa, quę pi-
nu est assimilata, in medio uentriculi cerebri ad hoc fuit po-
20 sita, ut idem quod superiora suppleat. Glandosa expulsos hu-
mores tantum recipientia in ascellis sunt posita, ut humo-
res malos a corde expulsos recipiant. Quos quia debilia sunt,
in expellendo retorquere non possunt. Inguinis glandosa,
ab epate recipiunt expulsa, a collo et post auriculas a cere-
25 bro eiecta. Pinguedo est res humida quę maxime inue-
nitur super pelliculas et neruosa loca naturaliter frigida. San-
guis enim subtilis et unctuosus pinguedinem non obseruat, in
locis calidis et sibi penetrabilibvs. *De pelliculis*
Pelliculę siue panniculi *et cutę .xv. capitulum.*
30 subtilia sunt et dura corpora, quibus cooperirentur
menbra. Nichil autem subtilius neque preter ossa durius,
in toto corpore repperitur, quod fuit necesse, ut alia men-
bra possent operire et defendere. Dura ne facile rum-
perentur. Subtilia, ne nimia corporis quantitate occuparetur.

* Quod propter
ascriptam
causam necessa-
rium fuisse dicitur.

¹ recipientia

² durucies

Menbrorum quędam unum quedam duos habent panniculos, quia lacerti uno tantum sunt contenti quo undique operi sunt. Qui panniculis ita eis conglutinatur, ut non facile auferatur. Quod tribus de causis necesse fuit. Primo, ut membra sibi coadunet. Secundo, ut ab aliis separet. Tercio, ut si quando lacerti se inuicem percutiant, per hunc panniculum tuti maneant. Interiora membra duos habent, unum eadem necessitate qua lacerti, alterum super positum priori, non tamen iunctum eis, nisi ubi membra inuicem sunt ligata. Membra interiora pectoris, duobus sunt operata, panniculis, preter illum qui costarum est operimentum. Membra uentris ambobus illis operiuntur, quibus et cerebrum cooperitur, quomodo fiat dicemus. Sed prius dicendum de panniculis aperientibus costas. Costarum subtilis sicut araneę tela omnes interiores pectoris operit, costas, et membra circumdat pectoralia, a quo duo prodeunt pectus partientes medium, qui in longitudine a furcarum incipientes iuncturis usque in finem tendunt, pectoralis, teneritudinis. In cuius extremitatibus antea solidantur, posterius cum pectoris spondilibus, ubi iuncti paulatim se separent, ut ad cor perueniant. Ad quod cum perueniant tunc tandem maxime se iungunt. Eos enim mediauit cor, cum panniculis, et postea iunguntur cum dorsis spondilibus ubi perfectissime solidantur. Sunt autem in pectore concauitates duę, a se inuicem speratę¹. Pectoris uero panniculi, dupliciter sunt necessarii. Maior fuit necessitas, ut si una pectoris concauitas suam amitteret actionem ex passione aliqua, altera suppleret, quod infirma non posset, ut si una parte apostema nascentur, ibique flatu amittentur, altera medietas, medium flatum et uocem faciat. Si enim utraque infirmetur, morte intercedente uitalis flatu amittitur. Minor fuit necessitas ut ab ipsis exirent et alia membra intra concaua cooperirent, id est cor pulmonis, uenas, neruos, et arterias, ligantes, membra pectoris, ne suis excederent locis, cordis panniculis qui sui casula esse dicentur. Ex omnibus cor circum-

---

¹ separatę

dat partibus cuius forma cordis est imaginata. Qui aliquantu-
 lum est a corde semotus, ne cor a suo motu prepediretur. Hic cor-
 dis sedi colligatur uenis, et arteriis ab ipso procedentibus pan-
 nisque pectoralibus in acumine cordis, ab omnibus colligant
 5 panniculis in fine pectoralis teneritudinis. Inde se habent omnes pan-
 niculi, pectoris, sed non adeo sunt remoti. Est et aliud arabice
 syphac uocatus, qui sicut araneę tela subtiliatur, qui sub lacer-
 tis uentris positus, a gladiata cartilagine incipit, quę super
 est ori stomachi tendensque usque in os penis, circumdansque sto-
 10 machum super os stomachi dilatatur. Est autem circa os sto-
 machi grossior, sed semper subtiliatur usque ad penis os, solidatus cum
 diafragmate, superius et lateraliter cum lacertis ambobus qui su-
 per uentrem dextrorsum et sinistrorsum ponuntur. Subtus
 cum penis osse ligatur, ita firmiter ut uix aliquid eradicet,
 15 maximeque cum diafragmate et lacertis illis utrisque ex quibus
 exeunt, corde subtiles atque paruę * quę huic panniculo
 uniuntur ideoque inseparabiles esse comprobantur. Vnde quidam
 chirurgici in consumptione uentris uulnerati solum siphac
 tangi atque consui. Quod falsum est cum et siphac fit et coadu-
 20 natio cordarum. Iste fuit utilis .v. de causis. Primo quia ope-
 rimentum est membrorum omnium, sub diafragmate positorum. Se-
 cundo ut defendat, ne lacerti uentris cadant super uis-
 cam¹ tercio ut cum feces cibi exsiccantur, facile expellantur.
 Siphac cum diafragmate istud retro ille ante cogunt feces
 25 exire, sicut cum stringant manus, res aliquando liquida
 emittitur. Quarto ut non multum stomachus infletur, cum res
 inflatiua comedatur. Cibi enim destruitur uentositas expri-
 mentibus diafragmate et siphac. Quinto ut colliget omnia
 sub diafragmate menbra posita, dat etiam iste siphac
 30 panniculos pro uiscera, ut sicut totum corpus cutis, ita et uiscera
 custodiant panniculi, stomachum, epar, splenem, renes, in
 testina, matricem, testiculos, uesica, uenas, arterias, atque
 neruos. Panniculus operiens stomachum, grossior est panniculis
 aliorum uiscerum. Hoc ideo, ut si infletur non rumpatur. Hęc,

* et tunice cum his
panniculis li-
gantur

---

¹ uiscera

cum siphac, ligantur. Subtiles epatis panniculi cum diafragmate sunt ligati ex parte gibbositatis, cum intestini ex parte sui concaui pelliculę spenis¹ cum posterioribus ligantur costis, et cum anchis. Similiter renes, intestina, uesica, matrix,

5 atque testiculi, habent pelliculas se aperientes, et uicinis sibi menbris colligantes. Testiculorum panniculus quia siphac ad spermatis uasa digreditur, in utrumque testiculum diuiditur, inde uterque operitur, sacculusque testiculorum uocatur. A siphac item unus ingreditur, ipsius et intestinorum medius, cui uentris pinguedo con-

10 iungitur, qui arabicę sedirbum uocatur, et a pinguedine secedens intrat, intestina quę circumdat uenas, et arterias. Iste unus atque solus, duas uenas neruos, et intestinum defendit, et circumligat. Quomodo sedirbum uenis et pinguedine, et panniculis conficitur, hoc modo reticebitur. Cum enim de compositis sit men-

15 bris, inter composita dicitur. Hii panniculi omnia membra tegunt, et a summo craneo prodeunt, cerebrumque operiunt, In quo tantum duo sunt. Grossior unus, dura mater uocatur, et a craneo subponitur. Hic cerebro fuit necessarius, ut a duricie cranei ipsum tutaretur qui cranei ossibus conectitur, seram assimilantibus.

20 Alter est subtilis, mixtus, et colligatur arteriis atque uenis forme assimilatus secundine. Secundina et enim nichil est aliud quam uenę et arterię et panniculi sibi inuicem conexi. Hic fuit necessarius, ut per ipsum a dura matre cerebrum defenderetur, uenis sibi ministrantibus nutrireantur, atque calor naturalis per pulsus daretur ei. Omnes ergo uenę nerui, et arterię, his pelliculis duabus inter cerebrum operiuntur, quo ad craneum egrediantur. Sed de cerebri dicturi compositione, de his dicemus liquide. Sicut autem natura mirabilis pelliculas fecit interioribus tutandis, ita et cutę extrinsecus circumdedit ne quid forte

30 pateretur de foris. Cutis autem in hominibus mollior subtiliorque efficitur quam in quibuslibet aliis animalibus propter nobilitatem tactus. Si enim dura et grossa esset sicut piscium conchille, cum pateretur nichil sentiret. Si pilosa sicut asinorum aut boum, pilorum massa attenuaret tactum. Vnde in manuum

---

¹ splenis

uolis subtilior et mollior fuit, et in capite fragilior quam in aliis menbris, ut fumositates a toto corpore reciperet et excluderet. Et est etiam hæc cutis tota perforata, ut fumosa excludat. Hęc autem foramina pori sunt uocata. Cutis quoque hominis non in omnibus est equalis menbris. Cutis enim faciei subtilior est aliis, causa sensus atque claritatis. Si enim grossa foret, rubor sanguinis in ea non appareret. Grossa est in aliis menbris, sicut in pedum plantis quod ideo contingit, ne forte pungentibus aculeis eorum lederentur lacerti. Est et mollis sicut uolarum cutis quod ideo fit ut cito mutaretur in naturam sensę rei. Est et dura sicut pedis planta, ut calcari possent dura. Est non pilosa ut cutis manuum atque pedum, ut maiorem haberet sensum. Pilosa sicut capitis barbeque et supercilii, unde dicitur cum de pilis tractabimus. Cutis omnis est, si coniungitur super positis, ut nullatenus possit excoriari. Solidatur enim cum lacertis, sicut illa maxillarum atque frontis labrorumque faciei, narium quoque extremitatis, uel cum cordis ut uolarum manicalium¹ et plantarum pedis, qui a corde exeunt a lacertis brachiorum mediorum, quę antequam ueniant ad rascham manuum dilatate plantas inplant digitorum, ipsarumque manuum. Quod tribus ex causis contingit, uel extractus nobilitate, uel ne pili ibi nascerentur, quibus tangendi sensus inpediretur, uel ut mixtio cutis et cordarum quoddam facerent temperamentum. A lacertis crurum corde exeunt, ad plantas pedum, et uenientes ad cauillam ibi tandem se dilatant, plantasque aperientes se perfectissime illigant, ut uix aut numquam excoriari queant. Cutis aliorum menbrorum inter se et lacertos habet paniculum unde facilius excoriatur.

Pilorum et ungarum non idem quod titius² corporis est incrementum. Omnia enim membra corporis in longum atque latum uidentur augmentari. Sed hęc solum in longitudinem crescunt. Item definitum habent membra crescendi modum. Hęc autem augmentantur interim dum uiuitur. Quod idcirco fit quia quedam expulsio sunt corporis. Pili ex fumo calido conficiuntur et sicco. Subtilitas enim fumi dum egreditur, exteriori aere desic-

---

¹ manualium

² totius

catur, et dum mollicies interioris fumi per poros exeat, aer exe-
 untem et non se uidentem exsiccat. Sunt ergo pili naturaliter iuuamentum
 corporis, uel tantum expulsio superfluitatis iuuatiua, capil-
 li, supercilia, cilia. Capilli enim caput custodiunt, honestant,
 5 et defendunt. Quibus si careat, maxima est inhonestas, et preci-
 pue mulieribus. Supercilia defendunt ne quid nociuum desuper
 cadat in oculis. Sunt et honestantia, quia et homo dedecoratur eis ca-
 rens. Cilia ante et retro sursum et iusum sunt oculorum munimenta, hec
 habent proprium, quod non est aliorum pilorum. Ante enim sunt erecta, quia
 10 si forte leuarentur sursum oculum non clauderent, neque ab adue-
 nientibus cum ictibus defenderent. Sed hec sursum illa deorsum
 cooperirent uisum. Hęc eadem non crescunt, quia naturaliter sicut alia
 membra fundata sunt. Palpebrę facte sunt non porose atque dure, du-
 abus ex causis, uel ut pili, semper erecti essent, uel ne cresce-
 15 rent. Herba enim nimis molli in terram inclinatur, atque crescit,
 in terra dura non crescens, stat erecta. Hęc fecit natura corporum
 iuuamenta atque ornamenta. Solum ornamentum est barba bene parens
 et cooperiens maxillas. Est autem causa, cur masculis et non femi-
 na barbescat quia masculi sunt calidiores in quibus fumus qui pilorum
 20 est materia magis augmentatur. Quem quia natura non sufficiebat
 expellere, expulit per duo loca caput atque barbam. Vnde fit, ut
 femine calidissime aliquando uideantur barbescere, et econtra
 in masculis frigidis. Vnde non barbescunt eunuchi, quia membra
 perdiderunt calidiora. Pili ergo isti facti sunt a natura, ut essent
 25 iuuamenta et ornamenta. Alii enim nature sunt expulsionones hominis,
 quia membra calida et humida, et inde fumum emittentia, sunt pilo-
 sa, sicut penis propter testiculorum confinia, et pectus propter uicinitatem
 cordis. Omnia non sunt naturalia, sed superfluitatis expulsiua,
 sicut uidemus in ortis quedam non studio colentium nasci. Vngu-
 30 la est solidata cum carne sibi iuncta, et cute suprema, cuius
 sunt ligamenta cordosa. Veniunt tamen ad ungulas,
 nerui, uenę, et arterię, ut eis dent sensum et natura-
 le nutrimentum. Harum incrementum non longum est atque latum, sicut est ali-
 orum membrorum. Erit ergo tantum longum sicut et pilorum.

Finit Secunda particula. Incipit Tercia quę habet

.xxxvi. capitula continens Anathomiam composi-

torum et luuamentum ipsorum. Capitulum primum.

	De compositis menbris.	.ii.	De lingua .xvii. De instrumentis spiritus	.xviii.
5	De lacertis siue musculis.	iii.	De gutture .xix. De canalibus pulmonis	.xx.
	De lacertis commouentibus collum et caput	iiii.	De pulmone	xxi.
	De lacertis mouentibus guttur	v.	De corde uel cerebro.	xxii.
	De lacertis mouentibus spatulas	.vi.	De diafragmate.	xxiii.
	De lacertis mouentibus manus.	vii.	De instrumentis cyborum	xxiiii.
10	De lacertis mouentibus pectus.	viii.	De ore stomachi	xxv.
	De lacertis mouentibus uentrem	.viii.	De stomacho	xxvi.
	De lacertis mouentibus coxas.	x.	De intestinis	xxvii.
	De lacertis mouentibus crura et pedes	.xi.	De pinguedine	xxviii.
	De compositis menbris interioribus.	xii.	De epate.	xxvii.
15	De nucha.	xiii.	De splene .xxx. De felle	xxxii.
	De oculis.	xiiii.	De renibus .xxxii. De uesica	xxxiii.
	De naribus	xv.	De genitalibus menbris	xxxiiii.
	De auditu.	xvi.	De mamillis .xxxv. De testiculis	xxxvi.

*Q*uia superius de consi- De virilibvs.

20 milibus menbris tractauimus *Primum de compositis menbris*

de compositis menbris quę officialia dicuntur dicturi sumus. Composita ergo membra aut sunt uniuersalia ut caput, et manus, et pedes, aut particularia quę uniuersaliter sunt partes ut lacerti, uel musculi qui et ipsi sunt compositi, de carne, de neruis, ligamentis et pelli-

25 culis. Caput * de lacertis similibusque compositum est. Prius ergo de compositi- * autem uniuersale tione lacertorum sermonis sumamus exordium. Ignoratis enim partibus et ipsum totum ignorabitur. *De lacertis siue*

*M*vsculus ergo de carne componitur, neruisque *musculis .ii.*

et ligaminibus atque pelliculis uestitur, et super ossa ligatur

30 ligaminibus ab ipsis procedentibus. Nerui enim a nucha, uel a cerebro exeuntes ad lacertos, cum ad superiorem ueniant extrematem, in multi lacertorum miscentur carnem. Ab ossibus quę musculis superposita sunt ligamenta exeunt, quę cum neruis et carne se confundunt, ex his corpus conficitur, quod lacertus

uocatur. Ab inferiori extremitate musculi, exeunt nerui cum ligamentis, quę cum misceantur corpus efficiunt quod corda uocatur. Corde autem et nerui fuere necessarii, causa motus uoluntarii. Corde enim exeuntes musculi extermitatem extense ligant

5 membri concatenationem cuius causa musculus est factus. Cum autem necessarius sit membri motus lacertus in sui originem retorquetur, cum quo corde ita fortiter trahuntur ut membra concatenata commoueantur et in lacerti partem reducantur, Si enim uolas manuum, interior mouerit lacertus ad eundem interius tota manus replicatur. Si autem

10 exterior, dilatatur manus et extra reclinatur. Omnes lacerti quinque modis sunt diuisi scilicet in quantitate, figura situ loci, compositione, et cordarum ab eis egressione. In quantitate, quia quidam sunt magni, ut maiora membra sicut coxe per eos possint moueri, quidam parui ut palpebrarum lacerti, et per quos minores pedum

15 mouentur digiti. Vt enim testatur, Galienus hi pre nimietate suę paruitatis uix inueniuntur ab anatomicis. Sunt et subtiles lacerti sicut super uentrem positi, qui uentri et intestinis fuerunt necessarii, in expressionibus digestionis, et ut adiuuarent uesicam ad expellendam urinam. Proficiunt etiam parturientibus in fetuum

20 ut exclusionibus et ab eisdem diafragma adiuuatur cum pectus exprimitur, ut uox siue flatus recipiantur. Per etiam tale fit stomachus in figura, * quia sunt quidam trianguli sicut lacerti pectoris, alii rotundi sicut circumdantes uesicam atque anum, alii quadranguli sicut

* sunt diuersi quia taliter eos oportuit figurari prout est capatitas membrorum sunt positi

25 super uentrem positi, alii longi sicut duo illi super uentrem suspensi. Ex situ loci sunt diuersi quia qui recto motui fuerunt necessarii, super longitudinem membrorum sunt erecti. Ex compositione diuersitas lacertorum est super uentrem locatorum quorum caro neque neruis neque ligamentis commiscetur, dum in eorum extremitatibus corde solidentur. In cordarum egressione dissimilitudo uidetur, quia aliquando a lacertis duobus siue tribus una

30 sola corda egreditur, sicut illa grossa quę ad pedes protenditur, Hęc a duobus exit lacertis. Quia enim membra erant maxima, unus lacertus eis non sufficebat. Sunt ergo duo, ut neruus sit fortior, uel ut si unus lacescat, alter medietatem suam supleat. In membris

quoque similibus inuenitur. Sunt autem lacerti a quibus due uel tres corde exeunt, uel cum plures sicut de medio inter octo uel in cruris posite plora, Ab hoc enim .iiii. exeunt, et ad .iiii. digitos pedum tendunt. Qui ita fuit magnus, quia si unus solus esset ibidem paruus corde adeo subtiles essent, ut digitis illis non sufficerent. Similiter in quibusdam aliis menbris inuenitur. Sunt enim quidam lacerti a quibus corde exeunt, sed quasi in eorum extremitate solidate sunt, sicut in lacertis super nates, uesice collum circumdantibus huiusmodi sunt diuersitates lacertorum. *De Lacertis*

5 Lacerti autem omnes *mouentibus collum et caput* in octo diuiduntur partes alii caput et collum mouentes, alii guttam atque guttur¹, sibi que uicina, alii spatulas, alii manum, alii pectus, alii uentrem, et eius uicina uoluntarium motum habentia, alii pedes, alii uero coxas, lacertorum capitis .v. sunt modi. Sunt

15 enim quidam faciem mouentes totam, preter mentum et oculos, alii mentum, alii oculos tantum, alii caput, alii collum. Mouentes faciem sunt .vii. duo mouent maxillas et separant labra, hicque appellantur lati. Corde de prima harum parte a spinis spondilis colli exeunt, et in extremas maxillas tendunt separatim, mouentes eas, in quibusdam etiam hominibus auriculas. Secunda pars cordarum

20 ab ossibus procedit mediarum spatularum, ascendensque per collum ad extrema uadit laborum, una sinistrorsum, altera dextrorsum. Quę cum ambe utrimque moueantur, sine tortura os mouetur. Si una sola os in corde partem torquetur, corde tercię partis ambabus exeunt furculis, et ascendendo uadunt in inferiora labra,

25 torquentes inferius buccam. Quarte partis cordę in transuersum ab eisdem furculis exeunt, in hunc modum .X. Procedens enim a dextra petit sinistram, econtra sinistram dextra, quę cum trahantur utraque labra iuncturis egrediuntur, lacertorum faciem mouentium

30 duo superius labra trahunt, alii duo super extremitatem dilatantur narium, unus super frontem fronti necessarius, ut per eum oculi claderentur² et aperirentur. Lacertorum oculos mouentium quidam palpebras tantum, quidam oculos, quidam uisuales adiuuant neruos, ne forte rumperentur, cum ad uidendum nimis

---

¹ guttur

² clauderentur

aperirentur. Palpebras mouentes tres sunt. Vnus est suspensus
in eodem osse ubi est oculus. Corda palpebrarum huius pelli-
culis conecitur, quod necesse fuit, ut aperirentur oculi. Alii
duo subtiliores primo et in angulis sunt positi, et quasi conca-
5 uitati oculorum sepulti. Corde eorum ad extremitatem ueni-
unt palpebrarum, et utrimque se cum eis iungunt. Hi claudunt
palpebras, si utraque suum officium compleat. Sed si una patiatur
pars palpebre, tunc clauditur, pars uero aperitur, quę passio ab
ypocrate esiosilos uocatur, lacerti firmantes uisuales, non
10 cruosi. Secundum quosdam sunt .ii. Secundum alios .iii. lacerti iuuan-
tes oculos .vi sunt. Duo ipsos oculos regunt, tercius in partem dexte-
ram, quartus in sinistram, quintus superius .vitus. trahit inferius. Lacerti
mentum mouentes, hi sunt ambo lacerti timporum et ambo lacerti qui in
ore sunt. Tercium par incipit post auriculas, parumque descendens
15 in collum, post ascendit in mentum, inferius mouens ipsum. Quartum par
est super maxillas, mouens mentum in utraque latera. Hi mastica-
tores uocantur. Lacerti mouentes caput, dupliciter accipiuntur, aut
enim caput mouent solum, aut et caput et collum. Solum caput mouen-
tes, quidam inferius inclinantes, et sunt duo pares post auri-
20 culas incipientes et usque in furculas et teneritudinem pec-
toris euntes. Quidam in alti erigunt, et retro flectunt, hii
que .iiii. pares sunt. Quidam utrumque mouent, et duo pares sunt
in concatenatione positi capitis unus dextrorsum, alter sinistror-
sum, caput mouentium et collum, quidam mouent retro, et sunt pa-
25 res .iiii. quidam mouent alterutrum latera utraque estque subtus os sto-
machi positum, cuius nullum cum prima et secunda spondili est solidatum.

De Lacertis mouentibus Guttur .iiii.

Lacerti mouentes gulam, et guttur .iiii. sunt, qui a teneritu-
dine pectoris incipiunt. Duo iunguntur cum ossibus lauda assi-
30 milantibus mouentes gulam inferius, et duo ligantur cum cartila-
gine scutum assimilante .iiii. sunt alia, quę ad inferiora trahunt.
Lacerti gutturis, sunt .xviii. incipientes a lauda, et .ii. a scuto,
iiii. ad inuicem iuncti, ut scutum stringant cartilaginis.
Quatuor cum cartilagine iunguntur, qui carent nomine. Duo

stringunt cartilagineum sciphum assimilantem, duo incipiunt ab osse sagittam assimilante, pertingentes ad utraque latera lingue. Sunt et alii .v. a lauda incipientes, quorum .iiii. mouent linguam, lauda tenet. Sunt etiam duo lingue subpositi, per latum uillo-

5 si. Gulę .ii. sunt lacerti, unus dexter, alter sinister, qui necessarii sunt ad uocem emittendam, et ad transgluciendum. Solius colli .iiii. sunt lacerti, ii. ii. sinistrorsum, anterius mouent collum, alii uero, retro sinistrorsum.

dextrorsum qui in dextera parte,

De Lacertis mouentibus Spatulas .v.

Lacerti mouentes spatulam sunt .vii. duo a spondilibus exeuntes
10 et per transversum descendentes, unus in oculum spatularum ascendens in furculas sursum, ut uersus caput trahat spatulas ad inferiora, alter iungitur cum spatulis et similiter priori facit, Tercius incipiens a prima spondili, se cum oculo spatularum iungit, et spatulas ad collum erigit. Quartus a lauda incipit iunctus coste superiori, et rostro
15 adherens corui, qui ad hoc iuuat ut in partem colli leuet spatulas. Quintus et sextus a spondilibus dorsi incipiunt, dilatant spatulas atque stringunt. Septimus ab osse pectoris inferiorem spatularum partem tendit, quod fit ut uno motu spatulas ante inferiusque trahat, et similiter ab armo inferius et retro.

20 *De Lacertis mouentibus manus .vi.*

Lacerti mouent manus tripliciter, alii enim armum, alii manulem plantam, alii mouent brachium. Mouentes armum
25 .xii. sunt, tres a pectore ascendentes armum mouent, in partem extraneam. Horum unus qui maior sub mamillas incipit, alii duo ab ossibus teneritudinis aliorum duorum, a costis unus incipit posterioribus, alter ab anchis, a quibus singulis lata corda exiens, nectitur concatenationi armorum. Quinque ab ossibus incipiunt spatularum, et armo se iungunt, sed raro. Preter
30 hos .xii. quidam alius paruus est lacertus, in fundo spatularum positus, iuuans per transversum motum armum. Lacerti mouentes brachium .iiii. sunt positi, super armum per transversum in hunc modum, .X. ad hoc ut brachium lateraliter tenerent rectum sursum et uisum¹. Duo horum in anteriori parte sunt locati. Vnus eorum qui et maior incipit ab interiori parte lacertorum spatulę sunt ab ex-

---

¹ iusum

teriori armo. Sunt et alii duo lacerti retro dilatantes brachi-
 um. Vnus qui et maior a familiaritate incipit armi, et protendi-
 tur ad brachium superius, alter et est minor incipit ab inferiori,
 brachio. Corde eorum cordis iunguntur superiorum. In extranea par-
 5 te brachii sunt .x. lacerti. Vnus est in medio exterioris brachii, incipi-
 ens ab extranea parte capitis armi, et intrans tres alios sibi
 iunctos in latere trium. Tres alii sunt in superiori concatenatione
 cubiti. Est et alius lacertus in extraneo latere incipiens ab inferi-
 ori armi parte. Duo alii lacerti per transuersum inuersant retro
 10 brachium. Lacerti mouentes plantas manuum .vii. infamiliari par-
 te brachii sunt, per longum suspensi. Alii sunt in ipsis plantis. Illi
 .vii. sibimet sunt subpositi, ut inde premantur digiti. Est et alius
 paruus incipiens a media parte capitis armi, a parte fami-
 liari, ex quo exit corda quę dilatatur subtus digitos et plantas,
 15 quod fit tribus de causis, ut formet plantas manuum, ut bonum do-
 net tactum, ne ibi nascantur pili. Sed alii duo subtus hos e transuerso
 ad hoc necessarii, ut brachium cum tota manu inuersetur in faciem
 sui. Lacerti manuum sunt locati .xviii. suntque in duos ordines positi.
 Iuxta cutem sunt .vii. Quinque horum digitos mouent sursum, ab uno
 20 quoque horum cordę parue exeunt, iunctę concathenatione pec-
 tinis manuum. Vnus lacertus separat pollicem ab aliis omnibus Est et alius,
 quo auricularis a medio seiungitur. Inferi ordine plantarum .xi. lacerti sunt.
 Quidam horum concatenationem plantę faciunt, et a rascha ma-
 nuum incipiunt, et alii iunguntur, cum unoquoque .iiii. digitorum bini,
 25 et solidantur cum prima concatenatione ipsorum et per hoc mobiles fiunt.
 Lacertorum *De Lacertis mouentibus pectus .vii.*
 pectoris, alii dilatant pectus tantum, alii stringunt, dilatantes sunt
 .viii. Quorum unus est diafragma, alii duo subtus furculas. Vnus
 quisque horum incipiens ab osse quod uocatur caput spatulę iungitur cum
 30 prima costa pectoris sursum trahitur, ut adiuuet dilatari pec-
 tus. Sunt et tres pares alii. Quorum unus, a secunda ex spondili, sicut
 diximus alibi. Secundus est in concauitate ossis spatulę. Tercius incipit,
 a .vii. spondili colli. His omnibus pectus dilatatur. Duo stringen-
 tium per longum ad costas tendunt, hii pectus colligunt et stringunt.

Sunt et alii tres pares costas inferiores, sursum trahentes. Sunt et duo lacerti per longum in extremitate pectoris uicini teneritudi ni, super cartilaginem gladium assimilantem. Lacerti dilatantes et stringentes, inter costas sunt pectoris. Inter duas enim costas unus
 5 est lacertus, quidem uilli compositione diuersus. Cuius uilli compositione actus discernitur, uniuscuiusque quia lacerti qui ex parte costarum sunt maiori dilatant pectus, cum uillo exteriori, et stringunt cum interiori, qui est ex parte cartilaginosa¹, cum exteriori uillo stringit, et eum interiori dilatat. *De Lacertis mouentibus uentrem .viii.*

10 Lacertorum uentris, alii ad uentrem, alii ad testiculos pertinent, alii ad uesicę collum, alii ad anum, alii ad ipsam uirgam. Ventri attingentes .vii. sunt. Duo subtiles, alios situ loci, superantes, quia sunt cuti uicinantes, incipientes a latere cartilaginis, gladium assimilantis, et ab extremitate costarum postremarum uesti-
 15 entes uentrem totum, qui usque in os penis secedunt, quorum uillositas uadit per longum. Qui duabus cordis cum osse ligantur penis. Sunt et alii .iiii. lacerti, per transuersum positi, et primis subpositi, quia uillositas ex transuerso est locata. Hi ab osse anchę incipiunt ad costasque posteriores, ueniunt. Duo alii a dextris et a sinistris totum siphac
 20 operientes, a spondilibus renum incipiunt, et ab osse anchę uadunt in extremitate posteriorum costarum in medio iuncti ab ipsis procedente pelliclasque assimilante, cum siphac solidati, ne ex pressionibus nimiis digestionis urine uel partus rumpatur, et firmant diafragma, ne uocis siue tussis scindantur expressione nimia.

25 Idem stomachum calefaciunt. Lacerti descendentes ad testiculos in masculis sunt .iiii. in feminis .ii. In masculis duo a dextris et duo a sinistris. In feminis unus dextrorsum, et alter sinistrorsum, qui necessarii sunt, ut testiculos teneant, ne uisum² cadant. Masculorum ideo plures, feminarum uero pauciores, quia masculorum testiculi uisum³
 30 penderent, feminarum uero firmiter sedent. In collo uesicę duo sunt lacerti. Vnus circumdat collum, et uillum eius per latum, cuius duplex est iuuamentum. Premit enim collum uesicę, in effusione urine, stringitque ne urina ante tempus exeat. In uirga .iiii. sunt. Duo dilatantur in latere uię uirgam petentis, quorum iuuamentum

---

¹ cartilaginosa

² iusum

³ iusum

dilatate uiam unde sperma recta uiat eat ad uirgam, et ut rec-
 te exeat eam. Duo alii incipiunt ab osse penis, et cum uirga
 per transversum iuncti, uiuant¹ uirgam in erectione, ne aliquorsum
 dimittatur cadere. Hii cum fortiter dilatentur, uirga sursum erigi-
 5 tur. Si tantummodo unus moueatur, uirga in parte sui diuertitur. Lacerti
 mouentes nates .iiii. sunt. Vnus in extremitate recti intestini,
 iuuans et mundificans ipsum, ne quid maneat indigestum. Alter
 sibi subpositus, extremitates intestini circumdans stringens
 atque claudens, ne quid extra ab inuito exeat, cuius superiores
 10 extremitates cum fundamento uirgę sunt iniciantes. Duo alii utrim
 que alternatim positi, superius nates leuant, ne colon exeat, cum nimia
 tenesmos urgeat. Inde enim fit, ut mollescentibus laxantibusque his
 cum colon exierit, non ad locum suum redire possit, nisi cum digitis
 reducatur. *De Lacertis mouentibus coxas .ix.*

15 **L**acerti mouentes coxas .x. sunt. Quorum unus incipit ab osse anche
 alter ab osse coxe. Exiens ab ancha, duo habet capita, que fuerunt ne-
 cessaria, ut lateraliter mouerent coxas. Sed et alii duo incipientes
 ab osse penis, unus a parte extranea, alter a familiari, que simul
 iunguntur, et in acumine maiori solidantur. Os enim coxę duo habet
 20 acumina uersus genuum confinia, in extranea parte maius, in fami-
 liari minus. Horum iuuamenta coxas dilatant, atque stringunt, et qui
 incipit a parte familiari, ante, et infamiliari parte regit.
 Alter ab extranea retro regit, et in parte extranea. Est et alius solum
 ad dilatandum factus. *De Lacertis mouentibus*

25 **L**acerti mouentes crura sunt .ix. Tres *crura et pedes, x.*
 maiores in pare² coxe familiari, ante positi atque locati. Vnus
 incipit amori coxe acumine, protendens usque ad genua ex quo
 exeunt corde. Duorum aliorum maiorum, unus ab eodem exit acumine
 et a recto osse iunctus cum genu atque cruris ossibus. Sex dilatant
 30 crura. Quinque retro positi in coxe parte familiari mino-
 res sunt prioribus illis. Duo horum laterales sunt illorum trium. Qui incipien-
 tes ab osse coxe retroque iunguntur, a familiari cruris parte,
 iuuantes motum cruris a familiari parte. Tres alii post du-
 os retro sunt positi, incipientes ab osse coxe. Ab his una corda

---

¹ iuuant

² parte

egreditur, et concatenationi genuum ligatur. Vnus in familiarem partem inclinat genua, et in eandem mouet crura. Medius cum coxe capite in familiari iungitur parte, ut sibi trahat crus, quia concatenatio in genuum copulatur, et ambobus lacertis cruris maioribus. Nonus lacertus est paruus, et in concatenatione genuum fundatus, iuuans motus crurum, in utrumque latus, lacerti mouentes pedes atque digitos, quidam in crure, quidam ponuntur in calce, lacerti crurum sunt .xiii. septem retro, incipiuntque a coxe capite duo, et cum maxima corda ligantur, cum calcaneo, qua patiente officium pedis uidetur perire. Hęc corda cum calcaneum trahat, cum crure ipsum firmat. Est et horum alius uiridis lacertus, qui incipiens ab extranea harundine cruris usque in calcaneum tendit, neque ab ipso corda exit. Hic duos priores adiuuat, ut si unus illorum patiatur, hic patientis uicem suppleat. Sunt et aliorum tres alii, quorum unus ab extranea harundine cruris exit, et eius corde in duas diuise medium digitum et eius lateralem capiunt minimum. Secundus a posteriori parte incipit, a quo corda exit, et in priorem cordam tendit, ubi inter duas se diuidens ligat pollicem et eius digitum minorem. Tercius a capite incipit familiaris arundinis, cuius corda ab extremitate infinia iungitur cum rascha, et usque in pollicem se dilatatur, retro mouens pedem et in partem familiarem, horum trium uniuersale est iuuamentum, digitos mouere, pedemque firmare. Septimus incipit a calce, acumine maiori, uadens in calcaneum. A quo corda exit, dilatans se in plantam pedis. Cui dat duriciam, tactusque lenitatem. Septem priorum unus qui est maior incipit ab interiori parte familiaris harundinis, a quo corda exiens, uadit super pollicem, pedem totum a terra leuans sursum. Alter exit ab eodem loco unde prior, tendens in prius os pollicis, ut pedem in quodlibet latus torquere possit. Tercius inter duas harundines locatur. Ex quo eadem corda egreditur tendens ad pollicem, ut per eam dilatetur. Quartus ab extraneo incipit arundinis capite et digitis appositis .iiii. cordis ligat ab eo procedentibus. Quintus ab harundine exit extranea, pollicem cum corda constringens una. Sextus ab eadem

arundine egreditur. Cuius corda a parte extranea, ad minorem
 digitum protenditur. Similiter .viimus. qui ad secundum a minimo progreditur,
 ambo iuuantes, ut pedem in anteriora dilatent. Si cum secundo
 lacerto pedes moueant sursum erigunt, lacerti super pedem sunt .xxvi.
 5 v. super calcaneum. Quorum unusquisque cordas habet ad digitos eun-
 tes, ut eos moueant lateraliter. Septem sunt in medio pedis, quorum
 iuuamenta, iuuantibus in media planta sunt similia. Quatuor
 in rasca sunt positi cordas habentes, digitos preter pollicem mouen-
 tes. Decem reliqui, ante unamquamque concatenationem sunt positi. Duo
 10 iuuant horum, sicut duo in uolis manuum. Sed sicut testatur galienus, mul-
 ti anathomicorum, istos duos negauerunt, quia inuenire non potu-
 erunt. Hi sunt musculi totius corporis, qui sunt numero quingenti
 lxxi. *De compositis membris interioribus .xi.*
 Compositorum membrorum contextio, incipienda, est a cerebro, quia
 15 cerebrum est dignius et nobilius aliis membris omnibus, quia ma-
 teriale fundamentum est in homine, ut potestas rationalis anime, ad
 actualia possit procedere, quod in excellentiori parte positum, cau-
 sa est oculorum. Sicut enim homo aliquod remotum discreturus altiora lo-
 ca progreditur, ut latior prospectui detur uisus, sic natura mirabilis
 20 in arce locauit superiori, ut que sibi cerebrum suppeditat
 discernere exterior uisus ualeat. Cerebrum ergo est corpus album, et si non san-
 guine humidum. Quod ideo fit, ut cito mutetur in naturam sentien-
 di. Diuiditur autem in duas partes principaliter, scilicet in proram et puppim.
 Quarum differentia grossior est cerebri pellicula que duplicatur
 25 inter duas. Prora est puppi maior atque mollior. Magna
 ut nerui sensuales ab ea procederent, qui sunt .vii. pares. Pippis¹
 minor est, quia pauci nerui ab ea prodeunt, et a nucha. Mollis fu-
 it prora, quia sensuales nerui ab ea exeunt. Hanc emolliri
 oportuit, ut sensum cito reciperent nerui. Puppis dura, ut
 30 facilius motum pateretur. Cerebrum tres habet concauitates que uocan-
 tur uentres cerebri. Duo uentriculi in prora positi, uocantur prore
 uentriculi. A quibus aer per nares egreditur, atque trahitur. Ex quibusdam
 uox erit a cerebro. In eisdem quoque uentriculis, spiritus uitalis in naturam
 mutatur animalis. Ab his rursus duo capita egrediuntur, duobus

---

¹ Puppis

assimilata uberibus, quibus odoratur¹ efficitur, cui duos oportuit in
 esse uentriculos. A quibus singulis, singuli exeunt nerui. Qui duo fu-
 erunt, ut si unus pateretur, alterius subintraret ad iuuamentum. Puppis, unus
 est uentriculus. Qui puppis esse dicitur, ad quem spiritus accedit animalis, cum
 5 in duobus aliquantulum mutatus sit prore uentriculis. Qui uiam habent
 perforatam unde spiritus animalis ad uentriculum transeat puppis. Ne-
 cesse enim fuit, ut duo prore uentriculi, uentriculo iungerentur puppis.
 Vnde huius uie perforatio uentriculorum ipsorum est continuatio. Sed hec
 uia ante quam ad puppim ueniat, in eundo repperit quedam spa-
 10 tiosa. Vbi dum dilatatur, quartus uentriculis conficitur. Qui ideo rotunda-
 tur, ut maior quantitas spiritus suscipiatur et ne facile patiat. Cuius
 uentriculi principium est quoddam corpus glandosum, cuius forma est quasi pi-
 nea ad hoc necessaria, ut spatium inter uenas unde rete efficitur,
 repleat. Hec autem pinea usque ad locum sibi destinatum uadit sus-
 15 pensa, et in eundo quoddam frustulum obambulat, longum, quod huius
 uie habet concuum. Illud autem frustulum, uermis est uocatum. Cuius unum caput
 a fine pinee incipit, et in uentriculum puppis secedit. A cerebro
 duo longa exeunt frustula, uermis, lateralia, et nates hominum iunc-
 tas, assimilantia. Hec medii lateralia sunt uentriculi, subtilibus oper-
 20 ta pelliculis. Hec pellicule, cum natibus sunt solidate utrimque. Substantia
 uermis non natibus est similis. De pluribus enim compositus est frustulis,
 in modum concatenationis de subtilibus facte uentriculis. Nates
 eiusdem sunt substantie, sed uermis non est uniformis, quia in extrema-
 te sua puppi cerebri iam uicina, ubi pellicularum finitur subtili-
 25 tas, subtilis est et gibbosus. Vnde paulatim dilatatur, quo natium inter-
 sticium inde repleatur. Quibus sociatus unum corpus cum natibus efficitur.
 Vnde cum uermis in uie longitudine dilatetur, nates perfectissime clau-
 duntur. Cum uermis rugatur nates quoque aperiuntur, quia pellicule
 gibbositati uermis iuncte cum eodem trahuntur. Quantitas forami-
 30 nis fit ex rugatione uermis. Eius rugatio longitudinis est curta-
 cio, latitudinis ampliatio, et in modum sperie conformatio. Iste uer-
 mis in dorso natium ligatur, cum duabus cordis. Quod fit, ne motu ni-
 mio, de suo moueatur loco. Est autem durior cerebro, ne forte
 patiat quoquomodo. Cuius est iuuamentum, ut claudat foramen inter

---

¹ odoratus

puppim et medium uentriculum, et intraturo animali spiritui aperiat, postquam intrauerit claudat. Hęc est forma cerebri, quod circumdant duo panniculi, qui uocantur matres cerebri. Vnus grossus qui dura mater uocatur, hic craneo subponitur, sed in medio cerebro ingrossatur, quia ibi duplicatur, quoad in osse lauda finiatur. Inde duplex descendit, in cerebrum per locum scilicet illum, quę in du\|r/ę arterię conscendunt. De hoc enim uentriculo duę arterię ascendunt quę per lauda latera uadunt, et in fine eius se iungunt ubi terminatur prora et puppis. Illo quoque accedit altera extremitas, et uentriculi, quę iuncta grossiorem reddit quam in ceteris locis, cui una uena non pulsatiua occurrit, et per longum uadit, in proram cerebri. Quę licet non sit uena, tamen et est concaua, et sanguinem portat, uena uocatur tertia, quia duabus arteriis, in duram matrem descendentibus quedam concauitas remanet, quam ista sanguinem habens replet. Vnde ab anatomicis uena uocatur, quia uiuente homine sanguis ibi recipitur. Dum uero moritur, ingrossatur et coagulatur. Hunc locum torcular uocauit era, quia est concauus, ubi coadunatus sanguis in pendentia currit. Super hoc torcular, duplex adiacet uena. Quę diuersę et postea iunctę, aliud torcular uidentur efficere, quę in loco uidentur lauda suppositę.

Dura mater non craneo solidatur, sed potius suspenditur, et ab eius foraminibus egreditur. In gressu huc illucque dilatatur. Vnus solus efficitur panniculus intercutaneus. Fit autem hec dura mater propter tres necessitates, ut matrem piam craneo subpositam custodiat a duricie cranei, uel ut prora, uel ut puppis per eam differant, uel ut cooperimentum et defensio sit uenarum et arteriarum, quę sunt super cerebrum, et earum ad inuicem ligamenta\um/, ipsarumque diuersa suppleat spatiola, tam uenarum quam et arteriarum epar circumdantium, quia ad inuicem sunt commixte, in modum telę. Quarum spatia panniculi inplent subtilissime, ut nichil uacans remaneat in eis. Similiter mater subtilis ex ambabus conficitur uenis, ab exteriori craneo ad cerebrum descendentibus ut arteriis ambabus a tela rete assimilante exeuntibus. Hęc panniculos habet uacuum earum spatium replentes, sicut et secundina. Propter hoc hi panniculi uocantur secundini. Hęc autem pia mater, dure matri, sup-

posita est quę cerebro coniuncta, undique ipsum circumdat, et se
 spargit per concauitatem cerebri. Hęc mollior est in substantia quam
 mater dura, et durior cerebro cui est iuncta sicut cutis carni
 conglutinata, differens a dura matre, paruo quodam intestino
 5 sed tamen in quibusdam iungitur illi, sicut cum uene craneum ingrediuntur,
 et cum cerebrum dilatatur et stringitur. Subtiliatur mater pia,
 quia cerebri uenas et arterias colligat, ne forte sint sus-
 pense, earumque uacuitates oportet suppleat. Secundo ut cere-
 brum coadunet ne dispereat, et operiens a dura matre
 10 defendit, utpote a cranei duricie ipsa defenditur dura ma-
 tre. Tercio ad cerebrum nutriat per has qualibet uenas, et spiritum
 det per arterias, quas in se continet. Hi sunt duo panniculi cooperien-
 tes cerebrum neruosque adunantes, et dum intra ipsos sunt protegen-
 tes. Post enim nudi et soli, exeunt duriciem crenei¹. Vnde cerebrum
 15 superfluitates suas deiciat, dicturi sumus postea. Omnis autem
 superfluitas ipsius, uel subtilis est sicut fumus, coagulata uel grossa
 fumosa superfluitas a toto corpore tendit, ad capitis summa.
 Vnde craneum capiti superpositum, quedam habet ossa, serrę assmilan-
 tia quandam uacuitatem habentia, unde fumus ille exeat. Quod in simi-
 20 lium membrorum tractatu nos dixisse meminimus. Superfluitas gros-
 sa, et coagulata petit inferiora, cui expellende natura mira-
 bilis duo foramina fecit, uesicam scilicet atque nares. Dura enim
 mater perforata super nares, quasi quoddam colatorium huic super-
 fluitati exhibet. Similiter et duo narium ossa durę matri super
 25 posita sentiuntur esse perforata, unde et superfluitas exeat, et fla-
 tus ab exterioribus introeat. Horum autem ossuum foramina, sunt multi-
 formia. Alia enim sunt recta, alia transuersa, quedam uero ex toto
 lata, ad flatum recipienda facta sunt. Recta, ut emittant cę-
 rebri digesta. Torculata et transuersa, ne aer frigidus et no-
 30 cius introeat, ad cerebrum subtus, uel ne dura corpora sicut
 puluis, subeant ab exterioribus. Superfluitas est per buccam emit-
 tenda. Per duo egreditur loca, ab intestino puppis, atque prore per
 transuersum usque in primam uiam descendente. Hęc uia quan-
 to plus descendit, tanto magis se rotundat, atque stringit,

---

¹ cranei

cuidam postea iungenda glandi, quę concaua et rotunda sicut spera, uicinatur ossi colatorio simili. Hoc autem os superpositum est palato. Concauitas ista, embotum est uocata, quia sicut uinum per embotum ita superfluitates grosseę per hanc influunt. Embotum autem istud, ex pelliculis componitur a secundina matre * egredientibus. Embotum enim cerebro superius, glandi iungitur inferius. Glans autem extra duram matrem locatur. Quantitas huius sperice glandis spatium est illud, quod inter duram matrem est et ossa palati. Venę telatę in modum retis, et ab ambabus iuuenilibus exeuntes,

10 uenis circumdant hec glandem spericam. Venarum uero rete, non materialibus nostris retibus est consimile. Istud enim ita sibi implicatur, ut uix umquam dissoluatur. Quod subtus cerebrum dilatatur, dextrorsum et sinistrorsum, ante et retro dilatatur per spacium, quod inter duram est matrem et palatum. De hoc reti duę uenę exeunt, quales prius antequam re-

15 tę inde fieret fuerunt, quę per dure matris duo foramina intrantes cerebrum, per eius uentriculos undique se diffundunt. Sed de his sufficienter diximus, cum de arteriis tractaremus. Rete fuit necessitas, ut uitalem spiritum per iuueniles ascendentes uenas dequoquat, et in naturam animalis spiritus mutari faciat. Cum enim hic

20 sit subtilior et dignior aliis spiritibus fecit natura retę, ubi inmorans uitalis spiritus dequoquatur, atque subtilietur, ut in naturam inmutetur animalis. Qui cum per duas uenas a tela exeuntes cerebri, uentriculos ingrediatur ibi, magis magisque subtiliatur. *De nucha .xii.*

*N*vcha cum a cerebro emittatur, a spondilibus operata defensatur.

25 Spondiles enim, sui sunt operimentum, sicut et cerebri craneum. Preter hęc duobus panniculis operitur, cerebrum id est matre dura atque pia. Quę idem sibi faciunt, quod erga cerebrum. Super quos panniculos et alii sunt duo ex ligamentis compositi, et grossitudine atque duricie similes dure matri. Hii fuerunt uel ut nucham defendant et operiant, uel ut spondilibus eam uinciant. Quę si quoquomodo patiantur

30 dura, tamen mater defenditur, et dura matre patiente nucha remanet illesa. Nucha patiente uel incisa sensum amittunt, subteriora membra. Que si inter craneum et spondilem primam inciditur, omnia adiacentia sensum et motum priuantur. Si autem prima re-

num spondilis patiat, officium pedum amittitur, superiora tamen in suo statu reseruantur. Vnde intelligitur, ut si qua superiorum leditur, inferiores sui lesione, condempnantur. Quod planius explicemus cum causas motui accidentium dicemus. *De oculis .xiii.*

5 **O**culi sunt instrumenta uisus, Hi duo sunt, ut forte uno paciente alter uicem suam possit explere. Sunt autem uniuscuiusque .x. efficientes cause, tres scilicet humores, et septem tunice, non tamen hec omnia uisum faciunt, sed una tantum. Alia omnia eius rei solius sunt iuuamenta. Est autem solum instrumentum uisus, humor non ex toto
 10 rotundus, quia in superficie aliquantulum planus atque clarus, lucens sicut cristallus. Hic humor grece uocatur cristalleidos. Cuius in medio tunicarum est fundatio. Aliquantulum est rotundus, ut non facile paciatur. Superficies parum plana, ut rem sentiendam melius percipiat. Si enim penitus retundaretur, non bene sensui rerum
 15 adaptaretur. Omnis enim res, rotunda in latera sua reddita, instabilis est et non firma. Clarus est et lucidus, ut cito in oppositorum colores transferatur in tunicarum medio ne undique careret iuuantium supplemento. Indumenta sua duo sunt humores, et .vii. tunice. Humorum unus clarissimus est retro, sicut uitri liquor, quod fecit natura, ut cristalleidon nutriat. Cum enim alia menbra sanguine nutriantur, sed ab hoc
 20 cristalleidos se moueatur, uitreum humorem facit natura, quis sanguinem suscipiat et in ipsius essentiam uertat, et mutatum atque depuratum, ad cristalleidon mittat clarum. Humor alius ante cristalleidon locatur, ut ab aere desiccetur. Qui clarus atque albus, oui
 25 albugini assimilatur, et euagaidos uocatur. Cuius alterum est iuuamentum, ut a cristalleide asperum tunica remoueat tactum. Septem tunicarum tres ante euagaidon, et tres locantur post gelaidon. Septima subtilior inter euagaidon ita est et cristalleidon. Duo
 30 nerui concaui a cerebro uenientes ad oculos in exitu sui. A duobus induti sunt panniculis cerebri, quos exeunt cum ad ossa oculorum ueniunt, et dum dilatantes se extendunt, circumdat eos, tela uenarum et arteriarum, a pia matre exeuntium. Horum singulis in medio cristalleidos locatur, ubi duę extremitates euagaidos et gelaidos, esse sentiuntur. Venę et arterię ibi contexę

uocantur rete, ex retis tamen in similitudinem. Cuius iuuamentum est ad
 cristalleidon uisuaem ferre spiritum. Venis quoque et arteriis unde
 conficitur sanguis uitro humori subministratur. Vitreus humor
 et cristalleidos cum uenis et arteriis, careant sanguinem, sibi su-
 5 gendo attrahunt. A reti uitreus humor et cristalleidos et uitreo
 ambo nerueorum¹ panniculi, a duabus matribus sunt cerebri. Quorum
 subtilior rete operit, et iungit cum ipso ubi rete coniungitur cristallei-
 do. Quod fit ut uenis rete nutriatur, calor uero naturalis ex arteriis de-
 tur. Hęc autem tunica uocatur secundina, sicut et mater pia, unde pro-
 10 cessit est uocata. Hanc secundinam uelat grossior pellicula que
 cum solidetur, ubi et secundina reti coniungitur. Grossa fuit necessaria,
 ut et oculum ligaret, et ab osse eum defenderet. Vocatur autem scli-
 ros. Hęc sunt postremę tunicę perfectissimę sibi et uitreo humori
 et cristalleidos solidatę in medio. Qui locus uocatur ireus, quia in
 15 colorum diuersitate ei assimilatur. Et in circuitionibus tres anteriores
 tunicę, ante euagaidon sunt posite, quarum una albuginem oui
 uelat, cuius forme est uueę, medietas lenis in antea, intrinsecus
 uersus albuginem uillosa. Color inter nigrum et uenetum medius.
 Vuea uocatur que a secundina egreditur. Huius tria sunt iuuamenta. Corne-
 20 am mittit, unde multis habundat uenis. Secunda cristalleidos
 et corneę est differentia ne cristalleidi cornea duricie sua
 noceat. Vnde oportet ut esset humida. Tercia ut nigredine
 sua spiritum coadunet uisibilem, ne dispergatur per aerem. Nigro enim
 25 colori est naturale lumen, sibi coadunare, candido uero disperse-
 re. Vnde quidam uisu deficiente propter splendorem nimium parum
 palpebras claudunt oculorum, ut uisus licet parum ad uueam pro-
 fugus, postea amplior egrediatur. Vnde dedit natura nimium splendo-
 rem in hac concauitate uueę. Que etiam est pertusata, ut spiritus
 uisibilis exiens ab ea rem sensam ilico percutiat. Et est uillosa, ut
 30 aquam ad oculos descendente conbibat. Cornea est dura solida
 atque alba, cornu subtili et albo simillima, que ex multis frus-
 tulis est composita. Hęc dum excorticatur, quasi squama auellitur.
 Exit ab illo panniculo qui supra uocatus est scliros, qui sicut diximus
 a dura matre egreditur. Cornea fuit necessaria, ut cristallei-

---

¹neruorum

don ab extrinsecus accidentibus custodiat. Clara est et lucida,
 et ut uisibilem spiritum exire prohibeat, duram atque subtilissimam
 esse oportebat. Coniunctua¹ tunica subtilis est et alba in
 omnibus oculis lateralibus solidata, non operiens corneam sed circum-
 5 dans, Hęc illa est albedo quę uidetur in oculo, et exiens a pan-
 niculo qui inter cutaneus subpositus craneo, eius necessitas
 quia undique ossibus oculum circumligat, et lacertos operit, quibus
 mouentur oculi. Hęc sunt tres tunice, oui albugini ante posi-
 te. Septima est subtilissima albissima, et nitidissima,
 10 quę oui albugini subposita eam tantum partem operit, quam
 uitreus humor, operiendam dimisit. Vocatur autem araneę
 tela, quia ipsi est simillima. Hęc est quam in oculo uidemus cum
 speculum conspiciamus. Quod ex nimia claritate fit, et lucentis-
 sima sorbitione est. Vitreus crystallinus, et albugineus .vii.
 15 tunicę, retę. Secundina atque durę, araneę tela, uuea cornea,
 et coniunctua. *De naribus .xiiii.*
 Nares sunt duo foramina, una cartilagine a se inuicem dif-
 ferentia. Quorum singulum nasum ascendit, et duo forami-
 na se diuidunt. Plurimum in buccam trasuersum² tendit, alterum post ma-
 20 trem duram uadit in ossa colatorio similia. De quibus diximus
 satis cum superfluitates cerebri exeuntes tegimus, he uię
 grossis panniculis sunt indutę, quę a .vito. incipiunt trahi, quod
 diuiditur in os. Linguam et palatum. Guttur quoque et canales
 pulmones in os stomachi. Vię narium, de duabus de causis fue-
 25 re necessarie. Prima quę maiorem ad opus trahendi spiritus et odo-
 ratus altera ut grossas emittat superfluitates uenientes.
 Hęc sunt transuersę et non pulmoni appositę, ut si aliquando frigi-
 dus aer subeat pulmonem non ledat, et si quid cum aere sicut
 puluis uel cinis intrauerit, pulmoni obesse non possit, sed aer
 30 obambulans transversa in eundo depuretur et calefiat atque
 solita ne ad pulmonem ueniant repellit. Quidam tamen arbi-
 trati sunt uias in naso apparentes odoratus esse instrumentum, quia
 opilatis naribus nullus sentitur odoratus. Si aperiantur ilico
 sencietur. Sed falsa est eorum opiñ/atio. Hęc enim tantum ad proram

---

¹ Coniunctua

² transuersum

ferunt odoratum. Duo frustula uberibus similia odoratus sunt instru-
 menta, quę usque ad colatorium descendunt, ubi dura mater est per-
 tusata, et similiter super eam uberum extrema usque in uentricu-
 los pre cerebri pertingentia. Odoratus sic efficitur, fumus odori-
 5 ferorum corporum dissolutus, et cum aere mixtus, per narium for-
 mina ab uberibus trahitur, perque uberum pertusiones cerebro transmit-
 titur. Si enim in domo fumosa et odorifera flatus suspenditur,
 odoratus amittitur. Sed tamen nares fumo odorifero implentur.
 Quod constat quia cum a loto odorifero se moueatur et flatus ante eas
 10 suspensus ab uberibus fugatur, odoratus redditur. Vnde constat non esse
 nares odoratus instrumenta, sed potius illa prore frustula quę
 uocantur ubera. Cerebrum enim dilatatur et stringitur, ut suum calo-
 rem custodiat naturalem. Dum enim dilatatur trahit aerem a naribus
 pectore quoque pulmonis canalibus et qualiscumque fumus tracto aeri
 15 ammiscetur, necesse est ad cerebrum trahatur. Dilatari illud flatum
 trahere dicimus cum autem constringitur fumosus aer emotiones
 a uentriculis per nares expellentur. Hęc autem expulsio flatus
 est emissio. *De auditu .xv.*

Auditus instrumenta sunt in petroso osse foramina, et pelli-
 20 culę quibus ea operiuntur, et auricule, cum uno tamen horum
 auditus perficitur. Qui tamen duobus aliis adiuuatur. Vnum enim
 par numerorum a quinto pari egreditur, quod in foramina petrosi
 ossis protenditur. Vbi dum dilatatur, foramina interius aperiun-
 tur. Quę sunt transversa sicut torcular, ne frigidus aer cito pe-
 25 netret, et panniculis obsit, neue aliquid nocuum incidat,
 quod auditus instrumentum inpediat. Cartilago exterior quę
 dicitur auricula, de causis duabus fuit necessaria. Defen-
 dit enim ne quid in auditum cadat, sicut oculos defendunt cilia
 Secundo, quia uocem adiuuat. Vox enim percussio est aeris. Quę
 30 cum ad cartilagineum ueniat, ubi adunatur fortiter intrat fo-
 ramina *De Lingua .xvi.*

Lingua est instrumentum guttus¹ et locutionis, quod de carne
 molli componitur, et spongie assimilatur. Ad quam multe ueni-
 unt uenę sanguine plene, Vnde rubicunda est colore. Hęc

---

¹ gustus

eadem opitur¹ uestibus quibus spatiatum buccę et palatum indu-
itur, et os stomachi guttur et canales pulmonis, a superiori appa-
ret tota, ab inferiori parte usque ad ligamenta quibus mento
est conexas, in quibusdam hominibus plus, quam oporteat, ut et
5 contrahatur lingua, nec in partes moueatur diuersas. Vnde oportet
incidi ligamenta, ut sibi motus per totum os et palatum detur.
In lateribus ligamentorum quedam uenę sunt, quę saliuam semper lin-
guę subministrant. Hęc ab initio linguę exeunt in mo-
dum arteriarum a quibus emanat humectatio flegmati-
10 ca, quę uocatur saliuam. Iste a medicis uocantur habitatio
saliuaris. Inicium linguę unde exeunt hęc, uenę raro est
glandosa atque alba, ipsius saliuę generatiua. Quę adiu-
uat cum saliuam a uenis illis recipiat. Vnde humectet lin-
guam atque buccam. Linguę fundamentum undique uicinita-
15 ti corporis est innexum, ut fere totum uideatur esse unum,
cum tamen eorum diuersa sit substantia. Hęc est linguę compositio et
animatorum corporum interiorum et compositorum.

Animatorum membrorum De instrumentis Spiritus .xvii.

interiorum et compositorum tractatum expleuimus, de interioribus ergo
20 compositis, spiritum subministrantibus dicemus, scilicet de uua,
guttore, et pulmone, et diafragmate et pectore. De
pectore tamen satis diximus, cum de sua compositione tractare-
mus. Dicendum ergo de uua, quę triplici ex causa fuit ne-
cessaria, primum quia uocem pulchram reddit et fortem, secundo quia
25 alleuiat aerem introeuntem eiusque temperat frigiditatem. Vnde
quidam moriuntur, cum eis radicitus incidatur, non tantum amitten-
tes uocem serenam, sed nimium recipientes aerem, qui pectus
infrigidet et pulmonem. Quapropter oportet incidentem non
totam exstirpare sed partem. Tercio, ut recipiat puluerem,
30 non guttur intret uel pulmonem. *De Guttore .xviii.*

Guttur est extremitas canalium pulmonis, quod duplicis
est iuuamenti. Maius et primum, ut aerem emittat, et trahat
flatus. Secundum propter uocem, quia aliquando unum membrum facit
natura duarum uel trium rerum instrumentum, sicut subtilem

---

¹ operitur

fecit matrem cerebri opertricem, uenasque et arterias ligare inuicem et cerebrum ne dispergeretur coadunaret. Aliquando facit eadem natura, ut expulsa alterius rei sint iuuamenta, sicut fumus pilorum causa esse dicitur. Idem etiam fecit ut in pulmone et eius canalibus instrumenta essent flatus ad calorem naturalem cordi reseruandum, et uocis esse instrumentum. Aer enim trahitur, ut cor calore naturali refrigeretur. Aer quoque expellitur, ut dupliciter uox opituletur, ut fumosa superfluitas, a corde expellatur, uel ut materia uocis efficiatur. His ergo duabus de causis componitur canalis pulmonis, qui causa flatus ex multorum frustulorum concatenatione et ligamentis construitur, ut posset dilatari et constringi, quæ duo attinentur uoluntario motui, qui numquam potest fieri, nisi ex concatenationis menbris, huius canalis substantia, cartilaginosa est atque dura, ut cum uentus exeat, uox fiat clara. Raucitas enim uocis, ex humiditate fit canalis pulmonis. Cuius superior extremitas gulæ uicina, durior est omnibus canalibus pulmonis. Hoc autem uocatur guttur, unde instrumentum fit uocis, quia durum est inter alios canales pulmonis. Quod ex tribus cartilaginibus pulmonis fit maioribus. Primum est anterius gibbosum exterius, concauum interius, quod in quibusdam hominibus tactu sentitur. Secundum est priore maius, et retro iuxta os stomachi locatur, ut illud compleat, quod priori defuit cartilagini. Hoc guttur quadam concatenatione et ligamentis iungitur, ut et dilatetur et constringatur. Inferius ligamentis solidetur neruisque ligatur, cum duabus costis inferioribus exeuntibus de osse scutum assimilante. Tercia cartilago, tanto secunda est minor, quanto prior secunda fuit maior. Ista tertia, secundam quasi equitat, quæ ciphum assimilat, duo habens concaua, quæ duo secundæ intrant frustula. Quæ frustula quasi concaua sunt, ut hac concatenatione guttur claudatur et aperiretur. Prima cartilago ubi primæ et secundæ iungitur strictior est fundamento, quod fuit necesse ut fundamentum in pulmone latius esset gulæ gutturæ. Tercia cartilago concauitatem habet ex parte uicæ spiritus ut ex harum cartilaginum compositione canalis redderetur similis fistulæ

per quam aer ad canales pulmonis, et ipsum pulmonem transire
possit. Guttur interius eadem ueste qua et lingua, et palatum et os stomachi
induitur. In superiori cartilagine sciphum assimilante, est os du-
as habens furculas assimilantes duo . χ . Os istud per collum
5 ostenditur, cuius linea mediastina in dorso primę cartilaginis et
linguę, subteriori linea est subposita. Inferius lauda est sicut acu-
minis primę cartilaginis. Quantitas est autem iuncta, atque soli-
data, in utraque cartilaginum latera, et ligamenta eius quasi nerui a
cartilaginibus egrediuntur. Lauda cum osse superius sagittam
10 assimilante, ligatur. Hęc est compositio gutturis, ex tribus cartilagini-
bus. Concauitas gutturis quam aer intrat et exit habet quoddam
corpus quod linguę fistulę assimilatur, cui linguę corpus non esset as-
similandum, cum ista posterior, illud uero natura primum. Hoc autem cor-
pusculum, nullam habet in toto corpore similitudinem glande pel-
15 lis et pinguedine. Vocatur autem gutturis lingua siue catarac-
ta, et est primum uocis instrumentum. Neque enim aliter potest uox esse,
nisi ista claudatur cataracta. Si enim uia gutturis est aperta,
impossibile est uocem esse, quia aer paulatim exit, quod contrarium est for-
mandę uoci sed tantum fit quidam flatus. Si tenuiter exit paruus,
20 si uero fortiter magnus. Cum uox formatur, subito multus aer de corpore
egreditur, cuius uia primum a largo peruenit ad angustum, et post
paulatim egrediens angustiat, dilatatur. Hęc gutturis catarac-
ta ad flatum constringendum fuit necessaria. Non autem dico con-
structionem flatus, ut ex toto intus contrahatur, sed in emissione uocis
25 utrimque constringi lateraliter pectus, et cum costis lacertos ypocondrię ui-
cinos. Vnde totum pectus et lacerti mouentes guttur mouetur, aerque
licet fortis coartatur, ne subito egrediatur. Quod facit lacertus, quo
sciphum assimilans cartilago constringitur, estque huius rei explemen-
tum corpus linguę frustulę assimilatum. Coadunata enim pars
30 parti claudit uiam gutturis. Per linguę huius latera natura fecit
duo foramina, quę ad locum concauum secedunt, quod aer non potest
subire, dum per largitatem uagatur uię, sed cum ad latera se dirigat,
illa duo lateralia aperit foramina, ut tandem exire ualeat.
Hęc autem duo foramina a superis inferioribus sic linea sunt ex-

tensa, et sunt quasi pelliculę usque in concauum clauseę, ut guttur claudatur, et non ante animalis flatum aperiatur. Rursus cum cibus transglutitur, dorsum cataractę tangit, et subito se cataracta claudit, neque uiam ad pulmonem prohibet aliquando potui, sed ne multa quantitas subrepere possit. Aliquando enim parum intrat pelliculas et uentriculos suos humectat. Guttur est cartilagosum et rotundum. Vnde fit ut os stomachi in transglutiendis cybis usque ad canales descendat pulmonis, et guttur usque ad palatum ascendit. Sicut in transglutiendo cibo cataracta clauditur, et os stomachi deprimit, sic in expellendo uomitus subterius superius guttur obstruit, ut transeat uomitus.

Canales   *De canalibus pulmonis .xviii.*

pulmonis ex multis componuntur cartilagosus, rotundis in modum anuli, alternatim sibi subpositis ab inferiori extremitate gutturis, usque ad initium pulmonis, per longinquitatem colli. Sunt autem ligatę sibimet ipsis ex pellicularum ligamentis, neque ex omni parte sunt cartilagosus sed tantum in pertinentia, colli propter expressionem oris stomachi. In parte uero pectoris sunt ligamenta siue corde. Habet unusquisque anulus pelliculas intrinsecus rotundissimas, quę pellicule durę sunt et solidę, Hęc sunt pellicule quas ante diximus os stomachi atque guttur circumdare deforis. Rursus panniculos habet unusquisque anulus, sicut operimentum canalis pulmonis. Canalis pulmonis necessaria collo fuit, ut aerem expelleret et traheret flatumque et uocem reciperet. Quę cum in furculas perueniat, ubi pectoris est spatiositas, per pulmonem spargendo se dilatat et cum uenis ambabus a corde uenientibus ammiscetur. Sui diuisi ramuli sunt similiter anulati, ex parte panniculosi, et cartilagosus. Suntque sanguine mundissimi, in animali, naturę suę competenti. Cum enim incisionem rupturam percussione in aliquo horum patitur, sanguinolentum ibi animal efficitur. Vnde tussis nascitur et sanguis ille ad os deueniens expellitur. Flatus enim sanguine pulmonis inpeditur. Canalis hęc constat cartilagosus propter uocem. Instrumentum enim uocis neque durum

sicut os debuit esse neque molle. Cartilago est mollior ossibus et durior aliis corporis partibus. Ex multis cartilaginosis et ligamentis conficitur propter flatum dilatandum et constringendum quod fieri non posset, si ex una cartilagine esset. *De pulmone*

- 5 **P**ulmo est de molli carne et aeris spume coagulate, *xx.*
 simillimus multis, quasi uasis telatus, Hęc uasa sunt triformia,
 Vnum a dextra concauitate incipit cordis, alterum a sinistra, tertium a su-
 is canalibus prodiens. A dextra concauitate cordis uena est non pul-
 satiua, sed forma eius sicut arteria quia de duris et duobus panniculis.
- 10 Vnde hęc uena dicitur arteriaca, quod fuit necesse, ut pulmonem pos-
 sit nutrire. Duris et duobus fit panniculis, ut subtilitatem sug-
 geret aerii, sanguinis in nutritura pulmonis. Pulmo enim est
 subtilis nature et aerie. Vnde nutrimentum oportuit haberi simile.
 Exiens a cordis sinistra est una sola arteria, cuius forma est sicut
- 15 uena quia una est et rara pellicula. Vnde uenata uocatur arteria.
 Hęc fuit necessaria, ut spiritum et clarum sanguinem pulmoni af-
 ferat. Spiritus multam fert quantitatem, propter suam raritatem. Vas
 ueniens a canalibus pulmonis compositionibus eorum est simile. Ex car-
 tilaginibus enim et panniculis canales sunt pulmonis, ut per
- 20 cartilagine ori iungantur stomachi, quod cum cartilagine sua, cum
 uenata iungitur arteria. Vnumquodque horum trium uasorum, cum intret
 stomachum est quadripertitum. Due partes exeunt dextrorsum,
 et due sinistrorsum. Pulmo enim duobus diuiditur panniculis, pectus
 mediantibus intercidentibus. Quatuor superiores partes per pul-
- 25 monem, postea diuiduntur multipliciter. Canalis pulmonis aliter di-
 uiditur, in dextris. Quę diuisio fuit necessaria, ut esset in
 fulcimentum, et quasi culcitra uenis pectoris adeuntibus uias. Hęc
 est compositio pulmonis, cuius iuuamentum est ut undique cor cir-
 cumdet, cumque proprio motu careat, motus pectoris eum moueri
- 30 adiuuat. Est autem pulmo instrumentum spiritus et uocis. Spiritus fuit
 necessarius propter cor. Quia enim cor fundamentum et fons calo-
 ris est naturalis, necesse est aerem trahat, unde feruor suus refri-
 gerari et fumosa superfluitas posset expelli. Vnde duos
 motus habuit contrarios dilatandi, quo spiritum traheret refri-

gerandi, stringendi, quo fumose superfluitates possent expelli. Ne ergo aer subito erumperet ad cor, pulmo fuit necessarius, inter ipsum et guttur mediestinus, ut spiritum refrigerandi ab eo acciperet, et superfluitatem fumosam sibi redderet. Quia etiam et
 5 animalis uox necessaria fuit, et uox sine aere esse non potuit, fecit naturam a corde aeris expulsionem uocis esse naturalem. Est ergo pulmo cellule similitudo, seruans super aerem frigidum, ad cordis feruorem refrigerandum et calidum ad uocem atque flatum. Quod si mediatore careret cor, et per se principaliter aerem
 10 traheret et expelleret, spississimum et infinitum eius esse motum oportet. Vnde adeo esset periculosus ut nec uno momento flatus teneretur. Sed cum quodlibet animal in loco calido siue in aqua profundissima, seu etiam in loco fetido flatum teneat, constat cor ad pulmonem refugere, quo aliquandiu possit se refrigerare.
 15 Vnde fit ut quamdiu aer in cella est pulmonis, quodlibet animal in his locis uiuere possit. Sed eo deficiente, et augmentante fumosa superfluitate in corde et pulmone, desinat animal uitale esse. Fit item pulmo necessarius ut aerem exquoquat et in naturam trahat spiritus, quo eum assciscat sibi facilius. Sic enim cibum epar in naturam
 20 sanguinis mutat quo menbra etiam cetera facilius in naturam suam mutet postea. Propter supradictas ergo causas caro pulmonis mollior et leuior sicut natura est aeris, ut aerem in naturam mutet sui, et inde cor eum sibi trahat, et in uitalem spiritum mutet. Dehinc ascendens per arterias ad uentriculos cerebri, in animatum
 25 spiritum queat mutari. Sed de his planius post disputabimus.

Cor fit de uillis De corde .xxi.

diuerseꝝ positis, cuius caro tota est dura. Diuersitas uillorum, ex diuersitate motuum est dilatandi, scilicet et constringendi durities carnis, ut uelocitas auferatur, passibilitatis. Pulmo
 30 circumdat cor lateraliter, forma cordis est pinea. Inferior pars id est latitudo opposita est superiori corpori. Ponitur autem inter concauitates pectoris ambas, quas mediante panniculo diximus esse diuersas. Caput quod acumen dicitur, in sinistra parte locatur. Hoc autem latus cordis spiritus inhabitat uitalis. Inde

exit arteria maior, de qua omnes alię egrediuntur. Vnde fit ut pulsus in
 sinistra parte sit fortissimus. Cor habet duas concauitates, qua-
 rum una dextra, altera uero sinistra. Sinistra in acutum tendit, dex-
 tra infra subsistit. A dextra usque ad sinistram concauitatem, est unum
 5 foramen quod a quibusdam tercia uocatur concauitas, sed non est ita. Dextra item
 concauitas, duo habet foramina. Vnum uena intrat concaua, por-
 tans ab epate sanguinem in hanc concauitatem. Super hoc fo-
 ramen tres sunt panniculi ad hoc ibi positi, ut aperiant intratu-
 ro sanguini et claudant, postquam intrauerit ne exeat propter dila-
 10 tationem cordis, alterum foramen exit uenę arterię assimi-
 lata ut pulmonem nutriat, de qua satis diximus in pulmonis trac-
 tatu. Sinistra itidem duplex habet foramen. Vnum intrat arteria
 uenę simillima. Ista portat spiritum a pulmone ad arterias, et
 sanguinem a corde ad pulmonem. Super hoc quoque foramen duo sunt
 15 panniculi aperientes se aeri, ad cor ingredienti. Alterum foramen
 est sinistrę partis, unde maior arteria exit, quę uocatur orithi et
 omnium est fons, arteriarum, totius corporis. Hęc habet tres panniculos
 qui aperiuntur sanguinem a corde et spiritum emittendo, postquam clau-
 duntur redditum prohibendo. Hęc duę concauitates cordis semper
 20 sunt in pulsu, sed tamen plus sinistra, quia sanguis et spiritus plus ibi
 regnat. Hęc sunt compositiones concauitatem cordis constituentes.
 Foramen quod a dextra parte protenditur in sinistram in dextra incipit
 maiorari. Sed postea usque in sinistram paulatim stringitur, quod ideo
 consequitur ut sanguis in sinistram partem subtilior progrediatur. In uno
 25 quoque concauo frustulum est exterius quod auricule assimilatur. Hęc
 duo sunt que cordis auricule dicuntur. In dextra auricula arteri-
 alis uena solidatur. In sinistra uero uenosę arterię est solidatia¹.
 Hunc autem in sua latitudine quedam ossa cartillaginosas quę
 cordis sedes sunt appellata. Circuit cor quidam panniculis qui ca-
 30 sula cordis esse dicitur. In huius panniculi medio extrinsecus pan-
 niculi pectus mediantes solidantur. Iste panniculus non iungitur
 cordi, ne forte eius modus inpediatur. Qui cordi fuit neces-
 sarius, ut esset fundamentum caloris naturalis, unde anima regeretur.
 Sinistra concauitas dignior est de causa supradicta. Subtus

---

¹ solidatio

collum, duo concaua maiora sunt. Vnum circumdat omnia ossa pectoris, pulmonem et cor continens, alterum continet uentris lacertos omnes. Istud incipit ab inferiori teneritudine pectoris usque ad interiora, ossa penis. In qua concauitate sunt stomachi intestina e-

5 par, splen, renes, fel, uesica, matrix. *De diafragma-*
 Inter hęc duo concaua quidam lacertus est rotundus eorum *te xxii.*
 differentia quę dicitur diafragma, incipiens a teneritudine pectoris et protendens utrimque usque ad duodecimam spondilem. Vbi solidatur ex omni parte, cum cordis ligamentis ab ipso exeun-

10 tibus. Operitur autem hic lacertus de uno panniculo superius qui a panniculo costas circmeunte egreditur, et ex duobus pectus mediantibus. Subterius est alter panniculus, qui a siphac egreditur. Habet diafragma duo foramina unum contra spondiles, unde exit meridide altero exit concaua uena, quę spargitur i¹corporis superiora. Diafragmatis, uero sunt iuuamenta. Dilatat enim pectoris foramina atque constringit, cum aliis lacertis pectoris. Secundum est quod differre facit instrumenta spiritus et cibi. *De instrumentis cibi*

15 *Cybi instrumenta ab ore sunt incipientia. Os enim haberet .xxiii.*
 instrumenta ibi coadunata, dentes et pelliculas, unde operitur bucca palatum etiam linguamque habet inferiorem partem oris guttur. Vuam canales pulmonis, meri. Dentium diximus iam numerum et eorum iuuamentum in tractatu ossuum. Lingua duorum habet iuuamina, animatę rei atque cybi, cuius compositionem superius diximus, et similiter de aliis tractauimus *De ore Stoma-*

25 *Pellicula unde bucca circuminduitur, pelliculę chi .xxiiii.*
 circumamiscienti os stomachi et ipsum stomachum conectitur. Quę iuuat, quia cybum quoquo modo inuat² et stomacho aptat. A stomacho enim incipit unde eius natura custoditur. Meri quoddam est corpusculum longum, rotundum, atque concauum, quod a stomacho incipit progrediens

30 usque in superiorem extremitatem gutturis. Eius exordium est angustum, sed postea paulatim dilatim dilatatum ad gutturis sumitatem ueniens fit latum. Protenditur supra spondiles dorsi, ubi ligatur multis ligamentis, non tamen spondilibus adherens mediis quia multo magis iungitur dextris, et usque in duodeciam³ spon-

¹ in² mutat³ duodecimam

dilem descendit. A spondilium uero medietate meri separari fuit
 necesse, ut infra corpus daret descendenti arterię. Hoc enim me-
 diis ligatur spondilibus ut melius custodiretur. Componitur autem
 meri de duobus panniculis, a stomachi egredientibus pelliculis. Horum
 5 unus exterior est et carnosus, et uilla sua per latum extendun-
 tur. Secundus interior est et neruosus, cuius pili in longum protensi, tamen
 obliquantur pauci. Est autem officium meri transglutienda trans-
 glutire. Ab ore enim cybum trahit et in stomacho traicit. Trahitur cum nul-
 liss longis, quę ascendencia guttur subleuant in buccę su-
 10 periora, ut expressius cybum subtrahant a bucca. Quem per pa-
 latum positi suscipientes, ab eis stringendo mittunt stomacho
 receptum. Si enim res humida quoquomodo inter manus fuerit stricta,
 humor inde labitur. Ex his ergo pilis consequitur, ut et transglucien-
 dis leuior sit asutus¹, euomendis grauior exitus, quia transglucien-
 15 da adiuuant utraque uela. Vomitus a solo exteriori adiuuatur,
 quod dilatatum esse diximus. *De Stomacho .xxv.*

Stomachus, etsi in sinistris sit locatus, eius tamen inferiora, ten-
 dunt in dextra. Hic habet epar dextrum qui cum quinque suis frs-
 trulis² ipsum bancat stomachum. Splen est sinistra sibi subterius la-
 20 certi dorsi. Superius habet zirbum quod greci condriam uocant,
 eius forma est quasi sperica. Sed eius extrema aliquantulum sunt lon-
 ga. Inferiora superioribus sunt latiora. Foramen suę latitudinis
 uersum intestina uidetur stringi. Foramen strictę partis dilatatur,
 in meri componitur, ex duobus panniculis. Interior est neruosus
 25 pilos habens in longitudine et in transuerso. Exterior est carnosus
 pilos habens per latum cum pelliculis splenis ligatur lateraliter et epar
 ex parte dorsi cum spondilibus. Adiuuat autem stomachum ut ex
 quoquat cibum et epari mittat excoctum, ut facilius epar in
 sanguinis naturam uertat. Sic bucca in opus stomachi cibum apparat in
 30 consumptum. Hanc stomachi excoctionem medici uocant primam
 digestionem partium suarum. Adiuuamenta uillorum quoque et spe-
 ricę formę in presentiarum sunt dicenda. Duorum panniculorum, dup-
 plex est iuuamentum. Cibum enim a meri unum sibi contrahit, quod sit
 cum panniculo interiori per longum uillato, sicut superius de meri

---

¹ aditus

² frustulis

diximus. Stomachus enim in transglutiendo surrigitur de meri, et ab eo cibum sibi suscipit, sicut si quislibet in anum ad rem aliquam suscipiendam porrexerit. Secundi panniculi iuuamentum sibi returet¹ cibum, qui cum perueniat ad stomachum ab ipso quasi brancatur, quoad digerenda digerantur, et retinenda in suum usum retineantur, expellenda ergo ad intestina emittuntur. Vnde superiora stringuntur, inferiora uero dilatantur, intestino se aperiente quod porta uocatur. Stringit enim istud exterior paniculus in quo uillum latum habetur. Omne enim membrum duobus constat panniculis. Si uillum per longum habuerit, inde suscipienda suscipit. Si fuerit per latum inde reicitur reiciendum. Quare interior sit neruosus nimia hec fortitudo fecit sensus sui. Cum enim stomachus recepta omnibus suppeditet, interioribus digniorem sensum oportuit habere, ut et digestionis uacuitatem sentiret, et unde rursus impleretur expeteret sed tamen sensus plurimus in ore suo habetur. Ore enim stomachi sentimus, quod famem uocare solemus. Hac ergo necessitate os stomachi neruosum, et ipsum oportuit esse stomachum. Descendunt autem duo maiores nerui a summitate cerebri, per os stomachi et ipsum stomachum spargendi. Exterior paniculus fuit carnosus, ut stomachus calefiat, ut digere ualeat. Natura enim carnosus humida est et calida. Quod hic in sinistra parte aptatur epari habilis locus inde apparatur. Splen enim licet in sinistra sit minoris tamen quam epar est quantitatis. Epar in dextera splen uero locatur in sinistra. Lacerti uero dorsi eius inferius, zirbumque superius, ut melius calefieret ad diregendum stomachus. Qui ligatur undique ne motus suus nimius a loco suo eum ualeat extirpare. Fuit rotundus, ut passibilitatem reiciat, et multam cibi quantitatem suscipiat. Longa fuerunt extrema ut desuper nerui iungantur. Intestino uero inferius latitudo inferior, et angustia superior que in humano tantum sunt stomacho. Ideo fuerunt necessaria, quia cum homo pre aliis erectior sit animalibus cibus semper in inferiora suscipitur. Vnde latitudo fuit inferior, ut multitudo cibi inde posset capi. Latitudo superioris

---

¹ retinet

foraminis apposita est meri, ut si forte transglutiretur res aliqua dura et non bene masticata intrare ualeat. Foramen inferior ideo angustiat, quo et cibus in stomacho nimia excoctione subtiliatus, facilius egrediatur, et rursus ne cibus exeat antequam excoquatur. Vnde oportet etiam ut semper claudatur. *De intest-*
5 *Intestina super dorsi spondiles, et os latum sunt tinis .xxvi.*
posita cum ligamentis a siphac egredientibus ligata. Incipientia a superiori foramine stomachi qui porta uocatur, usque in anum protenduntur, et globosa a dextra in sinistram, et a sinistra
10 retorquentur in dextram. Hęc ex duobus componuntur panniculis. Vnusquisque panniculus, habet uillum in latitudine rotundum. Quorum est essentia eadem, quę etiam in stomacho dicta est. Sunt autem neruo¹ .vi. Tria subtilia quę sunt superiora cum porta iuncta, tria grossa ab inferiori subtili incipientia. Vnum trium
15 subtilium uocatur, duodecimum, quia sua longitudo pro mensura cuiusque hominis .xii. habet digitos. Super dorsum egreditur, in nullam enim partem torquetur, sicut alia circumuoluuntur. Alterum uocatur ieiunium quia sepe est cibo uacuum, globosum et artum, actum in similitudinem aliorum. Tercium est subtile uocatum, secundo simi-
20 limum, sed tamen numquam sine cibi fecę inuentum. Grossorum trium primum est orbem appellatum, et incipit a subtili extremitate, et est latum a dextra in sinistram partem circumuolutum, quod uocatur orbem, quia uno tantum foramine est contemptum per quod et intrancia intrant et exeuntia exeunt. Quod egreditur ab eo aliud intrat
25 intestinon quod uocatur ileon. Orbem uero intestinum sacculo est assimilatum. Secundum grossorum illud est quod uocamus ileon, quod similiter aliis a dextra in sinistram tendit, sed tantum a dextra ascendit super ancham. Vocatur ileon quia dura digestio unde iliorum dolor est, in hoc residet intestino. Tercium est rectum intes-
30 tinum quod in inferiori ani extremitate positum uocatur colon. Vbi cum aliqua inhereat digestio, inde colica nascitur passio. Hoc ceteris latius est. Intestina hęc circumdant uenę nerui quoque et arterię. Sed horum maiorum pars remanet circa superiora. Ligantur cum pelliculis et glandosa carne in

---

¹ numero

sua concauitate, quę omnia in superioribus sunt dicta. Hęc in
 testinorum est compositio. Iuuant ut a stomacho digesta reci-
 piant et inde sucum mandent ad epar, fecesque expellant foras.
 A superiori uena quę uocatur porta, multe uenę subtiles
 5 prouunt ad intestina. Ab intestinis quoque procurrunt ad epar, et
 hęc uocantur messaraice uenę per quas sucus cibi ad epar
 tendit ab intestinis. Rursus intestina iuuant, quia cibum
 mutant. Cibus enim intra stomachum digestus, cum portas exe-
 at et ad subtile intestinum ueniat, ibi aliquas consumens
 10 moras melius subtiliatus, et inde per mesaraicas ad epar pro-
 greditur, ubi in naturam sanguinis mutatur, sicut enim bucca et me-
 ri cibum subtiliant, et ad stomachum subtiliorem mititur¹, sic et
 in subtili intestino nondum bene puratus in stomacho multo
 maior fit digestio ut epari mittant digestibiliorem.
 15 Vnde hoc intestinum stomachi essentie est uicinum. Hęc est una intes-
 tinorum necessitas. Singulorum autem uirtutem dicturi sumus, et compositio-
 nem. Eorum enim gibbositas et rotunditas ideo fuere necessa-
 ria, ut ibi cibum aliquandiu inhereat. Quod si non fieret
 homo et semper comederet, semperque digereret. Secundo fuere neces-
 20 saria, ut cibum partim digerant et prout eis subpetit, partim reti-
 neant superflua uero expellant. Duodecimum intestinum ad
 dorsum erectum est, ut uenis et arteriis daret locum et neruis.
 Sic enim, locatum minus occupat loci spatium. Dicendum est quare ex
 duobus panniculis fierent, et uilla per latum descenderent. Duo
 25 panniculi fuere necessarii, ut si unus pateretur, ab altero sibi
 subueniatur, sicut in diurna uidemus disse\i/nteria, quia aliquando
 in digestionem frustula carnis uidentur exire, quę de interio-
 ribus panniculis constat, esse, non tamen perit intestinum, quia uel exterior
 panniculus sibi facit supplementum. Eorum uilla per latum sunt ex-
 30 tensa, ut superfluum fortiter sint expulsiua. Vnde fit ut du-
 plicia inferiora intestina, superioribus sint grossiora et maio-
 ra ut non frequenter uis hominem ad sellam ire oporteat, quia si
 digestio loca stricta inciderit, facile implet et cito euacu-
 ari oportet. Quod si ampla contingit, econtra. *De pinguedine .xxvii.*

---

¹mittant

Zirbum ex duobus componitur panniculis grossis, atque spissis, quorum alter subponitur alteri. In horum medio multa est crassitudo, et multę uenę atque arterię. Crassitudo ita est super intestina, cuius forma sicut sacculus siue marsupium extat. Incipit ab ore stomachi et usque ad intestinum quod uocatur colon tendit. Bucca eius ibidem ubi et in principium aliquando solidatur in aliqua extremitate epatis, et in dorsi costis neque in his determinatę, sed sicut solet contingere sepius iungitur cum stomacho, et splene atque colon, ut stomachus et intestina per ipsum possint calefieri, ut et liget uenas quas habent intestina.

10 *Epar in dextro latere De epate .xxviii.*

ponitur, et sub superiore ypocondria locatur. Est autem concauum atque gibbosum \eiusque/ concauitas stomacho et intestinis est. Amplectitur enim stomachus cum suis quinque panniculis. Gibbositas diafragma-

15 ti est apposita, ita ut ipsum tangat. Ligatur cum diafragmate pelliculis ipsum operientibus et similiter costis posterioribus. Concauitas etiam sua stomacho et intestinis pelliculis est ligata et uenis. Hoc epar non in omnibus equaliter se habet hominibus quantitate siue partibus. In hominibus est maior quam in bestiis eiusdem quantitatis, numerus partium in quibusdam .ii. in quibusdam .iii. in quibusdam .iiii. in quibusdam .v. Epar hominis

20 magnam tenet partem in dextra, * allata sua concauitate, uena * in altitudine progreditur, quę porta uocatur, quę antequam exeat in .v. diuiditur, uenulas, quinque epatis intrantes particulas. Vbi unaqueque pars quinaria in multas uenas diuiditur subtilissimas. Que in

25 inferiorem protenditur stomachum, in duodecimum quoque intestinum ieiunium atque rectum quod satis diximus cum de uenis tractaremus. Necessarium fuit ut epar cibum mutet et sanguinem faciat, quam post ea per uenas ad tocius corporis menbra traiciat. Vnde fit ut in substantia epatis * et digestibilis factus, portam ingrediatur, deinde in duodecimum, postea in ieiunum, et a ieiuno in subtile intestinum.

30 Subtile uero sucum bene colatum, per mesaraicam mittit ad uenam quę uocatur porta et per hanc eandem epatis mittat ad uentrem. Vbi per uenas sparsim dilatatur, quę per epar extenditur. Epar cibum mutat, in naturam sanguinis, quem per uenam ma-

* coagulato assimiletur sangu[i-]ni. Cibus enim in stomacho est coctus

iorem quę uocatur concaua in cetera corporis mandat menbra.

Splen in parte est sinistra, *De Splene .xxviii.*

cuius forma aliquantulum est longa, et parum

contra stomachum concaua, uersus costas gibbosa. In

5 his duobus locis ligatur cum panniculis cui bina coniunguntur uascu-
la. Vnum quod maioris est quantitatis, a gibbositate est epatis, per
quod ab epatis sanguine coleram nigram sibi splen uidetur trahere.

Alterum minus inter splenem et os stomachi locatur. Vnde colera nigram ori stomachi
mundatur ut appetitus inde confortetur. Splenis iuuamentum est ut san-

10 sanguinem¹ in epate mundificet, et per uasculum supradictum sibi
trahat sanguinis feces, quas per aliud uas ori stomachi mittat,
quantum adiuuando appetitui sufficiat. Neque tamen totum et ilico
mittit, quia aliquandiu sibi retinens in suos usus transformat par-
tem, alia pars tandem uera facta colera prout dixi mittitur stomacho, in
15 suo appetitu confortando. Vnde fit ut splenis substantia quę fu-
gat et emittit rara sit ut spongia, et grossos humores sibi
contrahat. Color eius nigrae/dini assimilatur, ut colera nigra exprimatur.

Fel super eparis frustulum *De felle .xxx.*

maius est. Huius unus tantus est panniculus fortis et durus. Bina habet uas-

20 cula. Vnum eparis concauitati iunctum, per quod colera rubea a san-
guine epatis depuratur. Alterum in duo alia diuiditur. Vnum horum
maius intestino iungitur, ut colera rubea sibi iniciatur. Alterum in inferi-
orem tendit stomachum, ubi colere rubeae expleat officium. Collo huius duę
furcule iunguntur. Vna est illius arterię quę exit ab epate. Alia est
25 nerui ad epar uenientis, unde uita et sensus datur felli. Est
autem fellis iuuamentum, ut sanguinem a colera rubea mundificet, ne
forte ibi remanens eum incenderent. *De renibus .xxxi.*

Renes sunt in lateribus dorsi, spondilium quorum dextra excelsi-
or uni epatis uicinus frustulo. Horum concauitas sibi alter-

30 natim est opposita, quod in solo contingit homine, et singulę duę de
concaua uena inferuntur furculę, cum ipsa egrediatur uena ab
epate. Vna sanguinem portat ut ipsa nutriat, altera ut san-
sanguinis² colamentum sibi contrahat, id est urinam. Ambobus quoque de ma-
iori arteria accedunt furculę, ut uitam eis possint dare. Ab ambabus

¹ sanguinem

² sanguinis

duo exeunt longa uasicula et bene concaua pelliculis operta, quę iunguntur cum uesica a medicis uocata emunctoria per quę in uesicam protenditur urina Ob hoc enim renes fuere facti, ut aquaticum sugentes sanguinem in epatę eum deportarent.

5 **Vesica in maribus super** *De vesica .xxxii.*

rectum intestinum ponitur. Est autem unus panniculus idemque durus. Durus, ut coleram rubeam urinę ferret inmixtam. Super foramen unum habet lacertum, quo uesica constringitur, ne urina preter uelle hominis egrediatur a renibus. Ad uesicam tendit urina, per uasa superius uocata, emunctoria. Hęc cum ipsa solidantur, prout dicemus. Quę cum ad uesicam ueniant, uesicę quoddam modo pelliculam excoriant, ut illis pateret uasculis *, Post pelliculas solidatur, et ut ante fuit inuenitur, ne forte uentus ingrediatur, et urinę accedenti prout diximus excoriando aperitur.

* ad eam aditus

15 **Matrix in forma** *De Genitalibvs menbris .xxxiii*

sua est sicut uesica cuius maxima est profunditas, quę utrimque habet quasi quedam frustula cornibus assimilata, quibus differt a uesica. Ascendunt autem cornua usque ad supradictam emunctoria. Per frustula arterię intrans, quę sperma et spiritum in uuluam portant. Vvluę substantia est sic neruosa, ut in conceptu extendi posset, undique et tunc maxime cum fetus incipit admaiorare. Bucca est neruosior, ut in commixtione maris delectationi esset assensibilior. Moderate dura, ut intromittendo semini extenderetur, et eo recepto clauderetur. Quod utrumque non fieret si nimis durum siue molle esset. Vnus panniculus pilos habet in compositione diuersiformes. Qui unus est et paruus et in longum extensus necessarius appetitui trahendi spermatis. Est et alius ex obliquo et maior, ad hoc solummodo ut spermatis et concepti fetus esset continentior. Est et alius lateralis, quo fetus egressurus emittetur. Hęc retro superposita intestino, et ei uesica est superposita, ut uuluę subtilitate in fetus grossitudine intestinum esset uice cultricę. Cuius opertorium est, uesica. Menbris sibi uinicis ligatur ligamentis, flexibilibus, quibus eam extendentibus non tamen rumperetur.

Vesica longior est inferius, quam uulua. Excedit superius et uesticę
collum nature femineę iunctum est. Natura autem feminea est
spaciolum, quod utraque penis ossa mediat super anum locata.
De foris habet frustula de pellibus que uocantur badera. Que
5 frustula sunt in feminis sicut prepucia, in masculis. Fuerunt autem ne-
cessaria ut ab aeris frigiditate uuluę essent opertoria. Ma-
trici concaua duo sunt magna, quorum unum dextrum, alterum sinis-
trum. Hęc utraque in unum secedunt concauum, quod uuluę uoca-
tur collum. Quia ergo tria sunt concaua antiqui consueuerunt dicere uul-
10 uas, quod uideri est in interfecto animali si uuluam circumieris. Dis-
coopertis uero superioribus pelliculis duo apparent concaua tercio
iuncta, que quasi uidentur uuluę. Necessaria fuerunt concaua,
ubi gemini haberent loca. In his sunt quasi quedam fosse, que ue-
narum sunt buccę, unde menstrua uenire solent. Sunt autem aspera
15 ista loca, ut inuiscando spermati essent oportuna, ubi etiam
ligatur scdina¹. Matrix habet duos testiculos in summitate colli
positos post frustula, que superius uocauimus cornua. Quorum
unus dexter, alter sinister, minores in quantitate quam sunt masculi. For-
ma eorum rotunda, parum tamen superficie sunt plana. Substantia glan-
20 dosa, sicut ea sunt que confortant uenas eorum mediastinas, duri-
ores feminei quam masculini. Quibus singulis singule de renibus
ueniunt uene que subeunt frustula superius ita uocata.

De testiculo quoque uno quedam spetie uidentur exire, per quas testiculi
sperma iaceunt, in uasa spermatis. Talis est uulue forma et com-
25 positio eius que secundum tempus et etates, in diuersis feminis diuersa
est, quia grauidę maiores sunt, quam non grauidę. Numquam grauidę minores
quam quinque grauide. Quanto magis enim femine edant, tan-
to plus earum uuluę propter extensionem mæli/orantur. Secundum
etates quoque minores habent puellule quam puellę adulte. Ve-
30 terane minores quam iuencule, libidinosę maiores quam non libidino-
sę. Sed natalis² matricis quantitas in longitudine ab umbilico
est usque in naturam femine et tantum duodecim digitorum est la-
titudo spaciolum, duorum emunctorium medium ubi duo uuluę
cornua se iungunt. Sicut galienus et ypocras perpenderunt sperma est

---

¹ secundina

² naturalis

artifex et materia creandorum infantium, menstrua uero sola materia sunt, neque creatur fetus nisi spermata maris et femine misceantur. Vulua ergo a menstruis uicinitus mundificata, in commixtione utriusque retinet sperma uirtute sua contentiua. Si inqua¹ uiri sperma neque multum rarum neque spissum neque uiscosum fuerit sperma retinetur, quia bucca uuluę fortissime clauditur, quod est inueniri si bestiam aliquam plenam occideris. Adeo enim os uuluę clausum inuenitur, ut nec ingredi posset acus, quod contingit ex nimia concupiscentia retinendi spermatis. Quod cum a uirga exeat, uirge uirtute expulsua uadit rectum per uuluę collum, usque in eiusdem fundamentum. Vbi dum dilatatur uicina loca replentur. Lateralia uero cornua remanent uacua. Ad quorum uacuitates complendas exit sperma de testiculis femine per uasa sui spermatis, mixtumque cum uiri spermate replet ea loca, ad que implenda uirile sperma peruenire non poterat, et sic utrumque per matricem dilatatur, mixtum. Sed tamen cum inter hec et uuluę essentiam quedam loca remaneant uacua, implentur illo spermate quod inmixtum dixeramus remansisse. Commixtio autem hec, * duabus de causis fuit necessaria. * utriusque spermati[s]

Primo ut masculinum sperma temperaret et femineum. Masculinum enim grossum est et calidum, femineum² uero econtra frigidum et liquidum. Masculinum egro ex nimia sua spissitudine non potest se dilatare, et ex ui caloris sui materiam destruit infantis. Vnde fuit necessę ut suarum qualitatatum diuersitate femineum sperma has temperaret utrasque. Secunda causa est ut panniculus inde fieret, qui infantulum circumdaret. Dum enim hec commixtio circumquaque spargitur, uuluę calore excoquitur, unde panniculus citissime conficitur. Sicut ex pasta liquida ferro calido superposita citissime fit nebula. Lenitas autem et planitas uuluę nusquam permittit adherere, preter supradictas fossulas, ubi conglutinatur asperitate nimia. Qui panniculus idem facit spermati, quod ouo nouiter formato suus panniculus facit. In bruto autem animali uicinate conceptu hic panniculus fossulis que sunt uenarum ora tantum illigatus inuenitur, si tunc animal interficiatur. Vnde refert y-pocras de saltatrice femina, quia saltans post vi. diem conceptionis

---

¹ inquam

² femineum

inter huiusmodi panniculos sperma emisit, in similitudinem oui nondum completi. Ad hunc panniculum totum undique sperma circumeuntem ingrediuntur, menstrua per ora uenarum id est per supradictas fossulas. Nundum¹ enim adeo est durus, quin facile perforetur. Ad quem etiam sanguis subtilissimus et spiritus per arterias ingrediuntur eumque ob nimium sui inpetum non solidari postea permittunt sperma, quo naturalem spiritum habens et calorem naturalem sibi trahit sanguinem et spiritum exteriorem. Dum panniculus induretur foramina non clauduntur. Venę uero et arterię nascentes in spermatę uenisque et arteriis ad uulua peruenientibus iunctę, etiam sanguinem et spiritum ferunt alternatim sibi solidantibus uenarum et arteriarum foraminibus. De his autem uenis et arteriis in modum telę circumuolutis circumdatur panniculis, et post de uenis omibus² duę tantum uenę. De duabus uero arteriis una sola arteria conficitur, quę confectura uocatur. Secundina ad hoc necessaria ut illam solam arteriam duasque uenas confirmet et defendat, ut per uenas de sanguine menstruo infantem nutriat, per arteriam spiritum et subtilem sibi sanguinem tribuat. Inter hos duos panniculos alii nascuntur duo. Vnus secundinę proximus a uulua egreditur, cuius forma fasciole simillima cum infantis iungitur uesica, ut suam urinam suscipiens eiciat. Cui alter est subpositus latus atque crassus qui fumum et humectationem infantuli sit suscepturus. Sic enim fumus exit de infante sicut sudor de prouecto homine. Isti sunt panniculi quibus operiuntur panniculi. Infantulus autem sic creatur. Vtraque spermata sibi inuicem permixta ex sanguinis caliditate fiunt sicut uesicę. Sicut in re spissa et uiscosa uidetur, quę cum igni excoquitur, quasi uesica propter ebullitionem efficitur. Quę uesicę cum sibi postea adunantur et de spiritu spermatis impleantur, in perforatione spermatis magis concauantur. Vbi spermatis extremitas indurescit, nec spiritum permittit egredi. Vnde fit ut spiritus et sanguis panniculum secundinę penetrent, et spermatis concauitates repleant. Virtus uero formatiua de menstruo sanguine, infantis membra mittitur informare, de solo spermatę alba conficiens membra, id est cerebrum, ossa, cartilagines, pelliculas, ligamenta, uenas quoque et arterias.

---

¹ Nondum

² omnibus

De sanguine menstuo facit epar, et preter cor omnia membra carnosia quia corde sanguine fit et arterię. Eo formatiua uirtus prius illa conficit membra, quę aliorum sunt fundamenta, utpote cerebrum, cor, epar. Cerebrum ex spermatis fit essentia. Cor et arterię de sanguine fi-

5 unt. Epar de menstuo sanguine per uenas a secundina ueniente. Hęc in transformatione sua sibi sunt uicina, sed a se inuicem secedunt. Postea illa .iia. uena que de aliis omnibus fit una, ad cor ueniens, subtilem sanguinem et spiritum sibi subministrat. De his fundamentis alia tria nascuntur. De cerebro, nerui et nucha egrediuntur. De corde, arteria maior. Quam de corde ideo natura fecit

10 exire, quia timuit ne ex uię rumperentur, longinquitate. His quasi fundamentum factis, fecit et natura hęc ossa custodientia. De spermate enim * craneum ut custodiret cerebrum spondiles nucham * uirtus ista fecit custodientes pectoris casia costas ut cor custodiant posteriores

15 costas ut defendant epar. Illa tamen apparent prima, quę fundamentis sunt uicina, sicut sensus instrumenta, sunt cerebro uicina, pulmo cordi. Stomachus, splen renes, et panniculis, epati sunt uicina, post ista nascuntur et alia, istis posteriora membra in concauitate pectoris pedes et similia quę paulatim forman-

20 tur omnia, ex quo in uuluam concidit sperma. Infans enim cum creatur .iiii. gradibus. Primus cum sicut anathomicis uidetur spermati, ad huc sit uicinus, quem * ypocras sperma uocat. Alter cum sperma * gradum sanguini commiscet. Tunc enim cerebrum, cor epar, non adeo plenum formata, sicut sanguinis sunt massa. Quem gradum, ypo-

25 cras uocat fetum. Tercius cum cerebro epate et corde, iam formati alia membra membra apparent, informia. Quartus, cum omnia eque apparent formata. Qui gradus ab ypocrate infans uocatur. Iam enim incipit se mouere et pedibus calcitrare. In tribus prioribus * animatę arbori, infans assimilatur. Hęc formatio in-

30 fantum membrorumque suorum. Tempus * complexionis est istud, quod in viiii. mensibus nascitur. Si sit masculus, in xxx diebus formatur, in lx mouetur. Femina in xxxv. formatur, lxx mouetur, ccx. diebus completur, decem mensium masculus .xlv. formatur diebus, et xc mouetur. Femina .l. formatur, in e¹. mouetur,

---

¹c

in ccc. nascitur. Nouem mensium masculus in xl formatur, in lxxx. mouetur. Femina in xlii formam suscipit, in xc motum, cclxx nascitura. Masculus ideo citius completur, quia sperma unde nascitur est fortius et calidius. Testatur tamen ypocras se uidisse mulierem ante xxx dies ab

5 ortum fecisse, et abortiuo omnia membra complexisse. Item ypocras cuius cumque forma in xxxv diebus completur, inco.x¹. parturitur. Modus enim complexionis duplex esse debet motui parturicio uero triplex. Si quis autem questionabitur cur infans octo mensium non uiuat ita respondendum, erit. Testatur ypocras omnem infantem in .vii.

10 mensibus motum habere, qui si adeo fuerit ut exire possit, quoquomodo ad uitam conualescit. Si non emerit ipso motu ita debilitatur et parturitur. Vnde in subsequenti exiens mense nullatenus potest uiuere. Si autem ad nonum siue decimum natiuitatis protenditur, a passione prioris motus intra uulua roboratur. Vnde est probare quia

15 omnes matres plus in viii patiuntur mense. Sciendum quoque in dextro masculus in sinistra uero latere femina formatur, et ibidem quilibet magis mouetur. Masculi in dextris, quia calidiores sunt feminis. Vnde latus quod calidus est uendicauerunt sibi. De sinistro accipiendum est econtrario. Sinister etiam testiculus feminę frigidioris

20 est nature. Vnde et sperma frigidum et humidum est. Vniuersaliter ergo dicendum, quia quanto magis sperma est calidum siccum et spissum, tanto sepius inde sepius inde masculi nascuntur, quod si sperma aliud fuerit contra contingit. Significatio masculi certi erit huiusmodi. Mater pulcri coloris, motus leuioris. Dextra mamilla erit maior,

25 et durior, mamillę summitas magna atque dura, pulsus in manu dextra maior et spissior et lenior. De femina concepta accipiendum est econtrario. De masculo in xxv. diebus fit feminę purgatio. De femina xxxv. Sperma uiri si habundauerit plus quam feminę, uidebitur patri assimilare. Si feminę erit

30 magis, matri assimilabitur. Feminę aliquando pariunt geminos. Galienus tamen testatur se uidisse mulierem tres peperisse, duos masculos et unam feminam. Quod quidam dicunt quia femina .iiii. duas feminas et duos masculos peperit. Alii fatentur se uidisse mulierem .v. masculos peperisse, et ita in iiii annis xx ge-

---

¹ in ccx

nuisse, et omnes uixisse, quod satis est possibile, quia uulua .iiii. habet fos-
 sulas, quas diximus uenarum ora per que ad uuluam accedunt
 menstrua. Dicunt alii se uidisse mulierem que in viimo mense peperit
 filiam, in nono uero masculum. Vnde diuinant post primum conceptum
 5 alterum accessisse masculum. Aristotiles dicit mulierem quandam
 concepsisse, sed post annum nichil aliud quam massam carneam emis-
 se. Hęc omnia nature sunt possibilia. Sed tamen ego nullum uidi, qui
 fateretur se hęc uidisse. *De mamillis .xxxiiii.*

Mamillę de glandosa sunt factę carne, molli scilicet et alba sicut
 10 lacertis est natura. Sunt autem uenę et arterię ibi sibi inuicem commix-
 tę. Hęc sunt in pectore positę, ut cordi essent uicinę, quod calor
 est fundamentum naturalis, quatenus adiuuant decoctionem sangui-
 nis. Quę sunt necessarię ut lac generetur, unde infans nutritur.
 Puer enim, in uulua positus sanguine menstruo nutritur. Vnde oportet
 15 puerum natum habere nutrimentum eidem sanguini finittimum.
 Mamillas ergo femina habuit in pectore ut hęc cordi uicinę
 sanguinem naturali excoctum calore in naturam mutarent lacteam.
 Concaua enim uena ad cor ueniens et de corde ad pectus exiens,
 ascendit usque in gutturis furculas in .iiias. maiores diuidenda
 20 furculas. Simile facit arteria. Quę ambę furculatim descendunt,
 in mamillas, et ambe diuiduntur in ambas, et multipliciter di-
 uisę cum earum miscentur carne. Sanguis ueniens ad mamil-
 las excoquitur antequam perueniat, ad eas. Hic enim sanguis per concauam
 uenam ad cor ascendit, et inde redditur pectori. De pectore ad
 25 cor redit. De corde ad mamillas penetrat et uenatim spar-
 gitur per mamillas. Vbi tadium¹ moratur, quo ad sanguinem perfectissi-
 mę excoquatur, excoctus in mamillarum spongiosam carnem
 iacitur, quia naturam caro habet lacteam. Sic nutrimentum fit cuiusli-
 bet infantis. Itidem et par sucum cibi mutat, in naturam san-
 30 guinis. Vnde ceteris nutrimentum detur membris maxime tamen car-
 nosis. Quia autem lac de menstruo sanguine fiat, et uulua
 mamillas contingat, signum est quod a mulieris conceptione
 incipiunt menstrua cessare, ut infantibus in uulua po-
 sitis, inde uideatur nutrimentum dedisse. Mulierum enim abortiuum,

---

¹ tadium

facientium mamillę emollescunt, etsi ante fuerunt durę. Sicut
ypocras in aforismis testatur. Si mulieris inquit postquam geminos
conceperit dextra mamilla emollierit masculus abortiuus fit.
Si sinistra, abortiuatur et femina. *De testiculis .xxxv.*

5 **T**esticuli instrumenta sunt generandi spermatis. Ob hoc componun-
tur de carne glandosa, alba, molli, et rara, ut album fa-
ciunt sperma. Vnusquisque testiculus uno panniculo est obsitus,
qui a siphac egreditur. Ad quorum unumquemque uena uenit a reni-
bus, a qua uis sanguis eius subministratur, unde materia spermatis esse
10 comprobatur. Hęc cum ad testiculos ueniat, multipliciter se per eos
dilatatur. Iterum duę arterię a dorsi ueniunt parte, quę per testiculos
multipliciter diuiduntur mixtę. Sanguis quoque qui spermatis est ma-
teria antequam ad testiculos perueniat, ex parte mutatur, et per
uenas ostenditur, et inalbescit dum digestio compleatur. Deinde car-
15 nem testiculorum uenę emittunt. Vnde sperma fit perfectum. De
testiculis duo uasa exeunt quorum substantia est sicut testiculorum. In hec
duo uasa testiculi eiciunt sperma, et a uasis suscipit uirga, si-
cut a mulierum testiculis uulua suscipit. Hęc uasa uocantur sper-
matis, quę longa sunt in masculis, quia testiculi in ossa ascendunt
20 pęnis, et inde in uirgam descendunt. Hęc et longa in masculis et du-
ra. Longa ut a testiculis sperma exiens melius excoquatur in-
uia. Largitas ut a uirga cito exeat, et in uuluam a uirga. Duri-
cies ne ex uię rumperentur, longinquitate. In muliere uasa sper-
matis contraria sunt his. Sunt enim curta, stricta et mollia. Stric-
25 ta, quia mulieris subtile est sperma, unde fit ut per stricta loca
facile currat. Curta, quia uicina sunt loca ad quę proicitur sperma.
Mollia, quia non longa restabat uia. *De uirilibus .xxxvi.*

Virga caro est neruosa rotunda, concaua, ab utroque penis
ossę incipiens et utrimque neruos sibi oppositos ex transuerso
30 habens. Quę duplici ex causa fuit necessaria. Primo ut per
uasa sua sperma in uuluam proiciat, unde etiam fuit neruosa,
ut appetitum concupiscentię in tactu habeat. Concaua
efficitur ut accedente appetitu uento impleatur et eriga-
tur. Ambo lacerti naturaliter sibi oppositi, ut nusquam uirga

possit flecti, unde rectę sperma in uuluam proiciat. Secundo quia ue-
sica uię spermatis sit uicina hac eadem uia emittitur urina.

Vesicam enim ex parte ani natura expulit, quam in ossibus penam ammouit,
quę in masculis collum longum habuit, quod uirgę iungitur concauitati,

nis

5 quo urinam expellit. Mulier cum uirga careat, parum longi col-
li est necessitas, ut in naturam femineam trahiciat. Finit .iii. par-

Qvarta particula habet capitula .xx. continens | ticula.

uirtutum scientiam actionum et spirituum.

Capitulum.	.i.	De uirtute sensum operante.	.xi.
10 <D>e uirtutibus disputatio.	.ii.	<D>e uirtute uisus.	.xii.
De uirtute naturali.	.iii.	De uirtute auditus.	xiii.
<D>e uirtutis in stomacho operatione	.iiii.	<D>e uirtute odoratus.	.xiiii.
De eiusdem in uulua opere.	.v.	De uirtute gustus.	xv.
<D>e uirtute spirituali dilatante		<D>e uirtute tactus.	xvi.
15 et constringente.	.vi.	Quid unicuique sensuum conueniat	.xvii.
De flatus iuuamentis.	.vii.	<D>e uirtute uoluntatum motum faciente	.xviii.
<D>e causa mortis.	.viii.	De actionibus	xviii.
De uirtute spirituali, passibili	.viiii.	<D>e spiritibus quid horum unumquodque fa-	
<D>e uirtute animata.	.x.	ciat cum naturam suam exeat.	xx.

20 Constat ex libris superioribus *Disputacio De uirtutibus .i.*

ubi elementa nominauimus, quia omne corpus animatum siue in
animatum sensibile siue insensibile ex .iiii. ad se inuicem com-
mixtione et quadam eorum quasi passibilitate eorum commixtio in
unoquoque corpore uocatur, complexio. Sunt autem hęc, calidum et fri-

25 gidum, humidum et siccum. Tanta uero in unoquoque horum cor-
pore est quantitas, quanta eis necessaria. Complexiones iste

sicut instrumentum sunt nature, siue anime siue utriusque. Omnia
enim corpora aut ex anima sunt et natura, aut ex sola natura,

quia natura animata regit corpora, uel inanimata. Sola autem regit anima.

30 Quod ita fit necesse nature atque anime, quandam uirtutem inesse qua ope-

rationem suam ualeat explere, quę uirtus ex eorum actionibus mon-
strabitur. * Virtus uero anime solum uiuificat, id est cor et arterias constringit,

* uirtus ergo nature modo
generat, modo nutrit
modo pascit

et dilatat, aut memoriam dat et intellectum, sensum quoque et mo-
tum uoluntarium. Igitur uirtutes tres sunt generales, una attinens

naturę quę uocatur naturalis, altera solum uiuificans est anima et uoca-
 tur spiritualis. Alia dans intellectum sensum quoque et uoluntarium
 motum similiter est animę, et uocatur animata. Actio uirtutis naturalis
 animalibus et arboribus est uniuersalis quę nichil est aliud quam quod ge-
 5 nerat nutrit, et augmentatur. Hęc in animalibus eque uiden-
 tur et arboribus. Sed generatio animalis mutatio est substantię spermatis in
 substantias membrorum animali cuiuslibet generis competentium. Aug-
 mentatio est in quantitate eorum maioratio. Quod fit usque ad com-
 plementum iuuentutis. Nutrimentum in menbris, restauratio disso-
 10 lutę rei ut animal permanere queat, et quod ab ipso soluitur pereat.
 Semper enim intus et exterius animalium membra dissoluuntur.
 Exterius propter aerem qui ab eis sibi trahit humectationem. Interius quia a calo-
 re naturali dissoluitur. In arboribus similiter quedam generantur
 de earundem spermatis quę in frondes et in ramos mutan-
 15 tur. Quod autem generatur necesse est augmentetur usque ad constitutum
 sibi tempus. Necesse enim nutriatur, ut subsistat, cum aer semper
 ipsum dissoluat. Virtus spiritualis animalibus racionalibus, uel irrationalibus
 et non arboribus est communis. Cuius in omnibus animalibus est actio, cor-
 dis et arteriarum dilatatio et constructio ut calorem custodiant
 20 naturalem. Hęc in omnibus equalis est animalibus. Vtrius animata partim, ratio-
 nalibus, partim inrationabilibus communis est animalibus, quia eque sen-
 sum et uoluntarium participant motum. Sensum enim dicimus quod ui-
 su et auditu ceterisque sensibus percipiat uoluntarium motum.
 Mutationem membrorum in quelibet loca eque uolunt. Hęc duę uir-
 25 tutes ambę sunt communes. Altera eius pars, solius animalis est propria,
 id est fantasia, ratio, et memoria. Nullum enim irrationabile habet
 hęc perfectę. Actiones nichil sunt aliud quam quidam uirtutis mo-
 tus ad id quod efficitur. Motus autem sunt .vi. duo simplices, et .iiii.
 compositi. Simplicium unus est conuertibilis, et de re in rem mutabilis.
 30 Alter est localis, id est de loco in locum mutabilis. Motus conuertibilis, duo
 sunt modi. Vel enim essentialiter mutatur quod modus constructio
 siue destructio uocatur uel de qualitatibus ut si quidem de ca-
 lido fiat frigidum, de humido siccum de albo nigrum de
 dulci amarum. Motus secundum locum duo sunt similiter modi. Aut

enim rectus est aut circulatus sicut in celo zona habetur. Rectus, ante, retro, dextrorsum, sinistrorsum, iusum, sursum. Compositi sunt, augmentatio et diminutio, constructio, destructio. Constructionis enim motus est compositus in essentia conuertibili, et in diuersas qualitates mutabili. De destructione similiter intellige, cum eadem qualitatum quantitate quam habebant in constructione. Sunt tamen harum contrarie qualitates extra accipiendę¹. Si enim constructio fit ex calore, destructio fiet ex frigore, et similiter in qualitatibus aliis. Augmentationis motus est compositus ex conuertibili, et eo quod secundum locum est motus. Quod crescere rem facit, et augmentat, quoquomodo eam mutet et eius quantitatem augmentat in longitudine et latitudinem et profunditatem. Sed tamen in eadem specie perseuerat. Differtur autem motus augmentandi, et construendi, quia constructio speciem aliquam substantialiter mutat in aliam. Augmentatio uero rei insubstantiali esse permanentis est alteratio. Destructio de suo esse rei est annullatio et diminutio. Augmentatio in contraria iure permanente mutatio. Omne ergo quod mouetur alicui horum sex motuum subicitur. Res autem mouens est, faciens mouere. Res autem mota, pasciens. Actio naturalis, quedam in sola est conuersione, sicut generare. Generare enim est incipere esse quod non fuit. Quod in corpore a calore mutatio facit spermatis in suę essentię membra et suas qualitates. Est quedam actio naturalis quę in solo motu est localis, sicut in unoquoque membro est appetitus cibi in sui similitudine et sicut continentia cum membra in se retineant res sibi tractas, et sicut expulsio cum res inconueniens membro expellenti sibi conuenientibus redditur membris. Est etiam actio naturalis et conuertibilis et localis, sicut nutrimentum cuiuslibet rei. Nutrimentum enim est mutatio cibi conuenientibus competens membris et membrorum incrementum in longitudine latitudine et profunditate. Actio uirtutis spiritalis tantummodo est localis, quia solum dilatat et constringit. Dilatacio est motus a mediis ad extrema constructio reductio ab extremis ad media. Actio uirtutis animatę quędam est conuertibilis sicut sensus, quia nichil est aliud, quam mutatio membrorum in qualitates rerum sensum capien-

---

¹ accipiendę

darum. Quedam etiam localis sicut uoluntarius motus. Quia uero diximus tres esse uirtutes membra regentes, et breuiter tegimus quid unaquęque operetur, oportet planius et plenius uniuscuiusque actionem dicamus, et quomodo operentur. De naturali igitur uirtute uidetur prius dicendum esse.

5 **Virtus naturalis est** *De virtute naturali .ii.*
 in epate quę cum inde per uenas ad membra procedat alia epar
 tamen aliis eam amministrat. Hęc inde in .iii. diuiditur uirtutes. Ge-
 neratiuam. Nutritiuam¹. Pascitiuam. Generatiua est quam de spermate et
 menstruo sanguine infans generatur, Quę operari incipit ex quo sperma
 10 in uuluam cadit, durans usque ad perfectionem infantis. Virtus nu-
 tritiua² membra augmentat, et a paruitate in magnitudinem
 augmentat. Quod perseuerat operari ab inicio pueri usque
 ad complementum iuuentutis, ibique esse desinit. Virtus pasciti-
 ua quamlibet substantiam ad membra portat, prout membrorum expe-
 15 tit essentia, ut restauret dissoluta, nec tamen in longitu-
 dine, latitudine, et profunditate crescere faciat, cuius durat
 actio usque ad mortem a pueri inicio. Harum trium quędam
 est cui ministratur, et non ministrat, quia habet aliam uirtutem suę ac-
 tionis adiutricem, est autem generatiua. Sunt et alię quę ministrant et
 20 eis amministratur, sicut pascitiua et nutritiua. Generatiua duas
 habet uirtutes ministratiuas. Vna uocatur mutabilis, prima et
 secunda, altera uero formatiua. Mutabilis, prima generatiua, et ne-
 cessaria ad mutandam substantiam spermatis, et menstrua, in quo-
 rumlibet membrorum fetus substantias, quę operatur cum .iiii. qualitibus
 25 ut membra diuersa in substantia efficiantur. Si enim cum calido ope-
 ratur, et humido, sola efficitur caro. Si cum calido et sicco, cor-
 dis creatur caro. Si cum frigido et humido, substantia fit cere-
 bri. Si cum frigido et sicco, ossa fiunt tantummodo. Hęc ea-
 dem uirtus in ceteris membris operatur, secundum complexionem quan-
 30 titatis, harum qualitatum ad maius siue ad minus. Ex his .iiii.
 qualitibus quędam alię cuilibet competentes nascuntur,
 quę et uisu et tactu gustu quoque et odoratu, comprehen-
 duntur. Visu enim robor discernitur, qui calorem quoque preceden-
 tem sequitur, et albedo quod frigidum committatur, tactu mollicies

---

¹ Nutritiuam

² nutritiua

deprehenduntur et duricies, quę humiditatem et siccitatem sequuntur. Leuitas quoque sequitur calorem, grauitas frigiditatem raritas calorem, spissitudo frigiditatem. Gustu cognoscimus quia omne dulce calorem, acidum sequitur frigiditatem. Odoratu aromata, et fetentia diuiduntur. Harum qualitatum a principalibus nascentium tanta est
5 quantitas quantum de singulis principalium hęc uirtus administrat. Sed tamen in singulis est membrorum prout unicuique necessitas ipsorum expetit. | Virtutis mutabilis tot sunt diuersitates, quot membrorum similitudinum dissimilitudines. Singulorum enim membrorum uirtute mutabili de sanguine menstruo fit, que non solum fiunt ab ea maiora, sed etiam minora, sicut
10 panniculi stomachi et uulue arterię. Differt mutabilis prima et secunda, quia prima spissat sperma et menstrua, et in substantiam membrorum mutat, secunda sanguinis substantiam membrorum iam formatorum mutat in essentiam eisdem assimilans. Vterque tamen operatur illis .iiii. qualitibus Virtus formatiua format et designat singula membra suę forme competentia et ea perforat, et concauat, lenit et asperat, solidat ubicumque sunt
15 necessaria. Hęc duę uirtutes tamdiu operantur quoad fetus forma compleatur, quod xxx siue xxxv. si sit masculus .xl. si femina perficitur. Virtus augmentatio quę et uocatur nutritiua uirtuti generatiuę ministrat,
20 sibi uero seruit pascitiua. Generatiuę seruit, quia fetum in longitudinem latitudinem et profunditatem augmentat et extendit, quod totum perficitur cum iuuentus quę xxxv. annis concluditur completur. * Pascitiua nutritiue¹ ministrat, quia cibum in membris solidat et assimilat. Quę si non fuisset nutritiua in fetu profunditate ex toto esse
25 defuisset. Sicut si uestigia * infletur, dilatatur, sed tamen profunditas non extenditur. Vnde natura mirabilis pascitiuam nutritiue adiutricem fecit. Quę etsi nutritiue seruiat, non tamen ita eam pauperat natura, quin et alias .iiii. uirtutes sibi dimiserit seruientes id est appetitiuam contentiuam mutabilem, secundam et expulsiuam. Hęc naturales insunt
30 unicuique membro et eorum regimento. Appetitiua enim humores cibi secundum suam similitudinem membrorum dispensat, et attrahit, sicut carni temperamentum sanguinis ossibus sanguinem, frigiditati et siccitati attinentem cerebro frigidum et humidum. Similiter et uasa subtrahit similia. Fel enim sanguinis amaritudines, splen

* et tunc tandem desinit.

* spiritu cuiuslibet

¹ nutritiue

melancolicam superfluitatem, renes aquosos humores. Hęc appetitua uirtus cum calido et sicco operatur, quia natura attrahit sibi semper aliquantulum caloris. Cuius trahere est triplex. Primum propter uacuitates et exanicionis necessitates, sicut canalis in aqua posita

5 si sugatur, necesse est illuc aqua trahatur propter uacuitates aeris quo canalis carere incipit. Secundum trahere cum calore, sicut in candelam ignis semper oleum sibi trahit. Tercium trahere est naturale, sicut magnetis est ferrum sibi trahere. Cum uirtute ista membra trahunt conuenientia. Virtus autem contentiua retinet ei competentia, ut ea mutet et excoquat quę cum frigido et sicco operatur. | Virtus mutabilis res

10 tractas in substantiam et similitudinem membrorum mutat. Hęc cum calido et humido operatur. Expulsiua superfluitates expellit, quas uirtus appetitua trahit. Hęc cum frigido et humido operatur. Harum una digestionis est propria, id est mutabilis, secunda quę uocatur digestiua, quia cibantis similitudini cibum aptat. Tres reliquę sunt quasi ministrę digestiuę. Natura enim appetitiuam fecit, ut trahat conuenientia membris. Digestiua tracta assimilatur,

15 et cum membris solidatur sicut uidemus in diuersis seminibus. Ex una enim, et eadem terra aqua quoque eadem conbibita unumquodque semen sibi trahit similia. Vnde seminatores terrę falsitatem¹ dulcorare uolentes, in salsa terra herbam quam siclam uocant seminant. Hęc enim naturaliter est salsa, unde terra trahit sibi similia, et ita dulcorantur terrę. Similiter de cibis unumquodque membrum sibi facit quos digestiua eorum similitudini aptat, cui necessarium est tempus ut operatio

25 sua expleatur. Vnde uirtute indiguit contentiua, quę tamdiu sibi cibum teneat, donec excoquat et assimilet digestiuę. Quia uero membra aliqua traxerunt superflua, et non sibi assimilanda uirtus necessaria fuit expulsiua, expultrix earum quę membris erant inutilia. Operatio ergo pastus, digestiuę tantum propria esse uidetur. Pastus enim augmentatur, solidatur et assimilatur. Sanguis enim per uenas membris aspersus necesse est circumquaque dilatetur postquam solidatur, deinde membro cuilibet assimilatur.

30 Vnde sequitur, ut membra augmententur quod testantur qui bolismum patiuntur. Quęcumque isti comedunt in nullo eos augmentant.

---

¹ falsitatem

Solutione confirmantur qui et yposarchę morbo laborant. Corpora enim eorum augmentantur, sed non solidantur. Sunt enim liquida et aquosa, cum in eis calor naturalis non ita operetur, ut cibus ingrossetur et inuiscetur et per hęc solidetur. Assimilationem fatentur, qui morfea fatigantur. Horum

5 enim membra augmentantur, solidantur, sed non assimilantur. Quod fit propter mutabilis secundę defectionem, uel quia cutis in concauitate sua clausum habet grossum humorem, quem uirtus mutabilis in sanguinem mutare non potuit. Ex his ergo passionibus intelligimus, quia augmentari, solidari, et assimilari, pastus tocius est corporis. Vnde ypocras

10 cibo imposuit tria nomina. Vnum cum iam non est cibus sed potius succus. Alterum cum iam in sanguine mutatur, tertium cum augmentant, solidet et assimilet. Vnicuique membro cibus sumitur, in duobus diuersis temporibus. Cum enim stomachus cibum uenientem sibi digerat, partem sibi inde competentem retentat, quam in sui nutrimenti substantiam conuertat, post ab epate sanguis ad exteriores eius panniculos uenit et eos nutrit. Item bucca et meri cum per eos cibus transeat, partem suam recipiunt, id est subtilissimum quod est fumus, unde nutriuntur. Deinde sanguis ueniens ab epate per uenas ibi diuersas nutrit ea. Subtile intestinum a cibo de stomacho descendente ad ipsum, sibi simile sumit nutrimentum. Deinde uenę exeuntes a uena quę uocatur porta, sanguine portant unde ipsum nutriant. Similiter et grossum in

20 testinum de cibi fecibus sibi nutrimentum simile sortitur, ad quod nutriendum sanguis descendit per uenas in exterioribus locatas. Ad epate cibus accedit in stomacho, digestus quem per uenas trahit medi-

25 estinas sui et stomachi. Rursus cum a stomacho descendit, iam excoc-tus ab epate sugitur, per uenas quę mesaraice uocantur. Similiter et cetera membra cibum dum succus est tantum per uenas sibi adiacentes suscipiunt, per quas easdem ad ea regreditur cum in sanguine est excoc-tus, sed tamen singula membrorum a membro debiliori sibi * trahunt sicut cor

30 ab epate, epar ab intestinis, intestina a uenis, uel a fortioribus, cum habundent multum nec totum sit eis necessarium sicut stomachus¹ ab epate, ut iam exinanitus inde nutriatur, epar uero inde nimium fit repletus. Membra enim suam nimiam habundantiam expellunt ad debiliora sicut stomachus ad intestina uel in loca sibi

* cibum

¹ stomachus

uicina. Cum enim stomachus in suis habundet superioribus per meri
 * per digestionem superfluitatem suam emitit. Si inferioribus intestinis * mittitur,
 expellenda duobus modis emittunt expellentia, uel cum sibi suxe-
 rint necessaria, et remanent superflua sicut cum stomachus tantum
 5 cibi recipit, quantum sibi conuenit, quod uero superfluit, in intestinum reicit,
 uel cum eadem superfluitas patienti noceat, quod fit modo duplici cum
 multa quantitas sic continens membrum grauat, ut diutius retinere ne-
 queat, unde uomitus et solutio sequuntur, quæ homines propter nimium
 comedere et bibere patiuntur, uel si cibus in incendentes qualitates conuerti
 10 tur, sicut cum in stomacho in colericam mutatur unde incenditur. Colera
 tandem in intestinum emittitur, ab intestino cum incendatur, in ui-
 cina rursus eicitur, uel cum uomitus per buccam emittitur, cum hac uir-
 tute naturali regimentum corporis \uniuscuiusque/. Sed cum rationabiliter huius uirtutis
 dixerimus actiones, dicendum uidetur quo sensualiter percipiuntur, quod
 15 duabus similitudinibus in stomacho et uulua monstrant, Galienus. Hęc
 enim membra apparent esse sensibilia, per que comparatio fit ad si-
 milia. Appetitiua in stomacho in transglutiendo apparet li-
 quido. Videmus enim animal quomodo cibum a bucca trahat, et stomacho
 mutat. Si quis dicat quia cum cibum trahitur motus meri fit uolun-
 20 tarius, ita dicenti obuiabitur. Et si transglutire uoluntarium
 sit homini, motus tamen meri atque stomachi est naturalis, quod facile perpen-
 ditur, ex suauis cibi appetitu. Indignatur enim stomachus cum ama-
 ra sibi dantur. Item uidemus stomachus et meri res non bene de-
 masticatas in famelicis trahere preter uoluntarium motum
 25 hominis. Meri quoque curtari uidetur, et ascendere stomachus, ex ni-
 mio trahentis uirtutis appetitu. In quibusdam animalibus curtum
 meri habentibus stomachus usque in buccam trahi aspiciamus,
 et hęc maxime in gulosis animalibus. Suauem uero cibum et dul-
 cem stomachum, et meri cito uidemus trahentem. Que postea
 30 epar ex nimio dulcore a stomacho sibi mutuatur, quod facile qui-
 libet poterit probare. Si quis enim facilem cibum comedat, cui
 post dulcior succedat, si uomitus subsequitur, dulcior ultimus
 euomitur. Stomachus enim dulcore delectatus, in profundum illum
 traxisse cognoscitur. Econtra si quis cibum siue potum percipiat,

quem stomachus fastidians abhorreat, uidemus stomachum et meri in ista
 contrahi et rugari. Quę quoquomodo recepta, inuita retinentur
 et coacta. Iterum si quis per pedes suspendatur, et caput inferius ha-
 beatur, si datur sibi cibus transglutitur, et stomacho dimittitur. Vnde liquet
 5 quia nisi appetitus naturalis esset, stomachus sibi cibum non traheret.
 Contiu¹ uirtus cibum ad stomachum uenientem ex omnibus constringit lateri-
 bus, et eius inferiora claudit, nequeat liquor egredi. Similiter eum
 retinet, cum a stomacho mutatur ad eadem. Vnde liquidissime constat,
 quia uirtutem contentiuam stomachus et intestina habeant. Quod aper-
 10 tius uidetur si in animali comedi eadem reuoluantur. Si enim ci-
 bus ei detur et ilico interficiatur illum cibum ex omnibus suis par-
 tibus cum suis panniculis constringit stomachus. Quod si aliquamdiu occidi
 differatur, quoad cibus in intestina digeratur, intestina similiter undi-
 que constringunt feces. Vnde intelligitur quia intestina et stomachus uirtutem
 15 habent contentiuam, quia sibi conuenientia retineant. Virtus digesti-
 ua incipit, quando et contentiua. Cum enim stomachus per mediatorem meri
 sibi cibum traxerit, undique prout diximus constringit, et in interiorum pan-
 niculorum naturam uertit. Quod duabus de causis stomachus facit,
 primum ut sibi conuenientia faciat, et de ipsius conuenientia
 20 interiores panniculos secundum sui naturam nutriat. Secunda causa
 ut leuiorem epati reddat, quatinus alleuiatum epar et depu-
 ratum facilius epar in sanguinem uertat. Sicut enim bucca ipsum mu-
 tat ut stomachus facilius recipiat, itidem et stomachus facit ut red-
 dat epati, epar in naturam sanguinis mutat, ut facilius
 25 eum sibi sumant cetera membra. Inpossibile enim est alicuius rei
 multas qualitates subito mutari, in contrarias, nisi particulatim
 et paulatim fiat. Non enim pannis in sanguinem mutari potest,
 et ilico ut in corpus ueritur, sed prius in ore aliquantulum mutatur,
 post in stomacho secundum naturam ipsius, deinde in subtile intesti-
 30 num mittitur, et ibi aliquantulum mutatur, quem epar sibi trahit, per
 mesaraicas et tandem in sangnem² mutat. Venę sanguinem
 factum trahunt ab epate, ut facilius membra cętera in sui mutant
 substantias. In ore mutacio cibi facile potest percipi. Quod
 enim inter dentes remanet, putridum prius efficitur, et tandem

---

¹ Contentiua

² sanguinem

in buccę carniū natura mutatur. Sicque cum carni-
 bus in flegmate miscetur, quod digestum et calidum sibi dat calorem. Flegma enim
 calidum et digestum hinc cognoscimus, quia ipso uel sub imposito impe-
 tiginēs et apostemata sanamus, scorpiones interficimus. Item cibi
 5 qualitates, intra stomachum naturali calore mutantur, cum digestio mis-
 cetur flegmate, ubi maior ei fit mutatio. Stomachus enim ore est calidi-
 or, propter coleram rubeam ad ipsum decurrentem a felle, et quia calidioribus men-
 bris uicinatur, a dextra epar habens, in sinistro uero splen, cor et
 diafragma superius, dorsi lacertos posterius, in epate cibus plus quam in
 10 stomacho mutatur. Quippe cum epar multo sit ipso calidius, quia na-
 tura est sibi sanguinis, sed tamen coagulati. | Virtus expulsua incipit
 cum actio digestiue et contentiue finierit. Stomachus enim cum
 cibum digerit quod sibi similatur suscipit, et quantum ei sufficit¹. Quod re-
 manet quasi superfluum, et sibi contrarium grauat, cum non fit necessari-
 15 um. Ore egro superiori fortiter clauso et inferiori quod porta uoca-
 tur aperto, in subtile intestinum, proicit quod sibi inde simile suscipit, sucum
 que tocius cibi mesaraica sibi attrahit. Quod superfluit grossum recipit
 * intestino a subtile|/ * feces scilicet grossum in similitudine sua accepta quod gra-
 uat proicit foras. Mesaraica sucum quem accepit habendum mit-
 20 tit epati, ibique in naturam mutatur, sanguinis, deinde unumquodque
 membrum per uenas sibi trahit prout sibi competit, quod remanet, et quod su-
 perfluum est ceteris mittit membris eiusdem rei appetitiuis. Sed quod
 stomachus trahit cum molestauerit expellit. Molestio autem stomachi
 ex nimietate est potus siue cibi, cum de utroque plus quam oportet
 25 suscepit. Quę cum uomitu sicut in ebriosis expellit, uel cum
 digestionē sicut in gulosis. Item si cibus siue potus intra stomachum in
 malas qualitates uertitur sicut in superiori nature stomacho, uo-
 mitu emittuntur. Si inferiora sua grauentur, cum digestionē
 expelluntur. Vnde comprobatur, quia uirtutem expulsuam habeat stomachus.
 30 Nonne uides in uomitu, stomachum moueri in superiora cum
 aliis uisceribus. Cum digestio indurescat uel acutos ex in-
 censione humores habeant, intestina, nonne cum aliis uisceri-
 bus ea uides ad inferiora moueri, et ultra modum exire aliquan-
 do sicut fieri solet in tenesmo. | Constat ergo ex his omnibus

---

¹ sufficit

stomachum .iiiior. fulciri uirtutibus, appetitiua, contentiua, digesti-
 ua, expulsiua. Similiter his cetera membra habent corporis. Sicut
 in stomacho, has .iiii. uirtutes cuiuslibet reddimus intelligibiles, in
 uulua itidem facimus, oportet ut ex his duobus simile in aliis con-
 5 sideretur. Superius in membrorum compositione diximus, quia desiderium et
 concupiscentiam trahendi spermatis in uulua fecit natura, quod fu-
 it necesse propter generare. Virtus autem appetitiua, hęc cogit fieri
 quod in cortu¹ est sentiri, quia uirgam sibi trahit sicut sanguinem uentosa. Hoc
 tunc temporis fit cum femina concipit. Cum enim uicinitus uulua a men-
 10 struo mundificetur, et a contrariis eadem depuretur humoribus, tunc max-
 ime in trahendo spermate animatur. Quod cum receperit, undique illud
 ita brancat atque claudit, ne sicut ypocras dicit acus etiam intrare
 possit. Sic uulua manet clausa, quoad infantis expleatur
 forma. Vnde uirtus contentiua intelligitur. Virtus autem mutabilis circa conten-
 15 tiuam quod fit, palam mutationes, spermatis qualitatiua, et substantiali
 in diuersitate membrorum infantis. Expulsiuę autem actus duobus
 apparent temporibus, uel cum membra infantis subpleantur, uel
 cum infans moritur, quia completo membratim infante contentiue
 et mutabilis actione iam desinente succedit actio expul-
 20 siuę. Quod mense .viimo. viiiuo. viiiino. habet uel xmo. Expellit infantem uul-
 ua duplici ex causa, uel quia infans eam grauat, ne pre sui quantita-
 te eum ualeat continere, uel quia cibum sibi sufficientem non inuenit, unde
 pedum percussione panniculos circumuolutos ut exeat rum-
 pit. Ruptis uero panniculis humores intus ceteros uulua susci-
 25 pit, quos cum ferre nequeat expellit eos foris. Expulsio in-
 fantis mortui duabus fit de causis, uel quia eruginem parit
 quam ferre natura non potest, uel quia rupto aliquo panniculorum, hu-
 mores expellendi eam cogunt. Est ergo in propatulo, hęc membra
 uirtutes habere .iiiior. Est enim in stomacho appetitiua, cum transglu-
 30 tienda transglutiat, eadem est ista coeundo in uulua. Conten-
 tiua in stomacho dum cibi fiat excoctio uel in uulua dum infan-
 tem generat. Mutabilis in stomacho, cibi in sui naturam est con-
 uersio, in uulua cum sperma atque menstrua, in diuersorum men-
 brorum infantis mutet essentiam. Expulsiua in stomacho in subtile

---

¹ coitu

intestinum cibi est emissio, in uulua cum infantem pariat. Itidem
 in ceteris intelligatur, necesse est membris. Sine his enim nullatenus possunt
 regi. Hęc .iiii. uirtutes naturę sunt ministrantes, et in custodienda
 sanitate et infirmitatis curatione. Has uocat ypocras infirmitatum
 5 curam. Quę dignę sunt hoc nomine. Apostemata siue pustule sitie¹
 exteriori uidentur curari medicamine, et infirmitates mul-
 tę per has sanantur, somno siue quiete. Mortuorum etiam corpora ab
 harum naturis uidemus separata, et paruo tempore putrefacta.
 | Superius nos dixisse meminimus quia omnia corpora tribus regantur uirtuti-
 10 bus, naturali, spiritali, et animali. Quia de naturali diximus, ordo ex-
 petit ut de spiritali dicamus. *De virtute spiritali dila-*
Virtus igitur spiritalis est illa quę tante et constringente .v.
 uiuificat cuius fundamentum est cor, a quo uita ad membra corporis
 procedit uiuificanda. Hęc quandam habet partem cui ministratur, quan-
 15 dam ministrantem. Per illam cui ministratur cor et arterię dilatantur,
 et constringuntur. Quę ministrat, iram, pugnam, indignationem, et
 dominationem suppeditat. Sed nos prius de dilatante et constringen-
 te dicemus. Dilatio localis est motus, a medio in omnes extremita-
 tes sicut circa fabrorum agitur folles. Cum enim aerem recipiunt, cir-
 20 cumquaque se extendunt. Constrictio fit econtrario id est ab extre-
 mitatibus ad medium, quod in eisdem follibus uidetur. Cum enim aer
 emittitur, folles undique constringuntur. Duo autem ista uirtus ex-
 plet operatiua. Cordis tamen et arteriarum motus non ex toto similis
 est follibus sicut medici arbitrantur. Horum enim motus uirtute
 25 aeris appetitiua conficitur. Quę uirtus in corde facit, idem quod ferrarius
 circa folles, quia uirtus cor dilatandi aerem a pulmone trahit, qui
 pectore mediatore ad pulmonem uenit. Lacertus enim qui est inter
 costas pectus constringit, et dilatat. Quod cum dilatatur pulmo, cum
 eo ampliatur aeris introitus. Hunc egestum consequuntur aerem cum
 30 uirtute appetitiua cor a pulmone sibi trahit postea arterię a
 cordę hac eadem trahunt uirtute. Quod trahere dicitur flatus tractus esse.
 Virtus constringendi superfluitatem fumosam a corde expellit.
 Idem lacertus qui est intra costas constringit eorum et arterias, quod conse-
 quitur dum pectus stringitur. Hac autem constrictione fumosam su-

---

¹ sine

perfluitatem expellunt, cor et arterię. Hęc autem constrictio cordis est
 emissio. Vterque uero actus anhelare siue flare dicitur. Arterię quę cordi
 sunt uicinę, aerem et subtilem sibi trahunt sanguinem, dum dilatantur cum
 constringuntur, aer et sanguis emittuntur. Dum ergo dilatantur utraque necesse
 5 est accipiant et utrisque impleantur. Sed ille arterię quę cuti sunt uici-
 nę aerem a foris uenientem recipere. Inter has et priores medię reci-
 piuntur a corde hęc, et prime sanguinem subtilem a uenis recipiunt. Que-
 dam enim foramina uenę habent inter se et arterias per quę sanguis intro-
 eat. Quod sic comprobatur quia si arteria quęlibet incidatur, sanguis uenarum
 10 totus dilabatur. Hęc ergo dilatandi uirtus est, et constringendi, que anhe-
 litus siue flatus uocatur, qui uoluntario fit motu, et cum pectore mo-
 uetur. Motus pectoris, neruis quoque fit et lacertis. Omnisque motus qui cum
 neruis et lacertis fit uoluntarius est. Quod inde probatur quia cum homo uelit
 tenet eum aliquandiu. Cum, enim fetentia senciamus diu ipsum cohi-
 15 bemus. Anhelitus siue flatus est necessarius, ut calor naturalis per eum tempe-
 retur, et spiritus uitalis nutriatur, et spiritus animalis generatur. Custodia enim calo-
 ris naturalis, est tractus frigidi aeris ad sue temperamentum incensionis,
 et est expulsio fumosi aeris ex sanguine concreati. Nutrimentum ui-
 talis spiritus ut animal generetur frigiditatis aeris est tractus. Spiritui ergo anhelitus
 20 est necessarius, ut aeris tempore augmentetur. Generatio utriusque ex tempera-
 ti sanguinis fit fumositatem, sicut dicturi sumus cum de spiritu disputaueri-
 mus. Temperamentum sanguinis, ex temperatione fit caloris naturalis, ca-
 lor naturalis temperatio fit ex moderatione diete in cibo siue in
 potu uel in aliis. Vnde oportet anhelitus sit maximum iuuamentum
 25 corporis. Vitam enim custodit, quę sine spiritu non permanebit, neque spiritum
 est possibile permanere sine moderatio naturali calore, nec caloris
 naturalis est moderatio sine anhelitu temperato, qui cum dietis taliter custo-
 ditur, ut sanguis temperetur, unde calor nutriatur. Huic enim anhelitus ma-
 gis est necessarius, quam cibus uel potus. Si quis enim suffocatus tan-
 30 dem dimittatur, quoquomodo uiuus et si sit famelicus uel sitibundus, in reci-
 piendo anhelitu ut calor naturalis refrigeretur cicius festinat,
 quam ut famem uel sitim placare expetat. Refrigerato uero calore
 et fumosa expulsa superfluitate primum potus, deinde cibus
 datur, animal ergo sine cibo et potu uiuit aliquamdiu sed sine tractu

aeris nullatenus diu uiuit. Vnde intelligitur non posse subsistere sine temperato naturali calore. Succedit enim causa mortis de qua etiam presens sumus disputari. Galienus dixit in libro quem de anhelitus fecit iuuamento. Omne animal necesse est mori ex corruptione cerebri siue spiritus in cerebro
 5 existentis, uel ex caloris natalis¹ corruptione. Nisi enim calor naturalis corrumpatur, cerebrum non facile corrumpatur, neque calor iste corrumpitur sine causis subsequenter. Spiritus autem non aliunde corrumpitur nisi cum exinanitur uulneribus cerebro uenientibus, et uentriculos ipsis penetrantibus, uel cum calor naturalis corrumpitur. Si autem spiritus diu teneatur, non exinanicio
 10 ita dicitur sicut ex uulneribus exinaniuntur. *De causa mortis .vii.*
 Causa igitur mortis nichil est aliud ut galienus testatur, quam ut caloris naturalis temperamentum corrumpatur, quod contingit corpus ex causis intrinsecus mouentibus, uel extrinsecus eum trahentibus. Causa interiorum suorum est instrumentorum uel qualitatum siue sui nutrimenti corruptio, instrumenta sunt sua cerebrum. Cor uel epar. Si cerebrum corrumpitur motus uoluntarius ab eo progrediens ad pectus corrumpitur. Vnde post consequitur ut anhelitus aufertur, et calor naturalis extinguitur. Cor corruptum uirtutem aufert spiritualem, quem de pulmone trahit aerem. Corruptio epatis generationem aufert sanguis², quo calor naturalis nutriatur. Horum singulum uel propter malam est
 20 complexionem, uel propter officialem morbum. Complexio mala uel est calidissima quem rem sibi subiectam incendat, sicut uidetur, in peracutis febribus quibus cito homines mortificantur, uel est frigidissima sicut in morbo qui dicitur congelatio. Morbi officiales sunt apostemata, calida uel frigida, quem predicta patiuntur membra sicut apostema cerebri, quod dicimus
 25 esse frenesim, uel opilationem suam sicut apoplexiam et epilepsiam in quibus morbis cerebrum clauditur, frigidis et congelatis humoribus ne uirtus motiua ad spiritum transire ualeat. Vnde consequitur, ut auferatur. Quem opilatio si ad pulmonem uenerit aeris transitus cordi denegatur. Vnde calor extinguitur naturalis. Venem
 30 epatis si opulentur ne ad eas transire ualeat, spiritus, necesse est infrigidentur, neque enim in eis sanguis generatur, et inde causa mortis committatur. In his tamen omnibus cor compatiens mortificat uelocius. In passione enim tantum maxima, cito mortificant cerebrum et epar. In mediocri, facile infirmus euadit. Calor naturalis corrumpitur, in

---

¹ naturalis

² sanguinis

qualitatibus uel ex maximo calore sicut in peracutis febribus in quibus calor extraneus ad calorem penetrat, ut ipsum cito destruat, uel ex potione calidissima sicut est euforbium, et similia, uel ex nimia infrigidatione homo calorem cito extinguente uel ex supradicta congelatione ex frigidissima potione sicut opio, iusquiamo, quibus extinguitur iste calor, uel etiam ex nimia inanitione, uel ex nimia redundatione. Ex inanitione, sicut solutione nimia, uel flebothomia fame uel siti. His enim omnibus calor nullatur naturalis, cum non habeat unde nutriatur. Nimiis repletionibus, ut si homo humoribus, cibus quoque uel potibus adeo infarciatur, ut multis horum inconculcationibus¹ * suffocetur, quod ebriosis solet ex uenarum et uentriculorum cerebri repletionem, et si pinquissimis hominibus quibus uenę et arterie nimia inconculcatę² pinguedine adeo coartantur ut calor iste extinguatur. Ab extioribus³ naturalis calor corrumpitur, uel cum foras totus egreditur, uel intus totus adunatur uel ex nimia plenitudine uel ex anhelitus extinctione, siue ex substantię suę uel qualitatem suarum corruptione, quod foras totum exire cogit, uel totam suam substantiam, uel sui naturam nutrimentum expellit. Tota sua excluditur substantia cum nimium gaudium subito * dissoluit, et exire eum facit. Vnde quis moritur cito, quia corpus refrigescit interius. Quę passio assimilatur homini, qui ad uentum ponitur ualidum, ipso enim uento supergrediente, extinguitur. Audiui-
 20 mus autem multos pre nimio gaudio fuisse mortuos. Tota substantia expellitur cerebro et pectore, nimiam incensionem patientibus. Quę cum usque in uentriculos eorum penetret, calorem naturalem extinguet. Huius caloris nutrimentum extollitur ex uenarum et arteriarum incisionibus. Vnde totus sanguis exiens, calorem extinguit naturalem. Quod lucernę assimilatur, cui oleum subtrahitur. Cause a foris hunc intus colligentes timor et dolor sunt, subito contingentes. Quibus dum calor in unum aduniatur, cetera membra refrigidantur, et inde moriuntur. Ex plenitudine corrumpitur, cum quis in aqua submergitur. Impletis enim corporis uacuitatibus, anhelitus opilatur. Vnde homines suffocantur, et
 30 moriuntur. Quod lucernam assimilatur, quę multo oleo redundat. Anhelitus excluditur ex narium et oris preclusionibus, uel suffocatione cum finibus. Hoc lucernę ardenti assimilatur, quę si uase quolibet operiatur, subito extinguitur, cum ad eam exterior aer ingredi non permit-

---

¹ inculcationibus

² inculcatę

³ exterioribus

tatur. Causa unde caloris substantia corrumpitur, mali est odoratus aeris fetenti fumo admixtus, qui dissolutis mortuorum corporibus nascitur uel puteorum, lutosorum fetoribus. Quę passio assimilatur lucernę in fumosis locis positę. Item corruptio substantialis morsus est alicuius uenenosi reptilis cuius uenenum cuius¹ perforat et calorem, naturalem uiciat. Calor naturalis a qualitatibus duobus modis corrumpitur, uel quia ita calefit ut dissoluantur, quod contingit in balneo calidissimo inmorantibus, uel in sole calidissimo estuantibus. Quod assimilatur lucernę nimio igni uel soli apposite, uel ex nimia infrigdatione² unde calorem est congelare, hoc contingit frigida loca obambulantibus uel super niuem cadentibus. Quod simile est lucernę in frigido loco positę si naturali calore corrupto ex his omnibus mors consequitur. Eius ergo nutrimento uel temperamento uiuitur cum homo nullatenus esse possit, sine anhelitu. Constat ergo anhelitum magnum esse hominis subplementum. Sufficit nobis disputasse, de spirituali cui amministratur uirtute. Dicendum est de specie coequeua ei scilicet quę ministrat. *De uirtute spirituali Virtus spiritualis quę ministrat iram, pugnam, passibili .viii.* dominationem, indignationem suppeditat. Hęc autem dicitur ministrare, quia fit ex causa intercedente alia quam naturali calore quę causa ipsum calorem mouet. Ira enim est feruor cordis per quem calor naturalis subito extra prorumpit, cum anima ob illatas iniurias excogitatum uindictam explere desiderat. Similiter pugna est cum calor iste ad exteriora exeat, cum quis sibi partem superare laborat, dubitans ne humilis et deiectus ab aliis habeatur si patiatur ut ab eo uincatur. Dominatio est cum aliqua extranea re, calorem hunc exagitante aliquis alicui se indignetur subicere. His ista sunt contraria. Timor et calor in corporis se inclinat interiora, quando anima reformidat formidanda, ut auditu sicut tonitruum, in uisu, tigridem siue leonem uisum. Timiditas pugnę est contraria. Propter quam colorem interiorius delitescente, eum qui prius ipsum impugnauerit uelit nolit cogit, quiuis subici. Consequitur enim ut quis a maiore superetur. Dominationi et indignationi, contrarię sunt humiliatio, et deiectio animi. Virtus ministrans spiritualis est huiusmodi. Concordant autem medici et philosophi³ quod hęc uirtutes a principalitate cordis

---

¹ corpus

² infrigdatione

³ philosophi

nascentes, et rationabilibus et inrationabilibus competant animalibus.

Virtute enim cui ministratur qua cor et arterię dilatantur, atque constringuntur, animal quodlibet uiuificat, et omnibus communis est animalibus. Ministrantem similiter, constat esse communem. Sed tamen animal rationale hanc habet cum discretione causa rationis in cerebro sedentis. Vnde contingit, ut aliquando iram coibere possit. Animal inrationale, naturaliter habet et sine discretione.

Virtutis animalis De virtute animata .nonum.

habitationem et fundamentum constat esse cerebrum. Est autem trium generum. Vnum per se solum explet cerebrum, duo tamen neruis mediantibus ab eodem conficiuntur. Quod a solo cerebro efficitur ordinatione, quia in tria diuiditur. Fantasiam, rationem et memoriam. Sensus et motus uoluntarius neruis conficiuntur mediantibus. Nos primitus dicemus, de uirtute ordinationem faciente. Hęc uirtutes .iii. fantasia, mens et memoria, ratio, uocatur quibus ab inrationabilibus differimus animalibus, et maxime intellectu, quę alię duę ex ipso prodeunt. Homini hęc fuere necessaria, uel propria, quę omnibus animalibus digniorem esse constat. Animal enim inrationale quicquid agit naturaliter facit, et sine discretione ulla. Vnumquodque trium in cerebro locum habet proprium ubi sedent, et unde exeunt. Locus enim imaginationis uentriculi sunt * in puppi cerebri, in quibus est spiritus animatus, qui has actiones exequitur. Harum unaquęque propriam habet actionem. Virtus enim imaginationis, quę formatur et imaginatur, mittit et intellectui. Intellectus iudex et discretor est rei, quam ab imaginatione realiter siue solo intellectu suscipit. Ad operanda manualia spiritus animatus. Ille aperit membra quę operi sunt habilia ut motum expleant uoluntarium. Quę in solo sunt intellectu memorię tantum mandantur. Memoria format intellectum posita ad custodiendum ea donec ad altum ducat. Virtutes sensibiles et motum uoluntarium prout diximus cerebrum facit, neruis mediantibus, quibus eorum instrumenta esse comprobantur, cum spiritus animatus a uentriculis cerebri ad membra per neruos exeat. Vnde intelligitur, quia si neruus incidatur, sensus et uoluntarius motus membro cuius erat, auferantur. Solus sensus uel motus uoluntarius, sicut nerui fuerat uirtus. In tractatu neruorum diximus a prora egredi neruos, facientes sensus, ut molliciem sentiant facilius. Quibus motus

*prore cerebri, locus uero intellectus siue rationis sunt uentriculi [quę] sunt

efficitur uoluntarius, a puppi egrediuntur, nec propter motum facile rumpantur. De sensibus et uoluntario motu, satis iam diximus. Non ergo repetendum est, ne legentibus fastidium faciamus. Tantummodo hoc dicetur, quomodo operentur. Virtutes sensuum .v. sunt. Visus, auditus. Gustus, odoratus, et tactus. Virtus uisus

5 subtilior est aliis humoribus. Quippe cum eius natura sit ignea. Ignis autem tres qualitates habet, flammam, ruborem, splendorem. Oculi solum splendorem de igne habent. Lumen ergo et ruborem, quę sentiunt diei erunt solum, unde colores discernunt. Post uisum, maior subtilitas sequitur auditum. Cuius sensus est aeris, et percussio aeris. Sonitus quod uox esse intelligitur.

10 Vox enim nichil est aliud quam aeris tactus. Post auditum subtilitas sequitur odoratum. Cum enim natura sit fumea fumus uero terrestria et aquosa, habet pectus. Odoratus subtilior est gustus, cuius natura est aquosa, ad que omnes pertinent liquores. Tactus grossior est omnibus, quia natura sua est terrena, utpote habenda in duris et mollibus, asperis et lenibus, calidis et frigidis.

15 Horum singula explent sic sua officia, ubi ut mutantur et aptent se in naturas rerum quas sentiunt. Quas cum tandem mens sentiat, intellectui preparat. *De virtute visvs .x.*

Visus cum suus sensus sit igneus, ignis autem subtilior omnibus sit mundanis corporibus, necesse est aliis subtilior habeatur. Quod illud comprobatur, quia comprehendit longe remotissima

20 Alii uero sensus tantum sibi propinquat. Spiritus autem uisibilis de concauitatibus ex utriusque neruis uenit oculis, nerui autem a uentriculis prore procedunt cerebri, qui antequam ad oculos deueniant, coniuncti unam necesse est concauitate faciant, inde diuisi ad eosdem ramos redeant,

25 quos cum cristalleide solidant. Hęc autem cristalleidos primum est instrumentum spiritus uisibilis, quę est lucentissima, quia clarissima, unde consequitur ut cito adaptet se coloribus. Spiritus enim uisibilis qui de cerebri est uentriculis, in concauitatem neruorum clarificatus incidit, unde post usque ad cristalleidon peruenit. Cuius natura sicut aer diei clare

30 erit clara. Cumque ad cristalleidon peruenerit inde foras exit, et secundum sui similitudinem miscetur ad diei aerem. Quę duo dum sibi corporantur, utrumque citissime mutatur. Aer enim et spiritus facile uisurarum rerum, se commiscet coloribus. Spiritus autem cristalleidon exiens mutationemque sibi deferens, cito eam mutat inde. Quam mutationem

cum mens senserit, quę in uentriculis est cerebri, res exteriores coloribus discernit. Per colores quoque formam corporis, quantitatem atque modum intelligit. Aer enim diei lucentissimus tantum spiritui dat supplementum, quantum et neruo cerebrum. Neruus enim a cerebro sensum atque
 5 motum suscipit, suisque portat menbris. Similiter exterior aer uisibili aeri eolorum¹ fert mutationes, et spiritus eandem menti infert mutationem. Quod tunc tamen efficitur, cum interiori spiritui splendor exterior coniungitur. Nullum tamen momentum inter utriusque consideratur tactum, et si enim res quę uisu tangitur longe remoueat, mente tamen sine ulla temporis quan-
 10 titate conspicitur. Quod tunc sequitur cum nos aer circumdans est clarissimus et non nebulosus, ut cito coloribus inmutetur. Quod si nebulosus est aut obscurus, spiritus uisibilis interciditur, et obscuritati sibi obuianti inmoratur, neque ad quod amplectendum tendebat amplectitur. Similiter si corpus inter spiritum et rem quam uidere anhelat obicitur, nullatenus penetrare potest spiritus. Idem
 15 in tactu inuenitur. Si enim digitus incisionem uel dolorem patitur, inter tactum dolentis digiti et mentis nulla quantitas consideratur temporis, nisi forte non patiatur neruus, quo ad digitum portatur sensus. De aliis quoque sensibus idem considerabitur. *De uirtute auditus .xi.*

De auditu satis diximus superius. De loco enim prore cerebri ubi sedes
 20 est quinti, paris pares nerui exeunt, qui per os petrosorum in foramina auricularum ueniunt. Vbi se dilatant et extendunt, et ea penitus operiunt. Hoc autem operimentum auditus est primum instrumentum id est ualens auditui quod uisui cristalleis. Huius natura est ignea. Qui per predictos neruos ad aures peruenit, a cerebro. Auditus ergo ita fit. Cum uox enim aerem
 25 tangat et tactu aeris ad auriculas perueniat, in earum concauitate penetrata tandem se adunat. Vnde pertingens foramina est sicut maris estus qui ut undas faciat paulatim alternatur. Tactum enim propinqui aeris propinquiorem percutit ille succedentem sibi et hoc tamdiu alternatim quousque aures penetrauerint. Vbi locum ingrediuntur quem tor-
 30 cular uocari diximus. Vnde cum ad neruorum ueniant operimenta in tacti aeris naturam mutantur a natura. Sunt enim similia, quia utraque aerea. Hęc autem commutatio ad mentem deducitur per neruos. Mens enim sic discernit naturam intromissę uocis. *De uirtute odoratus .xii.*

*O*doratus grossior est auditu. Cuius sensus est quasi quidam fumus. Huius

---

¹ colorum

instrumenta duo diximus esse frustula, a cerebro prodeuntia, et mamillas assimilantia. Quę uicinantur ossi, lacerto simili. Odoratus ergo sic efficitur, fumus odoriferi corporis dissolutus, aeri commiscetur, nares ingressurus. Quem cerebri uentriculi per illa duo frustula trahunt sibi,
 5 et in suam mutant naturam. Hanc autem mutationem tandem sentit mens. Aeris uero tactus cerebro est necessarius, quia idem sibi facit quod cordi anhelitus. Dum enim dilatatur aer frigidus ad ipsum refrigerandum intromittitur. Dum ergo constringitur, fumosa superfluitas expellitur. Dilatatione ergo, aer a naribus pulmone gutture trahitur. Qui tractus odoratus
 10 dicitur. Isto enim motu odorando odoramus cum frustulis duobus illis ad cerebrum aeri trahendus commiscetur, de corpore odifero¹ dissoluitur. Alii tamen odoratum naribus attrahunt. Sed iam superius eorum errorem confutauimus. *De uirtute Gustus .xxii.*

Gustus quoque grossior est odoratu quantum fumus subtilior aqua conuincitur, quia odoratus natura est fumea. Gustus sensibilitas, humectatio est aquosa, quę inter terram et fumum communicat. Vnde primi sui instrumenti id est lingue, natura rara est sicut spongia, ut humectationes assimilet aquosas. Venit autem neruus a cerebro, qui pro
 15 ut diximus iungitur a pari tercio qui per linguam diuiditur, ut det sensum sibi gustus qui sic efficitur. Res gustanda cum ad linguam ueniat, eiusque essentiam tangat, suam naturam in ea operatur, ut lingua in sui natura mutetur. Mutatio tangens neruum per eum mandans menti gustum discernendum et iudicandum sicut et superiores fecerunt.

Tactus aliis sensibus est similis quia mutatur in rei substantiam quę tangitur.
 25 Quę mutatio menti mandantur per neruos, et ita illam mutationem sentit. Omnes hii preter tactum proprium habet menbrum, unde sentiunt. Tactus enim in menbris est totius corporis, preter in unguibus et pilis, quia nerui omnibus menbris, uel a nucha ueniunt, uel a cerebro, quibus eis sensus datur. Sed pili et ungule quia neruis caruere nullum sensum habere,
 30 re, cum pilus de sicco nascatur fumo ungule in digitorum extremitate colligamentis solis sunt ligatę. Vnde ubi ligatę sunt, ibi tantum sentiunt.

Omnes isti sensus *De uirtute tactus capitulum .xiii.*

cum secundum naturas suas currant quędam desiderant et in eis se oblectant quedam uero abhorrentes omnimodo refutant. Visus enim in albi et nigri

---

¹ odorifero

mediis utpote uiridibus et uenetis delectatur, abhorret album lucen-
tissimum, et similiter nigrum. Et si enim album suę sit naturę quodam tamen modo
ei uidetur obuiare, quia dispergit, sicut uidemus in solem aspicientibus. Nigrum
econtra adunat et retorquet unde ueniat, sicut in loco obscure manen-
5 tibus, uisum obscurari uidemus. Sed tamen albedo plus quam quelibet nocet ni-
gredo, quia albedo uisum dispergit cito, nigredo paulatim coadunat. Si
ergo uisus ex nimia albedine patiatur uiridibus et uenetis et simi-
libus reparatur. Si ex nigredine, restauratur albedine. Similiter et alii
sensus si patiantur recreatione non subita contrariorum refouentur.

10 Auditus dulcibus delectatur uocibus, claris paruis, atque lenibus, et
ordinatis sicut motus est cordis. Si motus est grossissimus sicut tonitruui, uel
acutissimus sicut in rationibus marmori siue eris, auditus non repa-
ratur. Odoratus, aromaticum delectatur. Hic odor ex fumo est temperato,
abhorret fetores, quia eorum interparatus fumus est. Gustus dulcibus delec-
15 tatur. His enim asperitas lingue lenitur et solidatur, econtra horret ama-
ra. Hic sapor linguam asperat, et perforat, et eius iuncturas incendit et se-
parat. Qui etsi pontico sapore patiatur, siue acido, delectatur, unctuo-
so et si amaro uel salso leditur dulcibus reparatur. Tactus enim delectatur in
tangendis corporibus eis quę dulcorata qualitatibus, sicut in calidi
20 et frigidi asperi et lenis mediatricibus quoquomodo cuti tangente, assimila-
tur. Abhorret acutissima quia ledunt, calidissima quia dissoluunt, fri-
gidissima quia coagulant atque stringunt. *De uirtute uolunta-
Virtus uoluntarii motus a cerebro per neruos rium motum facientem .xvi.*
egreditur, quia uel ab eo principaliter uel secundarię exeunt, sicut a nucha
25 per quos hic sensus pertingit ad lacertos, ut per eum motus lacertis detur. Cum la-
certi moueantur necesse est ossa moueantur, cum quibus lacerti ligantur.
Tactis autem ossibus tota eorum concatenatio mouetur, unde motus uolun-
tarius consequitur, qui sic efficitur. Lacerti in sua principia reguntur, per cor-
das quę in eis sunt habentur, et in eam partem torquentur, quo eos ducit motus
30 uoluntarius. Verbi gratia. Si manus moueri disponatur, et lacertus qui
in familiari parte est brachii moueatur, et in sui principium
rugetur, ossuum motus, et eorum concatenationis comitatus, unde ma-
nus ab uoluntario motu necesse est rugetur. Est autem uniuersaliter
unus motus uoluntarius, cuius tot sunt partes quod lacerti membra mouentes.

Corporis membra quingentos et septuaginta unum lacertos sunt habentia, de quibus satis diximus, in lacertorum tractatibus. *De actionibus .xvii.*

Cum superius de naturali spiritali siue animata uirtutibus sit dictum, de actionibus uidetur esse dicendum. Quedam enim uirtuti naturali, quedam spiritali, quedam attinent animali. De unaquaque autem actione diximus cum de singulis disputaremus uirtutibus. Vnde intelligimus quandam simplicem unum operantem sicut in naturali appetitiua contentiua, digestiua, et expulsiua, in spiritali dilatate et constringere, in animali motus uoluntarius. Est et actio quedam composita que duo facit uel plura sicut in naturali desiderium siue deportatio generare et nutrire. Desiderium enim ex duabus uirtutibus appetitiua et sensiuua generatur. Deportatio rursus ex duabus uirtutibus, appetiua¹, et expulsiua. Generare enim ex triplici uirtute fit, mutatiua, formatiua et nutritiua. Nutrire faciunt uirtutes due, augmentatiua et pascitiua. In spiritali, anhelitus dilatatione et constrictione componitur. In animali sensus duabus uirtutibus, una est mouens sensum ad sentiendum, altera que sentit. Que omnia potes intelligere cognita qualibet uirtute. *De spiritibus .viii.*

Superest de solo spiritu dicendum cum de sex naturalibus iam dixerimus, horum enim vii moderationibus humanas² corpora reguntur. Omnis ergo spiritus est tripartitus. Est enim natalis³, est spiritalis, est animalis. Naturalis in epate nascitur, unde per uenas ad totius corporis uadit membra, uirtutem naturalem regit et augmentat, actiones eius custodiens. Hic igitur ex perfecti sanguinis fumo nascitur, qui in epate mundificatur, et digestus ex omnibus humoribus clare depuratur. Spiritalis spiritus in corde nascitur, uadens per arterias ad totius corporis membra spiritualem uirtutem augmentans, atque regens, actionesque eius custodiens. Spiritalis in cerebri nascitur uentriculis, per neruos tendens ad membra totius corporis. Vnde animalis uirtus regitur et augmentatur, eiusque actiones custodiuntur. Hec et spiritali spiritu procreatur, qui in corde generatur. Hic enim spiritus a corde ad cerebrum per arterias ascendit, que iuueniles dicuntur. Hec arterie cum ad cerebrum ueniant craneum usque ad cerebri sedem penetrant, ubi multipliciter deluse telantur sicut rete subtus craneum dilatante. Deinde rete due principales aggrediuntur, que re-

---

¹ appetitiua

² humana

³ naturalis

tortę super idem retę protenduntur. Spiritualis spiritus cum a corde progreditur, in telę modum multipliciter profusus, et ibi morans implicitus, tamdiu ibi digeritur quoad depuratus clarificetur, sicque animalis spiritus ab eo, generatur. Ad retę enim tantum illud contexitur, ut a spiritu spirituali digestio animalis concreetur, sicut ad hoc facta sunt, ubera ut sanguis depuratus ibi fieret lac.

5 Post hic spiritualis recte per ambas arterias super rete retorfas¹ egreditur, et ad uentriculos prore cerebri dilabitur. Vbi iterum subtiliatus quod depuratum supererat eiecit, per suos mediatus, id est palato atque naribus ipse uero uadit ad uentriculos puppis, per uiam mediam medii

10 uentriculi atque puppis. Quę non semper est aperta, quia in concauitate sua qua in corpore uermem assimilatur est clausa. Cum autem natura expectat ut spiritum hunc ad puppim mutat, rugatio uermis, spiritus eum transilit, et uermis se postea claudit ut prius fuerat. Spiritus autem qui ad puppim pertransit, motum ibi et memoriam facit. In prora inmo-

15 rans sensum creat et fantasiam. Spiritus medii uentriculi, intellectus siue ratio fit. Dicunt quidam philosophi, hunc spiritum cerebri esse animam, et eandem corpoream. Alii dicunt animę instrumentum, quam animam fatentur incorpoream. Quę intentio priore est melior. Sed quia disputatio non huic suppetit intentioni, cum philosophica sit hic di-

20 mittenda censuimus ista. *Quid horum unumquodque faciat*
Ex predictis intelligitur cum naturam suam exeat .xviii.
 quia his .vii. temperamentis naturalibus humana corpora regantur. Quę cum moderationem exeunt corpus infirmum est, uel sanum uel neutrum. Tres sunt corporum qualitates. Sanum et infirmum neque sanum neque in-

25 firmum. Corpus enim illud est sanum, quod in comprehensione membrorum similia, et compositione officialium est temperamentum, in forma quoque quantitate, numero, siue compositione equale est sicut conuenit esse. Illud e-

30 contra est infirmum, quod horum exit temperamentum. Nec sanum nec infirmum tripliciter est intelligendum. Primo ubi nec certa sanitas est, neque certa infirmitas sicut in senibus. Secundo autem et sani sunt et infirmi, in diuersis tamen membris, sicut si oculis infirmi toto corpore *. De siccis e-

contra contingit. De diffinitione infirmitatis medici sunt discordati sicut ypcras et galienus, et qui eos imitantur infirmitatem esse dicunt, sensualis actionis nocumentum. Quod si naturalia corpus parum exeat,

* infirmum. Tercium estimatur secundum diuersum tempus, sicut homines calide complexionis in estate sunt infirmi in hieme sani, et frigidi in estate sani in hieme sunt infirmi, et similiter humidi in puericia infirmi in iuuentute sani.

¹ retortas

eius tamen actiones sunt quod oporteat, nec sui appareat, ut aliquid ei no-
 ceat, illa corpora secundum ypocraten et galienum dicuntur esse sana.
 Vnde etiam sanitatem ita diffiniunt. Sanitas est cum corpus suam actionem
 explet secundum quod expetit natura. Infirmitas, cum corpus actionem
 5 patitur non naturalem, neque illam mediocrem. Neutrum esse dicitur, cum cor-
 pus mediocriter neque sanum neque infirmum est. Alii contendunt, quia corpora
 infirma sunt, cum naturam suam exeunt siue patientur, siue non,
 quorum error est permaximus. Secundum eos enim omnia corpora infirman-
 tur. Raro autem umquam inueniuntur, qui in complexione naturali adeo
 10 perficiantur. Infirmitas egro est, quod sensuali actioni nocet. De com-
 plexione sani corporis satis iam dixisse sufficit. De infirmis
 dicemus cum de rebus extra naturam disputabimus. De neutris appa-
 rebit duo priora intellegenti. *Finit quarta particula.*

Qvinta particula xxxvii habet capitula scientiam non natura-
 15 lium rerum continentia quę sunt aer motus et quies et cetera.

	Primum capitulum.	De mutatione aeris propter stellas	.viii.
	De re non naturali	.ii. De mutatione aeris propter uentos	.viii.
	De natura aeris.	.iii. De mutatione aeris propter regiones	.x.
	De natura temporum et anni	De mutatione aeris propter fumos	.xi.
20	et de unoquoque tempore et sua quantitate.	De pestilentia aeris. .iiii. De diuersitate exercitiorum.	xii. xiii.
	Quid tempora faciant anni cum cur- sum nature suę expleant.	De actionibus balnearum./ .v. De cibis disputatio uniuersalis.	xiiii. xv.
	Quid faciant si naturalem cursum exeant.	vi. De granis .xvi.	
25	Quid in unoquoque tempore sint passuri qui euasuri, qui longius habituri	De herbis et primum de lactucis .vii. De radicibus.	.xvii. xviii.
	De herbarum fructibus.	xviii. De carnibus uolatilium	.xxiii.
	De arborum fructibus et primum de ficubus .xx.	Quas qualitates caro accipiat	
30	De fructibus arborum siluestrium siue montanarum.	coquando. .xxi. De piscibus.	.xxv. xxvi.
	De cibis animalium et ab ambulatibus incipiendum.	De superfluis animalium .xxii. sicut lacte.	xxvii.
	De extremitatibus et uisceribus eorum	.xxiii. De melle et suzaro	.xxviii.

	De potibus et ab aquis incipiendum .	xxviii.	De somno et uigiliis	.xxxv.
	De uino et mero.	xxx.	De coitu.	xxxvi.
	De medicinalibus potibus sicut sucis	.xxxi.	De exanitione naturali	.xxxvii.
	De naturis florum siue frondium.	xxxii.	De actionibus anime.	
5	De naturis aromatum.	xxxiii.	<i>De Re Naturali</i>	
	De naturis uestium.	xxxiiii.	<i>capitulum primum.</i>	

Qvia de re naturali quantum sufficit diximus restat ut de
 non naturali dicamus quantum sufficiat dicamus, de hac
 arte se intro mittentibus ut bene liber noster disponatur secun-
 dum diuisionem factam, prius. Res ergo non naturalis necessaria est
 10 hominis, ut uite suę status, bene regatur. Sunt autem generaliter .vi. Aer,
 motus, quies, cibus et potus, somnus et uigilię, exinanicio natura-
 lis, in qua balnea, coitus, urina, digestiones, emunctiones, et
 similia comprobantur. Sextum accidentia anime, ut in quibusdam
 15 gaudium, angustia timor, tristicia. Hęc sex, etsi non sunt natura-
 lia, neque tamen extra naturam sunt computanda, quia si hec operan-
 tur secundum quod oportet unicuique corpori in quantitate, quali-
 tate, tempore custoditur res naturalis in suo cursu, et licet hęc sint
 non naturalia, in natalia¹ tamen mutantur, et per ea sanitates cor-
 20 porum conseruantur, usquequo naturaliter destruantur. Quod si erit contra-
 rio corpus nature suę cursum exiens infirmatur. Si autem infir-
 metur, infirmitas custoditur, et augmentatur. Si ergo .vi. hec dis-
 ponamus corpus moderatum, moderatam debet habere orationem.
 Vernus autem aer ei eligatur, et motus, et exercicia temperentur. Bal-
 25 neorum dulcis aqua et in calore temperata, temperamentum cibo-
 rum in quantitate et qualitate. Somnus non multum litargię atti-
 nens neque paruīs uigiliis uicinus, corpus cum alleuiari sen-
 tiatur, neque cum ciborum sit plenus siue uacuuus, neque cum mi-
 nis² sit calidus siue sit frigidus tunc coitus appetatur neque
 30 ultra uelle suum urinam * neque ad digestionem cum nolit se
 cogat. Si moderata corpora in hac actione perstiterint in
 sua suauitate permanebunt. Si econtra, suę nature exi-
 bunt temperamentum. Si corpora fuerint inmoderata secundum quodli-
 bet horum .vi. ad temperamenta reuocata corpus illud

* teneat

¹ naturalia² nimis

moderationem reducitur, et tunc tandem res ista naturalis dicitur. Quod si fue-
 rint econtra custoditur, et augmentatur, in temperantia. Vnde hec .vi.
 uocantur innaturalia sicut si exercentur corpora temperata,
 quantitate temperata, ante cibum et balnea calor inde naturalis
 5 confortatur, habundantia humorum corporis dissoluitur, membra
 confortantur, digestio subsequitur, et hec inter naturalia corpus sa-
 nantia computantur. Si uero plus quam oporteat operemur et mul-
 tum in exercicio fatigemur, calefit corpus. Febres consequun-
 tur. Si multo plus quam oporteat calor naturalis dissoluitur de-
 10 siccat corpus sic exercituum inter nocitua, annumerandum.
 Si se non exercent sed plus quam oporteat quieuerint, augmentantur
 chimi in corporibus et secundum chimorum naturas morbi generantur.
 Corpora uero non temperata si sunt calida, paruulo exercitio eo-
 rum non natalis¹ augmentatur calor. Vnde eorum deficit uirtus et febres
 15 consequuntur, quod inter naturalia computatur, et maxime si sicce
 fuerint nature. Quod si exercitium minuerint et oportune quieue-
 rint, et temperatur, calor eorum naturalis et corpora eorum saniora et
 uirtuosiora² inde habentur. Si aliqui frigide sunt complexionis et ni-
 mium se exercuerint, calor eorum naturalis augmentatur. Vnde ip-
 20 si augmentantur temperantur et confortantur et maxime si frigidi
 sunt et humidi. Hoc autem inter naturalia computatur. Similiter de a-
 liis .v. intellige que in nostra practica quandoque reddemus
 planiora, ubi de sanitatis dicemus custodia. *De natura*
Si qualitates corporis suam sequuntur complexionem aëris .ii.
 25 aer autem circumdans nos complexionis mutande causa
 fortior est propter anhelitus necessitatem, ergo necesse est ut complex-
 iones corporis complexionem sequantur aeris. Si enim aer clarus
 et lucidus est humores atque spiritus clari sunt et lucidi. Si tur-
 bidus et nebulosus, humores trahantur et ingrossantur. Quod
 30 cum ita sit, non oportet medicum qualitates aeris aspernari
 in quolibet tempore siue loco neque etiam causas ignoret unde mu-
 tetur aer. In morborum enim prognosticis per hec magna aucto-
 ritas erit siue uniuersales siue particulares sint morbi
 siue locali siue priuati quia cum aer in unoquoque tempore quosdam

---

¹ naturalis

² uirtuosiora

iuuet, quibusdam nocet. Cum ergo medicus futuros morbos diiudi-
 cauerit cuiuslibet temporis siue regionis, et qui de morbis euadunt
 quiue inde pereant preuideat, et egrotaturos cauere faciat, et per dietas
 morbos augmentantes auferat, et morbos obuiantes doce-
 5 at. Cum autem ciuitatem introierit ubi homines infirmantur ex aere
 locali non discordabitur in competentibus medicinis, sed sicut dixi-
 mus cum qualitates aeris diuersas nouerit, conuenienter medebitur me-
 dendis Magnum est medicamentum qualitates aeris, et quod circa
 quolibet corpora sit agendum cognoscere medicu¹. Vnde ab ae-
 10 re incipiendum est. Aer quidem est temperatus, qui nec calidus
 nec frigidus, nec humidus nec siccus, sicut aer uernus. Est et
 quidem intemperatus. Temperatus est mundificatus, subtilis et clarus,
 in odore suauis, non adeo calidus ut suadet corpus, neque ita fri-
 gidus ut rigeat, sole oriente cito calescens occidente cito
 15 frigescent. Qui aer has habet qualitates, corporm² temperat complex-
 iones, humores et spiritus confortat, et clarificat, digestiuam
 adiuuat uirtutem. Aer est intemperatus in qualitatibus, ut calidior fri-
 gidior, humidior, siccior, uel intemperantior in tota sua
 substantia sicut pestilencialis. Qualitates exstant .v. modis propter
 20 tempora anni secundum ortus et occasus stellarum, ex earum uicini-
 tate a sole si habet remotionem propter uentos propter regiones propter fu-
 mos. De temporibus anni incipiendum est. *De natura*
Tempora temporum anni et de unoquoque tempore et sua quantitate .iii.
 ergo anni sunt .iiii. Ver, estas, autumnus, hyemps. Veris est
 25 initium, cum sol in prima parte arietis, contra septentrionem ascen-
 dere per rectam lineam incipit. Est autem recta linea que neque
 septentrioni neque merediei, attinet, hoc tempus usque in finem
 geminorum durat. Sunt autem tria signa quorum unumquodque su-
 um habet mensem. Primus mensis est arietis a septimo xmo die
 30 martii usque in .viiiuu.³ .xmum. diem aprilis. Secundus est tauri incipiens
 ab viiiuo. xmo die aprilis usque in xvimum diem mensis maii. Tercius
 est geminorum incipiens, a .xviiimo die maii, usque in nonum.
 x. diem iunii. Initium est estatis cum sol in prima parte fit
 cancri, et tunc sol est in ultima ascensione septentrionis, et iam

---

¹ medicum

² corporum

³ viiiuum

descendere usque in finem uirginis. Similiter tres menses. Primus
 mensis est cancri a nono .xmo. die iunii, usque in ximum. diem iulii. Secundus
 cum sol est in leone, a xmo. die iulii, usque in xvimum diem augusti.
 Tercius est cum iam uirginem descenderit, a .viimo xmo augusti, usque in,
 5 viii. xmum. septembris. Inicium est autumnii cum sol primam partem libe-
 intuetur, et est in recta linea quę neque septentrionem attin-
 git neque meridiem. Et similiter habet menses. Primus in quo sol est in li-
 bra a die .viii.x. die septembris, usque in octauum .xmum. octobris, et hic in-
 cipit declinare, in meridiem. Secundus est mensis in quo sol in scor-
 10 pione a nono .xmo. octobris, usque in xviii nouembris. Tercius est
 mensis et tunc sol est in sagittario a viiiimo .xmo. die nouembris, usque xv. de-
 cembris. Inicium hiemis cum sol in prima sit capricorni, et est finis
 descensionis in meridiem et iam incipit ascendere. Similiter huius sunt
 tres menses, primus, et est sol in capricorno, a xvimo. die decembris,
 15 usque in .xvi. diem ianuarii. Hic incipit sol ascendere per rec-
 tam lineam, in meridiem. Secundus est et sol in aquario, a .xvi. die
 ianuarii, usque in .xiii. diem februarii. Tercius est et sol in
 piscibus a .xiii. die februarii, usque in xv. ianuarii¹. Aer
 unicuique horum temporum proprius. Veri inter frigidum et calidum,
 20 humidum et siccum, medius et temperatus, quod maxime contingit,
 ex sole per rectam lineam eunte. Recta autem linea uocatur,
 quę utroque polo equaliter distat. Dicunt autem quidam ueris naturam
 calidam esse et humidam, sed non est ita. Si enim calidum et humidum
 esset, facilius in eo quelibet res putrescerent, et morbos pes-
 25 simos generarent, sicut sepe est uideri, in meridianis ue-
 teris² et pluuiialibus estiuis. Facile enim in his pestilentes
 et pessime nascuntur infirmitates. Quod ypocras testatur,
 in epidimia de ciuitate quadam eranen uocata. In qua
 pluuiam nimiam dixit fuisse, cum tocius estatis calore et
 30 meridianis uentis maximis. Vnde sub hominum cutibus quędam
 quasi erugo nascebatur, quę dum ibi accubaret calefiebat,
 et pruriginem generabat. Deinde uesicę erumpebant adeo
 ignitę, ut incendium subeuntibus esse uideret. Ciuitatem
 nominauit ypocras, quia meridianę plagę fuit uicina,

---

¹ martii

² uentis

ubi rari sententriones¹ flant uenti. Plaga enim meridiana semper calida est et humida. Pluu iam et meridianum uentum dixit, ut nimietatem caloris ostenderet. Complexio ista magnam in corporibus accubantem. Eruginem dixit calefieri quia omnis

5 putredo cum uiam non inuenerit, per quam erumpat, cito putrescit. Sub cute febres calidissimas portendebant. Vnde ostenditur, uer non esse calidum, et humidum. Quomodo enim calidum, et humidum esse dicitur, cum omne corpus in hoc tempore sit sanum, et in eo omnia tempora incientur, et istud augmentandi sit tempus. Est enim sicut

10 pueritia et adolescentia sit in hominibus. Estas calida et sicca. Hoc enim in tempore sol summa egreditur ascensione appositusque nostris capitibus quodlibet calefacit corpus. Autumnus frigidus et siccus, et magis in eo dominatur siccitas, quia sibi est uicina estiu solis caliditas. Hiems frigida est et humida, sed magis in ea potest frigiditas.

15 Sol enim iam se elongauit, a capitibus nostris. Hęc sunt qualitates complexionum aeris cuiuslibet temporis. Sed oportet mensium perpendi complexiones. Primi temporum nec adeo sunt fortes, nec adeo debiles. Secundi fortiores tercii debiliores, prout sequens postulat tempus. Ver enim dum sol in ariete non perfectum est in temperie, sed tamen

20 ei uicinum uidetur esse In mense secundo cum iam sol est in tauro fit temperatus. Tercio cum sol est in geminis temperiem exeunt, quia uicinatur estiuis qualitatibus. Similiter intelligendum est in ceteris. Ver item tercię horę diei, estas meridiei, autumpnus uesperis, hiems assimilatur nocti. Quicumque morbus in aliquo tempore nascitur, hora

25 diei sibi competenti magis nocet et augmentatur. *Quid tempora faciant Si complexiones anni cum cursum naturę suę expleant .iiii.* aeris sunt in unoquoque tempore secundum quod natura sua expetit et dietentur homines secundum quod oportet morbos ex tempore accidentes, salubres esse necesse est. Si enim dietari contrarietur oportunitati morbus qui inde nascitur non caret pessimis accidentibus et molestationibus, et si aer illius temporis naturam suam exierit fiunt

30 hominibus morbi, cum accidentibus pessimis. Quod maxime contingit, si naturam suam ut diximus tempus exierit. Sed si dieta custoditur secundum quod oportet, morbi non multę erunt molestaciones. Si

---

¹ septentriones

non, erit consequens suum contrarium. Aer suam natalem ex complexionem
in quantitate, sicut si estas sit calidior. Hiemps frigidior quam de-
beat esse. In qualitatuum suarum commutatione sicut si estas cum debe-
at calida esse, sit frigida. Hiemps naturaliter frigida incipiat esse
5 calida. Vnde in aphorismo ypocras dicit. Temporibus inmoderatis
si temporaliter tempora reddiderint boni status et maximę bonę de-
terminationis fiunt egritudines. In inmoderatis, maximę in-
moderatę et difficiles sunt determinationes, anni tempora suas custo-
diunt naturas, cum uer inter calidum et frigidum sit temperatum et
10 tempus post tempus pluuiosum, et estas non calidissima paucas habens pluui-
as et illas raras. Autumnus non siccissimus, et ipse aliquantulum pluui-
os. Hiemps frigida et pluuiosa, tamen non excedat mensuram.
Contraria contrarię facient. Si ergo tempora suas complexiones seruauerint
naturales priuatas generant infirmitates. Si autem naturas su-
15 as exeant infirmitates ex itinere non naturali competentes ge-
nerant. Sepe tamen in tempore temperato molestissimas nasci possibile
est infirmitates, si precedens tempus inmoderatum fuerit. Si enim
pluuialis hiemps fuerit et austrina humores in corporibus
augmentantur. Ver et enim nisi sit temperamentum ex putredine nas-
20 cuntur febres, hiemalium humorum et alii morbi sicut apoplex-
ia epilepsia, et similia. Morbi priuati cuiuslibet temporis suam
naturam non exeuntis sicut ypocras dixit in aphorismis et in perito-
netan rei datis fiunt ut ueris inanie¹ melancolie epilepsię,
sanguinis fluxus quinances, corizę, branci, tussis, lepra, lich-
25 nes, apphi² rubores, plurimi ulcerosi, pustul, artetricę. Quod
ideo dixit ypocras quia in hoc tempore nascuntur, maxime his quorum
corpora humoribus sunt plena. Sicut qui in hieme multis et diuer-
sis utuntur cibariis in horum corporibus humores augmentantur,
capita propter frigiditatem aeris et defectionem caloris humori-
30 bus sunt plena. Cum autem uer ueniat et humores in hieme con-
gelati incipiunt iam dissolui, si in capite sint et in uentri-
culos cucurrerint, apoplexiam et ephilepsiam, generant. Si in
cerebri ueniunt pelliculas fiet inde mania. Si ad nares ue-
niant, coriza. Si in gutturę sunt fient homines branci. Si in pecto

---

¹ manię
² alphi

<p>re, fient tusses. Si ueniunt in corporum interiora, expellentur ad exteriora. In hoc enim tempore natura fortior ex aeris temperie expellit humores, ab interioribus ad exteriora et a nobilibus menbris in partes cutis. Vnde nascuntur alphi et similia quę in exterioribus nasci memorauit ypocras. Si humores in menbrorum defluerint concathenationes fiunt pustulę, artetricę. Dixit ypocras in .vi. epidimię particula. Initium ueris malum est ptisicis, quia in hoc tempore soluuntur humores in pulmone pectus suffocantes. In estate idem dixit, quędam predictorum nasci febres continuas, et tercianas, faciunt, diarrias, oculorum et aurium dolores, ulcerationes, pudendorum putredines. Quod ideo dixit quia ueris finis principio iungitur estatis. Est unde eius natura estatis naturę uicina, ideo morbi ueeteris, morbi sunt estatis. Item estas ex caloris sui natura, coleram generat. Quę si putrescant febres continuas et tercianas faciunt. * Quod dixit ** inde intelligitur, quia estatis finis, et initium autumni sibi uicinantur. Humores colerici in estate nascentes ex nimio calore accenduntur, in coleram nigram mutati. Vnde quartanę nascuntur, manie, splenes, ex splenis magnitudine ydropes. Si humores melancolici ad inferiora ad stomachum, et intestina descenderint, fit dysenteria et instrumenta spiritus propter siccitatem cortemporis exsiccantur. Vnde ptisis nascitur. Propter frigiditatem aeris quę nociua est neruis efficiuntur sciatici. Si humores colerici in uiam uesicę descenderint stanguiria fiunt, si in guttur, quinantia, si in pulmonem anhelitus. Si intestina, apostema, yleos generant. Febres quas inordinatas ypocras dicit, ex instabilitate ueniunt temporis. Sicut alibi dixit. Quando eadem die aliquando quod estus, aliquando frigus, autumnales egritudines exspectantur. Nascuntur et ascarides lumbrici, dolores precordiorum et alii morbi pessimi, ex nimia fructuum estiuorum comestione et aeris instabilitate. Dixit item. Hieme nascuntur pleureses, peripleumonia * ex flatu frigidi aeris. Quia menbra ubi nascuntur ista, non possunt pati frigiditatem aeris propter necessitatem anhelitus. Si frigidum et septentrionale fit tempus. Tussis sequitur. Nichil enim in-</p>	<p>* Si sursum ascendan[t] oculorum et auricula[rum] dolores et oris u[el]- cerationes generant Si ad stomachum [uel] intestina uenia[nt] uomitus et diarr[ias] facient. Si ad [ex-] teriora depellant[ur] fiunt putredine[s] desudationes. In [au-] tumno ypocras dixit multa estuorum [nas-] ci, febres quarta[nas] errantes et sple[nes] ydropes, tysin, stranguilias, lie[n-] terias, yschiad[as] quinancers, yleos anhelitus, melan- colias.</p> <p>* et coriza bran- ci tussis pectorum laterum et lumborum dolores capitis dolores, uertigi- nes apoplexia pleuresis peripleu- monia.</p>
--	--

strumentis spiritus quam frigidus aer nocius est. Branci et coriza, epilepsia, et apoplexia dolores capitis ex passionibus sunt nimie frigiditatis, et habundantia flegmatis. *Quid faciant*

De temporibus si naturalem cursum exeant .v.

5 naturam suam exeuntibus ypocratis scripta sequamur. Si hiemps inquit sicca et borealis fuerit, uer pluuiosum et austrinum necesse est in estate esse acutas febres obtalmias dissinterias, maxime pueris et mulieribus natura humidis. Hii morbi quos ypocras tetigit ex putredine sunt semper propter calorem et humectationem ueris, quia si humores in hieme fuerint coagulati, uer accedens dissoluit, et calefaciens putrefacit. Veniente estate magis et magis apparere dixit. Vnde alibi de essentia temporis. Si in diebus canicularibus pluua cum frigiditate et uenti annales fuerint boreales, morbi tunc nascentes quieti sunt et suaues, autumpnus sanus. Si fuerint econtra humidis naturaliter pueris siue mulieribus mors est exspectanda, frigidi et sicci salubriores sunt. Si non, et mortem euaserint quartane, et de quartanis ydropes sunt exspectande. Quod ideo dicit quia canicularia in estate est media. Si in hoc tempore aer frigidus, et borealis fuerint, collecte putredines non nimium feruent propter estatis frigiditatem ne generetur nimia colera in corporibus. Vnde autumnus est sanus, quia infirmitatis materia non inuenitur. De frigidis et siccis ut de senibus dixit, quia matiam¹ non habent putredinis, que ex humido et calido fit. Si estas non fuerit frigida sed calidissima, et uer preteritum calidum et humidum, hiems uero pluuiialis, mulieres et paruulos natura humidos mortem exspectare est propter nimiam putredinem et humorem ebullitionem. Sed qui mortem euaserint quartanas incurrent siue ydropes, quia eos putridi incendunt humores, qui in coleram nigram mutantur. Item dixit, si hiems austrina sit et pluuiosa, uer siccum et boreale, mulieres quibus partus adest ad uer, ex omni occasione abortiunt. Si gignunt, inutilia pariunt, ut aut statim resoluantur, aut morbidi uiuant et tenues. Iunioribus dissenteriae, et obtalmie fiunt sicce. Senibus catharius

---

¹ materiam

cito dissoluens. Mulieres omni occasione dixit abortire, quia humidę sunt naturę et tempus similiter. Si uer frigidum et siccum fuerit cito perforat interiora corporis, et percutiens fetum occidit. Quod si sit subito calore uuluę priuatus, subito ex frigiditate mortem, et dum

5 capita talibus replentur humoribus, uel frigidum subsequitur, humores non digeruntur sed flegma efficiunt, quod propter calorem hiemis flegma falsum sit. Si modulus¹ descenderit, obtalmiam siccam facit. Si in intestina, dissinteriam. Si in pectus uel pulmonem, catarrum. Si in uentriculos cerebri apoplexiam. Si in aliquod latus paralisin. Hunc aphorismum

10 yperiton acran keydaton ypocras repetit dicens. Habitans in ciuitate uentorum et aeris bone compositionis, et bona utitur aqua, huiusmodi homo est salubrior. Quod si econtra euenerint contraria. Bonam dixit compositionem ciuitatis quę in quę in alta locata fit ut boreales eam perflect uenti, mala est quę insedet ualle. Dixit item in a-

15 liquo, aphorismo. Si estas sicca et borealis autumpnus pluuiosus et austrinus, capitis dolores sunt in hieme, tusses, branci, corize et similia. Quod ideo dixit, quia capita inplentur humoribus, maxime his qui humidę sunt naturę. Cum autem frigida sit hiem\|s/ is clauduntur humores in cerebro. Quod si ibidem permanent faciunt dolores capitum. Si descenderint ad nares, catarrus fiet. Si in pulmonem

20 et pectus, fit raucitas cum tussi. Si strictum pectus, et ptisi perforatum in ptisin incidet. Aliquando hoc tempore paralisin et ephilempsia nascuntur. Hiemis frigiditas capita plena humoribus perforat. Item dixit ypocras. Si autumnus siccus et borealis fuerit humidis, natura conuenit. Si mulieribus et pueris habundantibus nimia et colera,

25 obtalmię siccę febres dominantur acute, et manię. Quod ideo dixit, quia homines calidę et humidę naturę, aerem frigidum et siccum expetunt, quia est eorum temperamentum. Veniente autem hieme sic clauduntur pori et intus recluduntur humores mali, inde morbus suspicandus

30 erit. Colericis subtilior humor corporis calore soluitur, estatis et siccitate autumpni. Grossi autem humores remanent cum ueniente hieme pori clauduntur. Quod de grosso humore ad oculos aescendit, obtalmiam siccam facit, et si pelliculas intrat cerebri, maniam gignet, et si putrescet febres diuturnas.

---

¹ in oculos

Item alibi ypocras. Constitutiones anni omnino siccę pluuiialibus sunt saniores et minus mortifere. Quod dixit quia habundantia pluuię generat multos humores in corpore humidos. Qui cum cito putrescant, diuturnos morbos generant. Sicut alibi dixit. Egritudines

5 in multum pluuiialibus sunt, febres longe, uentris fluxus, putredines, epilepsia apoplexia, et quinancia. Quia humectationes ex nimia pluua multa sunt, et frigidę atque flegmaticę, quę si putrescunt febres ad pellendum, durescunt. Cerebrum quoque in hoc aere nimis impletur humoribus. Qui si descendunt in cerebri uen-

10 triculos, apoplexiam et epilepsiam faciunt. Si in guttur quinanciam si in stomachum uel intestina fluxum uentris. Siccum tempus et non pluuiosum siccitati corporum pertinet, humores in hoc tempore sicci sunt colerici, neque cito putrefiunt. Item ypocras. Si siccitates augmentantur, acute febres gignentur, et si aer siccus permaneat, febris

15 acuta et terciana, alięque infirmitates calido et sicco attinentes.

Item ypocras. Sicca pluuiialibus sunt saniora. *Quod in unoquoque tempore In superioribus sint passuri Qui euasuri Qui longius habituri .vi.* tetigisse meminimus quę accidant, temporibus suam naturam expletibus siue exeuntibus, quę tamen non omnibus uniuersalia sunt hominibus

20 neque singulis propria temporibus. Multi enim de predictis non patiuntur accidentibus, et in omnibus non contingunt temporibus, neque horum morborum causa solis illis temporibus est attribuenda. Quod si esset, determinatos morbos paterentur omnes. Constat ergo et alia incurrere, et hos morbos temporibus participare. Si ergo cibus et potus, balnea et exercitia,

25 non secundum quod oportet disponantur mali chimi in corporibus adunantur, qui quodcumque et qualicumque tempore furiosi fuerint secundum suas qualitates morbos generant. Solent morbi contingere ex complexionis diuersorum corporum diuersitate. Si enim homines calide sunt nature, in calidis solent temporibus infirmari frigidi frigidis. Similiter

30 de ceteris complexionibus siue simplicibus in temporibus suam naturam assimilantibus homines infirmantur. In contrariis sani. Vnde ypocras dixit. Egritudinum alię ad alias bonę nature sunt etates, alię ad regiones, horas, dietas, alibi secundum horas ueris et extremę estatis. Pueri et horum affines etatibus bene decentur et ma-

xime sani sunt, estate, et autumpno, senes usque ad aliquod. Reliqui uero et hieme medii etate. Hęc enim duo tempora sunt temperata. Pueri autem et horum uicini similiter sunt temperati. Custodire sanitatem in temperatis corporibus, est ex similibus. In intemperatis econtrario. Vnde

5 in fine estatis et autumno senes dixit, quia hęc tempora sunt calida, senes uero frigidi. In fine autumpni et hieme sani sunt medii etate quia tempora sunt frigida et humida huic etati contraria, quę iuuentutis est extremitas. *De mutatione aeris*

Stellę quę ortu uel occasu suo, mu per stellas.

10 tant aerem temporum anni, sunt pliares canicula cinossura elice. Vt autem ypocras et galienus testantur pliares estas et principio metendi oriuntur. Hoc est in maii principio earum ortus est, cum a sole separantur, occasus earum hiemis seminandi principium est, cum sol incipit ascendere, et ipse quasi ad occasum tendere. Canicula oritur .xx.

15 die iulii, cum estas mediatur, et estus est maximus. Cinossurę ortus, autumpni inicium. Mutatio aeris propter stellas ex earum uicinitate ad solem, et earum longinquitate. Si enim stella soli sit uicina aer calefit, calori enim solis iungitur, stelle calor naturalis et augmentatur, maxime si stellę sunt maiores, stabiles uel instabiles. Instabiles sicut iuppiter, mars uenus. Stabiles sicut prochion, canicula, cor leonis, oculi tauri et similia. Si sole longe remotus insimul¹, hęc stellę multę conueniunt, similiter aer mutatur et calefit. Si estas fuerit, multus ardor erit. Si hiemps, paruus estus erit. Cum hęc stellę longe sint a sole remotę, neque super nos

25 positę, omnia contingunt contrarię, ut paruus calor in estate multum frigus sit in hieme. *De commutatione aeris propter uentos.*

Ventus est fumus siccus a terra dissolutus, huius natura secundum locum est propria. Mutatio naturę terrę ex solis uicinitate, uel longum

30 *quitate² uel ex sui cursus diuersitate. Loca sunt .iiii. Oriens, occidens, Septentrion. Meredies, ortui solis dexter, et calidus, et humidus. Calidus, quia cum sol ab altitudine sua digreditur, ibi aliquandiu immoratur. Humidus, ex humiditate fumi maris, et humiditate loci. Ventus ergo flans ex hac parte calidus et humidus probatur esse. Septentrionalis plaga huic opposita et soli sinistra, frigida*

---

¹ insimul

² longinquitate

est et sicca. Quod contingit ex nimia remotione solis. Cum enim sol ad eam deuenerit, altissimus est et a terra remotissimus. Ventus ex hac parte ueniens frigidus et siccus, boreas uocatur. Oriens est sol ortus et temperatus, quia licet ibi sol nascatur, cito tamen inde separatur. Ventus

5 inde ueniens est eurus, temperatus, sed tamen aliquantulum calidus et siccus, Occidens sinister est temperatus, sed aliquantisper frigidior et humidior. Hęc sunt .iiii. loca mundi, eorumque uenti sunt octo. Alii istorum quasi suffraganei. Duo ex parte meridiani .ii. occidentis, ii. orientis. Naturę eorum naturis affines suorum princi-

10 palium, non tamen adeo fortes sunt. Quorum unusquisque dum mouetur natura aeris et corporum complexiones mutantur. Boreas enim corpora indurat et confortat humores et spiritus clarificat, cerebrum sanat, sensus subtiliat, motum confortat, coitum augmentat, contrahit malos humores, ne in aliqua discurrant membra. Quod ideo fit, quia exteriora refrigerantur corporis, et calor intus adunatur naturalis. Tusses

15 facit et dolorem pectoris, propter desiccationem spiritualis instrumenti. Digestionem et urinam stringit, dolorem oculorum corporibus nocet, frigidis. Auster econtra neruos emollit corpora, humores, sensus, et spiritus turbat. Inde grauitas auditus, uertigo oculorum, pigri et motus et tarditas sunt, caput grauatur, terminus epilempsię mouetur. Virtus digestibilis et coitus deficit. Quod inde consequitur, quia hic uentus calidus et humidus est cerebrum implens calidis humoribus. Quę omnia humectationem, et cerebri denotant defectionem. Defectio digestibilis est ex humoribus a cerebro ad stomachum descendentibus.

25 Occidentales et orientales uenti ex temperie sui corporum sunt temperamentum. Octo alii secundum naturas suorum principalium circa corpora operantur, sed tamen mediocrius. *De mutatione aeris propter regiones .viii.*

*M*vtatio aeris propter regionem quinquepartita est loci altitudine et eiusdem humilitate, et montium uicinitate ex maris

30 propinquitate ex natura pulueris terre. Locorum causę maiores sunt aliis, in mutando aere. Loci sunt .iiii. Occidentalis, Orientalis, Meridianus, Septentrionalis. Aer frigidus et siccus. Ciuitates ergo septentrionali polo subpositę, sicut saxonicę, leuticę, frigidiores et sicciore probantur esse. His aqua clara, aer clarissimus sanissi-

ma corpora, color pulcher, et rubicundus, corpora mollia et fortia, pectora lata coxe subtiles, quia calor naturalis ad interiores rediens pectoris, pectora dilatatur, coxas subtiliat, et quia ad superiores refugit, inde eorum corpora et capita sunt fortiora, uita

5 longa mores asperi. Quod ex habundantia colere rubee fit. Femine non multum concipiunt, neque tamen abortiunt, quia earum natura est frigida et sicca. Cum magna angustia pariunt, quod ex siccitate earum est. Ventres huius gentis sunt duri. Vomitus sine angustia et facilis appetitus boni et cito digerentes quod ex calore est naturali.

10 Stomachus¹ mundificatus, potus non appetitus quem nimia comestio tollit, sepe crepantur in uenis. Masculi sepe patiuntur, pleuresin peripleumoniam aliosque morbos calidos. Sunt empuci, et sanguinem e naribus emittentes iuuenes patiuntur et maxime hæc in estate ex corporum calore. Pleuresis ex siccitate

15 est uentris quia calor in pectus ascendit. Empirici ex passione spiritualis instrumenti ex siccitate sui. Obtalmia qui minoris sunt etatis, qui .xxxvi. annorum, et dolor iste durissimus. Mulieres plures sunt steriles sanguinis et menstrui fluxus plus quam oportet et angustia parturiendi maxima. Lactis paruitas

20 et ptisis puerorum testiculi aquosi penis. Sterilitas ex hoc consequitur, quia menstrua non sunt aque frigiditate, et sui asperitate, quia non mundificatur. Angustia partus, propter frigiditatem et siccitatem corporis. Lactis paruitas, quia ex frigida coagulatur aqua, ptisis propter dolorem partus, uenę crepantur, aqua dissoluitur

25 in puerorum testiculis accedente etate maiori. Aliquando iuuenes paciuntur epilepsiam, tamen raram, sed cum uenerit fortissimam. Hęc sunt quas paciuntur infirmitates septentrionem inhabitantes. Qualitates meridianorum istis sunt oppositę. Sunt enim secundum calidum et humidum, et hoc male temperatum. Multarum est enim putredinum,

30 aqua salsa et turbida, currens per terrę superficiem. Color cutis niger, homines sicci, capita humida et flegmatica, flegma nimium de capitibus descendit, in stomachum. Vnde appetitus digestio deficiunt ex nimia frigiditate eorum. Calor naturalis dissoluitur, dum ad extiora² exit. Vnde deficiunt corpora. Mollia enim

---

¹ stomachus

² exteriora

sunt et flegmatica. Ex paruo potu facile inebriantur, capitibus cito deficientibus. Color mutabilis et rusticus, mores quieti et mansueti. Vita eorum parua. Si in corporibus pustulę nascuntur, apostemata ad sanandum sunt difficilia, propter humectationes nimias ad putredines conuersas. Plurimę infirmitates in masculis dissinterię, diarria, febres, epieles, et diurnę inordinatę, cathię, humidę, et ad sanandum citissime emorroidę.

Transeuntes annum quinquagesimum paralisi laborant. Mulieres sanguinis fluxu laborant, et abortiunt. Frequentius pueri epileptici et anhelosi. Morbi quos patiuntur raro, pleuresis peripleumonia causon. Infirmitates iuuenilibus maxime raro nascuntur, quia uentres facile soluuntur, unde humidi humores purgantur. Hę qualitates sunt regionum meridiorum. Regionum orientalium aer, est clarus, parum siccus, inter calidum et frigidum, temperatus sicut ueris complexionones habentur. Aqua clara mollis sapore suauis, siue sit cęlestis, ut aqua pluuiialis uel terrestris. Sole enim clarificatur, quippe cum splendor eius sit temperatus neque salsa quandiu sol maneat, neque cruda nisi quando sol ab ea se elongat. Colores lucidi cum rubore, et albedine mixti. Carnes multę, uoces clarę, corpora sana, et fortia, morbi pauci, forma pulchra mores non ignobiles herbę multę arbores magnę multum generant, quia propter qualitatum temperamentum, multę et perfectiones earum sunt. Habitatores terrę huius non superbiunt, siue sepe irascuntur. Sunt enim mansueti et humiles. Ira et superbia ex calore nascuntur intemperato, et multo. Regiones occidentales aerem non temperatum secundum calidum et humidum, grossum et clarum, eorum aqua mirabilis et turbida quia calor solis non lucet eis in primis partibus diei ut eorum aquas siue aerem dignant. Vnde multas patiuntur infirmitates, et calor eorum est mutabilis. Virtutes eorum cito deficiunt, quia in estate in principio diei frigescent, in uespere calescent. Aer enim inaequalis sicut autumpnalis, uoces rauę in omnibus anni temporibus morbos paciuntur. Heę sunt qualitates regionum occidentalium. Intelligere autem oportet quia regiones cuilibet harum

uicinantes temperatę, sunt, uel intemperatę, secundum eas quibus sunt affines. Fiunt autem mutationes regionum, ex altitudine siue humilitate locorum. Altitudo enim locorum aerem habet clarum et mundificatum. Quia septentrionales uenti ab altis nas-

5 centes locis, ad altiora cito penetrant loca. Aqua eorum clara et subdulcis colores pulcri, fortes sunt et sani, parum infirmantur, corpora magna eorum, quia flatus clari ad eos facile de altioribus locis peruenit. Humiles sunt et quieti, non multi sunt laboris. Regiones in uallibus siue fossis hiemalibus infun-

10 duntur pluuiis quę ab altioribus ad inferiora facile prolantur. In estate siciunt, aquam collectiuam et non currentem, bibunt. Septentrionales uenti ad eos non pertingunt. Tantum igitur meridiani et ipsi calidi idcirco eorum aqua calida. Multum infirmantur uirtutes eorum euacuantur, cor-

15 pora parua atque lata, crura grossa, pili nigri cutis nigra siue liuida non multi sunt laboris, propter molliciem corporis. Si autem loca non multum calida sunt, inhabitantes sunt idropici. Regiones mutantur ex montium uicinitatibus

20 Si enim mons meridiano uento est appositus, et septentrionalis ad eos perueniat, aerem frigidum habent et siccum. Eorum qualitates sunt sicut septentrionales. Si septentrioni oppositus est, omnia contraria sequuntur. Natura regionis ex uicinitate maris talis erit.

Si mare sit ex parte septentrionali, de mari fumus ascendit, qui mixtus aeri in regione illa defertur, et ita eius natura

25 frigida est et sicca. Si ex meridie, terra calidę et humide erit nature. Septentrionalis ergo septentrionali, meridiana meridiane competit. Mutatio regionis ex natura pulueris. Si petrosa fuerit regio frigida et sicca erit, quod aqua testatur profluens ex lapidibus frigidior quam si ex luto nascetur.

30 Si terra solida et aspera, regio calida et sicca, inhabitantium corpora sicca et macida. Si argilosa, regio frigida et humida. Intelligendum quoque est quia sunt quedam regiones in eodem statu permanentes et equales habitatorum natura est equalis infirma in moribus sicut thurcorum, sclauorum, et-

hiopum, et similium. Sub recta linea quia mores eorum sunt equales, mansueti humiles legittime uiuentes, quod ideo est, quia spermatis eorum natura semper est una propter ciborum temperamenta. Si autem regio aliqua predictis duabus qualitatibus siue pluribus participat,

5 tempora erunt diuersa forma, cutis, et mores, et omnia inconuenientia. Verbi gratia. Si montana fuerint alta, et aquosa, diuersa faciunt tempora. Corpora inhabitantium sana, boni coloris, mores asperi, patientes laboris. Quia eorum terra est montuosa exercitia plurima, ideo fortes sunt et audaces, forma diuersa. Si terra est solida

10 aspera et uallosa in hieme aqua pluuiali infusa, in estate solis excocta tempora eis succedunt diuersa. Incolarum tempora dura subtilia fortia ad operandum, uelocia iracundi, odiosi male formati. In uere diuersos et multos paciuntur morbos propter inaniam hiemalis pluuię habundantiam in artificiiis

15 subtilissimi quod ex siccitate terrę fit. Si subtilis fuerit et in aquosa similiter diuersa erunt corpora. Incolarum formę erunt rusticę, mores eis duri cutes rufę. Mulieres nigrę, homines iracundissimi. Si regio partim plana et solida partim montuosa aerem habebit mutabilem, per singula anni tempora. Quia uenti et

20 niues in eorum montanis sunt semper. Calore solis accedente niues dissolutę influunt uallem. Vnde inequalitas est temporum atque morum. Hac eadem similitudine considerandę sunt et regiones alię. Oportet ergo medicum diuersitatibus cognitis regionum cum ciuitates intrauerit qualitates et situs considerare regionis et naturas aquarum et cibariorum. Deinde

25 perspicere in sanorum custodienda sanitate et infirmorum curanda infirmitate. Si in aliquo dubitet incolas regionis interroget, qui morbi sepius in illis nascantur partibus. Sunt enim infirmitates quibusdam regionibus priuatę, et quasi naturales. Quę si et aliis gentibus sunt pessime

30 istis tamen non adeo sunt nociuę, sicut ypocras dixit. Morbi cuiuslibet loci priuati minus molestant incolas quam extranei. Non ergo medicus interrogationibus uerecundetur. *De mutatione*
Si in exercitus quamlibet terram aeris propter fumos .x.

inhabitantium paludes, herbę siue arbores fetentes sunt
 siue in criptis siue in similibus ubi sedent locis natura aeris mu-
 tata est, hoc cito putrefacit. Vnde illius loci incolę sepe solent egro-
 tare, et ex illa putredine cum fumi dissolutione febricitare.

5 Quorum color fit citrinus, cibus non bene digeritur eorum enim aqua putrida cibum
 retardat. Sunt enim sine uirtute. *De pestilentia aeris .xi.*

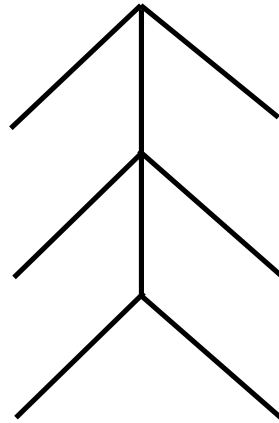
Aer a substantię temperamento mutatus in putredinem siue quamlibet
 pessimam qualitatem, pestilentialis uocatur. Vnde loca illa
 inhabitantibus uniuersaliter et equaliter morbi dominantur, quia in diuersis
 10 suis corporibus multa pessima accidentia unum et eundem
 morbum facientia coadunantur, sicut alienationes dolores
 nimii sudores. In extremitatibus corporum frigiditates in
 pectoribus calores, in linguis siccitates, in ore fetores, nimię
 anxietates thethanus sub ypocondrie uomitus colerici, solu-
 15 tiones uentositates, urinę pessimę et diuersę, in aliis cole-
 ricę, in aliis melancolię, in quibusdam, in quibusdam subtilis, in
 quibusdam squamosa, ypostasis. In aliis nigra, et multum
 pessima accidentia. Hic autem morbus uocatur epidimiosus,
 quia multiplex et subitus, uno eodemque tempore multis ingruens
 20 hominibus. Huius morbi causa est uniuersalis mutationis circum-
 dantis aeris quod duabus mutatur ex causis, ex situ regionis
 ex qualitate temporis. Mutatio aeris propter locum, ex fumo fit
 dissolutio. Herbarum fructuum, siue similium putrefien-
 tium, quia dum ascendit miscetur aeri. Similtier ex fumo lacu-
 25 um criptarum, fossarum, coporum mortuorum locum illum uicinan-
 tium, siue inter locum positorum uel ex fumo mortuorum in bel-
 lo morientium, uel ex pestilentia bestiarum. Vnde mutatus aer
 populares mortificat homines, quod contingit atheniensibus de
 mortuorum ethiopum corruptionibus. Mutatio substantię aeris est
 30 ex temporibus anni cum naturam suam exierint, ut si hiemps
 calida fuerit et sicca, et sine pluua, estas uero pluuiosa, uer
 frigidum et siccum, autumpnus calidus et humidus. Vnde locis pestilen-
 tia euenit, et quinances, facierum uarietates, peracutę fe-
 bres, cum accidentium pessimitate. Causa hęc minor est

priore. Si ergo intelligi debet mutatio aeris ex temporibus anni
 * [Sed] dixit Galienus in libro que non tantum homines mortificat, sed et bestias quod ex corrup-
 [d]e febribus. Ex tionibus fit humorum et spirituum. Aliquando hec pestilentia ca-
 [n]ulla patitur dit inter seminaria. Vnde et fructus aborum¹ et colores perdunt
 [c]orpus corrup- et succidunt. Quos comedentes aliquando pessimas incidunt
 [ti]one nisi corporis infirmitates, at tamen corruptio aeris non tantum fuit morta-
 [pre]parata materia, litatis, sed in morientibus humorum putridorum materia super
 et quodammodo greditur, unde pestilentia aeris eius assimilatur, unde facile et ci-
 [s]ubiecta sit cor- cius corrumpitur. Corpora malis humoribus mundificata, et
 [r]uptibili cause in custodia sanitate non neglecta, tamen in hac peste perma-
 [n]am si hoc esset cum neat salubria. Similiter permanent sani, quorum complexio
 [q]uidam estiuo so- contraria est complexionem mutati aeris, neque solum non curant mu-
 [l]e siue quolibet tatum aerem, sed etiam meliorantur mutatione eadem. Quod si non
 [a]lio accidenti fe- esset ubicumque² mutaretur aer infirmarentur et morerentur omnes. *
 [b]ricitaret, alii Sufficit de aeris mutatione que dum uniuersaliter multis sit pes-
 [e]isdem de causis 15 tiferi epidemiam uocauit ypocras generaliter, hancque diffe-
 [f]ebriticarent 20 tentialiter alibi postea ita diuisit. *De diuersitate exercitiorum,*
 [s]imiliter. *Quia de rebus non naturalibus aeris nos circumdantis xii.*
 prout tempus expetebat iam expleuimus, de secunda parte, id est
 20 motu et quiete dicemus, et de motu in primis incipiemus.
 Motus ergo naturaliter in duo diuiditur. Vel animę motus et eius acciden-
 tia dicuntur, de quibus postea tractabimus. Vel sunt motus corporis quos
 exercicia uocamus. Motus corporis uel sunt temperati uel intemperati.
 Temperatus motus, temperatum calefacit corpus. Quod si parum exeat
 25 temperamentum, facit motum intemperatum, corpori nimium prestans
 calorem, et aliquando siccitatem propter humectationis dissoluti-
 onem. Quod si modum egreditur corpus refrigeratur. Calor enim naturalis
 dissolutus ab eo expellitur, aliquando refrigerat, et humectat ra-
 tione dicenda. Si in uena siue in membro non principali
 30 multa quantitas sit coadunata flegmatis, motus accedens
 nimis dissoluit et in aliqua ueniens membra, nobilia,
 ea refrigerat et humectat, unde totum corpus refrigeratur. Mo-
 tus autem necessitates esse uidentur. Calorem enim naturalem
 suscitatur et augmentatur, ut actionem secundum quod oportet ex-

¹ arborum² ubicumque

OMNIS EPIDIMIA

Aut Pestilentialis,

Aut in uno et eodem
mortificans
loco

Aut salubris,

Aut et mortificat
et mor
bificat

Sicut Romę aeris mutatio homines unde faciat, spleneticos in ęgypto
| et spleneficat, et mortificat.

pleat. Secunda, ut poros aperiat, ad superfluitatem econtra ex corpore expellendam. Tercia ut fricatione sua assidua corporis induret et confortet, membra, ut quod agere debent operentur, neque facile et cito paciantur. Qui motus, duo esse uidentur, aut uniuersalis aut priuatus. Vniuersalis secundum quæ diuersa studia homines sequuntur, in uita hic principaliter in hoibus¹ est considerandus. Est enim in hominibus actio studiosa, ut in ferrario ferratura in agricola agricultura, sed exercitium est accidentale studium quod rursus in duo diuiditur. Aut enim exercitu motus grauis est eundo, ut ponderosa ferendo aut in uno loco stando et tamen operando sicut fodere et fabricare, et similia his onerosa, et laboriosa. Vel non adeo fortis, neque tediosus, sicut musercari, ire, redire, argumentari, contendere et similia artificialia ut suere scribere. In his ergo operibus totum corpus mouetur. Priuatus modus exercitium est quod infirmis iniungitur, quod in duo item diuiditur, aut quod per se homo exequitur, aut quod per alium circa eum efficitur. Quod homo per se facit totum mouet corpus, uel partem corporis. Totum corpus sicut luctari multum gigari, equitare uenari. * Pars corporis mouetur, ut si manibus lapides eiciatur uel citharizetur. In pedibus ut si inmoto corpore pedes tantum moueantur in dorso, siue in pectore, sicut erigere inclinare. In instrumentis spiritus sicut garrere, cantare, et alia huiusmodi unde corpora extenduntur, uel exercentur. uod alius circa hominem operatur, sicut fricare cum mappa uel manibus fricare cum mappa adiuuat, quia febres elaborare nascentes lenigat, inpetiginem et morpheam alleuiat. Item modus generaliter tribus fit modis in quantitate, in qualitate, in uelocitate, in tarditate, fortiter uel leuiter, siue mediocriter. Fortiter ut modus ille qui naturaliter fortis est sicut fodiendi, arandi, luctandi, uel quod ad uelle hominis efficitur, ut fricare de quo iam dixi, equitare, ambulare, leuius siue mediocris, preter naturalem altiora quilibet. Quantitatem in hominibus considerabis. Fortis ergo motus calefacit, indurat et confortat, corpus. * Terminus fricandi cum corpus finetenus subtilietur, et cum prius durum

tis motus ex spissitudine et grauitate consideratur. Anhelitus etiam ex sudore nimio perpenditur.

* Vnde lucanus. Secuna gen[s] frenis in gir[um] est optima d[u-]ctis.

* terminus indurat subtiliat. Term[i-]nus cuiuslibet for-

¹ hominibus

* Mediocris frica-
[t]ionis motus cum corpus
[a]liquantulum infle-
[tur] rubeat et iam
[cre]scere incipiat.
[H]e sunt diuersitates
[qual]itatum motuum

fuerit, subtilie emolliatur. Lannis¹ motus cum corpus calefit et
desiccatur, subtiliter fricandi motus, cum corpus aliquantulum ru-
geat, et in grossetur. Mediocris motus cum corpus calefit et
induratur et exsiccat, tamen superioribus est mediocris. Cuius
terminus his cum iam temperatus suspirari incipit, anhelitus, anhe-
litus et sudor per poros corporis egreditur. * Quantitatum diuersita-
tes similiter sunt triplices. Aut enim multus et idem facit, quod fortis
in qualitate motus aut debilis et mediocris idem facientes
quod duę qualitates superiores. Istos enim tres motus in ue-
10 locitate debetis considerare. Qualitatis et quantitatis motus
si ad se inuicem componantur, nouem redduntur. Si enim fortis
est et multus, calefacit et exsiccat ultra modum corpus, ita uirtus
dissoluitur, et deficiente uirtute naturali refrigeratur. Si fortis
et paucus moderatus, non exsiccat corpus, neque uirtus dissoluitur.
15 Si debilis et multus, facit quod fortis operatur. Si debilis et paucus
facit quod per debilem fiebat superius. Si mediocris et multus et ue-
lox, facit quod fortis. Diuersitates mortuum secundum uelocitatem
et tarditatem, si uelox sit et spissus, quod fortis operabitur. Si ra-
rus, facit quod debilis. Si mediocris multus et uelox, facit quod
20 multum fortis, ut dissoluatur uirtus, et calor naturalis refrigeretur.
Si fortis et paucus et rarus, idem facit quod mediocris. Si fortis cum
mediocri inter uelocitatem et raritatem, et multitudinem et
paucitatem, facit quod fortis. Si debilis cum multo et ueloci,
facit quod fortis. Si debilis cum pauco et raro, facit quod multum
25 debilis. Si debilis inter temperamentum, cum multo et pauco et inter
temperatum inter uelocem rarum, facit quod mediocriter debilis. Si me-
dioriter inter fortem et debilem cum ueloci et multo, facit quod mu-
ltum fortis. Si mediocris inter fortem et debilem cum multo et ra-
ro facit, quod motus super temperato et super debilem. Sicut ponantur
30 ad inuicem tres mediocres, faciunt quod motus subtemperato, et su-
per debilem. Si tres temperati componantur ad inuicem, facient
quod temperatus. Similiter de motibus fricandi intellige. Motus enim
est triplex, iste, in quantitate, in uelocitate, et tarditate,
in qualitate, durus enim erit sicut debilis, et emollit, durum corpus

---

¹ Luis

sicut fortis. Stringit et indurat molle, subtiliatque quod ab eo de-
pellitur. Mollis fricandi, emollit, sicut debilis, poros aperit parum
inflat. Fricandi motus inter durum et molle, temperatus, facit quod inter
fortem, et debilem, corpus indurans et confortans et augmentans.

- 5 Multus desiccat et minuit, paucus facit quod mollis, mollis autem
inter multum et paucum, facit quod temperatus inter molle et durum.
Similiter inter uelocem et rarum et multum, idem facit quod durus et mollis
temperatus. Similiter hii componantur, uelox, rarus, multus, paucus, sicut
et superiores motus. Quorum actiones erunt superioribus discordantes,
10 et aliter, secundum artificiorum, et in corporibus qualitates, sicut ferrarii, au-
rifices, et fornarii. Quia hæc artificia calefaciunt et exsiccant.
Balneantium calefaciunt et humectant, piscatorum et nau-
igatorum refrigerant corpora. Vnde oportet perspicacem esse medi-
cum in discretionibus horum et superiorum. Ego tamen satis demon-
15 strauit, quod unusquisque debeat operari. Motus qui et exercitium
uocantur, sic arta corpora operantur. Quies si opposita est uni-
uersalis, corpus refrigerans et humectans, augmentans flegma,
et non dissoluens superflua, aliquando tamen aliter calefacit quies. Si
quiescunt clauduntur pori humores coadunantur calidi.
20 Vnde calefacit corpus, ueris febribus maxime si aer nos cir-
cumdans fit frigidus. *De actionibus balneorum .xiii.*

At si balneę motui non succedant, ex predicta diuisione cum
exinanitione sint subiecte, oportet tamen eas post motuum
poni exercitia cum actiones earum, ueniant post motum. Sa-
25 ni enim post exercitia utuntur balneis, ut et humores exerci-
cii non dissoluti, dissoluantur balneis et siccitas humecte-
tur, que exercitio colligitur, mundificent putredines ex fumo
sudati corporis et puluere collecti exercitii. Balneum ergo in cus-
todienda sanitate sanis est utile, si ante cibum et post exerci-
30 tia ilico fuerint subsecuta. Balneum enim exercitio non pre-
cedenti superfluitatem cibi prioris indigestam egerit, coa-
gulatos humores dissoluit qui per poros erant ad exeun-
dum parati, qui in aliquod membrum nobile effluunt, ubi infirmi-
tatem pariunt. Similiter et post cibum ilico balneari non oportet.

tet, quia humoribus caput implent, et cibi indigesti exeuntes
 in uis aliquas faciant opilationes. Vnde si frequenter fiat
 generatur ydropisia. Quam qui euaserint licet, post exercitia et post
 cibum balneauerit se, rari sunt corporis pori largi de eorum cor-
 5 poribus superfluitas leuiter dissoluitur, quia propter exercitia et bal-
 neum pati nequeunt, quia et corpora inde deficiunt et subti-
 liantur si balneant ante cibum. Vnum oportet parum ante
 balneum et temperatum. Aliis balneis post cibum omnino est fugien-
 dum. Quia uero ante cibum et post exercitium sanos iuuat balneum,
 10 constat cum corpus reddat humidum, calorem confortet naturalem et
 benefaciat digestibilem, auferat fatigationem poros mag-
 nificet superfluitates euacuet dolores mitiget, uento-
 sitatens¹ dissoluat. Infirmos ergo oportet balnari, secundum quod neces-
 sitas expetit aut causa scilicet euacuandi uel calefacien-
 15 di, uel refrigerandi, uel humectandi, uel exsiccandi. Prodest² in sca-
 biosis ut humores soluantur intercutanei. Vrinam de fri-
 gitudinem prouocat ileos iuuat. Solutionem aufert de po-
 tione multa etiam sunt alia eius adiuuamenta quę dicuntur cum de
 morbis quibus necesse est balnari, tractauerimus. Dixit enim ga-
 20 lus. Euacuationes cum balneo et exercitus subtilibus prodesse
 humoribus, iam cutem adeundum uicinantibus. Humores gros-
 si neque cum balneo neque exercitus sunt euacuandi sed potius
 eis nocet, si non prius eos aliter subtilient. Balneum tribus
 ex causis mutat qualitates corporis aer tepidus non cale-
 25 facit corpus. Aer secundę causę est mediocris, quia non multum ca-
 lefaciens corpus mediocriter soluit humores. Tercię causę aer
 multum calidus est et multum calefacit dissoluens et eua-
 cuans corporis superfluitates nimias. Hic actiones suas
 duobus modis diuersat. Naturaliter uel accidentaliter. Naturaliter si
 30 paruo tempore ibi inmorans sudet, humectat, et calefa-
 cit corpus. Humectat quia aer balnei humectationem in-
 teriorem ad exteriora trahit. Sed quia parum in balneo est mora-
 tus humectatio in menbris remanens humectatur. Calefit,
 cum calidum balneum fit. Si multum inmoderabitur balneandus,

---

¹ uentositates

² Prodest

et multa quantitas sudoris egreditur, corpus calefit, et exsiccat-
 tur. Calefit propter aerem balnei ne siccatur quia humectatio cum
 sudore euacuatur. Si maiora parum excedens modum refri-
 geratur et exsiccat corpus, quia calor naturalis dissoluitur, humectatio
 5 corporis euacuatur. Vnde necesse est deficiat uirtus. Si quis multum
 et ultra modum inmoretur humectatio exsiccat, calor naturalis
 extinguitur. Vnde mors subsequitur. Actio balnei accidentaliter
 si in corpore colerici et clari sunt humores, et ipsi bene digesti,
 corpus refrigeratur, ex aere balnei, ex humoribus euacuatis, sicut
 10 in terciana uera est uideri. Iterum accidentaliter balneum refrigerat,
 cum crudis humoribus corpora sunt plena. Qui cum calore dis-
 soluantur, fluentes uias oppilant, et aer balnei introire
 prohibetur. Aliquando humores colerici balneo dissoluti et per men-
 bra ad stomachum fluidi, defectionem faciunt, ex subtilitate ni-
 15 mia. Aliquando in aliquibus menbris humores sunt pessimi, qui cum men-
 bratim discurrant, causa balnei humoribus admiscentur bo-
 nis, illosque in suam peruertunt naturam. Vnde uitanda sunt balnea,
 apostematicis febricitantibus, et obtalmicis in inicio
 sui morbi. Sed cum materia se iam maturauerit succedat et bal-
 20 neari. Quid aqua balnei faciat, dicendum in presentia. Omnis
 aqua balnei, aut dulcis est aut non dulcis. Dulcis aut cali-
 da aut frigida. Non multum calida calefacit et humec-
 tat, poros aperit, aliquando accidentaliter refrigerat, cum calorem natura-
 lem et humores colericos euacuat. Multa sunt eius iuuamenta, si-
 25 cut dicit ypocras. Dissoluit et mitigat dolorem, expellit super-
 fluitatem, menbris suauem prestat humectationem. Humores
 indigestos egerit cutem subtiliat, et emollit, uentositatem
 crudam dissoluit, somnum dat, rigorem in febris mitigat,
 spasmus dissoluit et thethanum incensiones ex solis ardore
 30 refrigerat, in capite fracturas ossuum iuuat maxime si ossa
 carnibus sint nuda. Que omnia in masculis et in iuuenibus immo
 omnibus consideranda sunt etatibus. Hęc omnia ex auctoritate y-
 pocratis, utilia sunt in aqua balnei. Aqua calida et dulcis ante
 cibum et post digestionem cibi corpus humidum facit, humorum

habundantiam dissoluit et quod de cibis indigestum remanet
 in stomacho uel intestinis dissoluit, calorem naturalem confortat. Si
 quis post paucum cibum se balneat, corpus humectat et inping-
 uat. Si multum calida est calefacit multum et humectat parum,
 5 parum calida humectat multum et calefacit parum. Si quis cibo
 adhuc indigesto balneat generantur in corpore grossi humores
 et flegma pororum opilationes, quia si cibus de stomacho ad epar
 uadit, crudum flegma necesse est inde generetur. Flegma enim nichil
 est aliud, quam cibus mediocriter digestus. Item ypocras. Multum ca-
 10 lidum carnes effeminat, neruorum facit incontinentiam, mentis stu-
 pore, sanguinis fluxum, defectiones spiritus, quibus subsequitur. Con-
 stipati non debent balnari, quoad feces mudentur, neque soluti
 uentre, sed¹ crisin, quia balneum aufert solutionem, neque uomentes
 et angustiantes, ne forte paciantur defectiones, neque san-
 15 guinem e naribus emittentes. Illi ergo tantum balneentur, quibus non quantum
 sufficiat emittitur. Ypocras. Illi balneentur quibus necesse est
 sanguinare e naribus, neque tamen sanguinantur. Si quis in aqua frigida
 balneat, corpus humectatur et refrigeratur. Aliquando tamen accidentaliter
 calefit ex pororum constipationibus, et caloris interioris conclusio-
 20 nibus. Vnde post cibum balnari, digestiue conuenit uirtuti. Balnea
 aque frigide, tres habet differentias. Ex figura, ex etate, ex tem-
 pore. Si enim balneans in aqua frigida, sit pinguis atque iuuenis,
 hocque in estate, membra confortantur, calor naturalis augmentatur. Quod
 ut fiat corpus fricari oportet ante balnea, ut fricatio poros a-
 25 periat. Si corpus macidum aque frigus perforat membrorum interiora, prin-
 cipalia membra refrigerantur², quia calor naturalis congelatur. Vnde fiunt
 homines taliter patientes sicut in hieme serpentes, qui cum pre car-
 nis paruitate hiemali penetrantur frigore, calor eorum naturalis
 debilitatur, et quasi examines³ refrigerantur et licet sepe mani-
 30 bus sint tacti, tangentes tamen permanent illesi. Similiter ma-
 cidis nocet aqua frigida, et maxime in hieme. Vnde ypocras.
 Qui sepe in aqua frigida balneantur spasmum thethanum, nigre-
 dines membrorum paciuntur et rigores in febris. Item. Aqua fri-
 gida spasmaticos ex plenitudine adiuuat, iuuenum

---

¹ secundum

² refrigerantur

³ examines

tamen et carnosos in estatis medio quia calor naturalis includitur corpori. * Balneum dulcis non, aquę corpus omnino reddit siccum. Si falsa¹ sit aqua calida, calefacit et siccatur. Adiuuat tamen contra humorem a capite in stomacho uel pectus descendentem. Aqua sulphurea calefacit et exsiccatur, dolorem neruorum ex humilitate mitigat. Aqua aluminosa uentrem stringit refrigerat et exsiccatur. Diuersorum ergo balneorum diuerse actiones sunt de quibus adhuc dicemus. In balneis fricatio cum unguento uel sine unguento. Sine unguento lenis, fricatio dissoluit, emollit, aperit poros, calorem dissoluit, fortis fricatio, carnem indurat, et constipat. Temperata si sit fricatio ab interioribus ad exteriora trahitur calor, et licet calefacit ipsa eadem tamen humectat. Si cum unguento frigido sicut uiolato, rosato, humores dissoluit et corpus, poros aperit. Calido calefacit, et maxime soluit. Vnde in febricitantibus humorem bene digerentibus per hoc unguere humoris materia expellitur. Si cum unguento uel sine unguento pori clauduntur, chimorum dissolutio contrahitur. Si post balneum sit unguentum naturalis calor in corpore constringitur. Si aqua fit calida et dulcis, calidum facit corpus, et humectat, quia calor est conseruatus. Si frigida et dulcis, refrigerans humefacit. Hęc nobis sufficiant, ad hęc quę balneo attinuerunt. *De cibis disputacio* Si iam comesta uel ebibita *uniuersalis .xiiii.* uel a corpore mutantur et ipsa postea in complexione sua mutantia corpus indefinita medicina uocantur sicut peretrum zinzibrum et similia eandem in corporibus uirtutem habentia, uel corpora per ea mutantur neque ipsa tamen a corporibus superantur, quę mortifera potio dicitur, quia eorum natura corpori est contraria, et fortior, et in qualitatibus et in substantia sua de quibus duobus dicemus cum de singulari medicina disputabimus. Quedam mutant corpus postquam in naturam corporis et ipsa mutantur, quę medicinalis cibus appellantur, sicut lactuę, ptisanum, cepe, alia, et similia. Quedam a corpore mutantur et in corporis similitudinem uertuntur, qui solus sunt cibus. Hęc enim nature corporis conuenientia et suę uirtutis sunt habilia. De quibus duobus in presentiarum dice-

* Vnde plenitudo digeritur ex qua fit spasmus. Adiuue[t] item apostema ca[li-] dum rubori fin[i-] timum et ex calo[re] dolorem artetic[um] fluxui etiam sa[n-] guinis si non lo[cum] sed sibi uicina circumdet quod bene y[pocras] preuidet. Si enim lo[cus] refrigeretur in cir[cu-] itu et poli constipantur et sanguis [co-] agulatur. Vnde n[e-] cesse est fluxus cons[trin-] gatur, post coitum ui[tan-] dus est frigidor aq[ue] similiter post labo[res] post uentris fl[u-] xus nisi cum si[t] superfluus. A[li-] quando enim h[uius-] modi hominibus aqua subuenit. Pos[t] uomitum farmatiam et uigilias uitanda est aqua fr[i-] gida.

¹ salsa

mus et necessitates actionesque singulorum in corporibus. Quia enim animalium corpora rationabilia siue inrationabilia interiori sol- uuntur calore. Solutiones autem istę uisuales sunt uel uisui absconseq̄ ut eisdem nutriendis cibi succederent fuit necesse. Oportet enim ex
5 dissolueremur nisi horum, materia refobillaremur. Superueniens autem ma-
teria si solutionem corporis exsuperat, corpus augmentatur et inpinguatur
sicut in adolescentibus, et in his qui in augmento sunt uidemus. Si
uero materia cibi minor sit dissolutis corpus minuitur, et deficit.
Sicut uidemus in ptisicis¹. Sed si extrinsecus accidentia dissolutioni
10 sunt equalia conseruantur in identitate corpora, sicut oleum in lucerna
uidetur facere, non enim extinguitur illa, si nec supra nec infra oleum ex
istat. Quomodo enim corporum omnium, siue quorundam dissoluta in natura diuer-
sa sunt siue substantia, necesse est itidem se habeant, et uicem horum replen-
tia, idcirco cibi natura in qualitate diuersa est siue substantia. Oportet
15 ergo medicum substantias et qualitates diuersorum noscere ciborum et potuum,
et diuersitates naturarum et complexionum corporum, ut horum noti-
cia regat et custodiat corpora. Sed diuersitates naturarum et com-
plexionum tunc diximus, cum deplexionibus² corporum loqueremur. De ci-
borum ergo et potuum diuersitatibus restat tamen dicamus. Ciborum ergo acti-
20 ones in corporibus sunt duplices, in qualitate aut substantia. In qualitate
quia cibaria sunt calida, quedam frigida, alia sicca alia humida, alia
moderata. Quorum actiones si adeo sunt magnę ut corpus uix tol-
leret, in quarto gradu sunt existentes, ut alliorum et cepearum calores.
Si infra hanc subsistant, in tercio gradu medici ponenda autumant.
25 Si actiones paucę sunt et debiles, ut nisi magna ex inuestigatione
ad capiendum sunt difficiles, in primo gradu erunt stabiles. Si
actiones, nec multum fortes, nec multum debiles, secundo gra-
du debent attribui. Idem in speciebus et pigmentis debet considerari.
Ciborum substantię, diuersitates. Alię sunt subtiles alii grossi alii me-
30 diocres. Subtiles quantumlicet multa sit quantitas, corpori tamen par.
Vnde subministrant nutrimentum. Grossi qui cum sint paruę quantita-
tis multam tamen nutritionem dant corpori, mediocres, secundum quanti-
tatem suam corpus nutrientes. Singuli horum corpus male uel bene
nutriunt. Subtilis cibus bene nutriunt corpus, sicut pulli,

---

¹ ptisicis

² de complexionibus

perdices, fasciani, ascellę, anseris, gallorum testiculi. De herbis, lactuce. De piscibus quando adeo magne sunt quantitatis et squamosi, siue sunt aque dulcis, seu maris, et qui semper sunt laboriosi, aqua ubi capiuntur clara, terra petrosa. De uiuis claris, aurei coloris et odoriferis et similibus, que post sunt dicenda. Hęc autem non laborantibus, et se non exercitantibus congruunt, quia sanitatem custodiunt. Quorum superfluitas cito depellitur cum sit parua. Item diu infirmantibus hec concordant. Sed tamen his qui uires et corporum uolunt inpinguationes, cibus subtilis malum nutrimentum prestat corpori.

10 Sicut nasturcium sinapis, cepe, porri, eruca, omnis cibus salsus uel amarus, quia his calidi humores generantur. Si cibi colericos humores generant, licet corporis qualitates corrumpant, inde adiuuantur, illi, qui flegmatici sunt uiscosi, cum humectationem suam, humectatione sua dissoluant. Diurnos item morbos adiuuant, quia

15 infirmitatis dissoluunt materiam. Salienus¹ in libro subtilis regiminis, cum huiusmodi inquit, et sana conseruauit, et infirmitates curauit diurnas, ut non alie, necessario essent medicine. Iterum sanauit multos nefreticos, arteticos, grossitudine splenis et epatis, et hos qui iam fere epileptici. Regimenta

20 huiusmodi subtilis est dieta, cibi siue potus, que bonum nutrimentum corpori multa quantitate subpeditantur. Dieta mala et subtilis ubi oportet, et quo conuenit et cum exercitiis. Grossus cibus et bene nutriturus est annalis agnus, porcus, uitulus, panis frumenti bene mundus, pisces magni et dure carnis. Pecudum

25 epar agninum seu porcitium² recens caseus, oua dura uinum dulce, atque spissum. Hęc omnia laborantibus et exercitantibus sunt conuenientia, hisque similiter qui uires et corpora uolunt inpinguationes. Cibus grossus malos chimos subministrat corporibus, sicuti caro uaccina, bubulina, agnina, ouina, gamilina, oua dura, fungi, panis azimus. De menbris renes

30 et cerebrum, et similia. Iste cibus malus, et sanguis quem generat pessimus, maxime tamen percussionem non euadunt. Mediocris cibus est. Sicut agnus annales edulli, galline, et similia. Hęc cibaria omnibus sunt conuenientia, et maxime complexioni

---

¹ Galienus

² porcinum

temperatę. *De Granis .xv.*

Cvm de cibus uniuersaliter sit tractandum, a granis est incipien-
dum. Cibus autem aut terra nascitur, aut brutis est animalibus. Terre
natiuus uel anni temporibus seminandus, uel ex arboreis est fruc-
5 tibus. Ex temporibus anni nascentia grana sunt, ut frumentum, orde-
um, faba, aut herbę, ut lactuca, endiuia, aut herba-
rum fructus, ut cucurbita, melones, aut radices, rapa, brau-
cia. Fructus arborei, aut siluestres, aut domestici. Cibus
ex ambulantis animalibus uel naturalibus. Horum omnium quedam
10 grossa, quedam carnosae, ut cerebrum, epar, splen et simi-
lia. Sunt et quedam superflua, ut sanguis lac. Hoc incipiendum
a grano, et in primis de frumento. Frumentum omnibus granis est me-
lius, et temperato propinquius. Sed tamen aliquantulum est uicinus, unde hu-
manis corporibus acceptabile. Immo¹ omne granum grossum et pon-
15 derosum. Durum quoque et non album, est magis nutritiuum. Album et non
ponderosum est magis nutritiuum. Frumentum in aqua dulci coctum
magis nutritiuum, uirtutem augmentans corporis, et maxime si co-
quatur cum carne. Est autem bonum habentibus exercitium et laboran-
tibus, sed tamen grossi chimi inde generantur. Qui uero comedunt ipsum non
20 coctum, uentositatem patiuntur, lumbricos, ascarides, generantur intes-
tinis. Panis inde factus, naturam eiusdem frumenti comitatur. Quod
si panis de duro frumento fiat et solido, nutrit magis, quasi
de leui fiat et raro. Panis qui de granorum fit medullis, si-
milia² uulgo solet uocari. Nutribilior est et indigesti-
25 bilior. Vnum constipationem facit interiorem. Panis secundus, minus
est nutritiuus, et citius digeritur. Quod fit, quia multum est fursuris³.
Horum duorum mediocris melioris nutrimenti est panis. Coctus
temperate ut nec exteriora nimis exusta, nec interiora ni-
mis mollia, bene fermentatus et quantum sufficit salsus, nutrien-
30 dis medię complexionis corporibus est oportunis et his etiam
qui non multum exercentur. Azimus siue crudus grossitudinis
est et duriter digerendus, opilationem epatis atque splenis
generatiuus. Lapidum in renibus omnibus panibus peior. Omnis
panis de frumento calidus in primo gradu est tamen bonus, labo-

---

¹ Immo

² simila

³ furfureus

rantibus et se exercentibus, et calidissimum stomachum habentibus, ita dico si bene digeritur. Quicumque ergo commessurus est azimos panes, uel alios superius blasphematos comedat eum cum calidis et diureticis.

Amidum minus est nutritiuum quam quodlibet aliud de grano factum et
 5 durius ad digerendum quapropter constipationem facit in epate, et renibus, sed conuenit tussientibus de gutturis, pulmonis, pectoris, asperitatibus¹ maxime si cum zucharo et amigdaleon, pultes conficiantur. Tercium frigidum est et humidum, et ad digerendum durum chimorum grossorum et durorum generatiuum. Quod qui digere possunt
 10 nutrit eos multum adiuuat tussientes propter gutturis, pectoris, pulmonis asperitates, si cum butiro ius inde fiat. Si autem cum portulaca uel cum arnoglossa sit coctum, iuuat sanguinis screatum, a pectore. Sed constipatis uisceribus inconuenibile est. Qui ergo in cibum non ad medicinam tantum uti disponunt, desuper piper aspergunt, et deinde ne noceat edunt elementum, uel organum, uel zinzibrum
 15 et post in extremis uetus uinum bibunt. Furfur calorem habet atque lauat, dissoluit et mundificat. Quapropter si zucharo et amigdaleon ius inde fiat, ex humiditate pulmonis tussientes adiuuat. Quod si in pulmone uel pectore apostema fuerit, contra
 20 hoc ualere putandum est. Si caliditas in locis inflatiuis ex uentositate apponatur, tumor dissoluitur. Ordeum frigidum est in primo gradu, siccum in secundo, minus nutriens frumento, sed tamen uentositates generat. Confectiones de ordeo factę et ptisanum appellatę frigidę sit et humidę, aqua eorum frigidior. Sed hoc ptisanum calidam complexionem adiuuat, sicientibus prodest. Est enim
 25 utilius granis omnibus cum frigidum et humidum. Secundum temperamentum ualet acutis febribus, digerens materiam unde generatur. Sitim extinguit et naturaliter lauatorium est. Vnde fit ut menbris omnibus cito diffundatur de stomacho et intestinis statim effluit, ubi
 30 si incendentes inuenerit humores, facile expellerit. Limosa interiora siue exteriora mundificat. Quod cum sit uiscosum loca incendio humoris conbusta reparat, uermemque lumbricum, ne guttur siue meri inmiscet, seu stomachum, sicut alia iura faciunt. Quę cum ista inuiscetur loca superueniente febris

---

¹ asperitatibus

ardore exsiccata angustiam patientur. Suavis est saporis nullum
 rancorem infirmos non inflat, neque uentositatem ullam apparat
 sicut alia solent genera. Fabe enim plus quam oportet coctę, non a sua
 desolantur uentositate. Has omnes habet ptisanum utilitates, si sic
 5 illud conficies. Ordeum bonum neque uetus esse oportet, album du-
 rum bene excoriatum atque pistatum, ut exterior pellis auferatur, neque
 tamen omnino teratur, acceptę mensurę quintam decimam partem appo-
 ne aquę et inter¹ lebetem siue stagnatum, uas quoque cum temperato igne
 id est carbonem tantum suppone, quod ad tres menses illud totum
 10 fortiter contere, et celare satage. Huius colamentum uocatur ptisanum.
 Panis ordeaceus et siccus et frigidus, minus quam frumenti nutritorius
 uentositatis² generatius et constipatiuus. Quem commissurus cum unctę
 osis eo utatur, sicut est caro crassa et butirum. Riza est calidum in primo
 gradu, siccum in secundo, unde uentrem stringit, non multum tamen. Si mi-
 15 lium ibi sit admixtum stringit nimium maxime si sit rubi-
 cundum. Sed si sit album, locum quoque et cum butiro et amigda-
 leon coctum, non est constipatiuum. Mitigat enim tamen dolorem et ar-
 dorem stomachi, et intestinorum cuius nutrimentum temperatum est et digesti-
 uum. Si cum lactę coquitur constipationem facit, sed humectat,
 20 atque nutrit. Panicium atque milium frigida et sicca, in secundo gradu
 sunt, parum nutriunt stiptica sunt, panis inde factus multo plus est
 constipatiuus. Vrinam prouocat ad manducandum melior est
 si cum butiro, uel lactę, uel amigdaleon sit coctus. Quibus admix-
 tis humectantur, et eorum siccitas expellitur. Lentas frigide sunt
 25 in secundo gradu, sicce in .iii. Vnde melancholica generat sanguinem.
 Quibus si sepe utitur niger, colericus efficitur, et melancholiam tandem pa-
 titur, sicut cancer, elefancium, maniam, et similia. Nocent item
 oculis si sicce sint complexionis, humidis subueniunt, et si cum
 exteriori corio coquantur solubiles sunt. Sin aliter, stiptice sunt. Meli-
 30 ores sunt ad comedendum si cum lactę coctę fuerint, uel cum sina-
 chia³, malua, uel atriplicibus. Peiores si cum carne sicca, quia plus
 melancholice sunt, ad digerendum dure, et uentose. Si cum medietate
 coquantur ordeï, humectant atque nutriunt. Fabę si sint uirides
 frigide sunt et humide, et flegmaticę, si sicce frigide sunt et sicce,

---

¹ intra

² uentositatis

³ spinachia

et uentose, si sint sine sua cortice, et ad digerendum dure, ideoque comedentes statim grauitates capitis, et uentositatem et fatigationem sentiunt, que meliores sunt si aqua infundantur et postea igni assentur, uel excorizentur, et bene coquantur, nullam uentositatem faciunt commedentibus, maxime si ciminum, piper, cinnamum, alithion, eis admisceatur. Si farina de eis fiat, et si cum iure eas coquas cum amigdaleon, et zucharo, et calidas des bibere, adiuuant tussientes gutturis, pulmonis, pectoris, asperitates. Si cum tunica sua in aceto coquantur, uentris iuuant fluxus, desinterias, uomitumque. Facta inde farina, si faciem inde uel corpus lauas, cutem de lentigine uel aliis maculis mundificat. Quarum nutrimentum est temperatum, quas qui comederit et uentositatem fugere uoluerit, cum calamento uel origano coquat uel pipere uel oleo. Virides zinzibro comedat origano et sale. Cicer calidum et siccum quiddam habet humilitatis, uentosum et inflatum¹ est. Vnde coitum mouet, sperma augmentat, et lac et menstrua, et urinam prouocat. Aqua ubi coquitur cum ciminio, cum aneto, calefacit, cinamomo, et grossos humores dissoluit, lapidem frangit, renum et uesice. Nigrum est magis forte quam album. Cicer et iam mundificat lentiginem mortiferam, et alias cutis maculas. Lupinum in primo gradu est calidum in secundo grossum, siccum nimiam habens amaritudinem si non sit coctum. Sed aqua et sale dulcoratur, ad digerendum durum est si comedatur. Humores grossos generat, multum nutrit, unde laborantibus conuenit, et se exercentibus. Quod si digestibile uis facere, cum calamento et origano, et sale et oleo opsomogaro, comedere. Si cum amaritudine sua comedas, urinam et menstruam prouocat, fetum mortuum expellit. Lubricos² et ascharides eicit, constipationes pororum, epatis, splenis, pulmonis, aperit. Aqua in qua coquuntur, huic rei prodesse uidetur. Fenogrecum calidum in secundo gradu, atque siccum, solubile, si ante cibum comedas. Si in cibo non adeo facit dolorem in capite et abominationem. Aqua ubi coquitur colata et cum melle mixta, solutionem facit uentris menstruam prouocat parturientem mundificat. Fenagrecum cum ficibus siccis bene coctum et postea colatum, si colato adicias tantundem mellis iterum

---

¹ inflatuum

² Lumbricos

que coquas, quoad spissitudinem redigatur ualet ad ueterim¹ tussim
 pectus mundificat, et pulmonem. De humoribus grossis et uis-
 cosis. Phaeorum² alia sunt alba quę et frigida, sunt et sicca. Alia
 rufa et ipsa calida, utraque tamen inflatiua, sed minus quam faba. Quę
 5 si coquantur cum oleo et opsomogdro³, sinaphi, et cinnamo, cum ruta
 est in .ii. gradu humidum, plus olei habens quam alium granum. Vnde et emol-
 lit stomachum, appetitiam uirtutem destituit, abhominationem fa-
 cit, humores generat, uiscosos atque grossos. Qui est quod patitur
 in stomacho ex calore nimio acutam passionem, uel forti hūino,
 10 olei sisami accipiat coclear⁴, unum uinum multum sibi
 proderit. Si quis comedere uult sisamum, ut ei non noceat, assa-
 tum melle comedat. Papauer album melius est ad comedendum
 quam nigrum in tercio gradu frigidum et humidum. Vnde prestat somnum.
 Nigrum facit constipationem uentris, uel mentis. Vtraque tamen adiuuant, contra
 15 tussim. Album est adhuc melius si cum zucchero et melle come-
 datur. *De Herbis et primum de lactucis .xvi.*

Lactucę sunt frigidę et humidę in secundo gradu omnibus herbis nu-
 tribiliores, sanguinem meliorem aliis herbis generantes sitim mi-
 tigant, somnum prestant, siue sint coctę siue crudę, libidinem
 20 auferunt maxime si sperma eorum bibatur, frigidę sunt nature cum
 menta eorum et apio comedantur. Scariola siue endiuie lactucis
 est uicina, sed minus est frigida, et hec minus nutrit, amata epatis
 aperiens et splenis constipationem. Aqua eius ualet ictericis iuuat
 superposita calido apostemati, nascens in hiemę frigidior, et
 25 humidior est ea in estate. Malua mediocriter calida est et
 humida, uentrem humectat, contra tussim adiuuat asperis, gutturis
 pulmoni, pectori obuiat, si cum aqua et amigdaleon sit coc-
 ta et in aqua cocta et cum oleo, et cum amigdaleon comesta uen-
 trem soluit. Blitis que et secunda⁵ primo gradu, calida est et humida, uen-
 30 trem humectat contra tussim adiuuat, quam qui commederint acetum
 et sinaphi admisceri oportebit, radix eius grossum generat fle-
 gma, stomacho inconueniens est. Spinachia inter frigidum et humidum
 est temperatum, uentrem humectat, contra asperitatem gutturis, pulmo-
 nis, atque tussim adiuuat. Frigidus natura cum pipere et cinamomo co-

---

¹ ueterem

² Phaseolorum

³ opsomogaro

⁴ coclear

⁵ sicla

medat. Caulis diuerſeſt complexionis. Aqua eſt frigida, et hec
 uentrem emollit, et mundificat. Volens uentris ſolutio-
 nem, in aqua coquat, et aquam bibat. Conſtipationem cupiens, aquam pro-
 ciciens, caulem comedat, quia frigidus tenebras procreat, ſic-
 5 cis oculis humidus econtra facit. Bonus eſt cum crassa carne, uel
 amigdaleon melancolicis contrarius eſt. Blitis et atriplices fri-
 gidę et humidę, ſed atriplices humidiores, blites frigidio-
 res, unde iuuatiue complexioni calidę et ſicę, et cauſon, febri
 que terciane. Sed tamen ſi eque conſtipatione ſunt neque ſolutorie.
 10 Portulaca in ſecundo gradu frigida eſt, in tercio humida, calidam naturam
 adiuuat, frondes congelatis dentibus proſunt, rami ſtiptici ſunt
 creatiui ſanguinis e pectore, proſunt diſſintericis et mulieribus
 in fluxu ſanguinis, de ſicco cataplasma dolorem capitis
 uel apoſtema de calore mitigat, frigidus natura cum menta et e-
 15 ruca apio comedat. Eruca in tercio gradu calida eſt in primo fri-
 gida, ſperma augmentat, coitum incitat, dolorem capitis generat. O-
 portet ergo lactucis miſceatur, ut calor temperetur. Menta in ſecundo gradu
 eſt calida et ſicca, quiddam habens humiditatis, unde ardor mouetur
 libidinis, epatis frigidorem adiuuat, ſtomachi defectionem ex frig-
 20 dore confortat abhominationem, et ſingultum ex plenitudi-
 ne adiuuat, digeſtiuam uirtutem confortat. Tarcum calidum et ſiccum
 eſt, confortans ſtomachum nimis, tamen comestum moratur ad di-
 gerendum. Similiter et menta. Naſturtium calidum et ſiccum, flegma
 uiſcoſum, et groſſam uentositatem diſſoluit. Apium in .iii. gradu ca-
 25 lidum et ſiccum eſt diſſoluit uentositatem, urinam et menſtruam
 prouocat, conſtipationem epatis et ſplenis aperit, dolorem
 capitis gignit. Coriandum melius eſt, inter pociones quam
 inter herbas annumerandum aliquantula pars coliandri tantun-
 dem, quantum lactucarum multa quantitas ad preſtandum ſom-
 30 num facit, herba per ſe non eſt comedenda, ſed cum aliis coquendis
 admixta, odoratus boni cauſa. Masticatum aufert allii, et
 cepearum odorem fetidum. Solatrum frigidum et ſiccum eſt, in .ii. gradu,
 urinam prouocat, conſtipationem epatis, ueſicę, renum, relaxat,
 apoſtemata adiuuat, in his menbris poſita. Rami non germinati

et adhuc uirides idem faciunt quod herbe, quarum fuerint, sed tamen plus nutriunt, et humidiores sunt asparagi, calidi sunt et humidi, mediocriter nutrientes, sperma generantes coitum concitantes urinam prouocantes, constipationem etatis¹ et renum aperientes. Cocti cum oleo et opsomogaro, in aqua comedantur. Domestici nutribiliores quam siluestres. Carambi frigidi sunt et sicci caulibus similes minus tamen siccatiui, mali sanguinis nutritiui. Oportet autem comedentem prouidere ut bene coquantur cum crassa carne et opsomogaro.

Rapa calida *De radicibus .xvii.*

et humida, grossum cibum habens inflatiua multum nutriens sperma augmentans, aliquantulum diuretica. Radices in .iii. gradu calide sunt et sicce, stomachum male contrahantes², ibi in uentre fetidum reddentes ructatum, et uomituri comedunt, malum faciunt nutrimentum grossum, et ad digerendum durum quamuis quidam solubiles esse dicant quod falsum est. Cum enim in natura sua sint indigestibiles alio modo faciunt digerentes. Coitum mouent frondes, melius quam radices. Cepe in .iiii. gradu calide et sicce, parum quidem humide, coitum mouentes, et inflantes, dolorem in capite facientes. Oportet ergo in aceto condire uel lacte, allia, calidiora, sunt cepis et sicciora, maximum dolorem capiti facientia, acuta sunt. Que si coquantur ardor ille amittitur, pocioni quam cibo similia sunt. Cocta magis nutriunt, quam cruda sanitatem custodiunt, quia calorem naturalem confortant, digere³ faciunt, constipationem uentris habentes caueant, et capita dolentes. Porri minus his duobus, calidi et sicci, caput dolere non faciunt sicut superiora, coitum mouent emorroides adiuuant crudi siue costi⁴. Ventositatem intestinorum expellunt. ***De Herbarum fructibus .xviii.***

De longe uia⁵ ueteri et amara calida et siccam recenteri⁶, et amara, calida et sicca, cruda commesta, ad digerendum dura cocta facilius cum aceto, appetitum adiuuant stomachum confortant, melancoliam generant, ad comedendum sunt grata. Vnde quia non uitantur subito et cicius. Cucurbita in .ii. gradu frigida et humida, parum nutrit. Vnde conuenit febricitantibus et sicientibus, ex calore tussientibus. Quam si frigidi uoluerint comedere, appo-

¹ epatis

² contrahentes

³ digerere

⁴ cocti

⁵ Melongeniam

⁶ recentia

nant piper zinzibrum et similia. Melones frigidi in .ii. gradu, et humidi, cito digestiui, quam colatiui. Vrinam prouocant, inpetiginem et morsiam¹ cutis inde loce mundificant, quod semen fecit maximum, cito in humores stomachi mutantur. Galus melones inquit in stomacho

5 corrupti, uenenosos humores generant. Sepe multum comedentes, paciuntur diarriam. Scitruli et cucumeres frigidi et humidi, calorem et sitim extinguunt, aqua eorum et urinam prouocant sed citruli frigidiores et aliquando stiptici. Si autem hos comedant, multam habentes coleram siciunt, quia conuertibiles sunt. Melones palestini qui et cucumeres uocantur, sarraceni frigidi sunt et humidi, sicientibus et febricitantibus acutas febres extinguunt,

10 aqua eorum cucumerum acutis febribus ualet, et spodio coloris epatis. Frigidi inde caueant, sibi. Canalis et humida in primo gradu asperitati ualens pulmonis, humores uiscosos de canalibus eius expellit, sed inflat, urinam prouocat. Musa chalida² est et humida in primo gradu, multum nutrit dura ad expellendum de stomacho, maxime si multa comedantur, asperitatem pulmonis adiuuat,

15 et pectoris, diuretica est. Valet uulneribus uisice³ atque renum, libidinem augmentat. Fungi frigidi et humidi ad digendum⁴ duri, multum generatiui, angustiam in ore stomachi, et grauitatem defectionis melancoliam, et flegma generant. Quibusdam sunt mortiferi.

De arborum fructibus primum de ficibus,

Ficus in primo gradu sunt frigide calide uirides, in xviii. secundo humidę et sicę. Inter humiditatem et siccitatem temperatę

25 *mediocriter nutriunt sanguinem, aliis fructibus estiuus generant meliorem cito digeruntur. Colatiuę enim sunt et solubiles maxime si sint mature. Tussientes adiuuant, pectori, pulmone et uesicę, et renibus mundicias prestant, maxime si aliud quam colatiuum admisceatur, sicut calamentum, origanum, ameos.*

30 *Non maturę uentositatem faciunt, maxime ad digerendum dure, sicę meliores sunt. Sepe et multum comedentes petliculis⁵ habundant, maxime putridos habentes humores. Qui comedit uirides, in fine oxzizachara accipiet. Siccas manducans nuces uel amigdalas, in fine habeat. Vuę laudibus ficum sunt uicinę,*

---

¹ morfiam

² calida

³ uesice

⁴ digerendum

⁵ pediculis

multo meliores pellem exteriorem habentes tenuem, et multum interius
 humorem, sunt enim solubiles. Contrarię contrarium. In dulcedine perfec-
 tę calidę sunt et humidę. Acidę et ponticę frigidę et sicę, acerbę
 frigidiores et siciores. In hieme durantes, ceteris uis¹ sunt nu-
 5 tribiliores. Vuę cum corticę exteriore et acinis commestę, ad diri-
 gendum sunt durę. Sine his, materię sunt digestibilis atque solu-
 bilis. Vuę passę naturaliter faciunt, quod ille unde fiunt cali-
 diores tamen et nutritiliores, parum, pectus et pulmonem adiu-
 uant, sed uiscosos habent humores, macidę et non adeo carno-
 10 se stomachum confortant minus calidę, et stipticę. Volens esse solubiles,
 carnosas comedat sine acinis, aqua ubi coctę sunt eibat,
 multo melius erit solubilis. Mora frigida in primo gradu
 humida sunt in .ii. Bene matura sunt solubilia. Inmatura sunt stip-
 tica, frigida et sicca, stomacho calido et sicco. A ieiunis commesta digesti-
 15 bilia, et bonos humores generatiua, econtra contraria, maxime in
 stomacho humores inuenientia malos. Sunt enim conuertibilia. Co-
 tana frigida sunt et humida, et moris in actione similia, tamen conuer-
 tibilia, et peiores humores generantia. Persica frigida sunt
 et flegma generant, grossior est cibus eorum quam cotanorum non facile
 20 conuertibilia sunt, facile ab ossibus enodata, et separata, tenera
 sunt et cito digestiua. Contrarię contraria. Mala granata frigida sunt
 acida frigidiora, in humiditate et siccitate mediocria,
 colorem extinguunt rubeam stomachum et epar confortant, abominationem
 remouent. Grana eorum sicca, soluendo uentri sunt contrarii, humo-
 25 res colericos contrahunt, ne descendant in stomachum. Dulcia inter calida
 humida, temperata sunt, et humida, grana eorum tenera tussientes ex
 calore adiuuant. Ypocras in epidimia. Quedam inquit muli-
 er cum precordia doleret, et nulla res eam mitigaret nisi sucus ma-
 li granati, et farina ordeı, hęc tandem apposuit. Precordia
 30 os stomachi uocauit yporcas, quod cum ex colericis doleat humo-
 ribus. Huiusmodi cibis recreatur. * ~~Cotana~~ mala/ frigida sunt et sicca, stomachi ca-
 lorem confortantia, non matura stiptica, et ad digerendum dura,
 sunt et sicca atque sti-acida, frigidiora, dulcia et odorifera inter calidum et siccum medi-
 ptica calorem
 stomachi confor- ocria. Stomachicos et cardiacos confortant, sed tamen neruis
 tantia ante cibum comesta constipant post soluunt. Eorum aqua magis stomachum confortat.

Cotana frigida
 sunt et sicca atque sti-
 ptica calorem
 stomachi confor-

¹ uuis

inutilia. Pira matura et aquosa sunt temperata, aliquantulum, frigida magis quam cotana, et male nutritiva, acida frigidiora, ante cibum commesta stiptica, post cibum contraria, confortant stomachum fumum in capite ascendentem contrahunt. Citrina mala, in uirtute sunt diuersa.

5 Cortex eius, frigidus et siccus, in tercio gradu. Stomachum et epar, confortat, ex fridore¹ defecta parum commesta, si multum ad digerendum dura. Interior caro frigida et humida est, stomachum grauatur, flegma generatur, bene digesta multum nutrit, acida pars et sicca in tercio gradu, colera rubea non extinguitur, appetitus excitatur, cardiaca colerica mitigatur. Inpetigo cutis inde lauata, mundificatur, congruunt febricitantibus diarriam et uomitum extingunt. Grana calida sunt et sicca, parum humida uel unctuosa emorroides adiuuantia. Volens comedere non mundet, et bene masticet, ante cibum cum melle manducet. Pruna et cerasa frigida sunt in primo gradu, humida in

15 secundo. Acida frigidiora sunt et solubilia, dulcia solubilia. Acida calorem extingunt. Sicca minus soluunt, quam recentia. Sed tamen coctorum aqua et cum zucchero ebibita, satis est solubilis. Dactili bene maturi, et non passi calidi sunt et humidi, satis nutritiui. Libidinem incitant, passi solubiliores sunt, et magis mouent coitum, dolorem generant in capite non maturi, sed pontici sunt stiptici, stomachi confortatiui. Hos sepe et multum comedentes, mali sunt sanguinis, et cito putrescentes. Olearum duo genera sunt, quia oleum emittit una aqua altera. Olei emissiuia magis est nutritiua². Aqua redditura stomachum confortat, precipue cum aceto commesta, matura est calida, non matura frigida. Nuces calide sunt et humide, in .ii. gradu. Recentes, calentes minus. Cortex inferior³ subtilis est, et parum constipatiuus. Nuces nutriunt mediocriter in capite faciunt multum comestem, sitis sunt generatiue, et ueteres precipue. Si qui cum ficibus siccis comedant ueneno obuiant. Auellanem calidam sunt et siccam, ad digerendum duram stomacho grauissimam, multum nutritiuam. Quidam autem medici habent uel dicunt, comedentes cum ruta ante cibum securos esse contra uenenum et morsus reptilium, manducate cum ficibus, adiuuant contra scorpionum morsus. Amigdalam inter calidam frigidam

20
25
30

---

¹ frigidore

² nutritiua

³ inferior

et humidum sunt temperatę, pectus adiuuant, pulmonem cum sit colatiuę mundificant, mediocriter nutriunt, cum ficibus siccis, comestę solubiles sunt. Amare magis sunt colatiuę, pectoris mundificatiue, constipationem epatis et splenis aperiunt, urinam

5 prouocant. Phistici inter calidum et humidum sunt temperati, stomachi confortatiui, et epatis. Diuretici, libidinis augmentatiui, contra morsum ualentes scorpionis. *De fructibus arborum siluestrium uel mon-*

Xii \\ocarrata stiptica sunt. Galienus recentia *tanorum .xx.* dixit non esse stiptica, ad digerendum dura, mali sanguinis

10 generatiua. Capari calidi, et in .iii. gradu sicci cum aceto commesti, constipationem aperiunt epatis atque splenis, stomachum mundificant de flegmate, solutionem uentris faciunt. Glandes que et celsi uocantur sunt in primo sicceę, in .ii. stipticeę, et ad digerendum dureę, multum nutritiueę, menstruorum oppilatiueę. Castaneę sunt minus sicce, inter

15 calidum et frigidum temperatę inflatiueę, coitum mouent multum nutriunt, dureę ad digerendum. Lentisci, in .iii. gradu sunt calide et sicce. Spleneticos adiuuant, urinam et menstruum prouocant, flegmaticis ualent coitum mouent, oleum eorum paraliticis est optimum, apostematibus splenis subuenit. Mespuleę frigidę sunt et humidę,

20 in primo gradu, acideę tamen sunt sicceę, priores flegma generant, sequentes calorem extinguunt. Iuiubeę¹ frigidę sunt et humidę, digestionem dureę, parum nutritiueę, aqua in qua coctę sunt calida et dolorum² uiscerum mitigat. Galus tamen eas iniuriat, dicens sanitati custodiendeę, et infirmitati medicinandę, nescio quomodo possint

25 subuenire. Sed hoc tamen scio, quia dure sunt in digerendo.

De cibis animalium et ambulantiis incipiendum .xxi.

Omnis caro calida et humida nutribilis et generatiua sanguinis. Sed tamen alia plus alia minus. Caro quadrupedum. Porcina inter calidum et humidum media est nutribilior et sanguini generando melior, quam

30 alia caro natureę uicina humaneę. Vnde galus. Quidam inquit homines carnem humanam pro porcina commederunt ignorantes. Vnde probatur quod humaneę carni assimilatur porcellina, quia flegmatior et humidior. Agnina calidior et humidior, femina malum sanguinem generat, bene nutritiua. Caprina, femina similiter. Edu-

---

¹ Iuiubeę

² dolorem

lina est temperata, bonum sanguinem generat * Caprina malum sanguinem generat et melancoliam¹. Bouina est multum nutritiua grossa, ad digerendum dura, melancolicam generat. Vitulina temperata, bonum sanguinem gignens. Omne enim animal naturaliter siccum fetus habet humidos, bonumque sanguinem facit. Vnde annales agni et edulli, sunt temperati. Boues sunt sicci, uituli humidiores et temperati. Agni humidi annales temperati. Castrorum² caro cito digeritur, et nutrit melius, crassa uentrem mollit, humectat, ad digerendum dura macra desiccatur, facile est digestiua. Laudabilior est omnis caro qui inter

10 grassum et macidum est temperatior. Iuuenibus et se exercenti rariosque poros habentibus conuenientior est caro pecudum iam adultarum et boum nondum in etate perfectorum et caprorum castrorum³. Non exercentibus, uitulina, hudulina⁴. Omnis caro siluestris, est laudabilis sanguinis generatiua, grossi et melancolici, sed caprina, leporina, et meliuscula. De extremitatibus et uisceribus

15 Lacerti in animalibus ad comedendum eorum .xxii. laudabiliores esse uidentur, capitum cibus grossus est et multum nutritiuis, ad digerendum durus, flegmaticus spermatis augmentatiuus cerebrum humidius et fastidiosius. Similiter medullę, linguę sunt temperate, pedes, auriculę, et labra, ad digerendum sunt facilia, mamillę et testiculi fastidiosi sunt et flegmatici, sed tamen peiores⁵ sunt testiculi. Oculi qui neruosi sunt boni, et aliquantulum fastidiosi. Epar bonum sanguinem generat, bene nutrit sed durus est digeri. Splen malum sanguinem generat, flegmaticum digeritur, et est flegmaticum.

25 Cor durum est ad digerendum, si possit digeri multum nutrit. Renes similiter. Stomachus difficulter, et frigidum sanguinem generat. Crassa sunt flegmatica, sed cum carne comesta, sunt, meliora. Vnumquodque horum secundum naturam animalis cuius est membrum considerandum est. *De carnibus uolatilium .xxiii.*

30 quadrupedum carne laudabilior, quia digestibilior. Gallina * formationis omnia excedit uolatilia. Pulli et starni perdices dure sunt, passer calidi, turni⁶ moderati, palumbes parui calidi, melancolici sanguinis generatiui. Omnium uolucrum considerandę sunt nature, secundum eorum uictum et locum. Anates et anseres calidi et humidi malorum humorum

---

¹ melancoliam

² Castrorum

³ castrorum

⁴ hedulina

⁵ peiores

⁶ turdi

generatiui, ad putredinem parati. Turtures melancolicum sanguinem generant. Grues durę sunt et indigestibiles. Similiter pauones. *Quas quali-*
Caro cum grano cocta et tates caro accipiat coquando .xxiii.
 maxime uaccina et bouina, multum nutritiua, exercen-
 5 tes et laborantes adiuuat, cum aceto cocta colericis et calidis
 hominibus conuenit, cum lactę uero multo nutribilior, et flegma
 generat, neque frigidis ualet. Si cum caulibus melancolicum sanguinem
 facit, et solubiles, cum rapis calida et humida est sperma generat. Omne
 frigidum calidum est et siccum, et desiccatiuum. Quod si aceto, ualet stomacho
 10 frigido et flegmatico, et defecto, quia confortatiua est. Assa calida est et
 temperata, ualde nutritiua, sed ad digerendum dura. *De piscibus .xxv.*
Pisces recentes frigidi et humidi uniuersaliter flegma generantes,
 sed tamen nascentes, in mari, uel in aquis salsis, minus sunt calidi et humidi,
 in petrosis nascentes, aliis omnibus sunt laudabiliores, maxime in ma-
 15 gno flumine claro et bene currente, sicut tigris et eufrates. Isti
 enim tenerę sunt carnis non uiscosi, et satis digestiui, boni san-
 guinis generatiui, calidis, et iuuenibus conuenientes, et ptisicis. In ca-
 lidis locis et in estuiis et egritudinem exeuntibus atque defectis.
 Pisces mali sunt flegmaticis, et stomacho frigidis. Testiculi calidi am-
 20 ministraui¹ uim spermatis. In lacubus nascentes, luto siue a-
 quis fetidis et turbidis, pisces sunt pessimi. Mali et illi, qui in quietis
 nascuntur aquis. Hii enim uiscosi conuertibiles et pessimos humores
 in stomacho generantes. Pisces salsi, calidi sunt et sicci, nimiam facientes
 sitim, mali sunt et melancolicis et siccis colericis, flegmaticis pa-
 25 rum comedentibus non adeo mali. Cancri et testosi atque bestini
 malorum sunt humorum, melancolicis et flegmaticis. Sed tamen can-
 cri de aqua clara et dulci fortiterque currenti, cocti ualent ptisicis
 et empiicis. *De superfluis animalium sicut lacte .xxvi.*
Omnia animalium superflua et ambulabilium sunt sicut lac, uel uo-
 30 *latilium sicut oua, apum sicut mel. Lac autem uniuersaliter frigidum*
 et humidum est, acidum frigidius, coagulatum siccus quod ex tribus
 componitur substanciis, terrestri, aeri, aquosa. Terrestri caseus,
 aeri butyrum, aquosa serum. Serum humores calidos facit, uentrem
 soluit colatiuum est. Caseus constipat, humores crassos generat. Bu-

---

¹ amministratiui

tirum temperatum est inter calidum et humidum. Lacti inest horum trium una uel duę qualitates, quod ex natura contingit animalis, ex tempore, et longinquitatę siue propinquitatę generandi. Ex natura animalis sicut uaccę dominantur lacti, caseus et butirum. Vnde alio lactę est nutribilius, et a stomacho ad descendendum durius. Lac camelinum est aquaticum unde minus nutribile, et cito digestibile. Iuuat ergo ydropicis.

Caprinum inter duo hęc est mediocre, quia tria sunt in eo equalia. Ouinum est medium inter uaccinum et caprinum. Lac asisimum¹ uel caballinum, inter camelinum² et caprinum est medium. Sed tamen asisimum³ ptisicis est optimum, si recenter bibant, cum ubera primum exit. Quibus et lac mulierum est optimum, quę sanorum sunt corporum. Omne enim lac ex infirmo animali pessimum est. Aliquando recens lac contra uenenum calidum ualet. Diuersitas lactis ex tempore, anni est, quia in uere iam appropinquante ad generare subtilius et aquosius quam in alio tempore. Groscescit, donec ad estatem peruenerit. In estatę temperatę est nature, post exit a temperamento. Item tendens ingrossari, donec animal fetum habuerit. Diuersitas ex uictu animalis, quia cum animal calida comedit. Lac calorem seruat, comedens stiptica, stipticum habet lac, similiter in aliis. Sed si temperatam commederit herbam, lac temperatum erit. Lac aquosum malum, quia epatis et splenis generat, constipationem in renibus et uesicis lapides. Lac conuenit pulmoni, pectori atque ptisicis, si sint sine febribus acutis. Febricitantibus malum est, et caput dolentibus, freneticis, epaticis, stomaticis, colericis. Aliquando tamen si cum petra calida uel cum ferro excocum sit, iuuat stomaticos, diarricos, dissintericos. Caseus recens laudabilior est, quia cito digeritur, siccus uel salsus pessimus est, sitim parans, et capitis dolorem, epatis constipationem, in renibus lapidem. Quanto siccior, tanto peior, recentior melior. Butirum temperatum est ualens ad pectus, et pulmonem purgandum. Si in his apostema fuerit, butiro et melle maturescit. Oua gallinę laudabiliora sunt, dehinc perdicum, et starnorum, si recentia sint uetera, uel in calido loco facta mala. Anserina uel anatina uel structionum, dura et indigestibilia sunt, in renibus generatiua lapidum, meliora in aqua, mediocriter cocta. Dura sunt, indigestibilia

---

¹ asininum

² camelinum

³ asininum

sunt. Fricta uel alia confectione mixta ad digerendum dura, humoremque malum generatiua, sicut colericam¹ passionem, in renibus lapidem, epaticis constipationem. Oua non bene cocta, et cum calore ebibita asperitatem gutturis iuuant, et pectoris. Si in aceto cocta

5 dissintericos iuuant. *De melle et zucharo .xxvii.*

Mel in secundo gradu calidum est et siccum, frigide complexionis congruum, flegmaticis seruit, bonum sanguinem generat, calorem naturalem confortat, colerici et iuuenes caueant, quia coleram generat rubeam, calidos morbos, et acutos maxime in estate. In his enim cor-

10 poribus prius in coleram rubeam, quam in sanguinem mutatur. Colatium est et non laxatium. Acutum est, unde sitim facit cito multum comedentes, fastidientes facit et uomentes. Zucharum est temperatum, sed tamen aliquantulum calidum. Actio eius, melli uicinatur. Mel uel zucharum cum farina cocta sunt indigestiua. Si cum oleo, et amigdaleon nutritium est, sed epatis facit constipationem, et in renibus lapides. Si

15 cum nucibus conficiatur mel calidissimum est, coleram generat, et in capite dolorem, maxime, colericis et iuuenibus. Hęc tamen omnia cum melle peiora, cum zucaro meliora. *De potibus et ab aquis*

Cum de potibus dicendum sit, ab aqua que *incipiendum .xviii.*

20 uniuersalior est, reor incipiendum. Quoniamquidem de cibis et eorum diuersitatibus diximus, secundum, Galienum et experimentum nostrum, oportet ut de potibus et eorum actionibus et ad quod necesse sint disputemus. Ergo potus ex duabus causis est necessarius. Aut enim humectat corpus et quod humidum de corpore dissoluitur restaurat, aut cibi grossitudines dissolutas, ad loca portat remotiora. Potuum

25 genera, constat esse diuersa. Est enim aqua cuius actio superius est memorata, sed corporis non est nutritiua. Quod si faciat, non sua est natura sed eius cuius est commesta. Est et uinum quod per omnes partes corporis portat cibum, nutriens et calefaciens spiritum, sanguinem augmentans, calorem naturalem confortans, et per totum corpus eum deportans. Sed cum

30 in sanitate custodienda et infirmitate curanda, aqua magis necessaria, oportet ne medicus aquarum naturas negligat², ut laudandas tribuat, non laudabiles caueat. Quedam enim sapida, quedam non sapida. Sapit enim clara, et non clara.

---

¹ colicam

² negligat

Clara ad bibendum bona si de fontibus sit orientalibus lucida et clara, et aliquando nullius odoris cito calescens, et cito frigescens. Aqua huiusmodi est acceptabilis, et cito non grauans stomachum exit, eum refrigerans et humectans. Claritas enim eius significat,

5 quia nichil aliud ei ammisceatur. Leuitas et cita mutabilitas, subtilem substantiam esse demonstrat. Huius est secunda, quę inter estiuum orientalem et estiuum occidentalem est posita, id est septentrionalis fontana aqua. Rursus de lutosi fluens montibus fortiter currens et supra petram clarissimam, harenam habens sicut alicuius

10 magni fluminis, secundum tenet gradum, sanitatis, quia heę in hiemę sunt calidę in estate frigidę. Aqua non pura aliquantulum est redolens et sapida, uel turbida, quę ex grandine uel niue conficitur. Huiusmodi aque constipationem faciunt in epate, et lapides in renibus. Durę digeruntur, stomachum difficiliter egrediuntur. Aqua putrida sicut quorundam lacuum, et paluilum¹, seu lutosa, siue inquam dormientes influunt putredines ciuitatum, calida et spissa splenem magnificat, epar et stomachum corrumpit, cutem horridam facit, diuersas febres gignit. Aqua pluuialis ceteris aquis melior est et saporasior atque leuior sicut ypcras in periton aeron, keidaton. Pluuia est

20 inquit fumus aquarum, a sole contrectatus. Natura autem solis non nisi quod subtilissimum est trahit. Vnde aqua pluuię putredini est propinquissima et quod et subtilitate sui contingit. Melior est enim ceteris aquis, et digestibilior sed cum putrescit raucitatem uocis generat et febres. Quod si non fiat, meliorem esse constat. Ex putredine non est uituperanda, sed potius ex subtilitate laudanda. Omnis enim aqua cito putrescens, et cito corruptioni est propinquans est subtilis. Aqua pluuialis rursus quę ex tenuissima aqua conficitur melior esse uidetur. Subtilitatem enim fumi, unde oritur signum, post hanc est que cum tonitruo cadit. Tonitruum enim motu suo fumum subtiliat.

30 Vnde aqua pluuialis multum melioratur, inter alias. Hęc bibitur, frigida uel calida. Quę cum niue frigescit nataliter² frigida est, sicut de fontanis, stomachum refrigerans et epar. leiunus non bibat, quia stomachum percutiti³ rigorem contractionem facit. Mala est pectori, quia tussim gignit, dentibus non congruit, neque neruis, non ossibus non cere-

---

¹ paludum

² naturaliter

³ percutit

bro, quia hæc membra sunt frigida. Catarrum facit pectoribus sanguinem
screantibus. Et si cessauerint morbus inde reducitur. Aquam frigidam non
bibat similiter, qui stomachum frigidum et epar habet, naturaliter, uel qui infirmans
ex frigore eam infirmitatem est egressus, non est post ei bibenda, uel
5 post nimia exercitia quia calorem dissoluit naturalem. Vniuersaliter di-
co quicumque aquam frequenter biberit frigidam, concussionem non euadet
futuram, neque nocte post somnum bibit sitibundus, quia calor ex
tinguitur naturalis, nisi propter calorem februm, uel cibum calidum et salsum.
Aquam frigidam si quis biberit cum niue, bonum appetitum facit, stomachum confor-
10 tat, ut bene digerat. Sed tum subita non est ebibenda, uerum pau-
latim sorbitanda. Nix et glacies, si de bona sint aqua laudabi-
lis est. Sed illa melior quæ supra petram et mundam cadit in terram, ca-
dens enim super metallinos montes uel terras sapidas et fetentes cim-
bus¹ modis est cauenda. Aqua calida ieiunum stomachum lauat, e de ci-
15 borum fetibus purgat, flegma et omnem putredinem turbat, totum
corpus mitigat, sanguis e naribus propter eam manat. Aqua neque frigid-
da neque tepida uentrem inflat, sed si quis eam sepe biberit, stomachum emo-
llit uirtutem turbat, totum corpus mitigat, cum non tamen sitim auferat.
Sufficiant ista de aqua sapida. Aqua non sapida et salsa, uel sulphu-
20 rea, picea, aluminosa, nitrea, metallina. Salsa uentrem so-
luit sepe bibita, uentrem constipat, corpus desiccatur pruriginem et sca-
biem generat, sed et inde ydropicos et frigidos morbos adiuuat. Si
balneant in ea uel bibant morbidi. Aqua picea et sulphurea
ad infirmitates ualet frigidam neruos calefacit, epar incen-
25 dit. Aluminosa desiccatur et refrigerat sanguinis fluxum et emor-
roidas sanat, uel stringit. Nitrea uentrem soluit. Econtra de metallo
ferri, aqua uentrem constipat, membra confortat, ualet ad dolorem sple-
nis, et apostemata. De metallo eris, humiditati subuenit, sto-
machi, stranguriam gignit. De metallo argenti aqua refrigerat et
30 desiccatur. Hæc omnia potui sunt aduersa, nisi secundum diuersas medici-
nas, siue bibat, siue cum ipsis balneentur. Oportet autem si quis ex
necessitate cogatur, ut in regionum uel locorum mutationibus secum
portet prout necesse sit puluerem aque unde solitus est bibere, et aquæ me-
tallinæ misceat, uel alie aquæ malæ quam inuenerit, et postea colatam

---

¹ omnibus

eam bibat, alioquin coquat et pontico uino eam conmiscens bibat.
 Si autem calidę naturę est cum oxzizucharo consuescat bibere. Si aqua sit
 turbida, nicatam de pane factam pannum unde colauerit super in-
 ducat, et pannum exsiccari permittat. Si aluminosa cum dul-
 5 ci potu misceat. Si salsa, cum ordeï farina uel ter eam colat.
 Si corrupta, cum odorifero potu miscenda est. Si enim malo-
 rum est aqua qualitatum, diuersos gignit morbos corporum. Caueri ergo
 oportet. Quod si non possit fieri in aqua cocti, aquam alteri corruptę com-
 misceant, et similiter maratrum et daucum. *De uino et mero,*
 10 *Vinum quod est merum quoddam de passis factum uel xxviii*
 mellitum, uel dactilicum, ordeatium, uel frumentium. * Merum uni- * aut similiium
 uersaliter calidum et siccum est, nouerit¹ autem e torculari tractum non primum
 transit gradum neque uetus secundum augmentatur uel minuitur, sua natura
 et longinquitate siue propinquitate prelorum quod multum est utilę in custodi-
 15 enda sanitate. Si inquam sit mediocre calorem naturalem confor-
 tat, eundem augmentat, et per omnia dispergit corporis membra animam
 refocilat, gaudium et audatiam prestat, uirtutem corporis augmen-
 tat, coleram rubeam expellit, cum sudore, et augmentat, coleram. nigram. temperat quia
 calefacit et humectat, solida et dura membra atque sicca ex la-
 20 bore atque fatigatione nimia humectat, defectionem egrotis
 tollit, uires reducit, corpora pinguescit, quia appetitiuam uir-
 tutem confortat, digestiuam adiuuat. Membra nimium sicca
 ex egritudine diuturna, humectat atque cito recreat dissol-
 uit inflationem et uentositatem si quis temperatim et non ad ebrieta-
 25 tem biberit. Frequenter enim inde inebriati multas et diuersas infirmi-
 tates sunt passuri, turbationem mentis, stulticiam uirtutum, defecti-
 onem animatarum, quia uenis et cerebri uentriculis repletis calor ex-
 tinguitur naturalis et infrigidatur. Vnde apoplexia generatur, epilepsia
 comitatur, paralysis sequitur, tremor succedit et spasmus. Actiones
 30 meri diuersitates generant complexionum corporis, et organi cuius meri
 meri natura, quinque modis est diuersa, in colore, in liquore, in odo-
 re, in sapore, in tempore. In colore, quia quędam rufa, quę calidiora sunt
 et sicca, cito digestiua, calidum sanguinem generatiua. Quędam
 subrufa similiter calida, et boni sanguinis generatiua. Alia

---

¹ nouiter

citrina, ceteris calidiora, et omnia corporis membra perforantia sanguinem et
 capitis dolorem facientia. Alia nigra predictis nutribiliora, citrinis
 minus calida ad perforandum duriora. Alia alba, et minus adhuc calida.
 In liquore diuersa, quia quedam grossa, et ceteris duriora, et nutribiliora. A-
 5 lia subtilia parum nutrientia, tamen cito exeuntia, dolorem coleri-
 cum, de capite auferentia, urinam prouocantia. Alia in liquore
 mediocria, in actionibus suis temperata. In odore, quia quedam sunt
 aromatica, quedam odorifera, bene nutrientia, et sanguinem bonum
 facientia. Alia odore horribiliora, malum sanguinem et capitis
 10 dolorem ex malo suo fumo, in caput ascendente. Sapore quedam
 dulcia aliis nutribiliora, grossum sanguinem facientia, uentrem hu-
 mectantia, ad digerendum dura, et sitim gignentia. Alia pon-
 tica, stomachum confortantia, uentrem constipantia, pectori et suę perti-
 nentię nociua, intestinis, congrua, ad digerendum dura. Alia acer-
 15 ba, quę et diuretica, grossos humores dissoluentia. Alia ama-
 ra, minus calida. In tempore uetusta sunt calidiora, quę secundum longinquitatem
 uel proprietatem erunt calida. Quia ergo simplicia taliter sunt consideranda. Horum
 qualitatum ad se inuicem conuenientibus ex suis compositionibus
 iudicabuntur. Breuiter tamen dicenda quę non debeant negligi compo-
 20 sita. Rufa uina alias laudibilia, ad temperatum generatum
 sanguinem, et calorem confortandum naturalem. Si sint odorifera, li-
 quore et temperię mediocria. Subrufa grossa, et odorifera his sunt
 secunda, cum et multum nutriant, et bonum sanguinem nutriant. Ru-
 fa grossa et pontica in utilitate sunt minora. Nigra grossa et pon-
 25 tica ad digerendum sunt dura, grossum sanguinem generantia. Nigra grossa
 et dulcia, his sunt peiora. Alba grossa parum nutriunt nutribilio-
 ra, alba et subtilia, et diuretica, calidę naturę congrua, dolo-
 rem capitis qui ex humoribus est in stomacho collectis mitigantia
 neruosis membris amabilia. Citrina grossa calidissima sunt,
 30 et acutissima ad ascendendum in caput uelocissima, molestissimam
 ebrietatem facientia maximę si sint uetera. Hęc sunt diuersita-
 tes uinorum, propter qualitatum suarum complexiones. Secundum complexiones
 autem singulorum corporum, sic naturę uini considerandę sunt. Calidis et
 colericis uina rufa, uel citrina uetera sunt nociua, utpotę diuersos

morbos generantia, febres, capitis dolores, ebrietates, duras, et
 indissolubiles. Quę si ex necessitatę bibantur multum aque
 misceatur, uel mundus panis aponatur, septem uel .iiii. horis antequam
 bibatur. Alba et subtilia, noua sunt iuuatiua. Aquatica enim membra
 5 temperant et refrigerat. Frigidis et flegmaticis citrina rufa, et ue-
 tera sunt habilia, bonum sanguinem generantia. Alba grossa atque noua
 et non pura inconuenientia, quia humectant et refrigerant corpora, in-
 flant intestina. Stomachus defecit eorum causa. Complexioni tempera-
 tę uina rufa et subrufa, inter nouum mediocria. Odorifera
 10 equaliter mixta sunt satis, congrua, quippe sanguinem gignentia,
 temperatę bibita. Omnia alia uina eis nocitiua, et laudibus prio-
 rum sunt congraria¹. Corporibus intemperatis et in stomacho uel intestinis co-
 lericis uel capite dolentibus, uel epate calentibus. Rufa citrina uetera
 sunt mala, alba et subtilia, iuuatiua. In his considerationibus re-
 15 gionum, calor et estium tempus consideranda sunt. Angustiantibus grossa
 et dulcia, atque noua sunt inutilia. Habentibus uentositatem in stomacho,
 uel intestinis, uel frigidis, uel constipatis in epate, uel uisceribus. Ru-
 fa citrina dulcia, subtilia, eis sunt habilia. Defectis neruis
 uina nocent omnia. Vino enim propriam, est, ut neruos et cerebrum
 20 infestet, hoc testatur ypocras, in periton exeon nosomaton. Vi-
 num inquit nociuum est capiti. Iterum uinum inquit aquosum, multum
 commixtum humectat, stomachum ut defeciat², inflationem facit. Purum
 est grauę capiti, sitim et costarum titulacionem facit. Ex his dictis
 prudens medicus et perspicax considerare debet, dicenda. Vina
 25 de passis facta superioribus uicina, mellita calidiora et sic-
 ciora coleram generantia frigidis et flegmaticis, ualentia maxi-
 me si sint aromatica. Dactilica ceteris uinis grossiora et nu-
 tribiliora, melancoliam pariunt minus calefaciunt. Omnis ceruisia
 de quolibet uino facta, grossior est, quam uina dactilica, et ad
 30 digerendum durissima, constipans uiscera maxime noua. In-
 fflationem et uentositatem generat, sed digerentes nutritat multum.

De medicinalibus potibus sicut sucis .xxx.

Potus medicinalis est oximel, oxizuchara, et similia.

Oximel inter, calidum et frigidum, est temperatum. Si cum herbarum

---

¹ contraria

² deficiat

sucibus conficiatur, calori uicinatur. Flegma uiscosum dissoluit, uentositatem destruit. Si cum zucharo omni etati conuenit, et regione, poros aperit, uiscosum dissoluit, sputas creanda a pectore et pulmōni, expellit, acumen colerę mitigat. Omni infirmitati de colera et flegmatę conuenit, si cum emitriteo conficitur. Si cum aqua efficiatur, coctanorum, confortat stomachum, et de putredinibus pectoris et aliorum humorum mundificat eum. Virtutem appetitiuam excitat, egritudines exeuntes confortat. Si cum squilla ydropicos adiuuat, et epaticos, spleneticos, frigidę naturę spasmaticos, anheliticos, et ex uiscoso flegmatę constipatos. Iulab temperatum est frigiditati et humiditati pertinet, stomachi refrigerat ardores, in acutis febribus. Mellicratę calori attinet, frigida membra refouet, colatiuum et diureticum est, aliquantulum nutritiuum. Syropus uiolatus acutas febres extinguit, uentrem humectat, asperitatem gutturis et pulmōnis et pectoris, mitigat. Syropus mirtinus stomachum confortat, uentrem humectat, dissinteriam aufert. Similiter et de coctanis factus operatur. *De Naturis florum siue Res odorifera et tangibilis aliquantulum frondium .xxxi.*

mutatiua est corporis. Sed non adeo sicut aer cibus potus, odorifera tantum plus mutat cerebrum, tangibilis exteriora membra, sicut et cutem et sibi uicina. Quod cum fiat, rei mutanti corpus, oportet odoretur, conectatur, et tactus, quę rebus non naturalibus adiunguntur, ne promissiones nostrę minuantur. Ab odoriferis ergo incipiamus et suis. Quod autem circa exteriora operentur dicemus, cum de simplici predicta medicina in sequentibus disputauerimus. Odorifera, flores sunt, uel aromatica. Nos autem a floribus incipiamus. Mirtus habet diuersas uirtutes, quia pontica et frigida est, sicca quoque aliquantulum amara, et ideo calida, et dissolutiua est. Vnde iuuat cerebrum, calidum et humidum. Rosa similiter diuersas habet qualitates, sed frigiditati tamen attinens, cerebrum refrigerant¹ et desiccatur. Samsbucum calidum est et siccum, dissoluens cerebri uentositatem, et eiusdem humiditatem ipsiusque aperiens constipatur. Basilicon calidum et siccum et dissolutiuum dolorem capitis

---

¹ refrigerat

ex frigiditate dissoluit. Sucus adiuuat silgultum¹ stomachi ex frigiditate et plenitudine. Sambucum calidum et siccum, et dissolutiuum, in parali et epilepsia, emigranea, flegmatica² inmo in omnibus morbis flegmaticis, cerebri ualet, yreon diuersas habet naturas, tamen calori uicina. Vnde dissoluit omnes cerebri infirmitates, flegmaticas. Viola frigit, et humida est calorem et siccitatem cerebri adiuuat, somnium prestat. Citrinus flos frigidorem cerebri adiuuat, et confortat *De naturis Muscus maior est in aromatibus, aromatum .xxxii.*

5 calidus e siccus in .iii. gradu deficientis, ex frigore cordis confortatiuus, menbra deficientia confortat. Sunt mutationes de musco, et, croco, paralisin adiuuant, cerebrum confortant. Ambra calida et sicca, actiones sue, dissimilant musco. Garofilum in secundo gradu calidum et siccum frigidum iuuat cerebrum, et defectionem atque melancoliam anime et cordis, confortatiuum. Scandali in tercio gradu sunt frigidi, dolorem iuuant frigidi capitis, caloris cerebri sunt refrigeratiui. Camphara, in .iii. gradu frigida et sicca, calorem et siccitatem cerebri refrigerat, defectionem cordis anime et ex calore confortat. Lignum

15 aloę diuersę est nature, sed tamen uniuersaliter calidum et siccum adiuuans uniuersaliter cerebri et stomachi humectationes, et eorum defectiones animam cor et omnia interiora menbra confortat. Macer inter calorem et frigidum medius est, stomachum fouet, lienteriam ex defectione uirtutis contentiue adiuuat. Spica calida

25 est et sicca, stomachi et epatis frigiditatem adiuuat, diuretica est et menstruum prouocat. Costum calidum est et siccum, defectionem confortat, neruorum, ualens contra uenenum. Omnia autem aromata calida et sicca, cor stomachum cerebrumque confortant, sunt tamen fumo ipsum cerebrum replentia. *De naturis vestium,*

30 *Omne uestimentum corpori appositum necesse est xxxiii.* sit calefactorium, et aeris frigidi repulsiuum, sed tamen et ipsa uestis calefit, a calore exeunte poros corporis. Sunt autem uestes diuersę, quędam plus quędam minus, calefactorię sicut lineę. Omne enim lineum cum induitur refrigerat corpus, et maxi-

---

¹ singultum

² flegmatica

me si lixetur. Sin autem calefacit multum et humectat membra. Bombicinium¹ plus reddit calidum et maximę si sit subtile, et tenerum, membra facit subtilia, uel tenera. Quodcumque uestimentum est pilosum, plus calefacit, et tenera membra reddit. Lene at-

5 que rarum minus calefacit et estati est optimum. Lana calefaciunt, exsiccant et indurant membra. Gasclia² calefacit et tenerat, frigiditati renum est optima. Sericum quanto subtilius et pilosius, tanto plus calefacit et tenerat corpus. Contraria contrarie operantur. Pelliceę uestes secundum animalium, unde sunt consideren-

10 tur diuersitates. Quanto autem cutis est solidior et pilus mollior, tanto magis calidior. Quod perspiciat medicus, ex regionum situ et consuetudinibvs. *De Somno et uigiliis .xxxv.*

Cvm de ciborum diuersitatibus et potuum satis et habendę tractauerimus, de somno et uigiliis hęc comitantibus necessarius sequitur tractatus. Somnus ergo, aut naturalis, aut non naturalis. Naturalis huic nostro attinet tractatui, non naturalis inter illa quę extra naturam sunt ponitur. Somnus igitur naturalis ex temperata humiditate fit cerebri, et ex fumo humido atque claro, a toto corpore ad cerebrum ascendentem. Vnde cum cibi et ciborum fu-

20 mus cerebrum ingreditur, facile dormitamus. Fit autem somnus naturaliter, propter duas res. Primo ut cerebrum cum sensibus a suorum motuum quiescunt fatigationibus. Vnde animalis uirtutis actiones in somno sunt quiescentes, uisus, auditus, gustus, odoratus, et motus uoluntarius. Actiones autem naturales et spirituales, in suo cursu permanent. Dormientes enim non anhelitu priuantur, neque digestiua uirtus amittitur. Quod ex eorum arteriarum motu atque flatu comprobatur, quia et comesta a dormientibus melius digeruntur. Secundo somnus est necessarius, ut cibus digeratur, humores excoquantur. Calor enim naturalis interiora petit corporis. Vnde quia in hieme

30 magis dormiunt ex noctiua prolixitate melius digeritur, quam in alio tempore. Naturalis autem uirtus intus operari comprobatur, quia cum dormitamus, magis operimur, ex extremitates corporis, tunc refrigerantur. Actiones somni diuersę sunt, duobus modis, secundum quantitatem temporis, secundum magnitudinem materię quam inuenit

---

¹ Bombicinium

² Gasdia

in corpore. Secundum quantitatem temporis, quia si multus fit somnus, animata deficit uirtus, corpus humectatur, et refrigeratur, flegma maioratur, calor naturalis minuitur. Si moderatus cibus digeritur corpus inpinguatur, labor dissoluitur, animus confortatur, calor naturalis augmentatur, humores temperantur, mens clarificatur. Si minor quam oporteat, animus et uirtutes naturales deficiunt, corpus siccatur. Actiones somni ex quantitate materię quam inuenit, quia si cibus uel humores sint indigestibiles, quorum sint qualitates plus quam uirtus naturalis exoptulat, cum calor intrat naturalis, materierum magnitudines, uincit, et extinguit, sicut uidemus in inicio effemerinos periodis

Vnde oportet ut multum comedentes non antea dormiant quam ciborum aliquantulam digestionem sentiat. Similiter febricitantes in horis accessionum dormire non oportet. Si corpus cibus exinanitum sit calorque naturalis interiora corporis redierit, substantialiter exsiccet humectationem, cum nichil aliud ad exsiccationem inueniat. Vnde calor naturalis minuitur, et corpus refrigeratur. Si somnus cibos et humores inueniat temperatos, calor naturalis interiora intrans corporis, cibos digerit, humores temperatos reddit, corpus humectat, calefacit et inpinguat.

Heę sunt actiones somni in corpore cuiuslibet animalis. Vigilię similiter quedam naturales, quedam non naturales. De non naturalibus tunc disputabimus, cum de causis dicemus accidentibus. Vigiliis naturalibus uirtus naturalis atque corpus fatigantur, sed uirtus animata confortatur, quia calor naturalis corpus egreditur. Sensus et motus corporum confortatur.

Vigilię igitur refrigerant corpus, intrinsecus calefaciunt, et siccant extrinsecus, quę si modum excesserint calorem augmentant, corpus desiccant. *De coitv .xxxvi.*

De somno et uigiliis disputatione finita, de coitu sequitur nostra sententiā, etsi naturali exinanicioni attineat. Hunc natura fecit in animalibus ut generarent, et species eiusdem seruarentur, destructa in generatione reparentur. Vnde nimiam delectationem natura fecit in coitu, ut quodlibet animal ad hoc alliciatur, et animentur. Omnes enim ferę homines tantum in coitu sui appetunt delectationes, pauci gignendorum spe filiorum. Inrationa-

bilia tantum sunt delectationi contenta. Fecit autem materiam gignendorum sperma, quod corporis est quedam superfluitas, sed tamen superfluitatibus assimilanda, emunctionibus, sputis, sudori, urine, et similibus, quæ ad nullam necessitatem emittuntur.

- 5 Sperma enim istud de meliori substantia, totius corporis generatur. Vnde galienus, in libro, de custodia sanitatis. Natura inquit spermatis, aeris et ignis naturæ est, cuius complexio calida et humida est necessario, quia de puro et purificato sanguine generatur, principalium membrorum nutriuntur. Ideo cum quidam in coitu plus quam, oportet
- 10 at exerceantur, uirtus minuitur, corpus exsiccatur. Cum enim multo maior sanguinis quantitas minuatur flebotomia, numquam tamen aliquis ita lassatur, sicut triplicato uel quadruplicato coitu, et si multo minus sanguinis emittatur. Cuius defectionis causa talis est, quia cum natura illud spermatis emiserit, quod in testiculis et uasis suis inuenerit, et homo ad id operandum animetur
- 15 secundo, neque tamen in uasis suis natura inuenit, quod paratum emittatur, colligit per alia membra quod sanguis paratum ad opus spermatis fuerat. Quod si multociens homo in coitu fatigatur, sanguis per principalia principaliter enutritus, tandem emittitur. Vnde fit
- 20 ut multum id operantibus sanguis pro spermate per uirgam emittatur, quia natura non habuit tempus congruum ad exquoquendum. Vnde est necesse et corpus deficere. Ypocras et galienus dixerunt coitum sanitatis custodiendæ fomitem unum esse. Alii e contra. Nos ypocras et galieni consentientes auctoritati, dicimus coitum de corpus mutantibus
- 25 esse unum, qui cum excedat modum, necesse est generat morbos. Sicut enim humores quibus corpus regitur si minuantur uel augmententur necesse est morbus inde generetur ita in utrolibet contingit coitu. Vnde cum in uasis sibi competentibus sperma augmentatur, oportet a natura sicut alia quælibet superfluitas expellatur,
- 30 quod sine coitu sepe fit in naturæ pollutionibus. Pollutiones nichil sunt aliud, quam quod humores calefiunt, et humectantur, et augmentantur. Vnde cum uasa spermatis implentur, necessitas expetit ut educatur. Cum autem neque coitu neque pollutionibus exit, thethanum generat grauitatem sub ypocun-

dria in totum corpus generat. Aliquando in uasis spermatis, calefi-
 unt et febres faciunt, aliquando fumus eorum ascendit cerebrum
 et pessima generat accidentia, circa ipsum. Vnde si coitus quando-
 que et secundum quod oportet exerceatur, corpus leuigatur, sanitas cor-
 5 roboratur, cogitationes male remouentur, ira extinguitur, melancholia iu-
 uatur, multi flegmatici morbi propulsantur, appetitus excitatur.
 Sin autem, econtra, morborum extat causa, quia corpus refrigant¹ et ex-
 siccatur, et aliquando calefit ex motu nimio. Coitus autem est triplex,
 aut propter rem naturalem uel extra naturam. Naturalem si puer uel iuue-
 10 nis non exercentur quorum complexionones calide et humide sunt, et similiter
 testiculi. Ipsi uero pingues et rubicundi, uirtuosi et sani, in inguinibus
 dolorem, patientur pigriciam tocius corporis, grauitatem fastidium.
 Aliquando cum calefacit febres siue melancholiam generat, et scotomi-
 am siue cardiacam. Naturaliter frigidi et sicci, et similiter testiculi
 15 macilenti colore albi, liuidi, et spermatis parui, hoc sepe
 operati, corpus infrigidant, calor naturalis eis minuitur, pori
 rarificantur, nerui deficiunt, tremor et animę defectiones,
 cardiaci, fastidium, arteticus dolor pectoris, et pulmonis,
 mala accidentia subeunt. Quod si propter hec non desistant, et cor-
 20 pus corrumpitur, et in spasmus oportet corruant. Vnde necesse
 est ut hoc caueant. Frigidi et humidi uel calidi et sicci mediocriter
 debent exercere. Sin aliter necesse est fiant morbidi. Frigidi et
 humidi hoc operantes, calore naturali priuantur, nerui emolli-
 untur. Calidi et sicci desiccationes patiuntur tocius corporis, o-
 25 culorum concauitates et alias siccas infirmitates. Non na-
 turalem, si exercuerint cibo et potu corporibus plenis, desicca-
 tiones sequuntur corporum, emolliciones neruorum, dolores ar-
 tetici², constipationes in uesticis, humores augmentantur uiscosi. Quod si non desi-
 stant in ydropisin anhelitum, uel paralisin incident. Si siciens fece-
 30 rit uel famelicus post uomitum uentris solutionem, seu flebothomiam,
 balneum, uel post quęlibet laborem, uigilias tristicias, deficit corpus et ex-
 siccatur, calor naturalis dissoluitur, uisus obscurantur, oculi conca-
 uantur, aliquando spasmus et defectio sequitur. Similiter si post subito
 fiat maxime in estate, uel autumpno quia hec duo tempora coitu

---

¹ refrigerat

² artetici ... uel post] *in a new, contemporary hand*

inconuenientia. Si operetur quis coitum cum corpus nec adeo plenum
nec adeo fit exinanitum, habens multum sperma, cum letus sit et sol-
licitus iuuantur corpus, calor naturalis confortatur, maxime in puericia
et iuuentute et uernali tempore hoc operari est utile. Quicumque faci-
5 unt prope extra naturam, si conturbationem paciuntur mentis propter
melancoliam uel cogitationem habent falsam, uel sunt hebetes uel fleg-
mate pleni, uel laborantes de implenitudine corporis, uel ce-
rebrum habentes, plenum humoribus, uel si in capita eorum acu-
ti fumi ingrediuntur, sanus eis est coitus. Maniam enim aufert,
10 amorem temperat, suspicionem falsam mitigat, laborem alle-
uiat, constipationem pororum aperit, habundantiam humorum cere-
bri a superioribus in inferiora deponit, et maxime prodest
si complexio cuiuslibet calida et humida est. Si qui rursum coeant qui
pectoris uel pulmonis infirmitatem habeant, uel artetici et in
15 uisceribus grossis frigidi quoque et flegmatici, et in iliis dolen-
tes diarriam uel dolorem stomachi et stomachi defectiones habentes, ca-
tartici, et corizarci. In his infirmitatibus augmentantur, uel si
non habent eis accelerantur. Magis tamen coitus cerebro et neruis
nocere uidetur, propter dissolutionem animati spiritus pectori et pul-
20 moni propter nimiam motionem, et uitalis spiritus dissolutionem.
Oportet ergo sic infirmantibus ut in pestilentia temporis, et corrup-
tione aeris coitus uitetur. Quidam coeuntes uirtutum paciaun-
tur defectiones, stomachi abhominaciones in ore siccitates
oculorum concauitates. Si autem abstineant, spermate in ua-
25 sis suis habundante, grauitatem capitis tollerant, abho-
minationem quoque et angustiam quos oportet medicari ut sper-
ma possit exsiccari, libido extingui quod in practica nostra
sumus dicturi. Quidam alii cum hęc operentur rigorem et tremo-
rem paciuntur. Hec autem corruptionem significant, quę calor
30 dissoluit in coitu. Alii in hoc eodem opere nimio, fatigantur
putore. Vnde cognoscitur, quia tunc temporis putredines humorum dis-
soluuntur. *De exinanicione naturali .xxxvii.*
Quoniamquidem de coitu particulari solis¹ exinanitione ad nos-
trum posse diximus, de naturali inanicione uniuersaliter

---

¹ scilicet

dicendum uidetur. Sicut digestionem urina, menstruis et similibus.
 Hęc si contineantur ne exeant aut si plus quam oporteat exeant, mor-
 bos secundum suam naturam generant. Vnde necesse est non teneri, cum usus
 exostulet natalis¹. Quę si non prout oportet emittantur, medici
 5 in expellendis satagant. Si intemperatus sit exitus, in retinen-
 dis laboratur. Si quis enim egerenda uel uentositatem teneat, colica
 passio necesse est succedat, tenesmos etiam et angustias paciun-
 tur, retinentes defectionem appetitiuam, uomitum, uen-
 tositatem stomachi et intestinorum. Si minus exeant, dissoluuntur
 10 uirtutes, corpora deficiunt. Si emittuntur, colerica faciunt
 intestinis, uulnera. Vrina tenta stranguriam, ardorem, dolo-
 rem uesicę, atque renum generat, uel eadem uulnerat, exiens plus
 quam oporteat, sitim facit, dissoluit uirtutes, corpora desiccant.
 Menstrua non exeuntia in inicio infirmitates faciunt a-
 15 cutas, tardantia infrigidant epar, calorem naturalem extin-
 gunt, sepe in ydropisin cadunt. Item eorum fumus ascendens ca-
 put subtilitatem et angustiam generat. Si ad cerebrum saliat,
 diuturna gignuntur emigranea, cephalia, defectio uisus
 et similia. Itidem sanguis de emorroide facit si constringatur,
 20 plus quam ex consuetudine uenerit. Sanguis per gulam atque buccam²
 egrediens si teneatur, quibus contingit secundum consuetudinem morbos
 generat in capite, sicut grauitatem, uertiginem et similia. Si autem
 exeat, plus quam necesse est siccitatem faciei, et oculorum generat. Vnde
 oportet non negligi naturales exinaniciones, ut ordenen-
 25 tur, secundum eorum cursus naturales. *De actionibus animę,*
Purgatione expleta naturali et non naturali xxxviii.
 de actionibus circa corpora expositis subsequitur ut de ac-
 cidentibus animę dicamus, et quid circa corpora operentur. Omnia ergo cor-
 30 pora mutantur ex animę accidentibus. Sicut ex supradictis corrup-
 tis paciuntur, ex conseruatis conseruantur, ita et accidentia sani-
 tatis conseruandę, uel corruptionis sunt causa. Irascentes enim quibus-
 libet ex causis angustiantes, tristantes, atque timentes, suspican-
 tes, et amantes sepe pessimas incidunt infirmitates, et citis-
 simas mortes. Ab ira se exercentes et rationabiliter animum

---

¹ naturalis

² buccam

compescentes quicquid mali in speratum interuenerit, modestę sustinentes has euadunt infirmitates, et si quandoque huiusmodi aliqua uenerint accidentia, rationabiliter molestania si infirmentur haut difficulter sanantur. Hęc autem accidentia sanitatis

5 sunt causa. Ira enim si frigidę complexioni uel timidę interuenerint, multum eis subuenit. Leticia, sollicitos, tristes, et angustiantes iuuat. Multos inquit galienus homines noui qui ex longo tempore angustiam siue tristitiam sunt perpassi, sed dum inde ad diuicias siue gaudium peruenerunt, ad sanitatem pristinam redierunt. Alii

10 ex infirmitate habita sanantur cumque amaauerint adipisci uideantur. Similiter complexionem cerebri calidam et siccam habentes et semper gaudium et leticiam, tristitia et angustia superuenientes adiuuant, quia calor in interiora rediens nullam patitur dispersionem exteriorem. Cum ergo ex accidentibus animę corpora

15 mutantur, oportet eorum diuersitates dicantur, et circa corpora eorum actiones. Accidentia animę, ira, leticia, tristitia, angustia, timor, et uerecundia. Ira est ebullicio sanguinis in corde existentes, et motus caloris naturalis subito corpus exeuntis. Huius actio corporis est calefactio¹ et exsiccatio,

20 colere rubee confortatio, et febres effimeras generat aliquando. Humores autem corporis est, ad putredinem parati, febres gignunt, ex putredinibus suis. Ira uero augmentante calor dissoluitur naturalis, uirtus deficit, tremor fit, maxime his qui non adeo sunt

* ficat uirtuosi. Sed tamen hęc ira non morti* sicut frigidę naturę, si non est

25 superflua, aliquando est congrua. Calor enim naturalis exteriora mouet corporis, et cum ipsa uis mouetur sanguinis. Vnde mali humores ad bonos redeunt, et carnes crescunt. Sanguis enim exiens arterias carne replet, et nutrit, manifestat calorem exire, rubus uisus in facie, et quod uene replentur sanguine. Gaudium siue leticia est exitus caloris naturalis paulatim in exteriora. Vnde anima confortata calorem naturalem per totum corpus temperat, sanguinem actione sua augmentat, corpus confirmat. Idcirco omnibus et maxime sanis congruit corporibus.

30 Sed tamen gaudium aliquando interficit, si sit subitum propter calorem na-

---

¹ calefactio

turalis extra corpus egressionem, et in exteriora dispersionem, quod imesus dixit, quandoque fuisse ex nimio, et subito gaudio superueniente. Angustia cum calor naturalis paulatim in interiora subintrant, unde febres nascuntur, effimeres. Quę angustia si diu
 5 moretur calor augmentatur. Solida membra calefiunt, et ita febres cadunt. Si autem in frigidis fuerit calor extinguitur. Est ergo angustia omnibus corporibus maxime frigidis et siccis, nocua. Tristicia est cum calor naturalis aliquando exit, aliquando intrat. Intrat cum quę sperauerit, desperat, exit cum quę desperauerit sperat. Oportet
 10 ergo hominem cum intollerabilem habuerit exultationem, ad forsitan quandoque futura recurrere calamitatem, ne calor naturalis subito exiens refrigeret interiora, spargens se per exteriora. Timor est cum calor naturalis subito interiora ut anima fugit, quod sibi nocet horror, et expauet. Verecundia
 15 est cum calor naturalis et interiora intret, et exteriora in uno momento uisitant. Calor enim naturalis ad interiora sicut et in timore rufugit¹, in uerecundia. * Horum duorum actiones accidentium cuilibet sunt inconuenientes. Finit .v. particula.

Sexta particula .xxxvi. habet capitulum res extra naturam
 20 habentia, morbos et eorum causas et eorum accidentia, habet capitula. I. capitulum.

De re extra naturam.	.ii.	incipiendum.	xiii.
De morbis et eorum generibus et a similibus incipiendum.	.iii.	De accidentibus auditus.	xiii.
De instrumentorum morbis.	iiii.	De accidentibus Gustus.	xv.
De morbis separantibus iuncturas	.v.	De accidentibus odoratus.	xvi.
De causis omnium morborum	.vi.	De accidentibus tactus.	xvii.
De Causis similibus morbis	.vii.	De deliciis et doloribus.	xviii.
De Causis instrumentalium	.viii.	De accidentibus appetitus.	xviii.
De Causis seiungentium iuncturas	.viii.	De accidentibus cerebri, et cordis propter os stomachi.	xx.
De accidentibus eorum.	x.	De accidentibus sensus sensuum	
De accidentium generibus	xi.	id est cerebri.	xxi.
De accidentium animę actionis	.xii.	De accidentibus uoluntarii	
De accidentibus sensuum et a uisu		motus.	xxii.

* et post memoriter recurrit ad exteriora ut defendat ceteris non sibi incerta. Vnde fit ut rubeat cutis in uerecundia.

¹ rufugit

	De aliis motibus.	xxiii.	De accidentibus secunde diges-	
	De accidentibus morbum generantibus	.xxiii.	tiue.	.xxx.
	De accidentibus solius morbi	.xxv.	De accidentibus modorum corporum.	
	De accidentibus actionum morbi et nature	.xxvi.	De accidentibus in urina apparentibus	.xxxii.
5	De accidentibus spiritualium actionum et e-		De accidentibus in sudore appa-	
	causis eorum.	xxvii.	rentibus.	.xxxiii.
	De accidentibus naturalium actionum et		De accidentibus in menstruis apparentibus	.xxxvi.
	a digestiua incipiendum	.xxviii.	De exinancio natu-	
	De accidentibus appetitiue		rali.	xxxvii.
10	contentiue expulsive.	xxviii.	<i>De Re extra Naturam.</i>	

In superiori\ori\bus tres partes esse diximus, de duabus promissa iam expleuimus id est naturali et non naturali partibus prestat, tertia que extra naturam est dicenda. Sunt autem morbi et cause morbos facientes, et accidentia eos sequen-

15 tia. Que autem regimento sanorum corporum ex temperamentis sunt rerum naturalium. Hecque temperamenta in complexione similium membrorum, et compositione officialium sunt temperata. Temperamenta uero similium ex temperantia sunt humorum, et temperamenta officialium ex moderatione materie et formatiue uirtutis in quo-

20 libet fetu sunt, et temperamenta officialium, temperantia facit actionum, temperamentum rerum quoque naturalium in membris et humoribus erunt. Quodlibet horum modum excedens extra naturam faciet rem. Si enim humores temperamentum exeant, morborum faciunt causam. Quod si membra sunt intemperata, morbos e-

25 runt generantia. Actiones si modum exierint, accidentia faciunt. Tria ergo sunt extra naturam. Morbus morbi causa, et accidentia morbum sequentia. Morbus est qui principaliter corporis actioni nocet, nullo mediatore qui eum adiuuet succedente. Calor enim in febribus sine remediante nocet actionibus.

30 Aqua in oculis nullo mediante nocet uisui. Apostema in gutture obuiat anhelitui, et transglutiendis nullo adiuuante. Causa morbi per alium non per se nocet actioni, sicut putredines in febribus causam febrium esse comprobantur, et nocent actionibus. Accidentia sunt ipsa actio corrupta quam mor-

bus generat sicut uisus, ablationem propter aquam. Aqua enim in oculis est morbus accidentia ablatio uisus. * Morbus ergo nocet actioni, sine mediatore. Causa per aliud sibi nocet. Accidentia sunt, ipse actiones, corruptę a morbo generatę. *De morbis et eorum*

* sicut defectio digestiue uirtutis in febribus quia febris est morbus accidentia uirtus digestiua defecta.

- 5 *Sicut ypcras et galienus generibus et a similibus incipiendum .iii*
 testantur morbus est, cum membra actionis suę naturalis temperamenta egrediuntur. Compositio autem membrorum triplex est. Est enim similibus membrorum ex humoribus, quę tunc temperamento egreditur. Ex membris quibus inest morbus nomen sortitur, ut similis uocetur. Est et compositio officialium membrorum ex similibus. Quę cum exeat sue compositionis temperamenta officialem morbum generat. Est et tertia compositio omnium membrorum in toto corpore colligatio, quę cum dissoluitur morbus ille separatio¹ iuncturę nuncupatur. Hic uniuersalis morbus dicitur, quia supradictis duobus sociatur. Tria ergo genera sunt morborum
 15 similis, officialis, uniuersalis. Similis duobus consideratur modis. Est enim simplex et compositus. Simplex in .iiii. diuiditur, quia est calidus, frigidus, humidus, et siccus. Compositus similiter est quadripertitus. Calidus enim est et humidus, frigidus, et humidus, calidus et siccus, frigidus et siccus. Simplex uel simplici est qualitate, uel ex humoris alterius commixtione.
 20 Ex qualitate sola caloris ethica est febris et effimeris ex calore solis siue laboris ex alterius humoris admixtione. Sunt apostemata flegmonis dicta, et febres ex putredinibus et similia. Ex frigidis qualitate sola congelatio est uel spasmus que ex frigiditate nimia aeris siue niuis. Quę cum alio humore acidit, est paralis², apoplexia, epilepsia, et similia, ex
 25 flegmatis chimis genita, de qualitate sola. Morbus siccus consumptio est solidorum membrorum ex inanicionibus, sicut ptisis et spasmus. Siccus enim cum alterius humoris commixtione cancer, elephantia, et alii ex sicca materia. Humidus, de qualitate sola
 30 totius corporis est humiditas, siue tabiditas, cum alterius humoris admixtione est ydropisis, ex his humidus chimus. Compositos autem morbos sine alterius humoris admixtione impossibile est esse. Calidum et humidum ex sanguine nascitur, sicut apostema quod flegmonem uocamus. Calidus et siccus, ex colera rubea est

¹ separatio

² paralis

apostema quod dicitur crispila¹. Frigidus et siccus ex flegmate est apostema et hoc uocatur idimia. Frigidus et siccus ex colera nigra est sicut est apostema, quod scliros nuncupatur. *De instrumentorum Officialium morborum .iiii. sunt modi. In forma, morbis .iiii.*

5 in quantitate, in numero, in compositione. In forma sunt .v. modi. Est enim membrorum inconuenientia, ut capitis longitudo feda, et crurum tortidaido², concauitas eorum ut si manuum et pedum concauitas carne repleantur. Membrorum perforatio que in largitatem partitur et strictionem. Largitatem ut est apertio uenarum que est in ano, qui morbus emorroidis dicitur. Strictio est

10 uenarum coartatio, sicut ex quolibet ligamento. Hec strictio fit in eo membro aliquando cuius uniuersa uel tocius corporis est actio, aliquando uero non, quod contingit ex apostemate, uel ex uiscoso flegmate. Si ex apostemate stringatur membrum, duos pacietur morbos, apostema unum, oppilationem alterum. Si enim uena concaua est, apostema oppilata, duas partitur infirmitates duas amittens actiones. Que propter apostema sanguinem non generat, propter oppilationem corpori non mandat. Si uiscosum flegma impediat, actio amittitur una, quod sanguinem non

20 mandat. Vnde una tantum est infirmitas. Quartus morbus in asperitate est, cum membra naturaliter aspera, incipiunt esse lenta, ut stomachus et uulua que naturaliter sunt aspera. Quintus in lenitate, cum naturaliter lenia incipiunt esse aspera, ut gutturis et pulmonis canales naturaliter lenes. In quantitate duo sunt

25 modi, uel cum membra sunt magna, uel parua. In numero duo modi sunt, in multitudine naturali, uel non naturali et in paucitate uniuersali uel particulari. In compositione similiter duo sunt modi, ex membri de loco suo motione uel ex uicini membri dissipatione ut sunt digiti labia que ex conglutinatione adherent,

30 et non separantur, uel separantur et non glutinantur. *De morbis separatio est iuncture est perantibus iuncturas .v.*

morbis, uniuersaliter in consimilibus uel officialibus membris. Aliquando enim in carne aliquando in osse, aliquando in tota manu uel in toto pede, et tunc uniuersaliter in consimilibus uel officialibus membris est.

---

¹ erisipila

² tortitudo

Separatio ista ex menbris in quibus est diuersa, sortitur nomina. Si enim os-
 sibus accidat dicitur fractura. Si nouerit carni plaga. Si ue-
 tusta plaga uocatur, sed putrida. Si neruis fissura erit uo-
 canda. Si arteriis orisema. Si in uenis contusio. Si medi-
 5 is lacertis contractio, sicut excoriatio. Si officialibus sit perpetua,
 separatio, dicitur incisio, ut in manibus uel pedibus hii morbi.
 Tres id est separationes similes et officiales, aliquando sunt soli, ali-
 quando conexi, sibimet ipsis. Conexi fiunt .v. modis. Vel enim
 similes cum similibus ut calidus cum humido, calidus cum sicco,
 10 uel similes cum officialibus ut apostema * in membrorum uia ad alia
 membra quam claudit apostema. Vnde illa dupliciter sunt infirma,
 apostemate, in quantitate et oppilatione. Vterque autem morbus of-
 ficialis dicitur. Quartus est morbus similium, cum iuncturę separatione,
 et officialibus, ut cum membra sint calida, et superueniat apostema
 15 quod ipsum aperiendo se rumpat. Quintus est officialis in numero cum
 iuncturę separatione, ut absciso digiti unius. Sextus cum
 tres isti se commisceant ut in oculo obtalmia quę uulne-
 ratur, et exit humor uiuens, et foramen uisus mutatur, et fac-
 ta est ibi cataracta, et nata est ungula. Quod cum euenerit,
 20 oculis .vi. modis patitur obtalmiam, hoc est calidum apostema. Apostema
 autem est officialis morbus, ad quantitatem pertinens et calorem qui
 de morbis est similibus. Secundum est uulnus quod iuncturę separationi
 attinere uidetur. Tercium, quia exit unca, quod est officiale in quantita-
 te. Quartum mutatum foramen de suo loco et est officia-
 25 le in compositione. Quintum est cataracta, id est aqueę afflu-
 entia, et est officiale attinens oppilationi. Sextum est
 ungula, et est officiale in numero. Hii sex morbi in uno
 membro sunt coniuncti. *De causis omnium morborum .vi.*
 Causa morbi uel cum mediatore morbo nocet
 30 actioni uel cum mediatione alterius membri, unde membrum
 patiens iuuamentum recipit. Cum morbo mediante sunt
 putredines febres facientes. Putredines enim non per se no-
 cent actioni, sed mediatione febris, altero quolibet men-
 bro mediante sicut zirbum cuius actione calefit stomachum

* cum febribus. Febres enim sunt de similibus apostema est de offici-
 alibus. Aut officia-
 les cum officialibus ut
 apostema

et epar, Si ergo paciatur quia utriusque officiat eum refrigerentur precipue si maior zirbi quantitas incidatur cum mediante sicut cornea, que si paciatur uulnera uisus exiens cristalleidon contrahitur, ne oppositum ferire possit corpus. Causa ergo morbi

5 generaliter triplex est. Aut enim primitiua qua patitur corpus extrinsecus ut incisionem ex ferro percussionem ex lapide morsionem ex reptilibus commestionem ex leonibus, calorem a sole frigidorem a niue, et similibus antecedens que ab ab exterioribus corporis motum accipit, et cum alio mediatore

10 actionem sui nocumenti uidetur explere, sicut humores sunt cause februm, mediante putredine. Non enim febres esse possunt, nisi humores prius putrescant. Putredines ergo sunt mediatrices, inter humores et febres. Est et conuincta, et permanens sine mediatore, actionem suam explens, sicut putredines febres

15 facientes. Permanentes autem hec dicuntur, quia putredinibus presentibus infirmitas adest. His abeuntibus recedit infirmitas. Singule harum causarum uel propter morbos similes sunt uel officiales, uel propter iuncturarum separationes. *De causis Complexio mala que similium morborum .vii.*

20 similium morborum est causa quadripertita de calido, de frigido, de sicco, de humido. Causa calidi morbi est senaria, nimius motus corporis uel anime, anime sicut furor subitus, corporis sicut labor, maxime non consuetus, uel occursio actualis caloris sicut estiui solis, uel more in balneis, uel constipatio membrorum que

25 calorem non patitur, dissolui corporum sicut per niuem ambulanti- bus, uel in aluminosis aquis balneantibus contingit, uel ex putredine. Omne quod putrescit, necesse est calefieri, uel ex paucitate cibi sicut ieunantibus contingit, ubi cum calor nutrimentum non inuenit ad humores corporis calefaciendos, et ex-

30 siccandos, redit, uel cibus potestatiue calidus, sicut allia, piper, cepe et similia. Cause frigidorum morborum, octo sunt. Occursio frigiditatis naturalis sicut niris¹ aeris frigidi, adeo longa frigiditas, ut calor naturalis congelascit, uel res frigida, et tamen potestatiua sicut aqua frigida, lactuca papauer

---

¹ niuis

atque similia. Vel nimia cibi et potus habundantia, quę calore naturalem suffocat, sicut si lucernę nimium apponitur, subito extinguitur, uel ex multa cibi paruitate sicut contingit igni ligna non habenti uel ex nimia constipatione pororum, quę inpediente

5 humores dissoluendi dissolui non possunt. Hisque augmentatis calor infunditur naturalis, uel ex nimia pororum largitate quę calori dissoluen- do foramina amplificat, sicut morantibus in balneis sepe contingit, uel ex nimio motu quo calor naturalis dissoluitur, unde necesse est corpus refrigeretur, uel ex quiete

10 nimia humores augmentante, quibus extinguitur calor ipse. Heę sunt morborum frigidorum cause. Sed neque in precedenti calore neque minus dicta frigiditate absolute, oportet intelligi, constipationem pororum calefieri, uel refrigerari. Actiones enim constipationis utriusque in unoquoque corpore tripliciter

15 sunt diuersę, in constipationis qualitate, in humorum quantitate in naturis humorum a corpore dissolutorum. Qualitas constipationum multa uel nimia in corpore facit infirmitates frigidas, quia calorem naturalem intro effugat, neque aerem refrigerantem¹ et temperantem intrare permittit. Vnde necesse est calorem extinguere.

20 Constipatio corpus calefacit, quia pro paruitate suę dissolutionis calor augmentatur naturalis. Humorū quantitas et oppilatio multę et nimię corpus infrigidant, quia ex humorum augmentatione, calor intus extinguitur naturalis. Humores parui et boni et constipatio non multa, calorem naturalem confortant

25 et augmentant. Humidi aliquando humores melancholici et fumus dissoluendus male qualitatis in oppilato corpore frigidus et melancholicos generant morbos. Humores colerici et fumus dissoluendus male qualitatis et corpus opilatum, humores generant, calidos et malos. Humores uiscosi et frigidi

30 et flegmatici in oppilato corpore, frigidus et flegmaticos generant morbos. Humorū morborum cause sunt .v. Occursio humiditatis actualis sicut in dulci aquę balneis uel humiditate aeris, uel nimius cibus et potus, uel tres potestatię humide, sicut lactuca, cucurbita, atriplices, uinum multum,

---

¹ refrigerantem

cum aqua multa et similia, uel quies nimia, quia humores augmentantur et corpus humectatur, uel constipatio pororum corpus humectans, si humores sint humidi. Siccorum¹ morborum sunt .v. similiter. Occursio siccitatis actualis sicut ambulanti in uentuosa

5 loca contingit, uel his qui infodiuntur arenę uel pulueri, causa exsic-
candi, nimii humoris, uel balneantibus in aquis maris, aluminosis siue sulphureis. Secunda paruitas cibi, quia humiditas exsiccat corporis. Tercia res potestatiua sicut lentisci, sal, acetum. Quarta nimius labor, et exercicia, quibus corporis dis-

10 soluitur humiditas. Heę sunt similium morborum cause, que dicuntur complexionis male, simplices et sine materia. In compositis enim causis cause sunt compositę, et ex numero compositionis numerus causarum erit. Secundum morbos causarum, modi erunt morborum. Si quis enim potestatiue calidam accipiat, potio-

15 nem et motu nimio moueatur, calidaque aqua balneetur, calido laborauit morbo, que mala et calida dicitur complexio. Si cause sint multe et diuerse, ut alie calefaciant, alie infrigident, alie humectent, alie exsiccent, uel unum quoduis expleant horum, ut si calidus fuerit morbus, calorem ne-

20 cesse est tantum operetur, et iste morbus mala complexio uocatur, uel sibi inuicem compositę sunt due, quarum unaqueque suam actionem operatur secundum se, et compositus morbus nominatur. Si autem omnes aggregentur simul, et unaqueque suam actionem operetur, morbus indefinitus generatur. Heę sunt cause similium morborum

25 quando sine materia sunt humorum. Morborum male complexionis cum aliquo humorem ad infirma membra fluentium, sex cause sunt. Vel enim uirtus membri a se expellentis superfluitatem sui nutrimenti uel ab aliis sibi uenientem membris, quod ex fortitudine sua principalia faciunt

30 membra, sicut cerebrum cor epar, arterie et uene uel membri defectio sustentis, ea scilicet recipientis que a confortibus sibi mandantur, membris, cum expellere pro sui possit inbecillitate. Defectio autem ista aut naturalis sicut quietis² que ad hoc fuit facta ut ab interioribus membris

---

¹ Siccorum

² cutis

recipiat expulsa, et caro glandosa masculis¹ et inguinibus post
 auriculas. Hęc enim naturaliter defecta sunt, ut recipiant a prin-
 cipalibus membris expulsa. Vel extra naturam eadem defectio
 est, quę uel a principio defecta esse incipit, uel post aliquantu-
 5 lum temporis. Qualicumque ergo membrum infirmatur, defectum esse in-
 telligitur. Vel multa humorum quantitas que humores in
 corpore ex mala et inordinata dieta solent increfcere, si-
 cut in comedentibus multa et mala cibaria, neque curan-
 tibus balnea uel exercicia. In quorum corporibus inde malus san-
 10 guis cumulatur, cui mundando sua organa sicut, splen,
 et fel non sunt sufficientia. Vna mala materia in corpore
 adunata, de membro in membrum necesse est decurrant. Vel de-
 fectio est uirtutis nutritiue quę recipientis membri nature
 cibum nequit adaptare, neque in eius similitudinem transfor-
 15 mare. Vel pororum largitas qua humores a fortibus membris
 cito decurrunt ad defecta. Vel cum membra defecta expulso-
 rum receptiua, circa corporis sunt inferiora. Hęc sunt cause si-
 milium morborum cum materia. *De causis instrumentalium .vii.*
Cause officialium morborum .iiii. sunt in forma membrorum, in
 20 quantitate in numero in compositione. In forma .v. sunt modi,
 uel ex diffiguratione membri uel in cauitate, uel in perforatione,
 uel ex asperitate uel lenitate. In diffiguratione uel in uulua, uel
 in natiuitatis tempore, uel in fasciatione uel ex aliqua infir-
 mitate in predictis temporibus uel postea adueniente. In uul-
 25 ua ex nimia materia, ut si spermatis sit multa quantitas, quam
 natura formare nequeat, ad unumquodlibet inconueniens membrum,
 et magnum formandum transferat, uel si sit parua ex qua
 natura secundum quod oportet explere membra non ualeat, uel si sperma-
 tis qualitatiua materia adeo sit dura, ut nature secundum quod necesse
 30 est non obediat, uel adeo aquosa et liquida ut uirtutem formatiuam fu-
 giat. In natiuitate cum non sicut oportet exeat, supinus scilicet uel
 super genua. Vnde fit ut corrumpatur, et ex teneritudine sua
 membrum illud debitantur. Cum autem fasciatur laxa uel nimia coar-
 tatione debilitatur. Ex infirmitate in supradictis temporibus

---

¹ in ascellis

uel postea adueniente .vii. sunt modi, uel si nutrix antequam debeat
 infantem ambulare cogat, unde contingit aliquod membrum torqueri
 causa teneritatis uel fractura ut sicut catenatio uertebri rupta
 ad hoc quod fuit redire, ultra non ualeat nec ex medici occasione
 5 cum membra fracta nesciat solidare, uel ex infirmi stulticia,
 qui antequam membrum solidetur, mouere satagit, uel membri propieta-
 te, ut si quis naso percutiatur et fiat pathosus uel malis humo-
 ribus sicut leprosis, uel ex paruitate humoris accedente ptisicis
 in carne finienda, et consumenda, quę est circa ossa, et
 10 in humoribus qui sunt in iuncturis deficientibus, uel ex acciden-
 tibus neruis uel lacertis ut incisiones neruorum quę solidas men-
 brorum laxant concathenationes uel ex spasmu uel ex constrictio-
 ne uel ex laxatione quę membra solent torquere, et in ali-
 am partem uertere, sicut inuenitur in paralisi faciem torquere
 15 hominis uel propter uulnus uel apostema quę corrumpere possunt
 figuras Heę sunt causę morborum ex diffigurationibus membrorum.
 Causa morborum ex perforatione uel stringit uel laxat. Constrin-
 git, constricta laxat, plus quam oporteat. Ex constipatione uel oppilati-
 one. Constrictio fit ex nimietate uirtutis retinentis, uel
 20 debilitate expellentis, uel ex habundantia frigoris coad-
 unati et concauitate constringentis uel ex habundantia siccita-
 tis, uel ex nimia constrictione aliquem singularem locum coartan-
 tem, uel ex innato apostemate concauitatem coartante¹ uel ex
 soliditate, cum uulnera nascuntur in perforatione et sanatis
 25 uulneribus extremitates excrescunt. Oppilatio fit propter gros-
 sos et uiscosos humores id est chimos uel propter lapidem coagula-
 tum sanguinem uel uerrucas et similia. Largitas fit ex uirtute
 expulsiua uel ex defectione contentiua, uel nimio calore ra-
 rificante uel ex nimia humiditate, mollescente uel medi-
 30 cina poros aperiente, uel est uitrum. Asperitatis causa est bifaria.
 Vel enim interius sicut humores acuti a capite descendentes in me-
 ri uel in canales pulmonis, et hęc loca exasperantes, aut exterius,
 interius, ut puluis, fimus, unde meri gutturi et canalibus pulmonis, as-
 peritas sepe contingit. Lenitas uel interius sicut humidi cibi uel pultes,

---

¹ coartante

uel butirum et similia, loca eadem leniunt. In qualitate membrorum
 uel magnitudine, uel paruitate. Magnitudo uel ex nimia ma-
 teria uel ex nimia uirtute formatiua, uel ex utroque. Hęc autem mag-
 nitudo naturalis est uel non naturalis. Paruitas ex paruitate materię
 5 uel ex defectione uirtutis formatiue, uel incisione, uel putredine,
 uel nimio frigore, sicut niuis. In numero uel ex multiplicatione uel ex
 inmutatione¹. Multiplicatio uel naturalis est quę ex habundan-
 tia est spermatis et uirtutis formatiue, neque minus forti
 neque minus debili. Si enim esset fortis non exiret ordinem
 10 suum, si debilis superfluitatem non faceret. Aut non naturalis quę ex
 materia non bona fit et uirtute mediocri, quę si esset debilis
 superfluitates in exteriora non expelleret, si fortis non inordina-
 te emitteret. Hęc non naturalis est sicut uerrucę glandes, un-
 gulę in oculis. Munitionis causa itidem est bipertita aut enim
 15 interius aut ex spermatis paruitate, et defectione forma-
 tiue. De membrorum compositione duobus est perpendere, uel quia ex-
 iuit locum suum uel ex societate aliorum locum exit, causis
 exterius uel interius uenientibus. Exterius sicut nimio saliendo mo-
 tu una uia siphac ad testiculos crepatur, et intestinum
 20 et zirbum exeat. Aliquando ex nimio saltu, frustulum uerte-
 bri resilit, et constringitur, interius propter humorem humiditatem. Quę
 cum locum exeant, membra humectant et laxant. Hii hu-
 mores, siphac et zirbum in testiculos descendere faciunt, con-
 cathenationem membrorum dissoluunt et molliunt. Ex siccita-
 25 te aliorum duo modi sunt considerandi, uel cum membra naturaliter iuncta
 separantur, uel separata iunguntur. *De causis seiungentium*
Separandę iuncturę causa uel iuncturas .ix.
 interior est uel exterior. Exterior ut est spatę incisio, petre casus,
 ignis combustio. Interior acutorum chimorum incensio, uentositas
 30 grossa, putredo cruda. *De accidentibus eorum .x.*
In superioribus duas species extra naturam diximus, id est morbos et eorum
causas, oportet prout statuimus accidenti² et eorum causas dica-
mus. Morbos esse diximus nocumentum actionis sine mediatore.
 Accidentia sunt nocumenta, actionum, quę sequuntur morbum. Morbus

---

¹ minutione

² accidentia

igitur accidentium causa esse infertur. Sunt autem accidentia significatio-
 nes quas morbus ostendat. Verbi gratia. Si stomachus complexionem
 malas habeat digestio oportet sequatur mala. Ex digestionem
 uero mala esse intelligitur stomachi complexio quę male digestionis
 5 est causa. Mala digestio quia malam complexionem sequitur male
 complexionis accidens esse dicitur. Quia uero per eam mala complexio
 ostenditur, stomachi dicenda est significatio. Nulla igitur differentia inter
 significationem et accidentia nisi in effectibus suis forsitan sit
 aliquantula¹. Cum ergo in morbo considerando accidentia cognosci-
 10 mus quę sequuntur morbum, causam esse diximus accidentium. Sed
 accidentium morbos sequentia, morborum significationes puta-
 mus esse dicenda. Oportet igitur ut hoc nostro tractatu dicamus, et
 morbos et eorum causas. Hunc autem tractatum diximus esse
 de causis accidentium. Sequens particula et morbos contine-
 15 bit et significationes eorum, quam titulabimus descientia significatio-
 num, ut cum aliquis librum legat, et morbos intelligat, et ac-
 cidentia morbos denunciata. *De accidentium Generibus .xi.*
 Accidentia uniuersaliter sunt triplicia. Prima de nocumentis
 quę in actionum sunt eminentia. Secunda in modis cor-
 20 porum sunt apparentia. Tercia in exeuntibus corpus se ostenden-
 tia. Prima secundi et tercii sunt causa * actionum. Nocumenta ex
 morbo sunt, quę accidentium est causa. Qualitates enim cor-
 porum et eorum quę a corporibus exeunt, qualitates sequuntur actio-
 num, et qualitates actionum sequuntur ea membra eas facientia.
 25 Si enim membra paciuntur suis nocet actionibus. Actionum
 nocumenta effectibus ab eis procedentibus sunt obuiantia. Quo-
 rum est quantitas secundum quod actionum nocumenta. Si enim uirtus ap-
 petitiua in felle deficiat, in trahenda colera et sanguinis
 mundificatione calorem corporum uicitrinum² mutat. Hic mor-
 30 bus dicitur ictericus ut urina mutata si sit citrina, quod colamentum
 est sanguinis, item digestio inalbescit propter paruitatem co-
 lere a felle, ad intestinum effluentis. Hac de causa
 in citrinitatem mutantur corpora. Mutatio uero digestionis
 et urine, fit ex defectione uirtutis appetitiue, quę esse

* ea scilicet que in no-
 cumentis actio-
 num apparet

¹ aliquantula

² in citrinum

debut in felle. Nos autem de accidentibus dicemus, ex quibus ac-
 ciones paciuntur. Omne ergo membrumiciens siccam implicat ac-
 tionem. Passio membri uel ex corruptione est complexionis, natura-
 liter si in calidum siue frigidum. Humidum siue siccum se muta-
 5 uerit aut ex corruptione complexionis sicut apostematis et
 dissolutę cum cathenationis et ex minoritate numeri, et
 similibus officialibus membris, attinentium aut et corrup-
 tione separationis iuncturę sicut fracturę incisionis et simi-
 lium. Actiones sunt tres sicut in alio diximus libro. Animata.
 10 Spiritualis. Naturalis. Quarum singulę tribus modis sunt passiuę. Vel enim
 aufertur totum sicut in oculis cecitas, auribus contingit surditas,
 quod fit cum passio maxima modum excedat, uel totum minuitur,
 sicut si uisus obscurentur auditus grauetur, quod cum membri pacien-
 tis non multum maior assit, aut qualitas actionis mutatur sicut
 15 cum scimires muscę oculis se obiciant, et tamen realiter ea non uidean-
 tur. Hoc fit cum actio uisualis parua est et debilis.

Actio regitiua De accidentium anime actionis .xii.

siue ordinatiua, est fantasia, ratio, et memoria. Quę
 siue ordinatiua, est fantasia, ratio, et memoria. Quę
 omnia minus sunt uocata. Passio mentis, triplex est. Aut enim
 20 tota aufertur, et hęc ex frigida complexionem substantię patitur.
 Que si paulatim cerebro accedat, homines reddit quasi dor-
 mientes, et stupidos et si frigiditas cum nimis humori-
 bus flegmaticis suberepat, et uentriculos, cerebri subi-
 to impleat, et oppilari faciat, apoplexiam generat quod si subi-
 25 to et partim cerebri impleat uentriculos, partim uero non, epilem-
 sia fit, aut mens minuitur. Quod ex frigiditate fit complexio-
 nis cerebri non forti quę perturbationem mentis aut somnum
 facit. Si autem ex calida complexionem fit, alienationem men-
 tis gignit. Si cum humorum materia complexio fit mala et ma-
 30 teria flegmatica, et in puppe cerebri, liturgia fit. Si ma-
 teria est calida et sanguinea, quę in cerebro uel suis pelliculis
 posita, apostema facit, forsitan generat, cum febre et aliena-
 tionem mentis. Si sine apostemate, alienationem mentis facit
 sine febre. Si materia ex flegmate et colera rubea sit composita,

qua suscitationem generat. Si ex colera rubea siue apostemate ma-
 niam uel melancoliam certum est eam facere. Si materia melancolica in
 puppi sit cerebri constipationem facit mentis aut mensuum¹
 cursum exit. Hoc autem ex calore complexione et fumo calido
 5 fit ascendentibus et alienationem gignentibus sicut uidetur in
 febribus. Si ex complexione fit frigida, et parua nascitur
 timiditas. Si ex fumo frigido fiat ypocundria generatur
 melancolia. Si flegmatici et colerici humores uenas
 impleant, cerebrum ascendentes, uertiginem generant et
 10 scotomiam. Hęc sunt accidentia que mens patitur uniuersa-
 salia. Sed quia mens tripliciter est diuisa, in fantasiam rationem,
 et memoriam, quarum unaquęque principaliter suum locum uiden-
 tur optinere, necesse est et si paciatur una pars, illa actio
 nem suam amittat, ceterę uero actionibus suis non priuentur. Si enim
 15 cerebri patitur prora inpeditur a suo cursu fantasia, ut aut to-
 ta inmutetur uideas, quę realiter non uidentur. Sicut quidam ui-
 debat medicus, de quo testatur Galienus quia in domo sua cantores et ri-
 tarizantes² uideret qui ex rationis sanitate cum hoc sibi con-
 tingeret omnes suos compellebat exire, et ex memorię in colomitate
 20 uisitantes se uidebatur cognoscere, aut minuatur, que res non
 secundum quod sunt imaginantur. Si media pars cerebri paciatur, aut
 tota ratio aufertur, non discernens discernenda, a discernendis sicut quidam
 de quo galienus dicit quia ex rationis defectione quecumque in domo ha-
 buit, uisus est proiecisse, quod fecit, quia ratione caruit, fantasiam,
 25 et memoriam bene sanam retinuit. Vnde proiecta quid essent recog-
 nouit, aut minuitur et mala ratio gignitur, quod desipere uocatur,
 aut extra cursum naturalem exit, quod alienatio uocatur mentis.
 Si puppis paciatur cerebri, memorię nocumentum fit, aut enim
 tota aufertur aut obliuiscatur omnium que facere debet, sicut de
 30 quibusdam, Galienus testatur se uidisse, cum quidam pestem euasissent no-
 mina sua et se ipsos obliuioni dederunt, et amicorum suorum
 non recordati sunt, aut minuitur, dum non uicina nisi temporum recor-
 dantur³ aut extra naturam suam ambulant, et tunc mala
 uocatur memoria. Hęc autem tria sicut et omnes principales uel ex

---

¹ mens suum

² citarizantes

³ recordantur

mala complexione uel humorum paciuntur frigiditate quod testifi-
catur, quia opium et mandrago quę sunt frigida si bibantur mens
alienatur. *De accidentibus sensuum a uisu incipien-*

Alibi nos dixisse meminimus cum de actionibus dum .xiii.

5 disputassemus¹ sensuum, actiones .v. esse, uisum, auditum,
gustum, odoratum et tactum. Est autem incipiendum a uisu, quia sub-
tilior et ideo dignior esse uidetur. Omne nocumentum uisus, triplex
est. Aut enim aufertur totus et hoc uitium excecatio dicitur aut mi-
nuitur, et obscuratio dicitur aut est inordinatus sicut cum ea quę
10 realiter non sunt uidentur. Hoc tribus ex rebus contingit, uel propter passionem
cristalleidos uel quia spiritus non uadit, ad oculos uel quia quodlibet pacia-
tur membrorum ad adiuuandum cristalleidon locatorum.
Cristalleidos autem patitur uel si ex mala complexione infrig-
detur, calefiat, humectetur, desiccetur, uel ex morbo officiali
15 sicut ex suo moueatur loco, ante, retro, dextrorsum, sinistrorsum,
superius, inferius. Si in antea, glaucitatem oculorum generat, si retro,
oculorum gignitur nigredo. Hęc duo non sunt oculis nocumento. Supe-
rius uel inferius si moueatur una et simplex res, duplex uide-
bitur, quia lumen quod ab uno oculo tendit superius et ab altero secedit
20 inferius duo rei uise tangens extrema medium intercedente
aere non penetrat. Vnde quasi duo uidet corpora. Si dextrorsum
moueatur siue sinistrorsum non patitur duo corpa², sed aliquando prospici-
cit sicut strabo, non patitur illud quia per rectam lineam uisibilis exit spiritus.
Passio uisibilis spiritus tribus modis consideratur, cum suum cursum egreditur,
25 uel quia cerebri prore paciuntur uentriculi per quos spiritus procedit uel ex
passione concaui nerui uel quia ipse spiritus naturam suam egreditur. Ven-
triculi prore cerebri ex causa paciuntur male complexionis ca-
lide uel frigide, humide uel sicce, uel ex officiali morbo sicut apostemate
uel ex iuncture separatione concauus neruus infirmatur, quia aliquando
30 oppilatur ex uiscosis humoribus uel ex contractionibus. Spiritus naturam
suam egreditur, in quantitate uel qualitate, uel ex utroque. In qualitate quia
grossus paucitatem facit uisus subtilis claritatem. In quantita-
te quia ex maximo uisus confortatur ex nimio deficit. Si qualitas
et quantitas misceantur .iiii. composita redduntur. Si enim uisus

---

¹ disputaremus

² corpora

subtilis est et multus longinqua perfectę propinqua uidentur. Multus enim uidet remota subtilis bene discernit uidenda. Multus et grossus remota uidet quia multus, non perfecte quia grossus. Paucus et subtilis uidet prope et perfecte. Non enim longe ex uisus

5 paucitate perfecte ex subtilitate. Paucus et grossus non uidet longe pre sui paucitate neque perfecte ex sui grossitudine. Passio quam patitur ex menbris in adiutorium cristalleidos, locatis, ex perforatione est uisus, uel ex euagaide id est uuę humore uel ex cornea uel propter palpebras. Perforatio uisus, uel quia dilatatur, uel

10 stringitur, mouetur, uel scinditur. Dilatatio naturalis est uel non naturalis quę uterque mala quia lumen dispergitur, neque ut debet ad lineam rectam acuitur quod fit ex uuę siccitate se stringente, et a loco suo contrahente quod sanari est difficile uel ex euagaidos plenitudine uueam implente et ideo dilatante, magni-

15 ficante et ipsam aperiente. Strictio similiter naturalis est uel non naturalis. Naturalis est laudabilis quia spirito¹ uisibilis adunatur non dispergitur. Non naturalis mala est et non laudabilis. Est enim contraria ei causę quę dicta est dilatare. Cum enim ex siccitate se contraxerit illa. Hęc ex humiditate corneę quamuis sub-

20 ponitur strictioni emollita tandem se extendit. Solet etiam contingere ex uagaidos² inanicione quod maxime nocet uisui cum exsiccetur cristallei\|s/d ex aeris percussione exterioris. Motus est cum uuea finditur unum fit ut lumen exui perforatione non egrediatur sed tamen non officit quia a recta linea non se diuertit.

25 Si tamen cissura ~~non~~ adeo fit aperta ut euagais fluidam corneam fluidam tangat, duo nocumenta sunt uel quia uuea tangat, cristalleidon non habente quod eam operiat, et humectet uel quia spiritus uisibilis dilatet se cum uno foramine exeat. Euagaidos passio in quantitate uel in qualitate. In quantitate si maior fit

30 quam oporteat, et lumini obuiet interiori ne exterius pertingat uel si minor sit ut ex paruitate sui sine ea mediatrice lumen exterius tangat, cristalleis. In qualitate in liquore uel colore. In liquore si grossa sit. Grossitudo eius uel parua est uel magna. Parua contrahit uisum ut quodlibet uideat remotum

---

¹ spiritus

² euagaidos

et pefecte propinquum. Si multa et in euagaide tota, uisus con-
trahitur et hic morbus cataracta uocatur. Si grossitudo sit, non to-
ta iuncta erit uel diuersa. Iuncta in medio uel medium circum-
dando. In medio si fuerit corpus esse quod uidebit perforatum siue con-
5 cauum sibi apparebit. Quę medium circuit multa in uno
momento corpora et singulariter facit uideri singula, et hoc fit ex par-
uitate uisus pinei. Sed si grossitudo illa per singula loca fuerit
diuisa, simices et muscę atque pili se ostentant uisui. De
colore quia omne quod uidet quasi nigrum et obscurum est, sicut in
10 fumo uel nebula, uel rubeum uidetur. Sicut his qui frustulam
in oculis patiuntur, his enim omnia uisualia quasi rubea uidentur.
Tercio, quia quę uidentur in citrinum colorem uertuntur, sicut ictericis ui-
detur. Pars corneę quę uisuum foramini opponitur de se ipsa
uel de alio nascitur. Si de se ipsa uel ex mala complexione uel
15 ex morbo officiali uel ex iuncture separatione. Ex mala con-
plexione humida, omnia uisa quasi in fumo sunt uel nebula. Sic-
ca, et spasmata, uisus necesse est deficiat. Senioribus maxi-
me in fine uitę suę. Aliquando cornea spasmatum et paruita-
te euagaidos et facit diuersa duo mala, quia et uisum obscu-
20 rat, et foramina minorat. Ex morbo officiali sicut apostema-
te cornea ingrossatur et spissatur. Vnde uisus obtenebatur secundum
magnitudinem uel paruitatem apostematis. Iuncture separa-
tio sicut uulnera bipertita. Aut enim perforata, aut non perforata
est. Non perforata, uel ex putredine nocet sibi, si eo adunante
25 ne lumen interius exteriori aeri iungatur, uel quia cristalleis exteri-
ori propinquat lumini. Perforata nocent quia euagaidon
reddunt fluentem. Cornea paciens ex alio uel est propter
coniuncturam uel propter palpebras. Propter coniuncturam si in ea un-
gule nascuntur, unde cornea operiatur, uel si obtalmia succe-
30 dat, quę chimosi uocatur, id est apostemata in albedine, et
oculi in nigredine. Propter palpebras apostemate sunt corneam
operientia uel scabies ingrossans eas, et uisum operiens, uel graue-
dines, idem¹ apostemata in palpebris longa.

*A*uditus accidentia sunt tria. *De accidentibus auditus .xiii.*

---

¹ id est

Vel enim totus aufertur et surditas uocatur uel minoratur, et uocatur grauitas auditus, uel suum cursum egreditur, et malus auditus nuncupatur. Passio auditus uel in ipso est auditu uel in primo instrumento ipsius. In ipso uel propter cerebrum quod mandat auditum uel propter neruum qui est auditus uia. Neruus patitur ex mala complexione officiali morbo iuncturę separatione. Primum instrumentum auditus latus est neruus, operiens petrosi ossis foramen quod fit uel ex se ipso uel ex alio, ipsius amministratiuo. Ex se ipso ex mala complexione morbo officiali separatione iuncturę. Ex alio si foramen corrumpatur exterius uel neruus unde currit auditus quę oppilantur ex apustemate uerrucę superfluitate carnis putredinum adunatione ex lapidibus uel aliis corporibus aurem incidentibus. *De accidentibus Gustus, Gustus uel totus aufertur, uel minoratur ut parum senciatur, xv.* uel non secundum cursum suum consentiat non saporanda, uel non cum suo sapore saporanda, quod fit cum linguę dominatur, humor singularis. Si enim sit rubea colera sentit, amara. Si salsum flegma sentit salsum. Se acre, sentitur et acre. Qui humores cum habundant sentit lingua non actualiter cum rarescunt appositam tantum sibi sentit materiam. Materia enim ubique admouet linguam suo saporis. Gustus uel propter se corrumpitur uel propter suum primum instrumentum. Propter se uel propter cerebrum quod neruum sibi mandat facientem gustum uel propter neruum ipsum portantem et facientem gustum, propter instrumentum id est linguę carnem uel pelliculam linguam operientem. *Odoratus uel propter se ipsum De accidentibus odoratus .xvi.* uel propter suum patitur instrumentum. Propter se ipsum con¹uentriculi malam complexionem paciuntur in prora cerebri sicut si caput inpleatur humidis humoribus uel ex calore solis uel ex frigiditate aeris. Propter primum instrumentum cum ambo uerba frustulis assimilantia ex se paciuntur uel ex aliis amministrantibus. Ex se propter malam complexionem frigidam uel calidam humidam uel siccam. Propter instrumentum propter uiam narium uel os perforatum, colatorio assimilandum uel propter suas

---

¹ cum

pelliculas. Via narium patitur ex morbo officiali sicut
 apostemate carne ibidem crescente et nares opilante,
 odoratumque ad nares ascendente contrahente uel ex iuncturę
 separatione sicut fractura nares debilitante uel strin-
 gente, et incisione idem faciente. *De accidentibus*
 5 *Tactus omnium membrorum corporis est uniuersalis. tactus .xvii.*
 Omne enim membrum neruum habet unum unde et censum¹ et uo-
 luntarium motum, uel duos ex uno sensus ex altero uo-
 luntarius habetur motus, sicut in anathomia de neruis
 10 diximus. Iste autem sensus, sicut et superiores patitur non tamen
 unaquodque² passionum proprium habet nomen. Quedam habet no-
 men uniuersale aliis sicut titillationem emolitionem. Has
 enim duas singula paciuntur membra uel omnia. Singularia sicut
 manus et pedes cum emolliuntur manuum uel pedum emol-
 15 licio uocabitur. Omnia etiam membra corporis dolent, uel delectantur,
 sed tamen proprio nomine priuantur. Patitur autem tactus cum uel aufertur
 totus unde sensus et uoluntarius motus amittuntur. Hocque contingit
 sepius manibus uel pedibus uel minoratur et paruitas tactus dicitur ut
 si membrum in tactu obdormiescat, uel cursum assuetum egreditur,
 20 et dolor uocatur. Emollicionis uel obdormicionis una est
 causa. Sed tamen emollicio infirmitas est maior quam ob-
 dormicio cum primis totum sensum et uoluntarium aufert
 motum obdormicio utrumque generat cum tamen non auferat.
 Obdormicio autem aliquando unum membrum aliquando totum corpus
 25 aliquando inde grauatur, motus uoluntarius sicut in congelatis denti-
 bus cum acrimina masticantur. Obdormicionis causa
 nulla est alia quam quod uirtus sentibilis quę a cerebro per ner-
 uos descendit, ab obdormita membra non transit. Quod ex
 trinsecus ex nimio frigore uel niue conficitur neruum co-
 30 agulantibus nec uirtutem transire permittentibus, uel in
 trinsecus ex frigida complexione uel oppilatione. Oppi-
 latio ex uiscosis est humoribus apustematibus uel ali-
 quibus constrictionibus. Hę sunt cause obdormitionibus
 uel emollicionis. Si passio fit a cerebro totum corpus

---

¹ sensum

² unaqueque

sensum et uoluntarium motum perdit. Si fit a nucha per
 multa amittuntur membra. Si in uno neruo membrum
 patitur, cui ille amministrabat, neruus, quid declarant
 sequentia. Si cerebrum patitur sensus et uoluntarius
 5 motus amittuntur, et mors ilico consequitur. Si nucha et in
 spondili prima, tamdiu uiuit passus, quamdiu fune suffo-
 catus, quia puppim cerebri passio ista tangit. Idem contingit
 sub secunda uel tercia patienti spondili. Hii si propter infirmi-
 tatem cerebri paciuntur uel moriuntur, sed ex amissione an-
 10 helitus quia nerui uenientes ad lacertos pectoris ab his
 procedunt locis. Si autem nucha subtus quartam spondilem do-
 leat, colli mouentur superiora. Si post quintam omnia membra
 pectoris sine diafragmate priuantur motione, et pa-
 rum doletur in lacertis pectoris superioribus et spatularum
 15 ossibus et in brachiorum armis siue lacertis. Si post sextam mo-
 tum superiora pectoris perdunt, in spatulis sensus remanet,
 et motus, in brachiis motus et non sensus. Si post .vii. diafrag-
 ma et multi lacerti pectoris mouentur, et manus sentit
 et mouetur, spatulę sentiunt si mouentur. Si post .viii. uel
 20 viiii. paciatur, totum pectus atque manus sensum habent et mo-
 tum. Horum rationibus cetę¹ spondiles intelliguntur. Nerui u-
 nicuique membro singulariter contingentes, si paciantur nocent
 cui famulantur. Quod ex anathomia nostra, facile quouis intel-
 ligat. Tu tamen cosidera quod cui neruus sensum et uoluntari-
 25 um amministrat, motum si patitur utroque illud priuatur, si inquam
 passione nimia grauatur. Si non sit nimia, motum perdit,
 cum sensus remaneat. Motus enim fortior est, quam sensus. Si du-
 orum neruorum alter sensuum alter uoluntarium amministrat
 motum qui horum pacietur, membrum suo tantum priuabit effectum.
 30 *Delectacio De deliciis et doloribus .xviii.*
 siue dolor habentur in omnibus sensibus., Horum utrumque sensum
 mutat in naturam rei sensę. Sed delectacio rei extra na-
 turam in naturalem est mutacio, sicut infirmitatis insanita-
 tem. * Hęc si sint pauca, neque dolores faciunt, neque de-

* dolor rei na-
 turalis in extra
 natura est trans-
 formatio est sicut

sanitatis in infirmitatem

¹ ceterę

licias, et si paulatim ueniant neque delicias neque dolores generant. Si enim mali humores paulatim in humano corpore aggregentur, nulli dolores inde nascuntur, et exinanita paulatim humores nullas similiter gignunt delectationes.

- 5 Sed si mutatio subita sit et magna, utraque generantur grauia. Si enim aliquod membrum humores frigidi seu calidi discurrunt, dolores graues faciunt, et si hii mali humores aliqua coagulatione siue subito apostemate purgantur, delectationes inde nascuntur. Delectationes siue dolores in tactu nascun-
- 10 tur grauiore, quia tactus grauior est omnibus, neque in naturam rei sensu subito mutatur, neque ab ipsa re scienda cito percutitur. Sunt ergo quoquomodo a se inuicem separata, tactus et res sense. Vnde cum paulatim tactui accedat, necesse est eum ledat. Alii sensus non tantum dolent siue delectantur. Visus enim ex toto in rem senti-
- 15 endam mutatur, sicut ad colores. Vnde parum patitur dolores siue delectationes. Visus itaque et tactus, in aliorum positi sunt extremitatibus. Alii enim inter multum et parum sunt medii. Sed enim dolor siue delectatio in gustu, quam tactu, uidetur esse maior, est enim subtilior. In auditu fortior quam in uisu, est enim gros-
- 20 sior auditus. Odoratus inter auditum et gustum mediocris est habendus quia nichil aliud est dolor quam iuncturę separatio, quę est in tactu, de re incidente conterente, ex nimia extensione ex calore uel frigore. Hęc non faciunt dolorem, nisi cum iucturam membrorum separent. Nimius enim calor actione sua rarificat, et
- 25 ideo separate. Frigus econtra coadunat, et spissat, quo adunata separet et se iungat, sicut in luto uidetur, quod dum exsiccat coadunatum finditur. Oportet ergo intelligi malam complexionem non facere dolorem, nisi cum diuersa sit. Si equalis est per omne tempus non dolor gignitur, quia quasi naturalis efficitur. Nullum enim membrum
- 30 naturaliter dolere uidetur sicut in ehtica febre, uel ydropisi uidemus, quia mala complexio toti corpori dominator. Non ergo dolorem sciunt quia nullum membrum ab infirmitate est liberum quod infirmitati condoleat, patienti. Vnde in periodicis febribus magnus dolor in prima periode sentitur, quia alienum

est, neque prius sentitur, quam per corpus dispergitur. Non tantus dolor sentitur quando mala complexio diuersatur, neque per omne equale est corpus quia in aliquibus menbris, in aliquibus uero non, in quibusdam plus, in quibusdam minus, tunc tandem dolor sentitur, quia pars diuersa partem de

5 parte suscipit, et pars in parte uidetur pati. Dolor in uisu de albo est colore, quo separatur uisus, et dispergitur sicut calidum uel de colore nigro, qui adunatur tandem separatur, sicut frigidum. In gustu ex nimia acciditate doletur uel amaritudine que partes separant lingue sicut solent calida facere uel ex pon-

10 tico coadunante et constringente, sicut frigidum. In auditu ex maxima uoce siue acuta dolor nascitur, quia auditus separret sensum sicut albedo nimia uisum. Vnusquisque sensuum exterius dolet et delectatur, sicut uisus, auditus, odoratus, qui dolent uel delectantur, audiendis, uidendis, odorandis, uel exterius et interius, sicut

15 gustus et tactus. Gustus exterius sentit, quia cibum recipit interius, quia ex sapore sanguinis siue flegmatis dulcoratur nocent colera uel salsum flegma uel acidum. Tactus dolet exterius cum incisione fractura separatur interius ex mala complexione caloris et frigoris, humoris grossi uel acuti. Delectatur exterius cum tenenda

20 inter calida et frigida temperata tanguntur interius cum mali humores a corpore dissoluuntur, sicut in balneis uidemus uel cum res nocua expellitur, sicut in coitu cum sperma emittitur. Sperma enim cum in suis habundet uasis, nocet et grauatur naturam. Vnde cum expellitur adiuuatur natura et delectatur. Maior est in expellendo spermate delectacio quam dolor in coadunando quia cum expellitur insimul et subito emittitur, cum adunatur adeo paulatim coadunatur, ut uix dolor sciatur. Delectacio maior est in mulieribus in coitu, quia masculi tantum delectantur, in expulsionem superfluitatis. Mulieres dupliciter de-

30 lectantur et in suo spermate expellendo et in masculi recipiendo, ex uulue ardentis desiderio. *De accidentibus*
*Q*uia stomachi os neruum habet descendente *appetitus .xviii.*
 a cerebro unde sensus datur, stomachi desiderio, necesse est ut accidentia que patitur attineant tactus accidentibus. Passio

enim oris stomachi uel ipsius soli nocet actioni uel aliis menbris causa
sue societatis sicut et cerebrum patitur ex oris uicio sicut cordi uel
uicinis et sotiis sicut defectioni et duricie anhelitus. Acciden-
tia quę stomacho insunt cibi desiderio, propter se patitur ut apostema. Vel enim
5 totum aufertur desiderium uel minoratur, uel cursum suum egreditur. Aufertur
uel quia corpus non exinanitur ut ex necessitate exinanita restau-
rentur, uel quia os stomachi non sentiat se inaniri quod fit uel propter se, cum
mala mutetur complexione, sicut in febris sepe uidemus, cum com-
plexio fit calida, uel ex cerebri passione, sicut in mania. Vel ex passi-
10 one nerui a cerebro ad os stomachi uenientis uel propter ipsius ner-
ui strictionem uel propter incisionem minoratur, desiderium cum non adeo
grauia sint, ut ex toto auferatur. Peioratur propter cibum uel potum.
Ad cibum in quantitate uel qualitate. In quantitate cum multum ap-
petat, quod scilia uocatur quod fit ex humoribus a cibis in ore
15 stomachi scilicet sequitur multa digestio et humida, uel ex nimia
inanitione ex nimia facta solutione, solutio contingit
ex calore, qui exsiccatur et dissoluit, uel ex defectione conten-
tione uirtutis. In qualitate cum nimium salsa uel acida et aliquando
carbones appetant siue lutosa quod fit ex humoribus pu-
20 tridis in ore stomachi. Hoc autem paciuntur pregnantes in primo se-
cundo uel tercio mense cum fetus paruus non multo menstruo sangui-
ne utatur sed meliore nutriatur. Peior adunatur et putrescit
in ore stomachi. Vnde malum gignit appetitum, in quarto mense
crescens fetus non parua eiusdem sanguinis quantitate contentus.
25 Superfluitas quę prius fuerat uomitu uel fastidio mulierum
exinanitur. Aliquando fit hoc uiris, et non pregnantibus, feminis.
Est autem ex humoribus in ore stomachi. Si humores sunt acuta¹
desiderium minuitur cibi, et potus crescit. Si acidi, cibus aug-
mentatur, et potus minuitur. Dulces enim humores implent et hu-
30 mectant. Potus malum desiderium in quantitate est uel qualitate.
In quantitate cum nimiam appetat aquam hoc est ex nimio calo-
re in stomachi ore uel ex salso flegmate uel ex tocius corporis
humoribus. In qualitate cum humores sunt putridi, sine fleg-
matici uel colerici qui appetunt contraria suę qualitati.

---

¹ acuti

Accidentia De accidentibus cerebri et cordis propter os stomachi .xx.

cerebri et cordis actionum ex ore stomachi pacientium
hęc sunt, in cerebro alienationes ex calido apostemate in
stomachi ore. Mentis constipationes ex frigiditate oris stomachi con-
5 tingentes. Hęc frigiditas uel sine materia est uel cum flegma-
ticis humoribus uel ex frigida accepta medicina sicut opio
cenissa, uel frigidus cibo sicut funges, lacte acido, uel quia a uul-
ua mulieris fumus frigidus ascendit os stomachi. Cum mulier non
menstruauerit neque sperma emiserit de ore stomachi cere-
10 brum ascendit, ex consocietate sui. Epilempsia quoque nascitur ex
humoribus flegmaticis qui in ore sunt stomachi. Mania similiter
est propter oris stomachi, melancolicos humores. Quorum fumus cum ce-
rebrum petat, maniam hanc generat. Hęc cerebrum patitur
ex ore stomachi, si passio sit fortis, et cerebrum defecerit, natura-
15 liter siue accidentaliter. Os stomachi consors est sensuum. Accidentia
cordis et arteriarum ex ore stomachi sincopis, uisus obscuritas
bolismos. Sincopis ex nimio est dolore eius, et ex fortissimo
suo sensu, et cordis arteriarumque defectionibus naturalibus siue
accidentalibus. Bolismos est ex mala complexionem frigidi-
20 tatis in ore stomachi, ex paruitate cibi et defectione uirtu-
tis. Accidentia quę cor et cerebrum ex ore stomachi paciuntur ma-
ius est anhelitus et constrictio ipsius. Quod fit ex apostemate
in stomachi ore diafragma premente. Hęc accidentia suffi-
ciunt, quę attinere tactui superius dicta sunt. *De accidentibus*
25 *Accidentia cerebri omnium sensus sensuum id est cerebri .xxi.*
sensuum fundamenti minus est somnus, ex frigida complexionem
sui et constipatio mentis, ex nimia humiditate ipsius, uel de
frigidis cibus sicut papauere et opio. Vigilię somnum facienti-
bus sunt contrarię, id est siccitati nimie complexionem calidę et sicę,
30 et cibus his similibus. Accidentia uoluntarii motus modis fiunt
tribus. Vel enim totus aufertur, sicut cum emollitur uel minoratur, sicut cum
congelatur, uel cursum suum egreditur quod diuersis modis conficitur. Ex ac-
tione enim naturę sicut rigore tussi, sternutatione, oscitare,
spandidare, singultare ructare, uel ex morbi est actione

sicut spasmō titillatione uel ex actionibus naturę morbi sicut tremore et motu congelationem et emollitionem sequentibus. In natura dicta uirtus intelligitur regitiua, uel animata. Emollicio unde totus aufertur uoluntarius motus, ex neruo est paciente menbrum
 5 cuius erat mouente. Quod fit ex frigida complexione uel apostemate, uel ex uiscosis et grossis humoribus, uel ex constrictione. Quę si incipiente nucha contingunt totum corpus emollitur, et minor apoplexia uocatur. Hęc si in aliquo sit neno¹ laxat menbrum cui neruus portabat motum. Si in lacertis gutturis
 10 uocem paciens amittit. Si in lacertis pectoris anhelitum amittit. Si in lacertis uesicę, urinam non potest retinere, quin exeat sine patientis uoluntate. Si in natibus, digestio ab inuitis egreditur. Quod si digestio et urina naturaliter fiant cum expulsua uirtute, exitus tamen cum uoluntate ab in
 15 animata procedit actione. Vrinę enim egestio uesicę est egressio, uirtutis expulsuę expulsio, lacertorum circa uesicam dilatatio, uel emollicio. Quę omnia ex actione uirtutis exeunt animatę. Idem intelligendum est de digestionē. Est enim digestio intestini constrictio, et lacertorum rectum intestinum
 20 circumdantium emollicio. Vnde cum uesica emollitur stranguria subsequitur quod naturali accidens est uirtuti. Cum lacerti emolliuntur quibus os eius constringitur extra uoluntatem patientis urina egreditur, quod accidit animatę uirtuti. Similiter cum digestio constringitur uirtuti naturali accidit exitus cum uo-
 25 luntate uirtutis animatę. Hęc sunt uirtutes motum uoluntarium auferentes. Motus idem minoratur ex edormitione cuius est eadem causa etsi non adeo magna. Edormitio hęc ex natura et morbo est, neque enim sensus amittitur siue motus, sed non sunt perfecti, ex nocumento morbi. *De accidentibus*
 30 *Motus uoluntarius cum cursum **uoluntarii motus .xxii.*** suum egreditur, rigor, tremor, tussis, et quę prediximus generatur. Nos autem incipimus de rigore et tremore. Hęc accidentia de acutis sunt humoribus siue pungentibus in menbra censibilia effluentibus sicut sunt lacerti et nerui. His enim

---

¹neruo

nocetur cum ab istis pungantur humoribus unde ex uirtute sui sen-
 sus mouentur et ad hos expellendos humores ab expulsua
 uirtute adiuuatur. Aliquando hec duo sequuntur cum subito frigida
 aqua corpori infunditur uel focus incidat corporibus. Mouetur enim natura
 5 ad expellendas res nociuas. Est autem causa rigoris triplex.
 Calor frigidus, defectio caloris naturalis, et habundantia humoris.
 Calor est interior sicut colera rubea ardor quem febris sequitur ex necessita-
 te uel exterior sicut cum uulneribus acuta medicina inponitur, unde
 uulneratus rigorem et tremorem patitur. Similiter inuenitur in ho-
 10 minibus plenis acutis humoribus. Cum balnea ingrediuntur tre-
 munt, quia calores, balneorum humores ad exteriora trahunt.
 Frigidor est exterior uel aqua uel aere, interior, quia de colera nigra nascitur
 quem febris sequitur, quia ille humor nullum rigorem generat nisi
 prius putrescat, et dum putreuerit rigorem cum calore facit.
 15 Si non rigores sunt sine febribus. Si pars putrescat pars non, genera-
 tur febris epidios, id est habens rigorem et tremorem defectione
 caloris naturalis et habundantia humoris. Rigorem siue tre-
 morem mors succedit. Humoribus enim habundantia cum calorem
 naturalem defectum inueniat, uincit et extinguit. Rigor, ex
 20 frigidore est compositus. Tremor est ex motu uirtutis expulsi-
 uę qui in lacertis est ad expellendos nocitios humo-
 res. Vnde rigore ex calido fortior est tremor, quia calor in
 motu frigidior est fortior. Rigor ex frigidore, subsequitur tre-
 mor contrario. Vnde tremor in effemerinos minor est quam in
 25 triteos causa frigoris, quia calor in interiora fugit naturalis
 propter dolorem exterioriorem ex humoribus nocitiuis. Tussis ex
 actione est nature corporis regitiuę siue motus fortis expul-
 siue uirtutis ut res nocitias ab instrumentis anhelitus
 expellat, et fit cum constrictione pectoris pulmonem constrin-
 30 gentis, aer exit fortitur¹ et uelociter purgans que habet pulmo
 atque pectus ex nocitiuis humoribus. Vnde necesse est nature
 ut in tussi fortis sit, in uirtute, quatenus humores possit expellere
 Quorum materia non grossa debet esse, uiscosa, ne difficilis sit ad
 expellendum, neque subtilis multum ut dispersa restituat ad

---

¹ fortiter

locum suum. Oportet ergo medicum cum materia erit grossa eam
 subtiliare cum yposi¹ semine ameos et similibus. Si nimis
 liquida fuerit, oportet eam ingrossari, uirtutibus plurimis. Si
 uiscosa, eam diuidat cum oximelle. Tussis causa ex com-
 5 plexione mala calida uel frigida in lacertis pectoris. Vel in cana-
 libus pulmonis uel in gutturę a materia interiore uel exteriori si-
 cut cibo potu puluere fumo in gutturę, uel pulmonis
 canalibus. Interiore sicut humoribus a capite descendentibus
 in canales pulmonis uel in guttur siue pectus sicut in carce-
 10 re uidemus uel chimis ab epatis gibbo ascendentibus uel quibus
 libet aliis, causis in diuisionibus canalium pulmonis uel si-
 cut quę in pleureticis siue in peripleumonicis colligun-
 tur, uel sicut uulnera pectoris et pulmonis. *De aliis*
Sternutacio est sicut tussis ex naturę regitiuę motibus
 15 uirtutis in motu expulsiuę uirtutis, ad expellendas
 res nocitias de uentriculis cerebri quę naribus a cere-
 bro expelluntur. Tussis tamen a petore et pulmone efficitur,
 sternutacio a naribus et cerebro pectoris adiutorio. Cum enim
 cerebrum in expellendis fumosis humoribus moueatur, duo
 20 narium et cerebri media foramina aperiuntur ut humor ex-
 eat facilis. Pectus lacertis constringitur unde aere egrediente mali
 humores pectoris, et pulmonis egdiuntur². Sternuta-
 cio igitur maiore ui, quam tussis efficitur. Oportuit ergo naturam al-
 laborare ut humores de tortuosis locis ualeat expel-
 25 lere. Vnde ypocras. Sternutacio est inquit cum cerebrum cale-³
 et humectantur loca uacua capitis. Vnde auditur aeris ex-
 euntis sonus quem stricti loci facit exitus. Aliquando enim sternu-
 tatio ex acutis fit humoribus, uentriculos cerebri pun-
 gentibus. Singultus, ructacio spanditatio, oscitacio, fati-
 30 gatio, ex motibus regitiuę uirtutis efficiuntur, ut res no-
 citiuę a menbris per ea expellentur. Singultus enim et ructa-
 tio ex multorum humorum habundantia in stomacho. Aliquando tamen
 singultus ex nimia stomachi est exinanicione cum spasma-
 tur, quem animata gignit uirtus. Ructatum expulsiua facit

---

¹ ysopi

² egrediuntur

³ calefit

uirtus cum sine uentus siue humores a stomacho expelluntur. Horum
 humorum uentositas uel a cibo generatur uel a defectione diges-
 tiui caloris, in stomacho uel animo stomachi calore cibum incenden-
 tem. Hoc autem ructare fumosum est. Oscitacio ex humo
 5 ribus fumosis est, in lacertis masticantibus inclusis. Span-
 didatio similiter de fumosis est humoribus, in tocuis corporis
 menbris uel pluribus inclusis atque natura mouetur expellere.
 Fatigatio cum dolor est de rerum nocitaiuarum naturę expulsio-
 nibus. Hęc duplex est. Aut ex nimio laborandi exerci-
 10 tio exterius. Exterior diuiditur, in .iiii. Prima est uulnerosa,
 quę de liquidis et calidis est humoribus ex nimio motu in cor-
 pore nascentibus ex dissolutione grossorum humorum uel ex dis-
 solutione pinguedinis uel carniū. Secunda est thethinosa
 quę ex nimio motu et forti lacertos et neruos extendit.
 15 Vnde paciens pigriciem incurrit, et grauitatem. Tercia est aposte-
 ma ex nimia lacertorum propter motum nata. Vnde infirmus apostemo-
 sos sentit omnes pulsus. Quod contingit subitum subeuntibus labore,
 et non assuetis. Quarta scliros uocata est, ex lacertorum siccita-
 te nascens nimia. Vnde et lacerti motu carent. Fatigatio in-
 20 terior triplex est. Est enim uulnerosa contingens ex humori-
 bus colericis, et acutis, interiora mouentibus corporis cum motus
 precedat aliquis. Vnde paciens omnia sua menbra sentit, quasi
 uulnerosa. Secunda est, quę et thethinosa ex nimium gros-
 sis est humoribus menbra grauantibus. Hoc facit sepe multum
 25 spandidare. Tercia apostemosa ex humoribus nascitur calidis
 et sanguinolentis habens dolorem et pulsum sicut apostema.
Accidentia *De accidentibus solius morbi.*
 solius morbi spasmus et ictigatio. Spasmus in lacertis est
 et neruis. Quod motus facit uoluntarius lacertos constringens contra
 30 suas extremitates. Nascitur spasmus ex plenitudine uel ina-
 nicione. Plenitudine cum nerui uel lacerti implentur hu-
 more, latitudine extendente et longitudinem curtan-
 te. Ex inanicione cum lacertorum humiditas euacuatur uel
 neruorum qui dum exsiccentur contra suam extremitatem exten-

duntur. Sicut in cordis organorum uidemus si calori cuilibet apponuntur, extenduntur et rumpuntur. Spasmus ergo ex solo est morbo qui si per totum corpus spargatur, epilepsia uocatur. Si in lacertis palpebrarum non permittit, ex toto claudit oculum. Si in

5 lacertis oculorum facit strabositatem. Si in stomacho singultum facit. Si in lacertis maxillarum frigiditatem, et stridorem facit dentium. Ictigatio ex uento est fumoso, et grosso membris incluso membra constringens et dilatans sicut in pulsu, uidemus. Si tamen differtur, quia cum pulsus sit continuus, ictigatio est. Omnia

10 membra paciuntur corporis quę dilatantur sicut cutis¹, lacerti cor uenę arterię, stomachi, intestina et omnia membra in duricie et mollicie media. Ossa et cartilago, quia dura et solida sunt sunt uentum includentia et similiter cerebrum ex mollicie sua. Ictigatio ergo quia nascitur ex uento, necesse est ex solo fiat

15 morbo. *De accidentibus actionum morbi et nature.*
Accidentia morbi et nature² sunt tremor et motus, edormientium membrorum. Tremor est motus membrorum sursum atque deorsum. Virtus mouet membra sursum, infirmitas uero rapit deorsum. Quod defectio facit uirtutis. Quę non adeo membra

20 *potest surrigere, quin morbus ualentior sit deponere. Tremor iste de accidentibus est anime uel maiori passione dissolvente uirtutem. Animata accidentia, timor, ira, et similia. Per hęc enim accidentia deficit uirtus, motus uoluntarii. Morbi accidentia uirtutem dissoluentia de simili sunt morbo sicut*

25 *de mala complexionem frigida semper senibus contingente uel nimiam aquam bibentibus et in ea balneantibus uel a quibus nimium uinum bibitur, unde calor naturalis suffocatur, uel ex officiali morbo sicut neruorum oppilatione de grossis et uiscosis humoribus quibus uirtus motiua contrahitur ne ad neruos per eam mouendos sit*

30 *transitus. Qui tamen si neruos impleuerint non tantum tremunt nerui, sed omnino motum perdunt. Verum cum partem uiscosi humores transeant, partem uero impleant, et in parte uacua uirtutis impletie humor regnet uiscosus, necesse est tremor quidam efficiatur, cum partem suam uirtus erigat, humor uero deprimat. Hęc sunt acciden-*

---

¹ cutis

² nature

tia de morbo et natura orientia. *De accidenti spiritualium acti-*
Sufficit nobis dixisse de actionis onum et eorum causis.
 accidentibus uirtutis patientis animatę oportet item dica-
 mus, quę spiritualis actio accidentia paciatur. Actione ergo spiritu-
 5 ali prout diximus cor et arterię dilatantur et constringuntur, et hęc
 actio pulsus uocatur. Pulsus uel aufertur totus quod auferri ilico
 mors comitatur uel minoratur, et defectio pulsus uocatur uel cur-
 sum suum egreditur. Defectio est uel ex dolore nimio cum interio-
 10 ra corporis calor fugiat naturalis uel ex defectione uirtutis na-
 turalis uel spiritualis cum arterias suas dilatare in omnes suas extre-
 mitates non possit sicut uidemus. Egressionis cursus sui diuisio est
 multiformis, secundum multitudines et diuersitates morborum mul-
 tos et diuersos pulsus facientium de quibus dicturi sumus in futurum.
Accidentia De accidenti Naturalium actionum et addi ages-
 15 actionis naturalis patientis et causę priores *tia¹ incipiendum*
 duas comitatur ex ordine. Actio uirtutis naturalis nutrimentum est
 in homine quod assimilat cibum menbris suscipientibus receptum
 hoc explet cum actionibus desiderii et digestionis quę sola res-
 tant dicenda. Digestio est triplex in stomacho, cum cibus factus chilo-
 20 sus quod prima digestio uocatur. Secunda in epate cum cibi sucus mu-
 tatur in sanguinem, et secunda digestio uocatur. Tercia in menbris est
 tocus corporis cum mutatur sanguis in naturam uniuscuiusque membri et
 tertia digestio uocatur. Vnaqueque harum suum exequitur effectum
 cum supplementis .iiii. uirtutum sicut in uirtute naturali iam est dic-
 25 tum id est appetitiua contentiua, digestiua, expulsiua. Prima di-
 gestibilis in stomacho patitur tribus modis. Vel enim aufertur tota sicut uidemus
 in fastidio uel minoratur, sicut in fumosa uel acida ructacione consideratur
 uel suum cursum egreditur, sicut cum cibus in uentositatem traducitur intrinsecus
 uel extrinsecus. Intrinsecus cum uirtus digestiua patitur. Passio enim ex mala
 30 complexione stomachi calida, cibum in fumositatem et putredinem
 mutat, frigida in acerbitatem. Vel patitur in liquidis in stomacho hu-
 moribus. Qui si sint colerici fumosum ructatum necesse est
 fieri. Flegmaticis dum stridor est nimius fastidium et lienteria-
 am generat, non fortis uentositatem facit. Vel patitur ex officiali

---

¹ a digestiua

morbo sicut apostemate calido uel frigido unde uirtus deficit digestiua. Sciendum autem digestionis corruptionem ex defectione uirtutis digestiue esse nobiliorem, et maxime ex frigida uel calida mala complexione. Humida enim et sicca minuitur digestionem, non tamen au-

5 fertur nisi cum in alium morbum incidat. * Exterius uirtus digestiua patitur, propter cibum uel somnum. Si somnus sit multus, digestio erit bona, si paruus, digestio mala. Propter cibum fit .iiii. modis. In qualitate, in quantitate, in tempore, in ordinacione. Quantitate si multus sic¹ cibus uel paruus. Si est paruus, et stomachus calidus, in fu-

10 mositatem mutatur. Si multus et durus, et nimis fortis longusque somnus digestio tantum comitatur. Si cibus est mutabilis et calor fortis corrumpitur in stomacho si somnus longus fuerit siue febris. Si calor deficit, et multus cibus et durus fuerit, somnusque paruus fastidium fit ex qualitate, quia si calidus est cibus et stomachus calidus in colericos humores mutantur sicut mel in iuuenibus et in calidę naturę animalibus.

15 Cibus frigus² et stomachus similiter frigidus in aciditatem cibi iteratur³ sicut lac et cucurbita in senibus, et stomachum frigidum habentibus. Ex cibi ordinacione quia cum homo stipticum cibum accipiat sicut cotana et pira, et post cibum solubilem sicut cibus blitis et spinachia uentrem constipat, et ci-

20 bum necesse est corrumpat. Similiter si cibus durus utantur sicut carne, ouis duris hisque cibus succedat facilius sicut cotana et cucurbita, melones omnibus oportet corrumpatur, et in malos humores mutetur. Omnis cibus durus in stomacho diutius moratur, quia difficulter digeritur. Cibus facilius cum cito ad digerendum molliatur pre duricia uero

25 alterius non egrediatur, necesse est corrumpatur. Oportet medicum ut stomachi discernat passiones qualitatiuas, si sint ex uirtute digestiua, uel ex cibo siue somno. Accidentia enim ex digestiua stomachi mutant. Accidentia ex cibo siue quelibet causa exteriori, facilia sunt sanari. Quę sic possunt discerni. Si accidentia

30 quę patitur stomachus uel ex cibi sint multa uel quantitate parua, uel calida siue frigida qualitate, et post uigilias uel quaslibet exteriores causas intelligitur non esse ex digestiua. Quod si econtrario uirtuti digestiue est imputandum. *De accidetibus⁴ appetitiue contentiue expulsiue .xxviii.*

* sicci scilicet in ptisi[n] humidi uero in hydropisin.

¹ sit

² frigidus

³ mutatur

⁴ accidentibus

Cvmque accidentali uirtus digestiua paciatur dixerimus oportet ut
 de reliquis tribus dicamus id est appetitiua contentiua expulsiua que
 in digestionem sunt prima. Appetitiua ergo patitur in stomacho si uel toto
 auferatur uel minoretur que ex mala complexionem uel morbo of-
 5 ficiali consecuntur. Sed si mala fuerit complexio calida uel frigida, et hec
 fuerit maxima uirtus aufertur appetitiua si non multa mino-
 ratur et ipsa. Si officialis morbus noceat sicut apostema et ap-
 petitiua in meri uel ore stomachi fuerint aliqua superflua que
 istam claudant ne transire ualeat, si est multa uirtus aufer-
 10 tur appetitiua. Si parua appetit inordinate et non secundum
 quod oportet. Patitur autem stomachus ex obdormicione spasma
 siue tremore, sicut et alia membra pati inde diximus. Quod contin-
 git cum uirtus non adeo sit fortis neque morbus ita maximus, ut
 morbus et nature accidentia associantur. Contentiua stomachi
 15 uel aufertur tota sicut in lienteria in qua cibus sine aliqua mutaci-
 one digeritur uel minoratur et uentositates, inflatio, uel sonitus confi-
 ciuntur. Quod ex complexionem frigida fit uel cibo qui uen-
 tositatem generat, uel non digestionem nisi parua et hec cito ex-
 eat. Quod fit cum stomachus non adeo teneat, ut bene digerat
 20 et epar sucum cibi sibi non attrahat. Vnde necesse ut digestio
 liquida et uelox exeat ex intestino. Si cibus in malam com-
 plexionem intra stomachum mutatur putrida digestio sequitur. Si ex
 calida siue colerica mutatio sit illa, sequitur ardor et punctura.
 Si ex frigida et flegmatica inflatio succedit et uentositates.
 25 Aliquando stomachus non cibum retinet secundum quod oportet, sicut spasma-
 ticus tremens. Vnde singultus fit et inde uomitus, quia motus
 spasma attinere uidetur, si non est certus, cum in lacertis siue
 neruis sit spasmus. Singultus et uomitus actiones, ex conten-
 tiua et expulsiua sunt uirtutibus. Contentiua enim cum
 30 libenter contineat, et expulsiua res ex stomacho uelit expellere no-
 civas, si in superiori stomacho eas inueniat singultum creat,
 si in fundo uomitum facit. Stomachus enim lauatur ut ori suo
 uitinetur¹, quatenus res nociue expellantur. Hec sunt acciden-
 tia que uirtus patitur contentiua. Expulsiua in stomacho triplici pati-

---

¹ uicinetur

tur modo. Vel enim tota aufertur sicut in yleos uidetur, et hæc molestissima habetur nascens ex calido apostemate in intestino subtili, quam febris sequitur et sitis, uel ex defectione est expulsive. Quod ex frigida est complexione uel ex frigido cibo uel oppilatione

5 stercus in comblositate intestini exsiccante. Quod sequitur intestini grauitas et ad uomitum inflatio et sonitus. Aliquando hunc morbum antecedit diarria. Vel actio expulsua minoratur cum stercus ad egrediendum induretur uel non secundum quod oportet egrediatur. Quod lienteria sequitur cum uirtus expulsua, cibum moueat antequam digeratur. Hoc autem

10 fit cum humores acuti pungunt stomachum uel etiam cibi, sicut sinapi uel fortitudo aceti, uel grauant cum¹ et ob hoc expelluntur. Hęc sunt sunt quę uirtus expulsua in stomacho patitur. Oportet autem intelligas quia heęc tres uirtutes idem paciuntur, circa intestina. Maxime autem expulsua quę plus ceteris regnat in eis.

15 Aliquando stomachus et intestina appetitiuam et expulsuam operantur extra naturam. Cum autem a meri stomachus trahat et in intestina cibum proiciat, intestina autem a se alternatim recipiant, et digerendo eiciant, quod naturale est et usuale, et cum stomachus ab intestinis accipiat, et in meri proiciat, stomachus extra naturam

20 exit cum uomitu. Similiter et intestina ab inferioribus accipientia proiciunt in stomachum sicut in yleos uidemus, et cum diu stomachus contineatur. In yleos quia cum uirtus expulsua secundum cursum suum digestionem moueat, neque propter oppilationem uias inueniat, retorquet eam in superiora et item intestina mouent alterutrum, quod ad stomachum redeat, stomachus in meri proicit,

25 meri cum uomitu ori reddit. Aliquando cum homo preter uelle contineat, in se digestionem uel uentositatem quę propter timorem retinet siue pudorem, seu propter quamlibet rem impediendem alternatim reddit ad superiora, quoad per uomitum emittat.

30 *De accidentibus secundę digestiue .xxx.*
 Secunda digestio est cum sanguis in epate, atque uenis generetur. Passio eius est triplex. Vel enim tota aufertur neque sanguis mutatur, sed albus remanet sicut prius, uel minoratur cum paruum digerendo mutetur, sed non secundum cursum suum digeritur,

---

¹ eum

sicut si in citrinum suum, et coleram rubeam mutetur, quod ictetrici paciuntur, uel coleram nigram sicut patientibus morpheam nigram et elephantiosum uel in flegma sicut in ydropisi et alba morfea. Hęc autem sunt triplicia interiora uel exteriora. Interiora uel cum ex mala complexio-
 5 ne calida sucum mutante, in coleram rubeam uel ex calidissima, in coleram nigram ex incisione nimia uel ex complexione frigida in aquosum sanguinem mutante, uel ex frigidissima non mutante perseuerant uel ex officiali morbo sicut in uenis est constipatio, propter uiscosos humores, uel propter apostema uel ex cibi natura a stomacho ad epar uenien-
 10 tis. Quę si sit multa non totam in sanguinem mutat epar. Suci enim quantitas multo maior est, quam consumens epatis caliditas. Si parua in colericos humores mutat. Calor enim epatis quantitatem superat cibi. Si sit calida in coleram humores transformat. Si in frigida flegma uel uentositates secundum frigiditatis quantitatem. Exteriora sunt ex actionibus patientium sicut in balneo, in cibo, exercitio, et similibus. Hęc enim omnia si homo non operetur, secundum quod oporteat, mali chimi in corpore augmentantur et multi. Si quis cepe¹ accipiat cibaria calida coleram generantia, sicut sinaphi, allia, cepe, et similia et simi-
 20 liter melancoliam gignentia, sicut uaccinia, lentes, uel si comedit flegma facientia sicut lac fungos, pisces recentes, humoribus malis habundabit. Similiter quieti et multum comedentes et balnari negligentes, uel post saturitatem et nimium coitum balneantes flegmate habudent necesse est. Contra-
 25 rios his, coleram rubeam habere oportebit. Hoc modo alii intelliguntur humores generari. Humores generant secundum qualitates suas, infirmitates diuersas. Si ex colera nigra, et toto corpore inducta nigra fit morfea. Si in uno membro cancer et scliros flegma per totum corpus yposaream² uel alba facit morfeam. Si in aliquo membro hodimiam humores aquosi et toto
 30 corpore augmentati, faciunt ydropisin. Sin uero in membro singulari uesicam necesse est fieri. Hęc accidentia digestio patitur secunda. *De accidentibus tercię digestiue .xxxi.*

Digestio tercię per omnia membra

---

¹ sepe

² yposarcam

traducitur in similitudinem suscipientium. Huius accidentia sunt
 triplicia uel aufertur tota, sicut \in egticis/,
 uel minoratur, sicut in macilentis, uel cursum suum egreditur sicut in mor-
 tificis. Aufertur quia nutrimentum non inuenit, uel quia quęlibet
 5 uirtutum aliqua patitur accidentia, et actio sua deficit, ex com-
 plexione mala. Ex mala complexione uirtus mutabilis est defici-
 ens cibum in naturam non assimilat suscipientium. Vnde in cor-
 pore humores et male gignuntur superfluitates. Si expulsi-
 ua fortis fuerit humores expelluntur mali et cibi boni et
 10 ante nutrimentum aufertur. Si debilis humores in menbris, et mor-
 bi generantur diuersi. Virtus appetitiua si sit fortis et diges-
 tiua deficiat, neque appetitiosos cibos mutet ne expul-
 siua expellere queat, mala morborum generantur accidentia.
 Macies ex paruitate cibi uel potus est, uel propter accidentia quę
 15 uirtus patitur aliqua. Lienteria et morphea, et lepra et simi-
 lia, non cibum menbris assimilant, sed menbra cibis. Quod ex cor-
 ruptione fit materię debentis, nutrire menbra.
Accidentia De accidentibus morborum corporum .xxxii.
 morborum ex corruptione secundę et tercię digestionum
 20 sunt, ictericia citrina uel nigra elephantia morphea alba uel
 nigra linguę nigredo et similia. Yctericia ex epatis cali-
 ditate est nimia ut sanguine mutet in coleram, et toti cor-
 pori mandet per uenas, et cutem corporis in citrinitatem transfor-
 met, uel ex nimio calore uenarum sanguinem in citrinum mu-
 25 tante, uel ex constipatione uiei fellis ad epar tendentis, ne coleram
 ab epate trahere possit. Vnde color remanens in sangui-
 ne et per corpus se spargens tingit cutem. Quod ex uiscoso fit hu-
 more in uia fellis siue apostemate epatis uiam ipsius
 fellis constringentis. Yctericia nigra ex nimio est calore
 30 sanguinem incendente, et in coleram nigram mutante uel ex frigido-
 re idem in melancoliam faciente uel ex constipatione uię splenis. Quę
 cum feces non extrahat sanguinis dimittat commixtos sanguini
 et ita per totum corpus dispersi, cutem exteriorem tingit corporis. Lepra
 est cum sanguis ex substantia uel ex incensione nimia corruptus

in coleram, nigram transmutatur, uel cum complexio membrorum ex nimietate
 caloris sangnem¹ incendit, et in coleram nigram traducit. Vel eadem
 complexio mutata in melancoliam traducitur, ex frigiditate
 nimia. Vnde cibus in naturam eius conuertitur. Morfea nigra est
 5 cum exteriora membra siue cutis in nigredinem se mutant,
 et interiora tamen sunt sana. Hęc cum sit debilis morfea tantum erit,
 cum fortissima erit lepra. Morfea alba ex causa est fle-
 gmatis cum sanguis ex complexione frigida et humida epa²
 mutatur in flegma, cui assimilatur exteriorum natura. Lin-
 10 guę nigredo est, cum fumus epatis pectoris seu stomachi ad lin-
 guam ascendit. Ex hac ratione omnia accidentia in exteri-
 ori cutę apparentia sunt consideranda. Egredientia corpus
 in quantitate, uel qualitate corrumpuntur. In quantitate si di-
 gestio uel urina uel menstrua fuerint multa. In qualitatem si
 15 eadem fuerint nigra. Sunt et alia a corporibus egredientia quę
 tantum non sunt naturalia sicut e naribus sanguis emissus, quę ex
 tribus conueniunt rebus uel ex defectione uirtutis uel ex ma-
 teria uel ex menbris. Ex uirtutis defectione ut si quis matiam³
 possit continere et maxime si fortis sit uis expulsive. Propter
 20 materiam multam in quantitate quę grauat uirtutes ad ex-
 pellendum sicut est cibus multus ut inde fiat uomitus et sanguis
 sua uasa expellens, qui quousque crepent ea inprimat. In qualita-
 te ut si sit acuta uel pungitiua, quam expellere naturam o-
 porteat, ne forte magis noceat, uel calida quę uasa comme-
 25 dat et aperiat, uel humida subtilians et humectans ue-
 nas, ut crepare eas faciat, facilis uel si rara nasa sinit et
 naturaliter subtilia ad rumpendum facilia, uel si fuerint sicca
 et ad rumpendum leuia. *De accidentibus in digestionem*
Accidentia digestionis apparentibus .xxxii.
 30 attinentia sunt triplicia, in qualitate, in quantitate, in
 tempore. In tempore ut si digestio exeat, antequam cibus dige-
 ratur, uel moretur postquam tempus adueniat. Velocitas exeun-
 di ex multitudine est cibi uirtutem grauantis uel qualitate
 sui acuta siue pungitiua, quia cum uirtus pati nequeat

---

¹ sanguinem

² epatis

³ materiam

cogit ut ante tempus exeat. Vel humida et lubrica ut nullo
 cogente exire ualeat. Vel ex paruitate sui nutrimenti uel
 ex sensualis intestini debilitate, grauitatem cibi refugien-
 tis. Mora digestionis ex distitutione expulsioꝝ, et for-
 5 titudine contentioꝝ, uel ex defectione¹ sensualis intesti-
 ni uel ex cibis. Si enim pauci sunt et parui natura digestioꝝ
 uirtutis diu retentat feces, ut siccus tandem grediens superflua
 expellat. Vel si cibi naturaliter sunt stiptici uel lacerti uenis adeo
 defecti, ut in intestinum exprimere nequierint. In quantitate
 10 uel quia multa uel parua digestio sit, uel in numero ad sellam eun-
 di, ex multitudine uel cibi cuius epar sucum non suscipiens
 crescere permittit uel nimiorum humorum in intestinum descen-
 tium, ex paruitate, sicut cibi ex paruitate. Numerus ad sellam
 eundi ex defectione est contentioꝝ uirtutis et aliqua
 15 fortitudine expulsioꝝ et lacerti super anum mollicie. Forti-
 tudo expulsioꝝ et laxatioꝝ pocionis, siue cibi est oc-
 casione, uel ex eiusdem corruptione, uel ex acutis humoribus
 a toto corpore in intestinum descendentibus uel ex morantibus
 in ipso intestino sicut uulneribus uel ex fortitudine sensus in-
 20 testini. Contraria huic paucitas est in meri, cuius causa
 superiori est contraria, uel in qualitate cursum egrediens naturę uel ab in-
 terioribus uel ab exterioribus. Causa est cibi in quantitate uel quali-
 tate. Quantitas cibi uel in potestate est accipientis uel
 in multitudine cibi. Qualitas si cibus in malos chimos
 25 mutetur, uel si uentositatem faciat. Cibus facit uentositatem
 uel ex natura sui sicut faba, phaseoli uel ex defectione intesti-
 norum stomachi. Qui si sit frigidissimus nulla uentositas ef-
 ficitur. Cum enim tempus minus sit, calidum uel frigidum neque uentosum,
 neque nebulosum et similiter calidissimum utroque caret, sicut
 30 in estate calidissima non uentositas uidetur uel nebula.
 Ventositas stomachi uel intestinorum exit uel non exit, exiens a superi-
 ori, ut ructacio uel ab inferiori, cum strepitu uel sine
 strepitu. Sine strepitu nimia siccitas significatur.
 Ex maiori sonitu, maior grossitudo humorum protenditur.

---

¹ defectione

Qualitas ab interioribus ex acutis est humoribus, in intestinum descendentibus uel ex aliis nimium habundantibus. Hęc aliquando est ex natura sicut uidemus in die cretica utilis atque uiuans¹ aliquando de solo morbo ut diarria ex consumptione morborum uel ex utroque sicut uidetur in proicientibus lauaturam carnis. Ex utroque infirmitas² est quadripertita. Vel enim solus est sanguis sicut in truncatis maioribus menbris quia cum sanguis illa loca nutriturus non inueniat, quod diffundatur recurrens ad interiora digestionem inferiori emittitur. Solet et idem contingere, in se exercentibus. Qui cum ad quietem ueniunt sanguinem coadunatum ab inferioribus digerunt. Quod ex termino et semper faciunt sicut periodici. Secunda est carnis lauatura quod ex defectione est uirtutis digestionem in epate. Tercia est nigra et lurida quod fit cum licet epas mutet sanguinem secundum quod oporteat, tamen per corpus ex constipatione epatis non mandatur. Vnde in eo coadunatus incenditur, et in nigredinem mutatur, et ita tandem egreditur. Quarta cum sanguis exeat, paulatim et in temporibus uicinis aliquando bonus, aliquando coagulatus, interdum cum putredinibus interdum squamosus, uel sicut intestini rasura. Quę si sint frigida, et dura tenesmos sunt uocata. Si neque frigida neque laboriosa uocatur dissinteria. Que ab intestinis uel epate exit. *De accidentibus in urina apparentibus .xxxiii.*

Accidentia quę patitur urina a renibus sunt uel uesica. A renibus in qualitate uel quantitate. In quantitate si non multa uel parua exeat, uel cum duricię fiat. In qualitate ex calida in renibus complexione ut totam aquam sanguis ad se trahat, ut calor sucis refrigeretur quam postea uesicę mandat, et uocatur diabeta, uel ex epatis frigida complexione cum aqua augmentatur in sanguine, et a renibus missa proicitur in uesicam, uel ex defectione contentiuę uirtutis et expulsiuę in renibus fortitudine. Non exire urinam ex fortitudine est contentiuę uel ex constipatione uię urine. Causa lapidis humores sunt flegmatici, et calores nimii, quia calore desiccantur et indurantur. In qualitate ex calore, sicut nimio caloris incendio fit

---

¹ iuuans

² infirmitas

nigredo, uel nimia frigiditate, uel albedo sicut in constipatione pororum, uel ex fetore sicut in febris fetidis est uidere. Sunt et alia accidentia quę urina patitur, ex uesica. Quod est cum lacertus collum uesicę circumdans emollitur ex nimia humiditate et

5 urina non continetur, uel ex defectione contentiuę et fortitudine expulsuę, uel ex nimię aquę potione uel pustulis nascentibus uel scabie uesicę ut pungantur ab urino¹ nec continere eam ualeat. Quod cum combustione fit nimia. Strangiriam urine ex uicio uesicę defectio facit urinę expulsuę, et uirtus contentiuę, uel complexionem sicca, quia desiccatur

10 urina sicut in acutis febris, uel constipatio ex uiscosis humoribus in in urinę, ad uesicam euel ex sanguine coagulato uel sanię. In qualitate urinę si sit fetida, propter pustulas et ex caloris sui mutatione propter pustularum saniem. Mutatur calor ex sanguine siue uulnere siue apostemate. *De accidentibus*

15 *Menstrua sunt in instrumentis apparentibus .xxxiii.* naturalia naturam in qualitate et quantitate exeuntia. In quantitate si plus uel minus quam oporteat aut nichil omnino exeat. Plus quam oporteat ex forti est expulsua, et deficiente

20 contentiua, uel ex materia subtili et nimis liquida uel ex abundantia quę adgrauatur natura, ne forte sufferre ualeat, uel ex raritate uuluę et uenis quę in eius sunt ore. Non exire contrarium est rationi nostrę quod ex grossitudine est materię et eius spissitudine uenarum et pororum constipatione uel defectione expulsuę

25 et fortitudine contentiuę. In qualitate si coloris sit nigri unde nimia incensio uidetur significari. Rubeus enim et citrinus, calorem, et coleram rubeam significant. Albedo et liquiditas et spumositas, frigidorem, humiditatem, et uentositatem significant.

30 *De accidentibus in sudore apparentibus .xxx.* Svodor est naturalis sicut in diebus creticis uel balneis, * Est et extra naturam sicut in consumptione carnis. In hoc enim sudore ea tantum exeunt, quę non oporteat exire, et est mediocris sicut in nimiis exercitiis. Sudor enim non naturalis in quantitate uel in qualitate. In quantitate si maior sit quam

* uel temperatis exercitiis et similibus his

---

¹ urina

oporteat, quod ex nimia est materia uel liquiditate sua uel ariditate sua pororum uel ex uirtute expulsiue. Paruitas est supra dictis contraria. In qualitate, rubor unde sanguis uel citrinitas unde colera protenditur rubea, uel putredo unde humores putridi significantur. *De inanitione Naturali .xxxvi.*

Inanicio non naturalis est ex naribus sanguis uel ex aliis locis unde consuetudo proflui non exposcit. Fit autem tribus modis. Ex uirtutibus, ex materia, ex organis. De uirtutibus si fit fortis expulsiua et defecerit contentiua. Ex materia si sit multa

unde crepentur uasa, uel acuta unde perforantur, uasa. Ex organis si sint solida et cito crepantia. Omnis autem crepitura uel intima est uel extima. Intima est ex materie habundantia, unde facile crepentur uasa. Extima sicut casus occurrens concussio et magna uox. Hęc de causis accidentium dicenda

fuerunt. Finitur autem nostra disputatio de accidentium causis.

Explicit .vi. particula.

Septima particula habet capitula .xviii. uniuersalium significationum diuersitates, continentia et earum diuidentia.

	I. Capitulum.	nificantibus.	viii.
20	De uniuersalibus significationibus et eorum diuisionibus	De pulsibus cerebri passionibus ostendentibus.	x
	De intelligendis pulsibus et quid per eos significetur	De pulsibus passionibus instrumentorum spiritus portendentibus	.xi.
25	De pulsuum generibus, et eorum qualitatibus.	De pulsibus instrumentorum cibarium patientibus.	xii.
	De causis quas in pulsibus res facit naturalis.	De uniuersali disputatione urinarum. De qualitatibus cognoscendis, et de diuisionibus	xiii.
	De diminutione pulsus propter rem non naturalem.	eorum et quid per eas significetur	.xiii.
30	De diminutione pulsus propter res extra naturam	De significationibus liquorum urine	xv.
	De diminutione pulsus propter res uirtutum generatias	De significationibus ypostasis digestionum	.xvi. .xvii.
	De pulsibus apostemata significatur	De significationibus secretuum ¹	.xviii.

¹ scretuum

De significationibus sudorum. *Primum de uniuersalibus significationibus et earum diuisionibus.*
 Ad plenum¹ pro posse nostro de accidentibus et eorum causis id est morbis diximus, et ipsum tractum de scientia causarum
 accidentium titulauimus. Oportet ergo in hoc subsequenti
 5 opusculo dicamus, de morbis et accidentibus eum sequentibus
 id est de ipsis significationibus. Vnde hec particula significatio-
 num titulatur scientia. Hee igitur significationes generaliter sunt tri-
 plices. Aut significant sanitatem aut morbum, aut neu-
 trum. Quarum unaqueque aut preterita aut presentia portenda
 10 aut futura. Harum autem quedam sunt uniuersales, tocius cor-
 poris designificantes alie particula
 res illas uel has. Has uero ab uniuersalibus incipientibus quasi dig-
 nioribus. Vniuersalis ergo ex sua actione cognoscitur, significatio. In
 sanitate enim perfectam monstrat actionem in infirmitate
 15 corruptam. Hec autem causa membrorum est sanitas aut eorum in-
 firmitas, que utraque contingunt ex temperamento uel corruptione
 chimorum. Vniuersalis significatio uniuersalis inuenitur actio spiritualis
 uel naturalis actionis est significatio quibus duabus actionibus corpus
 animal regitur. Sanitate enim uirtutis spiritualis calor alitur na-
 20 turalis, ex quo calore uita fit animalis. Corruptionem ergo ex ne-
 cessitate sequitur mors, temperamentum sanitas, non temperamentum
 infirmitas. Ex uirtutibus autem naturalibus .iiii. humores regun-
 tur, unde sicut diximus omnia membra corporis animalis gubernantur.
 Quod cum ita sit, optime fuit rationis, nostros antecessores, ex his
 25 duabus actionibus perpendere corporum sanitates, et eorum infir-
 mitates. Ex uirtute enim spirituali sanitas intelligitur, uirium
 corporis animati, et defectio sui, et temperamentum caloris natura-
 lis et corruptio temperamenti et actiones rei naturalis uel non naturalis
 extra naturam in ipsis et in corde quod fundamentum est ipsius. Sci-
 30 entiam uero omnium horum in motibus cognoscere est pulsuum. Motus enim
 pulsualis motioni cordis est equalis. Hec autem scientia pulsuum
 uocatur scientia. Ex naturali itidem actione temperamentum humo-
 rum intelligere in sanitatem et eorum distemperamentum in infirmita-
 tem. Quod dat intellegi excoctio in uenis et non excoctio.

---

¹ plenum

Excoctio in stomacho et instrumentis spiritus. Virtus enim deprehenditur circa corpus exeuntia. Excoctio enim in uenis intelligitur in urinis, quia urina est colamentum¹ sanguinis excoctio in stomacho et uel in intestinis in digestionibus est uideri. Digestio enim est fex cocta in

5 stomacho et coctio instrumentorum spiritus in salua² et excreatione intelligere quod sunt feces ciborum hæc membra nutrientium. Sudoris quoque sunt significationes, sed non uniuersales, quia sudor subtilis est humor expulsus a menbris per poros cutis. Que cum ita sint oportet uniuscuiusque significantur circa sanitatem et infir-

10 mitatem et neutrum dicamus, et incipiendum a pulsu, quia dignior esse uidetur. *De intelligendis pulsibus et quid per eos significetur .ii.*

Pulsuum scientia tribus ex causis cognoscitur esse molesta, primo quia nullus adeo est expertus, qui paruas eorum intelligat mutationes. Secundo quia cum medicus pulsum imploret omnia eius

15 genera in paruo tempore cognoscere necesse, est. Tercio quia non habet cui assimiletur unde eorum inueniat firmitatem. Vnde oportet in pulsibus bene laborare, ut in paruo tempore .x. genera ualeat cognoscere quis. Dicendum priusquam sit pulsus, et quomodo fiat. Pulsus ergo motus est localis, arteriarum et cordis in dilatando seu constringendo

20 ut naturalis custodiatur calor cuius custodia est trahere frigidum aerem cum dilatatione et expellere fumosum cum constrictione. Dilatare cor et arterias est mouere a centro in extremitates suas constringere ab extremitatibus ad centrum mouere. Que planius diximus cum de uirtutibus spiritualibus tractaremus cordis et arteriarum, idem motus, unde ex uno omnes intelliguntur. Motus ergo cordis querendus est in arteriis. Pulsus autem scientia ad hoc tantum est necessaria, ut spiritualis uirtus que in corde est intelligatur, quod non potest intelligi ex omnibus corporis arteriis, et hoc tribus ex causis. Quedam enim arterie in inferiori sunt corpore, sicut qui in dorsi sunt longitudine

25 alie in carne sunt fundate, sicut coxarum arterie alie ossibus sunt oportune sicut in pectore quarum motus non apparet in tactu dum sanum et carnosum est corpus. Secundo quia quedam longe sunt a corde, non omni apparentes tempore. Vnde non in tactu sunt inuestigande ut calcaneorum et plantarum pedis et arterie.

---

¹ colamentum

² salua

Tercio quia non harum compositio est recta, ut .iiii. digiti plene possint apponi sicut in articularum arteriis. Quod cum fit necesse est membra neque multum carnosae elegi neque a corde remota et quarum compositio sit recta. Vnde antiqui
 5 arterias elegerunt ltrahii¹. Sunt enim faciliores et utiliores, quia cordi propinquiores. Faciliores quia brachia non adeo sunt carnosae, * Pulciores, quia medicum uerenda praesertim membra fime-
 nea discooperire turpe est. Intelliguntur autem pulsus ex digitorum super arterias brachii appositionibus, et hoc in longum ne infir-
 10 mi manus dilatetur uel stringatur. Digitorum positio super arterias est diuisa. Est enim ubi oportet premi digitos arteriis sicut ubi pulsus est fortis, quia cum prematur digiti repelli uidentur et in carnositate arteriis similiter debent inprimi. Debili autem et nudo
 15 carnibus oportet leuiter premantur. Debilis autem si tenetur non mouetur, nudus in carne eadem non debet ratione, premi. Oportet autem mediocriter premi, nec multum fortem nec multum debilem, nec multum nudum nec multum carnosum. *De pulsuum Generibus Pulsuum qualitates multi et eorum Qualitatibus .iii.*
 20 mode sunt, et diuersi formes secundum uirtutum diuersitates, eas mouentes et iuxta etiam naturalis caloris uarietates, et secundum quod sanguis et spiritus, in ipsis habetur pulsibus, cum naturam suam custodiant siue egrediantur. Hęc tamen diuersitas, in .x. tantum concluditur uel consideratur genera et primum secundum quantitatem dimensionum. Secundum ex tempore motuum. Tercium secundum tenorem uirtutis. Quartum
 25 secundum consistentiam organi. Quintum secundum plenum et uacuum. Sextum secundum qualitatem arteriarum. Septimum ex tempore quietis. Octauum secundum ordinationem et inordinationem. Nonum secundum concordiam. Decimum, secundum numerum percussione pulsuum. Quantitas dimensionum diuiditur in magnum, paruum et medium, longum, bre-
 30 ue, et medium, latum strictum et medium apertum, occultum et medium. Cum enim animatum corpus longitudine et latitudine, et profunditate dimetiatur, necesse est, ut quod in tres infirmitates has diffunditur, magnus sit et magnus uocetur, et minor centro suo uicinior debilis uocetur. Si nec centro suo nec extremitati

* unde arterie facilius possunt apparere.

---

¹ brachii

bus sit uicinus, medius. Si autem in longitudine plus quam extendatur partem, quod cum .iiii. excedat digitos longius nuncupabitur. Si minor curtus. Si tantum .iiii. digitos contineatur, equalis in latitudine digitos uisus exire latus appellabitur. Minor in latitudine strictus extremitatibus uero digitorum equatus temperatus. Maior in profunditate apertus dicitur, et hoc est cum altitudo eius consideratur. Minor in profunditate et in centrum suum reuolutus uocabitur occultus. Si in latitudine et profunditate atque longitudine minor grossus. Aliquando par cum pare componitur, sicut latus cum longo atque cum stricto aut mediocri inter latum et strictum aut cum aperto aut cum occulto aut mediocri inter hæc duo et similiter inter se aliorum a se inuicem compositions. Hii sunt pulsus qui ex quantitate, dimensionum considerantur. Quorum causa est tripertita. Causa enim magni pulsus ex fortitudine est spiritus quo dilatatur pulsus, et ex nimio dolore quem refrigerare sit necesse et uasculi mollicie quod dilatationi uidetur obedire. Minor his est contrarius ex defectione sue scilicet uirtutis, et paruitate caloris et duricie sui organi. Temperatus autem mediator in duobus. Aliqui de his habent plus, aliqui uero minus, qui dicendi sunt in causis, mutationum pulsuum. Tempus motuum triuiditur in uelox, tardum et medium. Velox est qui multum spacium paruo tempore insequitur, tardus qui paruum spacium in longe tempore insequitur, medius inter hos duos est habendus. Vnusquisque autem horum ex duabus nascitur, uirtute et calore. Velox enim ex forti calore et sana uirtute, calor autem frigidum aerem sibi adlaborant trahere. Tardus ex uirtutis defectione se mouente et caloris minoratione. Tercius secundum uirtutis diuiditur in fortem debilem et medium. Fortis ex fortitudine est uirtutis et mollicie organi ad mouendum facilis debilis, ex inbecillitate uirtutis et inobedientia organi medius, ab utroque temperatus. Quartus secundum consistentiam organi diuiditur in durum, mollem et medium. Durus est qui digitis tangentibus quasi fortis esse uidetur. Differt autem a forti iste durus, quoniam iste fortis est magnus, fortitudo sua dilatans uascula, unde redduntur quasi

maiora. Durus est paruus, qui duricia eius uirtuti non obtemperat,
 ut se dilatet. Mollis est quem digiti cum multa suavitate
 sentiunt, ut uideatur ab eis penetrari. Horum medius in hos
 duos est temperatus. Durus ex siccitate suorum uasculorum mollis,
 5 ex sue humiditate molliciei. Quintus secundum plenum et uacu-
 um, diuiditur in plenum uacuum et medium. Plenus ex plenu-
 dine sanguinis et spiritus, in uasis consideratur. Vacuus e contrario me-
 dius ab his est temperatus. Sextus secundum qualitatem arteriarum diuiditur,
 in calidum frigidum et medium. Calidus est cum digitorum extre-
 10 mitates sentiunt calidam et arteriarum substantiam. Frigidus econtra-
 rio est intelligendus. Medius ab his duobus temperatus. Calor au-
 tem arteriarum substantię ex materię inter eas est habita, id est san-
 guine et spiritu. Frigidus econtrario. Mediocritas ad utrumque est
 referenda. Septimus ex tempore quietis diuiditur in spissum, ra-
 15 rum et medium. Dicit enim galienus. Pulsus inquit in dilatatione
 sua et constrictione sua, quietes habet duas. Vna cum
 pulsus in dilatatione sua digitorum extremitates percu-
 tiat. Hanc autem exteriorem uocat quietem. Quod uero dixit
 galienus nos sensualiter inuenimus. Quies secunda in constricti-
 20 one sua est, quod est cum pulsus ad centrum suum redeat,
 quod non facile ex sensu percipitur. Sed tamen pulsum diu morantem
 rarum, parum uero tardantem uocauit spissum mediocriter
 se habentem temperatum. Spissus ex fortitudine est caloris,
 et defectione uirtutis. Fortitudo enim caloris magni-
 25 tudinem expetit refrigerationis¹. Defectio uero uirtutis
 cum non semel ualeat, bis in appetendo laborans uoca-
 tur. Spissitudo ista ex defectione et paruitate est
 caloris atque fortitudine uirtutis. Medius in complexione
 et uirtute temperatus. Octauus secundum ordinationem et in
 30 ordinationem diuiditur, in pondus laudabile et non lau-
 dabile. Hoc autem pondus ex comparatione consideratur. Com-
 paratio uero aut motus est cuiuslibet admotum ut equalitas
 secundi in constrictione ad motum primum in dilatationes,
 et econtrario, aut constrictiones cum quiete exteriori, et contrario.

---

¹ refrigerationis

Laudabile pondus inter se et sibi consocium, familiatur, sicut pul-
 sus pueri, pulsui assimilatur puerili, iuuenis iuuenibus
 complexionis calide, eiusdem complexionis. Pulsus inlaudabilis pon-
 deris est in familiaritate dissimilis sicut pulsus puerilis dissi-
 5 milis iuuenili. Est et pulsus extra pondus, qui nulli etati
 familiatur. Hic uero difficiliter intelligitur nisi diu inuestigetur,
 et assidue qui eis utuntur, quia quantitas temporalis motus et qui-
 etis unde differre pulsus isti uidentur, quedam est compre-
 hensibilis sicut si dicatur tempus dilatandi duplum est quieti ex-
 10 teriori, aut triplum, aut totum et medium aut amplius est
 et quedam incomprehensibilis in dilatatione siue constricti-
 one, quia non habemus diuersa simul assimilare quod tan-
 tum aut nimium aut multum aut etiam ultra modum est ha-
 bendum. Vnde hoc genus pulsuum intellectui est molestissi-
 15 mum. Nonum uero secundum concordiam diuiditur, in equale et non equale.
 * aliis generibus Hoc autem genus in omnibus * prenominitis inuenitur. Est autem equalis
 pulsus cuius percussio eiusdem est qualitatis in digitorum extre-
 mitatibus sicut si magna et multa percussio sit et in mag-
 nitudine equalis non parua non rara non spissa nec in nullo di-
 20 uersa. Non equalis pulsus est cuius percussio diuersatur si-
 ue non certo motum sicut si modo sit spissus, modo rarus,
 modo uelox, modo tardus, siue in quantitate dilatationis, sicut
 si modo magnus modo paruus, seu in uirtute sicut si modo fortis, et modo
 lenis et similia. Equalis autem pulsus aut idem est in omnibus, et ab
 25 solute equalis dicitur. Non equalis similiter aut in omnibus est
 pulsuum generibus et absolute non equalis dicitur, aut est in aliquo, in
 aliquo uero non, et secundum eum in quo non equalis est dicitur. Non equalis ergo
 iste aut in pulsibus est multis aut in paucis. Rursus
 in eis dicitur aut ordinatus aut inordinatus est dicendus. Or-
 30 dinatus est qui caude soricine assimilatur, Hic autem pulsus
 primum quidem magnus, post uero magnus tercio minor quarto uero
 loco minimus et ita ordinatim progreditur, quo usque ad unum de tribus
 perueniat finitimus. Aut enim continuatim minoratur, donec
 ex toto finiatur, et iste finitiua uocatur cauda soricina

aut gradatim minoratur, et ad minimum usque progressus paula-
 tim regreditur. In magnitudine uero aut in eandem rem in qua
 fuerat aut paulo minorem quam inceperat. Iste uero pulsus
 retornatiua soricina cauda uocatur. Est et tercius qui
 5 cum pridem fit magnus gradatim in minimum finitur, inde subito
 etsi non gradualiter in magnitudinem priorem et itidem
 minorando rursus in magnitudine similiter suam regre-
 ditur, non gradualiter ut secundus uerum potius subitaneus. Hęc autem
 cauda soricina aut in uelocitate et tarditate considera-
 10 tur, ut sepius modo uelox postea uero tardus fiat, et tandem in tar-
 ditate finiatur, aut in uirtute ut si pulsus incipiat esse
 fortis, et ita gradatim descenderit, quoad fiat debilis, aut paruo
 et magno incipitur sicut iam diximus. Pulsus soricina cauda
 uocatur, ita intelligendus, sicut iam exposuimus, quod ideo sic
 15 uocatur quia cauda soricis a grossitudine incipiens pau-
 latim incipiat subtiliari. De inequali ordinato huc usque
 sufficiat dixisse. Inequalis ordinatus est pulsus ubi duo mag-
 ni et unus paruus et alter medius aut duo parui et medio-
 cris, et alter magnus, cui succedat et paruus, et similia.
 20 Hic autem inordinatus in omnibus inuenitur pulsuum generibus
 qui tripliciter in una percussione est diuisus. Aut enim
 pulsus uelox incipiens quiescit, in percussione, et tamen in se
 ipsum redit, aut non rediens in dilatatione sua, est ine-
 qualis pro uelocitate et tarditate sui, aut antequam regre-
 25 diatur binas, percussiones facere uidetur. Qui primus quidem cum ue-
 lox esse inceperit, ante percussionem quiescit, et post in dilate-
 cione sua tardat complenda, aut cum incipiat esse me-
 diocris, et idem quiescit, et dilatare pigrescit aut incipi-
 ens tardare tandem uidetur quiescere in complenda sua dila-
 30 tatione. In huius primi diuersitatibus quidam pulsus inueni-
 tur qui capreolus uocatur. Incipiens enim a uelocitate
 ante digitorum percussionem uidetur cadere, et post creator
 in complenda dilatatione. Quod nomen a capreoli similitu-
 dine sortitur quia capreolus cum incipiat esse uelox, saltu

quasi quiescere in aere uidetur, et post in explendo cursu est uelocissimus. ¶Secundus non reditur et si incipiat uelox et in medio tardare. Vnde sequitur ut incium uelox habeatur, finis uero tardus, et econtrario, quia incipit tardus in medio uelocissimus. Vnde

5 constat, ut incium sit tardum, finis uero uelox, aut incipiat mediocris mutandus in uelocitatem et tarditatem. Tercius qui bis percutere uidetur martellinus uocatur, qui cum digitos percutiat, dilatando antequam ad centrum suum regrediatur, idem digiti repercutiuntur, quod caduntiq¹ contingit substantię organ

10 ni quia sicut in martello et incude percutitur ut cum percuciat ab incude resilire uideatur. Resilire autem illud aliquando terciatur. Hic autem tercius in qualitate motuum, et in tenore uirtutis consideratur. In aliis non ita. Impossibile enim est ut sub uno digito et in eadem parte organi magnus inueniatur et in paruum

15 in eadem percussione mutetur. Aut ut paruus in eadem percussione sit magnus. Magnus enim ex necessitate .iiii. digitos uidetur transire. Similiter quoque et latus et strictus numquam in eadem percussione inuenientur, neque calidus et frigidus, neque mollis et durus, neque uacuuus et plenus. Hęc autem diuersitas pulsuuum

20 in una percussione et in eadem organi parte. Diuersitas autem percussionis, et in eadem parte organi est isti dissimilis. Pulsu sit sub duobus est digitis, uelox quidam et alter sub duobus tardus, et econtrario aut sub duobus uelox sub duobus uero mediocris aut sub tribus uelox aut sub tribus uero medio-

25 cris, aut sub uno digito diuersus. In hac autem eadem ratione fortem et debilem intelligit. Sub hac autem diuersitate caudam soricinam et pulsum inclinatum est inuenire. Cauda soricina inuenitur cum pulsus sub uno digito agentis brachium est grossus. Sub digito secundo minor sub ter-

30 cio paruus. Sub .iiii. minimus. Similiter hec cauda soricina in forti et debili et raro et spisso, est intelligenda. Inclinatus sub duobus digitis mediis est grossus. Sub duobus uero extremis subtilis medius est opertus, in extremis occultus apparet sensui. Extremitas deor-

---

¹ ex duritię

sum intelligitur quod contingit ex defectione uirtutis substantiam organi ex parte brachii eleuare, non ualentis. Causa carnee uirtutis grauitatis in extremitate iuxta manum ex defectione sola est uirtutis illuc minime peruenientis.

- 5 Inclinator similiter in forti et debili ueloci et tardo est intelligendus. Est et alius diuersus qui erra¹ uocatur, quia aut sub uno digito mouetur, sub tribus uero est quietus, aut sub duobus primis mouetur, sub aliisque quiescit quia aut sub uno fortis sub alio debilis, sub altero uelox, sub .iiii. tardus, et in aliis
- 10 similiter. Serra autem uocatur, quæ dentibus serre assimilatur. Hęc diuersitas multis aliis specificatur modis. Sed non sunt introducendę, quia his quas dixi cognitis cognoscentur et tacite. Parum tamen inde est dicendum. Quedam pars mouetur sursum quedam uero deorsum, quedam sinistrorsum quedam dextrorsum
- 15 quedam anterius quedam uero preterius. Ex his uero infirmitatibus in infinitum protenditur, quarum quedam nominibus diffiniuntur, quedam non. Diffinitorum quidam estuosi quidam uermiculi, quedam formiculę quidam ptisici quedam trementes sunt uocandi. Estuosi cum organi pars, auriculari digito superposita superius et ante mouetur. Sub alto digito inferius et tardius. Pars autem organi dextrorsum et sinistrorsum sentitur moueri. Quedam
- 20 pars late quedam uero stricte, utpote uidemus in maris tempestate. Vermiculosus estuantis modo mouetur, sed estuosus maior et fortiori. Vermiculosus minor, defectior et fortior,
- 25 tamen uelocior, et spissior quia huius etiam pulsus causa uirtus est defectiua. Sub digitis sentitur uelut uermium motus. Formiculosus sicut et uermiculosus mouetur, minor tamen et defectior atque spissior. Causa enim eius ablata est uirtus, nata² spissat, atque uelociorem refrigeranda, facit causa. Formiculosus uocatur, quia sicut motus formicę sub digitis sentitur. Ptisicus superior est cum debilitate atque duricię. Ptisicus uocatur quando ab eadem qualitate mouetur sicut ptisicus morbus. Quod inde consequitur quia corporis substantia tota in morbum mutatur, et uirtus ab infirmitate uincitur, non habens unde morbus superetur. Si enim uirtus morbum

---

¹ serra

² natura

uinceret pulsum magnum fortem quoque et uelocem faceret.
 Vnde supericius¹ contraria operatur, id est paruum debilem et tardum. Quod si
 quandoque superat uirtus pulsus fit magnus. Si uero morbus, pulsus necesse est
 paruus efficiatur et debilitetur. Tremens est spissus quo par-

5 tem digiti antierius cum spissitudine et defectione percu-
 tit sicut uidemus cum membra tremere sentimus. Ista
 omnia de nono secundum concordiam erant dicenda. Decimus
 secundum numerum percussiois pulsuum diuiditur in ordinatum
 et in non ordinatum. Ordinatus in diuersis inuenitur pulsibus.

10 Diuersitas enim pulsuum quedam est ordinata, et circinans
 quedam inordinata. Sed de inordinata satis dixisse constat.
 Ordinata est que mouet pulsum, et in idem unde inceperat
 reducit ipsum ut tres magni sint et equales, uel duo parui,
 sunt, et equales, et a capite in magnos uel paruos rede-

15 undo. Similiter in tardo et ueloce est intelligendum ut si
 duo sint ueloces et unus tardus. Hoc autem intelligitur
 in omnibus generibus diuersitatem habentibus, sicut prima .iiii. genera sunt
 primum scilicet ex quantitate dimensionum secundum ex tempore
 motuum tertium secundum tenorem uirtutis quartum secundum consisten-

20 tiam organi. Oportet autem intelligatur quia pondus lauda-
 bile et inlaudabile equale et inequale ordinatum et non ordi-
 natum, diuersitatibus attinentia in his .iiii. tantum inueni-
 untur generibus. Secundum enim plenum et uacuum, et secundum qualitates
 arteriarum in istis diuersitatibus non est inuenire quia impos-

25 sibile est pulsum inuenire, qui se a duricie in molliciem
 moueat, et econtrario, aut a calore, in frigiditatem, et econtra-
 rio aut ex inanitione et repletionem et econtrario. Hii
 pulsus in unam percussioem uel duas, et usque in .x. non promo-
 uentur. Vnde hec diuersitas, in his .iiii. tantum est inueni-

30 enda. Mediocritas .vi. inuenienda est tantum. In pri-
 mo secundum quantitatem dimensionum. In .iiii. secundum consisten-
 tiam organi. In .vi. secundum qualitates arteriarum. In .v.
 secundum plenum et uacuum. In .viii. ex tempore quietis. For-
 titudo et debilitas et alia genera diuersitati attinen-

---

¹superatur

tia non habent, mediocria. In .vi. uero superioribus inter duo medio-
 cre semper inuenitur, sicut inter magnum et paruum, habetur me-
 dium, et inter uelox et tardum, durum et molle, et spissum et
 rarum, plenum et uacuum calidum atque frigidum, quorum me-
 5 dium semper ad temperatum, et naturaliter habendum. Forte et debile non
 habet mediocre, quia cum mediocri sunt temperata, temperata uero sana,
 sanitas quoque cum fortitudine, ergo fortia necesse est sana,
 et fortiora et saniora unde est necesse in his haberi medi-
 ocre. Pulsus quoque debilis cum defectione est uirtutis.

10 Defectio uirtutis ex morbo contingit. Mediocre inter forte et
 debile neque forte neque et debile sed extra temperamentum esse,
 uidetur. Forte enim tantum uideatur in debile et similiter equale et
 inequale non habet mediocre. Inequale enim est sanum et naturale et
 equale extra naturam et ex morbo contingens. Inter ista medi-
 15 ocre neque equale est neque inequale quia equale tantum descendit,
 in inequale. Oportet autem intelligi non omnem pulsum equalem na-
 turalem. Sed equalis in temperamento, tamen erit naturalis. Est enim equalis
 in malo sicut ptisicus. Pulsus autem inlaudabilis ponderis et or-
 dinatus intemperati esse uidentur. Vnde non habent mediocre quia in-
 20 ter temperamentum, et intemperamentum nichil est medium. Hęc sunt
 genera pulsuum .x. quem in disputatione superiori sufficiunt.
 Oportet ergo dicamus causas ipsorum, et mutationes eorum, et
 quod significant, sanitatem an morbum aut neutrum.

Unusquisque De causis quas in pulsu res facit naturalis .iiii.

25 supradictorum pulsuum aut temperatus, aut ex complexione hominis
 cuiuslibet intelligendus. Temperatus in sanis tantum est corporis.
 Quę temperatę sunt complexiones, neque habent unde possint mutari. Hanc
 complexionem diximus cum de complexionibus tractaremus. Hic autem
 pulsus cum in quolibet inueniatur, in aliorum extremitates
 30 temperatus dicendus est homo esse sanus. Si autem hanc naturam exierit
 quam diximus inter naturas supradictas computetur, quia homo in mor-
 bum aut in neutrum significatur. Pulsus autem uniuscuiusque prius
 sic fit dinoscendus. Oportet multo tempore ante in sanis pre-
 uideatur hominibus ut illorum naturales intelligat qualitates.

Quod fieri potest cum in sanitate perfectus est, neque contrarium patitur
 quodlibet neque multi sit exercitii neque multę quietis neque
 multum plenus neque multo cibo uel potu exinanitus neque
 multi coitus neque multum calidus uel frigidus. Hec cum fiunt potest
 5 intelligi pulsus cuiuslibet naturalis an cum mutetur an in neu-
 trum traducatur. Cum ergo medico sit impossibile omnium pulsus
 hominum cognoscere, neque unius et ciuitatis indigenarum
 pulsus possit discernere, sit necesse res naturales pulsum
 a temperamento mutantem dinoscere. Sunt autem heę naturales,
 10 differentia maris et femineę, complexionem et figurę eta-
 tes, tempora, regiones, aer, conceptiones, somnus et uigilię, diffe-
 rentia maris et femineę, quia pulsus masculi maior est et for-
 tior, quam pulsus femineę. Masculi enim sunt naturę calidioris
 et fortioris, et maioris motus atque exercitii. Feminarum pul-
 15 sus minor et debilior, atque uelocior, quod fit quia femine de-
 biliores sunt masculis, et minoris exercitii. Minor est ex par-
 uitate caloris, naturalis comparatione masculi uelocior, ut na-
 tura sepe iterando expleat in feminis quod per pulsum mag-
 num semel operabatur in masculis, ut tantum scilicet aeris ad refri-
 20 gerandum trahatur, quantum unus magnus et una uice trahebat in
 maribus. Magnus enim pulsus ex magnitudine est uirtutis in
 omnes extremitates eum dilatantis, et ex nimio calore,
 que necesse sit refrigerantis. In maximo enim calore necesse
 est naturę maximum aerem mittere et magnę uirtuti, ne-
 25 cesse est multum dilatari, in maximo trahendo aere.
 Vnde sequitur ut pulsus efficiatur magnus. Quanto enim ma-
 ior est calor tanto maiori uelocitate operari naturę
 est necesseę, ut in paruo tempore magna quantitas tra-
 hatur aeris in refrigerationem. Cum autem deficient uires
 30 necesse est aer trahatur spissus. Vnde fit ut feminis ue-
 locior quam masculis. Complexiones si calidę fiunt faciunt
 pulsum magnum et uelocem, causa trahendi multum aerem
 in refrigerationem, et si frigidę paruam faciunt et par-
 dum¹, causa necessitatis paruę refrigerationis². Humi-

---

¹ tardum

² refrigerationis

de pulsum reddunt mollem, sicce durum. Frigide quia macidi
pulsus maioris sunt caloris, quam crassi et etiam fortioris. Gras-
si ex nimia carne pulsum habent minorem et debiliorem, quia
caloris sunt minoris quam macidi. Sed enim pulsus est spissior,
5 ut in multo tempore trahat, spissus tantum aeris quantum mag-
nus semel in uno impetu traxit. Oportet autem perquiratur
si macidi naturaliter sunt macri. Si enim non naturaliter sint non huic
nostro competit tractatui. De quibus tamen dicemus, cum de pulsu
extra naturam disputabimus. Aliquando quoque pulsus cras-
10 sorum maiores sunt quam macidorum. Quod fit cum crassi calidiores
sint quam macidi. Hoc considerandum est in feminis similiter. Si enim
rarissime hec uidentur contingere. Etates uero pulsuum mu-
tantur a temperamento quia pueri uelociorem habent propter calorem refri-
gerandum, naturalem quoniam calor naturalis multus est in pueris tem-
15 perate uero uirtutis et magnitudinis qui quanto minor tan-
to est uelocior quod facit paruitas uirtutis, que ad trahendum
aerem semel non sufficit. Iuuenes in pulsu nimium sunt for-
tes, et magnum habent pulsum et in uelocitate temperatum quod
fit ex calore et ipsorum uirtute. Seniores paruam tardum quoque
20 et debilem et rarum propter frigidam eorum complexionem. Vnde non
est necesse multum aerem trahi, causa refrigerationis.
Alię etates his affines, secundum eam cui magis erunt uicinan-
tes pulsum sunt habentes quia cum pulsus pueri uelocissimus
et spississimus sed temperatus in magnitudine et paruita
25 te, et pulsus decrepiti minimus, et tardissimus, et ra-
rissimus, et defectissimus, et iuuenis perfectę iuuentu-
tis, maximus fortissimus, et in uelocitate et tarditate tem-
peratus est ex causis superius dictis, constat quia pueri pul-
sus cum magis augmentetur, a uelocitate et spissitudine
30 minuitur, et maioratur, usquequo ad perfectam iuuentutem
deueniatur ubi pulsus magnus et fortissimus est et in uelo-
citate et tarditate temperatus efficitur quo mediatur
pertingatur. Cum uero senectus subeat paulatim succedunt et
supra dictis contraria donec etas ueniat decens in qua

paruus pulsus sit et tardus. Tempora anni sicut uer et autump-
 nus quia temperata sunt inter calidum et frigidum fortem fecerunt pulsum.
 Omne enim temperamentum uirtutem custodit et augmentat. Velocitas
 enim et tarditas ex temperamento caloris sunt temperata. Etas
 5 quia est calidissima pulsum reddit et paruuum. Male enim
 complexionis uirtus semper deficit. Virtute uero deficiente non
 potest dilatari pulsus, ut magnus efficiatur. Vnde uelox
 consequitur et spissus, ut magnitudo aeris attrahatur. Hiems
 quia frigida est et humida, facit pulsum tardum paruuum
 10 et defectum. Paruitas et defectio ex mala complexione conse-
 quuntur. Male enim complexionis deficit uirtus. Tarditas fit quia non
 multum oportet refrigerari, sed tamen pulsus in hieme est
 quam in estate, quia calor naturalis in interiora fugit corpo-
 ris, uel estate dissoluit calor uirtutem. Vnde pulsum necesse est
 15 esse maiorem qui ad refrigerandum trahere sufficiat aerem. Oportet
 autem intelligi quia uniuscuiusque extremitas temporis, tempori par-
 ticipat sibi uicinanti, uti primus mensis, ueris participat
 hiemis extremitati medius ipsius est proprius. Tercius estati
 uicinius, ipsius communicat qualitatibus. Regiones mutant pul-
 20 sum, quia in calida regione habitantes sicut in ethiopia pul-
 sum habent uelocem sicut estiuum. Inhabitantes in frigida sicut
 sclai, habent pulsum assimilantem hiemali. Inhabitantes
 temperatas regiones, utpote sub recta linea morantes
 pulsum habent mediocrem uernalem, et autumpnalem equiperan-
 25 tem. Regiones uero inter has positę, secundum eas in pulsu sunt
 habendę, quę eis proprias esse uidentur. Quod de regionibus dixi-
 mus in aere itidem intelligitur. Calidus aer, estiuum pul-
 sum facit, frigidus aerem hiemalem teperatus¹ uernalem. In
 autumpno prenatentes² in pulsu sunt mutabiles, quia pulsum
 30 faciunt magnum, uelocem atque spissum, quod consequitur quia calor
 fetus calorem earum augmentat naturalem. Arterię secundine
 arteriis fetus sunt coniunctę, et heę utreque arteriis mulieribus
 sunt copulatę, sicut in anathomia nostra meminimus nos
 dixisse. In uirtute, quia usque in quintum³ mensem est pul-

---

¹ temperatus

² prenatentes

³ quintum

sus mediocris. Vires enim muliebres usque ad hoc tempus
 sunt mediocres, quia fetus adhuc paruus est et debilis neque
 multum cibum de corporibus earum trahit. Vnde pulsus inter uelo-
 citatem et spissitudinem est temperatus. In .vii. uero mense uires ea-
 5 rum incipiunt minuere. Fetus enim maioratur, unde natura grauatur,
 quia maior cibum iam ab eo queritur. Quapropter uires deficientibus
 pulsus et debilis et tardus redditur. Somnus etiam mutat pulsum.
 Diximus quia calor naturalis in somno interiora petit corporis, causa
 cibum digerendi. Pulsus autem in inicio somni est paruus, et tar-
 10 dus mediante somno rarescit. Cibum autem digestus sit et per
 totum corpus se diuiserit, confortantur calor atque uirtus et pulsus
 fortis atque magnus sed tamen rarior et priore tardior. Post cibi
 uero digestionem si somnus prolongetur ut superfluitas cibi dif-
 feratur expelli, pulsus fit debilis et paruus, atque sicut prior
 15 tardus. Vnde oportet ut postquam cibum digeritur, a somno excitentur,
 ad expellendas cibi superfluitates, sicut egestionem, urinam
 sputa, emunctiones. Si autem subito quiescit a somno
 aut propter uocem aut propter quamlibet percussionem sicut uentum
 ab ea egredientem natura disturbatur, et pulsus magnus et
 20 fortis efficitur uelox quoque et spissus inordinatus atque tremebun-
 dus. Cum uero quiescit excitatus pulsus in priorem redditur. Hęc
 causa naturalis quę pulsum mutans a temperamento unicuique ho-
 mini, proprium facit. Oportet autem medicum cum pulsum cuiusquam
 a priori statu uiderit statum mutatum ut intelligat corpus
 25 a sua natura turbatum aliquantulum in mutatione. Causa na-
 turalem mutans pulsum est bipertita, in rem non naturalem atque ex-
 tra naturam. De quibus deo auxiliante planius in subsequentibus.
 In presentiarum autem de re non naturali incipiemus.

De diminutione pulsuum et propter rem non naturalem .v.

30 **C**ausa non naturalis inter naturalem et extra naturam est mediocris.
 Est autem hęc quadruplex. Sunt enim exercitia, balnea,
 cibus, atque potus. Exercitia si sunt temperata, pulsum faciunt
 magnum, fortem uelocem atque spissum. Si enim sunt intemperata,
 humorum dissoluitur superfluitas membra confortantur, calor

naturalis augmentantur sicut in exercitiis¹ iam diximus. Si uero exercicia ex-
 erint intemperamenta fit pulsus magnus, durus, tardus, atque rarus
 quia si quis nimium exerceat, uirtus deficit sua, unde necesse est pulsus de-
 ficiat, et calor naturalis dissoluitur atque minuitur. Ex paruitate ca-
 5 loris naturalis pulsus tardus atque rarus fit. Ex multo autem exercicio
 quo humores exsiccantur pulsus durus redditur. Balneum in duo
 redditur diuersum, aut enim calidum aut frigidum. Calidum aqua est siue a-
 er. In quibus si quis temperatę se balneet, pulsum faciunt mag-
 num fortem uelocem et spissum. Temperatum enim balneum uirtutem
 10 augmentat, propter dissolutionem humidarum superfluitatum et cale-
 faciens corpus pulsum uelocem facit, et spissum, et mollem, propter men-
 brorum humectacionem, maxime si balneum sit dulcis aque.
 Si autem aliquandiu quis moretur in balneo, fit pulsus minor quam
 fuerat, et debilior, et permanet uelocitas sicut prius et spissitu
 15 do. Quod fit ex defectione uirtutis et dissolutione humec-
 tati corporis et augmentatione sui caloris. Sed tamen in mollicię
 et duricię pulsus permanet mediocris, et si quis tamdiu in
 balneo moretur quoad calor dissoluatur, fit pulsus paruus et
 defectus, tardus rarus sicut nimium exercitantes paciuntur. Balne-
 20 antes cum aqua frigida, si sint crassi et mediocriter moren-
 tur in balneis, fit pulsus magnus, fortis quoque et uelox,
 quoque frigiditas temperata calorem naturalem coadunat, et uirtutem
 confortat. Si autem moretur in aqua frigida usquequo naturalis ca-
 lor fugiat, in corporis interiora facit pulsum paruum atque tar-
 25 dum. Quod consequitur, quia uirtus suffocatur. Si macidi et parue car-
 nis in aqua frigida balneentur, et multum ibi morentur
 pulsus defectus fit et tardus. Frigiditas enim in tali cor-
 pore cito membrorum interiora penetrat, ex carnis paruita-
 te et calor naturalis deficit, et uirtus minuitur. Vnde pulsus de-
 30 bilis fit, et tardus atque durus, quia organi frigiditate consti-
 pantur. Cum uero in aqua frigida morentur usque dum calor na-
 turalis in interiora fugiat corporis, et frigiditas principalia men-
 bra percutiat, fit paruissimus pulsus et defectissimus, debi-
 lis, durus, atque rarus. Cibus aut ex qualitate sua aut ex quan-

---

¹ exercitiis

tate¹ pulsum mutat. Si enim quantitas fuerit multa fit
 pulsus inicio inordinatus quia cibus inicio uirtutem aggrauat. Qui
 cum digeratur uirtus excitatur, aggrauat quidem cibus dum permanet
 indigestus. Excitatur uirtus cum iam digatur² cibus, et per totum corpus
 5 diuiditur. Vnde cum aggrauat cibus fit pulsus paruus, cum uero
 uirtus excitetur est magnus. Si enim cibus bene sit digestus et per omnia
 membra diuisus fit pulsus magnus, fortis uelox, quia cibus dum
 bene digeritur uirtus augmentatur et calor naturalis nutritur, et pulsus
 mollitur, confortatur quoque et magnificatur. Si cibus est par-
 10 uus, cito digerendus, per membra dispergendus, fit pulsus minus
 fortis et emollior, et in duriciem et molliciem temperatus. Ex quali-
 tate quia si cibus fit calidus facit pulsum spissum et uelocem, et a-
 lia quę superius diximus. Si frigidus, fit tardus et rarus. Si hu-
 midus, organa emolliuntur. Potus quoque secundum suam complex-
 15 ionem pulsum uidetur facere. Aqua enim quia parum nutrit, secundum quos-
 dam nullius est nutrimenti, parum pulsum mutat. Quia uero diu
 moratur, inter stomachum sicut et cibus mutat pulsum, quod tamen facit interim
 dum in stomacho uidetur morari quę si sit frigidissima durum fa-
 cit pulsum. Si calida, facit mollem. Vinum circa pulsum operatur,
 20 quod et digestus cibus. Facit enim eum fortem magnum quoque et uelocem,
 sed tamen aliquantulum cibo minorem. Cibus enim magis quam uinum
 corporis nutritiuus est. Vini tamen actio circa pulsum est ueloci-
 or, et cito in sanguinem mutabilior. Alii potus si sunt calidi pul-
 sum uelocem faciunt et spissum. Si autem frigidi, paruus
 25 et tardum. Hęc est mutatio pulsualis consequens exire na-
 turali. *De diminutione pulsus propter rem extra naturam .vi.*
 Pulsuum mutatio exire extra naturam consequente taliter fit.
 Causa extra naturam est morbi et accidentia quę ex
 causis nascuntur temporalibus, corpus ex qualitatibus naturalibus, ad
 30 qualitates extra naturam mutantibus sicut iam superius diximus. Quę
 cum sint multę et indiffinitę ab antiquis tamen generaliter
 in duo sunt conclusę. Dicunt enim causas pulsum extra naturam esse
 duas aut dissoluentes et uirtutes dissipantes aut grauantes,
 et constringentes. Causa dissoluens et dissipans uirtutem

---

¹ quantitate

² digeratur

ablatio est cibi nutritiui pessimitas quoque morbi accidentia
 animę maximi dolores superfluitas inacionis¹. Virtutem grauan-
 tes et constringentes nimia est plenitude. Humorū multi-
 tudo apostema frigidum et calidum, et alia similia. Dicamus ergo prius
 5 de uirtutem soluentibus. Virtutem dissoluentes pulsum faciunt
 paruum, defectum, uelocem atque spissum. Quę cum plus dissol-
 uant, uirtutem tanto magis pulsum debilitant, et in tardita-
 tem reuocant. Si uero hęc dissolutio prolongetur, in uermicu-
 losos pulsus redigetur, et inde formiculosus reducit, qui in-
 10 ter alios est minimus, debilissimus atque spississimus. Aliquando item
 fit uermiculosus, pulsus cum subito dissoluitur uirtus, sicut in flu-
 xu sanguinis de uena uidemus, uel de arteriis in flebothomia,
 sicut de uulneribus seu de naribus, aut ex dissolutione uentris
 nimia et similibus. Aliquando pulsus formiculosus uenit subitus.
 15 Quod consequitur cum subito cadit uitalis uirtus, sicut sincopin uidemus. Dicunt
 autem quidam ante formiculosum pulsum necessario uenire uer-
 miculosum sed in sincopin cito sine ulla quantitate temporis mu-
 tatur et cito in formiculosum regreditur. Hic pulsus uniuersalis qui
 fit ex dissolutione uirtutis Particulares autem qui ex abla-
 20 tione sunt cibi pulsum faciunt in inicio paruum et debilem, quia
 calor naturalis adhuc permanet, aliquando autem augmentatur. Sed si
 fames diu perseueret calor naturalis etiam minuitur. Vnde fit par-
 uus tardus quoque et defectus. Si uero paulatim dissoluatur, pulsus
 nimium spissatur, et multum minoratur. Mutatio autem pulsum ex
 25 pessimitate morborum formiculosum facit pulsum. Virtus enim
 confunditur et consumitur. Accidentibus animę, mutatur pulsus,
 sicut leticia, tristicia, ira. Ira enim pulsum uelocem fortem atque
 spissum facit. Virtus enim et calor naturalis intrat interiora corporis
 nimio desiderio uindicandi. Est autem hic pulsus inter duriciem
 30 et molliciem temperatus. Leticia, quia calorem paruum naturalem extra
 corpus emittit, pulsum magnum facit et mediocrem inter fortem et de-
 bilem, tardum quoque et uelocem. Nam refrigeratio necessario est
 multa propter caloris naturalis temperamenta. Tristicia calorem in interi-
 ora corporis reducit, paulatim, unde pulsum facit paruum, debilem

---

¹ inanicionis

et rarum, quę si moretur quoad uirtus consummatur, fit pulsus uermiculosus primum, deinde formiculosus. Timor calorem in inferiora corporis subito propellit naturalem. Virtus uero modo quasi timida fugit modo quasi defensura redit. Quapropter fit pulsus uelox tremens et inordinatus. Si uero timor moretur, et memoria non amittatur, pulsus redditur tristi similis. Si autem tardauerit tamdiu quousque dissoluitur uirtus, facit prius pulsum uermiculosum dehinc uero formiculosum. Dolor quoque si in aliquo principali fit membro sicut manu, siue pede et est maximus facit idem quod membro principali. Dolor ergo siue principali fit, siue non principali membro, pulsum facit fortem, in inicio uelocem et spissum, quia natura adhuc tunc mouetur ut dolor expellatur, cum qua et uirtus uitalis et calor mouetur naturalis. Qui dolor si permanserit quoad uanuerit¹ uirtus, pulsus paruus fit et debilis, et ex calore uelox, spissus et inordinatus, quod fit quia dolor interdum minoratur. Mutacio pulsus ex inanitione sicut ex diarria et fluxu sanguinis, aut de naribus aut de uenis aut de aliis locis inicio facit pulsum paruum et defectum tardum quoque et rarum, et ex nimia inanitione uenarum quasi uacuum. Quod si moretur ut uirtus dissoluatur, facit uermiculosum et postea formiculosum. Si inanicio fit subita, facit uermiculosum, et postea formiculosum. *De diminutione pulsus propter res uirtutum generatiuas. .vii.* Mutatur pulsus ex grauitate et constrictione uirtutis generate, ex humoribus nimiis qui in toto generant malos morbos. Qui si in uno solo habundent membro morbum faciunt, secundum naturam ipsorum humorum et naturam et effectum membrorum. Vnde morbi nascentes * ex plenitudine nascentibus, et quos faciunt pulsus, sed prius dicendi sunt uniuersaliter, post uero particulariter. Pulsus uero uniuersalis aggrauantibus uirtutem morbus paruus debilis et plenus. Virtus enim deficit a grauitate humorum. Defectionem autem uirtutis defectio sequitur pulsualis quia non potest debilitari. In plenum propter habundantiam spissus est quia ex necessitate aerem trahere debet. Virtus autem ex humoribus pulsum facit inordinatum sicut ignis appositus multis lignis aliquando subpremitur, aliquando emergit. Quando uero uirtus multum est grauida,

* ex plenitudine plures sunt quam qui nascuntur ex inanitione. Nos autem incipimus a morbis ex plenitudine

¹ uanuerit

multiplicem diuersitatem pulsuum necesse est faciat, aut scilicet in
magnitudine aut in uirtute aut in uelocitate, aut in
duabus siue pluribus siue etiam paucioribus. Cum autem uirtus equiparet
humoribus numerum facit equale diuersitatibus magnum scilicet equans
5 humoribus et si ab humoribus uincatur, parui et perfecti sunt
pulsus, et plusquam fortes efficiuntur, et econtrario aliquando uirtus
ex quibusdam nocumentis subito mouetur, et repente ferit di-
gitos cum quiescat pulsus quę percussio superflua esse uide-
tur. Cuius causa quia cum natura quiescat superuenit aliquod no-
10 cumentum, unde mouetur inuita ut ab illo tantum se defendat.
Aliquando defenditur uirtus in tempore motus unde quiescat necesse est, et propter
hoc inter duas siue tres una percussio minus apparet. Hic est
pulsus uniuersalis ueniens ex plenitudine uirtutem grauante.
Particularis est ex sanguine, per totum corpus se dispergente qui
15 magnus est et uelox sanguinis calore, et temperatus inter durum
et molle tactus uero eius calidus. Si autem ex colera rubea est fit uelox et
spissus, calidissimus quoque et durus et inordinatus quod contingit
ex siccitate colerę rubeę. Quod si habundantia fit ex flegmate facit
pulsus minorem, et tardiozem, molliorem et minus inordinatum.
20 Si ex colera fit magna facit quod flegma. Si tardior est etiam durior.
Cum autem humores illi in corpore putrescant ut febres faciant,
magnum uelocem et spissum, inordinatum et in tactu calidum. Est
autem pulsus maior uel minor secundum qualitates humorum habun-
dantium. Si humores putridi, ex colera rubea sint et multi pulsus
25 maior et spissior, fit durior quoque et inordinator. Si parui fit
maior, quam his quem diximus. Si ex flegmate fit paruus et
tardus, et non durus, et propter humectacionem flegmatis non inor-
dinatus. Si autem humores putridi, ex colera nigra sint faciunt pul-
sum supradictum sed durum, propter siccitatem colere nigre. *De pulsibus*
30 *In singula membra apostema significantibus .viii.*
in quibus humores se coadunant ut apostema aut alios mor-
bos necesse est faciant. Nos autem incipiamus quid apostemata
faciant in pulsibus. Apostemata ergo multis modis sunt diuersa. Aut
enim calida sunt apostemata, aut ex sanguine nascentia quę fleg-

mones sunt uocata, aut ex colera rubea et de erisipila, aut ex flegmate et uocantur odimia, aut ex colera nigra que scliros sunt uocata, aut etiam propter locum ubi * fuerint sicut in cerebro uel in stomacho, manu *apostemata pede, aut ex membrorum substantia sicut carnosae aut neruosa, uel multum

5 uenosa, nimisue arteriata et similia, aut ex mensuris apostematum sicut magna aut parua sunt. Cum ergo apostemata tot diuersitatibus sint facta, necesse est ut et pulsus secundum ea diuersentur. Incipiendum autem prius de pulsibus qui fiunt ex flegmonibus.

Hos sequuntur semper et dolores et pororum opilationes, propter impressiones. Cum pori opilentur fumus non egreditur, unde ibi coadunatus

10 necesse est calefiat et putredines faciat. Quod si magnum fit apostema aut in principalibus fit membrum, feces facit. Febres autem hec pulsum durum, paruum, debilem, uelocem et spissum, et inordinatum sicut serram faciunt. Duricies extensionem arteriarum

15 est paruitas, propter duriciem, et substantiam organorum, et defectionem uirtutum quia durae arteriae uirtuti non obediunt dilatandi. Defectio uirtutis dilatare organa non potest et quod oportet. Velocitas et spissitudo sunt necessaria, ad nimium caloris refrigerationem. Cum enim defectio uirtutis semel aerem attrahere non sufficiat, oportuit sepius id repeti quod uno impetu

20 nequibat impleri. Diuersitas * est quae equaliter non permittit dilatare. * que fuit sicut serra ex duricie contig[it]

Vnde partim secundum magnum et partim secundum paruum oportuit, diuersari. Quae diuersitas apparens sub digitis nomen serrae ex imitatione, accepit. Haec causa est diuersitas cuiuslibet pulsus in calido apostemate,

25 id est duri, parui debilis, uelocis, spissi, et inordinati. Cum autem omne apostema .iiii. habeat tempora, initium, augmentum, statum, et declinationem, necesse est pulsus secundum qualitates diuersari temporum. In initio enim minus habet duricie. Vnde magnus est et fortis, uelox quoque atque spissus et parum diuersus. Apostema enim in initio non adeo forte, quia duricies est parua. In augmento haec

30 eadem sunt consideranda, sed tamen maioranda, maxime duricies, quae plenitudinem committatur. Extensio et diuersitas in hoc augmento oportet esse maiora, est autem pulsus paruus. Cum quae ad statum perueniatur omnia quae diximus augmentantur, maxi-

me tamen duricies, et diuersitas in statu sunt fortiora propter supradicta. Tunc autem pulsus est debilissimus. Velocitas et spissitudo augmentantur, ut calor nimius refrigeretur. In declinatione id est cum descendat apostema dissoluuntur humores, unde apostema finitur. Oportet autem et pulsus insani reducantur qualitates, aut cum dissipentur subtiles, grossi indurantur ibidem permanentes, et ibidem apostema in duriciem mutatur, unde pulsus durior, subtiliorque quia organa in latitudinem et profunditatem, in sua duricię non dilatantur. Est autem impetus uelocitatis propter diminutionem caloris, quem quia paruus est non oportet refrigerari. Hęc est mutacio pulsus ex calido apostemate. Inmutatio est pulsuum, causa substantię membrorum. Carnosa non habet durum neque paruum. Neruosa habet durissimum ex duricię scilicet neruorum et paruissimum ex duricie nimia et fortitudine dolorum quia sensibilissimus est locus neruosus. Diuersitas quoque est nimia ut eadem serrata quod magnum sit apostema. Diuersitas hęc fit tremebunda, quod ex distensione et duricię est huius pulsus, maioribus quam in aliis pulsibus. Hęc duabus ex causis subsequuntur magnitudine scilicet apostemati, et duricię nerui. Vnde et pulsus idem patitur, quod et corde arcus. Quę cum nimium extenduntur non percussioni adquiescunt, sed potius post longum tempus tremunt. Cum autem apostema est in locis multum neruosis, pulsus est minoris duricie, et molliciei maioris. Hęc autem membra neruosis molliora. Si apostema est in menbris arteriacis pulsus magnus erit, ex nimietate caloris, et diuersus ex passione cordis subita nulla mediante causa, in mutationem propter locum. Si apostema est in cerebro, pulsum facit sicut et in arteriacis menbris. Si in epate fit, pulsus erit similis membrorum neruosorum pulsui. Si in menbris uicinis, in ipso enim corde nullum apostema potest esse animali existente, fit pulsus arteriacis menbris simillimus. Huiusmodi est diuersitas pulsuum ex calore apostematum et propter locum, atque membrum aliquando calido apostemate, accidentatum euenit. Et ideo pulsus compositus fit ex natura apostematis ei accidentis. Accidens autem

propter membri apostemosi uariam colligationem sicut spasmus quem homo
 ex apostemate diafragmatis patitur, ex colligantia scilicet
 diafragmatis et cerebri aut propter membri actionem apostemosi sicut
 est corruptio digestionis ex apostemate, in stomacho, et sicut anhe-
 5 litus et suffocatio ex pulmone apostemoso. Sunt et alia acciden-
 tia apostemati extranea, sicut sincopis dolor capitis, et alia
 huiusmodi. De quibus dicemus cum de singulis accidentibus disputa-
 bimus. Heę sunt mutationes pulsuum ex calido apostemate nascent-
 tē de sanguine. Apostemata, ex colera rubea nascentia quę uocan-
 10 tur erisipila, pulsum faciunt magnum, spissum, atque durum, quod ex
 calore et siccitate contingit, colere rubeę diuersum quoque ex nimia duricię.
 Si frigidum fuerit apostema et ex flegmate, pulsum tardum rarumque
 uidetur facere. Non est necesse multum refrigerare. Mollis enim est pul-
 sus idem propter flegmatis humiditate, non diuersus propter paruita-
 15 tem duriciei. Si apostema ex colera, est nigra pulsualis sequitur subtilitas,
 duricies est etiam et tarditas atque raritas. Diuersior hic est aliis
 et hec causa duriciei. Oportet autem intelligi quia quantitas huius
 mutationis in multitudine et paucitate ex apostematis est consi-
 deranda, quantitate, et ex membrorum nobilitate et econtrario. Si enim
 20 apostema est magnum et in aliquo nobilium membrorum sicut in ce-
 rebro et in epate, aut in stomacho magna et fortis est mutatio
 si paruum, et in manu siue pede sequitur contrarium. Cum ad posse
 nostrum de generibus tractauerimus apostematum, et sufficienter dixe-
 rimus de diuersitatibus pulsuum suorum, oportet subsequi trac-
 25 tatum de pulsibus in quibuslibet membris aut ab aliis morbis
 nascentibus. *De pulsibus cerebri passiones portentibus.*
Morbi in corporum membris sunt multi, sed tamen viiii.
 pulsum facientes aliqui sibi inuicem sunt similes, aut quia
 morbi spetietenus sibi simulantur, aut in causis, aut etiam
 30 in membrorum substantia. Vnde etiam adbreuiandus est tractatus cum per quosdam
 horum pulsus aliorum membrorum cognoscantur. Incipiendum ergo a mor-
 bis in membris nascentibus animatis, sicut in cerebro procedentibus
 ab ipso. Dicendum est etiam quę per ipsa pulsuum sit mutatio. Mor-
 bi in cerebro nascentes aut frenesis, aut mania, aut li-

targia, uel quasi excitatio somnii congelatio, epilempsia, apoplexy-
 ia, spasmus, membrorum mollicies, frenesis est apostema intra cerebri
 pelliculas quantum natura est neruosa, paruū faciens pulsum, spissum,
 fortem et sensui quasi a loco suo se moueat apparentem. Eius du-
 5 ricies, propter apostematum est distensiones. In neruosis enim men-
 bris est paruitas propter duriciem dilatationi inconuenientem.
 Spissitudo ut refrigerentur calor. Fortitudo quia in his morbis
 uirtus est fortior unde quidam morbidi in his infirmitatibus subito
 eriguntur, et percussores et garrientes et garrientes efficiuntur
 10 quod ex corruptione mentis consequitur. Diuersitas fit ex inconuenien-
 ti dilatatione organi causa duricie, et digestionis et for-
 titudine uirtutis. Vnde fit ut pars dilatetur pars uero non appa-
 reat, tamen sensui quasi a loco suo uideatur uideri. Quando autem ex
 colericis est humoribus, fit pulsus tremebundus ex causa quam antea
 15 diximus. Hoc autem maxime in morbo huiusmodi quod contingit cum
 apostema sit paruū¹, nec ipsum ostendant pelliculę cerebri,
 aut cum humores sint flegmatici, nec permittant uirtu-
 tem dilatari. Aliquando in hoc morbo dilatatio uelocior quam constrictio.
 Aliquando constrictio uelocior quam dilatatio, cuius rei causa est
 20 quia apostema, calidum in pelliculis cerebri est, et continue febres
 ex putredinibus sunt humorum, quas apostema facit cum calefi-
 unt. Dilatatio autem est uelocior cum plurimus sit calor quia
 aer trahitur, necessario in colore² cordis refrigerando, et con-
 strictio tardior ut aeris frigiditas in corde sit habundan-
 25 tior. Cum humores uero sint plures constrictio uelocior est, et di-
 latatio tardior est, quod fit ex necessitate putredines fumoso-
 rum humorum expellente. Vocatur aliter hic pulsus constricti-
 uus, qui in omnibus est febribus ex putredine nascentibus. Cum
 * dilatatio uelo-
 cior quam constrictio
 ut pulsus in 30
 enim calor putredinibus sit maior * dilatationis suę inicio
 festinantior est * quod fit ex supradictis causis. Huiusmodi sunt pul-
 sus in frenesi. In macris, et melancolicis sunt plurimi. Litar-
 * In fine uero sue com-
 plexionis tardior.
 Si autem humorum pu-
 tredines calore
 sint maiores constrictio fit uelocior ut dilatatio in inicio sit tardior in fine uero uelocior ut constrictio sit
 festinantior.

¹ paruū² calore

bris ad ipsum currentes. Cerebrum quoque humidum est membrum.
 Vnde fit, necesse pulsus meliores sint. Flegma in his morbis
 putrescit, et febres non fortes facit Vnde pulsus oportet sit ma-
 ior qui ex nimia debilitate est debilis. Ex defectione uero uirtutis
 5 cum humiditate diuersitas estuosa. Quia enim humores sunt
 frigidi pulsus tardescit, et rarescit. Galienus dixit, aliquando in hoc
 pulsus duplicis est percussio, quod consequitur cum humores in ce-
 rebro augmententur quibus eius pelliculę distentuntur et organa in-
 durantur, et a motu suo tempestiuo pulsus ad duas percussio-
 10 nes mouetur. Morbus qui coma grece appellatur, latine uero quasi
 expergefactio a somno dicitur, quia frenesi et lithargia diuersatur.
 Inter freneticum et lithargium mediocrem habebit pulsum. Assi-
 milatur autem interdum frenetico sed maior. Est mollior, propter fleg-
 maticos in cerebro, quam in uelocitate et spissitudine est
 15 mediocris, neque tremebundus fit. Tremor enim pulsus in manio-
 sis et freneticis ex siccitate sua contingit. Pulsus in congelatio-
 ne quia morbus in cerebro est ex constipatione et in uentriculis
 puppis, ex humoribus frigidis et siccis, similis est lithargicis,
 sed tamen durior et fortior, et minus diuersior, quod ex siccitate contin-
 20 git. Humiditas enim uirtutes organorum emollit. Diuersitas
 autem sequitur defectionem. In hoc uero morbo, pulsus tactu est calidus. A-
 poplexia et epilepsia ex constipationibus uentriculorum cerebri
 nascuntur, et hoc ex grosso flegmate unde regitiua et moti-
 ua uirtutes paciuntur. Secundum quod in subsequenti libro dic-
 25 turi sumus. Hii utrique morbi pulsum inicio sui faciunt the-
 tinosum ex distensionibus pelliculorum cerebri, quę multitudi-
 nem collegerunt humorum. Pulsus autem non naturalibus suis qualita-
 tibus mutatur, non qui thetinosi efficiuntur. Sed cum morbi aug-
 mentantur, et confortantur, pulsum mutant, et a spissitudine in
 30 uermiculosum et a uermiculoso in formiculosum. Spasmus quia ner-
 ui ex constrictione est, et ad se inuicem coadunationem paci-
 untur, et extremitatibus suis contrahuntur, distendit arterias, et ut
 non perfecte dilatari ualeat indurate. Vnde quasi tremens pul-
 sus efficitur, et tamen non tremat, sed salit potius. Qui cum dilatetur sagit-

tē arcum exeunti assimilatur, cum uero constringitur, quasi in sui
 fundamentum relabitur, ut in dilataciónē quasi magnus
 ex duricie quasi fortis uideatur. Sed non est quia inter magnum medio-
 cris fit et paruū inter fortem et debilem mediocrifas¹ tamen sua
 5 non apparet, et tremoris causa. Hic est in spasmo pulsus cum
 omnes organorum partes equaliter distenduntur. Cum autem non, sed pars multum
 pars uero distenditur paruū, diuersus quasi serratus, redditur inter uelo-
 cem et tardum medius. Membrorum mollicies et paralisís solent ex
 constipationibus incipientibus a nucha fieri aut etiam nerui ad pa-
 10 ciens membrum uenientibus cum prout oportet uirtus transire non pos-
 sit. Hii morbi pulsum faciunt paruū et defectum, augmenta-
 ri rarum et tardum, cum plus confortent spissum, sed non equaliter reddunt. Post
 multas enim percussiones raras una duque spisse. Vnde galienus hunc
 pulsum uocat spissum, atque rarum. Hi sunt pulsus qui ex cere-
 15 bri et suorum neruorum morbi nascuntur. Rigores autem fe-
 brium attinent morbis neruorum. In quibus pulsus in fundum
 relabuntur, ut ab extremitatibus suis ad centrum colligantur
 Hoc contingit, quia calor naturalis in interiora fugit corporis. Suf-
 ficit nobis dixisse de pulsibus cerebri et aliorum animatorum men-
 20 brorum morbos significantibus. Oportet autem dicamus quid signi-
 ficent pulsus membrorum pectoris, et spiritualium sibi attinen-
 tium seu sinantiam, seu anhelitum peripleumoniam pleuresin,
 empilchiam, emoitin, seu tisin. *De pulsibus passiones instru-*
*Sinantia est in lacertis **mentorū spiritus ostendetibus**² .x.*
 25 gutturis calidum apostema lacerti sunt diximus diuersis ex substantiis
 componuntur. Superiora enim carnosa inferiora neruosa, atque
 cordosa. Vnde fit ut cum apostema in parte sit neruosa pul-
 sum thethinosum faciat durum, et serratum, paruū, atque spis-
 sum, sicut alibi iam diximus de neruosis apostematibus. Si in
 30 carnosa parte sit, pulsus magnus et estuosus sit. Qui si est
 mollior et estiuior nunciat peripleumoniam, facit. Si pul-
 sus fit durior et augmentetur thecinatio et serratur diuersi-
 tas, futurum spasmus nonciat, quia apostemate crescente
 patitur neruus, et ex neruis cerebrum propter colligantiam

---

¹ mediocritas

² ostendentibus

neruorum ad ipsum, ideoque spasmus necesse est concreatur. Quod si apostema nimium creuerit ut infirmus possit non suffocari et pene periclitari, pulsus paruus et rarus erit. Si uirtus nimium deficiat pulsus est durus, et hoc contingit, cum mors tam prope sit, anhelitus nascitur ex canalium pulmonis, constipationibus de crasso flegmate faciens pulsum diuersum, et inordinatum. Humores uirtutem superantes pulsum faciunt paruum et debilem. Virtute ergo humores superante pulsus fit quasi magnus et fortis. Cum autem morbi mediocriter confortentur, pulsus est spissus. Si augmententur morbi ut infirmus pene suffocetur, irraritur¹, mutatur ex congelatione caloris naturalis. Virtus deficiens durum facit pulsum. In peripleumonia pulsus erit sicut in litargia in magnitudine mollicie, et estuositas² / * in litargia ex humiditate est flegmatis, quia causa est litargie. In peripleumonia maior diuersitas et estuositas propter molliciem, substantie cerebri et calorem apostematis et techinositatem sit. Aliquando autem in hoc presilsu² succedit diuersitas duplicis percussione quod ex magnitudine fit apostematis et forti techinositate substantie pulmonis, unde pellicule eius et substantie organorum subtenduntur. In uirtute et defectione uelocitate quoque et spissitudine pulsum debilem esse necesse est, periculo morbi, et molestacione nature, unde aliquando in pulsu isto, superflua una aut minus est superflua percussio. Si enim uirtutem superet infirmitas, inter duas uel tres una est superflua. Si uero superetur, contrarius sequitur. Hanc quoque peripleumoniam alta secuntur accidentia febris scilicet acuta, ex materie apostematis et uicinitate eius, aut corde. Constipatio mentis sequitur ex colligantia cerebri ad pulmonem in hac passione. Si autem fortior febris sit pulsum uelocem et spissum facit. Si constipatio mentis maior sit, pulsus rarus fit. Pleuresis est apostema in pelliculis costarum que neruose sunt. Hec facit pulsum durum, diuersum et serratum, quod ut diximus ex apostemate in neruis consequitur. Quia uero hunc morbum sepe³ fortis sequitur febris, pulsum magnum necesse est esse. Propter duriciem ergo organorum uelocem et spissum, ut

* sed tamen mollicies et estuositas

¹ in raritatem

² pulsu

³ semper

sicut magnum ad aerem sufficit trahendum. Pleuresis autem ex colera,
 rubea nascitur, aut ex sanguine, etiam aliquando ex flegmate, et hoc ra-
 rissime. Subtiles enim pelliculę non grossos humores sed subti-
 les uidentur recipere. Si ergo, colera rubea pulsum facit spississimum. Si uero
 5 ex sanguine mediocrem, si ex flegmate paruam. Vnde oportet
 intelligere materiam morbi ex qualitate spissitudinis et quę
 nunciet accidentia futura. Si enim pulsus est spississimus, aut peri-
 pleumoniam aut defectionem nimiam aut sincopin nunciat, quia
 cum materia sit colera rubea ex subtilitate et uelocitate sua insta-
 10 bilis. Si ergo currat in pulmonem in peripleumoniam se mutat.
 Si in cor, aut in sincopin, mutabit se aut in defectionem
 nimiam. Hic autem fit ex uicinitate cordis et pulmonis ad
 loca morbi. Quod spissitudo fit parua aut constipationem
 mentis aut apoplexiam aut alienationem futuram nunciat. Spis-
 15 situdinis enim paruitas flegmatis materiam monstrat. Cum
 autem fumus, frigidus et humidus cerebrum ascendit. Hos mor-
 bos necesse est faciat. Iterum diuersitas serrata futuram salutem uel
 periculum nunciat. Quę si debilis sit et parua, uelocitatem sani-
 tatis significant. Paruitatem enim apostematis et debili-
 20 tatem demonstrat. Si uero hęc serrata fortis est et multa,
 diuturnitatem morbi nunciat. Quod si uirtus infirmi parua est
 et debilis, uelocitas significatur mortis. Si autem fortis sani-
 tatem post longum tamen tempus portendit, aut cum dissolutione
 et districtione materię aut eiusdem ex purgatione aut in
 25 alia membra mutatione sicut si in pectoris mutetur concauitate,
 et tunc empiima uocatur. Absolute autem si in pulmone et uul-
 nera facit, atque uocatur ptisis. Huiusmodi pulsus quem
 pleuresis facit, et talis est eius diuersitas et quę eam sequuntur acci-
 dentia, empiima quod pectoris et pulmonis putridus scre-
 30 atus est et ptisis uocatur, in finem calidi uenit apostema-
 tis, quod est in membris pectoris. Hic morbus pulsum facit
 durissimum, serratissimum, uelocem et spissum. Si uero ma-
 teria in putredinem mutetur, a natura quandoque digeritur et emit-
 titur. Aliquando uero in natura ipsa patitur unde pulsum latum

mollem debilem, et rarum. Latitudo fit propter humectationem materię in menbris. Debilitas ex inanitione est subita. Raritas fit, ex magno desiderio trahendi aeris.

Ptisis id est consumptio¹ et exsiccatio membrorum corporis generaliter
 5 triformis ex calido apostemate, pectoris unde cor uicinitate calefit, et humiditas eius desiccatur, et similiter arterię, unde pectoris fundamenta desiccantur, aut ex sincopi, quam acuta sequitur febris in qua necesse est modico, uinum dare infirmo, uinum enim aufert sincopin, et cor exsiccatur, et
 10 inde omnia paciuntur membrorum fundamenta aut mala complexionem, calida uel sicca, in toto corpore. Inquam infirmitate modico necesse est, ut aquam frigidissimam aut similem cibum dare, unde siccitas permanet ex necessitate. Calor autem in frigiditatem² mutatur, et per hec humectatio
 15 siccatur, corporis substantialis fitque quasi decrepitem corpus. Vnde hec ptisis genus, uocatur senectus. Quorum unumquodque trium et pulsum habet proprium et omnia uniuersalem unum. Primum genus facit pulsum et calefactionem cordis. Paruitas eius ex defectione est uirtutis, in dilatandis or-
 20 ganis duricies ex desiccatione, tocius est corporis. Vexilox et spissus est propter calorem. Secundum genus priori assimilatur in pulsu. Sed tamen minus est uexilox et spissus, quia siccitas huius generis maior est quantitate caloris. Vnde aliquando aufertur calor, et permanet siccitas. Genus tertium
 25 priori est in pulsu assimilandum, scilicet in paruitate et debilitate, et duricię. In hoc enim genere non est caliditas sed siccitas et refrigiditas. Hęc sunt pulsuum genera, ptisi attentia. Pulsus uero in his tribus uniuersalis ille est qui uulgo uocatur, inmutabilis, sicque uocatur pessimus, paruus
 30 debilis, durus, et spissus. Sed tamen tertium genus in frigiditate caret spissitudine, et pulsum facit caudam soricinam uocatum, ex defectione uirtutis, quia in una est percussione aut multis. Est enim in hoc pulsus quem inclinatum uocauimus, cui subtilis utraque extremitas

---

¹ consumptio

² frigiditatem

et in medio grossitas sicut iam diximus in pulsuum generibus.
 Hoc enim genus ex defectione uirtutis nascitur, quę plus
 extremitatem brachio attinentem, non potest leuare propter
 carnis grauitatem, neque ad manuum pertingit extremitates
 5 propter defectionem. Ista sunt pulsuum genera quę ad pecto-
 ris pertinent membra. *De pulsibus instrumentorum*
Morborum in cibalibus cibalium patientibus .xi.
 membris nascentium quidam in primo digerentibus
 sicut in stomacho et in stestinis¹ nascuntur aut in secundo sicut epa-
 10 te, aut in tercio digerentibus sicut corporis membris omnibus. In stomacho
 apostema nascitur calidum, seu frigidum quod consequitur cum stomacho hu-
 morum cursus aut colericus est aut sanguinolentus, aut fle-
 gmaticus aut melancholicus. Aliquando tamen hii humores in stomacho
 decurrentes non faciunt apostema sed quamlibet alium morbum
 15 sicut dolorem singultum, angustiam seu fastidium abhomin-
 ationem, fastidium, uomitum nimium desiderium, ad cibum seu
 potum, et econtrario ad malos quoque morbos desiderium qui ma-
 las quantitates faciunt quas dicemus cum morbos interiores
 tetigerimus. Pulsus horum uniuersalium accidentium par-
 20 uus est et debilis, quod ex grauitate contingit uirtutis, et disso-
 lutione sui. Pulsus uniuscuiusque accidentis est talis. Si
 apostema inquam in ore stomachi est calidum, pulsum facit techino-
 sum, duru², serratum, atque spissum. Techinosum quia os
 stomachi est neruosum, et quia in hoc morbo defecta est uirtus,
 25 debilis est pulsus. Quę defectio si prolongatur fit pulsus
 tardus. Si autem os stomachi apostema frigidum habuerit pul-
 sum durum, debilem quoque et rarum facit. Si uero os stomachi apostema
 frigidum habuerit pulsum durum, debilem quoque et rarum fa-
 cit. Si uero os stomachi puncturam patitur, ut angustiam abho-
 30 minationem aut quelibet alia accidentia a pungenti-
 bus humoribus nascentia pulsum facit paruum, debilem
 atque spissum, propter calorem refocillandum, aliquando uero si humo-
 res sunt frigidi tardum. Sicque morbi scilicet propter nimios
 humores uirtutem grauantes aut propter chimos multos et

---

¹ intestinis

² durum

crassos, et sine febribus in inicio horum accidentium, rarum
 paciuntur pulsum. Si autem angustia uel singultus augmentantur,
 uel confortantur, et hec ex colericis sint humoribus, pulsus fit
 uermiculosus. Si uero ex plenitudine fit frigidorum humorum
 5 morbus sicut est bulismos, pulsum facit rarum, paruuum atque de-
 bilem. Diuersitas uero sua in percussione est una, in parte ui-
 cina, ut tangens sub digitis et organica substantia arenam
 putat esse huiusmodi pulsum. Os stomachi ex morbis patitur
 idemque paciuntur, qui farmatia utuntur. In inicio enim ac-
 10 ceptę potionis cum iam in stomacho potio quiescit, et humores
 sibi similes ex sui appetitiua uirtute contrahit, et in in-
 testina eicit, et item extra ab intestinis. Pulsus inquam cum hu-
 mores hii adhuc in stomacho sint neque extra exierint latus est
 et debilis, latus ex humectacione humorum qui in stomacho
 15 sunt et substantiam organicam emollient. Debilitas est huius propter graui-
 tatem uirtutis ex humoribus. Si autem purgatio inceperit po-
 tionis, et angustia atque turbatio assit uirtutis, fit pul-
 sus diuersus et inordinatus. Si autem solutio aliquantulum
 fit leuior inordinata diuersitas fit ordinate. Expleta pur-
 20 gatione et in priorem statum uirtute redeunte, fit pulsus
 magnus et compositus. Si uero purgatio augmentetur et complexio a-
 cuatur, pulsus erit spissus et diuersus. Et si stomachus pun-
 cturam paciatur, pulsus est spissitudinis, et defectissimus.
 Si autem purgatio augmentata sincopi id est defectionem faciat,
 25 pulsus fiet uermiculosus. Purgatione usque ad spasmum,
 uel singultum deueniente pulsus erit tremulus. Si autem ca-
 tharticum non secundum quod oportet operetur, pulsus erit debilis,
 et paruus ex uirtutibus grauatis. Si uero catarticum humores
 ab inferioribus corporis contrahat, ad stomachum, siue quodlibet intesti-
 30 num et una non egreditur, uirtus ~~non~~ grauatur et pulsus fit diuersus, inordi-
 natus et latus, et estuosus, ex coadunatis humoribus organa
 humectantibus. Huius est pulsus eorum qui farmatiam acci-
 piunt. Itidem patiuntur qui potionem uomitus accipiunt,
 sicut elleborum. In inicio autem pulsus debilis atque latus qui

cum purgetur quantum oportet, pulsus maior fit, quam cum biberit. Si autem bibens elleborum suffocationem paciatur, pulsus erit paruus debilis et spissus. In epate id est in defectione et cum ex mala deficiat complexione, hii morbi nascuntur proprie. Hictericia, ydropicia, et alii morbid.

5 Si ydropisis triplex est. Ydrops, timpanites, yposarcha. Ydrops, facit pulsum paruum, durum, et spissum, quasi durum et techinosum. Paruitas fit ex grauitate uirtutis, spissus ex defectione. Durus ex siphac, techinositatem. Timpania

10 facit uelocem, spissum atque durum. Spissitas ex defectione uirtutis est. Duricies, quia hic morbus a siccitate nascitur Yposasarcha¹ facit latum pulsum, mollem, estuosum, quod contingit quia hoc genus morbi ex nimia humiditate fit. Hyctericia si sine febre fit paruum pulsum durum et spissum facit neque

15 est debilis. Morbi qui nascuntur in toto corpore propter corruptionem digestionis tercię sunt elephantiorum, quę pulsum debilem et paruum et spissum, et defectum faciunt, quia hic morbus nascitur ex grauissimis humoribus. * Morphea pulsum facit mollem atque durum, ex frigiditate et humectacione fleg-

20 matum. Oportet autem intelligas ex similitudine scriptorum non scripta. Sufficit autem quod diximus de pulsibus et eorum significationibvs. *De uniuersali disputati-*

In quibusdam locis precedentium one vrinarum .xii.

librorum urinam diximus esse colamentum sanguinis. Hic autem

25 sanguis in renibus discernitur atque post cibi digestionem atque a caua² uena egressionem colatum. Vnde postea renum est officium, sibi trahere ipsum sanguinis colamentum, et tamdiu tenere quo usque partem sanguinis etiam nutrimentum distribuat sui, aquam uero in uesicam traiciat, per duas scilicet uias, nomen scale ab an-

30 thomicis sortitas, eo quod quidam urine descensus ibi fiat. Quo fit ut urina duarum rerum, tantum significati ua sit generaliter, aut qualitatum epatis et uenarum proprie et corporis etiam, ex horum affinitate aut passionum in instrumentis ipsius urine contentarum, sicut in renibus uesica, et in eiusdem

---

¹ Yposarcha

² concaua

urinę uia, quam nomen scalę diximus, habere. Significati-
 ones autem urinę in uenis et epate in ipsius uidentur albe-
 dine, et subtilitate quibus significatur cibus sumptus, priusquam di-
 geratur. Huiusmodi enim urina defectionem epatis in diges-
 5 tione significat, et uenarum constipationem. Ex epatis enim
 et uenarum affinitate morbi per urinam significantur in
 corpore, sicut in febribus est uidere. Quę si ex humorum sint
 putredinibus in urinę albedinę, et subtilitate cruditas
 et indigestio significantur. In effimerinis uero e contrario secun-
 10 dum quod dicturi sumus cum in sequentibus de febribus disputa-
 uerimus. Significatio item in instrumentis urinę, in squamulis
 uidetur et sanie, unde uulnera intelliguntur, renum et uesicę
 uiarum quoque ipsius urinę uel uirge uel femineę naturę. Similiter
 si arena uel lapides uideantur in urina significantur egredi a-
 15 uesica. Huiusmodi est urinę significatio circa membra supra-
 dicta. Sed aliorum membrorum infirmitas non ideo significatur in uri-
 na, neque enim firmiter in ea certificantur morbi pectoris,
 pulmonis seu cerebri. Si ergo uis per urinam certus fieri
 oportet, infirmo precipiatur, ut in uase uitreo albo claro
 20 et magno colligatur, postquam a longiori somno fuerit experge-
 factus, et antequam aqua bibatur, et cum cibus fuerit digestus
 et a stomacho, et subtiliori intestino iam ut descendat egressus.
 Non autem colligat cum esuriat uel siciat, et oportet postquam in uase
 fuerit collecta aliquandiu in loco quodam conquiescat, ut in
 25 uasis fundo apostasis descendat. Quę omnia idcirco fi-
 unt, ne intencio oborret medicorum. Si enim uas fue-
 rit album atque clarum, apparet urina alba et clara,
 secundum esse uasis, quod si magnum fuerit urinam totam contine-
 bit. Vnde melius certificatur medicus, cum in extremitate uri-
 30 nę talis ypostasis, quę non prius exierit egrediatur. Post somnum
 autem longiorem oportet colligatur, ut cibus perfectę diges-
 tus in sanguinis perfectione mutetur, ante aqueę potum, quia
 urinę aqua mutat colorem ante, ne cum colera ad digerendum
 cibum redeat, urinam non secundum quod oportet colerata¹ eat.

---

¹ colorata

Aliquando enim exit alba, et ita medicum ludificat. Non famelicum neque sitibundum conuenit esse egrum, quia fame siti, urina solet colerari¹. Ex his coleram certum est augmentari. Hęc ad preliandum² fuerunt necessaria ne inprouisus medicus deui-

5 et, in horum ignorantia et contra quod necesse sit infirmum re-
gat. *De qualitatibus congnoſcendis colorum vrinę et de di-*
Omnis ſignificatio uerſionibus earum et quid per eas ſignificetur .xiii.

urine, aut ex ypoſtaſi aut ex liquore. Liquor aut in colorem aut in ſui diuiditur eſſentiam color qualitates hu-

10 morum denotat, digeſtibilium ſiue indigeſtibilium, qui in,
vi. diuiditur. In album citrinum. Igneum. Croceum. Rubeum, quem uocant alichinum nigrum. Albedo aut ex nimio eſt fleg-

mate, aut ex colere ſublatione. Citrinitas ex parua conſequitur colera. Igneus color contingit cum quantitas colere citrinitatem

15 exceſſerit. Croceus, in colera, igneum excedit. In rufitate, ſanguis miſcetur urine. Aliquando etiam urina etiam colorem mutatur non ex ſanguinis commixtione, ſed ex nimio dolore ſicut iliorum aut podagre aurium quoque ſiue ſimilium. Aliquando ruruſ color idem conſequitur cum corpus alchana tingitur exteriuſ. Cuiuſ uirtuſ per poroſ cor-

20 poris penetrat, ut in urine ueniat uaſa, et eam tinguat. I- dem etiam continget crocum comedentibus ut caſſiam fiſtulam accipientibus. Sed tamen crocuſ claro, caſſia uero fiſtula rubore tinguat liuido. Vnde non de urina rubea erit ilico iudicandum, donec dea fuerit perſentum. Que ſi fetuerit humoreſ in-

25 telliguntur putridi, et cum eiſ febris. Si autem non ita fuerit oportet inquiri ſi predicta tinxerint. Hęc autem inquirantur ne ſi erremuſ curandiſ noceamuſ. Vrina uero nigra aut frigiditatem nimiam denotat, aut nimium calorem et nimiam incenſionem. Differunt autem frigida et calida urina, quia

30 calida in primis eſt rufa, poſtea liuida, deinde nigra ſicut uidemuſ in hictericia. Aliquando tamen nigreſcit urina ex commixtione melancolica. Frigida in inicio eſt alba, poſt liuida, deincepſ nigra. Citrinuſ uero color in omnibuſ hiſ eſt laudabilior, nigra et ſubtiliſ peior.

---

¹ colorari

² prelibandum

De significationibus liquorum urine .xiii.

Liquor essentialis in tria uidetur diuidi. Aut enim est grossus aut subtilis, aut medius. Subtili fastidium significatur, quod ex defectione digestionis consequitur. Forti enim digestionem et urinam, et ceteros humores corporis necesse est groscescere. 5 Item ex liquoris subtilitate, monstratur constipatio esse. Si enim uis constrictę fuerint dum humores colentur subtilitas eliquatur, eorum uero crassitudo remanet intus. Crassitudo uero significat digestionem uel humorum coctionem, 10 aut crassorum humorum cum urina commixtionem. Vnde fit, ut urina in pueris subtilis peior sit quam in iuuenibus. Vrina enim pueris naturaliter est grossa, ut eorum complexionem humida, et calore nimio et forti. Cum ergo naturam suam exeat, urina est pessima. Iuuenibus econtra consequitur. Vrina enim 15 eorum naturaliter est subtilis, ex uirtute colere in eis habundante. Moderatio liquoris in urina temperamentum humorum in quantitate et qualitate, et eorum coctionem significant. Vnaqueque autem harum urina subtilis, nigra atque grossa in duo diuiditur. Aut enim subtilis exit et in subtilitate existit, quod 20 significat, quia nondum concoquere inceperit natura humores illos qui morborum sunt materia, aut subtilis egrediens, et postea groscescens significat humores incepisse consequi a natura qui ut supradiximus morborum sunt material. Grossa similiter aut grossa exit ut in grossitudine permaneat aut cum grossa exeat sub- 25 tiliatur postea. Sed grossa exiens et in sua grossitudine permanens humorum significat ebullicionem, in augmento uel statu existentem quod semper sequitur urinam inicio subtilem postea uero grossam maxime si post paruam ypostasis sequitur in fundum descendit. Si autem inicio morbi urina grossa fuerit, et si grossa 30 permanserit perditionem infirmi portendit. Grossitudo enim sua ex pollutis humoribus cum calore nimio. Itemque designat defectionem nature in humorum defectione et eorundem diuisione. Si uero urina cum grossitudine sua glodosa¹ est uel iumentina dolorem capitis preteritum, presentem, et futurum denunci-

---

¹ globosa

at. Calor enim non naturalis cum in grossa operetur materia grossam uentositatem generat. Grosse enim uentositati calor coniunctus cito ascendit caput. Vrina exiens grossa post tamen subtilianda atque clarificanda aut naturam incipientem digere-

5 re morbum significat, cuius ebullitio atque feruor iam sint mitigata quod contingit cum paruo post tempore ypostasis in fundum descenderit, aut defectionem naturę portendit, quę morbi digestionem incepta defecerit. Si autem in principio morbi grossa incipit subtiliari postea diurnitatem mor-

10 bi significant. Sicut ypocras testatur in epidimia. Si urina inquit a crassitudine sua incipit subtiliari, dies .xxx.vi-iii. necesse est expectari ceticam diem quadragesimam. Vnus quisque ergo color urinę cum suo liquore qualitates suas demonstrat, in corpora. Sicuti si urina alba subtilis sit

15 et clara insanis naturę ostendit, defectionem propter frigidam complexionem utpotę in senibus et frigidę naturę uidemus hominibus et item fastidium ex multa ingluuię. In morbidis quoque res monstrat esse pessimas et in pessimitate diuersas. Qui morbi si fuerint diurni, urina ista ma-

20 teriam unde morbi sunt neque coctam, neque digestam, esse significat, sicut uidemus in quartanariis febribus et in paraliysi, epilepsia quoque et similibus. Quę urina si in egritudine fiat acuta, aut in causon, neque infirmus a mente alienatur futura frenesis significatur. Colera enim ad ce-

25 rebrum ascendisse denunciat. Si autem a mentę desipuerit perditio subsignatur ipsius egroti. Cum enim colera cerebrum ascenderit portendit urina quia ipsa ipsum combusserit. Si autem hęc eadem urina cum significatione altera fuerit pessima mortem proculdubio significat. Quę si in

30 die apparuerint .iiii. ante diem .vii. morietur, infirmans maxime si sibi defecerit uirtus. Quod si significatio alia non multum fuerit pessima, in .viii. die infirmus expectatur moriturus. Contingit tamen aliquando licet raro ut si uirtus cum aliqua significatione affuerit post longum

tempus infirmitatis cum apostemate aut cum nimium forti
 euadit purgatione. Si quis uero sine qualibet horum duorum
 liberetur morbus recidiuus peior priore futurus affiniatur
 et post crisin hæc urina in egritudine apparuerit acu-
 5 acuta¹ citam recidiuitatem significat, et item nimium calo-
 rem renibus ostendit insistentem. Qui morbus diabeta uo-
 catur. Huius enim urina in calore morbi est et liquore
 sicut aqua, quia aqua ebibita, sine mora egreditur aliqua² ut in
 epate tingi nequeat. Interdum enim habentes lapidem uel stran-
 10 giriam hanc eandem urinam egerunt. Item iam sicut diximus signifi-
 cat constipationem uel nimie aque bibitionem aut assi-
 duam minutionem. Vnde oportet infirmus inquiratur, ne
 medicus iudicio fallatur. Vrina alba et grossa, humores
 grossos et flegmaticos significat in uenis esse coadunatos
 15 a natura purgandos et cum urina emittendos. Que si fue-
 rit talis in egritudine acuta in qua suspicandum sit a-
 postema. Liberabitur a suspensione apostematis infirmus
 maximè si hæc urina in cretica die appareat. Quod si
 sicut sperma fiat, liberabuntur ab infirmitate intestina
 20 maxime frigid. Vrina citrina et clara significat naturam,
 nequiusse digerere morbi materiam propter defectionem
 suam. Vnde incipit eam emittere coloratam mutans eam in ci-
 trinam. Natura enim incipit primum digere³ coloratam post uero
 emittit liquidam. Que cum fiat citrina sicut poma citrina
 25 et clara, salutem significat morbi, sed tamen post paruam longi-
 tudinem temporis. Si autem liquor fuerit temperatus uelocitas sa-
 lutis et ablatio infirmitatis cuiuslibet urina significan-
 tur, Est et citrina sicut oleum quia liquor et color assimilantur
 oleo. Est item parum citrina, sed liquor eius sicut oleum uel mel. Que
 30 omnia sunt pessima et perditionem significantia. Dissolutio
 enim pinguedinis significatur esse in uisceribus maxime,
 si urina in quantitate fit multa. Si enim parua infir-
 mum non cito periturum nunciat. Similiter urina in qua pingue-
 do desuper eminet et nebula, dissolutio pinguedi-

---

¹ acuta

² aliqua

³ digerere

nis in renibus, propter complexionem malam et acutam coleram designatur. Vrina autem ignea et clara naturam in colore ostendit operatam esse perfectam, sed nondum in colore operari incepisse. Igneus enim color numquam liquore conuenit grosso. Vrina autem ignea si subtilis fit uel clara materiam morbi non incepisse digeri, presertim si nulla qualitate longo tempore moretur aut paruitatem materię, et in eiusdem absconsione in interiori corpore sicut uidemus iuuenes pati ieiunantes, aut enim calorem nimium portendit in corpore interiori, sicut paciuntur in febribus tercianis, aut etiam nimias uigilias et tristicias nimium calefacientes corpora. Inpossibile est autem hanc urinam liquidam atque claram grosso liquore esse commixtam. Grossitudine autem liquoris materia morbi designatur esse digestibilis. In claritate uero est econtra. Vrina est rubicundissima uel alichina impossibile est cum claro et subtili liquore conueniat. Rubor enim eius ex sanguine esse significatur. Sanguis uero perfectam digestionem significat, quę urinam et alios humores necesse est groscescat. Huius urine significatio uniuersalis ex habundantia est sanguinis et morbi sanguinolenti. Secundum diuisionem par in febribus significat sinochon. Quę si a principio morbi multa et grossa fuerit, neque se clarificauerit apostema calidum epatis ex sanguine humoribus crudis commixto portendit. Ergo huius rubor ex sanguinis est colamento, grossitudo ex cruditate humorum. Hec uero urina si cum qualibet salubri significatione ueniat salutem post morbi diurnitatem demonstrat. Si significatio affuerit periculosa, periculum post longum tempus significat. Si autem infirma urina .xx. die rubicunda, crisis quadragesimum diem expectat. Huiusmodi significatio est urine rubicundę et grosse. Vrina autem nigra si ab inicio morbi fuerit subtilis, mortem procul dubio ostendit, maxime si eius nigredo ex nimia fuerit combustione uel frigiditate et ex caloris naturalis extinctione * uel uirtutis digestibilis defectione, quę omnia mortem significantia. Vrina nigra

* huius subtilitas ex cruditate,

et grossa aut nimium frigus dominari denunciat, sicut uidemus in quibus calor naturalis extinguitur et congelatur, aut incensionem sanguinis significat sicut perspicimus in his qui nimiam caliditatem sentiunt, in interioribus corporis aut purgationem

5 colere nigre demonstrat, sicut uidemus in declinandis febribus quartanis, et manie subtiliationibus, quia horum duorum morborum terminus cum colere nigre est per urinam significationibus. Hoc idem est uidere cum constipatione sanguinis paciuntur in partu femine. Saluantur cum urina nimia et grossa. Cum enim puer

10 intra matricem, sanguine et puro et claro nutriatur, post partum niger intus remanet, et turbidus, ita dico si constipetur. Vnde feminis pessimus generatur morbus, cuius terminus cum nigra et nimia atque grossa inminet urina. Vbi ergo preter ista urina nigra fuerit atque grossa, pessimitatem significat. *De significacionibus ypotasis autem in tres diuiditur .xi.*

15 partes. Est enim nebulosa, que in summitate uasis appareat. Est et alia in medio uasis suspensa, tertia que cum descendat uasis petit ima. Quarum unaqueque aut diuersa est in colore, utpote albedine nigredine uel rufitate

20 siue liuiditate, aut in forma ueluti leni dissociata uel simile assimilanda, uel grossiore simila, siue furserea¹ seu scintillata aut arenosa aut orbi² forma aut in sanguine siue sanie. Nebula uentositatem grossam significat, que morbi materiam sursum portat, et incipientem digere³

25 naturam significat. Vnde ypocras. Si inquit nebula die, .iiii. apparuerit, in .vii. crisis erit. Suspensa medio-critatem digestionis intimat, et uentositatem sursum leuatam, cito dissoluendam nunciat. Ypostasis petens, ima si sit alba digestionem perfectam, significat, et uentositatem a calore naturali dissolutam quod tamen contingit, si alba et lenis et equalis

30 omni tempore morbi fuerit, calor autem urine citrinus. Si autem una die apparuerint talia, altera uero qui uiderit defectionem uirtutis intelligere poterit, que aliquando digestionem significat. Ypostasis ergo leuis et alba, sed disiuncta, naturam pinguescere

---

¹ furfurea

² orobi

³ digerere

monstrat, in morbi materia perfecta digerenda, et uentositatem ibi creatam quę digestibilem naturę dissipat, et dissoluit materiam. Ypostasis ergo disiuncta peior est leui in tempore parenti, et in tempore occulenti, peior quoque erit

5 si in toto tempore apparuerit, quia multam uentositatem ostendit, quam natura dissoluere nequit unde constat, quia fit pessima. Ypocras in epidimia cuiusdam inquit egri, ypotasis, die, viii. apparuit quod quidam eum intellexisse putant, de die octegesimo. Ypostasis autem rubea fuit et in fundo

10 atque leuis. Cuius cum subsequeretur terminus, infirmitatem euasit infirmus. Alterius autem ypostasis apparuit alba .x. die et in fundo, sed disiuncta. Mortuus est dieque postera. Oportet ergo intelligas, quia ypostasis lenis et alba, in fundo quoque iuncta, omnibus est preferenda, et salutis et digestionis est significatiua. Quod tamen contingit cum in fundo iuncta et quieta subsederit, quapropter ypocras dixit. Ypostas alba et

15 lenis, si .iiii. die in fundo apparuerit, crisis, die .vii. futura erit. Item dixit alibi. Si urinę ypostasis multa et lenis in fundo fuerit, in alienatis mente febres habentibus, post capillorum occasus, reuocatio mentis significatur. Morbi enim materia cerebrum ascendit, in infirmitate ista.

20 Cum autem huiusmodi in urina apparueriæt ypostasis, comprobabitur descendisse in inferiora corporis. Hęc est significatio urinę albę et lenis, et in fundo iunctę, cuius fortitudo sanitatis est demonstratio, sed si ypostasis in medio sit uasis, significatio ad salutem est debilis, super natans est debilior. Melior autem est ypostasis alba et lenis, et in fundo cum iam morbi assit digestio, si autem¹ tamen fuerit subtilis.

30 Si autem in digestionem materia morbi apparuerit, et in initio morbi ipsa eadem est illaudabilis. Aliquando autem in urina ypostasis apparet alba. Laudanda quę de genere est flegmatico et uiscoso, et maxime hęc in urina alba. Differt a superiori hęc quia superior est iuncta, in nullo disseparata, flegmatica non est, quia in se partes

---

¹ ante

habet minutissimas arenę simillimas. Ypostas citrina
 nimium calorem significat, et morbi pesimitatem¹ rubea non
 bonam digestionem et materiam sanguinis coagulati, et non
 bene digesti. Vnde morbi designatur longinquitas, salu-
 5 bris tamen futura. Est enim necesse naturę multum immorari
 in digerendo sanguine. Morbus uero non aufertur nisi cum tarda
 materia digeratur. Si autem hęc ypostasis cum mala significa-
 tione fuerit post longum tempus mortis denunciatiua erit. Li-
 uida ypostasis dominari nimium frigus et mortificatam²
 10 naturam significat, maxime si cum significatione fuerit pessi-
 ma. Nigra ypostas omnium ypostasium est pessima, et ad sig-
 nificationem mortis promptissima, quia aut nimiam incensio-
 nem aut pessimam frigiditatem quę calorem congelet naturalem
 portendit. Differunt autem hęc duę quia si urina uideatur prius
 15 liuida, post uero nigra de frigiditate est nimia. Si uero prius pur-
 purea deinde nigra, de incensione est intelligenda. Yposta-
 sis, quę est quasi simila, uel grossior ordeï farina est pessima,
 quia cum incensionem grossi flegmatis et dissolutionem signifi-
 cat, carnis diuersę, confrustratim. Igneus enim color exsiccet
 20 carnem dissolutam, et reducit in similitudinem quam uidemus
 similinam, uel ordeinam. Ypostasis scintillata peiorem supradic-
 ta, quia solidorum membrorum dissolutionem et in frustis significat
 diuersitatem. Ypostas furfurea peiorem scintillata quia uena-
 rum et substantię uesicę excoriationem significat. Harena in fun-
 25 do urinę uisa, lapidem in renibus futurum uel in uesica signifi-
 cat. Huius autem urinę colorem sicut orobi uel sicut sandarici. Huiusmo-
 di ypostasis hominum est in renibus, uel in uesica passio-
 nem habentium. Est color arenę huius circerinus³ quod contingit
 ex humore flegmatis aut ex generę saniei flegmati
 30 commixtę. Hęc autem renum caloribus coagulantur et con-
 iunguntur, sicut lapidi in aqua subsistenti limus lutosa
 uel in caldario balnei coagulantur. Est et colera nigra quę lapi-
 dem in renibus de flegmaticis significat, nasci humo-
 ribus, commixtis sanguineis fecibus. Sanies autem quę in

---

¹ pessimitatem

² mortificatam

³ cinereus

fundo est uasis significat uulnera in aliquo instrumentorum u-
 rinę urinę insidentia et que iam crepauerint aut uulnera
 in aliquo membrorum superiora. Differtur autem quia quę in instru-
 5 mentis urinę diu durant, ut sepe contingit a superioribus
 descendencia duobus aut tribus diebus durant. Item si cum
 urina squamillę exeunt et quasi quędam coria putentia
 uulnera significant, in uesica. Si cum sanie ypostasis
 lenis exierint et in fundo subsederit apostema significat
 in uesica calidum, iam maturatum. Hoc enim cum maturauerit
 10 descendit in uesicam. Humores maturati et cum urina ex-
 eutes¹ monstrat coctionis signum. Oportet autem discer-
 ni inter saniem albam in urina apparentem, et albam ypos-
 tasin et in flegmaticam. Differunt uero quia sanies fetet, alia uero
 non. Hęc est uniuersalis urinę significatio, contra morbos presen-
 15 tes et futuros. *De significationibus Digestionum .xvi.*
 Expletis urinę generibus et eiusdem significationibus
 diuersitatibus quoque in digestionibus suis et uirtutibus suis
 oportet uertatur stilus ad digestionem et eius qualitatem in cor-
 poribus et quid per eam significetur. Digestionis autem significatio in quali-
 20 tatibus corporis minus certa est quam urinę. Vrina enim signifi-
 cat passiones uenarum et epatis, et urinę instrumentorum.
 Digestio uero stomachi et intestinorum et uirtutem quam habeant et
 quomodo digerant. Significatio digestionis quadripertita est
 secundum inde² sui generis, aut enim in quantitate, aut quando uel quomodo exe-
 25 at quantitas in tres partes est subdiuisa, aut enim multa
 aut parua uel media. Quarum unaqueque iudicanda est aut
 ex cibi comparatione aut ex quantitatis eius qualitibus sicut si est
 multus cibus et digestiuso³ parua, defectionem uirtutis expul-
 siuę significat, aut defectionem uirtutis pascitiuę aut hu-
 30 mores expulsos a natura per quos digestionis mutatur qualitas.
 Ex comparatione autem cibi qualitatis, quia est cibus qui maior digeritur
 quam accipiatur, sicut sunt nuces et musa. Est et cibus de quo tantundem
 egreditur quantum sumitur, sicut panis temperatus et annales carnes por-
 cione⁴ siue agniņę. Est et cibus de quo feces egrediuntur plus quam

---

¹ exeuntes

² uim

³ digestio

⁴ porcine

accipiantur, sicut baccia sunt et rapula. Significationes comprobantur, si cibi qualitas digestionis assimiletur. Temperamentum autem digestionis in quantitate naturali dimetiendum est ex quantitate cibi. Significatio autem ex qualitate in tres diuiditur partes, aut

5 liquorem siue colorem, seu odorem. Liquor aut mollis est aut durus. Mollicies designat, quia colamentum cibi non ad epar iue-
rit, aut quia humores descendentes ad stomachum antequam cibus sit
digestus, exire cum compellunt, aut etiam humores ad intestinum
descendentes ibi commixti digestionis liquidam eam reddunt,

10 quod poteris intelligere ex digestionis colore, quia digestio cibo similis cibum non potuisse digere epar ostendit. Si autem
color admisceatur humori alicui, monstrat humorem
descendisse, ad intestinum et ita dissoluisse cibum. Digestio
si fuerit sicca nimium calorem instrumentis esse significat, cibi,
15 quia humectacionem cibi desiccatur, aut nimium corporis desiderium
circa cibum unde epar colamentum cibi audissime trahens
exsiccauit. Significatio digestionis coleratae aut quasi ignea
uel uere ignea aut nullatenus citrina aut uiridis aut nigra.
Quasi ignea digestionem naturalis salutaris, significat sed tamen in-
20 ter durum et mollem temperata sit. Vere ignea si apparuerit
in inicio significatur colerica habundantia in corpore.
Quod si in morbi declinatione mundificationem corporis uideatur
ostendere. Digestio nullatenus citrina significat coleram a
felle in intestina descendisse nunciat. Viridis uero coleram
25 incendientia circa uentrem esse et intestina designat.
Si uero uiriditas sit quasi prassium¹, minus est pessimum. Nigra,
habundare coleram et mortificationem coloris naturalis
denunciat. Hic autem color ceteris est peior, et certissime
mortis significatio, nisi paulatim, in citrinitatem se mutauerit
30 uel uerterit ordo. Si acedini aliquomodo attineat, frigiditatem
et flegmatis aciditatem monstrat, cum digestionem
esse commixtam. Quod si fateat² nimium in corpore portendit,
putredines humorum. Tempus etiam est discernendum. Aut enim ex-
it antequam oporteat, aut post tempus aut in tempore tardans.

---

¹ prassium

² fateat

Post tempus expulsuē uirtutis defectionem denotat, aut digestionem non cito uenisse ad intestina aut digestuē uirtutis tarditatem. Ante tempus exiens contentiuē uirtutis significat defectionem, aut aliqua re uirtutem expulsuam ante

5 tempus mouentem id est aut coleram incensionem in stomacho pugnantem aut cibum acutum aut pustulas aut uulnera fuisse circa stomachum propter quē non potuerit retinere cibum. Digestio egrediens in tempore oportuno significat sanitatem uirtutis corpus ordinantis. Qualitas etiam digestionis quomodo exeat

10 est uidenda. Quedam enim exit cum sono, quedam unctuosa, et uiscosa, quedam spumosa, alia leuis et super aqua natatilis, alia cum sanguine, alia cum sanie. Exiens cum sono significat digestionem commixtam, cum humore uentoso et inflatio et intestina contracta, ex frigiditate nimia. Vnctuosa, dis-

15 solutionem putredinis significat. Viscosa dissolutionem fundamenti solidorum membrorum spumosa nimium calorem sicut uidemus in feruenti oua aut uentositatem digestionem commixtam sicut in mari uidetur spuma cum assit tempestas, leuis et super aqua natatilis uentositatem mixtam digestionem ostendit,

20 sicut in colerica passione solet uideri. Digestionem cum sanguine aut sanie sic discerne. Sanguinolenta, apostema in intestino subtili siue grosso, significat. Sanies, uulnera in intestinis esse intimat. Si autem sanguis uel sanies ante digestionem uulnera erunt in grosso intestino, quod si post digestionem

25 exierint, erunt in subtili. Si autem commisceantur digestionem intelligentur uulnera intestino mediocri. Hęc de digestionem et eius significationem sufficiat nunc dixisse.

Significatio earum De significationibus scretum¹.xvii.

rerum quę expellit natura per spiritus instrumenta in pleuresi uel

30 peripleumonia si sit indigesta sunt sputa, si cocta excreatio erunt dicenda, quorum significatio in morbis instrumentorum spiritus in .iiii. diuiditur aut in quantitate, aut in qualitate, aut in tempore, aut quomodo exeat. De quantitate quia quedam parua, quedam multa, quedam media, aliquando uero nulla. Quę si sint

---

¹ scretuum

multa coctionem significant ~~est~~ infirmitatis in statu. Si autem
 parua incipit de genere natura, et morbus transiit in eum, et perue-
 nit ad augmentum. Si uero temperata inter multum et paruum, sit na-
 tura partim morbum digessit, cum tamen in augmento adhuc sit. Si
 5 uero nichil exercet morbus in inicio est. De qualitate uero dicendum
 est quia in .iiii. diuiditur. In liquorem, odorem, colorem, et formam, liquor
 autem subtilis est significans naturam, incepisse digerere sed debi-
 liter, aut grossus, quo grossitudo materię et coctionis tarditas
 significantur, aut temperatus inter subtilem et grossum quo materia cum
 10 coctione monstratur, et in statu suo incipit esse morbus.
 Color autem aut nimium citrinus quo habundantia colerę signi-
 ficatur ipsius et uirtutis ut albus significans materiam fleg-
 maticam aut rubeus cui sanguis dominatur aut niger * aut
 15 liuidus quo calor aut nimia significatur frigiditas. Odor aut fe-
 tidus, quo nimia materię putredo portenditur, aut sine odo-
 re, quo significat putredinem euasisse. Forma, aut cum exit rotun-
 da, quo materia grossa et uiscosa, in canalibus pulmonis est
 coadunata, et caliditas fortis et nimia. Vnde yporcas in
 epidimia. Sputum rotundum in febricitantibus ptisin sig-
 20 nificat uenturam. Testatur autem multos se uidisse, qui de huius
 modi sputis in ptisin cecidere. Item in eodem libro. Qui rotun-
 de screauerit et cum febre et alienationis futurę uidetur signum
 habere, citam et certam habebit alienationem mentis. Exit exe-
 catio in forma diuersa, qua materię designatur liquiditas. Tempus
 25 quia exit inmutatio morbi et significat breuitatem sui ac ue-
 locitatem coctionis, aut moratur, et ex hac diuturnitas mor-
 bi designatur. Quomodo exeat quia aut facile exit sine tussi
 et significat coctionem et uirtutem naturę aut difficulter et cum
 nimia tussi significans ablationem digestionis, et defectionem
 30 uirtutis. Laudabilior decoctio screationis, et significat ue-
 locitatem salutis, est alba bene cocta. In quantitate aduna-
 ta in exitu facillima sine tussi non male odorifera in
 inicio morbi egressa. Contraria subtilis est et parua. Cruda
 disiuncta et cum duricię et forti tussi egressa, cuius color

* cui colera nigra aut membrorum spiritus nimia incensio.

niger, aut uiridis, aut citrinissimus, aut liuidus, aut fetidus, omnia ista sunt significationes pessimę, et mortis annuntiatuę. *De significationibus sudorum .xviii.*

Svdoris in quolibet morborum significatio diuiditur, in .iiii.

- 5 Alia est enim morbi membri in quo apparet, alia est in spissitudine sua .iiia. in quantitate .iiii. in qualitate. Apparens in membro quolibet corporis, in eodem membro, morbum esse ostendit. Spissitudo sua, est laudanda, si multa sit et spissi\ssi/ma, quia naturam ad expellendos humores fortem et ad mundum corpus significat. Si autem adeo est se iuncta ut non sit continua,
- 10 aut quedam sudent membra, quedam uero non, quedam plus quedam minus, aut in quodam tempore egrediatur, quodam tempore non, sed iterum tamen reuertatur, omnes pessime esse certificantur. Significant enim naturam in expellendis humoribus, perfecte non esse uirtuosam. Quantitas
- 15 autem temperata inter multum et paruum. Hec est melior et ad salutem promptior, aut maior est quam oporteat, et hęc est mala quia dissoluit uirtutem et deficit natura, aut minor quam oporteat, cum non quantitati morbi sufficiat, debilitatem nature significat. Qualitas in .vi. est diuidenda. Aut enim de colore intelligitur, et frigiditate, aut de colore, aut de sa-
- 20 pore, aut de odore, aut de liquore, aut de sua equalitate et diuersitate. De colore et frigiditate. Si enim intemperata inter utrumque est laudabile. Si autem temperamentum est malum, sed tamen minus nociuum erit. Si calidior quam frigidior sit. De colore, quia si est alba, est laudabilis. Si citrina coleram ostendit,
- 25 si rubea erit sanguinis significatiua. Si liuida uiridis quoque uel nigra, coleram nigram significat. Si autem secundum materiam morbi sudor cuiuslibet huius sudoris fuerit, laudabile erit. Significat enim quia natura expulerit humores illos unde materia fuerit morbi.
- 30 Si autem non erit contrarium, quia significantur humores expulsi, quos non oportuerit. De odore, quia quidam est acidus qui morbi materiam flegmaticam esse significat, et acidam. Est et acutus quo colera fortis et acuta certificatur. Est et certus quo humores esse putridi designantur. De sapore quia quidam acer, quidam dulcis, quidam salsus

de quibus est iudicandum, sicut de odore est dictum. De liquore suo, quia quidam subtilis est, qui materię subtilitatem portendit, est et grossus, qui et grossam. De qualitate et diuersitate quia si est equalis in omni qualitate, quam ostendimus, laudabile esse uidetur.

5 Quod si non contrarium. *Finit septima particula.*

Octaua particula de intelligendis morbis, qui palam sunt sensui et causis eorum et significationibus, habet autem capitula, xxii. Capitulum .i.

	De morphea et causa et significatione	.ii.	De melancolico apostemate et causa et significatione.	xii.
10	De genere febris et diuersitate eius, et causa et significatione, eius.	.iii.	De passione quam exterior cutis patitur corporis.	xiii.
	De effimera febre et causa et significatione sua	.iiii.	De uariola ¹ et causa et significatione.	xiiii.
	De putredine februm et causa eius, et causa periodis eius.	.v.	De lepra et causa et significatione, eiusdem.	xv.
15	De causa putredinum febris.	vi.	De diuisione singulari singulatio.	xvi.
	De compositis fibribus ² et causis earum et significationibus.	vii.	De scabie et cutis exco-	
	De febre ethica et causa et significatione eius.	viii.	riatione pelliculis et pustulis porris et uerrucis.	xvii.
20	De apostemate et causa et significatione.	x.	De sudatione et apostemate quod uocatur yspotisma.	xviii.
	De flegmate et causa et significatione.	xi.	De morbis illis qui sunt proprii quibusdam menbris et non aliis.	xviii.
25	Ostensa in superioribus significatione uniuersali pulsuum urine digestionis spurti incipiendum est in antea de particulari cuiuslibet morbi et propria. Omnis ergo significatio que		De morsu bestię uenense et incipiendum a rabidocane.	xx. tium .xxi.
	aut morbi aut sanitatis aut neutri est significatiua aut preterita denunciat, aut presentia.		De morsu tirię et serpentis.	
30	Quę sanitatem significaret cum de naturali complexionem tractaremus dictum est quę uero morbos significet in pre-		De scorpionis et aranee morsu.	xxii.

¹ uariola

² febribus

sentiarum dicendum est. Significatio autem morbi preteriti non est dicta necessaria medicis. Significatio morbi futuri alibi dicenda erit. Significationem nutriti perfecti est cognoscere medici, cum signa duorum extremorum id est sanitatis et infirmitatis nouerit, significationum partim sanitatem, partim morbum in eodem monstratiuum corpore sicut si quis in in uisu nocumentum habeat, uel auditu, in aliorum autem membrorum actionibus sit sanus nocitiua uocatur infirmitatis, annunciatiua, salubris dicitur monstratiua sanitatis. Bene ergo poterit cognosci neutri significatiua, ubi morbi significatio in corpore sano uel sanitatis dicitur infirmo. Quod enim significans morbum in corpore sano nunciat, morbum nondum inceptum significat. Diffinitio enim morbi corruptionem actionis rei sensibilis. Sed corporis ad morbum apparati actiones in naturali sua qualitate, sunt stabiles, partim licet iam sint mutatae aut in quantitate sicut in stomacho si appetitus maior uel minor sit quam oporteat, et digestio maior uel minor quam conueniat cibo, aut in qualitate sicut si desiderium cibi mutetur in dulcorem uel aciditatem digestio uero et urina in citrinitatem uel rubedinem aut in tempore sicut si desiderium cibi assit ante consuetudinem moretur post consuetudinem. Hæ omnes inquam significationes neque morbum completum neque sanitatem sunt annunciantes quapropter neque morbum neque sanitatem significantes. Similiter est de significatione sanitatem infirmo corpore, monstrante. Nondum enim completam significat sanitatem, quia significat morbum iam ferre presentem, quod nondum tamen designate morbum appellare possumus, quia significat naturam et morbi dominationem. Ergo neutri est significatiuum¹. Similiter est intelligendum in significationibus egritudinum exeuntium et in senibus. Horum enim actiones corporum non perfecte sunt, sicut in sanis corporibus est et liquidum ne corruptum sint sicut infirmis corporibus. Sed minutum sunt et debiles propter caloris naturalis defectionem. Quæ omnia dicturi sumus ubi significationes futurorum morborum dicemus. In hoc ergo morbo dicere possumus, quorum significatio le-

---

¹ significatiuum

uioꝛ habetur. Nos autem sicut oportet de apparentibus sensui incipiamus. Sic enim utile introducendum esse uidetur. Morbi ergo sensui apparentes interiori et exteriori corpori sunt uniuersales, sicut sunt apostema et febres. Sunt et soli exteriori corpori pertinentes aut de interiori causa, aut de exteriori nascentes. Exterior causa est bipertita, aut enim de inanimatis corporibus sicut lapide, gladio, igne et similibus, aut de animatis et uenenosis nascitur sicut terrę reptilibus.

De Generibus febris et diuersitate eius eius et causa et significatione eius .ii.

10 **F**ebꝛis est morbus qui de mala et calida complexione nascitur, et totum circumdant corpus. Vnde taliter diffinitur. Febris est calor non naturalis a corde exiens et arteriis ad omnia membra corporis, eiusque nocens actioni. Hęc diffinicio de febris essentia sumitur, id est calore cursum naturę egrediente, non de accidentibus febrem comitantibus sicut quibusdam medicis uidetur febres esse dientibus¹ ex accidentibus longo post tempore sequentibus. Quidam enim dicunt ex rigore quidam ex fatigatione alii ex capitis dolore uel quibuslibet aliis accidentibus a longe eas sequentibus. Non ergo definiunt eas de essentiali calore cursum naturę egredientem sicut ypocras inuenitur dixisse, in epidimia. Febris inquit est calor cursum naturę exiens et eius motio. De essentiali calore dixit. Quedam febres sunt pungentes quedam suauiter tangentes. Hęc enim differentię calori essentiali uidentur attinere. Iterum dixit. Sunt et quedam non pungentes, sed augmentantes. Hęc enim differentię ex quantitate caloris sunt tractę. De motione dixit. Febres quedam in inicio sunt calidę, quedam calidissime quedam uero inflatiue. Hęc differentię ex natura caloris sunt sumpte. Iterum ex accidentium diffiniuit uicinitate cum dixerit, febres quedam citrinissime quedam rubicundissime, alię liuiditati et uiriditati contigue. Hęc differentię ex uicinis sumuntur accidentibus ab humoribus scilicet quia causa sunt febrium non de remotis accidentibus sicut apostemate capitis dolore et rigore. Febrium autem tria genera sunt. Vnum est in spiritu quod ab ipso incipit, et ad cor ueniens ipsum

---

¹ dientibus

calefacit. Post ad arterias uenit, et ab arteriis ad omnia mem-
 bra corporis. Hęc autem febris uocatur effimera. Cum enim
 spiritus calefit et in igneum colorem color mutatur naturalis,
 cor inde necesse est fieri, calefieri. Corde uero calefacto ab
 5 ipso ab ipso ad arterias penetrat calor, et ab arteriis ad
 omnia membra corporis. Secundum genus est febrium, in humo-
 ribus, quod ab ipsis incipiens paulatim singula calefacit uici-
 na membra quoad usque ad cor perueniat, et a corde
 ad arterias ab arteriis. Ad tocius progreditur membra corporis, et
 10 ita totum corpus circumdat. Hęc uocatur febris ex putredini-
 bus. Tercium genus in solidis est artubus ex quibus ad cor a corde
 ad arterias, ab arteriis ad tocius progreditur membra corporis. Hoc
 autem genus uocatur ethica febris. Tot esse constat febrium genera
 diuersa quia sunt tria. Nulla enim febris apparet nisi in ma-
 15 teria. Materię tres sunt in corpore spiritus .iiii. humores solida membra in
 quorum quodlibet cum calor incidit febres secundum genus suum quas
 galienus bonis adaptauit similitudinibus. Effimera inquit fe-
 bris calido uento uidetur esse similis quo uter impletus ex sui calo-
 re necesse est calefiat. Idem enim facit spiritus circa cor et totum
 20 corpus. Febres ex putredinibus, aque calidę comparauit galienus. Aqua
 enim calida cum uas calidum impleuerit ipsum ex calore suo
 calefacit. Similiter faciunt humores circa cor, et alias partes
 corporis. Ethicam febrem uasis comparauit calidis, frigida aqua ple-
 nis. Aqua enim in his ex calore uasorum calefit.
 25 *Effimera De effimera febrī et causa et significatione sua .iii.*
 febris in corpore permanet .xxiiii. horis una die integra et
 integra nocte sicque uidetur secedere. Aliquando tamen in hoc tempore
 aliquando diutius uidetur inmorari, aut .xlvii. aut .lxxvi. horis.
 Huius ortus causa fuit aliqua primitiua. Cuius primitiue .iiii. sunt
 30 genera. Vnum genus est cum corpus extrinsecus patitur et calefit, aut
 actualiter sicut calore solis et ignis et aere, balnei, cum quis in-
 moretur ibi, aut potencialiter sicut aqua sulphurea et lauari
 et similibus, aut constipatione potestua, sicut aqua lauari alu-
 minosa. Non autem omne constipatum corpus effimeras febres pa-

titur, sed tantum illud a quo fumus calidus aut sucus calidus emitti-
 tur, cuius cum pori oppilantur fumus exire et dissolui prohibe-
 tur, et ita calor coadunatur. Si autem materia humorum
 corporis, non preparata sit putredini, effimeras febres fa-
 5 cit. Quod si non imparata fuit febres ex putredinibus facit
 secundum qualitates humoris, intus oppilati. Huiusmodi autem fe-
 bris acuta et molesta est sicut dicturi sumus. Secundum ge-
 nus primitiuę effimeris ab interioribus accedit corpori sicut
 de cibis et potionibus calidis. Tercium genus ex nimio est
 10 motu aut in corpore sicut nimia exercitia, et labori-
 osa, aut in anima, sicut ira angustia, tristitia, et uigilię. Quartum
 est ex causa quam exteriora paciuntur membra sicut apostema-
 te calido in mgrinibus¹, et pedum uulneribus cum ab inguini-
 bus calor menbratim ascendit ad cor, et a corde ad cetera men-
 15 bra corporis. Est autem significatio febris effimere, cum precedunt
 causę iam dicendę. Infirmus in inicio dolorem non patitur.
 Pulsus eius equalis parum tamen diuersus et absconsus. Diuersitas cito
 in equalitatem redigitur. In tactu calorem quietus, lenis et non
 pungituius, sed sicut balneari est tactus. Infirmis uero facilis
 20 est in paciendo morbo. Vrina habet ypostasin in fundo,
 et leuem in morbi tempore toto, neque nimis fetet urina
 cum febris aut cum perfecto sudore discedit, aut cum par-
 ua quadam infusione. Quę cum secesserit nullum signum
 sui infirmo relinquit, sicut febris putredinum facit, quę et
 25 pulsu et urina remanet. Si uero post effimeram eger bal-
 neatur, in balneo neque sentit, rigores neque punctiones
 sed in priores suas reuertitur qualitates. Hę sunt significationes febris
 effimere. Significatio uero unde fiat est huiusmodi quę de solis
 est incensione, uel calido aere. Oculos in tactu calefacit,
 30 caput incendit, cutem et faciem exsiccatur. Quibus si manus
 apponantur calidę inuenientur pulsus paruus color
 sentitur. Sed si moretur, calor augmentari sentitur. Calor
 enim in inicio non apparet, propter poros constipatos. Sed
 cum manus diu inhereat, sui calore poros laxat, et sic

---

¹inguinibus

demum calor emergit qui se prius occultaerat. Oculi eorum et facies parum timent. Pulsus non est paruus, quia uirtute non custoditur, et calore naturali intra corpus parum tamen diuersus et occultus. Horum urina aut citrina aut

5 alba quia humores aquosi qui de corpore solent dissolui, cum claudantur ex constipatione cutis urine citrine commixti et suo calore mutati rubore sunt comminuti.

Hęc tamen febris aliquando in febres mutatur putridas si in corpore sint humores, apparatus ad putredines. Oportet ergo discernatur, inter effimeram, et apparatus putredini. Si igitur recedit cum sudore et urina laudabili et pulsu equali,

10 significat proculdubio effimeram. Si autem moretur in corpore febris neque a calore corpus mundificauerit et pulsus diuersus fuerit, urina non digesta et fetida, mutatio in febres putridas serio designatur. Cum uero febris moratur, neque in priori discesserit, sed quasi continua fit, uel sinus¹ et pulsus diuersus et ex urina nulla putredo significatur, oportet te male suspicari, et ethicam eam expectari, et ex parte plurima mutabitur in acutissimam. Humores putridi neque sudores, neque dissolutiones euanes-

20 cunt, propter condicionem pororum. Vnde festinandum est in medicina hac febrim medicamine quod sumus dicturi, antequam putrefiant humores et pessime nascantur febres. Nascentes a rebus corpus inmutantibus sicut cibus aut ex eorum quantitate

25 fiunt sicut fastidio et saturitate, aut ex qualitate ut ciborum siue pocionum calore. Nascentium ex saturitate significatio talis erit. Fumosa ructatio et fetida et salitis nimia ardor ex corruptione cibi. Aliquando habent solutionem uentris aliquando constipationem. * Sed constipatio in his est molestior propter condiciones malorum humorum in interioribus corporum. Quę ex ciborum siue pocionum nascuntur calore huiusmodi notantur significatione. Facies et oculi in tactu sunt calidissimi et rubicundissimi. Epar similiter in tactu calidum est et infirmus in stomacho et epate quasi incensionem sentit et

* que uero fit cum solutione minus solet molestare.

¹ sinochus

siccitatem et in ore amaritudinem et similia, quia calor in hac febrī a spiritu incipit naturali, et cibus calidus in primis stomachum, et post calefacit epar, quia illius sunt fundamenta. Vrīna in febrī ista rubea alichina. Febribus a motu et labore corporis nascentibus si labor sit fortis, dura et sicca, redditur fortis cutis, et post recessionem permanet febris. Pulsus parus¹ est quia minor labor dissoluit uirtutem. Sed si labor non sit multus cutis durities non remanebit, dum febris secesserit, et post de cutē fumus exiens humectat cutem, poros aperiens. Pulsus magnus est quia febris uirtus in hac magna est et calor augmentatur. Calor corporis in laboriosa febre, secundum qualitatem est aeris, si labor precesserit. Quod si aer sit calidus sicut calore solis uel similibus, non multum cutis exsiccatur, et si aer frigidus sit, tactus frigidus erit, neque sicca multum fiet cutis. Si febris ex motu animę nascitur sicut extra² et similibus taliter notabuntur. Multum exeunt oculi facies tumet et rubet. Calor enim in hac febrī expetit exteriora corporis, dum uindictam sibi homo querit. Pulsus est magnus urinaque exiens punctiones facit et ardores propter calorem. Si ex angustia sit et tristitia oculi sunt concaui facies sicca et citrina quia spiritus et calor fugiunt in interiora, pulsus paruus propter caloris diminutionem eiusdemque occultacionem, urina rufa ardorem faciens cum exeat. Febris ex uigiliis oculos concauos facit et humidos, dormitacioni contiguos, palpebras graues et dure mouentes facies et totum corpus sunt inflata, et citrinitati uicina. Quę omnia contingunt ex debilitate digerendi cibum. Digestio enim cibi molestatur uigiliis. Cibus uero indigestus non spiritum generat uel sanguinem animali. Et sanguis si non generatur necesse est color, mutetur. Iterum ex \in/digestione albedo sequitur urinę. Si febris in inguinibus uel aliis menbris corporis nascitur taliter significabitur. Facies rubet et inflatur propter sanguinem et calorem sanguinis non pungentem. Cum autem in statum progreditur ascendit suauiter corpus fumus calidus. Vrīna albedini pertinet. Magnus pulsus et uelox et spissus erit, ex uirtute et multitudine caloris. Infirmus enim infirmitates duas patitur

---

¹ paruus

² ex ira

calidas, apostema et febres ipsas. Albedo urinę est quia colera
 urinam tangentia tendunt ad apostema. Omnis enim calor
 proprie humores habet trahere. Hę sunt significationes unde effimerę febris omnes
 intelliguntur species. *De putredine febrium et causa eius, et causa*

- 5 *Febres putredinum ex putredinibus nascuntur, periodis eius .iiii.*
 .iiii. humorum quia humores calefacti putrefiunt membrum ca-
 lefacientes ubi putrescunt, et postea alia membra illi uicina
 sicque menbratim ad cor et a corde in arterias peruenit calor, et
 de arteriis ad omnia membra corporis. Et causa unde putredo nas-
 * quincupla 10 citur est *. Multitudo quantitatis humorum grossitudo earum,
 uiscositas, oppilatio ab ipsis generata conclusio fumorum ab
 oppilatione nata. Humores enim quia dissolui non possunt,
 putrefiunt, sicut humiditatem putrefieri exteriorem uidemus,
 cum non habeat aeris capacitatem. Species autem febrium ex
 15 putredinibus nascentium multę sunt. Sunt enim simplices, sunt et com-
 positę. Simples quę palam sunt sicut et humores .iiii. sunt. Vnum
 quod uocatur sinochus ex putredine sanguinis nascitur. Hoc autem mo-
 lestationem facit, quia quiescere infirmum non permittit. Secundum ge-
 nus ex colera rubea nascitur, et triteus uocatur. Quę una die accipit,
 20 et alia die permittit. Quę est salubris et breuis. Salubris quia una
 die quiescit. Breuis quia humor quo nascitur subtilis est, et uelox
 cito digeritur, citoque dissoluitur. Tercium ex putredine nascitur, colerę
 nigrę et uocatur quartana uno die accipiens et duobus quiesce-
 re permittens. Hęc salubris est et longa. Salubris, quia cor-
 25 pus duobus diebus quiescit. Longa materia unde nascitur dura,
 et ad digerendum grossa, et ad dissoluendum obediens. Quartum
 genus ex putredine flegmatis nascitur, et effimerinos uocatur
 omni die inuadens. Est autem longa et molesta. Longa
 quia materia est grossa et uiscosa. Vnde non est digestibilis
 30 neque uelociter solubilis. Molesta, quia omni die inuadit, neque
 corpus quiescere permittit. Vnaqueque harum multiformiter diui-
 ditur. Febris enim quę ex putredine sanguinis nascitur, in tres
 diuiditur. Est enim quedam ab inicio usque in finem equalis. Hęc
 autem cum tantumdem finitur sanguinis quantum habet putredinis. Est

altera in inicio debilis, sed postea crescit, cum iam in finem peruenerit.
 Molesta fit, postquam minuitur, quoad debilitetur. Hoc est cum plus
 sanguinis finiat, quam quod putrescat. Febris ex putredine hu-
 morum nascitur. Vnaqueque in duas diuiditur, altera continua est
 5 altera interpolata, sicut iam diximus. Cum enim humores qui februm
 sunt materiales inter arterias fuerint, et uenas in ipsis putrescant,
 febres continuę necesse est fiant. Quod si extra uenas et arterias
 sunt et putrescunt, interpolatas febres¹ faciunt. Vnde febris
 ex putredine nascens sanguinis continua fit. Quia inter uenas
 10 est sanguis et iterum quia cum putredo sanguinis in parte
 sit, perforat in totum et comburit ipsum, et febris non dimittit, quo
 ad pars finiat quę putrescit, et digeratur atque dissoluatur. Febris
 ex aliis nascens humoribus est continua, quia humores inter ue-
 nas et arterias putrescentes, non cito dissolui possunt, propter constipa-
 15 tionem et suam uiscositatem, unde postquam finita sit prima re-
 manet pars sui caloris, quo ad secunda succedit, et quo a secunda
 ad terciam et ita continua sit. Si autem humores extra uenas
 et arterias putrescent febres interpolatas facient, quia ma-
 teria quę putrescit, cum non in uno loco sit paulatim ad putredi-
 20 nis locum accedit, cuius collectio in tempore illo est quo interpolatur
 inter duas accessiones. Aliquando quoque putrescit, sanguis inter ue-
 nas et arterias et febres facit continuas, quia cum in uno membro
 multa coadunetur quantitas, et putridum apostema facit, excon-
 stipatur² pororum. Quia facit apostema propter putredinem, membrum
 25 necesse est calefaciat. Vbi apostema et calor est, membratim ad cor
 uadit, per arterias et a corde per easdem ad omnia membra corporis,
 et ita febris non dimittit, donec apostema digeritur et mundificatur.
 Hęc causa cuiusdam febris continuę et cuiusdam interpolatę diuersitas
 est periodium februm tribus ex causis. Vna est putrescentium humo-
 30 rum uelocitas uel eorum tarditas. Secunda collectionis humorum
 quę putrefieri debent, uelocitas uel eiusdem tarditas. Ter-
 tia purgationis eorum uelocitas uel tarditas. Vnde effime-
 rinos omni die accipit, propter uelocitatem suę collectio-
 nis quę contingit ex multitudine suę quantitatis, et facili-

---

¹ febres ... in parte sit] *in a new, contemporary hand*

² ex constipatione

tatem suę putredinis, per humiditatem et tarditatem suę purgationis. Propter uiscositatem colera nigra facit febres una die accipientes et duabus non, quia tarda est ad collectionem propter suę quantitatis paruitatem et ex duricię putredinis suę propter frigiditatem
5 et siccitatem, et ex uelocitate purgationis suę, quia non uiscosa colera rubea febres unius diei et alterius non facit quia est media inter coleram et flegma. Minoris est quantitatis quam flegma, maioris uero quam colera nigra, et flegmate siccior colera uero nigra humidior. Substantia eius est leuior his duobus. Hęc est causa diuersitatis periodicę febris, et ex causa temporis siue passionis est diuersitas, quia
10 effimerinos ad multum .xviii. horis permanet, propter grossitatem et uiscositatem flegmatis non cito dissolubilem. Quartana ad plurimum .xxii. horarum¹ propter materię suę grossitatem et uiscositatem quę non cito putrescit, et si putrefiat, non cito tamen dissoluitur. Similis enim est lapide uel ferro. Ignis enim non cito calefit
15 quę et si calefiunt non cito tamen refrigescunt. Vera terciana ad multum .xii. durat horis, quod leuitate fit materię, et uiscositatis suę paruitate ut cito putrescat, et dissolui queat. Aliquando harum febrium tempus in quibusdam est longius, in quibusdam uero
20 breuius. Quod ex tribus consequitur. Vna est materię natura quo si grossior et uiscosior et frigidior sit longior erit. Si autem subtilior sit et calidior et minus uiscosa, fit breuior, secundum quantitatem uirtutis infirmi. Si enim est fortis, ut materiam eicere et purgare, cum sudore possit breuior fit. Quod si defecta longior.
25 Tercium est ex figura corporis, quia si corpus rarum et pori aperti sunt leuior est. Materia enim cito dissoluitur et exit. Si uero corpus uiscosum, et constipatum et pori aperti sunt, est longior. Quando autem causa breuitatis suę totam se coadunat fit breuissima. Si autem econtra fit longissima. Cum autem febris breuis
30 sit infirmus quiescit, prima recedente periodi altera succedit et corpus a febribus mundificatur. Si autem febris longa sit infirmus non mundificatur a febribus quoad usque altera subsequitur, neque interpolatur ut quiescat, infirmus, et ita se habet febris ista, quasi continua. Oportet autem te intelligere, quia febris

---

¹ horarum

periodis semper si stabilis in ordinatione sui donec putredinis
 materia in qualitates mutetur alias, neque cum aliis humori-
 bus se misceat, ne inordinatione infirmi peccatum fiat.

Quando illa materia a sua qualitate in species mutatur alias,

5 ut sicut sanguis mutatus incendatur et putrefiat. Subtilis autem
 pars in coleram mutetur rubeam grossa uero in nigram, aut si alii hu-
 mores putredinis sibi sint commixti, aut si alii humores
 putrefiant et febres secundum suam naturam faciant aut si infirmus
 fecerit pessimam * unde generentur humores, febres diuersas, secundum

* dietam

10 sui naturam facientes, hec omnia ordinationem periodum * sunt
 corrumpentia et mutantia ut ante tempus suum festinent
 aut in alias periodas febres quam fuerint se mutant. Est

* febrium

multitudo siue minoratio in hac causa secundum quantitates
 humorum se mutancium, et actiones earum. Heę sunt speci-

15 es febrium ex putredinibus simplices et causa diuersitatum
 suorum periodum. *De causa putredinum febris, v*

Significatio putredinis febrium est secundum genus suum aut secundum species ea-
 rum. Genus significatur, cum ex putredine febres esse denunciantur.

Quod ex tempore earum intelligimus cum debiliter incipientur, et postea

20 augmentantur, et confortentur. Quę cum recedunt partem caloris in
 corpore dimittunt, neque perfectę recedunt. Item ex calo-
 ris substantia quia calorem oportet esse pungentem, et corpus in-
 flantem, sicut flamma ignis rarificantem. Item ex accidenti-

25 cio secuntur, et diuersitas in pulsu et ablatio digestio-

nis in urina, ut ypostasis lenis non appareat. Quę cum

omnia uideantur, febris ex putredine esse intelligitur, signi-

ficatione specierum singularium quia febris periodis terciana aut
 de re naturali aut non naturali aut de re extra naturam

30 nascitur. De naturali, cum calida et sicca est natura infirmi,

cui colera dominatur rubea etas est iuuenilis tempus anni etas a-
 er calidus et siccus. De non naturali cum infirmus ante calidum

et siccum comederit, et habet angustiam, tristitiam, uigilias,

laborem nimium et longi temporis ieiunium. Ars eius fer-

raria uel fornaciua. Quę omnia corpus calefaciunt et desiccant,
 et coleram rubeam generant. De re extra naturam quia quedam febris cum ca-
 lore est fortis, et sicut cuspis acus pungibilis, quod ex colere rubeę a-
 cumine est. Calor eius in tactu est fortis et acutus atque pun-
 5 gitiuus. Pulsus in inicio periodis paruus et defectus, atque ra-
 rus. Sed tamen non permanens nisi per paruum tempus, et in magnitu-
 dinem et diuersitatem mutatur. Magnitudo eius quia colera rubea est le-
 uis neque grauat uirtutem et item ex magna necessitate
 refrigerandi calorem. Diuersitas enim febris est propria maxi-
 10 mę eius qui ex putredine est. Sed tamen in hac non est mul-
 ta diuersitas, quia eius materia leuis est, neque uirtutem grauat.
 Vrina huius febris ignei est caloris, putrida, et cum siti ni-
 mia, angustia abhominacione uomitu colera rubea ni-
 mio sudore propter subtilitatem materię. Aliquando quoque succe-
 15 dit digestio colerę rubeę. Cum has significationes inuenias
 aut earum plurimas iudicanda est esse uera terciana, ma-
 xime si hęc febris multos fatiget in tempore illo anni.
 Quartanę autem significatio aut de re naturali aut non naturali,
 aut extra naturam. De re naturali ex complexione infirmi
 20 frigida et sicca, et si sibi dominatur colera nigra etate senili
 tempore anni, autumpno aere frigido et sicco. De re non na-
 turali cum infirmus ante cibos acceperit unde colera
 nigra est genita, sicut lentes, caules, carambi, aut caprinas
 carnes uel bouinas uel similia. De re extra naturam, cum aut
 25 res antecedit sicut si huic alia febris fuerit composita et
 duricies splenis aut cum presens sit res apparet quando ac-
 cessio est. In inicio enim rigorem et nimium habet tremorem
 cum grauitate et nimia fatigatione, et tocius corporis for-
 ti frigiditate, pulsu tardo et raro et multum diuerso.
 30 Cum autem augmentetur habet calorem non acutum neque pungiti-
 uum. Non ergo sicut aliorum calorum est tercianę pulsus mu-
 tatus in uelocitatem et spissitudinem quam in inicio fuerit
 maior est, sed tamen ad comparationem tercianę tardior et mi-
 nor. Sitis parua urina putida et in digestionem.

Febri declinantē sentit infirmus frigiditatem, et cum recedit
 pulsus tardus rarus, et diuersus, et urina colore diuersa, et non
 digesta. Cum has significationes inueneris aut plurimas quartana
 est dicenda, maxime si in illo tempore anni quartanam paci-
 5 untur plurimi. Significatio cottidiana febris aut de re natura-
 li aut non naturali aut extra naturam. De re naturali sicut si com-
 plexio infirmi sit frigida et humida et sibi dominetur flegma.
 Etas eius aut puericia, aut senium. Puericia propter gulosita-
 tem, * senium propter multitudinem flegmatis, in corpore eorum in tem- * et nimiam comme-
 10 pore anni yhemē¹ aere frigido et humido. De re non na-
 turali cum infirmus in sanitate sua gulosus et bibulosus mul-
 tum quiescens, persepe balneans post cibum. De re extra naturam
 cum infirmus sentit dolorem in ore stomachi et humiditatem in
 lingua inflationem in latere mutato colore sui paruum
 15 rigorem et frigus nimium habet in extremitate corporis et diu.
 Cum autem tangas corpus in hora accensionis non apparet ca-
 lor, nisi cum moretur manus calefit et aperiuntur pori. Calor habet
 humiditatem propter flegma. Parum acutus propter putredinem
 aliquando sudans parum, aliquando non. Durat autem in longum tem-
 20 pus atque permanet in corpore usque ad secundam accensionem.
 Pulsus minor pulsu quartanę et spissior paruitas, propter
 flegma, quia deficit uirtus ex frigiditate eius et dissoluitur et
 angustiat, propter multitudinem quantitatis eius unde
 multum est diuersus. Spissitudo eius ex necessitate re-
 25 cipiendi magnitudinem. Vrina quodam tempore subtilis et al-
 ba, et quodam tempore grossa et turbida. Subtilis ex constipatione po-
 rorum propter grossitudinem et uiscositatem materię. Albedo, ex
 frigiditate est flegmatis. Grossitudo et turbulencia,
 uel rubicunditas insunt ei. Grossitudo ex turbulencia quia
 30 natura aliquando aperit illam constipationem et expellit grossam et uis-
 cosam humiditatem quę sunt causa constipationis. Rubor,
 quia flegma si moretur et putrefiat necesse est calefi-
 at. Quam cum inueneris mortificationem uel ex parte
 plurima certificanda est uera cottidiana maxi-

---

¹ hyemę

me si hanc paciuntur plurimi in tempore illo. Oportet autem te intelligere quia febris effimerinos cum materiam sui habuerit flegma, in inicio paruum habet rigorem. Si autem sit ex salso in inicio multus rigor. Si ex acido friges-

5 cit in inicio. Si ex putredine dulcis sit flegmatis, nichil horum habebit. Ex his ergo significationibus intelliges febres ex putredine periodicas, esse et simplices. Oportet autem intelligas quia a febris incipit a dorso mulieribus uiris ab extremitate manuum atque pedum. Febres autem

10 continē significatione uniuersali quia post .xxiiii. horas non recedit neque rigorem neque tremorem habet neque sudorem nisi cum tota recesserit. Pulsus multum est diuersus urina indigesta. His significationibus continua intelligitur. Significatio unius cuiusque speciei quia in ea quē fit ex putredine sanguis inuenitur, graue corpus infirmi et fatigatum flatus spissus, cum angustia et siti oculi rubei uenē eorum plenē, rubeē facies et totum corpus rubori pertinet, et quasi inflatum pulsus nimium diuersus. Vrina rubea alichina. Quē autem ex putredine est aliorum humorum hanc habet significationem. Quiescit infirmus sicut

20 continuis febris. Quē nascitur ex putredine colere rubeē et uocatur causon, ex molliciē et mitigatione doloris intelligitur, in die habens remissionem et fortitudinem et augmentationem in die accessionis et sequitur eam nimius dolor

25 et sitis maxima, et angustia cacumen, et propinquitas ad perditionem. Alienatio mentis cum molestior fit et acutior, tanto crisis uelocior nascitur, plurimum his quibus in corporum uenis multa colera adunatur et maxime in his quē in concauitate sunt epatis et pulmone et in ore stomachi.

30 Vnde sitis semper sequitur. Oportet autem hec membra refrigerari plus quam alia. Febris continua nascens ex flegmate habet remissionem quandoque dimittit, et confortatur calor quando incendit. Quartana ex colera nigra habet dierum remissionem et in die accensionis caloris confortacio-

nem. Cum his significationibus quas diximus certificantur simplices febres ex putredinibus. *De compositis febribus et causis eorum et significationibus .vi.*

Febres compositę sunt et multę et diuersę et aliquando componitur terciana cum cottidiana aut terciana et
 5 cottidiana cum quartana aut cottidiana cum continua aut quartana cum eadem continua aut terciana periodis cum terciana continua, aut cottidiana continua cum cottidiana periodi aut quartana periodis cum quartana periodi,
 10 aut terciana continua cum cottidiana periodi. Et aliquando componuntur sibi inuicem tres ex his febribus, aliquando .iiii. et compositiones sunt plurime, alie. He compositiones sunt biformes, aut secundum uicinitatem aut secundum similitudinem. Si autem ambę materię quę ambas faciunt febres commisceantur et complectantur se accessiones earum et recessiones
 15 eiusdem temporis. Si secundum uicinitatem et unaqueque locum proprium habeat, accessiones earum in duobus temporibus diuisę sunt et similiter recessiones earum. Omnes humores qui compositi sunt aut equales in quantitate sunt aut quidam plus, quidam habent minus. Et febres compositę, quędam nomen habent proprium, quedam uero non. Habens nomen proprium est emitriteus id est media
 20 terciana. Hęc enim componitur de febre flegmatica continua, et periodi terciana si sit uera. Quę uero non est uera componitur aut de terciana continua et flegmatica continua
 25 aut de terciana periodi, et flegmatica periodi. Et aliquando de duabus febribus in uirtute equalibus hec febris componitur, et aliquando ex duabus quarum una maior est altera. Hęc sunt significationes specierum compositarum febrium. Significationes unde unaqueque possit intelligi, sunt hęc compositę secundum uicinitatem.
 30 Faciliores sunt intelligi de tempore siue perseueratione, quod si febres continuę componantur, cum febribus periodibus, periodes intelliguntur de rigore quem habent in accessionis tempore, continue ex sua stabilitate. Si uero composita sit, secundum complexionem intellectus harum durus et molestus est, propter diuersitatem suarum

significationum maxime si complexio sit equalis, durus et molestus est. Si autem una ex materiebus in complexione dominetur, fit leuior intellectus, quia significatio dominantis apertior erit. Oportet autem acuas discretionem, et tuam in his subtilis intelligentiam et non confidas in periodi compositione febris, neque credas interpolationem suę significationis. Aliquando enim duę sunt. Terciane accipiunt cottidie quas stulti putant¹ medici esse continuas. Aliquando enim componuntur quartanę, accipientes omni tercia die, et putantur esse ter-
 10 cianę. In quibus stulti non secundum quod oportet solent medicari. Vnde febres confortantur et augmentantur et aliquando perit infirmus, quia medicina necessitati est contraria, et oportet te propter hoc intelligas febres de essentia suę naturę et de accidentibus proprietatis suę secundum quod meminimus nos dixisse ut certificatis significationibus competat medicina febrientibus, neque
 15 confidas in duratione februm. Febris composita ex flegmate et colera rubea quę uocatur emitrite~~s/us~~ si uero sit significatioficat² habet .iiii. Vna quę est continua propter flegmaticam continuam. Secunda quia cottidie interpolatur et una die leuior accipit, et facilius altera uero durior et molestior. Facilitas eius propter febrem flegmaticam continuam omni die inuadentem, rigorem non habet propter materiam³ in uasis contentam. Molestacio eius et duricies, in altera die, quia in die tercianę cum forti uenit rigore, qui in terciam solet euenire, et mouetur febris flegmatica que ea
 25 die solet inuadere. Vnde die molesta est et dura, tercia quia patitur in tempore accessionis maximum rigorem, aliquando in una die bis ter uel quarter, quarta quia suum tenere est equalem, dum forti assimilatur forte, et debili debile. Emitriteus non uera quedam est composita, dum febris in uirtute equali, quedam cum altera fortiori sed in compositione equali. Sed est cum terciana periodi et cottidiana rigorem omni die facit. Vna tantum die est debili cum rigore et, habet frigiditatem in corporis extremitate una die cum rigore forti et tremore, punctione quoque et acumine. Quę autem est composita cum tercrana⁴ continua et co-

---

¹ putant

² significationes

³ materiam

⁴ terciana

tidiana continua non habet rigorem neque tremorem. Composita cum terciana continua et periodi cottidiana similis est ueraci. Sed tamen febris huius rigor non est fortis quia flegmatice febris, quia neque pungit, neque acuta est. Quando hæc febris com-

5 ponitur cum febribus non equalibus, significatio dominantis plus erit et debilior. Occulte enim sunt febrium significationes ex putredine sunt compositę. Aliquando quedam accidentia in febribus sunt compositis et simplicibus. Vnde inter se diuersantur ex colore sue materię diuersitatibus, indeque unaqueque a simili denominatur. Que-

10 dam enim commixta nimię humiditati uocatur elyodis, quedam cuius color est nimius incensus, causon uocatur. Quam semper maxima sitis sequitur, et in lingua nigredo et punctio in stomacho. In quadum tangitur corpus nimia incensio sentitur. Est et febris in

15 poris interioribus et exterioribus. Hęc autem in flegmate contingit, cum ex putredine nascitur flegmatis uitrei. Calor enim in febris ista propter putrescens est flegma, frigus ex nondum putrescente et uocatur yselus. Est in qua sentit nimium calorem in corporibus interioribus, et tepiditatem in exterioribus. Quod ex

20 grossitate et uiscositate est materię propter que non oportet calor exire de interioribus ad exteriora. Hęc febris uocatur lifurta¹. Est in qua sentitur nimium, frigiditas in corporis intioribus². Quod ex flegmate contingit frigidissimo, et uocatur crinoidos. Est in qua habetur calor nimius in corporis interioribus, et de calore illo ascendit fumus acutissimus, in corporis extremitatibus, quod consequitur, quia non est uiscosa materia unde efficitur et propter hoc cito dissolubilis fumus exit. Vocatur autem febris ista tinoros. Hęc sunt omnes species febrium que de putredinibus nascuntur humoribus. *De febris ethica et causa et significatione eius .vii.*

30 **F**ebris que uocatur ethicha diuiditur in species duas. Vna uocatur senectus in qua humiditas finitur et succedit siccitas dominans per omnia menbra corporis quia desiccantur et rugantur, et calor dissolutus finitur. Senectus ideo uocatur, quia cum senes etatem decrepitam ingredientur, calor eorum naturalis est extinctus

---

¹ lifuria

² interioribus

et siccitas illorum menbris dominatur, quia humectacio eorum finitur. Vnde hocmen¹ huic datum est febris a simili. Secunda species tisis ue-
ra est. Ptisis uero collectio est caloris extra naturam in so-
lidis menbris quia humectacio corporis finitur, et in tria di-
uiditur. Vnum est quod humectacio desiccatur, quę in paruis
5 uenis habetur, unicuique membro optinentibus. Inde te-
nerorum calefit humectacio membrorum, sicut est pinguedo
et grossitudo et hec uocatur ptisis absoluta. Secundum est quod
humectacio finitur, que est in teneris carnibus et incipit ca-
10 lor ab humectacionibus que in menbris est consimilibus. Quę
humectacio est sicut ros, ut aeris umbra unde nulla nu-
triuntur menbra hęcque uocatur ethica consummatia. Terci-
um est in quo hec humectacio finitur, et illa humectacio
incipit calefieri quę in coniunctionibus est fundamenti
15 membri. Quę uocatur ptisis, et consummatio. Ptisis uocatur propter
consumptionem humectacionis in membrorum fundamen-
tis et propter siccitatem eorumque molliciem. Quę ex finita con-
sequitur humectacione ea menbra solidante. Sicut uide-
mus in terrę nascentibus quę cum desiccari incipiunt
20 emollescunt, et ita consummantur. Causa unde hec febris
nascitur aut antecedens aut primitiua esse comprobatur.
Antecedens est sicut si febris putredinis inmorans incen-
sa fuerit et calor ab humectacione incipiens cor-
dis membrorum fundamentis eam finierit. Quę autem febris est
breuis 25 huiusmodi in inicio consummatia fit breuis, sicut ethica
nascens ex emitriteo. Est et apostema calidum in pectore na-
tum, cuius calor propter uicinitatem tendit ad cor et arteriarum hu-
mectacionem consummans et membrorum fundamenta de-
siccans. Aliquando hęc eadem nascitur ex defectione quam infir-
30 mus ex acuta passione patitur. Vnde medicus siropum dare
cogitur. Hęc desiccatur cor primum, deinde fundamenta
membrorum. Causa primitiua est, ira, angustia, tristitia, la-
bor, uigilię, ieiunium, maxime si iuuenilis etas et com-²
calida, tempus estiuum et ordinatio infirmi calida. Quę de huius-

---

¹ hoc nomen

² complexio

modi causa nascitur ptisis, et consummatio uocatur. Significatio
 unde intelligitur quia febris ab inicio moleste et dure
 inchoatur. Mala enim complexio que est calida equalis per totum corpus
 et non diuersa, nec infirmus sentit in corpore suo calorem febris
 5 neque fatigationem neque dolorem, neque aliquam significationem que
 ad febrium attineat putredinem. Sed calor extraneus
 toto corpori equaliter dominatur, neque membrum aliquod est si-
 ne calore quod sentiat calorem sibi contrarium esse. Calor
 enim nondum ad plenum incipit augmentari, ut significationes
 10 possint augmentari. Vnde hec dura est sanari cum non ini-
 cio possit intelligi, qua medicina sibi ualeat subueni-
 ri, cum tamen ad consummationem perueniat aperta sui, monstrat
 indicia. Sed tamen possibile est sanari quia corpus propinquat
 perdicioni. Sed tamen significatio talis est in inicio. Si febrem inquam
 15 inchoantem tres dies uideamus continuantem, neque calorem habere
 fortem, neque aliam etiam significationem calori febrim
 ex putredine attinentem utpote rigorem tre-
 morem, sitim angustiam siccitatem et in lingua nigredinem
 fatigationem capitis quoque dolorem, urine putredinem,
 20 pulsus magnitudinem, et eius diuersitatem aliaque signa
 que febrem ex putredinibus sint commitantia, calorem quoque quie-
 tum, mansuetum, et tribus, uel amplius diebus continuum, sed tamen
 confortatum cibum cum accipiat, uel in nocte cum dormiat febris
 ethica proculdubio est intelligenda. Talis eius debet esse sig-
 25 nificatio ab inicio. Cum autem augmentetur ab humecta-
 tione uenarum inchoatur. Vnde infirmus consummatur. Caro
 enim minuitur, cutis desiccatur, facies tenuatur, oculi conca-
 uantur, immo totum corpus minuitur, calor ab alia incipit
 humectacione, quod intelligitur quia oculi concauantur, et lippi-
 30 untur, palpebre pendent inferius ac si dormitent hec
 autem omnia ex uirtute sunt defectiua. Totum corpus
 exsiccatur, et rugat, splendor et flos uita auferuntur,
 cutis faciei siue totius corporis techinosa fit, sicut corium
 super ossa extensum, tempora planiora, auricula contracta,

color citrinus spatulę eleuatę, uenter siccus, qui si tangatur sub diafragmatę omnia uiscera inueniuntur, et quasi non apparent exterius uenter techinosus et cum dorso iunctus calor corporis in inicio, tactus debilis, et cum inmoretur ma-

5 gis fit acutus, pulsus durus et extensus, quasi corde debiles et firmatę. Hę sunt significationes febris ethicę et eius causę. *De flegmone et causa et significatione .viii.*

Fegmon¹ et apostema aut ex primitiua

aut ex antecedente nascitur causa. Causa uero primi-

10 tiua sunt uulnera fissura, incisio ignis incensio dislocatio fractura. Quodlibet horum membrorum paciatur currit ad paciens humor sanguinolentus. Vsus enim est naturę singulis membris ad nutriendum sanguinem mittere et debili membro maxime ut illud possit sanare. Sed cum membrum paciatur sanguinis in illam suam naturam non mutatur, neque sufficit ad expellendum. Remanet ergo in membris faciens superfluitatem in eo quam ostendit postea quia membrum inflat et sanguis propter constipationem pororum calefit cum exire non possit quia apostema premit arterias. Causa antecedens est sanguinis plenitudo, qui si bonus

20 sit et temperatus, in qualitate et substantia exputrescat, cum ad illud perueniat generatur simplex flegmonis apostema. Cuius significatio membri est inflatio et dolor sed tamen paruus. sentit

illud membrum et Pulsationem habet et extensionem, et nimium calorem, ardorem, et ruborem repugnans manui, dum ipsum tangit. Sed tamen hęc omnia accidentia per materię temperamenta, non grauia sunt. Si autem membrum habeat multas arterias et fortiter sentiat, dolor et pulsatio sunt maiora. Quod si paucas habuerit et debiliter senserit, habet dolorem et sine pulsatione grauitatem. Si uero sanguis temperatę sit complexionis et grossos in substantia facit in carne apostema et predicta accidentia sunt fortiora quia extensio et pulsatio maxima et si sanguis cum temperamento sui substantię subtilis sit flegmonem in gutturę generat, et minor est significatio supradicta, neque pulsationem habet. Si neque bonus sit neque temperatus, sed subtilis et calidissimus, sim-

30

---

¹ Flegmon

plex erisipila generatur, quę melior est quam si cum sanguine sit et colera. Significationibus quia ardorem minus et plus quam flegmon rubet, et incenditur. Quod si cum manu tangatur ab eo manus repellitur, et post statim reuertitur. Si sanguis cum pessimitate sua grossus sit in substantia nascitur apostema quod uocatur erisipila, et cognominatur uariola. Alii dicunt ignem esse sacrum. Nos autem dicemus de hoc apostemate et eius significatione, cum dixerimus de passione in exteriori cute permanenete¹. Diuersa uero sunt hec apostemata sanguinolenta, prout membrorum ubi nascuntur est diuersitas. Si enim in facie nascatur uel capite appellatur mesere, et eius significatio, nimis faciei est rubor, et capitis inflatio, et omnium partium suarum tumor, dolor quoque et pulsatio et si in cerebri nascuntur pelliculis appellatur frenesis. In coniunctiuis oculorum pannis nata, uocatur obtalmia. In costarum pelliculis, nuncupatur pleuresis. In pulmone peripleumonia. In diafragmate pleuresis abusiue, et frenesis. Si in molliciam carnis sub ascellis, aut in inguinibus uel oculis uel post auriculas et cito saniem faciat, uocabitur pestilentia et uulnera. Si flegmon erisipile pertineat, aut flegmoni erisipila et cito saniem faciat uocabuntur uulnera et pestilentia. Si in alio quolibet est membro absolutus dicetur flegmon. Quod si aperiatur, apostema uocabitur. Hoc uero nomen significat separationem et elongationem, quia membrum ubi est apostema cum de alio membro ad ipsum descendat aut in ipso sit materia collecta necesse est se membrum diuidat, et quasi uacantem locum faciat, in quo saniei sit collectio sit collectio. Hęc autem materia aut sanies est aut sanguis est aut de utroque commixtum quia materia si naturam digerat, et fundamento membri eam similem faciat, fit sanies alba. Sed si digerere non possit nec assimilare bonę qualitati propter defectionem sui, perit et grossus atque turbidus fit sanguis. Quod si parum in materia operetur natura partim digerens partim uero uomuerit sanguis et sanies uocatur. Hoc apostema uulnus cuius significatio dolor

---

¹permanente

est et pulsatio et maxime cum materia sit in inicio et cum materia perfectę digeratur totaque in saniem mutetur, dolor mitigatur, quia materię substantia facta est una non diuersa. Significatio autem uulneris saniem habentis quod tactum digitis quasi eis cedit,
5 et subtus digitos recumbit, si habuerit sanguinem inuenitur uulnus quasi extendens. Vnde oportet intelligas ne grossitudo membri te decipiat. Neque enim propter grossitudinem bene sentiens quandoque membrum illud tanges quod maxime infirmo nocet, quia sanies corrumpit membrorum et quasi corrodit ipsum.

10 *Apostema est De apostemate et causa et significatione.*
grossitudo et inflatio quas de superfluis humoribus membrum aliquod patitur. Hi autem humores aut ab aliquo membro sunt effluentes quos ipsum a se expellit propter mundificationem sui aut in eodem membro colligentur ubi esse apostema compro-
15 batur. Motus materię de membro in membrum propter adunationem est rerum quas diximus cum causas morbi diceremus. Hę sunt fortitudo membri expellentis, debilitas recipientis multitudo materię, largitas pororum, defectio uirtutis pascitiuę, in membris recipientibus, et quia recipienda expellentibus sunt sub-
20 dita. Adunatio materię in membris ex defectione est pascitiuę uirtutis, non perfectę cibum ad ipsam uenientem digerentis. Cuius ita permanet superfluitas ut paulatim crescat, et illud membrum impleat et extendat ubi sit apostema. Cum autem subito in membro nascitur apostema intelligitur de alio
25 membro materia cucurrisse. Quod de calido intelligendum est apostemate. Si in aliquo membro nascatur, et paulatim in aliquo membro augmentetur, de fluxu uidetur esse materię de alio in aliud membrum effluente aut de eius in idem coadunatione. Hoc autem consideratur in frigido apostemate. Apostematis duo genera sunt, aut calida aut frigida, sunt. Calidum de complexione mala et
30 calida, cum materia descendente ad membra. Quę calida fit et humida, sanguinolenta generat apostemata, que uocantur flegmones. Galienus inquit. Flegmones de compositione mala nascuntur et calida, sine aliqua materia. Vnde membrum ardorem patitur,

atque ruborem. Qui cum augmententur et confortentur membrum illud quodlibet eorum est mortificatur. Hęc species est quasi paciens sustineat febres. Quod si materia calida et sicca est atque cosica¹ generat apostema quod uocatur erisipila. Frigidum apostema ex mala

5 complexione nascitur, ex frigida descendente de alio membro materia, aut in eodem collecta est. Si autem materia frigida est et sicca, atque melancolica, apostema quod uocatur scliros generat. Si frigida et humida apostema fit, quod uocatur idimia. Genera ergo apostematum .iiii. sunt. Primum nascens de sanguine et

10 uocatur flegmon. Secunda de colera rubea et uocatur erisipila. Tercium nascens de flegmate, et uocatur idimia. Quartum de colera nigra et uocatur scliros. Vnumquodque horum aut simplex et solum ut pote de una materia natum aut compositum et apostema multa sunt. Aliquando enim de duobus, aliquando de tribus, aliquando de .iiii. componuntur humoribus. Compositio autem aut equalis est in quantitate, aut

15 una plus habundat altera. Vnde apostema sunt multa, secundum habundantiam humorum, multitudine aut compositione uel qualitate. Intelliguntur autem apostemata ex significatione diuersa. Sed quod ex equali materia componitur, dure et molestę intelligitur. Compositum autem ex diuersis humoribus in quantitate aut ex humore intelliguntur dominante. Compositorum uero apostematum quedam nomen habent, quedam uero non habent. Apostema compositum ex colera et sanguine est si plus habundet colera erisipila uocatur flegmonica. Si sanguis coleram supergrediatur, flegmon erisipilatus uocatur. Quorum singulorum

25 causa in qualitatibus est diuersa. Aut enim ex causa est apostema faciente, aut in membro ubi constat aut ex materia ibi habitata de quibus singulis secundum de sufficiat erimus dicturi. .x.

Colera rubea si sit   De flegmone et causa et significatione

simplex et ad id quod membrum uideatur descendere, facit apostema

30 quod uocatur formica, et aliud farsa. Quę si cum sanguine misceatur, erisipila inde generatur. Formica uero si de subtili colera fit, fit simplex in cute nascens apostema. Hęc ita significatur, quia cutis incenditur. Subtilis si fuerit colera et acuta, cutem commedens et carnem perforans, formica uocatur man-

---

¹ colerica

ducatiua. Huius significatio est ut cutem obambulet, et se sicut
 formica dilatet. Hęc pruriginem facit in tactu ardorem
 quoque atque calorem cito uulnerat. Si autem inter subtilem et grossam
 sit temperata, neque multa acuta, formicam quę milium uoca-
 5 tur generat. Significatio eius ut in cutę pustulę, secundum milii simili-
 tudinem habeantur. Erisipila quę ex sanguine subtili nascitur
 et colera cutis rubore et incensione quoque significatur atque calore
 cum pulsatione. Omnisque eius significatio flegmone et erisipila fle-
 gmatica est fortior. *De flecmatis apostemate et causa*
 10 *Apostema nascens ex flegmate et significatione .xi.*
 inter subtilitatem grossitudinem quoque et uiscositatem temperato
 et ad membrum descendente subito uera uocatur idumia a-
 liquando ex fumosa uentositate nascens sicut uidetur in corpore
 idropico, atque ptisico, et in eo quod membrorum fundamentum habet
 15 corruptum. Huius apostematis significatio albedo et mollicies est sine
 dolore. Quod cum digitis prematur impressio digitorum ibidem infor-
 matur. Sed tamen cum uentositate fit fumosa nulla digitorum
 remanet forma, et cum percutias quasi resonat. Si ex fleg-
 mate grosso est et uiscoso uocatur et glans, et scrofula, et uer-
 20 ruca, et nodi simili glandi. Quod de flegmate grosso est
 nigrę colerę commixto generat uerrucas. Si flegma sit sal-
 sum et cum sanguine mixtum, generantur pustulę fauose et a-
 postema grossum in magnitudine diuersum. Quorum quoddam simi-
 le est ciceri, et hoc in magnitudinem augmentatur, ut quasi me-
 25 lon efficiatur, et melone maius, et in sacculo ex omni latere
 circumdatur. Quod motum cum menbris uidetur non esse solidatum, sed
 est quasi separatum. Cuius solidatio tantum est cum cute. Genera eius sunt
 .iiii. Est enim pinguosum et mellitinum, pultinum quoque et uinca-
 tium¹. Pinguosum de grosso nascitur flegmate, quod intelligitur quia
 30 in inicio stringit sensum habens, et materiam colligens quasi
 pinguedinem. Eiusque tactus est quasi pinguedinis alicuius. Mel-
 litinum ex putredine nascitur flegmatis, cuius materia
 in liquore et colore, quasi mellis cum tangitur cito manum fu-
 git et regreditur, tactusque eius sicut utris mel habentis. Pultinum

---

¹ iuncatium

et iunctium¹ ex eodem flegmate unde et mellinum nascuntur. Hęc intelliguntur quia fundamenta eorum dilatantur, paruosque est eorum sensus, et mollis tactus. Sed tamen plurimum materiam habet similem habet similem pultuum. Iunctinum est simile iuncte, de lacte facte. Est et aliud de materia nascens flegmatis grossi et pessimi, cum sanguine grosso et putenti mixti. Huius materia quasi lutum est aut arena uel quasi fex olei uel uini, siue carbonis, et simillium. Cuius tactus durior est superioribus. Scrofula est apostema, quasi glans nascens in carne molli colli aut in ea que sub ascella uel ingrinibus² maxime tamen in prora colli uel latere sui. Est autem super una uel due tres pluresue et unaqueque pelliculis circumdatur. Quare scrophula uocatur quia in collis porcorum sepe nascitur, uel dicunt alii utpote scrophula multos porcellos generat, ita et hęc in numero augmentata nomen a simili est sortita. Verruca est pustula rotunda, in tactu dura et acuta, aut nodo simillima, et est durissima. Aliquando autem est sicut auellana, uel nuchula, nascens in illis locis qui sunt nodi carnis. Hęc aliquando cum inprimatur digitis quasi uulnera facit. *De melancolico apostema*

20 *Apostema nascens de colis³, nigris mate et causa et significatione .xii.* quasi fex olei aut est eius turbulencia et uocatur simplex scliros. Eius significatio est duricies neque dolet albedo uel liuiditas, uel quasi corporis color in quo est. Si autem hęc materia de membro in quo est nascitur, et partim extra uenas est, partim uenis includitur, apostema fit quod cancer uocatur. Eius significatio est quia durum et extensum, et duricies quasi petra, forma eius quasi forma cancri quia uene que in apostematis sunt latere, extense sunt atque de materia melancolica plene, pedibusque cancrorum assimilate, quod et aliud apostema nascens, de colera nigra que de colera rubea est incensa, cancerque generatur, quod et comedit et uulnerat.

30 Significatio eius quia uulneris labra sunt grossa, exterius inuersa, habens quasi pinguedinem. Color eius uiridis uel rufus uulneris ruger⁴. Hęc sunt qualitates apostematum, et cause et significationes eorum.

De passione quam exterior cutis patitur corporis .xiii.

¹ iunctium

² inguinibus

³ coleris

⁴ niger

Passiones nascentes in corporibus exterioribus quędam de interiori causa nascuntur, que et antecedens uocatur, quedam uero de exteriori, et hec primitiua dicuntur. De accidenti causa nascentes quedam sunt in toto corpore apparentes, sicut uariola, 5 lepra morphea quedam in quibusdam membris et non aliis sicut alophia, quę capitis est propria et lentigo quę faciei. Nascentes de primitiua sicut iuncture separationes. Quarum quędam fiunt de corpore inanimato sicut gladii incisione, et lapide frangente atque similibus grauibus corporis quedam de animatis sicut animalium com- 10 mestionibus, morsibus quoque aut punctionibus. Animalium quedam nomen habent sicut canis rabidus, tirię serpentes et similia quedam uero non sicut canis et homo. Nos autem incipiamus a passionibus exterioribus quę de interiori causa nascuntur et de his incipiatur quibus omnia membra circumdantur, utpote lepra, uariola, morphea, 15 petigo, uiriditas, scabies, prurigo, pediculi, pustulę paruę, uerruceę, uulnera de incisione nascentia, desudatio apostema, quod uocatur yporisma, fluxus sudoris, constipatio sui sacer ignis. *De uariola et causa et significatione .xiiii.*

Variolę sunt multę pustulę in toto corpore aut ex maiori parte 20 disperseę, aut in uno membro aliis uero non. Antiqui uocant has ignis carbones, siri, filias ignis. Hę autem pustulę augmento etatis nascuntur pro maxime. Cum enim fetus in uulnera menstruo sanguine nutriatur qui ex superfluitate muliebris corporis nascitur et ab epate per uenas quasdam sicut iam diximus emittitur. 25 Hicque sanguis diuersus in substantia et qualitate fit. In substantia quia aliquando hęc ex mundi sanguinis est essentia interdum flegmatica, aliquando uero colerica et aliquando melancolica. In qualitate quia aliquando sanguis est laudabilis, aliquando inlaudabilis. Fetus qui cum meliori qui in femina habetur nutriatur, eiusdemque membra 30 augmententur, fex autem in membris remaneat matris, idem uenis eoque infans de uentre matris egressus, nutrimento matris lactis utatur, quod de sanguine menstruo procreatur, membra eius de meliori nutriuntur, et superfluitas remanet in corpore infantuli quę postea aliunde mouetur ad

exteriora corporis. Motio autem eius aut de causa exteriori sicut aere, pestilentia, uel etiam de sedili in qua prius hanc habens pestem sedit, et in sedili remanentis odorem morbi residens postea odorauit aut de interiori sicut si de infantis ordinatione incibatur.

5 Quę si sint calida et humida atque grossa sicut multę sunt carnes dactili atque mel aliaque similia, huiusmodi materiam augmentantia, et ebullientia cum superetur a natura, in corporis percelluntur exteriora et nascuntur pustulę quę uocantur prunę, ignitę quę sunt pessime, secundum qualitates suę materię. Si enim calida sunt in complexione et grossa
 10 in substantia non tamen in qualitate pessima, nascuntur inde pustulę quę in inicio sunt paruę, atque tandem in magnitudine lentis maioris et grossioris augmentantur, rotundantur et camerantur, et effectę ludicę¹, uelociter aperiuntur. Quę apertę dealbantur et si est perna dilucidantur, habentes pruriginem, atque duriciem. Hęc autem species ceteris salubrior et lucidior est. Si autem de sanguine grosso sint et melancolico et pessimę qualitatis in inicio pustulę, liuide medio punctum habente nigrum. Cumque augmentetur, dilatantur, et altera alteri coniungitur neque rotundantur, sed earum forma in lateribus diuersatur. Color eorum liuidus atque plumbeus, cinericus, uel citrinus. Aperte
 20 habentę putredinem et ardorem sicut incendia ignis nigra aliquando uero non aperiuntur. Huiusmodi pessimę sunt et mortales. Quibus si admisceatur sanguis cum acuta putredine uesica fit sicut ignis incensa, et uocatur ignis sacer quod iterum pessimum est. Est item uariola de sanguine calido et subtili non multum pessima. Hęc autem
 25 cum ueniat, ad statum, est quasi milium aut minor, color eius rubeus, neque aperitur, sed dilatatur, et euanescit. Vniuersalis significatio uariolę in inicio est febris, et inflatio in facie, et in timporibus et gutturę, et arteriis maioribus, prurigo in naribus, et rubor in membro ubi nascitur, asperitas in lingua in capite grauitas. Quę signa
 30 cum uidentur in febris continua certificatur uariola, uentura eiusdem. *De lepra et causa et significatione eiusdem .xv.*

Lepra est morbus desiccans omnia corporis membra quę concreantur cumque in carne est deficiat mutatiua uirtus. Est autem de complexione mala frigida et sicca et de dominatione melanco-

---

¹ lucidę

lię ad sanguinem et corruptionem eiusdem. Quę cum uenerit ad corporis nutrimenta corrumpit ea et desiccatur et item desiccatur humores atque sperma. Quę utraque de solo nascuntur sanguine. Hec autem passio in generatione inuadit filios. Substantia enim spermatis commixta est cum humoribus malis de quibus lepra procreatur, humoresque corporum filiorum humoribus patrum similes sunt et substantię eorum fundamenta sunt facta. Vnde necesse a patribus ad filios malum procreatur. Item occupantur qui cum sani huius modi assideant, et eis confabulentur. Maius enim fumus de corporibus infirmis dissolutus a sanis odoratur. Lepre species sunt due, aut enim ex colera nigra quę fex sanguinis est et eius turbulencia, de hacque lepra non cadunt membra et aliquando huiusmodi infirmo prodest medicina, perfecteque sanantur si sibi abuertio¹ succurratur, aut ex nigra colera que de colera rubea est incensa, hec et membra consumit et cadere facit, estque incurabilis. Inicium autem huius lepre intelligitur, quia albedo oculorum liuida efficitur, et apparet in forma rotundus. Vnde leonina uoca. Quę cum ueniat ad statum membra cadunt, depilantur palpebre, et supercilia gutturis succedit raucitas, facies inflatur et erumpitur, et rubea efficitur. Digiti sunt fissi, et nares desiccaturę, uenę, linguę ingrossaturę, nares aliquando cadunt. *De morphea est albedo phea et causa et significatione .xvi.* in exterioribus apparens corporis aliquando in quibusdam membris in quibusdam uero non. Aliquando in omnibus ut totum corpus album esse uideatur. Nascitur autem de grossis humoribus flegmaticis dominantibus sanguini, et defectione mutabilis uirtutis, quę est in membris. Hec de complexionibus fit mala, et frigida. Eius significatio, quia membra et pili patientium albescunt. Cum autem cutis cum flebotho² uel acu pungitur, non sanguis egreditur, sed albi humores potius esse uidentur. Huius modi est incurabilis. Vnde uero sanguis exit, aut humores rosei, de sanitate non debemus desperare. Est et altera morphea subtilis et alba, in cute exteriori de eodem nascens, unde et altera sed tamen non de forti materia. Differt autem, quia hec in exteri-

---

¹ ab initio

² flebothomo

ori apparet cutē, illa uero in interioribus est. Morphea nigra est mutacio cutis in nigredinem, et nascitur de commixtione colere nigre et sanguinis. Significationes eius quia cutis denigratur, et quasi furfura, cadunt cum fricantur, locusque remanet rubeus. Maxime hęc morphea nascitur iuuentutem uicinantibus et ipsis iuuenibus propter incensionem colere rubeę, in eorum corporibus et mutatione sui in nigram. Petigo quoque est asperitas nascens in cutē, et color eius quidam niger, quidam rufus, et ex calido, et subtili sanguine nascitur qui cum colera nigra miscetur. Aliquando etiam nascitur ex commixtione grosseę humiditatis cum salso flegmate, mixto cum sanguinis calore. Neque petigo si sit diuturna, excoriatur de cutē sicut piscis. *De scabie et cutis excoriatione pediculis et pustulis poris et uerrucis .xvii.*

Scabies et prurigo atque cutis excoriatio fiunt de flegmate salso mixto cum sanguine colerico, quem expellis natura ab interioribus ad cutem subtusque eam permanet. Si humor fit subtilis pruriginem cito salubrem facit. Si grossus sit diuturna scabies, et excoriatio cutis. Aliquando si passio uenit ex defectione cutis cum natura superfluitatem expellit, in exteriora corporis, ut membra mundificet interiora. Quam ut expellat et dissoluat, non habet uirtutem et ita ibi permanet. Maxime hec contingit comedentibus multum, et accipientibus ea cibaria quę grossos chimos habent neque balneentur. Quibus prurigo nascitur propter lutum in corpore coadunatum. Item senioribus prurigo nascitur, propter defectum cutis eorum et multitudinem falsorum humorum in corporibus suis. Significationes scabiei sunt pustulę paruę incipientes rubeę et postea inflatiuę nimiam habentes pruriginem, et plurimam in manibus et inter digitos, in cubitis et super anum, et circumdant ipsum. Aliquando est in toto corpore. Pediculi sunt de superfluitate grossa, et humida atque corrupta, quam expellit natura ad cutis exteriora, neque esse poros ex grossitudine sua, et ita miscetur cum luto corporis. Inde generantur. Ideo semper habundant pediculis non balneati, et quorum non mundificatur cutis sicut uiatoribus contingunt. Sudor enim corpus exit, et per-

manet in poris. Putrescit quod subtile fuit, et pediculos facit. Aliquando etiam pediculi fiunt ex comestione siccarum ficuum. Pustulę parū nascuntur ex pessimis humoribus qui extra corpus a natura expelluntur. Qui sint calidi et acuti pustulas acutas in capite fieri necesse est. Si grossi et frigidi pustulę latę et extensę. Plurimum autem nascuntur pustulę, his quibus cutes sunt durę, et constipate. Est et aliud genus pustularum quarum quędam maiores et quędam latiores in capite sunt, cum nimia pruriginę incipientes. Ex quibus putridi humores effluunt et nascuntur ex sanguine cum colera se miscent et coloris sunt rubei et in die augmentantur, unde infirmus nimios ardores patitur. Cuius pulsus uelox est, et magnus. Si autem ex commixtione flegmatis salsi et sanguinis subtilis, sunt albę in colore, et maxime augmentantur in nocte, et aliquando ex horum trium humorum nascuntur commixtionibus quorum color non multum est rubeus. *Desudatione apostemate quod Desudatio est pustula, uocatur yporisma .xviii.* parua sicut milium. Quę in exteriori cute excoriatur et de humore subtili calido et colerico nascitur, et cum sanguine miscetur, maximeque in estate nascitur, precipue his qui in aqua frigida balneantur. Humores enim qui de interioribus egrediuntur corporis in cutis clauduntur poris. Verrucę pustulę sunt parū durissime et rotundę, sicut acumen. In plurimis nascentes membris, de commixtione humoris flegmatici et melancolici. Vulnera de incensione nascentia de sanguine sunt incenso, et melancolico ad exteriora corporis a natura expulso. Sunt autem pustulę maiores in inicio, et deinde se aperientes, et dilantes¹ crepantes et nigram putredinem facientes. Apostema quod uocatur yporisma ex sanguine et uentositate et de incensione nascitur arterię, si quedam membra percussionem paciantur, unde arteria subtus cutem incidatur, aut uulnera fuerint in loco ubi arteria sit et cute solidata exterior incisio intus remaneat arteria non solidata et aperta. Significatio huius apostematis, quia locus eius pulsus, manus tactu, subtus eam dissoluitur. Aliquando diu sonitus auditur. Color eius quasi flos uiolę. Galienus, uulnera inquit et pustulę in cor-

---

¹ dilatantes

pore nascentes nimium albę, aut uarię humores pessimos
denotantur habere, et propter hoc sunt durę et ad sanandum molestę
quia ab humoribus uulnera illa sunt facta et non permittunt so-
lidare, ipsa iterum propter diminutionem boni sanguinis unde solet solidare et ea ge-
nerare bonus
5 *De morbis illis qui sunt pro quibusdam membris et non aliis. xviii.* sanguis in uulne-
Diximus de passionibus tocus corporis exterioribus. Oportet ribus.
nos in hoc loco eas dicere quę quibusdam membris et non a-
liis sunt priuatę. Sunt enim quedam soli pertinentes capiti, sicut
alopicia, tiria, fauositas, furfura, capitis magnitudo
10 quę ex apertione est ossuum, serram assimilantium, et molle aposte-
ma quod subtus cutem capitis atque super craneum. Sunt et quedam pas-
siones faciei pertinentes sicut lentigines et paruę pustulę len-
tiginosę, faciei, fissurę, et celsa que est in maxilla atque in-
censiones. Sunt et quedam pedibus attinentes sicut elephantia,
15 uarices, et uulnera quę uocantur dactilia. Sunt et quas paci-
paciuntur pedes et manus sicut uenam medianam et fissu-
ras in plantis manuum atque pedum, calcaneoque et uulne-
ra ex strictis doreis contingentia, et excoriatio ex equitacione
nimia. Sunt et quas paciuntur, digiti et uirgulę. Nos
20 autem incipiamus ab his ab his quę pertinent capiti et primum
de alopicia et tiria. Sunt duę passionis capillos a capite et
pilos a barba, et superciliis euellentis. Suntque hec nomina a simi-
li sumpta. Alopitia¹, quia lupi plurimum paciuntur, ut pili
sibi cadant et cutis uulneretur. Tiria, quia serpens illa sepe
25 cutę excoriatur. Vnde et urina uocatur morbus cutem aufe-
rens hominibus. Dicunt tamen alii morbum istum inde sic uocari
quia in hoc morbo pilorum auulsio est sicut tirię uulneratio.
Sed non est ita. Hę ambę passionis aut de colera sunt acuta,
cum sanguine mixta, quę utraque pilos nutriunt et cum ad eas
30 perueniunt, cadunt. Cadunt autem ex incensione quam paciun-
tur. Significationes sui quia calor illius loci pertinet albedini,
et aliquando omnes pili corporis hec paciuntur ut cadunt. Ypocras, habenti-
bus inquit alopiciam si uarices ueniant, capilli redeunt.
Sed non est usuale ut hii uarices habeant. Aliquando autem

---

¹ Alopitia

cadunt capilli propter paruitatem cibi et boni fumi eos nutrientis, a-
 liquando ex raritate pororum per quos cum fumus exeat et dispergitur et rara-
 ficatur, nec pili efficiuntur. Aliquando quoque ex pororum constipatione quę contin-
 git ex flegmate et humiditate, quia cum fumus unde fiunt pilo-
 5 si cum hac humiditate exierit deforis post humiditas reuertitur,
 ut poros claudat, et ita contrahit alterutrum fumum, ad exeundum
 paratum ne continuetur, et inde pili nascuntur. Aliquando quoque pili ca-
 dunt post acutum morbum, propter calorem nimium et fumum pessimum.
 Aliquando etiam propter ablationem boni humoris sicut uidetur in ptisicis e-
 10 thicis. Et mellitiua etiam pustula in capite est natiua, habens putre-
 dinem. Huius sunt multę species. Est etiam quę uocatur fauus, et de flegmate
 salso nascitur. Significatio eius quia sunt pustulę perforantes cutem ca-
 pitis cum subtilitate foraminis, quę habent humiditatem fauum
 mellis assimilantem. Est et alia quę uocatur sicca. Sunt autem pustulę
 15 iocundę et durę, habentes ruborem et in interioribus quasi ficuli¹ sunt grana.
 Est et alia habens perforationem in capite subtilem, prioribus mino-
 rem, de qua currunt humiditates quasi carnes, laudationes.
 Est et alia rubea parua quasi mamillę summitas, de qua exit hu-
 miditas, sicut sanguinis aqua. Est et alia sicca, alba, de qua albi ca-
 20 dunt cortices. Furfur etiam subtile et album, sicut furfur cadens a capi-
 tē sine uulneratione. Quod ex fumo contingit flegmatico et sal-
 so aut de sanguine melancholico humori mixto. Capitis ma-
 gnitudo et longitudo et torcio, ex uentositate nascuntur
 grossa, quę ossibus serram assimilantibus inuisantur, et ita al-
 25 terum ab altero diuiditur et elongatur, unde caput magnificatur. Aposte-
 ma quod sub cutē capitis est si cum digitis tangatur, leuiter mo-
 uetur. Est autem de humoribus subtilibus et aquosis subtus cutem capi-
 tis se coadunantibus. Lentigines semper in maxillis nascent-
 tes, sunt de fumo qui de sanguine est incenso, et melancholicis,
 30 qui sunt in stomacho aut in aliis locis corporis, sicut mulieres paci-
 untur concipientes, cum in corporibus earum mali coadunantur
 humores. Celsa in maxillis solet effici, de humoribus nasci-
 tur grossis et acutis. Est autem pustula uulneratiua incipiens
 in maxilla. Incensio uero faciei uel narium est quasi mellitiua

---

¹ ficuum

pustula, rufa liuiditati tamen continua, aliquando faciens uulne-
 ra. Oportet autem intelligi qualia uulnera sint in hoc loco uel in a-
 lio membro. Si enim rotundum et profundum pessimum et molestum, quia
 de materia nascitur grossa, et calida. Elephantia est melancolicum
 5 apostema nascens in crure uel in calcaneo. Significationes eius quia forma
 pedis est quasi elephantis, non diuersa sed equalis. Varices sunt uenę in cru-
 ribus pleneę, et in inicio grosseę nascentes de humoribus melancolicis
 in has uenas descendentes et eas inplentibus. Plurimum autem
 his nascuntur qui laborant in pedibus et erecti stant. Descen-
 10 dunt autem humores in has uenas que sunt in cruribus, et propter hoc
 inamarus plurimum nascuntur et in agro laborantibus et simili-
 bus. Significationes earum, quia uenę tortę sunt et grosseę, uiriditati et nigredi-
 ni pertinentes. Dactilia in crure nascuntur, et est uulnus concauans
 atque perforans, rotundum et manducans circumdantia, et ad
 15 sanandum molestum. Quę autem in manibus nascuntur insimul, et
 pedibus. Vna est uena mediantis, fissura in manibus et pedibus.
 Vena ista in crure nascitur et in brachiis, aliquando in lateribus pue-
 ris. Plurimum autem in calidis nascitur regionibus hec passio
 sicut india ethiopia, et egipto. Sunt et alię passiones sub cutę
 20 nascentes et sunt sicut uenę motu forti se mouentes sicut uermes
 et si aperiatur locus ubi harum uenarum est caput fit dolor nimius. Fissu-
 rę autem manuum pedum calcaneorum ex colera sunt nigra et ex aliis siccis
 humoribus illis locis dominantibus. Quę in digitis est fissura, cali-
 dum est apostema in uicinitate nascens unguarum dolorem et ardo-
 25 rem facientes nimium. *De morbis illis qui sunt proprii quibusdam*
*Cvm morborum species **menbris et non aliis** .xviii.*
 in superioribus nominauerimus dixisse nos meminimus quia si
 iuncturę separatio in carne est uocari debeat plaga. Si
 putrescant dicuntur uulnera si in ossibus est fractura. Vulnera igitur quedam
 30 sunt sola, et simplicia sicut fissura. Sola membri in quo est nulla perditur
 pars. Hęc autem fissura aliquando est incisio parua, aliquando mag-
 na. Sola autem quia nulla sequuntur accidentia. Fissura magna
 quedam est et sicca quędam habens putredinem. Et hęc est in facie propter de-
 fectionem digestionis cibi ad eam uenientis. Omne enim men-

brum duas habet superfluitates. Vnam subtilem que per poros dis-
 soluitur corporis, alteram grossam unde nascitur lutum super cutem¹. Putredo in
 uulneribus ex humoribus his est subtilibus, qui calore non dissoluuntur.
 Quodcumque uulnus est huiusmodi in propatulo est neque significatione indiget. Vulnera
 5 composita quedam sunt cum causa aut morbo aut cum accidentibus. Cum
 causa, si cum in loco suo inueniantur, a se descendente materiam.
 Significatio eorum multitudo est humiditatis in uulneribus et ipsius fluxus
 cum morbo aliquando est ex calida complexione. Significatio eius robur est men-
 bri illius, et incensio atque dolor. Aliquando est ex complexione est fri-
 10 gida. Significatio, liuiditas coloris, et paruitas caloris. Aliquando ex
 complexione est humida. Significatio humiditatis est multitu-
 do et uulnerum putredo et mollicies, in tactu, aliquando ex complexi-
 one sicca. Significatio uulnerum est siccitas, et eorum duricia, cum
 morbo officiali. Quedam sunt secundum minorationem sicut carnis uulneribus
 15 et partibus de menbris cadentis quedam secundum magnitudinem sicut aposte-
 ma quod de calore est et uulnus facit. Est autem secundum separationem iunctu-
 re² sicut incensio nerui aut fractura ossis, compositio, uulnera cum
 accidentibus. Est sicut cum dolore qui uulnera sequitur. Vnumquodque autem
 uulnus simplex siue compositum, siue inueterescat, et .xl. dies tran-
 20 seat, appellatur fistula. Quod uulnus profunditatem habet et os eius stri-
 ctum est profunditas lata, caro dura et alba, et sine dolore,
 aliquando autem uidetur sicca, aliquando humiditatem habet et aliquando ab
 ipsa currit humiditas, aliquando uero non. Aliquando os eius clauditur, ali-
 quando aperitur, aliquando profundatur et putrescit, aliquando in neruum
 25 uenit aut uenam aut in aliquod membrum nobile et comedit il-
 lud. Aliquando concauatio eius est recta, aliquando transuersa aliquando
 in fistula multa habet hora. Sufficit dixisse de iuncture
 significatione que est in carne id est uulnerę uel apostemate. Intelligi hec om-
 nia est facile, quia patet sensui. Fractura enim palam est,
 30 quia cum moueatur manus super ipsam, uidentur membra separata
 et diuersa, membri forma non recta. Vulnera autem et apostemata
 facile apparent, et separatio iuncture, que ex animalibus³ est facta.
 Si ex animali sit non uenenosa non differt ab aliis uulneribus et a-
 perta est sed interrogatione infirmi indiget, qui eum comederit

¹ lutum super cutem] cutem super lutum (*the inversion by a contemporary corrector*)

² iuncture

³ animalibus

aut momorderit. Morsus animalis uenenosi uel commestiones,
 uel puncturas sequuntur accidentia pessima et diuersa que sunt dicen-
 da, ut intelligamus unde sint et qualia et secundum quod oportet medice-
 tur et non erremus. *De morsu bestię uenenosę incipien-*

5 *Animalia uenenosa dum a rabido canę .xx.*
 quedam sunt commedentia, quedam mordentia, quedam pungentia. Co-
 medentia sunt canis rabidus, mustela, et illa quę uocatur ephalepu-
 tis et anicla. Mordentia sunt tirię et omnia genera serpentium.
 Tirię sicientes, et glandosę, et in aqua profundentes se, et hę que
 10 dicuntur pigrinos et que osios, et cornitę. Alimalia¹ pungentia sunt
 scorpiones, uespe, aper, et araneę, et scorpius que uocatur restella
 tiuus, et reptilia, pediculi uulturis uocata. Omne inquam uenenum
 canis rabidi nimium est siccum, et desiccatiuum, et cerebro no-
 cens plurimum. Vnde spasmus et horror aque. Canis cum hominem
 15 comedat, uel mordeat, pessima patitur homo accidentia. Cui commes-
 to si medicina non succurrerit perit. Oportet ergo intelligi significationes
 canis, ut custodiamus et uideamus canem qui eum morderit ut
 eum morsum caninum scierimus secundum quod oportet medicemur. Signa
 sunt quia sic se habet ut rabidus refutans commedere, et bibere, sitim nimi-
 20 am patitur et incensionem, aquam fugit, os aperit, linguam emittit
 de ore spuma effluit, sicut spuma cameli, caput eius, in a-
 liud latus suspenditur. Oculi eius rubicundissimi auriculę suspen-
 sę, sed semper motę aliquibus quasi spuma, egreditur. Cum autem latret
 raucus est. Aliquando uocem non habet cum ambulet nutat in diuersas
 25 partes, negat suos domesticos latrat in eos. Latrat etiam in ca-
 nes ut in homines. Quem cum alii canes sentiunt uel cernunt fu-
 giunt. Rufus hoc inquit canis patitur, ex dominatione nigre colere,
 et est quedam species melancolię, quod plurimum paciuntur canes, in
 estatę, parum in hiemę. Accidentia hominis de cane huiusmodi
 30 morsus in inicio nichil nisi plage dolorem sentit. Plaga autem ista
 non ab aliis differt uulneribus. Cum autem dies elongantur techi-
 nositatem paciuntur et ruborem in corpore maxime in facię, su-
 dorem quoque et defectionem et aque timorem. Quam cum uideat tremit,
 fugit, neque eam bibit. Similiter omnem fugit humidam rem, et aliquando

---

¹ animalia

latrat sicut canis, atque hi cum homines mordeat, eadem morsi paciuntur
 accidentia. Quę autem post .xl. dies eueniunt, aut post .xi. menses aut
 post nouem. Causa accidentium propter aque timorem, perforatio est ueneni
 per totum corpus. Timoris aque causam, quidam philosophi dicunt esse propter
 5 nimiam siccitatem, corpori dominantem. Venenum enim nimium est
 siccum, et desiccatiuum fugiunt, quia eorum nature est contrarium. Rur-
 sus hanc passionem melancolię dixit esse splenem de colera nigra
 nascentem, et cani coleram dixit dominari, quę pessimę sit qualitatis
 et sicut uenenum. Quomodo uero multi quasdam res paciuntur melancolia,
 10 ita et canes isti aque sunt timidi. Dicunt autem quidam in ea uidere
 formam canis qui eos momorderit. Alii dicunt intestina uel eius stercus
 ibi conueniunt. Hęc est significatio unde intelligitur rabidi mor-
 sus, ab aliis animalibus discretus. Hęc prout diximus aut post .xl. di-
 es, aut post .vi. aut post nouem consequantur menses. Sed in inicio nul-
 15 la est differentia inter plagam hanc et ab alio cane uel alio
 animali non uenenose factam. Oportet tamen in principio discer-
 natur ut priusquam aque timor ueniat, medicetur. Qui timor cum
 uenerit, nulla euasio mortis esse poterit. Sed si ante timorem ei succur-
 ratur, sanatur et liberatur, maxime si perfectum inuenerit medicum.
 20 Differentia si morsus canis rabidi uel non rabidi sit, quia si super
 ponatur emplastrum de nuce bene pistata, una die et una
 noctę, deinde ablatum detur gallo uel gallinę esurienti si post-
 quam comederit biberit non est morsus canis rabidi. Si autem econtra
 moritur. Oportet die illa et noctę, exspectetur, quia non tam cito
 25 moritur. Alii dicunt si frustrum panis accipiatur, et sanguine pla-
 ga exeunte ungatur, canique proiciatur, nullatenus comedit si
 canis rabidi sit morsus. Cum huiusmodi significationibus canis rabidi
 morsus discernuntur. Mustulę morsus nimium dolorem infert
 patientibus, et color plagę est liuidus. Morsus simię, est quasi ho-
 30 minis. *De morsu tirie et serpentium .xxi.*
 Tirię et serpentium uenenum est calidum, et qui ab eis mordentur
 dolorem nimium in illo loco paciuntur, et postea dolor succe-
 dit, ad totum corpus. In loco autem morsus duo foramina separa-
 ta uidentur quę sunt dentium suorum locus. Post ab ipsis humiditas cur-

rit, quasi sit olei, deinde humiditas fumosa et in loci circuitu apostema calidum est pati, quod habet ruborem et liuiditatem atque uesicas quasi ab igne combusti sint. Corporis calor mutatur, abhominatorem et uomitum colerę patiuntur, et defectionem, tremorem, et frigidum sudorem. Caro comeditur, et de membro in membrum corroditur. De gingiuis sanguis effluit, atque stringitur. Morsus glandosę est putidus, de quo eminus pessimus odor egreditur. Dicunt autem quidam quia pedes super illam incidentis excoriantur, et patitur apostema in crurę. Qui autem ei medicatur, manus eius excoriantur. Qui uero hunc serpentem occiderit odor eius putidus fit, et omnem odorem perdit, nisi solius illius fetoris. Significatio huiusmodi morsus, quia apostema in illo loco sequitur cum rubore. Vesica illa membra circumdat. Aliquando summatim currit, quasi aqua. Sanguinis dolorem patiuntur in ore stomachi. Serpens qui uocatur sitibunda, infert morsu dolorem, eis qui ab ea mordentur, et est continuus, et sanguis inde egreditur. Sitim multam paciuntur, neque a quo saturantur, propter caloris huius tirię magnitudinem, neque ab hac morsi euadunt mortem. Serpens qui in aqua profundatur, largitatem aqueę plagę eis facit, quos mordet, et liuidum colorem. Ab ipsa humiditas exit nigra, multa et fetida, sicut fetor qui a corporibus exit mortuorum. Serpens qui uocatur pichronis est tiria minor superioribus et laterioribus colli. Qui quę momorderit, et quod tiriaca idem facit, et emollicionem in carnę, et tumorem sicut ydropis et caro eius ex humiditate calida. Tiria quę efinus uocatur cuius collum sursum erigitur atque extenditur, et de ore sanguis sputatur, plaga quam morsu facit parua est nimis, quasi acus perforatio et parum sanguinis ab ipsa effluit neque apostema uel tumorem facit. Qui autem ab hac mordentur, obscuritatem uisus paciuntur et dolorem capitis tocuis, et sensus corporis perditur, neque euadunt ab hoc morsu. Serpens cornuta¹ quę uocatur basiliscus locum quem momorderit citrinum facit, et uirgę erectionem cum pedonibvs.

Scorpii uenenum *De scorpionis et aranee morsv.*

frigidum est. Vnde qui mordentur quasi niuem frigidam percussionem paciuntur, locus totus cito dolet, sed ruborem, atque du-

---

¹ cornuta

riciam habet, et extensionem, ardorem aliquando et frigiditatem, aliquando augmentatur dolor, aliquando mitigatur. Dolor est quasi punctura, acus, aliquando faciens defectionem si super arteriam ceciderit, aliquando epilemsiam si super neruum cadit. Ergo uespe atque apes eis quos pun-

5 gunt tumorem calidum et ruborem faciunt, et calorem. Rostrum earum remanet ubi tangunt. Aliquando morsi paciuntur sudorem, et abominationem labrorum ictigationem inguinum tumorem uirgę erectionem. Aranearum multę sunt species. Quę ubi mordent faciunt dolorem multum, ruborem, frigidum sudorem et ci-

10 trinum colorem. Aliquando quasi strangiriem in urina duriciem, et uirgę extensionem inter inguina et genua, techinositatem in stomacho, linguę extensionem, ut eorum sermo discerni non possit, uomunt humiditatem quasi araneę tela et uentris emollicionem similiter. Si aqua calida infundatur, dolor emittitur, cum exeat reuertitur.

15 Species alia aranearum in loco quem mordent dolorem faciunt ruborem sub diafragmate, constipationem in urina frigiditatem in corporis extremitate, uirge extensionem. Scorpius qui uocatur restellatius est paruus, et habet caudam retro restellantem. Hic plurimum inuenitur ubi zucharum efficitur. Quem morderit dolorem non patitur in primis. Secunda uero et tertia dię

20 pessimum patitur accidentia sicut tumorem in lingua, sanguinem mingit, tremorem cordis, defectionem angustiam. Multi moriuntur de huiusmodi scorpionum morsibus. Hęc significatio separationis iuncturę est quę ex animalium est uentositate, finis

25 passionum quę in exterioribus corporum sunt. *Finit .viii.*

Nona particula habet capitula .xl.i.

particula.

	conuenientia inuestigationi interiorum morborum, et		
	suarum causarum.	fictione sua.	iiii.
	Capitulum, primum.	De frenesi calida et frigida et apos-	
30	De uniuersali uia unde intelligantur passionnes exteriores.	temate cerebri alienatione mentis et causis eorum	
	De intentione interiorum membrorum et diuisione eorum.	et significatione.	.v.
	De cephalica et causa et signi-	De litargia et causa et significatione.	vi.

	De apoplexia et causa et significatione et de epilepsia similiter in eo- dem capitulo. vii.	De panniculis costas operientibus et de lacertis pectoris. xxii.	
	De melancolia et amore qui eros dicitur, et causa et significatione, et spasmo. viii.	De diafragmate. xxiii.	
5	De passionibus quas patitur nucha sicut emollicione techinatio- ne et similibus. viiii.	De corde. xxiii.	
	De spasmo qui ex \im/plenitudine est. De spasmo qui ex inanitione est .xi. De tremore qui et paralis. xii. De gibbositate. xiii.	De instrumentis cibi et a stomacho incipiendum .xxv. De inuestigatione interiorum m\or/brorum, et causarum suarum. xxvi. De profunditate stomachi. xxvii. De instestinis xxviii.	
10	De passione que nascitur, in menbris sensuum et ab oculis incipiendum. De menbris odoratus xv. De auriculis. xvi.	De colerica passione xxviii. De lumbricis et ascaridis. xxx. De ano. xxxi.	
	De lingua et oris parte lin- que pertinenti. xvii.	De ydropisi xxxii.	De epate
15	De ore xviii.	De spelne ¹ xxxiii.	
	De passione unde anhelitus nas- citur. xviii.	De felle xxxiiii.	
	De passione ungula et pulmonis canalibus. xx.	De renibus xxxv. De uesica. xxxvi.	
20	De pulmone xxi.	De testiculis xxxvii.	
		De siphac xxxviii.	
		De uirga. xxxviii.	De matrice
		De uulpa ² . xl.	
		De mamillis xli.	
		decoris. \xlii/	

Morbi nascentes interioribvs

corporis, non adeo faciles sunt intelligi, sicut qui nascuntur in exterioribus corporis. Oportet ergo noticiam medicum habere actionis singulorum men-
brorum et complexiones eorum substantias suas et uniuscuiusque iu-
uamenta quantitates et formas locos in corpore et quam colligan-
tiam habeat singulum membrum ad alia membra et quantum habeat hu-
morum uel aliarum rerum sicut nos diximus ubi qualitates membro-
rum tetigimus. Ex his enim intelligitur uniuscuiusque membri interio-

¹ splene

² uulua

ris morbus, et in quo membro et qualis membri sit loco perpenditur, et qualitas morbi et eius quantitas discernuntur, sanitasque eius et molestatio notificatur. Cum horum igitur noticia sit necessaria, monstranda est uia, et mensura unde possint intelligi ista. Via et mensura

5 est octonaria. Vna est qua intelligimus nocumentum in actionibus. Secunda qua de corpore exeuntia. Tercia dolorem uniuscuiusque membri priuatum significat. Quarta ex loco infirmi signum dat. Quinta ex apostemate. Sexta ex propriis uniuscuiusque morbi accidentibus. Septima ex alia membrorum colligantia. Octaua ex interro-

10 gatione et inuestigatione. Ex nocumento actionis intelligimus membrorum infirmum. Quę enim actio paciatur, et cui noceat, membrum ostendit infirmum, cuius actio est ex sui propria causa aut alterius membri colligantia, sicut in desiderii cibi uidetur defec-

15 tione, que passio in ore stomachi certificatur. Hęc autem passio aut est propria aut ex cerebri colligantia. A corpore exeuntia et membra monstrant infirma et passionum suarum naturas. Intel-

ligendi modus aut exeuntium est substantia aut de loco unde sunt egredientia. De substantia exeuntium sicut ypostasis que est in urina. Si est furfurea uesicę infirmitatem significat. Si sicut frustum

20 carnis passionem in renibus ostendit. Similiter, si cum tussi corpuscula exeant similia pelliculis significatur, quia pellicularum substantia quę sunt sicut frustula, fit corrupta et putrida. Exeuntia etiam intel-

lige ex quantitate, sicut si cum indigestione frustum carnis exeat maius, unde uulnus in grosso intestino esse certificatur.

25 Si parum sit, subtilis intestini uulnus erit, uel sicut si screatur, uene frustum cum tussi. Si maius sit pulmonem infirmum ostendit. Si paruum in canalibus pulmonis erit. Pulmonis enim uenę sunt magne, canalium econtra parue. Et iterum si cum tussi exeant anuli pulmonis et sunt parui, intelligen-

30 da est esse putrida, pulmonis substantia. Illi enim anuli sunt pulmonis pars. Si magni certificant putrescere pulmonis ligamenta et marcescentia exire cum tussi, quia illi non putrescunt, sed ex sui duricia, sed ligamenta, ex sua duricia et similiter fit in aliis membris. Ex loco si de corpore exeat

- scabies, significat esse uulnus in specie instrumentis si cum uomitu
 in stomacho erit si cum digestionem exeat, passio intelligitur in
 concauitate epatis, si cum urina in eius parte gibbosa et
 si uulnera sint in spatio uentris, et sispac¹ fissus fuerit
- 5 si fissura ad interiora uiscera perueniat, et cibus aut chimus ex-
 eat, uulnera usque in concauitatem stomachi, sunt perforantia. Si cum
 egestionem perforata sunt intestina. Si cum urina, uesica per-
 forata est. Si in pectore cadat uulnus, et inde exeat quasi
 uentus uulnus perforatum usque ad pelliculas operientes costas.
- 10 Item cum sanguis de quibusdam exeat menbris * uena rupta intel- * et multus sit
 ligitur. * Si autem exit saliens et rufus, et clarus, uena inci- * unde exit illius membri
 sa arteriaca uocatur. Significatio uero de colore menbris priuato
 membrorum infirmorum substantiam demonstrat. Si dolor cum
 pulsatione fit, passio est in arteriis aut in membro mul-
 15 tas arterias habente. Si cum punctura passionem esse in membro par-
 uum sensum habentem significat. Si dolor sit extensus et in ambo la-
 tera progrediatur, passio nerui significatur. Si molliter extenditur passio
 in pelliculis est ossa operientibus, et causa faciens dolorem
 perpenditur. Si est cum dolore sine dolore, ex frigida est complexi-
 20 one. * Si habet extensionem, significat uentositatem. Si prurigi-
 nem et uulnerationem acutos humores significat. Significatio de
 loco infirmi membri, quia si dextri sit lateris, epar et cetera men-
 bra eiusdem partis ostendit infirmari. Si sinistri cum sple-
 nem ceteris, similiter membrorum locis. Significatio apostematis mon-
 25 strat membra infirma ex sua forma quia si apostema in dex-
 tro sit latere, et quasi medius circulus in epate esse intelligitur.
 Si longum aut quadratum in lacertis erit uentris. * Significatio de pro- * qui super epar sunt
 priis accidentibus essentiam morbi monstrantibus et de men-
 bris infirmantibus aut est de colore sicut maxime rubo-
 30 re peripleumoniam monstrante, et liuido colore epaticos
 significante, et lingue nigredine peracutas febres, portenden-
 te, aut de forma sicut in inguinum concauitate ptisicos deno-
 tante, aut de exeuntibus corpus sicut digestionem que est quasi
 carnis lauatura et passionem epatis deficientis notantem

---

¹ siphac

significatur colligantia alterius membri sicut cum digiti deficiunt
 in sensu et totum corpus nichil patitur in paucis neruis ad
 manum uenientibus passionem intelligimus si passio ex al-
 terius membri colligantia ex compositione intelligitur, et si au-
 5 gumentantur cum alia passione. Verbi gratia. Alienatio mentis
 si crescit, et augmentatur cum febris et mitigatur ex mino-
 ratione febris intelligimus et colligantia cerebri, cum
 aliis membris. Si alienatio sit equalis neque cum alia passione
 augmentatur uel quiescit, intelligimus esse alienationem solius
 10 cerebri, et similiter omnis passio si in membris sit itidem se habens
 et stabilis significat, quia passio infirmantis membri sit solius,
 et si quiescat augmentatur cum passione alia, certificatur ex a-
 licuius alterius membri esse colligantia. Significatione interrogati-
 one et inuestigatione. Interrogatur¹ infirmus et sub diafragma-
 15 te pati certificatur ex dolore quomodo sentiat. Si in dextro
 latere esse dixerit intelligimus eparis. Si in sinistro splenis, si
 in medio stomachi, et similiter interrogetur, de qualitate doloris pri-
 uato illis membris. Significatio de essentia naturę morbi infirmum
 interrogari quid suę conueniat passioni et quid non. Sicut ne
 20 dubitemus passionem esse ex calida uel frigida complexione, in-
 terrogandus est infirmus, quę causa potestatiuę calida uel frigida
 dolorem suum mitigat. Si dixerit calida ex complexione intel-
 ligitur esse frigida. Si frigida econtra. Similiter antiqui medici
 hoc faciebant. Si in aliquo morbo dubii sunt, neque certifica-
 25 re possunt temptabit ut refrigeret aut calefaciat, hu-
 mectet, aut desiccet. Sed tamen cauendum sibi est quid post ac-
 tionem suam appareat, in iumento, uel nocumento, et operetur
 quod sibi uidetur, et iterum si morbus subito ueniat et uelociter
 quiescat, de complexione calida est quod si paulatim et mo-
 30 retur, ex frigidis est humoribus. Significatio causę morbi ut
 si dubitemus aliquem morbum ex calore uel frigore interrogetur
 infirmus de dieta si calefactoria fuerit, sicut cibus est ca-
 lidus et potus, aut nimium exercitium assiduumque balneum
 et in sole stare, intelligimus esse ex calore. Si contraria con-

---

¹ Interrogatur

trarię sicut si interrogetur spasmodicus an dieta plenitudini per-
 tinuerit, utpote si grossus cibus sit et quies, aut balneum post
 cibum, spasmus intelligitur ex plenitudine esse, et si laborem
 uel nimium exercitium ante fuisse profitetur, et inanicionem cum
 5 sudore uel flebothomia uel digestionem aut aucta febre
 precedente intelligitur esse de inanicione. Si autem interroge-
 tur strangiriam habens an grossam dietam ante habuerit aut san-
 guinem mixerint, uel saniem uel arenam et fuisse grossam dietam dix-
 erit, intelligimus aut propter humores grossos et uiscosos constipa-
 10 tionem fuisse unde strangiria fuerit. Si autem dixerit quod ante
 sanguinem uel saniem minxerit esse ex uulnere est intelligi.
 Si autem arenam uel lapides paruos minxerint intelligere quia la-
 pis tendit in uia. Si autem nichil horum habuerit, et defec-
 tionem expulsiuę uirtutis quę in uesica est intelligis, ma-
 15 xime si infirmus aut ministri sui dixerint, quia cum iaceat
 supinus et uesica prematur urina egrediatur. Similiter si homo paci-
 atur, egestionis grossum, sine uoluntate interrogetur infir-
 mus in loco frigidissimo si sederit.* Quod si profiteatur, lacertos * aut fuerit percussus
 naturę circumdantes friguisse, et uirtutem continuam intelligimus
 20 defecisse, qui emolliti sensum suum perdiderunt. Si per-
 cussus fuerit in dorso intelligimus, quia neruus
 qui ad neruum narium tetenderit, et nucha passa sunt.
 Si dixerit percussionem in essentia esse lacerti intenditur quia lacertus
 apustema habuerit neque ad medicandum se infirmus
 25 festinauerit, unde apostema induruerit. * Item si urina sine uo- * et inde lacertus indu-
 luntate exierit, oportet infirmus queratur, si antea percussus
 fuerit aut super pectinem ceciderit, aut uesica nimiam
 frigiditatem perpessa sit sicut si quis in aqua frigida uel loco
 frigido moretur, si hoc dixerit sicut de natibus iudicandum
 30 erit. Significatio ex colligantia alterius membri passionis ut si
 interrogetur si ante oculos imaginationem uiderit aut in ore
 stomachi puncturam uel techinositatem senserit si dixerit sic
 intelligemus quia propter fumum ascendentem ab ore stomachi ad ce-
 rebrum imaginatio sit. Sic oportet morbos intelligi in

teriores ut interrogetur infirmus omnia, que necesse est ab eo inquirantur.

Medicus enim non intelligit, in responsione infirmi aut alicuius infirmo assistentis secundum quod nos dicturi sumus in singulorum membrorum significati-
onibus. *De intentione interiorum membrorum et diuisione eorum .ii.*

- 5 *Passiones interioribus menbris nascentes, aut menbris nascuntur animatis sicut cerebro nucha et ab ipsis procidentibus, aut instrumentis sensus siue spiritus sicut pectore diafragmate, corde et pulmone, canalibus et gutture, aut in cibi instrumentis sicut stomacho meri intestinis, epate, splene, felle, aliis cibali*
- 10 *bus menbris, aut in menbris generatiuis sicut uulua et uirga et testiculis. Nos autem incipiamus a passionibus que in menbris nascuntur interioribus, et in primis a cerebro post ordine prosequamur, ad inferiora pertingentes a superioribus. Sed tamen paruam preter mutem¹ uolumus excusationem quia paucas exteriorum contracturi sumus passiones membrorum non enim excipere eas possumus,*
- 15 *ne forte noster tractatus minus sit complectus, et passiones membrorum non exequantur ordines. Passiones inquam que nascuntur in pelliculis et in cerebro eius sunt cephalia frenesis frigida et calida apostemata alienationes, litargia, obstupefacti-*
- 20 *ones uigilię que dicitur cruma congelationes memorię, corruptiones, scotomia et uertigines, dormitationes, apoplexia, epilempsia, amor, melancolia. Nos autem incipiamus, a cephalia. *De cephalia et causa et Cephalea aut in toto est capite *significatione sua .iii.***
- 25 *aut in medio et uocatur emigranea. Vnaqueque autem harum aut est propter pelliculas que sunt sub cute capitis aut per eas que operiunt cerebrum. Que in toto est capite aut est secundum crisin aut consecutua febris aut sola per se consequens febrem aut de plenitudine est humorum et fumi acuti in capite, qui*
- 30 *fumus malus est et de malis humoribus stomacho se includentibus cuius significationes abhominations, et cordis tremor aut de humoribus toto corpore coadunantibus, aut ex defectione capitis aut ex acumine febris, sicut terciana et causon. Cephalea sola per se, aut ex sola est capitis aut ex stomachi*

---

¹premittere

colligatione. Que aut de mala est complexione, aut de officiali membro, aut simplex est, aut cum materia. Simplex aut calida, aut de interiori nascitur causa sicut si calescant pelliculę cerebri, aut ex calidorum ciborum acceptione, unde capitis generantur dolores sicut ueteris casei. Allii cepearum, aut exteriori sicut calor est solis. Significatio est eius, quia si caput tangitur calidum inuenitur, et si res actualiter frigida supponatur, et frigidi flores in naribus mitigatur dolor, sicut si naribus camphora apponatur, et scandali, et de floribus uiola rosa, et similia. Vrina et digestio sunt temperata quibus non dominatur colera. Aliquando rubet, oculi et dieta infirmi calida fuit, etas et tempus calidum. Autem frigida que aut de interiori similiter est causa sicut si refriguerint pelliculę cerebri aut de exteriori sicut si frigido in aere caput discoopertum fuerit, et si aqua bibatur frigidissima. Cuius significatio est quia caput est frigidum tactu, cui si causa actualiter calida subponatur, caput mitigatur, facies non rubet. Infirmus nullam appetit frigidam. Dietas eius fuit frigida, similiter tempus et etas. Mala complexio sicca, in dolore capitis est debilis. Humida uero sola, nisi sit, eum dolorem capitis non generat. Si mala complexio sit, cum materia sanguinea, significatio est eius, quia frigidus quiescit. Actualibus et potestatiuis, dolor est cum pulsatione, rubor in facie. Vene est rubeę et plene. Que si tangantur inueniuntur calidę. Si de materia est colerica significatio ut frigidis capitis superpositis requiescat. Et si caput tangatur calidum inuenitur color faciei est citrinus, amaritudinem habet in bucca facies est sicca, pulsus uelox, spissus subtilis, atque durus, urina alba. Propter coleram caput ascendentem habet uigilias. Si de materia est flegmatica ei que est de frigida complexione, assimilabitur. Sed his humiditas est in bucca paruus tumor in facie, et corpore urina grossa et alba, pulsus, grossus et tardus. Si cum colera sit nigra erit sicut illa que de complexione est frigida, si facies humida est cogitationis et uigiliarum est plurimarum, urina alba et subtilis, pulsus tardus et subtilis, dolor capitis. Qui ex officialibus nascitur morbus aut ex constipatione que de multis grossis et uisco-

sis nascitur humoribus, eius significatio quia infirmus pleniter dietauit,
 facies est plena, et cum dolore capitis grauitatem habet et techi-
 nositatem aut ex apostemate calide est. Apostema autem aut
 de causa est exteriori sicut percussione collisione, cum apostema-
 5 te de pelliculis quę sunt sub cute capitis perforat ad pellicu-
 las durę matris ex suis colligantiis aut de interiori si-
 cut apostemata omnia quę caput patitur. Significatio doloris, qui ex apostemate
 calido est, quia infirmus dolore pulsationem sentit, et grauitatem
 febres, et capitis dolores, et facies rubet. Si est frigidum, do-
 10 lor est paruus. Si apostema quod causa est doloris in pelliculis circum-
 dantibus cerebrum sit infirmus sentit, quasi ad interiora sibi trahantur
 oculi. Si autem nichil horum sentit, intelligitur esse passio in his quę sub
 craneo sunt pelliculis. Quę de percussione aut collisione est cau-
 sa nulla est significatio necessaria, nisi infirmi interrogatio sola,
 15 quia eorum causa palam est et aperta. Hęc sunt significaciones dolorum, capitis
 priorum si dolor capitis qui ex colligantia est stomachi, aut ex hu-
 moribus est colericis, aut in stomacho inclusis. Significaciones puncturę sunt et
 angustię, tremor cordis, et ardor capitis, qui augmentan-
 tur, cum stomachus exinaniatur, aut post somnum, aut cum ieiunat
 20 aut de flegmate in stomacho putente. Eius significatio est, quia sentit
 abominationem, et post uomitum quiescit. Augmentantur cum aut
 cibus plenus, maximę frigidis, acide ructat. Item dolor in capi-
 te, ex multa nascitur commestione. Eiusdem significatio desiderii cibi
 ablatio, pigricia, et emollicia stomachi defectio, sentit do-
 25 lorem in capite medio. Nascitur item dolor capitis ex potatio-
 ne uini. Cuius fumus ad cerebrum ascendit, et ebrietas uocatur.
 Hęc dum est ex defectione cerebri fumum recipientis, omnisque do-
 lor capitis qui est ex stomacho alleuiatur, cum stomachus exinaniatur, aug-
 mentatur cum grauatur et cibus stomachi in malas qualitates mutatur.
 30 Hęc est species cephalica quę est in capite. Sed oportet intelligere
 quia quedam est cita et uelociter finienda, quę uocatur cephalica,
 absoluta et est tarda ad dissoluendum, et finiendum dura,
 et uocatur galeata. Hęc autem ex parua augmentatur causa,
 sicut uoce, ignis splendentis uisione, et dolore uentriculi

cerebri implente, et uini potacione. Hęc species ex frigidis et grossis humoribus nascitur maxime, et constipationibus et uentositate forti. Aliquando tamen ex humoribus calidis. Galienus in libro loci passibilis, cephalea erit diuturna, ad sanandum

5 dura, parum nociua donec in maius documentum¹ ueniat, ut nullam uocem tangibilem sentire ualeat, nec sermonem aliquantulum clamoris habentem nec motum nec splendorem aliquem. Sed maxime amat, ut in quiete et obscuritate maneat propter magnitudinem doloris quem sentit. Quorum alii cogitant

10 quod caput quasi uas luteum habeant. Dolor autem huiusmodi multis in radices oculorum secedit. Hęc passio sicut epilepsię tempora habet interpolata, et intermissionibus has habet qualitates, * sicut epileptici. Plus autem habent epileptici, quia defectior est his superior pars capitis. Vnde galienus. Quorum facile corpora implentur,

15 ex capitis plenitudine sauciantur loca capitis, quę recipiendę apparatus sunt infirmitati, conuenientia et apta suscipiendi morbi. Cum uero mala sit eorum dieta cadunt in galeatam passionem neque longum est a ueritate quosdam horum dolorem in pelliculis cerebri sentire et quosdam in pelliculis cir-

20 cumdantibus cerebrum. Quibus dolor uenit usque in radices oculorum quia passio est in pelliculis sub exteriori craneo. Item galienus. Longa uigilia dolorem capitis generat, ex corruptione enim digestionis fumus ad caput ascendit, simile facit longus somnus. E multa enim digestionem caput inpletur, calida humiditate do-

25 lor capitis qui emigraneum solet nuncupari in media parte est capitis, et ex humoribus nascitur pessimis, calidis uel frigidis pelliculas implentibus cerebri, aut de fumo ad cerebrum ascendente a stomacho. Significatio sensus est doloris, ex una parte in exteriori craneo capitis. Huiusmodi autem habentes dolorem paciuntur, sicut et in galeata passione. Quod cum fit pessima accidntia² paciuntur. Oculi aliquando perdunt uisum, aliquando hęc passio cum interpolatione uenit. Aliquando etiam dolor est capitis ex inanitione quę propter siccitatem fit, sicut cum sanguinis fluxus nimius est ex naribus aut ex menstruis aut emor-

30

* quia facile reparantur ad recipiendas passiones

¹ nocumentum

² accidntia

roide aut fluxu uentris, aut multa effusione sanguinis

* huiusmodi autem patiuntur leuitatem ut aues

sicut feminę paciuntur in parturitione, * leuitatem scilicet, alienationem quoque atque uanitatem. Dolor item capitis post coitum solet nasci quod ex defectione est cerebri, et plenitudine corporis. Item ex angustia et sanguinis minoratione aut ex cerebri defectione et sensuum multitudine sicut galus dixit, in .iiii. particula libri, de interiorum membrorum passione.

Possibile est inquit dolorem continuum capitis defectionem esse cerebri, aut de sensuum suorum multitudine. Item dixit in libro de custodienda sanitate titulato. Caput sepe dolens ex perfectione sensuum est nerui, qui a cerebro ad stomachum procedit. Nascitur quoque dolor capitis ex multitudine fumi caput petentis, cuius significatio sonus in auribus et plenitudo in faucibus, et mutatio dolorum de latere in latus. Item nascitur de apostemate calido uulue, postquam genuerit aut abortierit, et non mundificata fuerit, et dolor est in summo capite. Oportet autem intelligi quia dolor capitis qui ex passione cuiusdam est membri, in membro quod causa est doloris ante incipit et post caput ascendit. Dolor capitis proprius, permanet diutius. Aliquando quidam paciuntur dolorem capitis adeo ut perdant, uocem, quod ex passione est nerui, ad lacertos gutturis et gulę uenientis. Galienus dixit in libro sermonis. Est quando parum dolet, partim non. Aliquando est in pelliculis aliquando in uenis. Aliquando extra craneum aliquando in uenis extra craneum, aliquando intra quia inuestigatio molestissima est et ad ueritatem dura. *De frenesi calida et frigida et apostemate cerebri alienatione mentis* Frenesis aut ex calida est complexione *causis et significationibus*. quam patitur cerebrum, aut suę pelliculę aut calido apostemate in pelliculis ipsius cerebri, aut in cerebro aut ex multitudine colerę qui in uenis est cerebri. Qui autem dolor est ex apostemate durior est, et fortior, calidum autem apostema aut de sanguine aut de colera rubea. * Significatio febris est continua calor non fortis sub tactu. Tactus capitis et faciei calidior est tactu totius corporis alienatio habetur mentis, uigilię, aliquando somnus cum

* aliquando tamen his admiscetur parum flegmatis.

imaginatione, et suscitatur cum clamore, et fortitudine grossit, lingua nigrescit, accipit de uestimentis flocculos, propter imaginationis corruptionem eorum oculi aliquando lacrimantur et lippi fiunt aliquando sicci. Quod si sit ex apostemate sanguineo omnia
 5 accidentia cum somno sunt et risu, rubore oculorum, alienatione calor eorum pungitius, facies non multum rubea, citrinitati contigua, cum siccitate quoque paciuntur ex apostemate colerico hoc habent accidentia supradicta, cum ira, contencione et perfidia. Si autem apostema est melancolicum, eadem sunt accidentia,
 10 cum uanitate, et leuatione assidua, alienatione nimia timore et suspicione, et ploratione. Cum autem his materiis parum miscetur flegmatis, habent superiora accidentia cum uigiliis somno pulsus in tota hac passione, paruus defectus, parum durus, nimium diuersus anhelitus spissus est et alia
 15 frenesis nascens in cerebro ex apostemate diafragmatis propter colligantiam nerui ex cerebro descendentis. Omnia superiora accidentia frenesis habet ista, sed tamen illa non ad eo fortia. Febris est fortior per totum corpus, plus apparet calor ex uicinitate loci infirmantis, ad cor. Ypocondria
 20 autem trahitur, anhelitus angustiosus, pectus, latus, et ypocondria sunt calida, * quia cerebro sunt uicina. Hę passiones ambę sunt molestissime. Oportet autem intelligas, quia qui frenesim inciderint et ad hanc etatem peruenerint non euadunt plurimi. Passio enim ista huic etati est contraria. Apostema nascens in cerebro,
 25 sanguinolentum est nimium in ipsa facie, et arteriis tumescens ut sentiantur ossa serram assimilantium, quasi sint separata et nimius est his dolor et continuus rubor in facie oculi quasi exeunt, abhominationem paciuntur. Est et aliud apostema quod uocatur erisipila nimium faciens dolorem et ardorem,
 30 quasi igneum, color eius citrinus, bucca nimium sicca. Alienatio mentis est in frenesi ex apostemate calido quod est in pelliculis cerebri. In alia frenesi ex calore apostematis, in diafragmate ad cerebrum et eius pelliculas ascendente, propter colligantias eorum. Est et alienatio propter fortem calorem februm, et cum fumus

* quia hec membra diafragmati sunt uicina sicut caput et facies in alia frenesi sunt calida

febris ascenderit, et caput inde defecerit. *De litargia et Litargia est corruptio causa et significatione eius.* quam patitur memoria nascens ex complexione mala et frigida aut de materia flegmatica quę cerebro siue pupi dominatur, sicut frenesis, quę nascitur ex colerę rubeę dominatione. Similiter hoc est ex habundantia, humiditatis humiditatis et flegmatis. Significatio eius tepida et febris lenta propter putredinem flegmatis, et habet stuporem et somnum difficilem ad excitandum. Si autem de aliqua re interrogatur duciter et molestę eis respondetur. *Mente alienantur concitacionem¹ habent nimiam buccam habent apertam, quasi obliti sint claudere eam, alii habent solutionem flegmatis alii sunt constipati. Vrina eorum turbida quasi asinina uel iumentina habent etiam tremorem, et in extremitate corporis sudorem, eorum facies nigredini pertinet. Pulsus eorum mollis est et magnus, diuersus et estuosus, sicut peripleumoniorum pulsus anhelitus tardus. Vigilię stupor est aut de frigida complexione quam patitur cerebrum, aut de flegmatica materia aut de febris acuta aut de percussione quam lacerti paciuntur corporis aut ex compressione cerebri aut ex confractione ossuum capitis aut ex frustulis quę fractis ossibus capitis subponantur, cum medicari uelit medicus. Vigilia est sicca aut ex materia est melancolica siue colerica. Cum autem causa faciens uigilias cause commiscetur facienti stuporem, fit illud quod chuma uocatur. Si flegma plus habundet, stupor maior fit. Sed si siccitas maior uigilia infirmus se habet quasi uigil dormiens, oculi eius aperti, mens turbata et alienata. Significatio quae monstratur hęc passio ex frenesi et litargia est composita. Significatio propria infirmus iacet supinus, et extensus quasi mortuus, oculi sunt sani, facies in quodam tempore turbida est, color quasi niger. Aliquando habet duriciem urine, aliquando molliciem quę passio cum sit debilis si mittas aliquid uisculum² in os egroti transglutit. Sin autem fortis non transit, sed naribus exit. Huiusmodi egrotus uigilias habet nimias, constipationem urine neque anhelitus eorum*

---

¹ oscitacionem

² iusculum

apparet, pulsus eorum est paruus, atque spissus. Differt ab
 apoplexia quia habens hanc passionem, habet anhelitum rectum et sa-
 num. Si autem hanc passionem mulier paciatur, uidendum est
 ne suffocatio sit matricis. Habens suffocationem iacet secundum
 5 suam consuetudinem, aliquando alleuiatur passio et intelligit uel quę
 audit aliquando nimiam habet defectionem. Illa autem passio quę uo-
 catur scotomia id est congelatio nascitur ex oppilatione
 quę est in uentriculis puppis cerebri de humoribus frigi-
 dis et siccis. Aliquando ex nimia potacione aque frigidę et
 10 in ea balneatione, et fructuum refrigerantium commestio-
 ne. Significatio sua quia totum corpus sine sensu et motu est et sus-
 pensus quasi mortuus. Differt autem a stupore, quia in stu-
 pore oculi sunt clausi in congelatione uero aperti. Quando autem hęc
 passio homini incipit uenire remanet prout hominem in-
 15 uenit se habentem, siue dormiat, siue stet, sedeat, aut oculos
 apertos seu clausos habeat, similiter si aliquid operetur eodem modo
 operatur. Preter has significationes habet et eas quas et chuma corruptio-
 nem rationis et memorię. Aliquando unum corrumpitur solum aliquando
 utrumque sicut seniores paciuntur, quibus contingit ex defecti-
 20 one, cerebri corruptio. Hoc autem ex frigida et simpli-
 ci est complexione, aut ex flegmatica materia. Si ex com-
 plexione est frigida infirmus patitur grauitatem cum obliuio-
 ne, et pigriciam cum somno. Si est cum humiditate, stupo-
 rem et obliuionem. Si de frigiditate, et siccitate, uigilias
 25 patitur nimias. Si materia est flegmatica, purgatur per
 os aures et nares. Scotomia autem et uertigo aut proprie sunt
 ex cerebro aut ex alterius membri colligantia. Si scotomia
 fit ex cerebro aut de complexione frigida et humida,
 aut de flegmaticis humoribus prore cerebri dominantibus. Ver-
 30 tigo aut de humoribus est flegmaticis in uenis cerebrum
 cerebrum circumdantibus coadunantibus aut de humoribus
 sanguineis uel colericis quę non possunt dissolui et ita rotantur circa
 cerebrum aut de complexione est frigida cerebri propter fac-
 turam¹ ossuum capitis aut pressuram alterius rei. Significatio scotomię

---

¹ fracturam

* tunc augmentatur
uertigo

quia homo est sicut omnia membra eius debilia, propter molliciem nerui de flegmate cerebri. Significatio uertiginum quia infirmus ante et postea omnia uidet moueri, maxime res rotundas, sicut molas et similia. * Si de flegmate, os habet acidum psalsum¹. Si de colera rubea amarum. Vniuersales significationes utriusque passionis obscuritas est oculorum grauitas et tinnitus aurium. Si ex colligantia cerebri ad alia membra ex ambarum erit passio arteriarum que sunt post auriculas propter complexionem frigidam aut ex humoribus flegmaticis uel colericis. Signa quia uene sunt plene et extense. Alia ex passione ambarum uenarum iuuenilium propter frigidam complexionem, aut humores flegmaticos uel colericos. Signum, quia collum est extensum. Alia est ex stomachi patientis colligantia propter complexionem frigidam aut flegmaticam. Signum, quia infirmus habet abhominationem cordis tremorem, augmentantur, per nimiam commestionem. Item quandoque nascitur scotomia ex continuis acutis febribus. *De apoplexia et causa et significatione et de epilepsia similiter in eodem capitulo .vi.*

Apoplexia et epilepsia
nascuntur ex uentriculorum cerebri constipationibus Est autem apoplexia cum tres uentriculi cerebri oppilantur, et subito unde uirtus sensibilis et nobilis transire prohibentur, ut membra sensibilia et motus uoluntarius aliquid non operetur. Cessant ergo uirtus et motus et regitue uirtutis actiones, cessando inueniuntur. Oppilatio autem huius passionis ex humoribus est flegmaticis, grossis, et uiscosis, aut de flegmate cum melancholia se miscente seu grossissimo sanguine aliquando ex uini plenitudine et ebrietate que apoplexie species est mortalis, sicut ypocras in aphorismo. Si inquit ebrius apoplexiam patitur, spasmatum atque moritur si non febres superueniant aut non loquatur cum ebrietas dissoluatur. Antecedit passionem hanc dolor in capite acutus, tumor in faucibus, obscuritas in uisu, uertigo, splendoris imaginatio extremitatum frigiditas, corporis titillatio. Significatio huius passionis uicina est significationi congelationis. * Anhelitus eius quasi stertentis auditur. Cum augmentetur passio anhelitus fit stertentior, et in anhelitu aliquando sonus pec-

* infirmus quasi dormit nocua super corpus cadentia non sentit

¹ salsum

toris auditur, quod ex duricia et angustia fit ipsius anhelitus.
 Si autem passio non confortetur flegma sonans non transguitur¹, scilicet per
 nares emittitur. Si hæc passio fit, de flegmate et sanguine facies
 rubet. Si de colera nigra facies nigredini pertinet, patientes o-
 5 culos habent apertos, siue clausos et permanent sicut fuerunt, in latere
 scilicet aut sedentes. Hęc passio si sit fortis non sanatur. Si debi-
 lis ad sanandum dura fit, sed mouetur in epilepsiam et paralisi,
 sicut ypocras dicit. Apoplexia si sit fortis non est sanabilis. Si de-
 bilis, non facile curabitur. Epilepsia est cum totum corpus spas-
 10 mum patitur, ut in terram cadat infirmus. Aliquando temporibus consti-
 tutis², aliquando interpolatis diuersis. Causa eius causa est a-
 poplectica, sed tamen minor in fortitudine et uirtute. Cau-
 sa enim quę apoplexiam facit, non est omnibus cerebri uentriculis, sed
 quedam oppilantur uentriculorum et uię neruorum membra mouen-
 15 tium. Sicut materia minor est quam apoplectica in quantitate,
 qualitate, et substantia, unde fit ut infirmus in epilepsia senti-
 at, et se moueat, quod non fit in apoplexia, et inde dicunt epilepsię
 causam, apoplexię esse mediam. Quedam autem epilepsia ex
 cerebro est, quedam ex neruorum spasmō, quędam ex ipso solo, quedam
 20 ex colligantia oris stomachi uel alterius membri. Quę est solius cerebri
 nascitur sicut dixi ex constipatiuis ipsius uentriculis, et quia spiritus
 atque uirtus motiua prohibetur, ne ad membra transeat, quę uolun-
 tarię mouentur. Hęc oppilationes ex humoribus sunt flegmaticis, grossis
 et uiscosis, in hora passionis ad uentriculos descendenti-
 25 bus cerebri, aut ex grossis humoribus melancolicis, aut ex
 compressione cerebri cum franguntur ossa capitis, aliquando hæc
 passio nascitur cum rotando uel circumeundo se moueat, cen-
 cies uel amplius humores atque spiritus calefiunt et mouentur,
 et ita homo in terram labitur. Epilepsiam de cerebro procedit capi-
 30 tis nimius dolor, cum grauitate et uisus obscuritate, cor-
 ruptionibus sensuum, auditus, gustus et odoratus. Si sit ex
 flegmate fit corpus plenum, grossum, eius dieta fuit refrigera-
 tiua, humectiua, et flegma generatiua. Si de colera est
 nigra fit homo macidus, color niger, eius dieta fuit desiccatiua,

---

¹ transglutitur

² constitutis

et melancholica. Epileptici propter stomachum ex fumo paciuntur flegmatico, uel melancholico, ad cerebrum ascendentibus, et uentriculos eius implentibus, et opilantibus. Precedit hanc nimia oris stomachi angustia, abhominatio cordis tremor, punctura in stomacho, maxime si tardetur, commestio aut minoretur. Hęc cum terminetur, subito labuntur, et aliquando precedit obscuritas, aliquando clamant uoce magna, aliquando non cadunt, sed debilitantur et deficiunt, currit de oribus eorum saliu. Epileptici ex aliis menbris corporis, ex fumo paciuntur, frigido ascendente ad cerebrum de paciente membro, sicut in manuum pedum, digitorum uidens passionibus, et in uesica et in matricis passionibus. Omnium horum signa sunt passio oris, stomachi et similia. Fumus enim ab his ad cerebrum ascendit. Aliquando etiam contingit mulieribus concipientibus, sed cum parturierint sanantur. Aliquando a scorpionibus morsi si neruos inciderit morsus. Signa horum omnium quia frigidum fumum sentit ascendere, a menbris ubi sunt, et hoc subito a membro ad membrum, quo perueniat ad cerebrum, et ita cadunt homines huiusmodi passionem habituri, paruum ante tempus prenuunciant adfuturam sibi, ex his que sentiunt indiciis. Epilempsia ex spasmo que ceteris est peior cum spasmum per omnia membra corporis consequitur. Cum enim a cerebri uentriculis et omnes ex illa habundantia impleantur nerui, actiones principales membrorum et maxime regitiue uirtutis paciuntur, et sicut ante dixi ex humoribus flegmaticis, uel melancholicis consequitur, cum nerui per latum extenduntur, unde nerui prouenit spasmus, deinde homo in terram cadit. Hęc species epilempsie, uicina est apoplexie. Precedunt autem epilempsiam abhominatio et obliuio. Quando stabilis est omnium specierum habet significationes, sputa in ore, flagellationes ex sui parte. Sputorum causa est, quia natura expellere uult causas morbum facientes. Flagellationum causa est uirtutis expulsiue motus est, ad eosdem expellendos humores. Particularia singularia hominum in hac passione accidentia. Fortiter cadunt, clamant, linguam masticant, preter uoluntatem exeunt, digestio et urina in aliis sperma. Signa ut infirmus cum uino et mirra, et cornu caprino fumigetur, detur ad comedendum epar caprinum, assatum, et

odoret ipsum, cito enim propter incidunt terrę, et apparent significationes
 diete. Alii dicunt si pellas caprinas noviter excoriatis uestiunt,
 quę infundantur aqua ilico cadunt. Multi hac passione mori-
 untur, qui accidentibus his plurimum molestantur. Hec pueris
 5 paruis euenit, posteriori quoque etati et iuuenili, raro senium
 et senectus propter siccitatem membrorum suorum paciuntur. Pueri
 duabus habent ex causis, aut propter humectacionem naturalem
 sui cerebri uel propter malam dietam. Si causa huiusmodi ex complex-
 ione est naturali in inicio natiuitatis contingit, si propter ma-
 10 lam dietam sit post consequitur neque unquam sanatur. Si post has etates
 uenit in puericia multi curantur, si secundum quod oportet medicinen-
 tur. Sanitas eorum in etatis regionis et diete est commutaci-
 one. Sed si uiginti annos transeat, morietur cum ipsa. Est
 et passio altera ex grosso nascens flegmate. Hanc aliquando propter
 15 ebrietatem solent pati et ex mala digestionem grossorum ci-
 borum maxime et neque quia balneant uel exercent, se. Hęc
 passio precedit stuporem et epilepsiam. Oportet ergo hanc non negligi,
 sed appareat homini. Signa, quia uident in somnis, quasi res incidat
 sibi grauis, aut quasi aliquid eum accipiat et constringat, aut si-
 20 cut ab aliquo suffocetur, uellet autem clamare cum non audia-
 tur. *De melancholia et amore qui eros dicitur et causa et
 Melancholia est **significatione et spasmō .vii.***
 sine febris alienatio mentis. Contingit autem ex cerebro
 aut ex colligato sibi membro. Si ex solo cerebro fit, ex hu-
 25 moribus est melancholicis in cerebro nascentibus aut in stomacho ueni-
 entibus et paulatim sibi coadunantibus et ipsum incenduntibus.
 Vnde animus conturbatur et rationabilitas mutatur ex colligantia
 cerebri ad alia membra meis, et melancholici sunt humores a stomacho ad ce-
 rebrum ascendentes ex materia, quę est in stomacho aut sub ypocon-
 30 dria. Est et melancholia quę ex totius corporis humoribus est incen-
 sis. Aliquando ex timore et tristitia. Signa melancholię uni-
 uersalia. Est timor et tristitia, et intencio mala. Alii enim
 timent mortem alii desiderant eandem, alii moltum rident,
 alii flent, alii se necant, alii se uasa esse lutea putant,

et cauent ne ea frangantur, alii sperant, quia sicut bruta animalia,
 et sicut galli clamant, alii diuinant, et se diuina dicere pu-
 tant. Significatio uniuscuiusque speciei propria. Que enim de humoribus est melancolicis
 in cerebro incensis nimiam habet alienationem, angustias, tristi-
 5 cias, timores, dubitationes, malas imaginationes, suspi-
 ciones, et similia. Si ex stomacho acide ructat, et fumat uel fumo-
 se, malam habet digestionem, sputa multa dolorem sub ypocondria
 ardorem, sonitum techinationem. Similiter inter spatulas. Hęc
 autem accidentia post cibum sunt conuenientia. Quę ex sanguine est
 10 ardentę, alienationem habet cum risu, et leticia, corpus infir-
 mi maculosum, color rubeus, pili in corpore sunt nimii nisi in
 pectore, uenę lateę, oculi rubei, pulsus magus¹ parum ue-
 lox dieta eius calida et humida, sicut carnes dactili, mel uinum for-
 te. Hęc eius sunt signa que ex multo est sanguine. Grauitatem in cor-
 15 pore et per emorroidem sanguis effluit, ex consuetudine et restrin-
 gitur, femina perdit menstrua. Hęc omnia habundantis sanguinis
 signa sunt. In humoribus ex colera rubea habent alienationem, clamorem, in-
 stabilitatem, uigilias, non quiescunt multum irascantur calidum habent
 tactum, sine febris, maciditatem, et corporis siccitatem, oculorum insta-
 20 bilitatem, aspectum quasi leonis, citrinitatem coloris etas est iuue-
 nilis, complexio calida, naturaliter fabulatores antea. Dieta calida et sic-
 ca, sicut allia cepe sinapis, et similes herbe calide, laboriosos
 ieiunatores, parum comedentes multum bibentes uinum
 uetus et dulce et similia, uinum uetus et similia. Vnde passio multum
 25 certificatur, durior et molestior. Si humores sint melancolici infirmus
 angustiatur, tristatur, cogitat, timet, plorat, imaginatur ma-
 la, amat solitudinem, et habet omnia accidentia melancolicis uniuersalia.
 Sed tamen habens in cerebro, ex colera nigra hęc habet propria, timorem,
 tristiciam, quę accidunt ex nigredine et obscuritate humorum et
 30 turbitate animorum, His signis species huius morbi intelligitur. Ypo-
 cras in duo epidimię particula. Cuius cor inquit calidum est et siccum.
 Complexionem uero cerebri habentes humidam, facile cadent in me-
 lamcoliam. Colera enim dominans in iuuentute incenditur, et in co-
 leram enim conuertitur. Complexio cum sit humida et frigida mollescit

---

¹ magnus

et deficit. Vnde fumum melancholicum ascendentem a corpore suscipit, deinde obscuratur, timore et tristitia sibi dominantibus. Hęc accidentia melancholie sunt propria. Vnde ypocras in aphorismis. Timorem et duriciam diu paciens melancholicam intelligitur habere passionem. Hęc autem

5 passio plurimum fit in autumpno. Est et alia species melancholice quam qui habent galli uidentur habere similitudinem, et cantant sicut galli. Alii latrant sicut canes, immo se credunt esse et exe-

10 unt noctu ad monumenta ibique morantur, usque in diem. Signa quia calor est citrinus, oculi obscuri, sicci concaui, os siccum, multum sciens, in pedibus uidentur pustule, et uulnera in facie, quia offendentes cadunt in faciem, habent super caninos morsus, in cruribus numquam sanantur, quia hac specie infirmantur. Oportet autem intelligatur, quia hęc passio a parentibus hereditetur. Amor est confidentia anime suspiciosa, in re amata et cogitationis in ea-

15 dem assiduitas. Signum oculorum est concauitas et eorum motio assidua, maxime palpebrarum, neque lacrimantur pulcritudinem habent in uisu, membra preter oculos in maciem mutantur, pulsus eorum sicut tristium, sed si res amata nominetur pulsus de sua mutatur natura diuersatur et trahitur. Hęc est significatio morborum in cerebro nas-

20 centium. Oportet autem intelligi quia significationes quorundam morborum duarum uel trium communes sunt passionum, sicut alienatio pertinet frenesi et melancholie et stupor litargie et passio que uocatur chuma. Alię uniuscuiusque passionis sunt proprie sicut tristitia et timor melancholie, spuma quoque epilepsie. Vnde non est necesse in

25 communibus signis confidere, non propria unde possit iudicare, sategat his adiungere. *De passionibus quas patitur nucha sicut emollicione tæchinatione et similibus .viii.*

Passiones in nucha procedentibus et neruis a nucha .viii.

esse prohibentur, mollicies, epilepsia, de spasmo epilepsia, dormitaciones, spasmus, tremor, titillacio. Mollicies

30 est cum in inicio neruis ad aliquod membrorum ueniens opilatur. Virtus enim motiua contrahitur, ne transeat ad membrum illud, deinde membrum illud emol-

litur, ut neque sentiat neque moueatur. Si autem

oppilatio in omnium neruorum sit in iniciis aufertur sensus cum
 motu tocius corporis et inde actioni regitiuę nocetur, et tunc epi-
 lempsia de suo spasmo uocatur, quę de frigido fit flegma-
 te, cerebri uentriculos implente. Si autem oppilatio in
 5 latere sit uno tocius lateris et faciei fit emollicio, et si unum
 latus nuchę oppilatur, membra illius lateris emolliuntur. Si autem fit
 oppilatio in neruis ad lacertos faciei peruenientibus in inicio
 et hoc in latere uno, in illo latere faciei est mollicio, et uocatur
 paralisia. Quę paralisia ex mollicię et spasmo, nascitur coaduna-
 10 tis, quia emollitur unius maxillę lacertus, alterius spamatur¹. Si oppila-
 tur sit inicio neruis ad guttur uenientibus amputacio fit
 uocis. Si in neruo ad pectoris ueniente lacertos fit an-
 helitus angustia. Si in eo qui ad uesticę uenit lacertos exit
 urina preter uoluntatem. Si in neruo lacertorum natium exit sine
 15 uoluntate egestio. Itidem de omnibus intelligendum est menbris si ad
 earum lacertos uenientes oppilentur nerui. Emollicio enim ner-
 uo membri sensus et motius² ex necessitate amittitur. Constipatio
 autem nascitur, aut de flegmate et grossis humoribus aut de compressi-
 onibus. Compressiones autem sunt ligamenti uel apostematis in nucha
 20 nascentis aut ossis locum suum exeuntis et nimium comprime-
 ntis. Iterum mollicies est membri ex incisione sui nerui ad se ue-
 nientes et fractione ipsius, si per latum incidatur. Quę mollici-
 es non amquam³ sanatur. Sed si per longum tempus amputetur nichil no-
 cumenti membrum patitur. Galienus. Hęc passio inquit senibus
 25 plurimum contingit, si eorum capita humoribus frigidis sint plena quibus
 si subito supuenerit⁴ calor uel nimium frigus humores liquefiunt, et
 in locum ubi neruus incipit descendunt. Maxime paciuntur hoc qui
 neruos habent debiles. Fortibus enim neruis raro hoc euenit. Signum
 unde nerui intelligitur emollicio satis est in propatulo ex sui
 30 scilicet mollicię, et sensus motus et ablatione. Si ex humoribus fit
 flegmaticis fit subito sine causa exteriori. Si expressione ligamen-
 ti intelligere ex ligamento esse. Si de incisione
 nerui necesse est precessisse percussionem aut ca-
 sum. Aliquando tamen emollicio fit cum membrum a sui

---

¹ spasmatur

² motus

³ numquam

⁴ superuenerit

concatenatione dissoluitur. Propter humiditatem uiscosam in-
funditur ligamentum et lubricatur os ut exeat locum suum. Aliquando
ex materia contingit * sicut uidetur in fine acutę passionis utpo-
te frenesis ex mollicie membri. Sepe etiam ex colerica passione
5 uenit emollicio et cathenationis separatio, cum morbus secundum crisin
finiatur, natura humores expellente ab interioribus ad exteriora.
Vidi multos ileon habentes quibus cubitorum separantur concathena-
tiones alii coxarum alii motum spatulę perdunt sed tamen horum sen-
sus est perfectus. Paulus dixit. Quia multos colericam passionem
10 perpressos uiderit, et de emollicione extremitatum curati sunt,
neque sensum perdiderunt. Epilempsię signum quia habens calorem supinus uox et
motus uoluntarius, amittuntur. Precedit autem hanc passionem
dolor in capite nimius et plenitudo in faucibus uertigo et ob-
scuritas uisus, frigiditudo in corporis extremitatibus titilla-
15 tio in corpore toto grauitas in motu, stridor dentium in somno.
Vrina nigra, ypostasis, quasi farina grossa aut scabies. Hęc passio
plurimum contingit, senioribus et hominibus frigidę naturę et quorum
dieta grossa est et flegma generatiua. Iuuenes non liberantur
si in calido temporar¹ hanc passionem incidant. Peior qualitas huius pas-
20 sionis est habitus mali anhelitus, et diuersus sine diuersitatis
ablatiui. Separatio concathenationis est palam. Cum enim os-
sis frustrum uideatur, patet quia suas concauitates exierit. Ali-
quando in uno membro sunt emollicio, spasmus et separatio quod uidere
poteris cum membrum emollitur et separatum tremat contra sui inicium.
25 Aliquando uidebis separatum spasmatum, tremulum, unde oportet preuidi
ne in medicina decipiaris. Paralysis est faciei torcio et maxi-
me in latus unum motio quod contingit ex motiua uirtute ad lacer-
tos faciei et oculorum transeunte. Nascitur item paralysis ex spasma
unius maxillę lacerti qui sanam maxillam sibi trahit. Cuius signum quia
30 oculus infirmi ex parte sani lacerti non poterit claudi. Inferior
enim palpebra inferiora circa retinetur, que si sufflare prece-
peris flatus ex una partę oris exit. Quod fit maxillę lacertus
nimium latus protrahitur. Quando uero sensus et motus amittuntur omnes e-
mollicionis species certificantur. Dormitacio nascitur unde et mol-

* quam membrum princi-
pale ad aliud
membrum propellit
secundum crisin

---

¹ tempore

licio, ex neruorum constipatione. Sed tamen emollicionis causa est for-
 tior, hac unde sensus perditur, et motus. Item dormitacio ex frigida
 nascitur complexione quia neruus in partem suam complicatur et cor-
 rugatur, et ideo parum uirtutis animatę ad illum transire, potest
 5 et quod transit, non perfectę. Aliquando ex nimia nascitur frigidita-
 te in uiris, et corrugatione aliqua ex nerui defectione
 sicut illius qui super menbrum iacuerit. Aliquando ex uentosita-
 te clausa subtus nucham et ipsam nucham comprimente quę uirtutem
 motiuam oppilat, ne ad neruum transeat. Signum huius pas-
 10 sionis quia quasi formicas per menbra deambulantes sentit,
 sicut uidemus in sedentibus super menbra. *De spasmo qui ex*
Spasmus ex plenitudine est plenitudine est .viii.
 minoratio longitudinis membri infirmi in quantitate
 sua, naturali qui aut in toto est corpore et uocatur thetanus,
 15 quo totum corpus extenditur uel multa menbra in utraque equaliter
 latera, et est extensio erecta, in neutra se mouens latera.
 Thetanus uero peracuta est passio. Si autem spasmus est in ante-
 rioribus menbris, anterior spasmus uocatur. Hic fit cum passus est
 in posterioribus lacertis. Si recto spasmus uocatur posterior, tunc in anteri-
 20 oribus est passio lacertis. Spasmus autem est uniuscuiusque membri
 cum paciatur, neruus ueniens ad lacertos patientis membri. Spas-
 mus et thetanus siue ex plenitudine sint siue ex \in/anicione
 aut ex mala complexione frigida nascuntur aut ex apostematę
 alicuius nerui calido. Ex plenitudine cum impletur neruus ex
 25 malis humidis et flegmaticis humoribus eum extendentibus et a longi-
 tudine sua eum minorantibus et lacertum ad quem ipse ue-
 nit neruus ad se contrahentibus unde infirmus menbrum cur-
 tatur sicut uter de corio factus cuius corium extenditur, si aliqua re plus
 quam capere possit fuerit impletus. Plurimum nascitur hic spas-
 30 mus in pueris grossum lac sugantibus et multis sine caute-
 la commestionibus et neruorum defectione eorumque emollici-
 onibus et eorum extendendorum facilitatibus quorum sanitas est fa-
 cillima. Significationes precedentes spasmum in pueris, acuta
 [ue]ntris est et continua febris uigilię, constipatio mentis, citrinitates

colorum. Virilia membra fortia sunt et sicca, parum ex plenitudine, spasmus patientia. Qui cum euenerit durus est sanari. Signum eius quia uenit subitus dieta ante fuit pertinens plenitudini. Aliquando etiam post ebrietatem uenit. Ypocras qui habens inquit
 5 spasmus si febres quartanę superueniunt cito soluitur spasmus eorum. Hęc febris ex putredine grossi et melancholici, humoris. Quod cum calefit, dissoluitur et consumitur in membris. Oportet autem intelligi quia si iuuenes et adolescentes epilepsiam, paralisin, apoplexiam habuerint in estate ex plenitudine
 10 pessima et molesta eius contingit. Cause enim has facientes passiones, etatibus eorum non sunt conuenientes. Minus molestę sunt et cicius deficiunt, si senibus in hiemę ueniunt propter concordiam passionum, ad complexiones eorum et naturam temporis anni.

De spasmō ex inanitione |xi/

15 **S**pasmus ex inanitione siccitas est nerui concontractio¹ sui cum contractione lacerti in se et membri anus minoratione sicut uidemus in cordis cithare, quę cum igni appropinquat aut calido aeri contrahuntur, et per se rumpuntur. Est autem hunc spasmus intelligi, de inanitione precedenti sicut nimia solutione
 20 uentris, aut in mulieribus fluxu sanguinis aut de uulneribus siue de naribus. Similiter de re sectatiua² sicut labore, fame, uigilia, febre acuta. Hic spasmus peior est quam qui ex plenitudine * humores dissoluit, et propter calorem desiccatur materiam unde spasmus fit. Si uero spasmus post febrem uenerit
 25 ex siccitate et consumptione fit humiditatis, propter calorem precedentis febris, quod peius est priori. Maxime hic spasmus post febrem quę fit ex apostemate cerebri nascitur. Vnde galienus. Omnis inquit spasmus post febrem nascens pessimus est. Spasmus ex frigida nascens complexione aut est interior sicut cum ex humoribus frigidis,
 30 congelantur, et corrugantur, lacerti corporis, et maxime illi qui sunt spondiles dorsi uel colli, seu tocius corporis. Si in membris sit anterioribus anterior uocatur spasmus. Si in posterioribus posterior uocatur spasmus. Si in toto corpore spasmus absolutus cuius significatio est quia rubeus uiridis uel liuidus est color oculi quasi foris exeunt

* neque subito uenit hic sed paulatim ypocras bonum est inquit febris post spasmus quam spasmus post febrem, febris enim cum post spasmus est ex plenitudine

¹ contractio

² siccatia

et maiores apparent, quam fuerunt. Infirmus quasi ridet, corpus inflatur, sonant digiti eius. Vigiliis, urine solutionem, digestionis constipationem patitur. Vrina paulatim exit sicut sanguis. In inicio morbi paciuntur singultum, et dolorem in capite cubitis, in dorso. Aliquando tremorem, a lecto propter spasnum cadunt. Hunc spasnum et thetanum habentium expectetur mors in diem quartum, quem diem si transierint morbus transit et spes est sanandi. Spasmus quem neruus patitur ex apostemate calido est, cum ad cerebrum peruenit passio. Vbi apostema nascitur, unde pelli-

5 in dorso. Aliquando tremorem, a lecto propter spasnum cadunt. Hunc spasnum et thetanum habentium expectetur mors in diem quartum, quem diem si transierint morbus transit et spes est sanandi. Spasmus quem neruus patitur ex apostemate calido est, cum ad cerebrum peruenit passio. Vbi apostema nascitur, unde pelli-

10 culę paciuntur. *De tremore qui et paralis .xi.*

Tremor contingit ex defectione motiue uirtutis que in trementibus est menbris. Est autem duabus de causis aut scilicet de interiore uel de causa exteriori. Interiore sicut de frigida complexione sicut paciuntur seniores, et aquam frigidam bibentes, siue in ipsa balneantes, siue nimium uinum bibentes, multum enim uinum refrigerat corpus, uirtutem dissipat, aut ex oppilatione grossorum humorum uirtutem motiuam contrahentium, ne perfecte transire possit ad menbrum, unde deficit motus illius membri aut de humoribus grossis in ipso membro coadunatis. Quia uero uirtus motiua menbra trahit sursum, ipsi sui grauitate deprimunt deorsum. Inter que duo motus ueniunt contrarii, qui iuncti tremor sunt uocandi. De extiori¹ causa, sicut angustia, ira, suspicione, tremore. Titillationes, ictigationes, de grossa uentosa et fumosa sunt nascentes, quod intelligitur, quia frigidis nascuntur temporibus et frigidis atque flegmaticis corporibus cum in aqua frigida balne-

15 in ipsa balneantes, siue nimium uinum bibentes, multum enim uinum refrigerat corpus, uirtutem dissipat, aut ex oppilatione grossorum humorum uirtutem motiuam contrahentium, ne perfecte transire possit ad menbrum, unde deficit motus illius membri aut de humoribus grossis in ipso membro coadunatis. Quia uero uirtus motiua menbra trahit sursum, ipsi sui grauitate deprimunt deorsum. Inter que duo motus ueniunt contrarii, qui iuncti tremor sunt uocandi. De extiori¹ causa, sicut angustia, ira, suspicione, tremore. Titillationes, ictigationes, de grossa uentosa et fumosa sunt nascentes, quod intelligitur, quia frigidis nascuntur temporibus et frigidis atque flegmaticis corporibus cum in aqua frigida balne-

20 ua menbra trahit sursum, ipsi sui grauitate deprimunt deorsum. Inter que duo motus ueniunt contrarii, qui iuncti tremor sunt uocandi. De extiori¹ causa, sicut angustia, ira, suspicione, tremore. Titillationes, ictigationes, de grossa uentosa et fumosa sunt nascentes, quod intelligitur, quia frigidis nascuntur temporibus et frigidis atque flegmaticis corporibus cum in aqua frigida balne-

25 entur. *De Gibbositate .xii.*

Gibbositas autem anterior quod fit cum dorsi spondiles anterior exeat, aut posterior cum protendantur in posterius. Aliquando etiam exeat in aliquod laterum et quod inde fit uocatur tortuosum. Exitus autem spondilium aut de causa est interiori aut exteriori. De interiori sicut cum homines sunt grossi et uiscosi quibus nucha extenditur, et ligamenta spondium² infunditur, et lubricę spondiles efficiuntur. Deinde separate suum locum exeunt. Item de causa interiori sicut cum calidum apostema nascens in lacertis spondilibus uicinis quas comprimens de lo-

30 um aut de causa est interiori aut exteriori. De interiori sicut cum homines sunt grossi et uiscosi quibus nucha extenditur, et ligamenta spondium² infunditur, et lubricę spondiles efficiuntur. Deinde separate suum locum exeunt. Item de causa interiori sicut cum calidum apostema nascens in lacertis spondilibus uicinis quas comprimens de lo-

---

¹ exteriori

² spondilium

co suo expellit, aut de uentositate subtus spondiles se clauden-
 te. Hęc spondiles premit et a loco suo secludit. De causa exteriori
 sicut cæusu percussione et similibus. Gibbositat autem adeo est
 aperta, ut non significationibus indigeat. Sed tamen eam quę est ex aposte-
 5 mate, sequitur tussis, angustia anhelitus, quę est ortomiosus. Opor-
 tet autem intelligi quia gibbosi propter apostema pectoris, ante eta-
 tem cito sunt morituri. Apostema enim nascens his quorum membra augmen-
 tentur, et ipsum in pectore augmentabitur, neque pectus propter hanc pas-
 sionem dilatatur, neque costę crescunt. Cor autem et pulmo semper ac-
 10 cipiunt incrementum, quod cum fiat pectus minuitur et constringit prop-
 ter costas non crescentes. Apostema uero cor quoque et pulmo semper
 augmentantur. Vnde necesse est anhelitus constringatur, ex qua duri-
 cie moriuntur. Ypocras. Habentes gibbum cum tussi et anhelitu, ante
 etatem moriuntur. Locum spondilis infirmę poteris certifica-
 15 re, si super spondiles dorsi manum tuam, a sursum usque deorsum
 moueris. Cum autem manus tua super spondilem quę foras exierit,
 ceciderit, atque sursum ascenderit, aut introierit uel deorsum eue-
 nerit aut de medio dorso se mouerit intendens quia ibi in-
 firmitas sit. Hęc sunt significationes et cause morborum in cere-
 20 bro et neruis ab ipso procedentibus nascentium. *De pas-
 sione que nascitur in membris sensuum et ab oculis incipiendum.*
 Passiones oclorum¹ in coniunctiua uel in cornea sunt uel in uuea
 uel in euagaido uel inter uueam et cristallinam uel in palpebris,
 ut in angulis oculorum aut in pelliculis uisus aut in lacertis oculos
 25 et palpebras mouentibus aut in uenis quę ad oculos ueniunt
 aut de pelliculis cerebri. Passiones in coniunctiua nascen-
 tes sunt obtalmia, tumor duricia, prurigo, siuila, pectigo,
 ungula. Obtalmia est calidum apostema nascens in coniunctiua, et est
 triplex. Vna est nascens de causa primitiua sicut sole, puluere,
 30 fumo, oleo calido et similibus. Est et febris quam sine apostemate pa-
 ciuntur oculi, cuius causa si auferatur quies succedit. Significatio
 huius obtalmię sunt lacrimę, rubores, ardores, et omnia parua.
 Secunda est turbulentia, in culis² et rubor priore maior et do-
 lor. Nascitur hęc ab exteriori causa sicut et prima, sed fortior

---

¹ oculorum

² oculis

est causa, aut de interiori si calido capostemate¹ in coniunctiua nascente propter humores calidos, descendentes de cerebro, et defectione ipsius membri. Huiusmodi est quedam debilis quedam fortis. Significatio debilis quia causa sua discedente et ipsa discedit. Est et durior cuius significatio dolor, tumor duricies et multę lacrimę plenitudo uenarum, quod ex nimia fit materia et sanguinolenta. Tumoris sunt .iiii. modi. Vnus quem subito paciuntur, et maxime in superioribus. Significatio eius, color est albus, anguli oculorum quasi morsuram muscarum, aut cimicum paciuntur. Secundus modus peior est tumidior et frigidior, quem si tangas digitis forma digitorum remanet ibi. Aliquando lacrimę habentur, aliquando non paruus est dolor. Tercius est fortior quem si digitus perforet nullum tamen uestigium ibi remanet neque dolorem. Quartus est fortissimus atque maximus, in quo apostema, oculi et palpebrę aufert partem usque ad supercilia. Est autem apostema durum, non digitis perforandum. Color eius liuidus nascitur, et plurimum in uariolis et obtalmia diuturna nascitur, et maxime in hieme. Duriciem paciuntur oculi cum palpebris, cum rubore et dolore motium et grauitate nimia, siccitate marcoris parua et dura, coadunatione, grauitate aperiendi oculos, in suscitacione a somno. Pruriginis significaciones, lacrimę sunt salseę, uitreę, oculos incendentes, in palpebris rubores, et pruriginis. Siuila est uena sanguinis plena, et grossa que semper augmentatur, rubescit, et ingrossatur, aliquando lacrimas habens ruborem quoque et pruriginem, oculi quasi nebulam habent fumosam. Pectia est sanguis descendens ad coniunctiuam de ruptura uenarum, que aut de percussione nascitur aut de uulnere. Vngula superfluitas neruosa nascens in maiori angulo oculi, que extenditur usque in nigredinem cooperiens uisum et contrahens. Hę sunt passionēs in coniunctiua nascentes. Que autem nascuntur in cornea cum dolore nimio pertingenti ad tempora maxime in motu dolorem faciens capitis

---

¹apostemate

et fastidium. Currit autem ad oculos acutus humor ut non possint oculi acutum collirium pati. Vulnerum sunt .vii. species. Quatuor nascuntur in superficie sua, et tria accubantia in ipsa. De .iiii. in superficie est unum firmo simile, incipiens

5 a nigredinis oculi loco maiore. Secundum est profundius et minus eius color, priore est albior. Tercium nascitur super coronam nigredinis oculi, accipiens paruum locum albedinis. Color eius super nigredinem albus, et super albedinem rubeus. Similiter omnes pustulę et uulnera super nigredinem sunt alba, quia super cornea

10 sunt posita, quę autem super albedinem rubea, quia sunt inconiunctiua. Quartum uulnus est in extremitate corneę, assimilatum furcule. Trium accubantium primum est profundum, camera-
tum, putredinis habens multum, oculos cum stringas currit inde humiditas, quod contingit, quia oculorum panniculi sunt commesti. Pus-

15 tulę nascuntur de humiditate in corticę corneę se coadunante, et sunt multę, et diuersę in colore, aut in dolore aut in equalis futura sit ostensione. In colore, quia quedam est alba, quedam uero nigra. In dolore, quia quedam nimii est doloris, quedam uero parui. In ostensione qualis sit futura, quia quedam futura est

20 sana, quedam maximam passionem generans, nimiam uero paucitatem. Hęc diuersitas aut est de materia aut de loco suo. De materia, quia quedam multa, quedam pauca. Aliquando acuta, aliquando uitrea, aliquando suavis, aliquando subtilis, aliquando grossa. De loco, quia aliquando post primum locum corneę aliquando post secundum, ali-

25 quando post tertium. Quę de materia fit multa subtili et acuta, durissima est et periculosa cum multa materia extensionem facit in oculo, et acumen, et quandam punctionem. Si de materia est grossa et parua, salubris et minus habens doloris. Quę sub primo est corticę, minoris est doloris et coloris nigri. Sed tamen

30 spiritum contrahit uisibilem et ueeam nigredinem. Que post secundum mediocris et salubrior est. Salubrior inquam omnibus pustulis quę in cornea sunt exteriori, ablata a perforatione oculi. Si enim putrescat cornea aut eius fundatur pars, non magnum est periculum. Si remaneat cicatrix non uisum contrahit, cum non super perfora-

tionem fit. Sed si super perforationem sit et putrescat, cornea
aut fundatur, perforat ad uueam, et si cicatrix permaneat con-
trahitur spiritus uisibilis ne per foramen transeat. Est et alter mor-
bus qui retro corneam nascitur aut de uulnere aut de
5 cephalea, aut de obtalmia, paruū sibi accipiens lo-
cum in cornea, unguam assimilans in forma. Est et alter
maioris capacitatis peior peiori, in extramittendis
oculis. Emissio autem ista, de fissura nascitur cornea, et est
aut ex uulneribus, aut ex pustulis. Exitus autem .iiii. sunt genera. Pri-
10 mum cum de uueę substantia paruū quoddam quasi formicę caput ex-
eat, quod qui uiderit estimat quia pustula fit. Sed differt,
quia hec colorem secundum uueam habet, utpote si uuea sit nigra, et
ista colore erit nigra. Si alba, et ista erit alba. Si glau-
ca, glauca, et radix eius alba. Pustula in albedine oculi
15 nascens habet ruborem et pulsationem. Secunda species est alba ma-
ior, similis uueę. Tercia est ita alta, ut transeat palpebras
et ueniat ad cilia. Quarta uocatur acuta et in exitu lon-
ga ut pars corneę iungatur cum ipsa, et quasi caput acute ef-
ficatur. Panniculi qui dicuntur macule sunt subtiles, in cornea
20 exteriori, et quidam grossi interiori. He sunt passionēs corneę. V-
uea foraminis habet largitatem atque strictionem. Largitas
foraminis duobus modis est aut naturalis aut de apostemate
nascente in uuea et extendente eam, aut de multa euagai-
de. Hec sepe nascitur pueris et mulieribus. Quam qui multam habet
25 aut parum aut nichil uidet. Parua res maior ei uidetur, quam
est. Secundus aut de magna est percussione aut de calido apostemate.
Strictio aut naturalis est aut de mollicię ut diximus in prece-
dentibus cum causam accidentalem tetigimus. Significationes harum duarum
passionum sensui palam sunt. Si enim infirmum ad solem stare
30 feceris, et oculos eius soli apposueris, perforationem uidebis
in uuea si maior aut minor sit quam oporteat. Passio
inter uueam nascens, et cristalleidon aqua est, et fumus
ascendens de stomacho. Aqua ex humiditate grossa, inter uue-
am et cristalleidon est congelata, spiritum uisibilem contrahens

ne foras exeat. Significatio sua in inicio, quia infirmus quasi cimices,
 muscas, fustes, pilos, splendores, uideat ante oculos.
 Sed hæc accidentia ex passione nascuntur cerebri, aut ex
 ore stomachi cum fumus in¹ exierit. Ex stomacho intelligimus si perforatio
 5 oculorum clara, et nullam habens maculam uidebitur et imaginatio
 apparuerit ad tempus, ad tempus non. Ad tempus augetur et ad tempus mi-
 nuitur, et in oculis utrisque fuerit infirmus in stomacho puncturam
 et ardorem senserit. Si uero uomitum aut iera pigra, acceperit,
 imaginatio aufertur, et quiescit, augmentatur cum nimium co-
 10 mederit, minuitur cum in incium². Imaginatio est ex aqua con-
 tinua in qualitate augendi et minuendi, unde neque au-
 getur cum homo saturatur neque minuitur cum parum comedit neque pi-
 gra uel uomitu adiuuatur. Aliquando ab uno oculo incipit, et cum
 perfecta sit uisum contrahit. Est autem multarum specierum. Quedam
 15 enim nigrum colorem habet oculorum, quedam uitreum, quedam album, alia in
 citrinum, alia in uiridem, alia uenetum. Aliquando tamen non est ex
 aqua hic color sed potius est euagaidos exsiccatio quod discernitur
 quia in aquatica, imaginatio ab inicio uidetur, cui si quis medi-
 cetur uisus redit. Quæ ex deficcatione³ euagaidos fit nullam
 20 habebit imaginationem oculi minorantur et consumuntur. Vnde hec
 passio oculorum uocatur consumptio. Ex aqua aliquando oculi si medicentur
 proficit, aliquando numquam inde adiuuatur, quod probabitur. Si oculo uno cla-
 uso digitus superponatur et altero prospiciatur. Si ergo perforatio oculi
 large dilatetur adiuuatur. Sin autem pro impossibili habeatur.
 25 Altera probatio. Infirmus in sole stet, et te aspiciat firmiter tu
 uero super superiores palpebras utrumque tuum pollicem pone et su-
 bito inde tolle. Si aquam uideris moueri et dispergi, desiste me-
 dicari, quia nichil eum adiuuabit. Quod si aqua steterit medicina
 proderit. Passiones in palpebris nascentes, sunt auratus, scabies,
 30 grando, petrositas uiscositas, acuitas, comprobatio, pili superflui,
 pediculi, ordeum, pili inuersi morum fauus, formica, glans, ca-
 sus ciliorum. Auratus est pingue corpus et uiscosum, cum neruis
 et pelliculis, telatum nascens in palpebra interiori desuper
 propter mala accidentia maxime in pueris. Signa, quia palpe-

---

¹ inde

² minimum

³ desiccatione

bra emollita non secundum quod oportet sursum ascendit, neque splendentes uidere potest solem. Qui si aspexerit cito lacrimatur et sepe obtalmiam patitur. Scabiei .iiii. genera sunt. Vnum nascitur desuper interiori palpebra, et est asperum. Alterum ad superius et est rubeum, graue et dolorosum, ambo oculi habent humiditatem. Tercium forcius est et asperius ut interior palpebra quasi ficus fissa, uideatur, et est rubicundius in quo maior dolor grauitas et prurigo habentur. Quartum fortissimum est et rubicundissimum dolorem habens maximum, grauitatem quoque et pruriginem, asperitatem et grauitatem et in palpebra duriciem. Hęc species diuturna est. Grando humiditas est congelata, in interiori palpebra, sicut grando. Alba est autem de humoribus frigidis, et flegmaticis. Petrositas est humor in palpebra, sicut petra. Viscositas est aut unius palpebrę cum albedine oculi et nigredine, aut ad se inuicem utriusque. Hęc nascitur ex oculorum uulneribus, aut ex ungule medicaminibus, et similibus. Acumen est grauitas in palpebra de uentositate grossa. Sentit autem infirmus cum a somno excitetur, quasi arenam aut puluerem in oculo. Cooperitionis tres sunt species.

20 Vna est altitudo superioris¹ palpebrę cum oculum non possit cooperire. Hec autem naturaliter est aut quia palpebra non est consuta ut oportet. Secunda est paruitas palpebre naturalis. Tercia uniuersitas inferioris ad exteriorem. Hec aut ex uulnere nascitur, aut ex superfluitate carnis propter

25 uulnus. Ordeum est apostema, nascens in extremitate anguli palpebrę ut ordeus forma. Pediculi sunt minuti nascentes in palpebris, plurimum qui dietantur unde humores in corpore nascantur. Morum est carnis peticia² rubea nigredini pertingens, suspensa oculis nascens ex putredine sanguinis. Formica est fissura nascens in extre³

30 palpebra. Vnde paulatim in oram prophetę cadit. Fauus est quasi formica sed uueo humori magis uicina. Pili nascuntur in palpebra, interiori contra oculum, pungentes eum in quo humores coadunari faciunt. Palpebra

---

¹ superioris

² peticia

³ extrema

autem emollitur, et inde in oculo propter punccionem lacrimę augmen-
 tantur. Hęc autem ex humoribus est putridissimis coadunantibus se
 in palpebris. Cadere cilia aut ex acutis est humida, aut
 ex alopecia estque cum palpebrarum grossitate et duricie, ru-
 5 bore et earum dolore. Glans dicitur in oculis nasci, sicut in menbris to-
 cius corporis. Passio in angulis nascens palpebrarum uulnus
 est inter nares et angulum. Quod cum aperiatur inde putredo egreditur. A-
 liquando hec putredo ad nares currit per foramen quod inter nares et
 oculum subsistit. Aliquando exit subtus palpebrę cutem, et corrumpit
 10 eius cartilaginem quod potest intelligi, quia stricta palpebra est unde
 putredo effluit. Est et alius morbus id est magnitudo carnis
 maior quam oporteat, in angulo maiori oculi quę humidita-
 tem ab oculo uenientem contrahit, ne ad foramen narium transire pos-
 sit. Passio nascens in perforatione nerui utriusque est oppi-
 15 latio, ex nimia humiditate neruum comprimantem. Vnde aut
 aufertur uisus, aut minoratur. Signum, grauitas est ca-
 pitis maxime contra inferiorem partem oculi. Est etiam ex humore
 intra neruum descendente et eum oppilante. Signum quia pili,
 cimices, muscę apparent in inicio morbi ante oculum, neque
 20 in oculo uidetur aque significatio. Si autem claudatur unus oculus anteri-
 us foramen non dilatatur. Hęc oppilatio est peior, quia spiritus ui-
 sibilis, non potest ad alterum oculum transire, et dilatari. Est et al-
 tera passio id est contusio nascens ex percussione casu uel capitis
 collisione uel ex nimio uomitu. Hęc passio, aut aufert
 25 uisum ex toto aut minorat. Est¹ et altera id est nebulositas,
 quę ex defensione est spiritus uisibilis, a cerebro uenientis,
 et paruitate sui. Est altera cum homo in nocte nichil
 uideat quod ex grossitudine est spiritus animati, et turbulen-
 tia humoris. Idem paciuntur qui a se remota non uident
 30 propinqua uero aspiciunt. Passiones nascentes in neruis et
 lacertis oculos et palpebras non mouentes, * propter cerebrum pa-
 ciuntur. Signum huius rei, quia motus uirtusque rei oculi corrumpi-
 tur. Aliquando contingit in alterutro, duorum neruorum ad o-
 culos uenientium. Signum, quia motus illius oculi corrumpitur, ad

* mollicies est et
 spasmus quia ner-
 uos mouens ocu-
 lum patitur.

¹ Est ... non uident] *in a new, contemporary hand*

quem ille ueniebat neruus. Aliquando fit in diuisione utriusque
 nerui. Vnde lacertus ille corrumpitur a quo diuisio illa moueba-
 tur. Lacertos oculos mouentes diximus cum de menbris tracta-
 remus. Vnusquisque enim oculus .viii. lacertos habet .vi. oculum mouen-
 5 tes .iii. radices nerui, unde spiritus exit, constringentes et oculum
 sursum leuantes .vi. mouentes qui sursum sunt, si emolli-
 antur deorsum oculus deprimitur. Si spasmentur sursum erigitur.
 Inferiores si emolliuntur, sursum oculus erigitur, si spasman-
 tur, inferius descendit. Lacerti angulorum emolliti, oculorum mo-
 10 uent in alteram partem. Si spasmantur in alterum angulum o-
 culus mouebitur. Ambo lacerti oculorum regitiui, emolli-
 ti aut spasmati dolorem oculorum sunt facturi. Tres lacerti
 qui in inicio sunt nerui, unde exit spiritus ad hoc facti sunt ut diximus,
 ut neruum teneant et contrahant a motu, oculumque leuent
 15 superius. Qui spasmati non nocent oculis, sed emolliti nocent,
 quia oculum exire faciunt quod aut de interiori est
 causa, cum materia ad neruum et lacertos descendat, aut
 de exteriori sicut percussio est. Si exeunt oculi et uisus sanus
 remanserit, significatur neruus liminaris, extendi, ex nerui
 20 mollicie eum tangente et constringente. Si autem uisus perierit
 significatur emollicio nerui luminaris. Si oculi ex percussione
 uel qualibet huiusmodi re exierint, et uisus sanus fuerit, in-
 telligimus quia solus lacertus leuus sit. Quod si uisus annulletur
 neruus proculdubio est leuus. Lacerti palpebras mouen-
 25 tes, sicut diximus tres sunt, unus sursum erigens, duo inferius de-
 primentes. Si leuans sursum alleuiatur, palpebra non leua-
 bitur. Si spasmetur non clauditur. Si ambo deprimentes al-
 leuiantur, palpebra non mouebitur. Si unus tantum, media le-
 uatur et media clauditur. Si uero lacertus mollitur media pal-
 30 pebra ad sanum lacertum torquetur. Si palpebra spasmetur
 ad infirmum lacertum reuoluetur. Significatio passionis uena-
 rum a craneo capitis ad oculos uenientium extensio
 est uenarum frontis et timporum. Venarum que sub craneo
 sunt significatio nimia est sternutatio, et assiduus humorum

cursus per nares atque oculos uenę frontis et timporum si paciantur non extensę. Hę sunt passiones oculorum et causę et significationes earum. *De auriculis* \xv/

Passiones membrorum auditus, aut uniuersales sunt omnibus aut in
 5 uno solo membro nascuntur. Vniuersales sunt dolores ex complexione mala calida uenientes siue ex apostemate siue iuncturarum separationibus. Ex complexione mala calida fiunt, ardor, rubor, calor, circumdantes auriculas quibus accedens rusa¹ actualiter frigida eos adiuuat. Si dolor ex frigida sit complexi-
 10 one, erit sine rubore et ardore. Quem adiuuat causa actualiter calida, maxime si infirmi dieta fuerit, antea refrigeratiua. Complexio humida et sicca nullum auricularium dolorem generat. Apostemata calida faciunt dolorem nimium et pulsationem in capite, in fronte grauitatem et in facie ruborem, quę si magna sint non erunt sine febre. Frigida faciunt grauitatem et extensionem sine passione, et non multo dolore. Quelibet harum passionum in perforationibus fuerit auricularum dolores, hos omnes faciet in profunditatibus earum. Si uero in primis instrumentis uel in auditus neruis dolorem gignet intra craneum capitis in prima parte
 20 pertinente auricularum fundamentis. Si exteriora membra paciantur foraminis palam erit sensui iuncturę separatio, sicut fractura, contusio. Si in interiori est, eo auditus cum sensu intelligitur sanguis enim inde egreditur. Si in primis auditus instrumentis aut in neruo percussio sit exterior aut contusio. Si intrinsecus passio
 25 auriculas circumdederit, et percussio uel contusio precesserint, constat, quia instrumenta auditus, aut eorum neruus fracturam siue contusionem paciantur. Passiones membrorum auditus alię in primo foramine nascuntur, alię in membro quolibet interiore siue neruo auditum faciente. In primo foramine uulnus uerruca, caro
 30 superflua, uermes aut inmundicia uel aliquod corpus cadens extrinsecus uel aqua uel bestiola sicut cimices musca uel uentositas. Vulnus quia apostema quod antea fuerit rumpitur. Signum, eius quia sanies ad auriculam egreditur. Vermes nascuntur ex putridis humoribus, quorum significatio inter auriculas est prurigo, et sentitur eorum mo-

---

¹ causa

tio, et exeunt foras aliquando. Caro superflua uerruca atque in-
 mundicia de superfluis humoribus sunt exeuntia quę in propatu-
 lo uidentur si infirmi auricula soli apponatur. Similiter quod in
 ipsam cadit deforis, palam est sensui. Aqua enim esse perpen-
 5 ditur cum quis fuerit balneatus aut caput lotus. Hę omnes passiones
 si magne sunt, uiam auditui claudunt, et surditatem faciunt.
 Si paruę detrahitur auditus, et neruo nascuntur sicut sonitus susur-
 rus, uoces non reales. Quę contingunt ex uentositate in pan-
 niculis cerebri se claudente, ex parte auricularis nerui,
 10 siue nerui auditus, seu sui instrumenti aut sunt ex humoribus in
 illis locis se mouentibus. Si ex grossis humoribus, grauitas cum soni-
 tu in his locis et in capite. Si ex uentositate fit techina-
 tio. Grauitas auditus quę surditas uocatur si ueniat ex ac-
 cidentibus quę membra sua paciantur, aut ex mala erit complexio-
 15 ne uel ex morbo officiali, sicut oppilatione ex apostemate grosso uel hu-
 more aut iuncturę separatione fractura uel fusura¹. Aliquando
 grauitas ex cerebro nascitur, cum quodlibet supradictorum trium pa-
 ciatur. Si auditus uni auriculę aufertur, uel ambabus et alii sensus
 omnes siue plures infirmentur, poterit intelligi, quia passio ex
 20 cerebro fit. Sed si alii non corrumpantur, auditus uero solus dampnætur,
 neruum ex quo est auditus uel instrumentum eius, pati intelligimus.
 Auditum uero ablato uel minorato et passione neque in forami-
 nibus auricularum neque in exterioribus membris apparente si infir-
 mus uersus auriculas dolorem grauiter in capitis inferioribus
 25 sentiat, intelligimus grossos humores ad neruum et auditus instru-
 mentum decurrentes. Quod si cum thechinatione fuerit et pul-
 satione, percipitur esse ex apostemate. Si cum fractura uel cum percussi-
 one intenditur neruus, fissus siue fractus, uel contusus esse. Item au-
 ditus deficit ex defectione uirtutis audibilis sicut senioribus contin-
 30 git. Aliquando fit surditas cum puer procreatur in uulua, si natura
 auditum uel eius instrumentum neglegat, perforandum ex sui defecti-
 one, uel ex materię grossitudine. Item ex acuta egritudine cum
 humores colerici ad cerebrum ascenderit, hos iuuat, si per di-
 gestionem coleram purgent. Sicut ypocras in aphorismo.

---

¹ fissura

Colericam inquit solutionem habentibus surditate superueniente solutio tollitur. Surdis si solutio colerica superuenerit surditatem tollit. Hęc sunt passiones in menbris, auditus nascentes.

Passiones in menbris *De menbris odoratus.* \xvi/

- 5 odoratus uel in naribus sunt, uel in pelliculis eas operientibus uel in osse colamentum assimilante et in pelliculis cerebri illud os aperientibus, uel in primo instrumento odoratus, inde in uentriculis cerebri quę similes sunt mamillarum summitatibus. In naribus ex mala complexione uel morbo officiali uel iuncturę separatione. Ex
- 10 mala complexione uel eius significatione uel causa sicut in superioribus hic intelligimus. Ex morbo officiali innascenti naribus ex apostematibus fit, uel uulneribus seu carne polippum animal assimilante, quia sicut animal illud cum quis uelit accipere pedibus nares suas oppilat, ita hęc caro nares humanas
- 15 quod palam est sensui maxime si nares infirmi opponantur soli. Hęc passio adeo est magna quia cum narium uias oppilauerit odoratum tollit, quem si non ex toto auferat, tamen minorat. Contusio uel fractura si magna sunt odoratum auferunt. Si parua minorant eum. In narium pelliculis, ex mala complexione uel ex calido seu duro apostemate fit. Signum apostematis calidi quia grauitatem, pulsationem infirmus in naribus sentit. Si durum fuerit grauitatem techinositatem sine pulsatione. Passio hęc uoci solet nocere. In osse colamentum similante, et in pelliculis ipsum operientibus oppilatio et fetor nascuntur. Oppilatio ex grossis humoribus foramina ipsius ossis oppilantibus. Sentit
- 20 infirmus grauitatem, uenientem ex naribus in capitis interioribus. Pelliculę oppilantur uel ex grossis humoribus uel ex apostemate calido sed duro. Tunc sentit infirmus sicut in capite apostema habeatur. Fetor ex putredine est ossis colamentum assimilantis uel de humoribus fetentibus, uel in foraminibus suis, uel in pelliculis se inuisantibus. Aliquando etiam fetor est cum humores sint in cerebro fetentes, quod habentes, febres habent in capite et dolores. Fetor nascens de humoribus putredinis in foraminibus ossis minorationem facit uocis. In instrumento
- 25
- 30

odoratus passio coriza est et minoratio odoratus. Coriza est humor humidus descendens a uentriculis prore cerebri, naribus pertinenti. Est autem de calore uel frigidore quę patitur cerebrum, sicut uidemus in his qui in calore minorantur solis. Dissoluuntur enim in capite humores, et effluunt ad nares, contingit etiam his qui in frigiditate stant aeris, in quibus humores qui solent dissolui clauduntur et augmentati influunt naribus. Minoratur odoratus uel aufertur, ex mala complexione nimia uel officiali morbo sicut oppilatione uel apostemate uel humoribus grossis et uiscosis, aut de separatione iucture. Hęc si sint magna aufertur odoratus. Si parua, minoratur. Horum signa iam superius diximus. Cum ergo uideris infirmum harum aliquam habere significationem, in prore cerebri, naribus pertinenti, non dubium quin passio in uentriculis sit prore cerebri, et instrumento odoratus id est uentriculorum extremitatibus. Si autem uideas hominem naribus loquentem in osse calamento¹ simili intellige esse passionem. Si autem in uentriculis erit prore cerebri, et in instrumento odoratus, atque pelliculis ipsius. *De lingua et oris parte Passiones lingue aut lingue pertinenti. \xvii/*

in ipsius corpore et in circumdantibus ipsam nascuntur, aut in neruis ad eam uenientibus et parte cerebri, unde ipsi procedunt nerui. Sunt autem apostema gustus corruptela, pustule late, extense in pelliculis exterioris lingue et in omnibus partibus buccę. Suntque albi colore, plurimum nascentes pueris et infantibus malum lac sugentibus. Vnde aliquando totum os patitur, ut usque ad meri perueniat et stomachi pelliculas et nigri sunt coloris. Apostema linguam magnificans et ab ore exire faciens exilium uocatur lingue, est et illud apostema quod uocatur rana, ideo quod sicut rana nascitur sub lingua. Est et aliud calidum et sanguinolentum, unde lingua patitur tota. Corruptela gustus aliquando est in amaritudine ut infirmus amarum saporem sentiat, in ore et in omnibus quę comedit. Quod contingit si substantię lingue humores dampnentur, colerici aut totiori sicut in febribus uidetur tercianis et ictericis.

---

¹ colamento

Aliquando quidam in ore dulce sentiunt et in omnibus quę comedunt, quod ex sanguinis fit dominatione, in lingua et in toto corpore. Quidam salsa saporant, et est ex flegmate salso. Similiter de ceteris humoribus intelliges. Passio nerui per quem sentit gustus ablatio uel minoratio est gustus qui sequitur cum paruus sapor in ore sit uel nullus. Patitur etiam ille neruus unde motus et loqui linguę datur grauitatem uel loquendi ablationem. * Hęc nascuntur ex mala complexione flegmatica et grossa ad neruum descendente aut ex iuncturę separatione aut ex collisione in cerebrum cadente. Significatio unde certificatur itidem, ut in superioribus certificabitur. Aliquando lingua patitur grauitatem et loquendi ablationem de passione partis cerebri unde neruus procedit, qui ad linguam tendit, aut ex toto cerebro. Quod uel ex mala complexione est uel morbo officiali sicut in frenesi uidetur, et peracutis passionibus et sicut epilepsia paralytica et similibus, ex frigida et humida complexione nascentibus. He sunt significationes, passionum in lingua nascentium.

Passiones in membris oris aut sunt in labris oris aut in dentibus uel in carne quę est in toto ore, in uulua et utraque glande. In labris est fissura emorroide pustulę quę omnia ex sanguine nascuntur et colera rubea. In dentibus dolor nimius corrosiones, exacerbationes, dormitationes et perforationes. Dolor aut ex complexione calida aut frigida, quas patitur ad ipsos ueniens neruinis¹. Intelligitur ex causa calida actualiter uel frigida eis conuenibili. Est etiam ex calido apostemate in carne dentium nascente. Dentes enim sunt impassibiles quod intelligitur quia dens ruptus nullum dolorem patitur. Dolor ergo ex mala est complexione neruos passibiles faciente uel ex calido seu frigido apostemate. Causa quiescendi dolorem cum dens extrahitur quia neruus non tunc extenditur sed ab alto² dente dilatatur neque apostema habet unde comprimitur et habet loci spacium, unde fumus exeat dissolutus et medicina loco infirmanti apponitur cum dens extrahitur ut cicius sanetur. Corrosiones dens pa-

* quod ut ita dicam mutiacos dicitur

---

¹ neruus

² ablato

titur ex humorum acutorum et cito putencium dentes quę comedentium putredinibus. Perforationes sunt corpus atricium¹ cooperiens dentes ex fumo ascendente a stomacho. Exacerbationes aut de exteriori causa, cum comeditur res nimis acida, aut
5 de interiori, propter acidos humores stomachi. Dormitationes ex causa nimis frigida actualiter sicut niue, glacie et aque nimia frigiditate. Casus dentium atque motus ex humiditate est gingiue, et neruorum dentes ligantium gingiue et eius commestione, aut ex loci proprii ubi appositi sunt largitate.
10 Largitas ista aut naturaliter est sicut in dentibus puerorum ex defectione sua et lactę ad ipsos currente et aliorum dentium fortium necessitate propter sicca cibaria et duras res frangendas, aut ex siccitate sua sicut in senioribus dentes cadere uidentur, quia loca ubi prius tenebantur cum desiccantur,
15 in quantitate minorantur, et priorum compositio² disturbatur, sicque labuntur. Audiui quosdam dicentes, quia cum senioribus dentes caderent, locum cadentium alii nascentes supplerent, sed non est credendum quia materiam preparatam dentibus nascituris in corporibus seniorum difficile est inueniri. Quę gingiua et caro
20 paciuntur dentium apostema est calidum infirmo dolorem faciens et pulsationem gingiue et dentium. Est et alia passio redulilis³ uocata cum in putredinem mutetur, calidum apostema unde putrescit gingiua. Aliquando cadere facit, odorem corrumpit oris. Est et alia passio quę uocatur adrilis⁴ caro superflua in dentibus
25 nascitur in inferioribus calidum apostema habentibus. Sentit tamen infirmus aliquid commestorum remansisse in dentibus fluit etiam sanguis de gingiuis quod ex uirtute pascitiue defectione contingit. Caro idem patitur oris quod et gingiue apostema scilicet calidum et putredinem, et sanguinis fluxum. Nascitur in ore fetor, qui aut ex dentibus est aut ex putredine gingiue aut ex putido in ore stomachi
30 flegmate cum cursu saliuę. Qui ex cerebri est humiditate ex stomacho intelligere quia odor nichil horum habet quę diximus et fetor cum comeditur minuitur. Vulua calidum apostema patitur sentiens dolorem et pulsationem intra buccam interiorem et in

---

¹ citrinum

² compositio

³ tedulis

⁴ adrilis

transglutiendo molestationem et emollita cadit. Quod intelligitur¹ quia quasi rem suspensam in gula sentit infirmus. Cum autem os aperitur et lingua emittitur, uulua longior quam fuerit, uidetur, et frustrum eius summum recedatur radixque eius subtiliatur. Si ergo cadere diu moretur incidatur. *De passione*

5 *Passiones in menbris spiritus unde anhelitus nascitur.*

in gula uel in gutture, aut in pulmonis nascuntur canalibus, uel in ipso pulmone uel in pelliculis costas operientibus uel in lacertis siue in diafragmate uel in corde. In gula quia

10 in utraque nascuntur glande que uocatur amigdaline et salie sunt generatiue quedam in lacertis, quedam in gula uestimentibus pulmonem quoque et guttur, quedam in uie gula nascuntur. Amigdaline calidum apostema paciuntur. Signum eius, dolor est loci illius maxime cum transglutienda glutuntur

15 et rubor in exteriori gula habetur. In lacertis est quinancia et suffocatio. Quinancia est calidum apostema in gula uel meri lacertis. Si apostema in lacerto est interiori appellatur sinuchi, et est pessimum in transglutiendis. Si in lacerto est exteriori appellatur panuchi quod infirmi in angustia anhelitus paciuntur,

20 et molestatione eius et mortomia ipsius et febribus uocisque minoratione et in gula dolore, colli et faciei dolore, et extensione et transglutienda duricie, oculorumque concauitate. Suffocatio est apostema calidum in lacertis gutturis.

Quod si in exteriori lacerto sit absolutam suffocationem est euocari. Si

25 in interiori lacerto, canina uocabitur suffocatio. Huius accidentia sunt quinancia. Sed tamen quinancia forciora sunt et duriora. Huiusmodi infirmi semper sunt aperti oris nulla cibaria possunt transglutire, nec humida sicut uiscula² et sunt sicut suffocari. Oppilatio ista augmentata, os etiam meri oppilat, aliquando cum ad

30 aliquod laborent. Transglutiendum quod transglutitum per foramina ascendit, palati et per nares exit aliquando. Hac passione suffocatio fit, propter motum spondilium colli quod maxime contingit pueris ex debilitate ligamenti spondilium. Aliquando ex passione uel casu solet euenire. In hac specie nichil ualet

---

¹ intelligitur

² iuscula

medicina. Separabilior uero suffocatio et salubrior est cum appareat apostema in gula, aperto ore et linguę emissionem. Item si apostema et rubor extra gulam et pectus appareat pessima est et mortifera. *De passione in gula et pulmonis canalibus.*

- 5 **P**assiones in gulę gutturis et canalium pulmonis pelliculis sunt catarrus, humores humidi ad nares descendentes de cerebro et ad gulam meri guttur, et canales pulmonis. Qui si ad nares descendunt corizam est uocari. Si ad guttur et canales pulmonis unde passio fit in pelliculis et parua
- 10 generatur tussis. Si in pulmonem et pectus descenderint tussis inde fortis. Hic catarrus aut est de calore quem caput patitur in estate de solis incensione aut de frigiditate sicut in hieme de aeris frigiditate. Qui de calore infirmantur calorem paciuntur et in facie ardorem et in capite sentiunt
- 15 aut humores in gulam et nares acutos ascendentes et in gutturę, canalibus quoque pulmonis asperitates. Si sit de frigore in prora capitis sentit extensionem et fronte et opilationem in narium ad buccam perforatione ut pulsus inde minuatur, et auferatur, et uox minoretur. Febris acuta plu-
- 20 mum¹ sequitur catarrum, et dolor capitis cum rigore. Raucitas gutturis nascens ex catarro et raucitas canalium pulmonis in inicio est quasi grauis. Item quidam raucitatem paciuntur non tamen ex catarro quam gignit calida complexio sicut in febribus uidetur, aut frigida, sicut cum boree flatu. Hec paucitas est
- 25 sicca, nulla proiciens humida. Item nascitur raucitas ex complexione humida quam guttur et canales pulmones paciuntur, unde infunduntur, unde et emolliuntur. Cum autem pulmonem exierit, aer, et per hęc membra transierit, uox clara propter humiditatem non fit. Hii asperitatem neque dolorem senti-
- 30 unt in his locis. Aliquando quoque raucitas et tussis ex causa nascuntur exteriori, sicut puluere et fumo et clamore nimio quę faciunt asperitatem et apostema in gutturę et pulmonis canalibus cum dolore. Oportet autem intelligatur, quia catarrus et raucitas in senioribus non cito maturantur, sicut yprocras

---

¹ plurimum

in aphorismis testatur. *De pulmone.* \xxi/

Passiones pulmonis sunt tussis fortis, anhelitus, asma, angustia, spiritus ortomia, peripleumonia, screatus sanguinis, et saniei id est ptisis. Tussis aut ex catarro aut ex mala complexione nascitur. Ex catarro, quia cum humores a capite descendunt et ad pectus, et ad pulmonem ueniunt, tussim faciunt maxime si materia sit acuta et commestiuua unde pulmone nascuntur in pectore, quia tussim habentes aliquando acutos et subtiles screant humores. Quorum materia multum est pessima siue screant siue non, quia non screantur remanet in pectore non maturata et pulmonem percutit ingrossata. Si screatur tussis nimia efficitur. Hęc enim materia subtilis non a pulmone facile ascendit ex subtilitate sui. Reuertitur enim cum ascenderit et in eundem locum ubi prius fuit descendit, unde tussis augmentatur in pulmone et pectus mouentur neque possumus scrutari, quando tunc aliquę uenę crepent pulmonis et ueniunt in putredinem de screatu sanguinis. Aliquando screant flegma subtile, aliquando uiride, et quidam diuersas febres paciuntur secundum quod putrescit in pulmone de his humoribus. Quę tussis cum diuturna sit, diuersas screant causas. Dixerunt quidam medici quia homines diurnas tusses habuerint et grauedinem quasi screauerint. Dicunt alii quia sicut lapidem in uesica nascentem screauerint, cum quibus screatibus tussim aufertur et ipsi sani efficiuntur. Causa lapidis fuit quia materia grossa in canalibus pulmonis morata quę quasi lapidem se fecerit. Quę autem tussis ex mala complexione fit aut de calida est. Cuius significatio est calor in anhelitu, sitis et defectio recipiendi frigidum aerem et rubor in facie. Aliquando citrinum screant, aut de complexione est frigida. Cuius significatio, est calor facies est liuida, neque sitim habet neque calorem, nocet aer frigidus, iuuat calidus. In multis passionibus tussis nascitur sicut pleuresi, peripleumonia screatu sanguinis aut saniei, dolore epatis quod in suo loco sumus dicturi. Venit autem iterum tussis ex asperitate gutturis, aut ex acutis cibariis, seu stipticis, aut ex puluere

siue de alia re, aliqua, in canales pulmonis. Hęc tussis est sic-
 ca. Item hęc eadem nascitur de grossis humoribus, inina¹ pulmonis se inuis-
 cantibus neque tussi exeuntibus aut de alia materia quę dispergitur et
 cadit antequam egrediatur. Anhelitus et asma, et ortomia, et spiritus angus-
 5 tia nascuntur de strictione uiarum pulmonis. Si fuerit ortho-
 mia, et spiritus angustia frigidus grossos et uiscosos humores
 in uis ipsis se inuiscentes et claudentes intelligimus ex mag-
 nitudine spiritus et sui sine febre spissitudinibus quomodo stringen-
 tes nares paciuntur, aut laborantes in cursu ex spissitudine
 10 anhelitus. Cum autem huiusmodi infirmus iaceat supinus, augmentantur,
 si erectus alleuiantur. Somnus eorum paruus emittere aerem suauis est quam
 recipere. Causa tussis est quia natura uult emittere grossos humo-
 res illos, magnitudo anhelitus quia in hac passione non defi-
 cit uirtus. Spissitudo², quia aer propter angustias uiarum non intrat quan-
 15 tum sufficiat, quantum prius una uice faciebat. Ortomia et sessio
 quia lacerti pectoris et eius pellicule cum iaceat supinus super pulmonem
 cadunt et uias comprimunt neque potest spirare, infirmus si non sedeat, uel eri-
 gatur. Vnde hec passio uocatur orthomia. Anhelitus, angustia spiritus uniuers-
 ale est accidens huius passionis et multarum aliarum que instrumen-
 20 tis spiritus sunt, quia hęc membra si paciantur eorum actio necesse est minuat.
 Oportet autem intelligas quia passio ista sine screatu in ydropisin.
 Anhelitus et orthomia nascuntur ex calore qui ex fumo est cordi
 et implet³ pectus et et pulmonem. Significationes anhelitus et pulsus magni-
 tudo sitis nimia et maior amor trahendi aerem quam emitten-
 di, sicut in peripleumonia uidetur. Aliquando angustia spiritus ex apostemate in sple-
 ne nascitur, et interdum ex mollicie lacerti * pectoris, cum materia mu-⁴
 ad pulmonem propter humiditatem. Quod contingit ex defectione
 pulmonis, proiecta ex his membris proicientis. Signum huius passionis
 febris est continua et fortis, angustia spiritus tussis, dolor grauis,
 in prora pectoris, rubor in maxillis, et oculis. Venę sunt
 plenę tument palpebre sentitur ardor, siti^s est nimia desic-
 catio in lingua, maxima frigidi aeris desideria. Causa febris
 quia calor apostematis ad cor transit. Tussis autem passionem
 sequitur que instrumentis est spiritus et angustia propter apostematis in pec-
 25 sequitur que instrumentis est spiritus et angustia propter apostematis in pec-

* in pectore et defe-
 ctione caloris na-
 turalis. Pulsus latus
 est et mollis anhelitus
 tardus peripleumonia
 est apostema calidum
 nascens in pulmone
 et est aut de sanguine
 aut de colera rubea ad
 pulmonem descen-
 dentibus. Aliquando ex
 catarro qui des-
 cendit de capite
 aut ex quinantia aut ex pleuresi aut colerica passione alia.

---

¹ in uia

² Spissitudo

³ implet

⁴ mittetur

tore. Calor sequitur apostema calidum, rubor maxillarum et oculorum
ex accessione fumi calidi sunt qui de pulmone ascendit,
ad faciem. Causa ruboris in maxillis qui rubor proprium
est accidens in peripleumoniam quia maxillę sunt tenerę
5 et carnis rare. Vnde calidum fumum cutis magis accipiunt
quod faciei alia pars, ardor sitis, et linguę siccitas, calo-
rem pectoris, et cordis, sequuntur omnia. Si ista passio de materia
sit colerica. Omnis eius significatio sitis est et molestia, atque periculosa.
Si ex sanguine materia est significatio non adeo est magna, pulsus in hac
10 passione est estuosus. Cum autem apostema saniem facere inceperit, paci-
untur acutam febrem rigorem atque tremorem. Si etiam uno latere sit pu-
tredo, sentit infirmus grauitatem illius lacertis. Et si iacent in la-
tere sano, sentit in alterum latus graue aut quasi rem aliquam ibi suspen-
sam. Aliquando in pectore nascitur dolor sine tussi. Quod significat
15 passionem uentositatis extendentem pulmo tamen et costarum
pelliculę nichil habent. Scretio sanguinis aut de pulmo-
ne est aut de ceteris spiritus instrumentis aut de aliis interioribus
menbris. Licet nostri sit tractatus passio pulmonis non tamen est
intromittendum de scretu sanguinis ut sermo de sanguine
20 sit continuus et non circumquaque dispersus. Screate ergo sanguinem
prout dixit ypocras pessimum est accidens exire sanguinem a su-
periori quomodo exeat malum signum est, si ab inferiori bonum.
Quod cum ypocras dixit emorroidem ab inferiori intellexit. Cau-
sa sangnem¹ exeundi aut exterior est uel interior. Est exterior sicut
25 percussio casus luctari, salire, clamare. Ex his enim fundun-
tur uene scinduntur siue inciduntur, ex quibus sanguis subitus
et multus exit. De interiori sicut est catarrus descendens a ca-
pite in pulmonem calidus colericus, et commestiuus, aut flegma-
ticus salsus. Cuius exire sanguinem est paruum, si augmentantur ut
30 sit multum. Iterum exire aut ab his est que solent menstrua ha-
bere aut emorroide. Cum autem auferantur de illo sanguine
implentur aliquando ex complexione frigida et sicca, qui inculcat et
stringit fortiter uenas, et ponit partem super eorum partem.
Vnde et crepantur sicut uidetur in luto quod cum exsiccatur, finditur. Exit

---

¹ sanguinem

sanguis aut de capite quem ex screatu est intelligi¹ aut de ore quem ex sputo poteris perpendere aut de gula aut gutturę cum inuiscatione, aut de meri aut de canalibus quem ex dolore inter spatulas est intelligi, aut de ore stomachi quod significat

5 dolor ibi habitus aut de profunditate stomachi, quod ex uomitu et paruo dolore intelligi, aut de canalibus pulmonis et cognoscitur ex forti tussi, hic subitus et sine dolore exit. Pulmo enim est sensibilis est et multum proicit. Qui in dolore est rubeus, et clarus et spumosus. Vnde ypocras in aphorismis.

10 Qui sanguinem spumosum screauerit, screatus ille est pulmonis. De pectore sanguis cum exierit, intelliges ex tussi et parum de sanguisuga exit qui plurimus de parua causa egreditur. His qui frequenter catarrum paciuntur et quorum strictum est pectus, quibus humores a capite ad pectus descendunt

15 acuti et subtiles, acumine suo hęc membra sunt excoriantes, et uulnerantes. Qui enim pectus habent strictum parua de causa crepantur uenę eorum, quia strictę et subtiles sunt. Screatus saniei aut de apostematibus est pectoris uel pulmonis cum uulnus aut in lacertorum pectoris aut in costarum pelliculis

20 siue diafragmatis fuerit. De quibus locis ad pulmonem tendit, propter raritatem substantię, sicut uidetur in pleuresi, cum apostema fiat uulneris aut post screatum sanguinis sanies exit, siue de fissura non solidata. Quę cum saniem faciat, screatu necesse est natura emittat. Quę de calido apostemate oportet sic intelligere, quia omne apostema, quod in his locis saniem facit

25 febrem et rigorem atque tremorem gignit, quod contingit cum tandem sanies fuerit, et exequo febricitatur infirmus exspectatur ut apostema crepetur, crepare exspectatur in .vi. die, aut .xx. aut, in xl. siue .lx. sicut ypocras dixit in pronosticis. Hęc est ex calore materię aut ex sua frigiditate, aut de grossitudine seu subtilitate, quia si materia sit calida et subtilis substantia crepatur. In die .vii. et maxime si complexio infirmi est calida, etas iuuenilis, tempus estatis. * Vel si materia sit frigida et sicca crepabitur in .xl. maxime si complexio infirmi est frigida et sicca crepabitur in .xl. maxime si complexio infirmi est frigida et sicca crepabitur in .xl. maxime si complexio infirmi est frigida et sicca crepabitur in .xl.

* Si materia est calida et grossa in substantia crepabitur in uicesimo die maxime si complexio infirmi tempus et etas in calore sint mediocria. Si uero materia in calore sit mediocris et grossa in substantia expectabitur crepare in .xl.

---

¹ intelligi

ime si complexio sit frigida, etas senilis, tempus hiemis. Si in latere pectoris infirmus sentit, cum in latere iaceat sano quasi rem suspensam in altero. Si in utroque latere est. In quo- cumque iaceat sentit similiter. Cum crepatur apostema sursum, screatus
 5 tussi egreditur. Si deorsum uadit sanies ad intestina et stomachum, a natura in maiorem uenam mandatur, * ubi urina colloca- tur. Hii autem infirmi continuas febres paciuntur, si non subito screetur. Quę si moretur in ptisin tenditur. Hęc enim sanies substantiam pulmonis comedit, et putrefacit, similiter
 10 sanguis si ad saniem uenerit. Plurimi qui hunc morbum incidunt xviii. sunt annorum et usque ad .xxxv. propter dampnationem caloris ad complexionem huius etatis. Membra eorum sunt tenera pul- mo tenerior, unde a sanie cito comeditur. Item paciuntur hanc passionem, qui apparati sunt ad eandem. Hi autem sunt
 15 macidi pectore stricti, spatulas habentes eleuatas quibus calidus sepe uenit catarrus. Strictio pectoris uenas strictas facit. Catarrus qui sepe uenit pulmonem incidit, et putrefacit. Oportet autem intelligi quia hęc passio ab insidentibus sibi infir- mis contingit et a patribus et auis. Significatio ptisis continua est febris,
 20 in die tepida, crescens in nocte et post cibum quia passio ista sicut calix cinis, calore augmentantur. Cum aqua infundantur ali- quando nimium sudantur, oculi concauantur, maxille rubescunt, digiti et unguļę sunt concauę, in calcaneis moles uesticę, ap- petitus deficit. Oculorum concauitas ex constipatione est humidita-
 25 tis corporis et desiccatione sui. Rubor in maxillis ex ascen- sione fumi calidi a pulmone in faciem concauitas maxilla- rum ex consumptione carnis prius eas replentis, calor extre- mitatis corporis et digitorum propter calorem qui in fudamentis est membrorum sicut ossuum quia digiti ex maxima parte sunt
 30 ossei. Tumor calcaneorum propter remotionem caloris na- turalis et uirtutis spiritualis ab eorum fundamentis, unde cito moriuntur, et apostema molle paciuntur, sicut in corpore mortui uidemus tumentis. Appetitus deficit, ex defectione pasciti- ue uirtutis. De sanie solent dubitare medici, utrum

* que uocatur conca- ua uenit ad epar et diuiditur aut in stomachum et in- testina aut ue- sicam cum sanies illa renibus per concaua uenam per naturam man- datur.

flegma sit an sanies. Quod probabit proiciens in uas plenum aque expectans una hora. Si in fundum descenderit sanies erit flegma si super natauerit. Hęc sunt significationes ptisis. *De panniculis costas operientibus et de lacertis*

- 5 *Passiones in costarum pectoris.*\ xxii/
 pelliculis et pectoris lacertis sunt apostemata uulnera et similia, ergo pleuresis, est apostema in costarum pelliculis, sed tamen abusiue uocatur pleuresis. Veram enim pleuresin in diafragmate est nasci. Accidentia sequentia hanc passionem semper sunt cum ipsa, neque dum permanet ab inicio usque in finem recedentia. Sunt autem febris continua tussis sine screatu in inicio morbi angustia anhelitus dolor pungitius. Si passio sit molesta et fortis dolor a costis usque ad furculas ascendit a latere illo ubi apostema fit, et aliquando sub diafragmate descendit. Causa febris est ad infirmum membrum cordis uicinitas. Tussis propter motum expulsive uirtutis ad expellendam nocentiam uirtutem. Angustia anhelitus quia ex apostemate uia spiritus comprimitur. Dolor pungitius quia apostema est in pelliculis que sensibiles sunt, quia neruose. Causa doloris ascendentis ad furculas quia furcularum sibi dolor contrahit, pelliculas. Vnde apostema comprobatur in superiori pellicularum parte. Quod cum fit commiscetur dolori furcule, armi et mamille. Si apostema in inferiori fit pellicula dolet locus qui est sub ypocondria. Si pleuresis in inicio screatum habuerit est breuis et salubris. Si enim in die .iiii. screauerit in .vi. erit crisis, uel xi ad plurimum in xiiii. Si screatus ad .vii. diem protenditur morbus prolongatur, et crisis in .xxx. differtur uel etiam plus. Que species sit apostematis ex screatu potest intelligi. Si enim rubeus fuerit sanguineum apostema erit. * Si albus et spumosus flegmaticum. Si niger uel liuidus, melancolicum. Sed tamen hęc duo id est flegmaticum et melancolicum raro in pelliculis nascuntur costarum propter grossitudinem et spissitudinem materie et ex pellicularum subtilitate et con-

* si rufus et citrinati contiguus colericum percipitur

strictione a quibus non recipitur nisi subtilis materia facilius perforans
 quam grossa. Sanguinolentum et colericum subtiliora et faciliora
 sunt, unde in his pelliculis nascuntur plurimum. Ypocras in apho-
 rismis. Qui semper ocxiregmiam habent pleuresin habere non
 5 debet. Oxiregmia enim nascitur ex flegmaticis humoribus, cor-
 pori dominantibus et intra stomachum se coadunantibus, quibus cum gros-
 se sint materię a pelliculis his non recipiuntur, nisi colerici humores
 coniungerentur. Est et altera passio que dolor lateris uocatur, et est apos-
 tema in lacertis nascens pectoris et aliquando in interioribus costa-
 10 rum lacertis. Signum huius est febris, et compulsio sine punctura
 dolor lacertis maxime cum emittitur et recipitur, et non tussint
 neque screant. Si autem sit tussis parua est et sine screatu
 facilis. Quod si in trahendo aere dolor augmentatur apostema est
 in lacerto quo pectus constringitur, * aliquando est in lacerto extra pectus
 15 quod apostema cum tactu sentitur. *De diafragmate.* \xxiii/
Passiones in diafragmate quedam sunt proprię quedam ex colligatio-
ne menbrorum. Propria pleuresis uera id est nascens in diafrag-
mate apostema, quod .iiii. sequuntur accidentia. In pleuresi abu-
sive iam dicta id est alienatio mentis, ex nocumento colligan-
 20 *tię cerebri. Ex colligantia enim aut ex cerebro aut e-*
pate erit. Ex cerebro calidum apostema unde mentis alienatio diffe-
rens ab alienatione que propria est cerebri, quia acciden-
tia que hanc solent sequi id est uigilia, obliuio, lacrime lip-
pitudo, quamlibet rem a uestimentis auferre, siue pari-
 25 *ete, siccitas linguę non apparent in inicio morbi diafrag-*
matis, sed in augmento solet patenter uideri. In inicio enim mor-
bi rubor est in oculis et contractio uentris, angustia anhelitus
quia epar ac si apostema suum esset, tussim patitur et angustiam
spiritus, ex colligantia gibbi epatis, et diafragmatis quod intel-
 30 *ligitur quia dolorem in dextro latere sentit infirmus. De corde.* \xxiiii/
Passiones cordis aut priuatę sunt ipsi sicut dolor et tremor aut
ex aliorum menbrorum colligantia in dolore sicut defectio. Do-
lor cordis ex mala complexione, aut officiali morbo seu iuncturę
separatione. Mala complexio calida ex pulsus intelligitur duricia,

* Si uero sit cum aer
 emittitur in la-
 certo pectus con-
 stringente esse
 perpenditur

que si sit calida et pulsus compositus erit. Peior passio cordis a
 complexione calida siccitas est, aut et calor et siccitas. Ex his
 enim cito nascitur corporis consumptio que ptisis uocatur. Post hos
 modos pessimos, diuersa est complexio, quia generaliter defectio
 5 ex officiali morbo, quia apostema calidum sanguinolentum aut colericum
 cor patitur aut sua operimenta. Quod si contingit non diu uiuit. In-
 telligitur ex ardore, grauitate et techinatione separatio
 iuncture sicut ex uulnere a pectore ad cor perforante. Quod
 cum penetrauerit, uentriculos maxime sinistros moritur ilico.
 10 Si non post paruum tempus morietur. Similiter in omni passione
 cordis tantum uiuitur quanta est fortitudo passionis. Tremor
 cordis ex humiditate est aquosa, in pelliculis cordis di-
 uersa. Signum eius, quia cor a suo loco moueri sentit, infirmus.
 Non enim potest dilatari, uel constringi, propter humiditatem sui.
 15 Contingit etiam ex apostemate, quod si sit calidum, occidit cito infirmum.
 Si durum, subtilitatem patitur. Ex qua moritur, fit tremor,
 ex humiditate sanguinolenta sicut iuuenis ille habu-
 it de quo galus dicit. Qui cum titillationem cordis pateretur per tri-
 ennium cum flebotomia eum fuerit medicatus. In quibus sin-
 20 gulis paulatim eum liberauit. In .iiii. uero anno festiuitas fle-
 botomia ante passionem, non uenit titillatio illa. Arbitratus
 est ergo flebotomiam debere precedere passionem illam cum
 sic cessauerit, et homo liberatus fuerit. Aliquando cordis fit titilla-
 25 tio, ex fumo melancholico ascendente ad cor. Defectio ex
 dissolutione est uirtutis, que aut ex plenitudine contingit.
 Hanc eandem uirtutem grauant et confundent sicut in defectione
 illa uidemus, que ex humoribus nascitur, uenas illas complen-
 tibus et de plenitudine stomachi a cibis, aut ex plenitudine
 cerebri in apoplexia est uideri, aut exinanitione nimia
 30 uirtutem dissolvente sicut in diarria, siue solutione post
 potionem acceptam uidemus, et nimio sudore sanguinis flu-
 xu, profluio cum flebotomia siue ex naribus, aut ex san-
 guinis fluxu profluio, quod mulieres ex sanguinis fluxu uel
 parturitione paciuntur, aut ex saniei nimia egressione

a uulneribus et abstinentia cibi et nimio labore, similibusque exinanicionibus mensuram excedentibus quibus cu¹ re nocitiua res iuuatiue expelluntur aut ex complexione calida sicut in febris aut frigida, quia os stomachi patitur in passione que

5 bolismus uocatur, aut ex multis diuersis complexionibus, subito se commutantibus, aut ex nimio dolore uirtutem dissolvente, et spiritum uiuificante, sicut dolore, in stomachi ore et iliorum doloribus, pustulis uel uulneribus que in articulis sunt uel neruis uel in lacertorum capitibus et similibus, dolores plurimos facientibus. Item in suf-

10 focatione matricis defectio nascitur * ex quorundam membrorum corruptionibus et eorum mortificationibus. Vnde postea fumus ad cor ascendit frigidus et defectio cordis uocatur, et inde subitanea mors nascitur. Iterum defectio in febris periodicis in inicio aut propter dolorem nimium ex calore nascentem

15 aut propter putridos humores a stomacho effluentes et uirtutem spiritulem grauantes aut ex febricitante apostemate in aliquo membro principali habente ad quos cum humores illi descenderint dolor augmentatur et defectio fit aut in ore stomachi defectione unde humores ad se suscipit uenientes. Qui si ingrossentur, uirtus grauatur,

20 et defectio generatur. Signum. Frigescunt extrema corporis anhelitus, deficit et frigescit, paruitas pulsus, defectio ipsius, citrinitas coloris et si uocetur infirmus non audit, et quasi longe remotus aut post domum positus fit. Hęc sunt signa passionum in corde et ceteris spiritus instrumentis nascentium.

25 *De instrumentis cibi et a stomacho incipiendum.* \xxv/
 Passiones in instrumentis cibi uel sunt in meri uel in ore stomachi uel intestinis in epate quoque uel in splene, uel in renibus in felle, uel in uesica. In meri uel in substantia aut in uia, unde a stomacho transeunt cibaria. In substantia sua, cum uirtus deficit appetitiua

30 cibum ab ore trahens et ad stomachum mittens. Deficit uirtus expulsua, unde uomitus consequitur. Hęc ex mala complexione deficit aut ex morbo officiali aut ex separatione iuncturę aut ex lacertorum passione suorum ipsius meri actionem expellentium. Ex mala complexione calida que siti intelligitur nimia et refrigeratio-

* cum a uulua ad cor frigidus ascendit fumus aliquando etiam nasci[tur] defectio

---

¹ cum

ne cum aqua bibatur frigida aut ex frigida quę econtra erit intelligen-
 da uel ex humida quę ex humiditate oris et multis intelli-
 gitur sputis, aut ex siccitate quod ex oris perpenditur siccitate.
 Ex morbo officiali sicut ex calido apostemate quod cum rubore et sitis
 5 nimietate intelligitur, et dolore inter spatulas. Ex frigido apostemate
 quia grauitas est sine dolore ex separatione iuncture sanguinis sequitur
 uomitus et dolor inter spatulas. Quę si sit in longum, mino-
 rem facit appetitum. Si per latum, minorem uomitum. In uia sua
 meri patitur constipationem, quę ex interiori est apostemate eam uiam op-
 10 pilante, aut ex lacertorum apostemate quibus exterius actio meri ex-
 pletur. Significatio apostematis calidi dolor est et febris atque si-
 tis. Quod cum saniem facit augmentatur febris, et rigorem patitur
 et tremorem. Si frigidum grauitatem sui loci et techinationem
 facit. Perfectior significatio oppilati meri est, cum appeticio cibi
 15 ad stomachum transire nequit. Passio stomachi aut in ore, aut in
 fundamento sentit. Passio in ore dura et molestissima est,
 aliquando mortificans propter cordis uicininitatem¹ et cerebri socie-
 tatem. Dolor autem oris stomachi aliis uniuersalis sunt ipsi, et membris, al-
 ter qui ex mala est complexione uel morbo officiali uel iuncture
 20 separatione cum cerebrum uel cor patitur, per ipsum sibi coniunctum. Ce-
 rebrum causa sui patitur uigilias alienationem mentis, in febr-
 bus malos somnos, et terribiles, spasmus patientes sine ali-
 qua significatione spasmus prenunciante, aliquando etiam paciuntur hęc ex
 maximis cibariis, quę commeduntur anhelitum et singultum
 25 facientibus quę commesta cum euomantur, cito quiescitur. Ex col-
 ligantia sui cor deficit atque tremit. Alius, prius stomachi soli
 sicut corruptio appetitus uel caninus appetitus, uel bolismus, ablatio
 et appetitvs. *De inuestigatione interiorum morborum*
Dolor precordiorum sitis, natatio et causarum suarum.
 30 cibi in ore stomachi quod ex mala complexione in stomachi nasci-
 tur ore, qui si sit calidus sequitur sitis, nimia cum calore, que utraque
 in stomachi sentiuntur ore. Vnde in aqua frigida, uel qualibet, re
 alia actualiter frigida delectatur extrinsecus apposita. Si sit
 cum materia colerica patitur abhominationem, oris amaritu-

---

¹ uicininitatem

dinem. Si ex mala complexione sit frigida sitis est parua, et delectatur
 in causa actualiter calida, ori stomachi extrinsecus apposita. Et in ci-
 bis calidis. Quę si sit cum materia flegmatica uel melancolica, sentit
 in ore infirmus saporem acidum. Si autem probare uelis utrum
 5 mala complexio cum materia sit da infirmo commedenda cibaria
 bonos chimos generantia. Deinde fac ut euomat quasi cum
 malis commixta uideas cum materia esse intelligas. Si non, econtra.
 Vrina quarum idem significat. Si enim post moderatum cibum et aquam
 bibitam grossa sit et turbida intelligimus esse cum materia. Si non
 10 econtra. Complexio humida uel sicca non faciunt dolorem, nisi prius
 diurnitatem. Si enim diu morentur mala accidentia conficiuntur,
 quia ex humiditate fit ydropisis, ex siccitate ptisis. Apostema
 in stomacho nascentia calida sunt cum febris pulsatione, grauitate, siti,
 angustia, abhominacione grossitudine cum tactu, in ori stomachi
 15 apparenre calore. Hęc aperta et facta uulnera faciunt pul-
 sationem et febrem fortiozem rigorem quoque et tremorem, que duo
 accidentia ex acuta sunt materia, quę in ore stomachi pugnant.
 Hęc autem materia in apertis uulneribus et saniem facientibus cum uomi-
 tu purgatur. Frigida intelligitur in ore stomachi ex grossitudine et
 20 grauitate, sine siti et calore et iuncturę separatione. Stoma-
 chus sicut et meri patitur et eiusdem significationibus denotatur.
 Corruptio appetitus aut est ex superfluitate uel minoratione,
 siue ablatione, superfluitas ex qualitate cibariorum sicut in mu-
 lieribus concipientibus aut ex quantitate que sanies uocatur. Hęc
 25 si sit multa uocatur canina. Minoratione appetitus minui-
 tur, ablatione aufertur sicut in bolismo uidetur. Desiderium malorum
 in qualitate cibariorum et humoribus est pessimę qualitatis,
 in ore nascentibus stomachi. Vnde acida desiderantur cibaria,
 salsa, pontica, uel acuta. Aliquando etiam lutum, terra carbones, testa,
 30 et alia in qualitate pessima, sicut in concipientibus uidetur, cum su-
 perfluitas menstruorum in nutrimento fetus, in ore stomachi coadu-
 natur. Sanguis enim in menstruis superfluitas est in mulierum
 corporibus, quam natura preparauit in creando fetu. Quę cum conce-
 perit stringitur ne egrediatur. Melior et iuuabilior in fetu

datur nutriendo, minus bonus, ascendit ad mamillas, ut lac fiat,
 peior in corpore remanet muliebri. Qui descendens in os
 stomachi malum desiderium facit, quod paciuntur mulieres in mense,
 vii. ii. et .iii. In .iiii. aufertur quia dum fetus est paruus non multo
 5 sanguine nutritur. Dum autem creuerit multo indiebit¹ neque prius
 descendit ut in ore stomachi permanens. Augmentacio desiderii
 cibi quę fames uocatur, ex complexione est frigida quam sto-
 machi os patitur, que ex acida ructatione et cibi desiderio atque
 minoratione et liuida egestionem, uel de inanitione corpo-
 10 ris cum membra exinanita desiderant repleri, sicut uidetur post
 febres cum purgationibus finientes. Membra enim exinani-
 ta trahunt, sibi quod subtile intestinum receperat. Intestino
 euacuato ab ore stomachi trahunt sibi, ideoque fames fit, quam in-
 telligimus ex inanitione precedenti. Significatio huius passionis ni-
 15 mia est fames quę non potest sustineri et multum comeditur do-
 nec grauetur stomachus, et eiciat cum egestionem uel uomitu.
 Differt hæc ab illa est quę de acido est humore, quia ista solu-
 tionem² non habet uentris. Defectio appetitus aut ex mala
 est complexione, os stomachi emolliente, et dissolvente, quam ex
 20 fumosa intelligimus ructatione, et luti odorem assimilantem,
 siti nimia, et delectatione in bibenda aqua frigida
 et quod actualiter frigida in ore stomachi ponat, aut ex humoribus
 colericis est salsis, quod intelliges ex punitione in ore sto-
 machi abhominacione quoque uomitu et desiderio nimio,
 25 aque frigide, amaritudinem, et salsitate. Humores enim co-
 lericis uel salsi, generant sitim, nimium desiderium aque, minorationem
 ad cibum appetendum. Aliquando minoratio appetitus, de uiscosis
 nascitur humoribus, qui in ore stomachi habentur putridi. Quod datur intelligi,
 ex angustia, et contractione oris stomachi. Item nascitur, si neruus
 30 ueniens ad os stomachi paciatur, unde sensus amittatur, quod ex com-
 mixtione cerebri est intelligi patientis, alienationem
 mentis. Bolismus est nimia fames, mensuram excedens, quę fit
 ex ablatione desiderii, nascens ex frigidissima complexione
 oris stomachi dominante, et cibi minoratione uirtutisque defecti-

---

¹ indiebit

² solutionem

one. Intelligere ex tactu, quia in ore stomachi, locus frigidissimus inuenitur, et ex defectione desiderii, et cibi accipiendi, horrore capitis, corporis tocius subtilitate et minoratione, fames hec non ex solo est stomachi ore, sed ex desiderio tocius corporis. Differt

5 a canino, quia in bolismo desiderium deficit, corpus consumitur et deficit uirtus. In canino uirtus desiderii est fortis, et membra plena, dolor precordiorum id est passio oris stomachi. Sic uocata a medicis, propter uicinitatem huiusmodi membri et cordis, ex calida complexione nascitur, et ex doloris mitigatione intelligitur, cum res ac-

10 tualiter frigida, superponitur. Est et humoribus colericis quod currentibus ad os stomachi quod perpendas ex nimia defectione et extremitatis corporis frigiditate. Quę passio durissima est et molestissima. Aliquando ex nimio dolore pereunt, quia hec membra per uicinitatem cordis sensibilissima sunt. Aliquando

15 colera ad os descendit stomachi, propter dolorem nimium, angustiam, et tristitiam, et tarditatem accipiendi stomachi cibum. Hęc nimium dolorem generant, et citam auferunt mortem, que omnia ex nobilitate sunt sensibilis oris, stomachi, et uicinitate cordis. Ali-

quando ad os stomachi flegma putridum descendit, et infirmo

20 angustiam et contractionem facit, sicut et humores colerici. Natan-tes cibi in ore stomachi ex defectione sunt expulsuę uirtutis. Signum quia cibo accepto grauitas sentitur in stomacho, et nocent ea quę sumuntur. Sitis nimia ex stomachi est calore uel siccitate, uel de utroque aut de humoribus salsis in suis tunicis uel in

25 testino subtili, uel in mesaraica uel de calore epatis. Aliquando etiam ex calore pectoris et pulmonis, sed differtur, quia que de pulmone est et pectore, mitigatur ex frigidarum rerum acceptione alia numquam quiescit, nisi ex frigidissima aqua.

Galienus. Quidam sitim paciuntur nimiam, neque aqua frigida uel gelido aere, mitigantur, et ideo nimia siti cito moriuntur.

30 Causa est quia quidam tirijs manducauerunt sitibiles, quidam uinum biberunt, ubi tirię repositę sunt, quidam uetus uinum unde stomachus calefit ultra modum. Alii nauigantes neque aquam dulcem inuenientes, aquam marinam biberunt,

* Aliquando aquam bibe- et sicientes mortui sunt. * Apostemata stomachi calida intelli-
 runt marinam et
 solutionem perpepsi sunt guntur, ex pulsione grauitate febrī, angustia, abhominā-
 et humectacionem tione, grossitudine, et calore, quę in stomachi locis sentiuntur.
 corporis eorum pur-
 gata mortui sunt. Cum autem aperiuntur hec apostemata et faciunt uulnera pulsa-
 5 tio et febris sunt fortia cum rigore et tremore, ambobus nas-
 centibus de accidentiis materię et eius membri obuiatione,
 quę cum crepentur, cum uomitu corpus purgatur. Frigida
 apostemata intelliguntur ex grossitudine siue dolore,
 calore, siti, sed cum grauitate. Sepatio¹ iuncturę quam pati-
 10 tur stomachus, eadem est quę meri dicta est superius et signifi-
 cationes similes, sed tamen non est dolor inter spatulas, sed in ore
 stomachi. *De profunditate stomachi.*
 Passiones in fundamento stomachi sunt mala digestio, fastidio-
 sitas, diarria, lienteria, uomitus, singultus, inflatio, ru-
 15 ctuacio, sanguinis et lactis coagulatio. Mala digestio
 et fastidiositas ex defectione est stomachi, et in digestionem.
 Si enim cibus uelociter a stomacho non descenderit, appellatur mora
 digestionis. Si neque perfectę digerit uel descenderit, pessima
 que digestio sit quomodo si se in malam qualitatem mutauerit,
 20 mala digestio uocabitur. Si nullatenus cibus digeritur sed po-
 cius corrumpitur, fastidiositas nuncupatur. Quę si paciuntur
 stomachicos uocamus. Omnes autem hęc passiones ex humo
 sunt nascentes. Sed tamen ablatio est digestionis, si eius causa
 non fuerit fortis, fastidiositas, si fortis, mala digestio cum
 25 mediocris. Hęc autem causę quę interiores, sunt, aut exteriores.
 Interiores sicut mala complexio stomachi, et humores in ipso com-
 pleti, atque contenti, apostemata et separatio iuncturę. Mala
 complexio in stomacho corrumpit cibaria, et in malam qualita-
 tem et putridam mutat, quia calor nimius putrefacit cibum
 30 quod intelligitur ex fumoso ructuatu et uiscositate spu-
 ti, cuius odor est sicut odor luti putridi, uel piscis fetentis.
 Hęc complexio mala digerit frigida et dura cibaria, sitim
 et dolorem facit, mitigatur in re, frigida, potenciali siue
 actuali. Complexio frigida intelligitur ex ructacione

---

¹ Separatio

acida, sitis paruitate et calidi cibi delectacione. Dolor miti-
 gatur, cum re calida actualiter siue potencialiter. Si frigida fue-
 rit ultra modum, non mutat aliquomodo cibum, intra stomachum
 neque propter frigiditatem facit ructatum acidum. Frigiditas enim non
 5 mutat cibum. Si frigida et sicca digestionem non confortat,
 sed potius in inicio minuit, neque dolorem facit sed peius in diutur-
 nitate quia sicca complexio si nimium dominetur stomacho facit ethi-
 cam maximę si cum ea iungatur calor. Si est humida facit ydro-
 pisin, propter mutacionem cibi, ex humiditate, maxime si iun-
 10 gatur cum frigiditate. Nos alibi dicemus de ydropisi quę de
 uicio nascitur stomachi. Humores uero clausi intra
 stomachum aut calidi qui ex defectione appetitus intelligun-
 tur, et fumoso meatu, sputo uiscoso et putido, hique hu-
 mores aut in concauitate sunt affluentes, et intelliguntur
 15 quia si cibum incorruptibilem accipiat infirmus, si-
 cut frumentum est et ordeum, cum uomitu uel digesti-
 one, exeunt et cum eisdem exit colera aut sunt in stomacho inuisca-
 ti, et in tunica sua coadunati, et perpenduntur ex abhomi-
 natione et uomitu cum quibus nichil egreditur et nimia siti aut hu-
 20 mores sunt frigidi, et intelliguntur ex minoratione cibi, ap-
 petendi et acido ructatu. Item humores aut in concauita-
 te stomachi currunt, quod intelligimus quia cum mundificatum cibum
 accipiat infirmus sicut mel et spuatur et uomat ipsum, cum eis-
 dem flegmata exeunt aut inuiscantur, in stomachi tunica quod
 25 intelligitur ex abhominacione siue uomitu sitis par-
 uitate et appetitus fortitudine, quę oportet discernere inter
 malam complexionem stomachi et humores contentos ibi. Videas ergo
 si corpus plenum et uenę tumidę sunt, et cum cibum accipiant
 temperatum, et cum egestionem mixta eunt, uel cum aliquo humo-
 30 rum intelligimus mixta ex humoribus esse conclusis in stomacho.
 Apostemata in stomacho nascentia sunt diuersa, aut enim sunt calida quę
 ex dolore et pulsatione in fundamento stomachi sunt in-
 telligenda, et ex duricie atque calore sub tactu sen-
 tienda. Febri quoque et siti quę cum ueniunt ad saniam

augmentatur febris, et rigorem faciunt, aut sunt frigida ex gra-
 uitate et duricie, sine calore et dulcore cognoscenda.
 Separatio iuncturę aut de causa est interiore aut exteriori,
 sicut ex uulneribus quę patitur stomachus aut acutis poci-
 5 onibus. De interiore sicut tumoribus et putrefactionibus.
 Exterior causa est cibi in conuenientia, aut in quantitate si
 plus sit quam stomachus possit digere¹ sicut uidemus in paruo
 igne, ubi plura ligna apposita non bene digeruntur, aut in
 qualitate sicut acidum lac, pisces, radices, omnia stricta et
 10 contusa, quę omnia sunt sicut ignis superpositus humidis neque tamen ab eo com-
 burendis, aut in substantia cibi grossi sicut caro est uaccina et
 panis azimus atit² inordinatione cibi, sicut cum quis grossum aut
 stipticum manducauerit cibum quem antequam, digerat, alium rur-
 sum suscipiat, quę omnia intelliguntur ex infirmi inquisitioni-
 15 bus. Est et alia stomachi passio id est cum uomitu et e-
 gestionem purgationem quod aut commestio sequitur nimia,
 quę stomachum grauando nocet, et ad expellendum illum quod ori sto-
 machi est uicinum, cum uomitu laborat quod est in fundamen-
 to cum egestionem, aut ex cibi qualitate Qui si sit pun-
 20 gitius pungit stomachum, et ad exeundum compellitur, aut uis-
 cosus qui in stomacho lubricatur et egreditur, aut ex alia cibi cor-
 ruptione, siue in colericos humores mutacione, uel quia de
 alio loco sicut fellę descendit, et in stomacho fluens ipsum pun-
 gat, ut a se expellere possit, quod intelligitur ex his quę a cor-
 25 pore cum uomitu et digestionem egrediuntur, et de angustia
 et abhominacione atque siti. Hęc passio in inicio est
 facilis. Cum ergo cibus exeat corruptus, et dolor augmentetur,
 corruptique exeant humores stomachi et intestina pun-
 gentes et noceant intestino cum egestionem et meri
 30 cum uomitu inde stomachus et intestinum dolorem paciun-
 tur nimium, et angustiam instabilitatem ut cadant
 in defeccionem et faciei macillentiam, tempora dilatan-
 tur, nares acuuntur, frigescunt corporis extremitates,
 maxime si corpus corruptis apparatus sit humoribus.

---

¹ digerere

² aut

Diarria est purgatio humorum diuersorum et subtilium, qui aut
 ex mala ciborum sunt ordinatione in quantitate si mul-
 ti sunt et grauantes stomachum ut expellantur, et eos alii
 humores subsequantur in quantitate, sicut cum homo accipiat
 5 cibum facilem ad corrumpendum sicut melones, cucurbitas,
 mora et similia. Hęc enim in stomacho corrumpuntur et expellun-
 tur, et cum eis humores alii egrediuntur, aut ex cibi ordi-
 natione, sicut cum accipiuntur ad descendum¹ duriora, et post
 uelociora, aut ex constipatione mesaraicę enim uenę si
 10 sunt constipateę, colamentum cibi ad epar non potest transi-
 re. Exit ergo cum digestionem quod ex plenitudine est corporis et
 uenarum. Cibus non digestus est in stomacho secundum quod oportet et in
 subtili intestino non ualens transire ad stomachum descen-
 dit, ad alia membra corporis. Sicque cum digestionem exit
 15 quod ex plenitudine multorum nascitur humorum ad stomachum
 descendunt aut ex corpore toto aut ex uno men-
 bro. Hoc autem est aut secundum naturam sicut in cretica
 die uidemus, cum per membra noscitiui humores ad sto-
 machum descendunt, utpote a cerebro ad stomachum
 20 et intestinum in quo maxime nocitiui humores adu-
 nantur, et ab eo in stomachum propelluntur. Hi autem humores
 aut salsi sunt aut acuti facientes digestionem sanguinis. Sig-
 na salsorum quia falsitatem uel amaritudinem in ore infirmi
 sentiunt, acuti pungunt, et nimium sitire faciunt. Si nec
 25 salsi nec acuti sunt, defectionem tantum faciunt. Differt
 autem a priore morbo quia prior facit uomitum, et colerę rubeę
 exitus plurimum. Diarria uero diuturnus est morbus. Species
 diarrię ex multis humoribus, ad stomachum effluentibus sunt
 diuersę secundum diuersitates materię. Cum enim quedam ad stomachum a ce-
 30 rebro propter malam complexionem calidam uel frigidam augmentan-
 tur humores, et descendunt partim in nares, partim in
 palatum, et de palato in stomachum et intestinum, complexio-
 nesque eorum corrumpuntur, unde deficit digestio eorum. Deinde
 uirtus dissoluitur, et aliquando ad mortem deducit hic morbus.

---

¹ descendendum

Est et alia species que non multam solutionem habet sed paruam, et eandem habet colericam. Quod consequitur ex augmentatis in corpore humoribus quibus non oportet corpus nutriatur, sicque in stomachum et intestinum propelluntur. Est et alia species, quę solutionem non

5 multam habet, duos uel tres dies cessatis, et postea duratis. Cumque cessauerit, reuertitur sicut fuit, quod contingit cum illis menbris, coadunati cibi expelluntur ad stomachum et intestinum sicut febris coadunatur materia, quę est interpolata. Si autem dieta aliquando est in terciana febris cum colericos humores natura ex-

10 pellit, in die accessionis. Est et alia quę nascitur de oppilatione mesaraica, cum ibi sucus non secundum quod oportet ad epar egreditur, sed subtilis ad epar descendit, et ad intestinum mediocris, sicut uidetur in ydropicis, quę ex constipatione contingit. Hęc species consumptionis exinanicione facit corporis,

15 quia paruissimum de suco cibi peruenit ad corpus, et similiter omnis species diarrię si moretur, consumptio corporis subsequitur. Est et alia de humoribus nascens humidis, et flegmaticis in intestino. In qua infirmus dolorem patitur et inflationem, et quia exit parum et raro, moratur

20 infirmus, ad sellam diu. Lienteria est cum sicut commeditur a stomacho exitibus, sine ulla sui commutatione, quod ex nimia fit defecti-
one uirtutis contentiue, et cibum tenere non ualente, contingit autem ex complexione humida et frigida dominante stomacho et intestino subtili, unde cibus lubricus eicitur. Aliquando quoque ex sto-

25 machi defectione est et intestini, cum cibum secundum quod oportet non possit mutare, quia neque secundum quod oportet moretur, neque competenti tempore. Fit autem propter pustulas et uulnera quę in inferiori stomachi sunt tunica, ad quam cum cibus ueniat et illa tangat uulnera et pungat, stomachus ex dolore quem sentit mouetur,

30 expellens cibum antequam sit mutatus, ut se defendat, sibi nocentibus. Intelligimus hoc ex pustulis, et uulnibus¹ quę in ore et in lingua² infirmus patitur et quia calor et siccitas in ore sentiuntur. Lienteria ergo sicut diximus paruitas est cibi in stomacho morantis, et citus exitus cum intrauerit. Vnde

---

¹ uulneribus

² lingua

ypocras in aphorismis. In lienteria diuturna ocxiregmia nata
 quę non fuit ante bonum est signum. Ocxiregmia contingit ex
 cibo in stomacho moranti, et continentia contentiuę uirtu-
 tis. Abhominatio uomitus aut de cibi sunt quantitate, aut de
 5 quantitate aut de humorum putredine. Ex quantitate, si plus
 sit quam oporteat, stomachum grauans, et in ore suo natans, quem
 cum sibi noceat et ad meri expellit, et de meri cum uomi-¹
 eicit, de qualitate, si cibus abhominabilis sit et amarus,
 et acutus, et pungitius est, qui cum noceant stomacho ex-
 10 pelluntur ab eo. Hi si in concauitate stomachi sunt, faciunt uomitum.
 Si intra tunicam et eius tunicę uillis inuiscentur, abhominatio
 efficitur. Humores quoque hi aliquando nascuntur in stomacho, aliquando ad
 ipsum effluunt de alio membro. Nascentes in stomacho
 continui sunt, quia corruptio complexionis suę eos generauit.
 15 Qui ab alio membro descendunt, paruo tempore ibi quies-
 cunt, adunantes se in locum, unde descensuri sunt ad
 stomachum. Humorū autem species intelliguntur ex sapore eorum
 quę euomuntur. Si enim sunt amara, ex colera sunt rubea. Si
 salsa dulcia, uel acida sunt, flegmatica. Aliquando uomitus est
 20 secundum crisin cum natura humores expellit, quia causa sunt mor-²
 a parte superiori. Singultus est spasmus interiorum panniculorum
 stomachi causa sui, eadem quę et spasmi in neruis. Aut enim de
 plenitudine aut de inanitione aut de punctura,
 aut de complexione frigida. De plenitudine sicut uidetur
 25 multum cibum et plus quam oporteat accipientibus et in
 his quorum dieta est inordinata. De inanitione sicut
 post febres et uentriū solutiones, et post cibi longam abstinen-
 tiam quod intelligitur ex precedentibus. Punctura de colericis
 est humoribus in stomacho nascentibus aut ab aliis menbris
 30 ab ipsum effluentibus, uel de potione acuta siue cibo
 uel de uino ueteri et puro. Singultus ex frigida complexi-
 one ex frigidi cibi pessima est acceptio qui spis-
 satur in stomachi substantia et eam spasmat, sicut paciuntur senio-
 res, et diuturnos morbos habentes. Inflationes et gur-

---

¹ uomitu

² morbi

gulationes aut de interioribus sunt, sicut si stomachus non bene sit calidus, ut digeri possit cibus, et uentositas dispergatur, neque frigidus, quin cibus mutetur, sed calor eius ita est defectus quod cibus perfectę non digeratur, sed in uentositatem fumosam mutetur, et fiunt inflatio et gurgulatio, in stomacho, aut de exterioribus sicut cum cibus accipitur quo uentositas generetur, ut pote fabe, faseoli et similia. Ventositas quę ex his nascitur parum moratur cum ructatu enim dissoluitur. Ructatus ex uentositate stomachi inflatiua nascitur, quousque in omnes ascendente, et fumus ascendit, aut de humoribus calidis unde ructatus fit, aut de frigidis humoribus, et fit calidus. Aliquando quoque ructatus acide ex frigidis cibariis et multis. Quę cum non possit stomachus bene digerere, ex caloris defectione fit inde acidum ructuare. Ructatus aliquando fit calidus adeo ut a stomacho cibus egrediatur, et digestio contrahatur. Si autem ructatus non exeat generatur uentositas et inflatio nocitiua. Lac coagulatum intra stomachum fit, cum qui habent eum frigidum, lac recenter mulsum accipiunt. *De intestinis.* \xxviii/

Passiones in intestinis sunt dissinteria tenesmos, colica passio, yleos uentositas lumbrici, ascarades, contractiones, dissinteria aut ex epate est et uocatur epatica de qua dicturi sumus, postea, aut ex intestinis, que ex nimio mutu¹ fit, aut ex calido apostemate in intestinis nascente et crepante, aut ex humoribus qui ab intestinis descendunt, ut in diarria si materia sit acuta, et colerica uel salsa sit flegmatica, unde panniculi intestini putrefiunt et faciunt uulnera. Hanc passionem habentes ante purgent colericos et diuersos humores et post humiditatem flegmaticam quod cognoscitur cum intestinis humiditas uiscosa et desuper tunicata, excoriatur, post quę cum exorientur quedam intestinorum proiciuntur e corporibus que si sint sicut frusta carnis subsequitur perditio infirmi, quia intestini substantia significatur esse commesta et usque ad substantiam secundam perforata quod impossibile est curare. Post purgent sanguinem quod fit cum

---

¹ motu

uenarum aperiantur ora quę intestinīs sunt substantia. Aliquando putredo fetens xx¹ sicut de corpore mortui. Aliquando sicut pinguedo dissoluta in calore et liquore. Hoc autem est cum calor dissoluit pinguedinem quę in menbris est pinguibus, que si moretur sicut

5 fex uini efficitur. * Aliquando est dissinteria ex uenarum fissura cum in ipsis sanguis augmentetur, unde scinduntur. Putant autem esse quidam emorroide, et non est, quia emorrois ex fissura est uenarum quę in natibus sunt. Item dissinteria ex humoribus est melancolicis in qualitate pessimis ad intestina descendentes

10 tibus quod intelligitur ex colerę nigrę egestionibus. Aliquando ex colera nigra sanguini iungitur melancolico. Quę species sunt pessimę, et mortales, maxime si sint fetentes sicut in aphorismis, solutio inquit ypocras in cuius initio colera nigra exit, mortalis est. Vulnera intestinorum aut grossi intestini sunt, quia ad

15 egestionem surgit infirmus cum punctura siue tortura sentiat quę exit de uulneribus si non cum digestionem miscetur. Vnde uulnera in recto intestino esse intelliguntur. Si cum egestionem aliquantula misceantur uulnera morbus in intestino esse significatur, aut in colon. Si infirmus sub umbilico puncturam senserit, uul-

20 nus erit in grosso intestino. Si umbilicum dolor circumdederit, uulnus in intestino est subtili. Item si punctura sentiat diu ante digestionem, et quod de uulnere exit, cum egestionem mixtum sit uulnus in intestino est subtili. Est enim ex longa uia in qua sanguis et sanies commiscetur. Iterum si bene sint mixta uulnus in in-

25 testino est super ieiunium. Ypocras in periton noxem, nostomaton², qui habent inquit dissinteriam paciuntur contractionem exiture uentositatis, et sursum redeuntis, defectionem quoque uirtutis et frigiditatem extremitatis. Galienus huic capitulo iungit dolorem stomachi, plenitudinem capitis, et dolorem sui. Causa

30 horum quia intestina excoriata dolent et inpediuntur, ab omnibus ad ipsam transeuntibus, maxime si acuta sunt et pungi-tiua. Cum autem non festinant ad emittenda quę nocent, reuertentur ascendendo sursum, et fit uentositatis et dolor fugit ad dolentia loca, ut enutriat, et regat. Dissinteria

* est autem hoc ex incensione caloris illius pinguedinis quam rem semper sequitur letalis febris.

---

¹ exit

² periton oxeon nosomaton

est epatica sanguinis emissio puri non digestionem mixti.
 Cuius initium est sicut lauatura carnis et subitus rubeum fit, deinde
 nigrum, quasi colera. Differentia dissinteriæ epaticæ, et intesti-
 norum, quia si sanguis cadens de intestinis, guttatim cadit
 5 et est quasi munctus narium. Qui de epate est quasi lauatura
 carnis et subitus non guttatim exit, non sicut munctus naris, et habet
 interuallum, uel purus est sanguis, uel quasi lauatura sanguinis. Hanc
 passionem sequitur consumptio corporis propter ablationem cibi a
 menbris, qui ab epate solet, euenire eis. Si infirmus
 10 dolorem sentit epatis cercior est causa quia dissinteria sit e-
 patica. Vnde oportet medicum in medicanda dissinteria,
 ut sufficienter consideret ne in errorem cadat. Aliquando dissin-
 teriam epaticam intestinorum esse putat, quam sicut intestinorum fit
 medicatur, et ita epatica negligitur. Vnde perit infirmus.
 15 Galienus. Cognosco inquit homines hanc passionem habentes quos medici
 confuderunt, quia discretionem earum ingorauerunt. Aliquando errant
 in sangne¹ ab epate currente, quia si sit mixtus cum colera ru-
 bea, cum inde transeant leduntur intestina, et excoriantur ea,
 exitque sanguis cum mutacione mixtus, et de intestinis esse pu-
 20 tatur. Causa unde dissinteria nascitur epatica, aut de ue-
 narum et epatis sanguinea est plenitudine quem natura eicit
 de epate, propter nocumentum et plenitudinem sui, et tamen non in
 primis exit sanguis multus, aut propter pigriciem et grossiciem motus
 unde in epate multus sanguis coadunatur, et inde grauatus, cum ex-
 25 pellit, et eicitur, aut propter incisionem quorum membrorum corpo-
 ris sicut manuum atque pedum et permanet sanguis ille menbra
 nutriturus in epate et generatur inde quem expellit in me-
 saraicam, deinde uadit in intestina. Hec accidentia subi-
 to nutriunt, neque morantur, neque perditur appetitus. Aliquando
 30 uenit dissinteria epatis propter defectionem mutatiuæ suæ uir-
 tutis, quam sequitur defectio appetitiuæ, et in inicio eicit qua-
 si lauaturam carnis. Tenesmos est motus recti intestini
 cogens hominem ad egestionem et tamen nichil parum muctosi-
 tatis cum sanguine facientem. Eius causa humiditas est acu-

---

¹ sanguine

ta et pungitiua, ad rectum descendens intestinum et pun-
gens ipsum et cogens ad digestionem infirmum. Intelligitur
autem ex his quę exeunt, aut enim humiditas est colerica aut
salsa. Item dissinteria est ex apostemate in intestinis. Videtur
5 autem infirmo stercora in intestinis esse collecta et ut ad
sellam ire debeat. Quod intelligitur ex pulsatione et grauita-
te quę in recto intestino est sentire, aut exteriori sicco
coadunato in subtili intestino. Vnde oporteat ut ad
sellam exeat, sed ideo quia non exit, cito oportet exprimi et te-
10 nesmon pati. Aliquando mucosa exit humiditas et solu-
tionem putant esse medicorum stulticia, dantque medicinam
stipticam, unde necesse est eum occidant. Galienus inquit.
Vidi hominem tenesmon patientem, emisisse lapidem et sanus
factus est. *De colica passione.* \xxix/
15 **C**olica passio nimius est dolor quem patitur intestinum
quod uocatur colon. Nascitur ex humoribus grossis et flegma-
ticis qui clauduntur in intestini panniculis. Grossa ue-
ro uentositas quę substantiam claudit intestini dissoluitur
ab humoribus his unde maximus dolor fit. Hęc species colicę
20 passionis est maximę ex defectione intestinorum, quę neque
digeri neque dissolui possunt, aut ex uentositate grossa et fri-
gida in intestinis clausa et extendente ea aut de cali-
do apostemate, siue acuto et pungituo, aliquo humo-
re, flegmaticos intelligemus humores, ex multo
25 dolore, et quia intestina quasi terebello sunt perforata, et
ructatione acida abhominacione, uomitu, cum exit
flegma uentris constrictione, ut nec uetus exeat ab infe-
riori parte et ex frigiditate inferioris umbilici si quis
eum tetigerit et de prouidentia infirmi dieta grossum generante
30 flegma. Passio ex uentositate intelligitur, ex dolore et te-
chinositate quę in loco est intestini et mutacione dolo-
ris, in latere sui, cum gurgulatione siue grauitate et
nimio dolore, tortura et abhominacione. Stercus
est leue et super aquam natatile, sicut uaccinum ex apos-

temate. Intelligitur ex calore, et in loco intestini incensione, et nimio cum punctura dolore febre, siti, ardore, uomitu et abhominacione. In uomitu diuersa sunt colera sine leuitate. Hęc colicę passionis species ceteris peior

5 est cum aliquando in yleone se mutet, quę de humoribus nascitur acutis et pungitiuis. Intelligitur autem de nimia siti siccitate linguę et oris, urina acuta et rubea. Aliquando digestio exit colerica unde dolor augmentatur, et si antecedens fuerit

10 dieta humores generans colericos fit certior. Oportet autem intelligas quia colica passio in dolorem arteticum se mutat. Vidisse enim memini disconcatenationem in spatulis. Oportet et in hac passione cogitare et sufficienter

15 considerare, quia aliquando cum in renibus fit passio putatur esse putatur esse colica, quia in dolore renum, quasi colica patitur accidentia id est dolorem nimium abhominacionem

20 atque uomitum cum digestionis forti strictione et uentositate, neque superius neque inferius exeunte. Harum duarum differentia passionum quia dolor colicę passionis durior est et fortior, et magis continuus, neque loci est unius. In renibus

25 accidentia sunt minora, neque dolores mutantur sed stant in renibus. Yleos est dolor in intestinis nimius, estque acuta passio et mortifera maxime si propter acumen doloris stercus, uomuerit. Hęc passio de apostemate nascitur, calido in subtili intestino aut de oppilatione sicci

30 stercoris, aut de humoribus grossis et uiscosis, se inuisantibus in intestinis, aut de crepitura quam patitur siphac, et exeunt intestina aut de intestinorum separatione. Aliquando nascitur hominibus cibum ad necessitatem suam, expellendam, non habentibus aut de potione uenefica, accepta. Quę ex digestionis est oppilatione dolorem

35 facit nimium quasi perforationem terebelli. Quę est ex crepitura et ex intestinorum separatione, aperta est. Si paciatur infirmus et si forte intestina exierint tangantur, et reduci possunt cum manu. Quę ex nimia

fame est ex infirmi capitur interrogatione. Oportet autem intelligi quia hæc passio periculosa sit, quoquomodo fuerit et maxime si putruerit uomitus, et cum ipso egestio exierit.

Si odor corporis fetuerit uicinior est morti. *De lumbricis*

- 5 *Lumbrici* sunt ex humoribus flegmaticis *et ascaridis*. \xxx/
 putrescentibus in intestinis, ubi nascitur calor extraneus unde hec animalia nascuntur quos impossibile est de sanguine nasci uel colera rubea. Colera enim rubea cum amaritudine, acuitate¹ siccitateque sua, huiusmodi occidit animalia, et sanguis
 10 de uenis non exit, uel arteriis, et si exierit apostema gignit cum passionibus aliis unde hanc pueri passionem et habentes humiditatem flegmaticam et grossam cum dieta grossa et purgandi negligentia incurrunt. Maxime hæc passio nascitur in autumno ex fructuum commestione Cuius passionis tres sunt species. Vna lumbricorum qui quasi rami portulacę sunt, et in intestino subtili nascuntur plurimum propter humiditatem nimiam cibi in hoc intestinum se coadunantes. Sunt et alii sicut semina cucurbitę, plurimum in grosso intestino et maxime morbo. Sunt et alii minuti qui fiunt in aceto uermiculi plurimum in recto nascentes intestino. Significationes eorum quia uermes in aceto et qui semine assimilantur cucurbitino facile exeunt cum digestionem ex intestini ubi sunt largitate. Aliquando paruos neruos habentes pruriunt inter nates et purgant et ad digestionem sunt uoluntarii, lumbrici non exeunt cum digestionem ex subtilis intestini a recto longinquitate et constrictione ipsius uie eorum cum subtili intestino inuiscatione. Quapropter non egrediuntur nisi cum expulsis humoribus a natura expelluntur sicut in nectica² die uidetur. Vnde ex eorum accidentibus necesse est intelligantur id est tortura, abominatione punctura, maxime
 25 cum intestina propter inanitionem sunt subtilata. Lumbrici enim cum cibi sunt appetitui, neque inueniunt in intestinis, de eorum trahunt humectatione. Qui se creant in intestinis, uirtus deficit, quia cibus nutriens intestina, ad lumbricos

---

¹ acuitate

² cretica

nutriendos uadit. Vnde deficit et refrigeratur extremitas
 corporis strident dentes pruriunt labra, abominationem
 habent et uomitum, aliquando ascendunt usque ad stomachum,
 et cum uomitu exeunt. Tortura est ex humoribus acutis et
 5 pungitiuis, qui ad intestina descendunt ad stomachum, aut ex uen-
 tositate intestina extendunt aut grossis humoribus flegmaticis
 inuiscantibus se in intestinis, aut ex sicco stercore in intes-
 tinis se claudente. *De ano* \xxxii/

Passiones ani uicinę sunt passioni intestinorum quę in
 10 extremitate recti intestini sunt. Sunt autem emorrois, o-
 zorum¹, atrici, fissura, exire nates foras, calidum apostema.
 Emorrois est superfluitas nascens super natium ora et similiter
 in ore. Sed differt quia morum habet caput rotundum et rubeum,
 fundamentum eius subtile sicut inori² forma. Emorrois duobus
 15 est modis. Quedam capitis est rotundi sicut uua, et colo-
 re purpurea quedam longa in capite grossa subtilis in in-
 feriora. Ab his duabus aliquando multum sanguinis aliquando nul-
 lus exit. Iterum sanguis qui morum exit cum impeti³ exit exiens
 emorroidem, aliquando interpolatur, aliquando non constringitur cum exit,
 20 nimios dolores gignit, pruriginem natium, et passiones
 multas in aliis membris. Si quis ergo cum ferro medicetur
 una emorrois dimittatur, ubi sanguis ille egrediatur. Quod si non
 generantur morbi, sicut ydropisis, mania, ptisis, he sunt passi-
 onis genera, propter melancolicum sanguinem intra epar.
 25 Qui cum multiplicetur, spargitur in inferiores uenas et di-
 uiditur et exit de naribus. Cum stringatur, neque de epate
 egrediatur, dura inde apostemata generantur. Calor epatis
 naturalis extinguitur propter multitudinem sanguinis, et com-
 pressionem uenarum epatis. Deinde eius complexio refrigescit
 30 neque secundum quod oportet sanguinem mutare potest, sed aquo-
 sum et flegmaticum. Vnde causa est ydropisis. Si epar
 confortatur ut sanguis ille ad uenas pectoris et pulmonis
 propellatur, et ille impleantur et inculcante crepentur
 uulnera faciunt, et hec est causa ptisis. Si autem san-

---

¹ morum

² mori

³ impetu

guis cerebrum ascenderit, melancoliam facit, ideoque ypocras
 precepit in medicandis emorroidis, cum ferro, unam dimitti,
 unde effluat ille sanguis qui solet in epate adunari. Si-
 militer si sanguis plus quam oporteat exit morbos procreat, sicut
 5 corruptionem coloris figure, et complexionis ydropisis, et de-
 fectionem appetitiuę uirtutis. Calor enim epatis deficit,
 neque generatur sanguis. Vnde complexio corrumpitur corporis,
 et generatur ydropisis. Si sanguis exiens augmentetur,
 perit infirmus. Sed tamen hanc habentes passionem, non incidunt
 10 morphea, neque zel\i/rinam pleuresin uel peripleumoniam. Vnde
 sanguis effluit cuiusdam. Cuiusdam uero non quod ex sensu et tactu in-
 telligitur. Si sit deintus in intestinis oportet coppam mitti,
 coppam inquam uentosam, et inmittere focum bombicino super
 nates imponendum. Extremitas enim intestini uenit
 15 foras, et apparet, qualis sit. Attrici sunt uulnera occulta,
 et in extremitate intestini nascentia aliquando concaui-
 tas horum non ita tangit intestinum ut perforet ipsum.
 Qui si cum puluere siccatiuo mediantur, sanantur. Quoddam
 horum multum est concauum perforans intestinum, cui medi-
 20 cina nullum prestat presidium. Intelligitur si digitus supra
 nates ponatur, et in artricorum¹ perforationes argilia mitta-
 tur. Si autem argilia digitus iungatur, perforatum intestinum
 esse intelligitur, et si extremitatem embrotici in perfo-
 ratione uulneris positeris², et fumigaueris, infirmusque ad se
 25 penetrare senserit, perforatum esse intelligis. Exire nates
 ex mollicie lacertorum, aut ex tenesmo est fissura, aut ex
 solutione humorum est calidorum et acutorum, aut quia ni-
 mis est stipticum, et durum, cum stercus per nates transeat ni-
 mis siccum. Apostema nascitur in natibus sicut in menbris
 30 corporis totius, ex timore, dolore, et stranguria intel-
 ligitur. Quod si sit calidum rubescit, et quiescit de cau-
 sa actualiter frigida si sit superposita, et nocet sibi res
 calida. De frigido apostemate econtra accipe. *De epate \xxxii/*
Passiones epatis aut priuatę sunt sibi, aut ex aliis

---

¹ attricorum

² posueris

nascentes menbris propter societatem sui. Priuatę sibi sunt defectio, oppilatio in uia sua. Quę in aliis nascuntur menbris, generatur ydropisin. Defectio epatis, aut appetitiuę est uirtutis, unde trahitur sucus cibi de intestino subtili et mesaraicas. Intelligitur autem ex digestionem alba et liquida quod ex defectione est uirtutis contentiuę et intelligitur ex teneritudine et corporis plenitudine. Quod sit ex cibo crudo et indigesto per corpus disperso. Non enim a contentiua tenetur, ut bene coquatur. Aut defectione est uirtutis digestiuę, quę aut ex calida est complexione. Quod intelligitur ex desiderii ablatione, ardore, siti nimia febri uomitu solutione cum qua humores exeunt colerici urina rubea, et quia plurimi cadunt in passiones acutas. Quę passio si moretur facit consumptionem corporis chimerum et his consumptis, consumptio fit epatis. Vnde cum digestionem eius est egressio. Quod cum exeat odoris est pessimi. Minoratur quoque corpus et consumitur. Aut ex frigida est complexione quę intelligitur, quia in inicio morbi nimium habet desiderium cibi febri et siti. Quod cum digestionem exit paruum est, et temporibus diuersis atque multis neque mali est odoris. Si uero moretur, febres facit. Sanguis enim putrescit ex grossitudine siti, et auferetur desiderium cibi. Quod cum egestionem exit, quasi fex est sanguinis. Inde nimiam patitur infirmus solutionem, et subito corpus in marmoreum colorem mutatur et inmoratio carnis in facie uidetur. Aut ex sicca complexione quod intelligitur ex corporis macilentia, et siccitate, siti, et digestionis paruitate atque sui grossitudine. Aut de humida complexione et intelligitur ex siccitati contraria ratione. Aut defectio est expulsiuę uirtutis quę totum corpori cibum non bene mundatum mittit, quia uirtus hoc non potuit bene mundificare. Apostema aut est calidum aut frigidum. Si calidum in dextro latere sentitur, sub ypocondria dolor ascendens ad furculas, et descendens cum febri ardore, siti, siccitate trahente ad costas. Si infirmus supinus iaceat, sen-

tit grossitudinem sub ypocondria in latere dextro. In aposte-
 mate ex colera rubea fiunt hec accidentia fortiora et mo-
 lestiora. Si apostema in concauitate sit epatis, ablatio
 sequitur desiderij, singultus colericorum humorum uomitus in i-
 5 nicio sicut oui uitellum, et post sicut eruginosum eramentum,
 uentris constipatio, et defectio frigiditas extremitatis cor-
 poris, tussis et spiritus angustia fortiora. Sentit infirmus fur-
 cula trahi ad inferiora cum grauitate sub ypocundria
 quia concaua uena furculas propter apostema trahit, ad inferio-
 10 ra et in inicio lingua fit citrina, et post nigra, et cum a parte
 dextra locum sub ypocondria tangat, grossum sentit ea esse
 apostema. Cuius forma sicut nouella luna, tactus eius calidus.
 Si infirmo precipias ut supinus iaceat neque sub caput eius
 aliquid ponas, et cum duplare eum facias genua pedes
 15 consociando iungas, et locum tetigeris inuenies sicut dixi,
 et aliquando apostema calidum uenit ad lacertos uentris quod
 differt a superiori, quia istud si tetigeris, inuenies in forma
 longum, aut quadrangulum. Aliquando una extremitas erit
 grossa, subtilis altera. Apostema epatis frigidum intelligitur
 20 ex grauitate in dextra parte et sub ypocondria et cum tussi par-
 ua sine dolore et febris. In loco tacto inuenitur grossitudo
 duricies. Si apostema sit melancolicum. Mollicies si fle-
 gmaticum. Si defectio et apostema in epate se coadu-
 nauerint, fit mollicies digestionis et similitudo laua-
 25 turę carnis. Oportet autem intelligi quia tumor in epate
 eum defectione pessimus fit morbus et ad perditionem ducens.
 Constipatio autem est de apostemate eius significationem memini-
 mus nos dixisse aut de grossis humoribus in ore uenarum
 a porta se diuidentium inuisantibus et in uena que in
 30 gilbo epatis est sita. Quam constipationem intelligimus ex do-
 lore grauitate et techinatione, in dextro, sub ypocondria
 latere sine febris. Si oppiletur gibbus epatis, fit urina aquo-
 sa et subtilis. Si in concauitate sua digestio est liquida

Passiones in aliis membris ex colligantia nascentes epatis quedam species est ydropisis. Omnis enim ydropis ex defec-
 tione nascitur uirtutis generatiue sanguinis, ac si ex sua ac-
 tione defecerit hoc ex passione epatis efficitur, quod fundamen-
 5 tum est ipsius. Si complexionis sit frigide, sucum cibi imperfec-
 tum sanguinem non ualentis mutare. Et aliquando patitur aliquod
 membrum epati colligatum siue uicinum sicut stomachum. Qui patitur
 cum cibum secundum quod oportet digerere non potest, et ita indi-
 gestus per totum corpus spargitur, membris corporis in sui natura
 10 eum digerere non ualentibus. Paciuntur et ieiunum intestinum et
 messaraica, cum ex mutando suco cibi deficiat ut non ad
 epar mandari ualeat. Vnde uirtus deficit mutatiua san-
 guinis cum cibus ad ipsam uenire nequit. Aliquando ydropisis
 ex defectione est pulmonis qui non potest enutriri ex hu-
 15 miditate sanguinis. Remanet ergo humiditas in sanguine
 membra nutriens et eorum humectans complexionem. Aliquando est
 ex defectione renum. Trahendum sanguinem aquaticum, aqua
 autem remanens in sanguinem nutrit membra, et eorum complexio-
 nem humectat. Species ydropisis sunt .iii. Timpania, ydro-
 20 pisis. Yposarca. Timpania est ex defectione caloris
 epatis non nimie frigiditatis¹. Mutat autem sanguinem in uen-
 tositatem inter pelliculas uentris, et intestinorum se coadunan-
 tem aut ex multis est accipiendis cibariis uentositatis²
 generatiuis. Signum eius quia si super uentrem percutitur, sonus quasi tym-
 25 pani auditur. Ydropisis ex nimia est frigiditate et complexio-
 ne epati dominantis humiditatem. Vnde cibus in aquosam et humi-
 dam materiam mutatur que inter pelliculas uentris et intestino-
 rum coadunantur. Huius passionis causa ex herbis est frigi-
 dis fructibus et aqua frigida. Signum eius infirmi uenter mo-
 30 uetur, et sonat quasi uter plenus aqua. Yposarca est cum cibus
 in epate in humiditatem mutatur flegmaticam, propter complexio-
 nem frigidam et humidam. Vnde postea omnia membra frigida
 sunt et flegmatica. Quod aut de duro est apostemate uiam
 epatis comprimente, et opilante, unde spiritus ad ipsum prohibetur

---

¹ frigiditatis

² uentositatis

transire, complone¹ refrigerante, et uirtute, et uirtute sanguinis mutatiua deficiente, cibumque in flegma mutante aut de spll/et- nis apostemate deficientis ab emundanda sanguine de colera nigra. Vnde sanguis augmentatur in epacte et extinguitur, eius
5 calor, aut de fluxu sanguinis aut de uulnere aut de menstruis aut de emorroidis conclusus calor in epate de nimio sanguine infrigidatur sicut et lucerna nimio oleo extinguitur, aut ex frigida complexione stomachi, cum cibus non possit digeri, et mandatur crudus epati, mutandus, in flegmaticos
10 humores aut de humoribus grossis et uiscosis opilationem facientibus in uia epatis spiritumque contrahentibus et complexione refrigerantibus ex qua oppilatione sanguinis non potest transire², sed aquosior trahitur, unde membra corporis humectantur. Item fit ex defectione ieiuni intestini et messaraice. Item post febres diuturnas propter nimiam aquam ebibitam et defectionem
15 cibi in stomacho digerendi ex calore febris. Vnde oppilatio fit. Item ex acuta passione in epatis calida complexione, et uirtutis dissolutione non ualentis sanguinem generare, de qua ydropidi nullus potest curari cum nec calida nec frigida accipere possit calidis augmentantibus febrem frigidis ydropisin. Eius signum quia corpus inflatum totum et molle quod si tangas cum digitis forma digitorum in carne remanebit. In inicio facies tumescit, et pedes corporis color est mortui. Cum autem passio tempore moretur multo, humectatur, et liquidum efficitur. Quod cum crepuit, aquosa humiditas inde currit. Vnde ypocras. Pustuleus in corpore ydropicidi non sanantur, quia pustulę non nisi de siccatiuo sanantur medicamine, et humidę ydropisi desiccatiua non
25 prodest medicina. Omnis ydropisis uniuersaliter pedum et caluaneorum patitur tumores, quia fumus in eorum nascens corporibus est grossus, ex defectione caloris naturalis. Ex crassitudine sua ad pedum descendit inferiora, ex longitudine autem sui a fundamento caloris naturalis quod epatis est et cordis, non potest dissolui. Ydropisis ex stomacho intestinis

---

¹ complexione

² transire

et messaraicis, propriam habebit diarriam, diurnam quę
dolorem non dissoluit. De passione stomachi propter frigiditatem
sui, et quia cibum digerere non possit. Crudus ergo permanet,
et expellitur cum eum grauet. Qui cibus cum ad intestinum
5 ueniat ieiunum non potest¹ colari secundum quod oportet ut ad
massaraicas transeat. Vnde expellit ipsum ad crossum intes-
tinum aut ex passione massaraicorum. Non enim potest tran-
sire ad epar cibi colamentum. Vnde permanet ieiuno, et tra-
icitur ad crossum intestinum. Quę res est causa diarrię pro-
10 prium est epatico apostemati tussis duricies digestionis.
Tussis, quia epar tumidum constringit diafragma propter sui
iniciuitatem² deinde stringit pulmonem, et pectus in ui-
is suis, et impellitur ad tussendum infirmus, sperans sibi
prodesse. Siccitas digestionis quia ieiunum et messarai-
15 ca in hoc gnem³ fortia sunt et sana et bene colamentum cibi ad
epar mandantia. Vnde ante fellis ad epar est oppilata
ex oppressione apostematis. Vnde ad fel non uenit, nisi pa-
rum ex colera rubea. Ideoque ex fellę ad intestinum nichil
accedit, nisi paruissimum. Hęc est sicę digestionis cau-
20 **P**assiones in splene sunt, *\De splene xxxiiii/* | sa.
oppilatio, apostema, defectio, uentositas, defectio
cum deficit trahere ab epate feces sanguinis. Vnde nigra ge-
neratur ictericia, quia cum sanguine colera commiscetur nigra et
ad corporis transit omnia membra, aut defectione contemptiue
25 quę est in splene generans purgationem colerę nigrę cum uo-
mitu et digestionem. Aliquando hęc causa quam expellit natura propter
mundificationem corporis. Quod tollerabile est nature et iu-
uatum. Quod enim obuiat nature, neque iuatum est, neque
tollerabile, aut ex defectione expulsiue quę coleram
30 nigram expellit ad os stomachi, et defectionem generat desiderii
cibi. Hanc passionem splen tolerat sicut et epar ex com-
plexione calida uel frigida. Oppilatio nascitur ex crossis et uis-
cosis humoribus in uia sua se inuisantibus intelligitur ex
grauitate, uentositate, et techinositate. Aliquando oppi-

---

¹ potest

² uicinitatem

³ genere

latio inuasit per quam colera nigra ab epate ad splen uadit et ic-
 tericiam nigram facit, cum aliis passionibus ad coleram nigram
 pertinentibus aut in ea uia fit, unde colera nigra a splene
 ad os secedit stomachi, et diuersa apostemata gignit. Propter
 5 coleram nigram in his conclusam locis. Sequitur autem hanc
 defectio desiderii cibi. Apostemata ista aut sunt calida
 ex colore in tactu intelligentia, grauitate, quoque dolore,
 et feбри atque siti. Aliquando sunt dolores diuersus furculas et
 spatulas sinistras, quod ex uicinitate est spleras¹ ad dia-
 10 fragma et societate diafragmatis ad furculas, aut
 frigida sunt apostemata, et sunt flegmatica et mollicie
 timoris subtacta intelligenda et albedine coloris in
 corpore. Aut sunt de colera nigra et intelliges ex duricie
 et grauitate crossitudine et coloris corporis mutati-
 15 one in liuiditatem uel uiriditatem. Hęc plurimum nascun-
 tur in splene ex essitudine² melancolie. Cuius fundamen-
 tum est splen, fuerit et post calida apostemata cum subtilis dis-
 soluitur materia, et remanet crossa. Aliquando inflatiua uen-
 sitate³ in eo se claudente. Intelligis autem ex apostema-
 20 tis ad tactam repugnatione et nimia techinositate
 siue grauitate. Hęc aliquando dissoluuntur sed cito reuertuntur⁴
 propter inflatiua⁵ cibaria que accipiuntur. Sequitur autem
 omnia apostemata splenis uel magnitudine sui ma-
 cillentias corporis. Vnde ypocras dicit. Si splen sit
 25 magnus increscit corpus et si splen macrescat inpin-
 guatur. Galienus in libro de menbris interioribus paruitas spe-
 nis⁶ bonitatem⁷ chumorum portendit, eius magnitudo
 est contrario. Ypocras in epidimia. Pacientibus aposte-
 ma inferiori parte splenis, necesse est sanguis fiat
 30 subtilis, extremitus⁸ calida, auricule frigidę. Subtilitas
 sanguinis, quia splen semper trahit feces sanguinis. Cum autem
 apostema habent necesse est plus trahat. Vnde sanguinem
 subtiliat. Calor extremitatis, quia calor in splene
 naturalis ab ipso propter apostema fugit. Frigiditas au-

---

¹ splenis

² crossitudine

³ uentositate

⁴ reuertuntur

⁵ inflatiua

⁶ splenis

⁷ bonitatem

⁸ extremitas

ricularum, quia sanguis subtilis sit ad auriculas subtilissimus uadit, quę naturaliter sunt frigide, neque calefiunt isto sanguine. Item in eodem. Sepe inquit habentes et reuma catarum non paciuntur in splene apostemate causa rei huius

5 quia apostema nascitur de subtilibus et aquosis humo¹ atque flegmaticis. Apostema autem \s/plenis, ex grossis est et melancolicis *De Felle.* \xxxiiii/

Passio in felle est ictericia quę uel ex oppilatione contingit, uel ex defectione appetitiuę uirtutis. Ictericia enim aut ex actione est naturę coleram rubeam in exteriora corporis secundum crisin expellente sicut in vii die morbus fiunt et auferatur febris infirmus autem quieuerit, et morbus declinauerit, quod autem fit non est huiusmodi neque secundum crisin, aut ex plexione² est calida quam patitur epar mutans cibum in coleram rubeam et mittens per omnia membra corporis aut calore est nimio uenis dominante, unde cibus in coleram rubeam similiter mutatur, et toti corpori mandatur, aut de mutatione quorundam humorum corporis qui sibi in membris coleram rubeam. Quod ex rebus calidis fit, et uenenosis

20 aut ex potione calida, et uenenosa aut ex complexione membrorum calidissima, quę humores in coleram mutat rubeam, aut ex defectione uirtutis appetitiuę quę est in felle et coleram trahit ab epate, et mundificat sanguinem. Remanet autem colera in epate mixta cum sanguine et uadit per uenas ad omnia corporis membra, aut de oppilata uia epatis ad fel quę coleram contrahit ne ad ipsum transire possit, et remanet mixta cum sanguine uadens per uenas ad totum corpus, aut ex uiis fellis oppilata uersus intestina. Vnde colera augmentata reuertitur ad epar, et cum sanguine uadit per totum corpus. Intelligitur hęc diuersitas quia quę

30 de oppilatione est fellis superiori uel inferiori digestionem albam et urinam citrinam facit. Quod non est propter fel, sed propter epatis passionem unde digestio tingitur cum colera. Et si sit ex apos-

---

¹ humoribus

² complexione

temate epatis, seu fellis fit colerica digestio solutio in fe-
 bris, et grauitas in dextro latere. Si ex calore est epatis
 et uenarum, sit urina rubicunda, et desuper citrina de natura
 spumat. Si epar et uene sunt salubria fit calor naturalis
 5 in urina. Oportet autem intelligas quia ictericia propter
 epar atque uenas, subito appareat, et ueniat, alie species
 sunt rariores. *De Renibvs.* \xxxv/

Passiones in renibus sunt arena lapides apostemata in
 ilnam¹ sanguinem mingere. Diabita arena et lapides de
 10 calore nimio sunt renum, et de humoribus grossis, et uiscosis
 desiccantibus humiditatem propter calorem permanetque cossitu-
 do² et sit petra tempore desiccata longo, maximeque si ad-
 iuuet strictio uenti urina de renibus transit ad ueticam³, co-
 latur enim urinę subtilitas non crossa, quia uia est stricta. Are-
 15 na cum materia parum est uiscosa, atque crossa. Quę ad renes
 ueniat parum coagulat, expellitque eam uirtus expulsua
 cum urina, et apparet quod eicitur sicut arena. Lapis cum
 materia est multa et uiscosa. Que in spatio renum in
 uiscatur et non exiens coagulatur propter fortitudinem caloris, et
 20 omni die materia coagulatur propter fortitudinem caloris et
 omni die materia coagulata augmentatur sicut petra. Galienus dixit.
 Aliquando lapis ex uulnere est in renibus et uesica. Oportet au-
 tem intelligas, quia lapis in renibus et in uesica plurimum
 nascitur in senioribus et uesica plurimum pueris. Causa
 25 lapidis uirentibus senioribus defectione caloris. Vnde hu-
 mores flegmatici et grossi semper augmentantur in eorum corcori-
 bus⁴ propter defectionem digestiue uirtutis. Intum⁵ quia uia urina
 de renibus ad uesicam est transitura est strictam propter frigitu-
 dinem complexionis eorum frigiditas enim semper stringit uias et ma-
 30 teria grossa cum ad renes ueniat non potest transire tota, ad ue-
 sicam propter uiam strictam sed subtiliter colata permanet in conca-
 uitate renum crossa et humiditas cum lacore⁶ exsiccata
 efficitur petra. Lapis huiusmodi magnus est, propter largitatem

---

¹ uulnera

² crossitudo

³ uesicam

⁴ corporibus

⁵ Iterum

⁶ calore

concauitatis uesicę. Pueri in uesica paciuntur lapidem
 duabus ex causis, quia humores crossi et uiscosi nascuntur in
 eis plurimi propter gulositatem quia non de crossis cibariis canent
 sibi, et nimium exercentur post cibum aut quia eorum unde urina
 5 in uesicam est transitura est larga propter fortitudinem caloris
 nimii naturalis et expulsiue uirtutis. Materia crossa et
 subtilis facile ad uesicam transit. Via autem id est collum ursicę¹
 unde urina exit de uesica est stricta, propter paruitatem
 etatis eorum, et suorum membrorum. Vnde non currit nisi subtilis
 10 crossa remanet in uesica, et cum calore uesicę, lapidem facit.
 Ideoque non generatur lapis in uesica, in uenibus quia urina e-
 orum propter calorem est subtilis. Plus enim habent caloris quam hu-
 miditatis, et seruant se indicta plusquam pueri. Vesicę col-
 lum est largum et grossa ergo urina et subtilis facile exit prop-
 15 ter hoc et non nascitur lapis in uesica mulieris quia uesicę
 collum breue est et largum exit ergo urina subtilis atque crossa,
 propter has causas, passiones renum et uesicę sanantur diffi-
 cilę propter uię suę strictitatem et complexionis frigiditatem. Quam
 medici lapidem in epate dicunt generari, et morbo intestino
 20 et in colon articulis. Sed galienus dixit se uidisse quendam homi-
 nem diurnam habentem tussem et seccasse² lapidem et ita sanus
 de tussi est factus, causa nimia fuit caliditas et augmenta-
 tio humorum in his menbris inuisantium. Significatio arenę
 et lapidis si a renibus sit, quia urina exit paulatim cum ardo-
 25 re et arenosa dolorem habet patiens in anchis, et grauita-
 tem in renum locis, aliquando dolor quoque cum iunctura et aliquando
 dolor testiculi, qui in parte est infirmi renis dolor quoque
 aniponis³ cum dormitationę illius lateris. Quod ex colligan-
 tia est renum ac pedem per arteriam, color arene renes ex-
 30 iens diuersus est, quedam enim nimium est citrina, et est quasi san-
 dricina. Quedam enim habet colorem arene, et est sicut cinis. O-
 portet enim medicum perquirere, et certum esse, in hac
 passione. Aliquando est intestinis, et putat quia in renibus
 est. Galienus dixit, quia exit parte renum dolore uentris passus

---

¹ uesice

² seccasse

³ ani pedis

fuerit, et uentris locam perforari tembello¹ senserit, maxime unde urina de renibus ad uesicam tendit, fecit autem argaliam cum oleo cum quo exierit humores quasi nitrum dissolutum et dolorem abstulerunt. Dixit ergo se cogitasse, haberi in uia urina renibus ad uesicam et fuisse dolorem in crosso intestino. Apostema in renibus esse solet calidum. Quod intelligis ex dolore et grauitate, et ardore infirmi renis parte ex sici febris et dolore capitis uomitu digestionem citrina duricie urine Quod cum uulnera faciat, patiuntur febres interpolatione diuersantes, rigoremque diuersum, et dolorem diuersum. Infirmus in latere sano iacens, renem infirmum sentit quasi suspensum², et est de frigore. Signum eius grauitas sine dolore. In inicio huius apostematis erant medici non studiosi putantes passionem esse colicam. Sed differt a colica, quia in passione renum ascendit dolor ad inferiora et in uno figitur loco. Cum autem fit argalia, dolor augmentatur quia intestina medicina implentur, et renes comprimuntur. In colica passione, dolor mouetur in intestino. Vulnera in renibus aut de causa sunt exteriori, sicut percussione, casu, a de interiori, sicut de acutis et calidis humoribus. Signum nulnerum³ non dolor est in femoribus, sine grauitate, et sine sanie et sanguine exire, et squamas in urina. Aliquando exeunt frustra sicut carnes. Quod est cum renum putrefiunt carnes. Vrina in renum uulneribus, facile exit et non dura. Sanguinem exire, aut de interioribus est, aut de exterioribus. De interiori cum digestiua uirtus deficit in renibus, et colamentum sanguinis sicut oportet non mutatur, aut deficit contemptiua uirtus que in uenis est neque sanguinem tenet sed cum urina emittit, aut ex largitate est uie urine ad renes cum subito exit urina et sanguis cum ipsa. Quod fit sine dolore et si sit proaruo⁴. Aliquando sanguis de renibus exit interpolando sicut ele⁵ emorroide. Huiusmodi sentit dolorem, ut femora, sed cum sanguis exeat dolor quiescit, aut de marcentibus est uenis, unde in his sanguis paulatim exit aut ex fissura alicuius uene in renibus ex multi sanguinis conuenientia. Sanguis huiusmodi subito et sine causa exit, et mul-

---

¹ terebello

² suspensum

³ uulnerum

⁴ paruo

⁵ de

te est quantitatis. Sanguis ab extiori¹ causa exiens, sicut percussione, casu, ex interrogatione infirmi intelligitur. Diabita est propter fortitudinem appetitiue uirtutis cum qua trahitur co-
 lumentum sanguinis² id est urina. Hoc autem ex nimio desiderio re-
 5 num ad aquosam humiditatem, quia propter magnitudinem caloris sui aquosa desiderantur, ut calor extinguatur. Vnde humiditatem trahitur ab epate sibi, et ab omnibus menbris. Quod facit pati nimiam sitim et desiderium menbrorum corporis ad aquosam humiditatem, et propter defectionem uirtutis contentiue que non
 10 potest tenere, humiditatem, sibi uenientem ab epate. Signum huius passionis intelligende, non nimia sitis sine febris, et siccitas in corpore non apparet. Vrina est sine ardore alba subtilis sicut aqua. Infirmus cum aquam biberit uelociter eam mingit, quia renes trahunt eam ab epate, ante
 15 quam mutetur in eo et expellunt a se, cum non possint retinere. Oportet aut intelligi quia senes si in renibus patiantur, non sanantur, et similiter cum multis diuturnis morbis moriuntur, sicut ypocras in aphorismo testatur. *De vesica* xxxvi/

Passiones in uesica sunt lapis stranguiria exire urinam preter uoluntatem. Lapis iste inde et in renibus. Sunt autem et humores
 20 crossi et uiscosi et calor in substantia uesice, et angustias sui colli. Maxime hoc fit in pueris, sicut me ante dixisse memini.

Item nascitur in iuuenibus bonam dietam non tenentibus, sed potius unde humores crossi et uiscosi generentur. Signum huius passionis, dolor est in loco uesice, et in uirga prurigo et urine cruditas, subtilis est et alba, arena exit, cum urina et duricies est in urina. Apostema intelligitur sicut et illud in renibus.
 25 Sed tantum dolor unius est in pene et apostema deforis apparet tactu. Duricies urine in hac passione maior est quam in renibus. Sanies exiens de uulneribus maior est quam renum. Sequitur hanc uentris constipatio propter constipationem uesice ad intestina. Vulneram³ in uesica sunt sicut in renibus, iam dicta.

Sed in uesica duricies est urine, et ardor aliquando urina sicut subtilis apparet scintilla, aut furfura. Stranguiria

---

¹ exteriori

² sanguinis

³ Vulnera

aut de rebus est quas in uesica et renibus iam diximus, aut ex defec-
 fectione uirtutis contentiue, et e mollicie substantie uesi-
 ce, neque potest ut urina exeat exprimere. Intelligitur quia
 infirmo ne supinis iaceat precipitur, ut uesica prema-
 5 tur. Vnde urina per uirgam exit et infirmus quiescit. Aut de apos-
 temate in collo uesice, uel in lacertis colli sui aut de humo-
 ribus crossis, et uiscosis inuisantibus in uia que est inter uesicam
 et uirgam. Intelligimus quia dieta infirmi generatiua crossorum
 et uiscosorum humorum fuerit. Aut ex acoagulatione propter
 10 coagulatum sanguinem, uiam stringentem. Aliquando stranguria
 nascitur ex acutis humoribus in uesica nascentibus, aut de
 acutis in urina qualitatibus semper uesicam pugnentibus¹. Intel-
 ligitur ex urine rubore et ardore que sentit infirmus in
 extremitate uirge. Exire urina preter uoluntatem ex la-
 15 certorum est mollicie, circumdantium collum uesice et ex defec-
 tione uirtutis contentiue, propter humiditatem quam patitur. Pluri-
 mum pueris contingit propter humiditatem suorum membrorum. Iterum
 ex mutatione spondilis apposite uesice, quando foras egreditur,
 ligamenta uesice rumpuntur, ne urina teneatur. Oportet au-
 20 tem intelligi, quia si hanc passionem seniores patiantur, non
 sanantur. Sicut ypcras testatur. *De siphac.* \xxxvii/
 Passiones siphac qui in uentre est, sunt phissura, crepitura
 raritas et aliquando zirbum et intestinum egrediuntur extra siphac
 contra lacertos uentris, et aliquando contra umbilicum et sub um-
 25 bilicum in quam partem zirbum tendit et intestinum, apparent
 aut quasi tumor et apostema et uidentur esse crepitura. Que aut in
 inguinibus in uia ad testiculos tendunt et exeunt intestina et
 zirbum tendentia in locum illum. Subsistens in inguinibus
 appellatur hermia inguinaria, si descendant in sac-
 30 culos testiculorum, appellatur hermia intestinorum. Hec pas-
 sio nascitur aut ex nimio motu, sicut saltu, aut ex nimio cla-
 more, aut grauis rei pondere, aut percussione super uen-
 trem ueniente et maxime si post prandium ueniunt hec. Rum-
 pitur atque crepatur siphac, aut humoribus crossis simile contingit,

---

¹ pugnentibus

aut de uentositate uentrem et intestina inflantem aut
 de uiscosis intestinis se lubricantibus, et in inguine se pro-
 cientibus. Discentio inter apostema, et hunc morbum, ut
 infirmus iaceat, supinus quod exierit tangatur, et in locum
 5 suum reducatur. Si autem facile redierit, crepitura erit, si
 non tumor erit, uel apostema. Oportet autem intelligi quia
 si crepitura parum sub umbilicum fuerit, molestissima fit. Ibi enim
 subtile est intestinum. Quod cum cibi prematur superfluitatibus
 dolorem sentit infirmus. Quę crepitura multum est super um-
 10 bilicum non dolet, quia locus ille ab intestinis est longe, neque
 exiit solum szirbum. Si crepitura subtus umbilicum fit in inicio
 non dolet, quia grossa intestina ibi sunt, et ex crossitudine¹ sua
 in principio non exeunt. Sed cum crepitura se dulgeat, deinde
 exeunt illa dolorem facientia. Exit foras umbilicum, cum siph-
 15 ac crepatur sicut diximus, et fit aliquando ex humiditate flegma-
 tica in umbilico, aut de sanguine ibi coadunato propter
 fissuram uenę, uel arterię. Exit sanguis subtus cuitem², sicut cum pa-
 tiuntur apostema, uel uocatur eporisma. Aliquando quoque fit ex uen-
 tositate. Quod crepitura est siphac facit colorem tumidi corpo-
 20 ris, et tactum mollę sine dolore. Si intestina exierint in-
 tro redeunt, cum tangantur digitis * cum infirmus balneum introie-
 rit augmentatur, umbilicus crescit. Si crepitura ex humidita-
 te sit, tactus erit mollis, neque reuertitur cum tangatur digitis
 neque crescit. Si ex uena sit uel arteria, cutis color ui-
 25 olatius est, aut niger. Si ex carne superflua fit dura
 non crescens neque augmentanda. Si ex uentositate tactus
 est mollis. *De testiculis.* \xxxvii/

* et aliquando gurgu-
 latio fit.

Passiones in genitiuis uel in testiculis, aut in uirga, aut
 in matrice, aut in uberibus. In testiculis, aut in eorum su-
 30 bstantia, aut inter substantiam et eorum pelliculas, aut inter cutem et
 pelliendas³ aut in uenis suis aut in cute exteriori. Si in su-
 bstantia sit, aufert desiderium libidinis et generare, aut paruita-
 tem facit spermatis, et apostema, atque uulnera. Ablatio libidi-
 nis aut ex discatenatione est horum membrorum, sicut uidetur

¹ crossitudine

² cutem

³ pelliculas

in epilepsia, aut ex paruitate spermatis. Paruitas spermatis aut ex ablatione est cibi, aut ex complexione frigida et sicca dominante testiculis quę mutare nequit substantiam spermatis quod de materia nisi uenit. Ablatio generandi aut

5 est ex nimis mala complexione testiculis dominante, aut nimis calida qua spermatis incenditur materia, aut nimis frigida quę eam congelat, et adunat. Aut humida quę dissoluit et subtiliat, aut sicca quę incrossat exire sperma preter uoluntatem nec uirgam erigere. Ex uirtutis contentiuę in testiculis

10 est defectione, et fortitudine expulsiuę et calore humiditate dominantibus, complexioni suę. Quod fit cum spermatis instrumenta patiuntur spasmum, sicut in epilepticis uidemus. Hęc enim membra cum spasmanur, motu non naturali inguentur¹, deinde quod spasmatis habent expellitur apostema calidum ex magnitudine intelligitur testiculorum et rubore, calore eorum et dolore frigidum et flegmaticum intelligitur ex albedine caloris mollitie tactus, doloris paruitate. Si melancolium intelligitur, quia durum et liquidum. Quod inter eorum substantiam substantiam nascitur et pelliculas adunatione humiditatis aquosę

20 et frigidę sicut uidemus in ydropicis, et intelligitur ex timore techinatione caloris albedine inciditate² et aqueę sub tactu, aparitione. Et contingit cum szirbum et intestina ad hęc membra descenderint, cum pelliculę crepuerint nascitur in inguina\um/ locis, aut dissolutione ligamenti intestinorum. Causa horum uniuersalis est, aut salire, aut clamare, aut percussio aut de humiditate mollificante et dilatante uiam

25 intra inguina et testiculos quam facit descendere ab inguinibus ad eorum saccellos. Si gregatio uniuersalis unde hoc possit intelligi, tumor est in testiculis et si infirmus in saltu uel quilibet alia re se exercuerit tumor augmentatur, neque si

30 cum digitis tetigeris reuertitur, et aliquando digestio in hec loca uadit, et clauditur ibi. Aliquando ex hoc dolore, gurgulationem est nasci. Ex techinationem tumor est et intestinorum descensio, non subito sed paulatim. Iste siphac stringit

---

¹ mouentur

² luciditate

intestina ab ipso exeuntia. Quod inter cutem nascitur et pelli-
 culas, tumor est carnosus, qui ex crossis nascitur humoribus
 in hæc loca descendentibus. Quod in uenis nascitur ua-
 ri\c/es sunt. Quorum causa causa eadem est quæ et in cruribus dic-
 5 ta. Intelligitur quia uenas uidemus planas atque rotundas,
 molliciem testiculorum et ineundo grauitatem. Plurimum in sinis-
 tro nascuntur testiculo, propter paruitatem sui caloris. Quod in cute
 nascitur exteriori sunt pustulæ, prurigines, uulnera et alia simi-
 lia, sicut cutis patitur corporis. *De virga.* \xxxix/
 10 **P**assiones in uirga, aut in sua sunt substantia aut in uia. In sua
 substantia est illa passio quæ uocatur moriaphismos id est suæ erec-
 tionis multitudo, et titillationis passio. Apostema uulnera
 In uia sua constipatio erectionis frequentatio, ex uento-
 sitate est humida, crossa et uiscosa, et calore modera-
 15 to. Quæ intelliguntur ex nimia erectione sine titilla-
 tione. Aliquando homo facit abstinentiam longo tempore, et mandu-
 cat calida et acuta. Quod contingit ex uensitate¹ crossa i-
 bi inclusa. Patiuntur huiusmodi humori humorem calidum
 et erigere nimium. Aliquando quoque mollitie uasorum spermatis et
 20 aliquando spasmum. Qui spasmum incidunt cito moriun-
 tur, cum uenter eorum intumescit, et sudor eorum frigescit.
 Apostemata et uulnera quæ patitur uirga sunt exteriorum passi-
 oni similia. Oppilatio intelligitur ex ardore urine, et exe-
 undi durtiæ et ex crossis humoribus sanie et sanguine et
 25 squamis cum urina exeuntibus. *De matrice.* \xl/
Passiones in matricæ sunt, sanguinis fluxus ablatio menstruorum
 dissolutio suffocatio, inflatio, uentositas, apostema-
 ta, tumores, passio quæ uocatur separatio, et conclusio,
 emorrois fissura uulnera. Mollities matricis, ablatio conci-
 30 piendi, sepissima abortio, durtities parturiendi, men-
 struorum exitum, et ablationem eorum secundum naturam oportet
 prius intelligi. Menstrua ergo mulierum exeunt cum deci-
 mum expleatur annum, et plurimum protenduntur in xiii. an-
 num. Auferuntur quibusdam circa .xxxvi. quibusdam circa

---

¹ uentositate

lx. erina frotidus¹ non habet menstrua. Menstrua autem natura-
 lia sicut continua per duorum dierum spatia ad plurimum .vi. Si
 ultra transcurrant, non erunt naturalia, grauantur autem mulieres,
 cum tempus menstruum ueniet. Quę mulier menstrua sua diu
 5 differt, molestum ei et durum est, quia purgamentum multę quan-
 titatis subito succedit. Tempus interpolatum .xx est dierum, et
 usque in duos uel plures ascendit menses. Quę autem post
 istud tempus menstrua ueniunt naturalia non sunt et uocatur
 hoc menstruorum constrictio. Hoc autem est aut ex passione in uul-
 10 ua uel in toto corpore, uel in uno membro. De uulua aut
 propter apostemata aut propter uuluę torturam aut abortitu ni-
 mio, aut ex percussione matricis, aut ex oppilatione
 matricis, aut ex frigida complexione ora uenarum claudente
 aut ex humoribus crossis uiscosis, uiam implentibus aut ex
 15 uulneribus in eis coagulatur, et oppilatur. Iterum menstruorum constrictio
 nascitur propter emorroidam aut sanguinem de naribus uel
 pectore exeuntem. De toto corpore aut propter febres aut
 propter complexionis corruptionem sicut ydropisin. De uno men-
 bro, sicut de passione pectoris, stomachi, uel epatis. Aliquando ex crossi-
 tudine nimia corporis uenas stringente. Significatio uni-
 20 uersalis menstrua constringendum grauitas inferioris uentris
 et totius corporis, dolor dorsi et colli. Constrictio urine
 et digestionis. Aliquando urina est nigra, et deficit uirtus, appeti-
 tiua. Aliquando quoque mala appetunt cibaria, et plurimum
 25 pessima patiuntur accidentia, sicut defectionem abhomi-
 nationem mentis, corruptionem rigorem, apostemata in in-
 guibus. Sanguinis fluxus aut ex defectione est contempti-
 uę, aut de sanguinis subtilitate, et sui acumine, aut
 de eiusdem multitudine, aut de fissura uenarum matri-
 30 cis ex humoribus acutis. Aliquando ex nimia purgatione
 in parturitione, aut de egressione fetus antequam anime-
 tur. Quando autem augmentatur sanguinis fluxus, et moratur, mutationem
 coloris patiuntur et tumorem, maxime in pedibus et cor-
 ruptionem uirtutis digestiue. Qui si augmentatur pereunt.

---

¹ermafroditus

Mollities humiditas est de ore uuluę currens. Quę aut in uulua nascitur cum pascitiua deficit uirtus, aut cum humores de uulua ad alium locum secundum purgationem effluunt. Intelligitur mollitiei qualitas ex colore et substantia. Si est rufa sanguinem significat. Si alba et uiscosa flegma. Si citrina coleram. Si nigra melancoliam. Aliquando multa effluit, et aliquando uiscosa est et grossa. Alię possunt intelligi significationes. Si mulieri pannos mundos inter se mittere commendes et albos interspicias¹ eos siccatos. Si rufi sunt, sanguinem portendunt. Si citrina, coleram. Si albi flegma. Si nigri melancoliam. Suffocatio matricis ablatio est anhelitus, propter uulnera quę passio est pessima. Contingit autem ex colligantia cerebri, et cordis ad ipsam, et multę inde passionum ueniunt sicut cephalaea, apoplexia, epilempsia, defectio. Quę autem hanc passionem habent, pereunt cum suffocatio augmentatur, hęc enim augmentatur, et aliquando interpolatur sicut epilentitudine², est uuluę et spermatis constrictione cum femine elongantur a copulatione, quam habuerant in consuetudine. Augmentatur enim sperma in uasis, quod dum inculcatur, calor naturalis extinguitur, et complexio uuluę refrigeratur, aut ex menstruorum constrictione, cum longo tardetur tempore, * et facit idem quod et sperma. Plurimum hęc passio nascitur feminis amenibus³, et iunioribus propter nimium eorum desiderium ad libidinem, aut si numia⁴ menstrua habuerint quę postea constricta sunt. Maritate hoc non patiuntur quia in matre sperma non clauditur. Conclusio enim stomatis maxima est causa rei huius. Patiuntur plurimum non iuuenes et non concipientes, neque parturientem propter nimiam passionem quam instrumenta spermatis sustinent et uenarum unde menstrua effluunt, maxime si mulieres non parturunt propter potionem quam pro hac re accipiunt. Significatio huius passionis quia in initio sui et antequam incipiat augmentari, debilitas est mentis pigritia, defectio crurum, citrinitas faciei humiditas oculorum. Cum augmentatur mens alienatur deficit sensus, et nox aufertur spissatus pulsus. Diuersatur et deficit, et in fine aufertur, ut infirma mortua esse pu-

calor naturalis ex-
tinguitur et com[pl-]
exio uulue re-
[f]rigeratur

¹ inspicias

² ex plenitudine

³ iuuenibus

⁴ nimia

tetur, sed cum licino boni bombicini temptetur, appposito naribus
 ut si flatus moueatur sine non intelligatur, facies rubescit,
 et quasi tumescit, matrix sursum trahitur, et sinilis¹ lacerti in cru-
 ribus. Cum autem incipit alle et nari², et quiescere emollitur
 5 uulua, et descendit ad inferiora et ab ipsa parua fluit
 humiditas. In uentre inferius gurgulationem, et uentositatem
 et ad exeundum patiuntur. Ventositas et inflatio quas patitur
 uulua aut ex mala est complexione frigida cum calor naturalis
 deficiat, et quod cibi nisi uenit in uentositatem mutat, aut
 10 abortionem aut ex sanguine os uuluę oppilante aut de
 duritie parturiendi, aut de conclusione oris uuluę. Ali-
 quando hec uentositas, aut in fundo est uuluę aut in eius tunicis.
 Huiusmodi infirme patiuntur tumorem in pectine usque in in-
 teriora uentris et dolore cum egestionem uel extensionem et
 15 uadit usque ad inguina, et stomachum, atque diafragma. Signa
 huius propria morbi quia cum sub umbilicum percutis sonus auditur
 quasi tympani. Apostema plurimum patiuntur calidum
 et durum. Calidum aut de causa exteriori sicut percussio-
 ne, aut de interiori sicut menstruorum³ corruptione uel sangui-
 20 nis in parturitione, aut ex abortione, aut parturien-
 di duricie. Quod consequitur cum hunc morbum ex nimio motu pati-
 atur, et alii humores trahantur. Hoc apostema aut in tota
 est uulua, et intelligitur ex febre et continuo dolore in
 collo et capite, et in craneo maxime, et oculorum grauita-
 25 te, et extremitatum mollitie et stomachi corruptione et si-
 ti et in constipatione digestionis et urine, sicut ypocras in a-
 phorismo. Quę in quod apostema habet in natibus aut in uulua
 sequitur eam stranguria. Quod ex apostematis, est compressione
 ad collum uesicę, et os uuluę, et in partum. Apostema
 30 aut in puppi est eius quo dolor in dorso efficitur, et constipa-
 tio digestionis, aut in prora unde est dolor penis et stran-
 guiria aut in superiori parte. Fit autem dolor super um-
 bilicum, et contra stomachum. Si in lateribus fit dolor, in inguinibus
 coxis, atque cruribus. Si in inferioribus sub umbilicum

---

¹ similiter

² alleuari

³ menstruorum

doletur. Si in ore eius contra anum patitur. Si uulua cum digestio tangatur, dura inuenitur. Cum autem apostema facit uulnus, omnia supradicta accidentia augmentantur, et diuersa febris interpolando iungitur rigor. Sed cum crepari debeat dolor et febris augetur et pungit. Si dolor est in inferiori uulua et cum digito super penem tangas sentitur sanies coadunata. Hoc autem est cum maius est apostema. Similis si in ore uuluę. Durum apostema uocatum scliros, semper nascitur uuluę collo uicinum, si antecedente apostemate, uel alia passione, unde durities nasci deberet. Nascitur autem ex colera nigra. Sequitur semper hoc apostema in unam partem uuluę tortura. Cui si non succurratur medicina caditur in ydropisin. Significatio huius apostematis est durities penis, et oris uuluę grauitas quoque et conturbatio motuum membrorum, et maxime crurum, et pigrina¹. Aliquando hoc apostema in cancer mutatur id est in durum apostema. Quod si colera nascitur ingui, et plurimum in ore uuluę. Aliquando faciens uulnera, et si non uulneretur, ex dolore nimio in inguibus intelligitur, et ex inferioris uentris dolore et uuluę. Color eius quasi uini fex aut niger. Si sit uulneratum cum his accidentibus fiunt prurigo et putredo, et pertinet colori albo aut rubeo, aut uiridi. Aliquando humiditas inde effluit, liquosa et fetida, alba et nigra, siue rubea, alia quoque accidentia, calido apostemati attinentia. Innascuntur huic apostemati et incurabile fit. Separatio est apostema nascens in ore uulne², aut in ea tota, et fit uulna³ dura et petrosa. Intelligitur hec passio ex macillencia, quam patitur inferma et pulcritudine coloris non habita, et defectione uirtutis appetitiuę, et ablatione menstruę mamillarum tumore. Sperat autem in initio infirma, quia fit grauida. Cum autem moretur morbus, et prolongetur, ydropica esse speratur. Differt tamen ab ydropisi ex duricia. Neque alia quam ydropisis habet accidentia. Sed si tamen elongetur, in ydropisin mutatur. Conclusio est, cum duritię constrictio oris uuluę, nasciturque ex flegmate, flegmone uocato

---

¹ pigritia

² uuluę

³ uulua

apostemate, in exteriori uuluę parte nascente, cum subtilis
sanies dissoluitur, et remanet quod est crossus, et inueterascens
incrossatur. Intelligitur ex anteriori apostemate et ex duritie oris
uuluę, et in tactu apparente et ex eius constrictione. Emor-
5 rois ex crossis est humoribus et melancolicis et intelligitur in
aperiendo ore uuluę cum argalia ut uisui et tactui appa-
reat, in qua cum dolor augmentatur, coloris rubei efficitur, cum
aut quiescat, quasi fex uini ab ea effluit humidit¹. Ali-
quando nigra fissum ex compressione, est in partu nimia, in initio autem
10 non sentitur propter dolorem partus, post uero sentitur si cum digitis tanga-
tur maxime in coniunctione cum ab ea sanguis effluat
apparet autem in uisu, cum uulua aperitur. Vulneris aut ex-
teriori sunt causa, sicut percussio et similia, aut de interiori sicut
duricies parturiendi, et acuitas expressionis, aut de tractu
15 secundine siue fetus mortui, aut de colericis humoribus erum-
pentibus, et eam comedentibus aut de crepitura apostematis
sine pustulę. Aliquando putredo est in ore uuluę, et intel-
ligitur quia apparet in tactu si cum argalia os uuluę aperi-
atur. Qualitas quoque eius intenditur, ex humiditate que e-
20 greditur. Si enim sit multa, et quasi uini fex et cum dolore
sicut apostematis crepitura esse. Si nigra et fetida, et
cum dolore intenduntur commestio et putredo esse.
Si rubea, fractum est et fissura. Si uulnera sunt immunda,
exit cum dolore sicut carnis lauatura. Si munda exit sa-
25 nies crossa et alba pura sine odore. Descendere uuluam, et
foras exire, aut de causa est interiori uel exteriori. De exteri-
ore ex tractu secundine post partum, si durescat ad exitum aut
non trahatur, secundum quod oportet. Similiter et ex fetu mortuo
aut ex casu feminę de alto loco, aut de tumore ni-
30 mio unde deficient et membra emolliant et inde uulua
lubricatur, et foras egreditur, sicut in feminis uidemus que latro-
num, aut pugnantium incidunt manus et sicut uidetur
in eiusdem nauigantibus et mortem filiorum nuntiantur. De
interiori causa ex humiditate est flegmatica et uisco-

---

¹ humiditas

sa, unde lubricatur uulua sicut patiuntur mulieres, iuuentu-
 tem exeuntes, per nimiam coadunationem humorum in corpori-
 bus earum. Tortura uulnere per chimos est grossus et uiscosos in
 latere uuluę uno coadunatis, ex quibus grauatur ut in aliud latus
 5 inuoluatur, et conceptio trahitur propter torturam instrumenti spermatis.
 Ablatio concipiendi, aut ex mala est completionem matricis,
 aut ex morbo officiali, aut de humoribus in concauitate
 uuluę, se coadunantibus. Ex mala completionem, si est ni-
 mia et fortis, sterilitas fit. Sin autem aufertur uis concipiendi.
 10 Si est calida incenditur et corrumpitur sperma. Si frigida constrin-
 gitur et concluditur uulua et uenarum suarum ora, unde transit spi-
 ritum et menstrua, in frigidatur et congelatur in ea. Iterum in tes-
 ticulis non multum nascitur sperma propter frigiditatem. Si humida
 non potest continere sperma. Sicca fit grossum et durum, ubi nascens
 15 sperma, non extendens neque sequens formatiuam uirtutem.
 Ex morbo officiali, aut ex constipatione est uiarum spermatis
 aut apostematibus et similibus, que intelligentur sicut diximus. Ex
 humoribus in concauitate uuluę coadunatis, flegmaticis,
 colericis, aut melancolicis, qui intelligentur ex humiditate
 20 exeunte exterius. Plurimum feminę conceptionem perdunt ex
 grossitudine nimia et ultima causa eius quia szirbum os uuluę
 oppilat. Vnde non potest transire maris sperma, quia stringitur
 menstruorum uia. Non ergo ad os uuluę, menstrua effluunt
 uel sperma. Sique currunt parum est et non ualet. Vnde ypocras in a-
 25 phorismo. Si inquit¹ mulier in ultima est grossitudine non concipit
 quia szirbum os uuluę comprimit, si non increscit. Ablatio
 concipiendi propter masculum ex mala est completionem
 spermatis, aut morbo officiali. Ex mala completionem
 quia si sit calida incendit. Si frigida congelat, si liqui-
 30 da, dissipat. Quod consequitur cum sperma feminę et os uul-
 ue masculinis assimilantur. Si enim dissimilia fit ge-
 neratio multa. Ex morbo officiali in masculis tor-
 tura est uia uirgilis. Vnde cum sperma exit, non recta
 uia in uuluam tendit. Quod potest intelligi si non

---

¹ inquit

rectum mingit. Oportet ergo intelligi, quia si conceptio propter
 masculum uel feminam ablata sit, sedeat mulier super scamnum,
 et pannis eam cooperis et suffumiga. Si fumigatio ad os
 et nares perforet, non est ipsa in culpa, sed masculus. Si enim
 5 os uulue clausum esset, et uenarum ora unde sperma ad uul-
 uam transit, et menstrua non perforaret fumigatio corpus muli-
 ebre. Similis si ibidem esset humiditas, extingueretur fu-
 mus sicut calor spermatis extinguitur. Si nimius calor fumus
 dissolueretur et dispergetur, alii antiqui dicunt. Sperma mas-
 10 culi super aquam si posueris, et dilatetur, et natet super aquam intel-
 ligitur frigidum esse et subtile, neque proficit. Si infunditur
 aqua et coniungitur ualet. Item si uulua sua sit longa, et ma-
 gna, breuis autem uirilis uirga, non potest sperma trahere
 sibi, et ita sit culpa masculi. Item potest hoc intelligi, ex
 15 significatione quam diximus male complexionis in masculis si-
 ue feminis, et in testiculis sicut macillitate grossitie, nigredi-
 ne, albedine, duricie, mollitie, spermatis multitudine,
 et eiusdem paruitate, grossitie, et subtilitate. Oportet autem
 intelligas quod mulier non concipiat, quousque auferantur menstrua
 20 et masculus usque ad annos .lxx et plurimum usque ad an-
 nos .lxxxx. secundum uirtutem caloris naturalis uniuscuiusque ho-
 minis et secundum calorem in testiculis. Aliquando tamen iuuenes sunt
 non generantes sed generant cum in senectute perueniant et contra-
 rio causa est, quia complexionem testiculorum habent frigidam aut
 25 humidam, ante perfectam iuuentutem parum generant post
 uero idonei sunt generare, quia calor eorum naturalis confortatur
 et testiculi calidiores efficiuntur. Aliquando idem consequitur ex mu-
 tatione frigide diete et humide, in calidam et siccam.
 Qui aut in adolescentia sua multum generatur sed cum in e-
 30 tatem perueniant cessant generatur, in adolescentia sua com-
 plexione testiculorum et sua et habuerit calidam et humidam.
 In iuuentute autem et senectute calor augmentatur et desicca-
 tur unde sperma comburitur, et etiam desiccatur, neque ad generandum
 proficit. Qui in adolescentia parum generant, aut complexio

eorum nimis est calida et sicca, et incensua cum autem ad etatem
 ueniatur, calor, minoratur et temperatur aut ex diete mutati-
 one in temperamento nimis frigide. Vnde quidam adolescentuli
 feminarum tantum sunt generatiui. Sed in etate perfecta masculos ge-
 5 nerant, et econtra. Causa est. Complexio enim eorum et testiculorum in ado-
 lescentia frigida est et humida. In iuuentute et senectute
 calefit, et parum desiccatur. Ideoque masculi generantur. Aliquando ex mu-
 tatione est diete. Oportet in hoc loco dicatur, unde dubitatur. Sig-
 nificatio scilicet in grauida sit, uel non mulier. Sentit masculus dum coniun-
 10 gitur matricem uirgam suam desuggentem, sicut sanguissugis¹ desu-
 git sanguinem neque sperma matricem egreditur, et mulier os uul-
 ue clausum et coniunctum sentitur, sine apostemate, et duricie
 uulue precedentibus quod ex concupiscentia est matricis, ad ardo-
 rem recipiendi masculi spermatis. Aliquando femine parum rigorem
 15 patiuntur, in coniunctione et dolore in umbilico inferiore
 pertingentem, usque ad matricem. Item. Menstrua non currunt ex con-
 suetudine, neque masculum uidetur mulier concupiscere. In
 maxillis color uenarum est uiridis, et duriores sunt mamille quam so-
 leant esse. Albedo in oculis earum est liuida uiriditati contigua
 20 facies similis, lentiginosa quoque est abominationem uirtutis
 appetitiue defectionem, et malorum ciborum desiderium habent.
 Certificatur mulier concepisse, de his que yprocras in aphorismo dixit.
 Da inquit mulieri mellicratum in ora somni. Si circa umbili-
 cum torturam paciatur, concepisse cognoscitur. Si non econtrario. Melli-
 25 cratum hoc facit quia uentositatem et inflationem gignit
 et uulnam cum recto intestino comprimit, ut uentositas non transe-
 at, sed potius circueat, et torturam faciat. Mellicratum de cru-
 do melle ut uentositatem generet. Si uis certificare fetus
 masculinum esse. Color mulieris pulcher est, motus leuior uen-
 30 ter rotundus, totus color corporis rubicundus. Si color fetidus,
 motus tardus, uenter longus, in facie lentigo habeatur, et a-
 liquando in cruribus pustule et uulnera fiunt, et fetus femineus
 erit. Causa abortiendi sepe, aut de interioribus est, aut de
 exterioribus. De interioribus propter uiscosam humiditatem in uulua,

---

¹ sanguisuga

que fetus la\v/bricat, aut ex mala complexionē uulue, quia uirtus defi-
 cit contentiua sicut febris, aut ex uulue apostemate, aut ex
 nimio cursu menstruorum in conceptione. Vnde fetus nutri-
 mentum uenit minus et moritur, a naturaque expellitur. De ex-
 5 terioribus sicut saltu clamore nimio, timore, iracundia, leti-
 cia. Quę nimia si sint et subita. Mutatio est continua aut
 ex percussione siue casu in uentre seu dorso, aut ex ca-
 tartico aut post magnitudinem aut ex nimio cursu san-
 guinis, de aliquo membro corporis. Duricies parturiendi
 10 aut ex matre, aut ex fetu, aut ex secundina contingit,
 aut de aliqua re exteriori. Ex matre si nimis crassa, aut
 uulua eius parua, aut uirgo aut tumida, aut debi-
 lis, ut fetus expellere non possit, aut si apostema in uul-
 ua habuerit, siue aliam passionem, aut in membro aliquo
 15 alio, aut si non in tempore alio partus exierit. Ex fetu si ni-
 mis magnus uel grossus fuerit aut parum leuis, ut ad inferio-
 ra non descendat, aut si magnum caput aut duo capita habu-
 erit¹, aut mortuus fuerit, aut si plures sint. Quidam enim di-
 cunt se uidisse mulierem .v. peperisse. Tres aut .iiiiior. multi
 20 uidere. Aut si fetus non sed quod oportet exierit. Caput enim fetus
 exire debet fetus prius, et manus eius iuxta costas extensas, aut
 pedes prius, sed non distorti. Si aliter non exierit sed quod oportet
 ex secundina, aut si non incidatur ex grossitudine sua, aut si ante tem-
 pus se scindat, aut si nimis subtilis sit ex causa exteriori si-
 25 cut ex frigido aere, uuluam constringentem et coagulantem,
 aut calido aere corpus rarificante et uirtute deficientem
 ut fetus nequeat expellere. In his omnibus², si mulier
 sternutationem³ patiatur, adiuuat facillitatem partus.
 Sicut yprocras in aphorismo, testatur. Que inquit passionem uulue pa-
 30 titur, et subita sternutatio⁴ uenerit, bonum est, signum.
 Dicunt obstetrices quia parturire feminam longum est. Sed
 dolor debilis. Masculum dolor acutus, sed uelox. Si de mu-
 liere ante partum sanguis exeat, durior erit partus.
 Si moretur, facilius. *De mamillis.* \xli/

---

¹ habuerit

² omnibus

³ sternutationem

⁴ sternutatio

Passio in mulieribus, aut uniuersalis est, quia in eis sicut in aliis nascitur menbris exterioribus mala complexio, apostemata et similia. Quę intelligentur sicut alias dixisse nos meminimus, aut propria est sicut calidum apostema nascens in ipsis ex coagulatione lactis. Quod ex dolore intelligitur, duricieque et rubore. Si sanguis coagulatus sit intelligitur ex duricie, et paruo tumore et sanguinis dum mulgetur ostensione. Dixit quoque ypcras, hec maniam significare. Galienus eum uerum dixisse fatetur, non tamen semper sed raro, cum fumus sanguinis ad cerebrum ascendit. Aliquando patiuntur mamille ut una, uel ambe contrahantur in grauiditate. Vnde significatur nocumentum fetus, aut abortiuus. * Si una contrahatur et gemini fuint¹, unus abortiendus erit. Si dextra, masculus. Si sinistra, femina abortietur. Causa contrahendi, quia sanguis minuitur in uenis ad mamillam tendens a menstruis. Item sanguis ab omnibus menbris semper ad uulnam descendit propter laborem nature, ad expellendum fetum. Ergo et a mamillis. Aliquando patiuntur uulnera in grauiditionem, duriciem, dolorem significantem in genibus, coris², oculis, sicut ypcras dixit.

Causa doloris, quia sanguis augmentatus, et multiplicatus in mamillis, cum natura eum expulerit, aut in inferiora corporis aut in superiora expellit. Si inferiora patiuntur coxe, genua. Si superiora * ~~est~~ obtalmiam, et passiones oculorum alias. *De coxis.* \xlii/

Passiones in cocis³ et pedibus sunt scia, artetica. Hęc passio enim in concathentionem nascitur coxarum. Differt a passione artetica, quia dolor huius in coxarum est ossibus exterioribus descendens usque ad concathentionem genuum, et aliquando in calcaneum et extremitate pedum, ab extranea parte. Nascitur aut de humoribus grossis et sanguinolentis aut grossis et flegmaticis, in concathentione coxarum inclusis. Aliquando in concatenatione sua separantur coxa, propter materie uiscositatem. Quo si diu moretur pedes contrahuntur, et claudicatio subsequitur. Pedes enim non cibis

* Si autem utraque contrahatur et unus sit uel geminus fetus omnia abortiuntur

¹ fuerint

² coxis

³ coxis

reficiuntur ut oportet. Vnde contrahantur necesse est. Ideo ypocras
 in aphorismo. Qui dolent inquit in coxis, si dolor se prolongaue-
 rit, et coxe disconcatenentur, necesse est pedes contrahantur, et
 fiat homo claudus. Plurimum hoc fit in partibus sinistris, et
 5 dolor est et tumor qui in concatenatione membrorum nascuntur. A-
 liquando in concatenatione membrorum pedum sicut calcaneo et maxi-
 me digitorum pollicibus et podagra uocatur. Si in concatena-
 tione genuum manuum et cubitorum, sola artetica uocatur. Nas-
 citur aliquando in concatenatione maxillarum, et auricularum col-
 10 li epatis et splenis, ut causa eius intelligi non possit. Cuius
 causa concatenatio est defecta, ad quam implendam et ex-
 tendendam descendit humorum materia, ut membra exten-
 dat et eorum ligamenta nimium dolorem ibi factura causa
 magnitudinis doloris est duplex, una quia nerui ligamen-
 15 ta sunt sensibilia, et materia cum in concavitatem concatena-
 tionis membrorum descendat, non cito dissoluitur, propter duriciem
 illorum locorum et non habet ubi moueatur et currat, sicut molliora
 membra. Huius passionis pars in dolore est patior¹, podagra,
 causaque materia podagrica, in parua descendit membra,
 20 id est pollices. Quorum concatenatio parua est, ut materia propter
 paruitatem sui capere nequeat si multa sit. Vnde nimi-
 um extenduntur et dolor augmentatur. Si descendat hec
 materia in maiora membra sicut coxas diuiditur ipsa utpote
 in magna non extenduntur, neque dolor ita magnificatur.
 25 Defectio concatenationis membrorum aut naturalis est ex quo fac-
 tus est homo id est incium fumens a parentela aut ex la-
 bore nimio ubi fatigata est concatenatio, maximeque
 pollicum aut ex mutatione nimia eiusdem concatenationis,
 aut ex percussione locum etiam concatenationis incendente
 30 in quam humores descendunt, aut quia in principalibus membris
 sunt, que ad ipsam eos expellunt aut propter laborem nimi-
 um sicut equitare multum, et coitum. Quę causa huic
 morbo generando est passima², maxime si post saturita-
 tem cibi ueniat. Vnde ypocras in aphorismo. Pueri inquit et

---

¹ potior

² pessima

eunuchi non sunt podagrici. Quod consequitur, quia coitu non utuntur. Hęc enim causa huius morbi prout dixi est maxima. Dixit galus super hunc aphorismum. Et si eunuchi non noceant, taliter dictantur, ut corpora humoribus impleant, sicut nimius est cibus et potus, ebrietas, quies, et suauitas, mundificandi corporis negligentia. Que omnia sunt podagre causa. Sed pueros numquam uidi podagricos, nisi quod dolorem artetricum in manibus siue genibus, habeant ex uicinitate pedum. * Item ypocras in alio aphorismo. Passio podagre plurimum mouetur in autumno, et uere. Galienus super hunc aphorismum. In uere propter inordinatam dietam, et grossam in hieme acceptam, unde humores in eorum corporibus adunati, cum ueris tempus uenerit liquefiunt et currentes menbra pungant, et in eis nocitura sunt, deinde expellunt ad debiliora menbra huic morbo apparata. In autumno adunantur humores multi in corpore propter multos fructus commestos in estate. Cum autem autumnus uenerit et humores augmentati sunt, decurrunt in menbra debilia prout dixi. Aliqndo¹ podagra est ex parentela. Verbi gratia. Si sint quedam menbra in corporibus patrum debilia, fiunt in filiis similia, quia membrorum fundamenta ex spermate sunt facta. Sperma autem in corporibus huiusmodi mixtum est cum humoribus his, qui morbus huius sunt generatiui, et filius quod ex spermate generatur. In hunc morbum incidat apparatus quia in eis pedes debiles sunt naturaliter, et similiter omne membrum debile morbo, est, apparatus, quia natura hos humores mandat ad ipsum. Ideoque cum menbra corporis, sepe infirma uideris et sepe humores recipi, intellige debiliora esse omnibus menbris corporis, et omnibus succurrunt aliis. Aliquando dolor arteticus et podagra nascuntur ex tristicia, angustia, uigilia, et aliis anime accidentibus, quia humores in interiora corporis mouentur, et in hanc concatenationem debilem mittuntur. Vniuersaliter autem dico quia arteticus dolor, et podagra atque scia. Plurimum nascuntur cum cibo et potu homines implentur, et quiescunt, et coitum

---

¹ Aliquando

sepe operantur, et nimium maxime post cibum. Hęc autem men-
bra naturaliter, aut accidentaliter fiunt debiliora. Materia
unde morbus est, aut sanguinolenta ex tumore, rubore, et
dolore, intelligentia et pulsatione nimia, iuuamentum
5 que res est actualiter frigida superposita et eo contrario cuius die-
ta fiunt sanguinis generatiua, aut est colerica et ex nimio do-
lore intelligitur et citrinitate coloris, et paruitate tumo-
ris. Dieta uero infirmi generatiua, colere rubee, fuit. Iu-
uat res frigida superposita. Aut melancoliam quam ex liui-
10 ditate coloris est intelligi, et duricie, cuius iuuamentum res
calida, et humida. Infirmi anterior dieta colore nigre fu-
it generatiua. Aut flegmatica, ex albedine coloris, par-
uitate tumoris, et doloris intelligenda. Sed tamen in conca-
uitate concatenationis sensa. Iuuat autem res actualiter
15 calida superposita. Dieta infirmi fuit que flegma generat.
Quod de uiscoso flegmate nascitur, si in concatenatione more-
tur auumentatum, ex grossitudine et uiscositate eius tan-
dem lapis generatur, sicut in uesica nascitur. Quod cum ita fit, incu-
rabile est. Aliquando nascitur ex materia putridorum humorum
20 commixta, quod de diuersitate significationum intelligitur. Sed huius
modi passiones durus intellectus est et obscurus. Cuius cau-
sa est multifaria sicut diximus. Vnde difficulter sanantur. Opor-
tet autem te intelligere apostema nascens in concatenati-
one saniem colligere, quia humiditas eius est uiscosa. Cum
25 autem augmentatur ut caro circumdans concatenationem
infundatur, pustule generantur, sicut in corporibus yposarcam
habentibus. Si uero apostema et tumor in podagra dies mo-
ratur quadraginta, quiescit, si inquam materia sit grossa. Si
enim subtilis sit, nimis moratur. Hęc sunt significationes morborum pre-
30 sentium, qui in quolibet membrorum sunt interiorum.

.i. De significatione nunciatiua.
.ii. De significatione plenitudinis et dominatione humorum.
.iii. De significatione propria morbi futuri passiones nuntiatiua.
.iiii. De significatione temporum morbi.

v De significatione acuti et diu tamen morbi.

vi De intelligentia crisi et eius causa.

vii De qua purgatione crisis ueniat.

viii De ymera crisi.

5 viiii De significatione nunciantur crisin.

x De significatione pessimę mortis nunciatiua.

xi De significatione mortis uel salutis.

xii De significatione qua salus uel mors infirmi possit preuideri.

Intellectus significationum De significatione nunciatiua, capitulum .i.

10 futurarum rerum, non minus iuuamentum, quam scire significationem presentium morborum, magisque credendum est iuuare cum dignius sit scire. Significatio ergo nunciatiua quędam morbum denuntiat et hoc in sanis est corporibus, quędam salutem morbi aut molestationem et pessimitatem, aut perditionem. Quę

15 tria in infirmis sunt corporibus. Si medicus morbi nascituri sit prouidus, dietam et medicinam operatur unde morbus contrahatur, et sanum corpus secundum suam naturam custodiatur. Si uero intelligat quia infirmus morbum euadat, fit in eo medicando, fidus, securus, et sollicitus. Sed preuidens quia infirmus moriturus

20 sit, de nulla in eo medicina se intromittat. Vnde magnum est medico iuuamentum. Si enim preuiderit et nunciauerit, ab omnibus de sua medicina amabitur sibi confidentibus, et bonam famam hic promerebitur, in futuro mercedem habiturus. *De significatione plenitudinis et dominatione humanorum.*

25 *Significatio qua nunciatur qualis morbus sanis corporibus sit futurus, quedam uniuersalis quedam particularis. Vniuersalis, cum una significatione infirmitates nunciantur multę. Hoc autem humorum corporis monstrat plenitudinem, et eorundem corruptionem. Particularis uero uno inditio unde*

30 *morbum ostendit. Nos autem ab uniuersali incipiamus significatione, quę in humorum est plenitudine et corruptione. Plenitudinis causa est multa, cibi et potus quantitas exercitiorum et balneorum negligentia multa quies et suauietas et quibus \in/ corpore plures adunantur humores quam*

dissoluantur. Et si humores illi de cibo nati sunt laudabili
quam plurimum inuenimus in hominibus poros corporis clausos
habentibus propter paruitatem humorum que ab ipso dissolui-
tur. Galienus super secundam particulam epydimię. Qui sepe et mul-
5 to laborauerit tempore, et die omni ut labore inciderit, et
multum uinum biberit. Labor autem in suo tempore sit diuer-
si morbi in eius corpore sunt generandi. Peior et durior erit
morbus ubi colera et uiscosum flegma adunantur, quia quorum quan-
titas est multa. Corruptio autem humorum ex multitudine
10 est illaudabilium ciborum malos chimos generantium. De quibus in
corporibus plus remanet quam dissoluatur plenitudo in corpore aut
secundum quod uasa et concauitas habeat, aut secundum comparisonem
uirtutis que secundum uasa sunt, multitudo est chimorum inter ue-
nas et arterias, implens eas plus quam capiant et extendens sicut
15 uidetur cum utres humiditate impleantur, quod plurimum est ex
sanguine et spiritu. Significatio eorum quia corpus apparet plenum, et
uenę tumidę et extensę, color corporis rubens tactus calidus
neque fuit in balneo neque in calido aere. Hoc enim mouet san-
guinem in corpus exterius et uenę implentur. Vnde color rubens
20 fit, et tactus calidus, pigritantur et emolliuntur et extenduntur
alant, sensus turbatur, aliquantulum memoria grauatur, aliquan-
do et sanguis effluit de naribus, solutionem habet uentris, die-
ta fuit antea unde plenitudo sit orta. Somnus multus, grauitas
et dolor in capite, quibus plenitudo corporis significatur
25 ea, que secundum uasa est, et est significatio sanguinis, et si somnient
unde anima letificetur, et color fuerit rubens, plus plenitudo
sanguinis certificatur, plenitudo que secundum comparisonem uirtu-
tis, uirtus est defecta neque ualet ferre humores corporis, et
si sunt pauci sentitur in corpore grauitas sine apparitione
30 plenitudinis aliqua sine dolore et nocumento. Materia enim
illa uere ex malis est humoribus, hęc plenitudo aut ad com-
parationem uirtutis animatę que mouet corpus unde grauatur ni-
mium et membra indurantur ad modum aut ad comparisonem

naturalis uirtutis, aut a digestionem deficiat cibi quę homo
 accipit, et superfluitas in corpore remaneat, quę uirtu-
 tem generat. Et si illa abundantia non adeo est multa ut
 corpus impleat. Intelligitur autem ex pigricia et grauitate et
 5 desiderii cibi defectione, et uidet in somnis quasi graue pon-
 dus habeat in collum. Vrina est indigesta, et somnus, et su-
 dor multus, sed tamen sine rubore et tumore, et corporis exten-
 sione pulsus non magnus, quia chimus hoc faciens non est multus, ut
 corpus impleatur, multus tamen est ad uirtutis deficientis comparati-
 10 onem ut nequeat continere. Corruptio humorum si mali
 humores corporis secundum sanguinem sunt, intelligitur ex significationibus
 ille quibus et corporis plenitudo que secundum uasa fuit. Sed habet
 alia ut in corporibus eorum liuiditas appareat citrinitas uenę
 plenę, pulsus diuersus, parum habens magnitudinis. In ore
 15 dulcedo sentitur, sed tamen quia sanguis est et commixtione aliorum
 humorum non liberabitur, dulcior ille cum amaritudine aut sal-
 situdine commiscetur, uel etiam acredine corpus febricitat, et aliquando
 pustulę apparent dieta hominis calida et humida fu-
 it sicut carnes et res dulces. Si etas sit adolescentia, et
 20 regio austrina, tempus uero uernum magis certificatur ex domina-
 tione esse sanguinis. Iterum si in somno reni¹ rubeam uide-
 at, quę odoris sit fetida, aut quasi dulcia comedat cum a-
 credine, amaritudine aut salsitudine commixta fit cer-
 cior res ista cum hę significationes appareant significa-
 25 tur synochus, flegmones, uariolę morbus pestilentialis², si-
 nantia, sanguinis sputa, et e naribus obtalmia, emorrois
 et similia, que ex multitudine sanguinis solent nasci. Signi-
 ficatio aliorum humorum talis erit. Si corpori dominetur colera,
 rubea, corpus citrinum erit colorem aut rufum, defectio appeti-
 30 tiuę uirtutis amaritudo sentitur in ore, punctura et
 ardor in stomacho, abominatio angustia, uomitus co-
 lericus, et digestio similiter sitis, linguę siccitas, oculorum concaui-
 tas, rigor, urina rubea et subtilis, pulsus subtilis et spissus, atque

---

¹ rem

² pestilentialis

uelox, pustulę apparent colericę dieta prima calida fuit
 et sicca, sicut sunt allia sinapis sepe¹ similia. Si tempus ęstium fue-
 rit regio calida et sicca, ętas iuuentus, magis certificatur quia
 colera rubea dominetur. Si in somno uiderit ignem, piresmon, fulgur et rem
 5 aliquam citrinam sit medicus cerciori in huiusmodi hominibus colericas
 passiones suspicatur, sicut tercianas causon frenesin colericam
 pleuresin et yctericiam. Apostema sicut erisipilas, formicas
 epatis calorem, in urina ardorem intestinorum apostema
 desiderii cibi ablationem, sitim nimiam. Significatio melan-
 10 colicorum humorum dominantium mutationem coloris in nigre-
 dinem siue liuiditatem. In ore sentit saporem acrem cum ni-
 mia siccitate, uigilias, cogitationes nimias animi sus-
 pitione, tristi facie, constrictione in stomachi ore. In huius
 modi corporis morphea nigra uidetur, et pulsus tardus,
 15 subtilis et durus, urina alba et subtilis, eius dieta fuit colerę
 nigrę generatiua, sicut caro uaccina, camelina, caprina,
 melongenia, caules, lentes et similia. Multus fuit la-
 bor, et per uenenosa loca deambulatio, angustia atque
 tristitia, in somno timor. Somnia timida quę uiderit et
 20 terribilia, sicut res nigra, et tenebrosa, in uisu pessima,
 et in odore fetida ex quibus omnibus certificatur melancholia
 maxime si ętas fuerit senectus, tempus autumnus, regio frigi-
 da et sicca. Quę significationes si appareant morbos me-
 lancolicos nuntiant sicut lentigenes, morphea nigram lepro-
 25 ram², maniam, mentis perditiones, dura apostemata, cancer
 excoriationem cutis uarices, elephantiam, quartanas, dolores
 splenis et tumores, flegma corruptionem significat ex pi-
 gritia, mentis duritia, mollicie, saliuā de ore effluente
 multis sputis, somno nimio, tumore in facie grauitate ca-
 30 pitis mutatione cutis in albedine, defectionem uirtutis ap-
 petitiuę et digestiue sitis paruitate nisi falsum sit fleg-
 ma. Quod intelligitur quia falsus sapor in ore sentitur, pulsus gros-
 sus, mollis et tardus, urina turbida. Infirmi dieta flegma-

---

¹ cepe

² lepram

tis sit generatiua, sicut sunt recentes pisces, fructus et similia,
 et mundificandi corporis negligentia, si ętas fuerit se-
 nectus et hiemale tempus regio frigida, et humida, et in somno
 quasi aquam currentem desuper uiderit aut natando uadit
 5 ut pluuiam uiderit siue niuem magis certificatur flegma-
 tis dominatione. Quę signa cum uiderimus flegmaticos mor-
 bos nuntiamus sicut apoplexiam epylepsiam, paralism, fe-
 bres cotidianas et similia. Qui in somno uiderit quasi in lo-
 co potenti sit, humorum putridorum in corpore abundan-
 10 tia dinoscitur. Si in extremitate corporum sanorum appa-
 reat prurigo pustule lentigo, certificantur mali hu-
 mores esse in corpore. Hę sunt significationes malorum humo-
 rum dominantium et multorum. Oportet autem preuidas¹ et res et
 hos morbos gnantes² contra has cum causis contrariis ante
 15 quam appareant morbi secundum quod sumus dicturi. *De significatione propria*
Particularis significatio morbi futuri et passionis nunciatiua, capitulum .iii.
 uniuscuiusque morbi futuri, aut de re intelligitur naturali aut non
 naturali de re extra naturam. De re naturali si uideamus mutas-
 se qualitates sani corporis a naturali consuetudine sui certifi-
 20 catur quod morbus sit uenturus, aut neutrum. Sicut augmentetur
 uirtus appetitiua uel minuatur, non ex consuetudine sua, aut si
 saporantur, non prius saporata, siue sit cibus seu potus, aut desi-
 derat res calidas. Similiter si digestio minor sit quantitate ci-
 bi, aut ante tempus uel post grossa sit uel subtilis, nigra uel citrina puti-
 25 da et similia. Item si urina plus sit quantitate potus, minusue ru-
 ba³ uel alba, aut diuersę colorata subtilis et grossa, aut putida
 morans, seu festina similiter uentus subito exiens si augmen-
 tetur aut minoretur, et sudor si maior aut minor sit, diuersus
 in colore uel odore, et menstrua si maiora aut minora, uel
 30 diuersiora in colore quam soleant esse, aut si non ueniant, et si-
 militer emorroides. Et si somnus plus uel minus sit, aut consuetudi-
 nem suam egrediatur, similiter sternutatio et ructatio, emunc-
 tio atque sputa, auricularum quoque putredo. Et itidem coitus si

---

¹ preuideas

² generantes

³ rubea

plus quam soleat concupiscatur uel minoretur. Similiter obliuio et pigritia
 quę non fiunt consueta, et si sensus corporis deficiat, et si cor-
 pus augmentetur uel minoretur, uel in colorem mutetur, ruborem, siue
 citrinitatem, aut liuiditates et similia. De re non naturali si suam
 5 naturam in quantitate siue qualitate mutauerit. Similiter in
 somnia sepe eiusdem spetiei sint uisa sicut cum si uideantur somnia
 et post excitetur et item eadem uideantur, hominem non in sua sanitate
 permanere significatur. Hęc omnes significationes aut morborum, aut
 neutrum sunt nunciantes. Qui autem hec predicta accidentia
 10 perfecte cognoscere laborat bene capere poterit in loco illo
 in quo de accidentibus disputauit. Oportet autem hec omnia in sa-
 nis corporibus perquiras, neque interrogationem negligas. Quod si fece-
 ris uentura corporibus non ignorabis, et firmiter nunciare futura po-
 teris, et ne ueniant ingeniabis. Significationes de rebus extra
 15 naturam percipiendę sunt. Si quis sudorem patitur fetentem futuram
 expectet febrem, quia fetor humorum putredinem ostendit. Simi-
 liter urina putida febrem significat ex putredine. Qui febrem habet
 cum sicca tussi et febris discesserit, tussis uero remanserit, nunci-
 antur uulnera in articulis permanentia. Manere enim tussis propter
 20 materiam permanentem ostendit, quę grossa est et indigestibilis.
 Terminus uero eius materia cum uulneribus semper solet euenire. Si quis
 raucedinem patitur uocis, et ruborem coloris, cum liuiditate
 mixti elephantia nunciatur futura. Si in corpore carbun-
 culi augmententur uulnera significantur. Si glandes, timor
 25 interior. Si quis de morbo acuto sanatur, et pruriginem in a-
 liquo loco corporis patitur, uulnera ibidem futura portenduntur ma-
 xime si morbus parum fuerit longus. Si dolor capitis senibus inmo-
 retur cecitatis, et mania designantur. Si enim natura defi-
 ciat, indigerenda, et expellenda illa materia, aut in o-
 30 culos descenderet et cecitatem faciet, aut in cerebri uen-
 triculis et faciet maniosos. Si non senibus dolor capitis
 et emigranea affuerint cataractas significabit. Si quis
 ante oculos quasi culices aut quasi muscas uiderit catarac-

tas portendit. Si titillatio illa ex flegmaticis est humoribus cum uentositate, hique humores in lacertis faciei concluduntur, et si in lacertos maxillarum descenderint, fiet paralis. Qui nimiam dormitationem habet in corpore epylemp-
5 siam uiderit significare. Dormitatio enim ex oppilatione est nerui quę ne uirtus sensibilis, et motiua prout oportet transeat ad membra inpedit. Si uero moretur hec oppilatio molities membrorum fiet id est epylempsia. Qui stuporem habet et assiduam uertiginem epilepsiam id est caducum habiturus morbum,
10 quia stupor est de humoribus flegmaticis et grossis dominantibus corpori, et uertigo illa ex eisdem est humoribus, cum cerebro dominantur, et uenę eius non impleantur. Vnde hec utraque accidentia future epylempsię prenunciatiua. Si infantuli acutas febres habuerint uel constipationem uentris uigiliasque et color eorum eorum erit rubeus uiridis uel liuidus spasmus pronunciat-
15 tur habentes nimiam plenitudinem, et in capite grauitatem, in corporis sensibus turbiditatem apoplexiam sunt habituri. Hec accidentia non sunt nisi ex plenitudine cerebri de humoribus grossis, qui cum augmententur uenientes ad cerebri
20 uentriculos, implent et oppilant eos et faciunt apoplexiam, quorum cerebrum patitur ex percussione uel casu statim apoplexiam patientur. In cerebra enim frangitur merius¹ qui ab ipso et nucha egreditur. Vnde sensus aufertur et motus. Quibus ab initio dolor est in capite et in precordiis, cum aug-
25 mentabitur mente erit perditurus. Qui habet ab initio grauitatem in capite, cum augmentetur mentis stuporem erit passurus. Si titillationem in toto corpore spasmum significat, quia plenitudinem neruorum futuram demonstrat. Quibus oculi sunt rubicundi et grossi et tumor in facie cum dolore nimio in
30 capite frenesis portenditur, quia hec accidentia monstrant dominationem sanguinis in cerebro, quod cum impleatur calida apostemata generantur. Vbi tristitia et anima suspiciosa sine causa melancoliam prenunciat. Tristitia enim et timor de

---

¹neruus

colera nigra oriuntur, sique de cerebro dominetur iste humor procreatur passio. Si quis habet catarrum et sepe ac multum, aut asma nuntiat, aut peripleumoniam, aut in pulmone, uel in pectore uulnera maxime si homo macescit, et strictum pectus habuerit, quia catarrus a cerebro descendit ad guttur, et pulmonem quoque et pectus, qui si sit grossus canales pulmonis oppilantur, et asma conficitur. Si acutus eadem membra plagantur et uulnera faciunt. Titillatio sepe ueniens sub ypocondria apostema in diafragmate futurum
 5 figat¹. Qui in pleuresi sanguinem screant, et in diebus .xl. non mundificantur, empici sunt futuri. Sanies enim si in pectore moretur ad pulmonem confluit, et cito uulneratur propter raritatem substantię suę. Screare rotundum in pleuresi ptisin protendit, et si sit cum significatione alienatione
 15 pertinente significatur alienatio esse. Si quis habet in dextra parte grauitatem sub diafragmate puncturam quoque extensionem, habebit epatis passionem. Epar enim in latere isto, et in illo positum est loco, ubi si quis grauitatem sentiat, constipationem, puncturam acutos humores, uel apostema calidum, et si digestio sit alba, yctericiam pronunciat. Colera
 20 enim rubea non uadit ad corporis inferiora, sed cum sanguine mixta totum corpus perambulat, quod contingit ex constipatione fellis. Quibus facies est tumida et similiter oculorum palpebrę ydropisin significat, quia uirtus digestiua cum deficiat, nec possit
 25 ad hec adire loca ut digerat tumorem creat. Quibus tortura et dolor est circa umbilicum neque mitigatur cum farmatia uel epithimate uel calefactione, alioue medicamine, timpanitem significat uenturum. Si quis fastidium habet et abominationem et in sinistra parte sub ypocondria uentositate
 30 caueat colicam passionem, quia digestio si non exeat si claudit colera et in stomachum ascendit fastidium et abominationem et uomitum facit. Colon enim intestinum in sinistra parte est positum, cum ergo digestio non exeat, uentum necesse

---

¹ significat

est in hoc loco claudat. Si quis in femoribus et anchis graui-
tatem et extensionem habuerit in renibus ostendit passio-
nem. Si in exterioribus locis dolorem habuerit expectan-
da sunt apostemata in exterioribus locis. Si intus similiter
5 habebuntur intrinsecus. Qui mingunt urinam sicut litargiri¹ pis-
taturam², lapidem in uesica habent. Si ardor urinę diu
moretur, uulnera in uesica nunciantur et uirga. Qui habet e-
gestionem cum tortura et ardorem in natibus disenteriam ha-
biturus est, quia humores cum digestionem exeuntes co-
10 lerici sunt uel acuti, si augmentetur prurigo et ardor natium
emorroidem nuntiant. Si pregnantes solutionem uen-
tris patiantur, abortus significat. Si sanguis in mamillas co-
agulatur mulieris, maniam futuram ostendit. Menstruis
enim sanguis cum ad mamillas uenerit, et uirtutem in lac
15 mutandi non habuerit, sicque in mamilla permanse-
rit, calefactus in pessimam naturam melancolicam mu-
tatur, et causa manię efficitur, quia fumus acutus et pun-
gitius in cerebrum ascendit. Si mulier macidissima
est et concipit, abortitur fętus antequam ingrosscat³. Quia mu-
20 lier macidissima cum concipiat non grossescit, ut fętus
permaneat in sua sanitate. Grossities enim est, cum san-
guis est in nutrimentum totius corporis, quod cum fiat, et fętus sine
cibo remaneat necesse est moriatur, et eum mulier ex-
pellat. Si mulier duritiem in mamillis patiatur dolor
25 mamillarum, coxarum genuum atque pedum oculorum neque
aboriendus⁴ puer nunciatur, quia duricies mamillarum
de nimia sanguinis abundantia, qui cum augmentetur, du-
rities conficitur, uel extenditur, et natura abundantiam illam
expellit in hec membra, et dolorem generat. Fetus non abortitur, quia
30 sanguis nutrimentum sui sibi non deficit. Mulieris preg-
nantis menstrua si currant ex consuetudine sua fę-
tus eius non est sanus. Et similiter si lac de mamillis effluat
contingit, quia nutrimentum fetus sanguis est menstruus. Qui si

---

¹ litargici

² pistatam

³ ingrossat

⁴ abortiendus

ex consuetudine sua currat, defectionem significat, cum non
 sibi trahere ualeat. Si uero non mundificetur femina post partum,
 morbus generatur. Sanguis enim non exiens, sed inclusus est malus. Bonus
 enim puerum nutriuit, et secum traxit. Plurimum enim hoc si rema-
 5 neat apostema in uulua uel epate generat. Et aliquando si san-
 guis est pessimus, in perditionem portat, uulnera habentibus
 ex quibus tumor nascitur, qui subito decidat. Fetusesque sunt uul-
 nera, spasmus aut thethanus nasciturus monstratur. Si an-
 tea significatur mania peripleumoniam sanguinis uel sani-
 10 ei egestio, uel pleuresis. Si enim apostema est in propatulo cer-
 tificatur infirmus, de malis sibi futuris accidentibus. Si subito
 intus redeat, mouet materiam ad quedam membra principalia
 et pessos morbos generat. Si retro uel in dorso fit apostema
 fuerit tethanus et spasmus, quia hec corporis loca plurimum sunt neruo-
 15 sa. Si antea in pectore et ipsum circumdantibus facit peripleu-
 moniam, pleuresin, saniem et similia. Si saniem, materia in
 stomachum descendit, et intestina facit sanguinis egestio-
 nem. Si quis uulnera in capite patiat, locus ubi uulnus emol-
 litur, et locus oppositus spasmat, quecumque membra calefiant
 20 uel frigescent, membrum eorundem denunciant. Similiter in quibus-
 cumque sudor appareat, humorem calidum in eiusdem membris
 significat. *De significatione temporum morbi, c .iiii.*
 Diximus significationes morbos sanis corporibus futuros nun-
 ciantes. Oportet ergo dicamus eas significationes salutem siue
 25 perditionem, infirmis corporibus portendentes. Scien-
 tia autem harum significationum aut uniuersalis est aut particula-
 ris. Vniuersalis in tria diuiditur. Aut in morbi temporis scien-
 tiam, aut in acutam siue diurni morbi differentiam
 aut in diem criticam et eius significantiam. Nos ab uniuersali
 30 incipientes significatione de morbi ordinatione, quia temporis scien-
 tia maxime est necessaria, propter statum. Necessitas huius temporis
 duobus est modis. Vna enim preuidetur futurus morbus et crisis
 et altera secundum regimentum est infirmi. Futurum morbum necesse

est preuidere, quia plurimum in statu moriuntur, cum hoc morbi tempus molestius sit et periculosius. Aliquando in augmento moriuntur, in declinatione non nisi passione altera superueniente, aut de peccato regimenti incidente. Causa peccati aut ex parte est

5 infirmi seu medici siue infirmo ministrantis. Ex parte infirmi si inobediens sit, medici si in regimentum ipsius peccauerit ministri sicut ex clamore, obiurgatione, infirmi perturbatione, et ex motus inopportunitate, ex quibus motus reuertitur plurimum ex morbis salubribus si deficiat uirtus moriuntur. Si fortis sit medicus preuideat et nuntiet quia morbus temporis status secedit. Si uirtus defecta sit et usque ad statum non sufficit, operetur medicus confortatiuam uirtutis dietam et medicinam.

10 Si morbus sit mortalis preuideat mortem ante statum secundum quantitatem defectionis. Regimentum infirmi si in statu fuerit ut subleuetur dieta ne uirtutem ex cibo inpediat, et morbo non repugnet. Si morbus ad statum nondum peruenerit, grossiorem cibum infirmo oportet ministrari ne uirtus dissoluatur usque in statum. Tempora morbi sunt .iiii. Inicium, augmentum, status, declinatio. Initium in .iiii. diuiditur. Aut enim in tempus quod non habet latitudinem et insensibile est.

20 Aut in tempus cuius definitio in tribus est diebus. Quod uero in morbis constat omnibus quamuis ratio non recipiat. Aut in tempus cum mutationem sentiat infirmus et nocumentum actionis quoad morbus incipiat decoqui. Hoc autem tempus certum est initii. Augmentum cum natura incipiat digerere morbum et morbus augmentetur in fortitudinem

25 et uirtutes deficiant. Status est augmentum et complementum decoctionis quod est cum morbus figitur, neque augmentatur et morbus molestior, et periculosior habetur. Declinatio post statum incipit cum accidentia se figunt et non mouentur, et minui incipiunt, et uirtutes preualent in morbum, et infirmi quiescunt finiendo morbum, hoc tempus tribus modis intelligitur. Aut enim ex natura morbi, aut ex accidentibus eum comitantibus, aut ex decoctione et eiusdem ablatione.

30 Ex natura morbi res perquiruntur, quibus coadunatis morbus

conficitur sicut familiaria sunt accidentia, familiaria, sicut alibi
 sunt dicta, febris est dolor epungitiuus, tussis et anhelitus. Si
 ergo accidentia ab initio morbi minuantur neque augmentetur
 et corpus deficiens grauetur, morbus in augmento esse perpenditur, si uir-
 5 tus morbi in magnitudine augnitudine augmentetur, et ibi
 tandem defigatur morbus, ad statum ascendisse certificatur. Si
 a quantitate prius habita minoretur, et quiddam leuitatis uel quietis
 senserit infirmus intenditur morbus esse declinatus. Ex acciden-
 tibus morbis comitantibus quia in quibusdam febribus dolor capitis,
 10 in aliis alienatio mentis, in aliis uigilię uel alia huiusmodi. Hęc
 autem accidentia cum auementari uideamus, et morbus auemen-
 tatur, si uirtuosę figuntur, status perpenditur morbi. Ex defectione.
 Si non appareat aliquid decoctionis in urina nec in egestionem
 neque in sputis, morbum in initio est intelligi. Cum autem aliqua
 15 decoctionis significatio appareat, morbus in auementum est intenden-
 dus. Cum decoctio compleatur, morbus est in statu, et in declina-
 tionem uergit. Quod ex infirmi quiete et leuitate intel-
 ligitur. | Si morbus ex periodis febribus perquirenda sunt
 accidentia quę comitantur in tempore accessionis
 20 et eius auementationis et minorationis, et decoctionis
 et eiusdem ablationis, et festinationis et moreę, longitu-
 dinis et breuitatis. Si non, quietis et qualitatis in festina-
 tione et mora longitudinem significat, quia si febris ante
 tempus festinat, auementationem significat. Si moretur
 25 post suum tempus, declinatio portenditur. Sed tamen oportet
 perquiri, quia multę sunt febres, quę ante tempus in sua peri-
 de¹ festinant, alie morantur. Vnde oportet intelligi,
 quia si febres festinant ante tempus illud² quo festinare
 solebant intelliguntur in augmento esse. Si contra in declinatione
 30 auementationem febris in longitudine et breuitate, si tempus aug-
 mentandi longius est, quam soleat, intelliges in augmento esse. Sin
 autem in declinatione. Si non equale in statu. Si febris naturaliter festinat, et
 tamen moratur, et festinare et morari suum equalia sunt potes intelligere

---

¹ periode

² A new scribe takes over at illud

esse statum. Ex longitudine quietis infirmi taliter perpendis.
 Si longe quiescat infirmus a febribus, et corpus a calore mundificetur et alleuietur, in declinatione esse intelligitur. Si tempus accessionis febris equale est sine quieti, et infirmus a febribus dimissus neque
 5 leuitatem neque quietem sentit, in statu intenditur esse febris. Oportet autem intelligi quia spatium uniuscuiusque horum .iiii. temporum ex longitudine et breuitate est morborum, quia tempus incii et augmenti in acuta egritudine paruum est, et similiter status et declinationis. Materia enim hunc morbum generans est, subtilis et calor fortis. Vnde morbi
 10 decoccio festinatur, in morbo uero diuturno spatium horum .iiii. temporum longum est. Materia enim unde extat grossa est, et calor paruus. Vnde fit ut digestio et decoccio morentur, ideoque diuturnus morbus in estate breuior est, cum estiuus calor ad coquendam materiam adiuuet et acutus morbus in hieme longior propter frigiditatem aeris humores congelantis et decoccionem tardantis. Testatur hoc breuitas quartane et cottidiane in estate et calido tempore, et longitudo eorum in hieme et autumno, et tempore frigido. Febris autem sinochon uel causon sudore superueniente neque terminum complete diurnitatem significat, quia multitudinem materię demonstrat. *v. De significatione acuti uel diuturni morbi.*
 20 Scientia acuti uel diuturni morbi necessaria est, duabus ex causis, aut ex prouidentia ubi morbus finiatur, aut ex cibi infirmi ordinationibus. Ex prouidentia quia passio acuta finitur, in die cretica. Diuturna cum digestionem et dissolutionem. Medicus in acuta egritudine salutem morbi uel perditionem nuntiat, in die cretica. In diuturna uero secundum decoccionem
 25 et dissolutionem, et cum aufertur decoccio et minoratur et dissoluitur uirtus. Ex cibi ordinationibus. Quia enim acuta egritudo uelociter uenit ad statum, necesse est cum subtili dieta infirmum nutriat, ne natura impediatur. Ex digestionem ciborum ad morbum repugnandum. In diuturna infirmitate crassos cibos necesse est subpeditare, ne
 30 ex longitudine temporis uirtus dissoluatur. Cum tamen ad statum perueniatur, uideatur ut iam subtilis detur, hac de causa morbum acutum et diuturnum intelligere maior est necessitas, acutus ergo morbus esse intelligitur, cuius post paruum tempus est status, et molestacionem habet. Vnde ypocras

in aphorismo. Iudicium inquit de morte et uita non perfectum et certum est in egritudine acuta. Hoc autem dixit propter molestacionem et suorum accidentium duriciem. Vnde sicut de uita speramus, ita et de morte timemus et econuerso. Egritudo autem acuta ordinem habet in suo acumine. Est enim
5 acuta in ultimitate, cuius terminus est in .iiii. uel .vii/ die. Est quoque acutissima cuius terminus est in .vii. die. Est que uocatur acuta absolute cuius terminus est in .xiiii. die, aut .xvii. uel .xx. Est que uocatur acuta mutatiua cuius terminus est a .xx. usque ad .xl. et ita nullus morbus uocatur acutus post .xl. diem finiendus. Erit ergo diuturnus cuius terminus non est
10 secundum crisin, sed secundum dissolutionem non apparentem sensui, et materie decoctionem. Perditio ex minoratione uirtutis designatur, et ablatione decoctionis. Quomodo morbus acutus cum crisi intelligatur finiendus, et cum dissolutione diuturnus, de specie morbi et motu suo, pulsu figura, corporis qualitatibus, et ex rebus coniunctis siue disiunctis. De specie morbi sicut causon et uera terciana
15 et sinocho, et aliis febribus, que post apostemata secuuntur in uisceribus sicut frenesi pleuresi, peripleumonia sinantia sunt febres acute in terciaria die finiende quartane autumnales uel hiemales maxime cottidiane non uere terciariae emittiteus febris liphoritos, et alii morbi flegmatici uel melancolici morbi sunt diuturni neque cum crisi finiendi. Mutatione morbi quia si uelox sit motus et calor fortis nocumentum et dolor fortior, acutus morbus demonstratur,
20 contrarii contrarie. Ex pulsu, quia si sit magnus, uelox, uel spissus, acutus denunciatur morbus, si paruus tardus et rarus erit diuturnus. Ex figura et qualitatibus corporis, quia si in prima die morbi appareat minoratio carnis desiccio¹ faciei, mutacio coloris aut ruborem, aut citrinitatem acutum intimat morbum. Si contra diuturnum. Ex rebus coniunctis siue disiunctis intelligimus ex rebus esse naturalibus id est etate infirmi, contemplatione sua tempore et regione sua. Que si iungantur, cum supradictis, ut infirmus sit iuuenis, complexio calida estiuum tempus regio et aer calidus magis et magis certificandus est acutus morbus. Si infirmus senex
30 sit aut senior, et regio frigida tempus hiemale, fit certus morbus diuturnus. Si significationes inter hec fuerint mediocres et morbus mediocris, inter acutum et diuturnum erit. Oportet autem ut bene studeas et inuestiges has significationes, et inter forte et debile compares.

---

¹ desiccatio

Si enim hoc feceris de acute egritudinis uel diuturne scientia non falleris.

Tempora morbi diximus .vi. De intelligentia crisis et eius causa

acuti uel diuturni consequitur ut de crisi et eius causis dicamus,
 dico autem quia salus morbi et mors, morbi sunt commutatio et re-
 5 solutio. Quę aut in paruo sunt tempore subita, et infirmum ad salutem du-
 centia, aut ad mortem deferentia. Que ducunt ad sanitatem
 bone crisis esse dicuntur. Que ad mortem male, hec autem in acuta egritu-
 dine sunt consideranda, aut mutatio paulatim in longo tempore protrahitur,
 ducens infirmum ad salutem, que cum augmentatione fit uirtutis,
 10 et minoratione morbi paulatim, aut hec eadem mutatio paulatim ad
 mortem ducit. Que fit cum uirtus minoratur, et morbus augmentatur,
 hoc est autem cum membra consumuntur, et substantialis humectatio corporis congelatur, et
 calor naturalis extinguatur id est mutatio ad salutem et ad mortem. Hec autem utraque
 in diuturna sunt egritudine, aut mutatio inter tardum et uelox, diuersatur et
 15 ad salutem ducit. Quod fit cum morbus subito reuoluitur ad bonum et
 post paulatim morbus minorari incipit, et uirtus augmentari, quoad
 morbus finiatur, aut mutatio inter tardum et uelox ducit ad mortem.
 Quod fit cum subita morbi reuolutione ad malum et post infirmi uirtus
 minoratur, et paulatim usque ad mortem dissoluitur, hec duo in medi-
 20 ocibus consideranda passionibus que inter acutum et diuturnum mor-
 bum habentur. Ergo species crisis sunt .vi. Mutatio prima ad bonum
 subita, et dicitur crisis bona. Secunda ad malum subita, et dicitur
 crisis mala. Tercia morbi mutatio paulatim ad bonum, et uocatur
 dissolutio. Quarta paulatim ad mortem, que uocatur consuma-
 25 tio, atque finitio. Quinta mutatio subita ad bonum, que
 paulatim minoratur usque ad ~~mortem~~ sanitatem. Sexta si-
 militer ad malum, cum uirtus deficit usque ad perdendum. Hec duo compo-
 sita crisis dicuntur. Bona crisis in statu acute egritudinis cum
 humores subtilentur, et natura ad dissoluendum bonum a
 30 malo mouetur, et in expellendum malum confortatur, ut a corpore
 eiciatur. Mala crisis similiter est in statu cum nature preualeat mor-
 bus. Estque sicut dixit Galienus, crisis mutatio uelox superueniens morbo
 propter duriciem accidentium, et infirmi reluctamentum, ducens

ad sanitatem aut ad mortem. Velocitatem dixit motus propter calorem, calor enim naturaliter uelocem facit mutationem. Accidentium duriciem et infirmi dixit reluctacionem, quia morbus in ultimitate status et uirtutis est positus, ex furore humorum unde morbus extitit
 5 et ex nature repugnatione in morbum. Virtus enim repugnat morbo, et ut eum uincat quoquomodo potest se adiuuat, ut materiam scilicet a corpore expellat. Similiter morbus contra uirtutem pugnat, et laborat ut sibi preualeat. Cum autem uirtus morbum superat, fit crisis bona, et infirmum ad sanitatem ducit, et cum morbus uirtutem uincit fit mala
 10 crisis, et infirmum interimit. Vocatur ergo crisis iudicium quia hoc tempore apparet perfecto medico ad quod tendat infirmus, ex scientia quantitatis acuti morbi, et uirtute infirmi. Vnde oportet uirtutem infirmi inuestiget, quia multum iuuatur in pronosticis futuris medicus, non autem ex ratione possunt intelligi. Sed potius experimentis, et uisitacionibus infirmorum assiduis. Intelligitur autem crisis tribus modis, aut enim ex scientia rerum cum quibus ueniat, aut ex scientia, aut in qua die esse debeat, aut ex scientia singificationum suarum id est accidentium maiorum. *vii. De pregrauatione crisis qua ueniat.*

Scientia rerum cum quibus crisis sit uentura, taliter est inquirenda. Cum enim uirtus preualeat morbo, aut materiam eius expellit omnino a corpore, ut ualeat illud purgare, aut in aliquod membrum proicit ignobile, atque debile, purgatio materię expulse est, cum morbus acutus sit, et materia subtilis et leuis. Hoc autem aut est cum sudore aut uomitu, siue digestionem, aut sanguine naribus effluente, menstruis quoque uel emorroide. Quodcumque horum ueniat crisis exit inde habenda, hecque purgatio in quibusdam est maior, in quibusdam minor, secundum materię quantitatem et locum infirmum. Secundum materiam quia in colerica et peracuta passione crisis erit cum sudore, uomitu siue digestionem. In sanguinolentis uero morbis et febribus que sequuntur apostemata in uisceribus, si ex calida sint materia, erit cum sanguine naribus effluente,

menstruis, uel emorroide. Secundum locum infirmum quia crisis
in frenesi cum sanguine e naribus erit, et nimio sudore
in collo, et in capite. In febris que post apostemata est, epatis si sit in gippo sui, erit cum sanguine
5 ne e naribus dextris, aut cum sudore totius corporis aut cum digesta urina. Si in concauitate sit epatis, plurima crisis cum solutione uomitu sudore
sudore uel menstruis uel emorroide erit. In febris propter apostema
spernis¹. Si in sinistra parte apostemata erit. Galienus super
10 primam particulam epidimie. Vera causon que est
ex pura colera plurimam crisin faciet, cum sanguine
e naribus effluente. Virtus enim caloris in hac febris
leuat sursum sanguinem et dissoluit, et uentositatem
gignit. Vnde uene aperiuntur et crepantur, et materia in quedam
15 membra mandatur, in quibus inde generantur, uel uulnera uel
apostemata, uel nigrescunt aliqua membra. Quod contingit cum
morbus non adeo est fortis et materia grossa neque uirtus
multum fortis urina autem clara. Plurimum hoc est in morbis quorum
crisis post dies .xx. Quia quicumque morbus post .xx. dies termi-
20 natur, materię est frigide et grosse, et ad digerendum dure
unde usque ad .xx. dies morbus moratur uel plus. Deinde cum
natura confortatur in materiam in aliquod membrum expellit eam,
unde generat uulnera nigredinem uel apostemata. Vulnera si in
aliqua concatenatione sint defecta et infirmus dolorem ar-
25 teticum in manibus uel pedibus habeat. Apostata gignit
si in infirmitate sua infirmus laboriosus fuerit
aut alicui membro uim intulerit ypocras in aphorismo, labo-
rantes, uel si febricitauerint plurimum exit apostata in articulis.
Iterum quod quidam membrorum fatigauerit, ante quam infirmatus fuerit
30 in idem membrum morbus incidit, apostema etiam in membris nascitur,
naturaliter debilibus, sicut post auriculas si passio in cerebro
fuerit, aut molli carne, que in collo est si morbi sunt suffoca-
biles, aut in molli carne asellarum, in passione pectoris et

---

¹splenis

pulmonis et pleuresi, aut inguinibus sicut in febris apostema splenis et epatis, sequentibus, et apostema aliorum membrorum que sub ypocondria sunt, apostata pessima membra in quibus nascuntur deni-
 grantia, sunt in febris que ex uiscerum sunt apostatibus¹. Cum
 5 his omnibus acutus morbus finitur. Quod autem morbus cum quolibet horum non finitur, peior quam fuerit reuertitur. Si apostata post auriculas exeat, neque saniem faciat, reuersionem morbi significat, aut auricularum apostema. Oportet autem intelligatur quia cum morbus finiatur, si non aliquo precedentium siue pur-
 10 gatione, uel uulneribus uel apostematibus non debere te confidere quin reuertatur. Vnde oportet te fortiter studere in infirmi regimine, sicut dicturi sumus in regimento egritudinem exeuntis. Si enim hoc feceris et morbus fortis non fuerit, non reuertitur. Si fortis sit et tu secundum quod oportet infirmum bene rexeris, reuertitur
 15 sed non fortis et infirmus sanandus erit. Si negligas infirmi regimentum, reuertitur morbus duplus, quam fuerit et non creatur. *.viii. De ymera crisi.*
 Ymera criseon in die habenda est determinato id est .iiii. .iiii. v. vi. vii. viii. viiii. xi. xiii. xiiii. xv. xvii. xx. xxvii. xxxi. xxxiiii. xxxvii. xl. &
 20 post .xl. morbus cum crisi non finitur, sed cum egestionibus et dissolutionibus. Ypocras tamen dixit in pronosticis, quia crisis in .xl. lxxx. et .cxx. ueniat. Iterum dixit quia infantium morbus .vii. annis finiatur, aut cum ad etatem perueniant. Galienus non dicit morbos creticos
 25 post .xl. dies finiendos, horum enim motus tardus est, sicut crisis motus, que est post .xx. non est uelox, ueluti dierum est ante .xx. Cretice ergo sunt dies usque ad xl. uenientes, et ibi se complentes. Dies in medio pretermisse non sunt cretice, cum crisis in eis non ueniat, uel si euenerit rara. Estque aut mortalis
 30 aut morbus reuertitur peior quam fuerit. He autem dies cretice incipiunt ex quo infirmus mutacionem suarum sentit actionum, et earum nocumentum. Passiones mulierum que post partum

---

¹apostematibus

eis ueniunt a die parturicionis sicut ypocras dicit incipiunt,
 dies cretice .iiii. modis diuersantur, ex spissitudine cri-
 sis in ipsis uenientis, et ex raritate. Secundus modus ex nuntio
 qui nuntiat res post se futuras. Tercius ex bonitate et ma-
 5 lignitate sua. Quartus ex uirtute et debilitate. Spis-
 situdo siue raritas, quia sunt quedam dies cretice, et quibus
 crisis sepe, et sunt in quibus raro uenit, et in quibus me-
 diocris dies in quibus uenit sepius diuersatur .iiii. spissan-
 di gradibus. Primus enim gradus .vii. et .viii. Secundus,
 10 xi. xvii. xx. Tercius .xi. xvii. xxi. Quartus .iii. et .xvii. Dies
 in quibus crisis raro uenit, in .iiii. diuiditur. Primus .xii. vi.
 Secundus .viii. Tercius .xvi. Quartus .xviii. Mediocris crisis
 est .xiii. xv. xxiii. xxvii. diuersitas diei cretice, ex
 nuntio rei post se future, quid in die cretica uenire debeat,
 15 nuntiat utpote .iiii. nuntiat quid ex crisi in .vii. ueniat, et
 quid malignitatis in .vi. Verbi gratia. Si in die .iiii. appareant
 bone significationes, sicut in urina cocciones, digestiones, et corporis
 infusiones, et guttę sanguinis naribus effluentes, et
 desiderii cibi excitaciones et somni, et mentis bonitates, fit
 20 complementum morbi in die .vii. Si uero male apparent
 significationes, sicut animi debilitates extremitatum frigitu-
 dines, sudoris non in toto corpore dispersiones, infirmi graui-
 tates, mors infirmi in die .vii. erit, dies .vii. nuntiat .xi.
 xi. xiiii. xiiii. xvii. xvii. xx. Diuersitas diei cretice in
 25 bono et malo est, quia quedam crisis bona est, certa fiducialis.
 Bona crisis est cum qua morbus finitur, et ante quam significatio decoccionis
 imminuerit, et accidentibus malis caruerit, que timida sint,
 sicut tremor est et cordis dolor in precordiis, et cum aliqua est purgatione
 et ante se nuntium bonum habuit. He item dies inter se sunt prio-
 30 res et potiores. Priores his omnibus .vii. et xiiii. habentur,
 post has in bonitate .iii. sunt et .xx. Minores his in bonitate
 xi. et post hanc .xvii. xv. xxi. post has .iii. est autem dies in qua crisis
 ueniat mala. Mala crisis est quam non precedunt decocciones

significationes, et accidentia sunt pessima, magna et molesta id est .vi. et
 xii. post has .x. post hanc .xvi. et .xviii. Diuersitas crisis in uirtute
 et debilitate est, quia est quedam dies cretica, que circulando
 currat, quedam non. Circulando currens quedam secundum .iiii. compu-
 5 tatur, ut .iiii. vii. xi. xiiii. xvii. xx. xxiiii. et in hoc or-
 dine usque ad .xl. sicut dixit ypocras. Terminum inquit qui est post .xl.
 circulatio .xx. sunt dies, usque ad .cxx. Cum autem .xx. transe-
 at deficit uirtus .iiii. Virtus cretica transit in .vii.
 et crises cum .iiii. et .vii. circulantes, ipse sunt fortiores, et
 10 motu uelociores. Dies autem cretica que non circulando currit,
 est dies illa que inter quartanarios est, et vii. Quarum uirtus
 est usque ad .xx. quas cum transeat non est uirtus in eis. Si autem
 sit est debilis. Causa cretice diei in .iiii. et .vii. fortior et
 aliis uelocior cursus est lune. Cum enim stelle motiue omnium
 15 construendorum et destruendorum sint in mundo cause, et una-
 queque harum habeat proprietatem faciendi et destruendi rem sine
 altera, et luna proprietatem habeat significandi rem uelociter se mo-
 uentem et conuertibilem et item uelocitatem habeat cum omnibus aliis
 in conuersione et motu rerum propter uicinitatem circuli sui mundo infe-
 20 riori, actionesque sue in unoquoque appareant mense, et
 plurimum cum iunguntur cum sole, et illo tempore cum inter se et solem
 gradus sint .xliv. et sua figura media sit quadratura, quod est in .iiii.
 diem, siue apparitionis, item cum actiones sue debiles sunt, in illo
 tempore cum inter se et solem .lxxxx. sint gradus, et tunc figura eius quadra-
 25 tura uocetur, quia inter se et solem .iiii. pars est circuli, qui in die
 est .vii. a coniunctione sui, et actiones eius in hoc tempore sint
 fortes, cum inter se et solem .c.xxxv. sint gradus et figura sui tres
 partes sunt circuli, et hoc in .xi. fit die a sui coniunctione, et ac-
 tionis eius debiliores sint prioribus id est quia soli se opponat,
 30 cum inter se et ipsum .clxxx. sint gradus, et eius figura uocatur oppo-
 sita, quod in die .xiiii. et figura eius perfectus est circulus, actionesque
 sue fortes sunt, et similiter cum ab oppositione solis et xliv. gradus elon-
 getur, uel lxxxx. aut .cxxxv. mutat suas actiones circa rerum

mutaciones, quod in unaquaque die quarta est, cum luna in quam his prosperentur temporibus, et faciat bonum et prosperum et significatis rebus, et que per eam in hoc mundo aguntur. Si autem non prosperetur facit malum, et molestacionem. Cum autem acutus sit morbus, cui proprius

5 est uelox et conuertibilis motus, et causa morbi sit non prosperitas lune, in ortu infirmi. Hoc autem contingat cum a loco non prospero elongetur luna quod fit in tempore morbi, confortatur morbi motus, et hoc est in .iiii. die. Cum autem .lxxxx. elongetur gradibus, et figura eius est quadratura, de loco non prospero, et hoc est

10 in die .vii. confortatur uirtus infirmi. Et similiter cursus est eius cum a loco non prospero elongetur, sicut cum cursus eius a sole elongetur, et inde motus morbi confortatur, in unaquaque die .iiii. et significatio eius in medio est .iiii. et si cursus eius per .vii. fit significatio erit in .iiii. Terminus autem ante .iiii. uel

15 .vii. ueniens, quod raro contingit ideo consequitur, quia aut natura instimulatur et cogitur, ut ante .iiii. et .vii. fiat terminus, aut de minus euentu nature, ad complendum terminum qui incepit iam esse. Causa instimulans et cogens naturam, fortitudo est morbi, uelocitas motus sui, subtilitas est materie, calor aeris, et aliquando

20 ex errore regimenti cibi, uel medicamentis calorum, uel ex ira festinatur crisis. Que autem propter hanc causam ueniat, habet dura et molesta accidentia. Et si hec causa est in morbo cuius pertineat ad salutem significatio, crisis non uenit perfecta, et reuersionem morbi nuntiat. Causa minus eueniens nature ut non faciat

25 crisin cum debuerit facere, aer est frigidus quo natura contrahitur, ne morbus digeratur et expellatur, aut peccatum regimenti aut de inobedientia infirmi aut ex eius ministris, garrientibus et ad salutem sibi non obedientibus aut infirmum mouentibus. Vnde natura deficit et reuertitur, hoc peccatum si sit magnum

30 et significatio morbi pertineat ad salutem, morbus reuertitur et elongatur. Si autem cum mala sit significatione ad mortem festinatur. Si uero parum peccetur, et significationes bone uideantur, bonitas crisis deficit et minoratur. Si peccatum sit magnum, signum uero bonum, elon-

gatur morbus. Quod si aliquando sit non fortis, sed peccatum sibi superuenerit infirmus perit. Oportet autem intelligi crises ante tempus festinantes qui habent fortitudines. Oportet item intelligi, quia quartanarii et .vii. computari duobus debeant modis. Iuncti scilicet et separati.

5 Iuncti primus quartanarius cum secundo, cum enim finitur .iiii. diei numerus, et ab ipso incipitur, fiunt .iiii. iuncti cum .vii. et similiter .xi. cum .xiiii. qui ab .xi. sunt quarto loco, et xx. cum .xvii. quia est quartus a .xvii. et .xxvii. iuncti cum .xxx. quia est .iiii. a .xxvii. et xxxiiii. cxxxvii. xxxvii. cum .xl. quia est quartus ab ipso. Dies autem que

10 computantur iuncte ter .vii. id est .xxi. dies quia est .vii. aut .xiiii. que computantur separatim est secundus septenarius, quia cum primus subportetur, incipit ab .viii. et similiter .xxiiii. separatur a .xx. Cum enim computetur usque ad .xxvii. incipit a .xxviii. usque ad .xxxii. Septenarius primus separatur a secundo, cum enim ueniat ad .vii.

15 incipit ab .viii. usque ad .xiiii. et similiter duo septenarii qui sunt post .xx. computantur separatim, a .xxvii. usque ad .xxxiiii. et hoc modo computatur .vii. et .iiii. *viii. de significatione nuntiatiue crisis*

Post ordinationem quidem tocius huius libri cum uiderim hoc supradictum capitulum non plenum neque planum esse introducendis,

20 *placuit istud subsequens intromitti, ut planior intellectus daretur docendis, ut cum illud superius qualiter antiqui, et quam acute senserint exposuerit istud prosequatur, quomodo et quam plane sentiant moderni. Dies critica duobus est modis, aut enim laudabilis et significatiua est salutis,*

25 *aut pessima et non uenit crisis in ipsa, et si crisis ueniat mala significatio. Dies laudabilis .iii. .iiii. v. .vii. .viii. .xi. .xiiii. .xvii. .xx. .xxi. Inlaudabilis .ii. .vi. .viii. .x. .xii. .xvi. .xviii. Horum dierum crisis mala est quia motus qui inter naturam et morbum est, his diebus non ex natura est, sed ex uirtute morbi*

30 *naturam cogentis, et si bonam significationem habeat morbi significat reuersionem. Si malam habeat, mortem adpropinquare demonstrat .xiii. autem dies et .xv. sunt inter bonum et malum mediocres. Quod post dicturi sumus, dies bona quedam crisis est,*

propria, quedam uero eius nuntia. Que uere crises sunt .vii. xiiii. xx. et xxi.
 Nuntie eius .iiii. et .xi. post has .v. viiii. xvii. post quas .iii. et xviii.
 Aliquando tamen die cretica uenit nuntia, et dies cretica innuntia.
 Causa grossitudo est duricies materie, et leuitas subtilitasque.
 5 Si enim materia sit grauis, tardat morbus et dies creticus preter-
 itur, uenitque in die nuntia que eam sequitur. Dies illaudabilis peior
 est .v. et post .vi. huic uicinatur .viii. Causa unde secunda ceteris
 sit peior, quia materia est cruda et non cocta, et nondum eam inceptit
 10 digerere natura, neque subtiliare eam potest ante diem .iiii. Cum
 autem accidentia uideris et significationem nature disturbanceionem,
 et humorum in ipsam coactionem ante materie decoctionem, intelli-
 ges cum sua acuitate et pessima qualitate. Vnde non laudat
 ypocras, in febribus sanguinem die .ii. effluere de naribus, dicit
 etiam quia malum significet. Sexta dies defectionem nature
 15 et morbi significat fortitudinem, quia .vi. vii. est tucina¹. Cum autem
 futura uirtutem non habeat, ut ad .vii. id est creticam perueniat sui defe-
 ctionem, et morbi in ipsam significat dominationem. Causa diuersi-
 tatis ymere criseos duobus est modis, aut enim ex diuersitate
 numeri in se, aut ex cursu lune. Item ex luminis acceptione
 20 a sole. Ex diuersitate numeri nature .iii. modis, primus quia
 causa numerandi est numerus. Vnde uero elementalis causa est numeri. Numerus
 enim nichil est aliud quam collectio unitatis. Vnde unum proprium
 est magis inparitatis, quam paritatis, quia palam inuenimus inpa-
 ritatem in ipso. Par uero in duas diuiditur equales
 25 unitates. Duo uero duę sunt equales unitates. Inpar
 unitate, superat similia in uanitate, ergo inparitatem
 inuenies que sibi est propria. Vnde si unum multiplicemus,
 in se fit ipsum. Verbi gratia. Vnum multiplicatum semel in
 unum id est una uice computatum non se exit, sed in sui natura
 30 integrum existit. Ergo palam est quia unum lineare et unum
 superficiale et unum corporale, et unum per se non diuersatur neque mu-
 tatur. Si autem semper multiplicatum in se, nunquam se exit. Inpos-
 sibile est ergo ut augmentetur sicut par numerus. Inparitas ergo

---

¹ nuntia

paritati est propior. Secundus modus est quia unitas compositionis est
 causa imparium et parium. Impar item causa diuisionis parium
 et imparium, quia impar diuisus in duas partes, parem
 scilicet et inparem diuiditur, et par non similiter, quia si diuidatur
 5 in duo similia diuiditur, siue paria sint siue imparia.
 Ergo par numerus parium et imparium insimul diui-
 dendorum non esse causa probatur. Vnde palam est quia ab unitate
 par remouetur. Tertius modus quia numerus aut in parem
 aut in imparem diuiditur. Si autem unum seorsum ponamus,
 10 et unumquemque imparem numerum, naturalem seorsum et post partem parti
 secundum ordinamentum nature iungamus, numerus ex his adunatus
 inuenitur circulatus, et quadrangulatus in longitudine et
 latitudine equalis. Verbi gratia. Si unum accipiamus quod
 causa et principium est unitatis, et imparem sibi uicinum iun-
 15 gamus .i. iii. fit .iiii. Quatuor autem est quadrangulus, duo
 enim in duo multiplicantur, longitudo ergo eius duo, et
 latitudo similiter duo, iterum si .iiii. his iungamus, impar
 illud quod uicinatur, naturaliter tribus id est .v. fit .viii. Et hic
 numerus similiter circulatur, longitudo enim .iii. et latitudo .iii.
 20 et itidem imparibus iunctis, ratio usque in infinitum procedit, ergo palam
 est quia impar est causa omnis numeri circulati. Quod par pari
 componitur non facit. Si enim unum quod causa est numeri tollamus,
 et sibi par primum naturale iungamus .i. ii. tria tamen inde redduntur,
 que neque circulantur neque quadrangulantur, sed potius est triangulus. Si
 25 autem .iii. et secundum par id est .iiii. iungamus, fiunt .vii. Qui numerus non
 circulatur cum longitudo eius latitudine superetur, et similiter uno
 pretermisso si paria iungamus, sicut duo et .iiii. fiunt .vi. Qui ab
 hac re est alienus, quia longitudo eius et latitudo diuer-
 santur, longitudo enim eius .ii. et latitudo .iiii. Inparibus
 30 ergo dignius unitas connumerabitur. Et enim imparia numerabilis
 rei composite plurimum sunt causa. Quod cum sit necesse est ut quecumque
 dies critica imparibus comprehenditur, ad perfectionem securita-
 tis nos deducat, ex fortitudine quam diximus sua, quia

paribus diuiditur et imparibus. Quod paribus solis non attribuitur, aut
 enim in tantum paria diuiditur, aut in imparia. Vnde paria
 per se non adeo sunt perfecta, crisis ergo pari attributa numero,
 ex sui imperfectione non ita reddit nos securos. Vnde dixit
 5 ypocras. Quecumque crisis in numero fit impari, securiores quam pa-
 ris numeri nos reddit. Diximus prout oportuit de fortitu-
 dine et debilitate cretice diei, secundum numerum. Oportet ergo di-
 catur unde eadem cretica secundum lune cursum diuersetur. Dico
 ergo. Sciunt quidem omnes philosophi et confirmant quia sol et ceteri
 10 planete causa sunt constructionis et destructionis,
 istius inferioris nostri mundi. Sed tamen fortior et stabilior
 et rector atque immutabilior est sol, in his. Scimus enim
 quia ueris et estatis, autumnis et yemis, ipse solus et non aliud
 causa sit in actionibus rerum que per ea fiunt id est generare animalia
 15 que elementorum sunt partes, et complere fructus in suis perfectionibus.
 Mouere etiam animalia ipsa ad coitum ut permaneat genus suum,
 et alias etiam res uniuersales faciunt. Actiones item lune in horum
 substantiis quas diximus sunt magne. Sed tamen minoris solis actione
 Etenim posterior est in ordinatione quia ordinationes mensium
 20 per ipsam sunt, et actiones sue in piscibus maris sunt
 aperte. Quicquid tamen facit a sole accipit, quia lumen suum non est no-
 uum, nisi cum a sole separatur, neque illuminatur aliqua pars ipsius,
 nisi que a sole conspicitur, lumen uero suum totum perditur, cum terre umbra
 inter ipsam et solem opponitur. Omnis ergo actio sua esse
 25 uidetur secundum quantitatem qua a sole elongatur, lumen enim
 suum tunc impletur cum sibi opponitur, mediatur cum quadratur, debilius
 uero est terciarium quam quartanum. Debilissimum .vi. Nouellum
 cum post disiunctionem appareat absconsum, quia lumine solis
 est opertum. Magnitudo ergo eius in fructibus et mouendis
 30 ad coitum animalibus, et menstruorum cursibus secundum definita tempora
 consideratur, et similiter epilepsia circulatur et alia multa.
 Que omnia secundum quod a sole accipit sunt habenda. Palam ergo fit
 intellectu quia luna adiutorio solis indigeat, sol autem

nullius necessitatem habeat neque lune, neque ceterorum planetarum.
 Nullum enim horum sibi potest obuiare, in estate facienda, cum nostris
 capitibus sit oppositus, nec in frigore faciendo, cum currit decli-
 nando priori opposito, nec in faciendis temperatis temporibus, uernali
 5 et autumnali cum cursus suus temperetur. Vnde philosophi
 solem assimilauerunt imperatori, lunam uero secundo ab imperatore
 cesari. Que quia inter nos et solem opposita est, posse suum
 in omnibus his nostris mundanis necesse est ut exerceat, neque tamen
 in hac dominatione ceteris planetis est dignior, quia est fortior,
 10 sed quia nobis est uicinior. Hec ergo causa est necessaria, ut omnis
 res mundana ex ordinatione et regimento fiat lune,
 et secundum sui similitudinem se habeat. Que autem res lunari simili-
 tudini magis est aptanda quam ipsa natura. Sicut enim luna
 a sole accipit et sibi assimilatur, sic et \a/ luna natura et sibi
 15 coaptatur. Diuersitas ergo cretice diei secundum lunam est dicenda, diuersi-
 tas autem hec est multiplex, quia luna a solis figuras .viii. accipit
 que magne sunt et aperte. Sed tamen .iiii. fortiores sunt ceteris, et aperti-
 ores in actibus suis. Vna est cum bicornis appareat. Secunda
 cum soli sit opposita et lumen suum compleat. Quod fit cum inter se et
 20 solem .clxxx. gradus sint, in .xiii. scilicet die. Tercia et .iiii. cum
 primo et secundo a sole quadretur, primum quadratum est cum medie lune
 lumen completur, et orientalis est, hoc autem est cum inter se et solem ex
 parte orientis .lxxx. gradus sint, et hoc .vii. die fit. Secundum
 quadratum est et lumen completur medie et est occidentale. Quod fit cum
 25 inter se et solem a parte occidentis .lxxx. sint gradus, hoc autem est .xxi.
 die. Sed tamen cum fit orientalis apertior est et fortior, quia ad comple-
 mentum sui tendit, ergo obscurior et debilior erit cum sit
 occidentalis, quia ad defectionem sui uadit, et propter hoc fit .vii.
 dies in morbo fortior quam .xxi. significatio. He sunt .iiii. figure lune,
 30 quas fortiores et aptiores diximus esse, et ideo priuatiores sunt
 diei cretice et non nuntiatiue. Alie uero .iiii. figure lune que
 prioribus debiliores sunt in uirtute, prima est cum media
 sit inter solem et primum quadratum a parte orientis. Quod fit cum lu-

mine impleatur quarta pars sui, hoc autem est cum inter ipsam et so-
 lem a parte orientis cum .xlvi. gradus sint, et est in die tertia et
 media. Secunda est cum inter solem et secundum quadratum sit a parte oc-
 cidentis, cum lumine impleatur quarta sui, et sint inter ipsam
 5 et solem a parte occidentis, .xlvi. gradus, et hoc sit .xxiiii. die.
 Tercia est cum inter signum oppositionis sit, et primum quadratum
 id est longe a signo oppositionis, ex parte meridiei .xlvi. gradus,
 et a sole ex parte meridiei .lxxvii. sint gradus, et me-
 dium, et hoc est die .xi. Quarta cum inter signum oppositionis, et
 10 secundum quadratum fit id est longe a signo oppositionis ex parte septen-
 trionis .xlvi. gradus sint, et a sole ex parte eadem .lxxvii. et
 medium, et hoc est .xvii. die, completis lune figurationibus.
 Restat dicamus que fortior sit, et que debilior, et que medi-
 ocris. Cum ergo luna in primo quadrato sit solis, aut inter solem et hoc
 15 idem quadratum ascendens in orientem, fit fortior in significatione,
 et auerior. Cum autem in secundo sit aut inter solem et hoc idem qua-
 dratum descendens in occidentem, fit debilior, et non adeo
 tucior. Causa cum sit orientalis ad complementum uadit sui.
 Cum autem occidentalis ad destructionem sui tendit. Vnde .vii.
 20 dies atque .iiii. fortiores sunt et fidentiores .xxi.
 et .xxiiii. Testatur hoc exitus maris et reditus, quia
 in .iiii. et .vii. diebus fortiores sunt, quam in .xxi. et .xxiiii.
 Similiter cum luna fit inter signum oppositionis, et primum quadratum a
 parte meridiei fit fortior eius actio, et apertior quam cum
 25 sit in hac eadem quantitate a parte septentrionis
 quia in meridie ad complementum sui ascendit. In septentri-
 one uero econtra ad defectionem descendit. Iterum luna figuras
 alias habet occultas et debiles in significationibus id est una die ante
 coniunctionem solis, et una post, et ante positionem una die et altera
 30 post, et ante utraque quadrata una die ante, et altera post, quia
 ante coniunctionem et post sunt dies pares id est .xxviii. et
 xxx. Crisis autem in his non est certa, neque uera secundum quod paria di-
 ximus imperfecta et incompleta, ante autem oppositionem et post est .xiii.

et .xv. he ambe dies etsi sunt impares non numerantur, et si enim
 xiii. appareat uirtus et initium actionis in ipsa, complementum
 tamen est in .xiii. Et propter hoc .xiii. fortior est et certior duobus,
 scilicet modis, aut quia complementum actionis in ipso est et in ipso apparet,
 5 aut quia fortior uis lune in .xiii. est die, quia plena est lumine,
 xv. uero quia .xiii. est secunda, et complementum actionis est in .xiii.
 impossibile est quod alterum complementum sit in ea, cum non ad se inuicem
 tantum sit spacii ut natura aliud complere possit. Actiones
 enim nature non sunt subite sed paulatim et intermisse secundum diffini-
 10 tionem et ordinamentum. Alie uero que inter duo sunt, quadrata non
 sunt similiter certa, quia ante .vii. et post .vi. est et .viii. et ante .xxi.
 et post .xxi. xx. sunt, et .xxii. Omnia hec paria sunt et ideo debilia.
 Nonum uero nuntiatuum est, quia natura cum in .xi. crisis facere incipiat,
 in .viii. die nuntiat. Quod ipsa .viii. accidentaliter facit, quia ad
 15 uirtutem et complementum ascendit, inter primum quadratum et oppositionem.
 Hec est diuersitas diei cretice secundum naturam numeri et cursum lune. Sed
 sunt homines sicut sophiste hoc conturbantes, et dicentes. Vos
 auctoritatem fecistis diei cretice, extra naturam numeri et
 cursum lune, dicentes, numerum imparem in cretica die dig-
 20 niorem esse quam parem. Quare ergo crisis in .xiii. et nuntium confir-
 masti in .iiii. cum horum dierum sit paritas. His respondemus. Si impares
 dies cretice diei certiores sint, et digniores naturaliter, pa-
 res intermiserunt accidentaliter, quia etsi crisis in .xiii. die inci-
 piat, compleatur uero in .xiii. xiiii. imputatur, quia in ipsa apparet
 25 quid natura operetur. Et similiter si in .iii. die incipiat, significatio
 nuntii, compleatur uero in .iiii. inde uocatur nuntiatua. Quod philo-
 sophi non negligentes, cum uiderent paritati hoc contingere,
 accidentaliter, reuersi sunt in se, actionem inuestigantes nature,
 et naturam inuenerunt altissimarum sequentes motum rerum. Quod cum
 30 fiducialiter explorassent, ad lunam redierunt terre uiciniorem,
 et eam diuersam inuenerunt in mensibus, quia Zodiacus in quibusdam in .xxviii.
 in quibusdam in .xxvii. peruagatur mansionibus. Si enim luna appa-
 reat uespere, ante .xxx. dies significatur mensis preteritus fuisse,

xxviii. dierum, in quo mense luna Zodiacum in .xxvii. die habuit ex-
pletum. Si enim .xxvii. diebus duo iunxeris, apparet luna sub
splendore solis, et ita omnes dies fiunt .xxviii. Si autem appare-
at post .xxx. significatur mensis preteritus fuisse .xxx. dierum, et lunam suam
5 circulum compleuisse, in .xxviii. diebus. Si enim .xxviii. duo iunxeris,
apparet luna splendore solis, et ita numerus .xxx. dierum completur.
Vnde oportet intelligi quia luna tardum et uelocem habet motum. Vnus autem
est nature, ut semper moueatur secundum motum altissimarum rerum. Cum
enim sit una uirtus suarum uirtutum, fecit eam deus omnipotens,
10 ad construendum et destruendum aptiorem. Cum ergo philosophis hoc ap-
pareat, certificauerunt quia natura confestinat in suo motu et actione
aut propter sanitatem naturalis uirtutis, aut propter subtilitatem, et leuitatem
sue materie, fit motus suus et actio, secundum lunam zodiacum, in .xxvii.
diebus complementem. Et si natura tardetur, aut ex defectioe sua, aut
15 ex grossitudine et grauitate materie, fit motus et actio eius secundum lunam
a qua Zodiacus in .xxviii. diebus completur. Bene ergo intelligimus quia
diuersitatem motuum crisin secundum diuersitatem motuum sunt nature,
in uelocitate et tarditate, sicut mutationes figurarum lune in uelo-
citate et tarditate, ex motuum suarum sunt diuersitatibus in uelo-
20 citate et tarditate. Sufficit nobis de die critica et eius
diuersitate dixisse, secundum naturam numeri et cursum lune. | *tiatiua*
Significatio qua significatur crisis, x. de significatione pessima mortis nun-
aut future denuntiatiua est aut presentis, futuram designans
crisin, motus est morbi et furor sui, fortitudo caloris, et sig-
25 num coccionis, in urina et digestionem atque sputis. Pulsus mag-
nitudo et eius uelocitas. Si febris est periodis, festinatio sua et
motus, uelocitas et molestacio, sicut si terciana fuerit, et iu-
uentus sit etas infirmi, tempus calidum materia colerica, uirtus fortis,
omnia hec uelocitatem significant crisis. Si autem contraria, sicut si morbi
30 motus fuerit quietus, et calor debilis et nulla coccio appa-
ruerit, pulsus tardus et paruus periodis febris tardior et de-
fectior eius actio, et cottidiana sit uel quartana, infirmus
autem senior uel senex tempus frigidum, significatur crisis tarditas. Si

autem significatio mediocris fuerit, que inter has duas media sit, fit crisis
 inter uelocem et tardam mediocris. Cum his significationibus crisis uentura
 intelligitur, ante quam ueniat. Significationes presentem crisin ostendentes
 magna sunt accidentia crisin semper comitantia, precedunt enim purgationes
 5 has, uulnera in crisin uenientia, angustia et conturbatio, et acci-
 dentia magna et timida. Qui autem non usus fuerit intelligere crisin
 nec assuetus fuit in uisitacione infirmi timet et dubitat.
 Si in die fit crisis fit molestacio et periclitacio in nocte. Si in
 nocte futura sit, in die fit, hec autem molestacio est conturbatio, infir-
 10 mi surrectio, et iacentis mutatio, in capite dolor, mentis stupor,
 alienatio sensus grauitas, splendor et mala imaginatio, te-
 nebrositas lacrimae, siue fletu, rubor in oculis, siue obtalmia
 rubor faciei, motus mentis angustia anelitus, tremor cordis, do-
 lor colli, tractus uentris inferioris ad superiora, titillatio labrorum
 15 inferiorum, puncta in stomacho, dolor in dorso, rigor tremor an-
 gustia in urina, digestionis constipatio, sitis magna et alia accidentia.
 Vnde intelligimus quia crisis sit presens. Si enim he significationes, aut tote
 aut partim apparuerint, nocte significatur crisis futura, in die illius no-
 ctis. Quod si die, in futura erit, nocte. Hec figura aut crisin bo-
 20 nam aut malam significat. De bona constat quia in die crisi competen-
 ti nos certificat, et pulsus fortis et antea decocciones bone
 apparentes. Quod cum sit sequuntur bone purgationes quas dixi, et aut sanitas
 infirmi aut melioratio fit. Si purgationes sint de qualitatibus mor-
 bo pertinentibus, et de loco infirmitati uicino, fit sanitas
 25 certior, uel melioratio. Species autem purgationis huius de accidentibus unam-
 quamque precedentibus intelligimus. Si enim infirmi facies
 et nares rubuerint, et grauitatem in temporibus et dolorem in
 collo habuerint, et apparuerit sibi ante oculos tenebrositas et
 splendor et sentiat tethinationem sub ypocondria, crisin
 30 cum sanguine e naribus uenturam significat. Si cum his signis pru-
 rigo et rubor in naribus apparuerit, et infirmus cum
 naribus suis iocauerit, intelligitur statim futurus san-
 guis, et si adolescens fuerit, sanguis certificatur magis. Sanguis

enim in adolescentibus est plurimus. In iuuenibus uero et senibus raro sanguis effluit e naribus. Cum infirmus grauitatem patitur in capite et dolore in stomachi ore et titillationem in inferioribus labris et sub ypocondria frigerit fit certum signum uomendi. Si alienationem

5 mentis habuerit et constipationem uentris, et digestionis, ruborem quoque in exterioribus corporis fumum calidum de capite ascendentem cum infusione, pulsum uero mollem quasi estuosum significatur crisis uentura cum sudore. Si autem nichil horum presenserit et infirmus grauitatem puncturam et gurgulationem sub umbilico senserit, crisis

10 cum digestionem uentura erit. Si uero patitur dolorem et tethinationem in dorso et solutionem uentris, et emorroidem in usu habuerit, tempus crisis cum sanguine erit emorroidis, et si mulier sit similiter intelliges de menstruis. Si crisis de huiusmodi purgatione in bona cretica die fuerit, et precesserit coccio, et pulsus fortis et infirmus postea

15 quietem et leuitatem senserit, et accidentia que cum crisi fuerant ablata sint, et calor quieuerit et color melioretur infirmi, pulsus quoque confortetur, crisis bona et perfecta esse futura intelligatur. Significationes crisis male, bone sunt contrarie, accidentibus enim que diximus apparentibus siue partim siue omnibus in diebus non creticis siue no-

20 ctibus neque de die bona crisi uel signo apparente decoctionis pulsu debili et purgationibus non de qualitatibus morbo attinentibus mala et periculosa crisis significabitur. Si significationes fuerint mediocres, crisis non perfecta est et morbus moratur, neque liberatur, sed usque in diem creticam futuram postea morabitur. Verbi gratia. Si fuerit in die

25 .vii. permanet morbi aliquantulum, usque in .viii. uel .xi. Si signa sunt morbi finiendi reuertitur morbus. Et si accidentia fuerint pessima et uirtus defecta, fit periculum. Sed si uirtus fortis, salubre erit. Oportet autem medicus intelligat quia periculosa accidentia festinant facere crisin, in die .v. uel .vi. Salubria tardant ex acuitate

30 sua.

Quia diximus que oportuerant de uniuersali significatione salutem uel mortem nuntiant, de temporibus quoque et scientia acuti uel diuturni morbi,

et de scientia crisis. Oportet incipi et de significatione particulari, salutem uel mortem portendenti in omnibus morbis, et hoc fiet secundum auctoritatem ypocratis in prognosticis, et in aphorismis, atque aliis suis libris, et que ex pluribus uisitatis infirmis nobis in experimento apparuerint. Incipiamus

5 ergo a malis significationibus perditionem nuntiantibus, et post ab his quibus salus portenditur. Sed tamen oportet intelligi quia he significationes male in magnitudine, et paruitate bonitate et malignitate diuerse sint. In quibusdam enim fortes, in quibusdam debiles, in quibusdam mediocres. Quod gloriosissimus

10 ypocras in aphorismis monstrauit, et in aliis etiam suis libris, cum exicium mortale et morti uicinum dixerit, quibus diuersis mortem significari procul dubio dedit intelligi. Cum autem malum dixerit possibile est infirmum sanari si bona signa apparuerint. Cum enim peius et pessimum intelligimus paucos de his

15 morbis sanari, et si laudabiles significationes apparuerint. Nos igitur a malis significationibus incipiamus. Significationes inquam que malum nuntiant, aut in acuta egritudine, uel in diuturna erit consideranda. In acuta intelligentur ex accidentibus corpori in suis qualitatibus in tactu in corpus egridentibus ex morborum qualitatibus,

20 de corporis qualitatibus. Si enim facies mortali assimiletur, malum signum ostentatur, de uirtute et defectione in facie apparente tanta, quantum remotior est a facie sana. Facies si effiguratura fuerit, sicut ypocras dicit, nares acute oculi concaui, timpora solida et leuia id est plana, auricule frigide et contracte, cartillagines earum transuerse, cutis faciei

25 extensa, color liuidus uel uiridis, superficies obscura, periculum significant hec omnia, si non ex solutione uentris, uel ex uigiliis fuerint hec accidentia uel ex labore uel ex nimio dolore, tunc enim minora sunt in pessimitate, facies enim huiusmodi in diuturnis morbis ex

30 nimio labore, et digestionibus fit nimiis. Propter morborum corpus confundentem et humectacionis carnosorum membrorum dissolutionem, et eorum desiccationem et spiritus atque sanguis mino-

rationem. Ex labore dolore et uigiliis propter dissolutionem mul-
 tam spiritus et humiditatis et siccitatem atque defectionem spiritus et calo-
 ris naturalis, que in extrema corporis pertingere non possunt, maxime
 in faciem que parum habet sanguinis, propter remotionem ab epate et
 5 corde, que fundamenta sunt spiritus et sanguinis. Item quia
 plurima pars faciei ossa sunt. Si autem caro et humiditas dissol-
 uantur, hec pessimitas cito in facie ostenditur. Que si in diuturno
 morbo fortia apparuerint, propter longinquitatem temporis necesse est
 ut si in acuta egritudine apparuerint, ut post parum temporis, fortitu-
 10 dinem molestacionem et magnitudinem significant morbi.
 Vnde et perditionem uidentur ostentare. Sed si hec accidentia ex
 labore sint, et uigiliis digestionem siue dolore minus periculum
 erit. Si dies .iii. transierint, et accidentia permanserint, ex mor-
 bo est intelligi, et sunt mortalia. Si albedo oculorum est rubea,
 15 et uene liuide uel nigre, mortem certam significant, quia rubor oculorum
 si non sit ex obtalmia plenitudinem significat cerebri, et suarum pelli-
 cularum ex humoribus sanguinolentis. Liuiditas uenarum et ni-
 gredo earum, frigiditatem significat oculorum. Hec signa proprie ad mortem sunt
 attinentia. Exire foras oculos in egritudine acuta, malum
 20 signum si non sit ex uomitu uel obtalmia. Si enim non sit ex
 his .ii. pessima materia descendisse in oculos denotatur.
 Si oculi alicui rei sint alligati, neque se mouerint pessimum erit.
 Coagulationem enim et mortificationem significant, sui. Si albugo
 oculorum in somno apparuerit, et palpebre clausae fuerint neque hoc
 25 ex pregrauatione uel consuetudine fuerit, sibi in sanitate, pessi-
 mum est et mortale, quia defectionem cerebri significat. Si labra
 uel palpebre uel nares liuide uel torte fuerint, uicinitatem nuntiat
 mortis, quia spasmus in cerebro esse significatur. Liuiditas igitur frigiditatem
 significat et mortificationem. Frigiditas extremitatum in acuta egritu-
 30 dine est malum, quia apostata significat, in uisceribus,
 aut humores frigidos in extremitatibus, nimie pustule in
 lingua, in egritudine acuta, mortis uicinitatem significat.

In meri enim et stomacho pustulas ostendunt esse multas. Si
 digiti et unguis liuidi fuerint, et uirides pulsus defectus
 mortis uicinitas nuntiatur. Hec enim accidentia extinctum esse
 calorem naturalem significant. Si nigri sunt minus pe-
 5 riculum. Si uirtus sit fortis et ~~uirtus~~ infirmus periculi
 sit tolerabilis, dies autem cretica sit, salutem significat, et infirmus
 cum uulneribus euadit, et denigrata membra cadunt, quia aliquando
 hec accidentia facit expulsa materia a natura, secundum crisin ad aliqua
 membra. Quod ex uirtute intelligitur infirmi, et signo apparente
 10 decocionis. Si in corpore infirmi uulnera prius fuerint,
 et uiridia uel nigra se fecerint, malum signum erit. Si infirmus
 ad mortem perueniat, membra debilia moriuntur ante alia, propter
 defectionem caloris naturalis in ipsis. Si in acuta egri-
 tudine puncta quasi milium appareant, in corpore malum est.
 15 Tarditatem enim significat materie adhuc in morbo decoquende.
 Si sint grandiuscula, minus periculum instat. In cretica ante .vii.
 dies malum est, quia secundum crisin ante .vii. esse non deberet. Est autem hec ycteri-
 cia propter epatis et uiarum fellis ad epar tendentium apostema. Si ypocondria
 subtilis sit malum est, quia instrumentorum cibi significat desiccationes.
 20 Si hec loca sint cum dolore et tumida, malum est quia apostema significat. Qui habet
 febres et frigiditas corporis extremitates, interiora uero incenduntur et
 cum siti mortale est, quia apostema in interioribus corporis significat, calor
 autem secessit ad apostema, et similiter sanguis, unde interiora cor-
 poris incenduntur. Si calor in corpore sit febricitantis et in toto
 25 non sit equalis, sed caput calidum, plante uero manuum et pedum frigide
 sunt, latera et uenter nimium calida pessimum est, apostema enim in cerebro significat
 aut epate uel stomacho. Si febris sit pessima, pessimitas sua semper confortatur
 in die cretica. Si febris cum dimittat peior esse quam fuerit incipiat,
 pessima est, et si infirmus patitur tumorem, in facie et pedibus
 30 ante .xiiii. diem sine dubio in .xiiii. die morietur. Corrup-
 tionem enim complexionis significat epatis. Qui acutas habent febres cum nimio
 calore, et eorum calor extinguitur, et mitigatur, tactus corporis et

quiescit, sine causa et sudore, nec sanguine e naribus
 nec urina nec digestionem, nec aliqua alia re, critica
 apparente, significatur quia cito moriantur. Calor enim extraneus
 in interiora perforans corporis, ea incendit cui uirtus na-
 5 turalis remittitur omnibus suis uiribus, ut materia morbi ex-
 pellatur, quod cum non possit, cadit, et infirmus moritur, febris per-
 acuta si in diebus paribus augmentetur, malum est, quia in huiusmodi necesse
 est crisin .vi. die fieri, huius autem crisis mala est. He sunt significationes
 que ex corporum qualitatibus intelligimus. Significationes ammodo
 10 dicentur percipiende ex eorum actionibus. Si oculos remoueat
 ne lumen uideat, et preter uelle suum lacrimetur, malum est. Si
 motus oculorum sit nimis, et quasi suffocati uideantur, et unus
 altero sit minor mortale est, quia oculorum a lumine remotio
 defectionem uirtutis uisibilis significat. ~~Si autem est cum febribus salu-~~
 15 ~~ribus,~~ propter defectionem cerebri, non alicuius alteri oculorum membri,
 lacrimatio uero et defectio continie¹ uirtutis in cerebro. Si autem
 est in peracutis febribus, perdicionem significat. Si autem est cum febribus salubribus
 sanguis effluit de naribus. Suffocatio oculorum significat in cerebro
 et lacetis² esse spasmus. Paruitas oculi et motus multus, tumorem
 20 significat quem lacerti patiuntur, et etiam alienatio designatur. Que
 ambo mortalia sunt. Os apertum habere neque posse claudere, perditio-
 nem uidetur significare. Significat enim spasmum, aut defectionem
 uirtutis motiue. Si in lecto infirmus contra pedes uoluatur, mors
 significatur, quia uirtus mortua est que corpus portare deberet. Et si inue-
 25 nis supinum et collum et pedes manusque extensa sunt, malum
 est, sed tamen priore minus. Si pedes inueneris discoopertos, et non calidos,
 et manus pedesque non bene disposita, sed disturbata malum est, cum defe-
 ctionem uirtutis significant, et in uisceribus calorem angustiam
 facientem, et ideo pedes discooperit in delectatione³ frigidi aeris.
 30 Si supinum inueneris et pedes duplicatos malum est, non est enim
 usus sic habere se sanum. Si corpus graue et molle uideris, manus
 et pedes similiter, malum est, quia significat dolorem uentrem circumdantem.

---

¹ contentiue

² lacertis

³ delectatione

Si morbum peruenisse uideris ad statum, et ipse excitatur ad leuandum,
 et quicquid inuenerit fortiter tenuerit, periculum ostendit, quia
 infirmum in statu oportet esse quietum. Quod si non sit est pessimum,
 maxime in peripleumonia. Significat enim angustiam, alienationem,
 5 angustiam anelitus, pectus enim et pulmo suffocata
 sunt. Cum enim supinatur, pars pectoris super dorsum iacet,
 et pulmo stringitur, neque aer intrare potest ut sufficiat.
 Si sederit anelitus melior erit. Stridere dentes in febribus
 si non fuerit consuetudinis sue, malum significat, quia istud aut est naturaliter
 10 si lacerti maxillarum sunt debiles, aut de spasmo ibi nascente.
 Vnde aut mortem significat, aut maniam. Veniente autem mania
 si sensus postea designetur mors significatur. Si infirmus in peripleu-
 monia, frenesi, et cephalea manus contra faciem leuat, quasi
 aliquid accepturus siue lignum siue aliud, quod de pariete uel
 15 pannis malum est, quia motus manuum in his tollendis ex ima-
 ginatione est eorum que infirmus ante se cernit, et significat plenitudinem
 cerebri ex humoribus malis, quibus descenditibus in oculos, fit
 illa imaginatio et ideo significatur mors ex his. Si ante se uiderit
 homines nigros, magnos, et psonis¹ pessimos, malum est. Significat
 20 enim in cerebro humores malos et incensos atque melancolicos,
 et cerebri substantiam esse incensam. Si uideris infirmum plorantem, in acuta
 egritudine malum significat. Plorare enim aut de humoribus est, in cerebro
 melancolicis, aut de angustia anelitus, et pessimitate eius.
 Ira et uelocitas loquendi in infirmo antea mansueto in acuta
 25 egritudine malum est, quia multum significat exisse a sui natura. Idem
 facit quies in multum loquente. Audacem multum loqui non est malum.
 Si infirmus neque audierit neque uiderit et defecerit, uicinus est
 morti. Si in statu febris uiderit in somno niuem super se cadentem,
 malum est, humorum enim frigiditatem significat corpori dominantem. Anelitus
 30 si sit spissus, malum est, quia signat dolorem et incensionem. Si magnus
 fit et rarus, malum est, quia significat alienationem. Si quod
 exit ad nares frigidum esse senserit, uicinus est morti, quia

---

¹ personis

frigiditatem caloris naturalis, et eius significat mortificationem. Si
 anelitus in sua uia disturbetur, malum significat, quia lacertos pec-
 toris spasmatos esse portendit, unde aer disturbatur in uis-
 suis. Fetor enim anelitus malum significat, quia putredinem in instru-
 5 mentis ostendit spiritus. Mutare ploratum in acuta egritudine
 malum est, hunc autem anhelitum patiuntur pueri, propter defectionem
 anhelitus sui. Quod sicut contingit iuuenibus humores melanco-
 licos et percussione in instrumentis, spiritus significat. Si infirmus
 de nocte uigilat, et de die dormit, malum, et si a prima
 10 usque ad tertiam dormiat, non adeo malum est. Quod cum homines dormire
 de nocte et uigilare de die consueuerit naturaliter, et econtra
 nature malum est. Si tamen in sanitate consueuerint non tantum est mali.
 Si neque de die neque de nocte dormiat malum est, quia aut nimium dolorem
 aut mentis significat alienationem, propter cerebri siccitatem. Si somnus dolorem facit,
 15 mortem significat, quia in somno naturaliter calor in corpore est interno ad
 digerendam et meliorandam morbi materiam. Quod si adeo sit de-
 bilis ut hoc facere non possit, augmentat morbum et dolorem. Si
 infirmo omnia feceris que oportuerit, et nichil eum tamen iuueris,
 morbus pessimus est et durus. Significationes eorum que corpus exeunt,
 20 .iiii. modi sunt, aut enim in digestionem aut in urina aut in spu-
 tis, aut uomitu aut sanguine, per nares, et emorroide menstruis,
 et parturitione digestio si uiridis fuerit, nigra, fetida, unctu-
 osa, in acuta egritudine est mortalis. Nigra enim incensionem significat.
 Vnctiosa dissolutionem carnis, et pinguedinis, propter nimium
 25 calorem. Viridis coleram eruginosam. Fetida putredinem nimiam,
 et pessimam. Aquosa subtilis, alba uel citrinissima, uel spumosa
 malum est. Subtilitas enim significat defectionem digestionis, alba quia
 colera neque ad stomachum neque uadit ad intestina significat, sed cum san-
 guine per totum corpus dispergitur, et yctericiam significat. Citrinissima
 30 multam coleram ad stomachum, et intestina descendisse significat.
 Spumosa mixtura uentositatis, et digestionis designat,
 sicut uidemus fieri in tempestate maris aut de nimio calido

superfluo, sicut uidetur in bullienti caldario. Si digestio sit par-
 ua, lenis uiscosa, alba aut citrina est mala. Ista enim digestio
 significat dissolutionem pinguedinis corporis. Citrinitas aut calorem
 fortem aut pinguedinem putrescentem si sit diuersorum colorum id est
 5 rubea, citrina, nigra, malum est. Diurnitatem enim significat morbi. Hi
 enim humores in corpore se adunantes diuersos in eo morbos significant,
 et naturam multo tempore ad repungendam et consolandam necessariam.
 Vnde morbi pessimitas significatur, diurna et si pura sit colerica cum
 fastidio, et homo digestionem sanguinis habeat tempore longo, et
 10 fastidium sibi uenerit, malum significat, et in intestinis apostema.
 Si autem in disinteria quasi carnis frusta exierint, mortem significat,
 quia uulnera manducauerunt intestina, et peruenerunt
 usque in secundam tunicam perforantia, et excorauerunt eam. Si di-
 gestio paulatim ueniat, et spissa malum est, quia cogit infirmum
 15 leuare, et ita uirtus eius deficit, maxime si pungitiua sit. Dige-
 stio pura post disinteriam malum est, quia intestina excorticata sunt,
 ex acuta colera. Digestio nigra sponte ueniens cum febris uel sine febris
 pessimum est si non mutetur, et omnia que exeunt de corpore digestionem
 aut urina si mali sunt, coloris pessimum est si non mutantur
 20 aut quiescant, quia nigredo digestionis et urine et incensionem significat.
 Si mutantur et paulatim quiescant, significat nature uirtutem, malos
 humores in corpore finientem. Qualiscumque morbus in inicio colera, nisi
 de susum uel iusum exeat, mortem significat, quia aut materie multitudinem
 aut uirtutis contentiue significat defectionem. Quorum quaecumque sit pessi-
 25 mum est et mortale. Qualiscumque de acuta egritudine aut diurna
 defecerit, et aliqua re alia, sicut abortitu ieiuniis et nisi colera
 exierit post diem illum moritur. Similiter abortiua mulier, uirtus enim
 in huiusmodi cecidit, et humores hos ipsa non expulit, sed ex sua ha-
 bundantia exierint, febres peracutas habentes si stiptici sunt, malum
 30 significat. Calor enim ascendit in superiora, digestionem sub ypo-
 condria subtiles, nocent stomacho, et epati, et aliis instrumentis
 cibi. Si autem augmentetur solutio, dubium fit de morte.

Ventositatem exire cum sonitu cum sue non fuerit consuetudinis aut inde uerecundus sit, in acuta egritudine malum est. Si enim fuerit sane mentis, significat dolorem magnum uentrem circumdantem. Si autem ex uoluntate mentis significat alienationem.

5 Que utraque pessima. Significationes in urina sic capiende sunt. Vrini nisi in masculo siue femina perditionem significat. Cumque sit paucior tanto est peior. Significat enim consumationem humectacionis in corpore, et mortificationem instrumenti urine. Vrini enim nisi ex incensione est humorum, propter calorem nimium et inde perditio

10 significatur in omnibus etatibus. Puerorum uero urina subtilis et aquosa malum est, quia naturaliter debet esse grossa, cum ypostasi, propter uirtutem in corporibus eorum mutabilem, et humorum coccionem, sicut in sputis in pleuresi, et emunctione in reumate, et sanie in uulnere, quia cum sit grossior tanto intelligitur decoccior

15 Si autem urina puerorum subtilis est et aquosa in longo tempore malum est, propter contrarietatem eorum nature, sicque in urina ypostasis fit nigra, in uasis infirmitate aut nebula descenderit, ad inferiora perditionem significat, quia ypostasis nigra demonstratiua est incensionis aut nimie frigiditatis et si sit in fundo, aut descendit ad

20 inferiora, significat uictoriam morbi, et in uirtute dominationem sui, sicut alba ypostasis cum lenis et in fundo sit, significat sanitatem et decoccionis completionem. Vnde nigra ypostasis ablationem significat decoccionis. Vrini aquosa et subtilis malum est, quia coccionem significat ablationem, et nature defectionem, ad materie morbi repugnationem. Iterum significat coloris ascensionem ad superiora corporis, et futuram alienationem. Si uero urina talis sit, et homo alienatus tamen fuerit, perditionem ostendit, quia calor cerebro commixtus est. Si autem salubres significationes fuerint, et mens salubris sit, significat futurum apostema, sub ypocondria, quia morbus cum moretur tamdiu materia grossa significatur, quamdiu frigida materia ad deco-

30 cionem est dura. Cui si natura dominetur, deponit eam ad corporis inferiora. Vrini fetida et grossa, malum significat, quia fetor

putredinem et grossitudo parit duriciem. Vrina turbida et non
 declaranda, et si declaretur parua tamen ypostasis efficitur, mala
 est cum multitudine caloris extranei demonstret, faciens
 quasi ebullitionem, et caloris naturalis defectionem, ut non
 5 possit digerere materiam. Ypostasis que quasi farina grossa est, uel scin-
 tillosa aut furfurea, mala est, quia ypostases iste consumptionem
 membrorum significant assimilans grossam urinam, aut ex incensione est grossi
 sanguinis, aut ex dissolutione carnis propter nimietatem caloris.
 Scintillosa de excoriatione duorum membrorum. Vnde priori peior est.
 10 Furfurea de excoriatione uenarum et inde pessima. Oportet
 tamen intelligas de uesica et renibus huiusmodi aliquando exire ypostases,
 et non significare malum. Intelliguntur tamen de dolore quem
 sentit infirmus in horum membrorum circumdationibus. Paruitas
 urine malum est, quia significat incensionem et humiditatis consumptionem,
 15 aut uirtutis defectionem, urinam a sanguine diidentem, aut
 expulsiue debilitatem. Vomitus si sit niger, uel uiridis uel erugi-
 nosus, est pessimus. Si fetens, mortalis. Causa eius eadem est quam
 diximus de urina, et digestionem de nimia scilicet incensione et frigi-
 tudine. Si homo huiusmodi colores insimul uomat, fit certior
 20 ad mortem, quia malorum humorum significat multitudinem. Sputa si
 in passione pectoris sunt rubicunda aut pure citrina, neque cum salia
 mixta, et cum tussi egredientia, malum significat, quia pura dominationem
 portendunt humoris sparse exeuntis, cum tussi grossitudinem sui,
 et laborem nature ad expellendum. Si uiride sit aut spumosum,
 25 fit malum sicut in digestionem de huiusmodi diximus colore, liui-
 dum et nigrum similiter, immo omne sputum unde non quiescit dolor
 malum est, maxime sit sit nigrum, quia materiam in pectore multam
 significat et pessimam. Sputum uero unde dolor mitigatur bonum est.
 Sputum in tiscis paulatim et cum nimio labore mortale est, defe-
 30 ctionem enim uirtutis in cruditate materie significat. Si multum
 sit et facile exierit, minus pessimitatem ostendit, quia longo
 tempore consumatur. Sudor si omni die assit, neque tamen cretica

fuerit, neque totum corpus tenuerit, neque febres extinguit, neque corpus
 alleuatur infirmi, sed potius peioratur, malus est. Et si sit frigi-
 dus, et in capite et collo tantum fit peior. Si cum acuta febre fit mor-
 talis. Si cum leni diuturnitatem significat morbi, quia frigidus sudor
 5 humores significat frigidos, et caloris naturalis defectionem. Si
 sudor signum precesserit, multitudinem demonstrat humi-
 ditatis, et defectionem contentiue uirtutis. Si rigorem
 et tremorem sequitur sudor, morbi significatur fortitudo. Sanguis
 e naribus si sit guttosus et paruus et niger, mortem demon-
 10 strat, maxime in peracutis febribus, quia significat flegmonem in
 cerebro sanguinem eius corrumpentem. Si sit in die cretica
 aut cito moritur aut post longum tempus liberabitur cum aliis
 crisisibus. Si de naribus exeant humores uirides aut citrini
 malum est, quia cerebro malam coleram significat dominantem, et ipsum incenden-
 15 tem. He sunt significationes pessime quas perpendimus ab exeun-
 tibus a corpore. Significationes de qualitatibus morborum sic intelligantur.
 Morbus si fuerit ex morbo anteriori et fortior sit, atque in no-
 bilibus membris pessimum est. Si dolorem infirmus in capite fortissimum
 patiat, atque moretur in peracutis febribus, et si male alie significationes
 20 sine dubio mortalis est, quia significat calidum apostema in cerebro, et in sua
 tunica. Si male significationes non apparuerint, liberationem significat, cum
 sanguine e naribus, aut cum aliquibus apostematibus. ~~Si dolor in capite~~
 Sanguis autem e naribus in hac passione effluit iuuenibus et ante .xx.
 dies. Si enim post .xx. dies, et senex fuerit cum apostematibus. Si dolor
 25 in capite et grauitas in collo moretur, freneticis, necesse est ut
 ueniat spasmus, et coleram quasi uenenum euomat et moritur,
 quia dolor iste ex colerum est acumine caput ascendente, et
 spasmat, ex cerebri et panniculorum suoribus siccitate. Vomitus
 ex multitudine est pessimorum colerum. Velocitas mortis
 30 propter pessimitatem est morbi, et nobilitatem loci. Si infirmus
 defectus sit in uirtute cum uomuerit, moritur. Quod
 si fortis usque in diem tertium permanebit, si mens turbetur,

ex capitis percussione malum est, quia significat quod cerebrum et uentriculi
sui patiantur. Si in cerebro nascentur uulnera, et uentriculi
perforentur, mors demonstratur, quia in uentriculos cerebri spiritus
animatus currit. Qui si patiantur, uita aufertur. Si quis
5 ex potatione uini alienationem et rigorem patiat, malum
est. Ex fumo enim uini uentriculi implentur cerebri, et ex cale-
factione sui. Rigor fit ex multitudine uini calorem
naturalem operientis et extinguentis. Apoplexia in ebriosis
spasmm et mortem gignit, nisi febris superueniat ab ebrietate
10 dissolutis. In apoplexia enim huiusmodi uino implentur cerebri
uentriculi. Sed tamen uinum suam plenitudinem ex sua sub-
tilitate dissoluit, et similiter dissoluuntur per ipsum grossi
humores febrium. Que res ab ebrietate dissolutis causa est salutis,
si superuenerit febris. Si autem econtra contingerit¹, solent spasmani et
15 mori. Si cui subito in sanitate sua dolor capitis ueniat,
et obmutescat et stertat, in die moritur .vii. nisi febris superueniat,
cum in apoplexia sicut diximus uentriculi cerebri de grossis impleantur humoribus.
Stertere in apoplexia uirtutem et magnitudinem significat eius, et passio-
nem lacertorum pectus mouentium, sicut dixit ypcras. Apoplexia si sit
20 fortis non sanatur. Non fortis dura est, curari. Apoplexia enim in
acuta egritudine .iiii. uel .vii. finitur die. Cum enim in membro
sit nobili, non ultra hoc tempus acutam egritudinem potest pati, sed febris
superueniente humores dissoluuntur, et morbus curatur. In peracu-
tis febribus si dolor fortis sit, in auriculis interioribus malum est,
25 dolor enim in his menbris calidum esse apostema in auditus neruis ostendit,
ex cuius uicinitate cerebrum patitur, et ideo hunc dolorem alienatio sequitur,
unde subito plurimi sicut in apoplexia moriuntur. Iuuenes in prima
ebdomada. Febris enim in hac etate fortissima est, propter fortem
calorem et multitudinem colere. Senes post moriuntur, quia febris in senibus
30 non nimis est calida, propter paruitatem caloris et colere, in eorum cor-
poribus, aliquando exeunt uulnera in eorum auriculis et sanantur,
sed iuuenes ante apostemata orta moriuntur, sanitas tamen speratur,

---

¹ contigerit

si sanies ab auriculis exeat cum bonis significationibus. Si pustule quasi cicera appareant, in lingua, et corporis refrigescat extremitas, mors est uicina, quia meri et stomacho et eos circumdantia, significat similiter habere pustulas. In collo nigro apariente apostemate
 5 et uescis cum mentis alienatione, uel uigiliis, malouae anhelitu, malum significat, quia illa materia est pessima. In collo uulnera cum febre continua malum est, maxime si malum signum appareat, quia apostemata in hoc loco transglutire et anelare auferunt. Suffocatur ergo infirmus et moritur. Suffocatio subita
 10 in peracutis febribus, si nequit transglutire nisi cum difficultate est mortalis. Si febricitas transglutiendi duriciem patiat, et torturam, neque tamen in collo apparuerit tumor, mortale est, quia significat apostemata in meri, uel eius lacertis nucha, et spondiles trahentibus unde collum torquetur, habentes sinanciam, si tumor rubor, cum dolore nimio in collo non appareant,
 15 et uolentes anelare ad sedendum excitantur, iacere enim nequeunt, in die moriuntur .iiii. uel antea. Apostema enim in gutture significatur, unde uiae opilantur spiritus, et necesse est infirmus suffocetur. In sinancia rubore et tumore in gula non apparentibus,
 20 mortale est, sed tamen tardius priore, quia apostema est in meri et gutturis extremitate. Sinancia in qua rubor colli apparuerit uel pectoris, tardior est ceteris, et utinam infirmus inde liberetur. Si tamen subito rubor non euauerit, spes est liberandi. Si rubor extra appareat, in pectore uel collo, significat materiam ad exteriora expulsionem, et gutturis liberationem. Si rubor in die critica intus
 25 se abscondat, et interiori corpore appareant uulnera, infirmusque saniam expuat, liberationem morbi significat. Si autem rubor sine aliqua harum significationum sit, et infirmus a dolore quieuerit, mortem demonstrat, aut in morbum reciduat. Quiescere infirmum
 30 a dolore ex apostematis est ad pulmonem, descensione, et pulmo non sentit. Vnde nec dolor sentitur. Sinancius si liberetur et humor ad pulmonem digrediatur .vii. die moritur. Suf-

focatur cum fune, uel alia re, et spuma in eius ore apparente, et si nondum mortuus fuerit, non tamen liberatur a morte. Suffocatio enim guttur et canales pulmonis artauit, aeremque intrare prohibuit, et fumosam superfluitatem exire prohibitam super cor et pulmonem augmentauit. Ad quam expellendam adiuuit se pulmo cum labore tamen magno. Expulit ergo parum fumi cum humiditate, et hoc est spuma in ore. Spume enim causa uentus est et humiditas, sicut in mari uidemus tempestuoso. Si habens pleresim¹ non spuit et ortomiam anelitus habuerit, nec iacendo anelare possit, moriturus erit. Ex magnitudine enim est apostematis, et defectione uirtutis, in decoctione et expulsionem, et pars pectoris super pulmonem cecidit, opilans uiam spiritus. Vnde ortomia anelitus consequitur. Qualiscumque dolor in pleuresi non mitigatur cum sputis, neque cum flebotomia, uel farmacia, uel calefactione uel alio medicamine, malum est, quia enpichin futuram demonstrat. Apostema enim calidum quod non alleuiatur cum medicamine expugnante aut dissolvente, in futuro significat saniei collectionem. Cum autem sanies in pleuresin ueniat, aut peripleumoniam et colera siue sanies in sputo appareant, aut utraque insimilis malum est, quia significat defectionem nature, in materie apostematis decoctione, quam non potest totam mutare in saniem, propter suam pessimitatem. Si autem saniem spuerit die .vii. infirmus moritur, in .xiii. Si bone significationes appa- ruerint, moratur mors in .xvii. quia .xvii. dies est cretica, sicut iam diximus. Si signa fuerint mala et infirmi creuerit pessimitas, mortem significat, sicut si his diebus sanies finiatur, bonum nuntiatur, et fit mors in .xiii. quia hoc signum mortale est, in die ista. Si bona signa fuerint, protenditur mors in .xvii. uel .xx. secundum uirtutes signorum. Si mala pro bonis morietur in .viii. uel .xi. secundum uirtutem signi apparentis. In pleuresi si locus niger in latere fuerit, uicinatur morti, quia materia ex pessimitate sua ab interioribus uadit ad exteriora, et materia nigra pessimitatem significat. Ex pleuresi nascens peripleumonia malum est, quia multitudinem

---

¹pleuresim

materie significat. Quam cum pectus non capiat ad pulmonem descendit, et inde
 peior fit. Oportet autem intelligi quia plurimi cadentes in empi-
 chin de pleuresi, peripleumonia moriuntur, siue sunt senes uel
 seniores, alii autem empici, sicut habentes apostema sub ypocondria,
 5 et alia similia iuuenes moriuntur, quia in pleuresi et peripleumo-
 nia uirtus que ad secandum adiuuet est necessaria. Virtus seniorum
 defecta non postest emittere sputa. Febris in ipsis non est fortis, et ideo non
 periclitantur sicut iuuenes. Iuuenes in pleuresi uel peripleumonia,
 habent uirtutem facilem secandi saniem, que coadunatur in pectore
 10 uel pulmone, et calor eorum est fortis. Aliud apostema febrem fortem facit,
 ut dissoluat humectationem membrorum fundamenti ipsorum pleure-
 ticis et peripleumonicis digestionem superueniente, malum est, maxime
 ante .vii. diem, quia digestio non mundificat pectus, uel pulmonem,
 sed deficere facit uirtutem ut materiam morbi expellere non possit cum
 15 sputis. Si digestio ante .vii. appareat, mortale est. Causa est defe-
 ctio contentiue, et membrorum principalium dissolutio. Si pustule uel
 uulnera pleureticis uel peripleumonicis appareant pedes circum-
 dantia, et quod screatur sputum durum est ad expellendum, parumque et cru-
 dum, et in urina non appareant bona apostemata, membrorum ubi sunt
 20 apostemata debilitatem significat, quia materia remanet in pessimitate
 sua. Si uulnera se intus occultauerint, et febris non cessauerit, spu-
 tum uero durum et paruum et crudum, permanserit, infirmus alienatur
 et moritur, quia hec accidentia pessimitatem materie significat que ad locum
 suum redierit. In pleuresi uel peripleumonia si reuma superueniat
 25 malum est. Significat enim multitudinem materie, nondum ad pectus des-
 cendere. Habere empima in pectore, et saniem quasi feces aut lutum
 inde exire mortem significat, cum materiam non coxerit natura, sed reman-
 serit in pessimitate sua. Ptisicorum screatus se feteat super
 carbones proiectus mortale est, quia putredinem significat pulmonis
 30 aut malos humores corporis. Si pulmo corrumpatur ilico
 homo moritur. Si sputum in tisis stringatur, mortem demonstrat,
 quia defectio uirtutis ostenditur. Sanies si non spuitur, pulmo

corroditur, et cor inde circumdatur, digestio pessima, uiridis uel nigra
 siue fetens, si stringitur mors portenditur. Hec enim pessima ma-
 teria, si non exit corrumpit membra. Alienatio in ptisicum est malum,
 quia non est consueta. Si capilli capitis cadant ptisicis, et digestio
 5 superuenerit, mors est uicina, quia contentiue significat defectionem, et hu-
 mectacionis corporis consumptionem. Dolor capitis in ptisicis malum est.
 Significat enim pessimam ad cerebrum ascendere materiam. Multus sudor
 in tisticis, malum est, quia significat consumptam humanitatem in membris. Ptisici
 si paulatim et crudum cum angustia screauerint, cito moriuntur.
 10 Si contrarie contra, quia multa sputa et facilia significant fortitudinem uirtu-
 tis, pulmonem mundificantis. Habentes sincopin spissam, sine
 causa aperta, subito moriuntur, quia pessimos humores ad cor
 significat effluentes, et ex eorum spissitudine cor deficit, et aliquando
 descendens calorem naturalem extinguit. Qui habent tremorem cordis
 15 fortem et sepe subito moriuntur. Hec enim accidentia aut de complexionem sunt
 mala, aut de consuetudine pessima. Si hec cordi sepe supersede-
 rint, dissoluitur uirtus et calor extinguitur. Si uulnera in pecto-
 re nascantur, et usque in cor perforauerint, sine dubio mortale est,
 quia pectus et cor sunt fundamenta uite. Vomentibus si singultus
 20 et rubor in oculis uenerit, malum significat, quia singultus stomachi est
 spasmus, uel ex plenitudine uel inanitione nascitur. Si autem post uomitum
 uenerit significat quia ex inanitione fit, et est pessimum. Rubor oculorum
 cerebrum significat passum, et similiter singultus. Qui post purgationem aut
 aliam uenerit inanitionem. Ydropisis post acutam egritudinem cum
 25 dolore et febris mortale est, quia de frigiditate epatis et de defecti-
 one est uirtutis generatiue sanguinis. Cuius causa est calida medi-
 cina. Quam si faciamus materia febris augmentatur, quia dolor et febris
 ex apostematibus sunt calidis, uel ex punctura nimii caloris. Si fri-
 gida faciamus ut febris mitigetur, ydropisis augmentatur.
 30 Vnde fit ut pereat infirmus. Ydropisis superueniente tussi pessi-
 mum est. Que si ex humiditate ad pulmonem descendenti et eum
 percutienti malum est. Si fit ex alia re, minus est mala, ydropicis

colericam superuenire digestionem malum est, quia ydropisis de materia est frigida. Si autem calida exeat materia, augmentatur frigus et moritur infirmus. In apostemate calido sub ypocondria et oculis multum spissum mouentibus, alienatio mentis, et periculum designatur, quia significat passionem apostematis in ore esse stomachi, uel in 5 diafragmate propter colligantiam horum membrorum ad cerebrum cum neruis. Manifestat autem hoc oculorum motus, qui ad cerebrum colligantur. Si in cerebro uel epate siue splene calidum sit apostema malum est, quia sunt nobilia membra corporis regitiua. Apostema in 10 epate singultu superueniente malum est. In magno enim singultu patitur stomachus, quia humoribus ibi generatis eum pungentibus fit singultus. Si apostata sit sub ypocondria, super lacertos uentris, non molestat nisi magnum sit. In magno deficit natura, cum sibi repugnare non ualeat.

15 Qualecumque apostema est sub diafragmate in initio est molestum, et si .xx. dies transeat et febris tamdiu maneat et non dissoluitur apostema saniem facit. Qualecumque apostema saniem facit, neque caput acutum in exteriora exierit, sed latum et magnum fuerit, molestum est. Acutum enim caput materie significat subtilitatem et eius calorem. Vnde cuius digeritur 20 et sanies efficitur. Exitus eius contra cutem membri nobilis significat salutem. Qualecumque uero magnum est et latum caput habet, multitudinem materie et grossitatem eius, ostendit, et pigritiam nature ad digerendum et in exteriora expellendum. Si apostata intus crepuerit subtilitatem nimiam facit, et defectionem uirtutis, et molestacio fit 25 fortis. Si intus et extra crepuerit, mortem ostendit, quia magnitudo passionis et multitudo ostenditur materialis. Omne apostema si magnum sit, et durum et dolorem faciat, molestacionem et mortem significat, propter magnitudinem et suam fortitudinem, et in naturam sui uictoriam. Qui ydropisiam habet in epate aqua illa ad pelliculas 30 siphac erumpente, moritur enim aqua impleto uentre, quia ydropisis in epate uesicę sunt in pelliculis eius, ipsum operientibus que aqua implentur. Cum autem he uesice crepuerint et hec eruginosa aqua

